

FAVUS DISTILLANS

SIVE

MEDULLÆ DAVI-
DICÆ MEDITATIONUM-
QUE IN PSALMOS CL.
DAVIDIS

P A R S II.

IN

QUINQUAGENAM SECUN-
DAM PSALMORUM

Qui

Ad Matutinum Feriæ quartæ, quintæ,
sextæ, &c. In breviario Romano dicuntur.

*Nec non in Communi Apostolorum, Virginum, & Dedic-
tionis Ecclesiæ ex parte.*

MEDITATIONES L.

AUTORE R. P. GEORGIO MENTZIO

Amœnoburgensi è Societate Jesu, S. Theologiæ Doctore, & in Alma
Bambergensium Academia Ottoniana S. Scripturæ Pro-
fessore ordinario.

B A M B E R G A E,

Sumptib. JOANNIS ARNOLDI CHOLINI Bibliop. Francofurt.

Anno M DC LXIX.

REVERENDISSIMO, ET ILLUSTRISSIMO
PRINCIPI, AC DOMINO

DN. PHILIPPO
VALENTINO,

Imperialis Ecclesiæ Bambergensis
EPISCOPO,

S. R. I. PRINCIPI,

Domino Meo Clementissimo.

IN dedicando FAVO, vel MEDULLA mea
DAVIDICA (sic Meditationes in CL. Psal-
mos Davidis inscripsi) placuit, *Reverendissi-
me, atq; Illustrissime Princeps, Domine Clementis-
sime*, imitari apes, & aves: De quibus erudita
refert antiquitas eas, & pennas, & mel ad Delphici Apolli-
nis templum gratitudinis causa attulisse. Equidem avi api-
que non dissimilis in prima parte FAVI MEDULLÆ que
meæ DAVIDICÆ assumptis quasi pennis seu avis, seu
apis evolavi in cœlum, ut Prophetæ Psaltiq; Regio S. DA-
VIDI, velut vatum Primati, Psalmorumq; autori melleum
hoc opus sacrum facerem. Nunc verò à Divis Immortali-
bus ad mortales homines delabor. Et ad te imprimis *Reve-
rendissime, & Illustrissime Princeps*, cui secundam favi mei
partem humillime dedicatam advenio. Eo potissimum du-
ctus & adductus argumento, quod in Academia Illustrissi-
mæ & Reverendissimæ Celsitudinis Vestræ Bambergensi,
* 3 velut

velut horto *parvæ Italiae* florentissimo favus ille natus, & e-
lucubratus sit. Si enim juxta mentem J Cti ex thesauro, (ad-
dam ego & favo) in fundo alieno invento, dimidium cedat
Domino soli, quid ni, quia tuo in fundo, tuo in solo, ut cum
Poeta loquar — *Prima FAVO posui fundamina* —

Eundem degustandum Reverendiss. & Illustriss. Celsitud.
Tuæ communicarem, aut sacrum potius facerem. Nonne
Hebræorum Judex fortissimus Samson ut recentior canit
Poeta

*Cum favum Leonis ori
Repperisset insidentem,
Fertur exemisse pradam
Et suis dedisse partem
Dapsilem parentibus.*

Nolim certe objici mihi quod Fabius quondā dixit: *Quam
arborem quis conservisset, sub ea legere fructum alium indignū esse*

Accipe igitur, Celsissime Princeps, FAVUM hunc multis
tibi nominibus obnoxium, sed ob hoc unum maximè de-
bitum, ex anima observantiæ studiiq; plenissimo in te pro-
fectum, & Academiam tuam, in qua jam annis non paucis
similes mellificarunt apes, clementissimo favore tuo fove;
(favum enim à fovendo, qui nominum etyma scrutantur,
ductum volunt) ut benevolentia, & beneficentia tuæ odo-
re plures ejusmodi apes allecæ, in emolumentum Ecclesiæ
totiusq; Patriæ cellas stipent, melq; conficiant: Accipe, in-
quam, ut abrumpam, & vive, fave, fove favum meum,
quem tuum ex asse dico, scribo, facio

Reverendiss & Illustriss Celsit. Tuæ

Servus obsequentissimus

GEORGIUS MENTZIUS.

Potestas

Potestas Bibliopolæ facta à R. P. Provinciali, Provinciae Rhēni superioris Societatis J E S U.

Cum Sacrae Caesaræ Majestatis Decreto, omnibus, ac singulis Typographis, & Bibliopolis, ac aliis quamcunque librariam negotiationem exercentibus seriò, ac firmiter inhibeatur, ne quisquam ullos libros à nostris Patribus hætenus editos, vel in posterum edendos, intra S. R. Imperii, regnorum, ac Dominiorum suæ Caesar. Majest. hereditariorum fines, simili, vel alio characteris genere, aut formâ, siue in toto, siue in parte recudere, vel aliò recudendos mittere, vel alibi impressos adducere, vendere, & distrahere clàm, seu palàm, citra judicium, ac testimonium suprascriptorum Patrum audeat, vel præsumat: Concedo ego Nicolaus Lutz Societatis J E S U per Rhēni superioris Provinciam Præpositus Provincialis (potestate mihi ad id facta à P. N. Joanne Oliva, Præposito Generali) Joanni Eliæ Höffling, Bibliopolæ Academiae Bambergensis facultatem excudendi secundam partem libri, qui inscribitur: *Favus distillans, siue Medulla Davidica, id est, Psalmi Davidis in Meditationis formam concinnati* &c. à Patre Georgio Mentzio Societatis J E S U, & Theologiæ Doctore compositi. In cujus rei fidem has literas manu meâ subscriptas, & consueti officii sigillo munitas dedi Bambergæ 15. Maii 1668.

(L. S.)

Nicolaus Lutz.

D. Joannes Höffling participavit prædictum Privilegium
Caesareum D. Joanni Arnoldo Cholino.

APPRO-

APPROBATIO

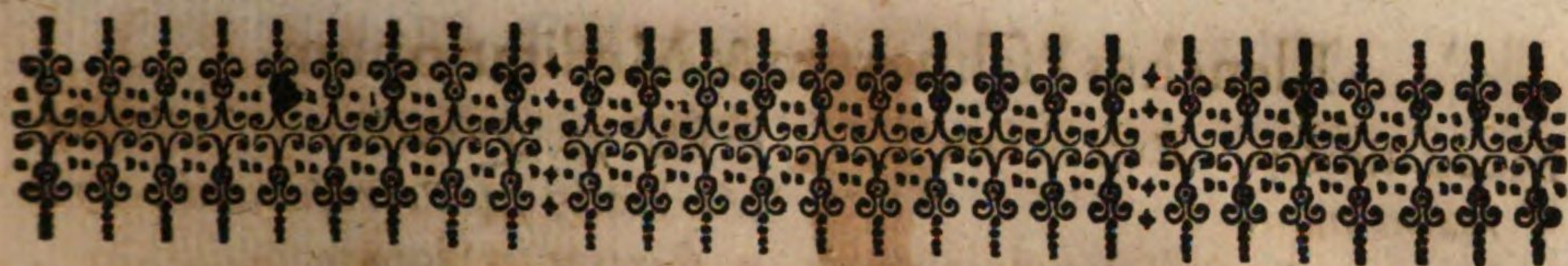
R. P. Præpositi Provincialis Provin-
ciæ Rhenanæ superioris.

Ego Nicolaus Lutz Societatis Jesu in Provin-
ciâ Rhenanâ superiore Præpositus Provincia-
lis, potestate ad id mihi factâ à P. N. Joanne
Paulo Oliva, Præposito Generali secundam partem
libri, qui inscribitur, Favus Distillans, sive, Medulla
Davidica, à P. Georgio Mentzio, Societatis nostræ
Theologo conscripti, atque à deputatis ad id Socie-
tatis ejusdem Theologis lecti, & approbati, typis
mandari permitto. In cujus rei fidem has litteras
manu propriâ subscripsi, consuetoque officii sigillo
munitas dedi Bambergæ 15. Maij 1668.

(L.S.)

Nicolaus Lutz.

ELEN-

ELENCHUS

Pſalmorum & Meditationum in eosdem quæ ſecunda hac parte continentur.

- I**N Pſalmum 51. *Quid gloriariſ in malitia &c.*
Meditatio 54. *Iniquorum perniciem bonis machinantium et ypon & pœna. Bonorum è contra proſperitas.*
In Pſal. 52. *Dixit inſipiens &c. Echo vel Reſonatio Pſ. 13.*
In Pſal. 53. *Deus in nomine tuo &c.*
Meditatio 55. *Recurſus in anguſtiis ad Deum. Ejusdem motiva & effectus; nec non Gratia pro ob- tenta ope.*
In Pſal. 54. *Exaudi Deus orationem meam &c.*
Meditatio 56. *Chriſti in toleranda perfidia Iudaorum & Iudæ diſci- puli, exemplum in figura Davidis propoſitum.*
In Pſal. 55. *Miſerere mei Deus, quoniam conculcavit &c.*
Meditatio 57. *Anima inter hoſtes exulantis ad Sancta Sanctorum cœleſtis Ieruſalem aſpiratio.*
In Pſal. 56. *Miſerere mei Deus, miſerere &c.*
Meditatio 58. *Pro acceleranda glorioſa Reſurrectione Anima Chriſti ad Deum Patrem Oratio.*
In Pſalm. 57. *Si verè utique juſtiam &c.*
Meditatio 59. *Iniquorum reprehensio, & divina in eos vindicta.*
In Pſalm. 58. *Eripe me de inimicis meis.*
Meditatio 60. *Oratio Chriſti in morte & ſepulchro.*
In Pſal. 59. *Deus repuliſti nos &c.*
Meditatio 61. *Vox Eccleſiæ vel anima Chriſtiæ inter alternantis fortune viciffitudines gratias agentis.*
In Pſal. 60. *Exaudi Deus deprecationem meam.*
Meditatio 62. *Oratio ſuſpirantis ex hujus vitæ peregrinatione.*
In Pſal. 61. *Nonne Deo ſubjecta erit &c.*
Meditatio 63. *Reſignatio, & patientia in adverſis.*
In Pſal. 62. *Deus Deus meus, ad te de luce &c.*

Elenchus Psalmorum & Meditationum.

Meditatio 64. *Exercitium Iusti matutinum.*

In Psal. 63. *Exaudi Deus orationem meam.*

Meditatio 65. *Christi pro se & membris suis oratio contra hostium calumnias.*

In Psal. 64. *Te decet hymnus &c.*

Meditatio 66. *Gratiarum actio pro divinis in Ecclesiam & filios ipsius beneficiis. (psalmum dicite.*

In Psal. 65. *Iubilare Deo omnis terra,*

Med. 67. *Exhortatio ad laudandum Deum, ob ejus in omnes beneficia, praesertim liberationis ab hostib.*

In Ps. 66. *Deus misereatur nostri &c.*

Med. 68. *Desiderium Advent⁹ Christi tum in mundum, tum in ani-*

In Psal. 67. *Exurgat Deus. (mam.*

Meditat. 69. *Epinicium Christi & Ecclesia.*

In Psal. 68. *Salvum me fac Deus.*

Meditat. 70. *Christi patientis in se, & Ecclesia sua, pro se item, Ecclesiaque sua oratio.*

In Ps. 69. *Deus in adiutorium meum.*

Meditat. 71. *Periculum in mora, vel festina Dei opis imploratio.*

In Psal. 70. *In te Domine speravi.*

Meditatio 72. *Sacra anchora id est. Divina gratia spes, imploratio, depradicatio, & gratiarum actio.*

In Psal. 71. *Deus judicium tuum regida.*

Medit. 73. *Regnum veri Salomonis Christi.*

In Psal. 72. *Quam bonus Israël Deus.*

Meditatio 74. *Petra scandali. Prosperitas impiorum.*

In Ps. 73. *Vt quid Deus repulisti &c.*

Meditatio 75. *Questus Ecclesia contra persecutores.*

In Psal. 74. *Confitebimur tibi Deus.*

Meditat. 76. *Dialogus Paraneiticus, ad justitiam & timorem Dei.*

In Psal. 75. *Notus in Iudaâ Deus.*

Meditatio 77. *Io Paan! Electorum, de victis hostibus. Sive*

Laus Deo, ob victoriam electorū contra hostes visibiles & invisibiles.

In Psal. 76. *Voce mea ad Dominum clamavi.*

Meditatio 78. *In fletu solatium.*

Sive

Allevamentum in afflictionibus.

In Psal. 77. *Attendite Popule.*

Med. 79. *Mnemosynon problematicum beneficiorum Dei, & ingratitudinis hominum vindicata.*

In Psal. 78. *Deus venerunt gentes.*

Meditatio 80. *Gemitus pro Ecclesia contra ejus vastatores.*

In Psal. 79. *Qui regis Israel intende.*

Medit. 81. *Quiritus pro devastata vinea per Christum restauranda.*

In Psal. 80. *Exultate Deo adiutori nostro.*

Medit. 82. *Iubilum Eucharisticum propter divina beneficia.*

In Psal. 81. *Deus stetit in synagoga Deorum.*

Medi-

Elenchus Psalmorum & Meditationum.

Meditatio 83. *Appellatio Comminatoria Iusti Iudicis supremi.*

In Ps. 82. *Deus quis similis erit tibi.*

Med. 84. *Vox turturis ob colluviem Antichristi, & hostium Ecclesiae.*

In Psal. 83. *Quam dilecta tabernacula tua.*

Medit. 85. *Desiderium Ecclesiae militantis ad sororē Ecclesiam triumphantem; vel ad sponsum Christum in sanctissima Eucharistia.*

In Psal. 84. *Benedixisti Domine terram tuam &c.*

Med. 86. *Arcana, & admiranda Redemptionis nostrae per Christum.*

In Psal. 85. *Inclina Domine aurem tuam.*

Meditatio 87. *Perfugium afflictorum, caeleste subsidium.*

In Ps. 86. *Fundamenta ejus in montibus sanctis.*

Med. 88. *Sionis nova felices incola.*

In Psal. 87. *Domine Deus salutis meae.*

Meditat. 89. *Calamitosi prototypon.*

Vel

Extremè afflicti omnique ope destituti tristes ad Deum gemitus.

In Psal. 88. *Misericordias Domini in aeternum cantabo.*

Meditat. 90. *Planus planctu intermixtus.* Seu

Canticum misericordiae ob promissum Salvatorem, cum quiritu ob dilatum illius in tot malis adventum.

In Psal. 89. *Domine refugium factus es nobis.*

Med. 91. *Luctus propter effectus peccati Adami, & remedii imploratio.*

In Psal. 90. *Qui habitat in adjutorio Altissimi &c.*

Medit. 92. *Sub tutela Dei felix securitas.* Seu

Asylum contra omnes hostes tutissimum, fiducia in Deum.

In Ps. 91. *Bonum est confiteri Domino.*

Med. 93. *Dei Creatoris, Conservatoris, Gubernatoris, & Arbitri mundi huius festivum praconiū.*

In Psal. 92. *Dominus regnavit, decorem indutus est.*

Meditat. 94. *Regnum Christi, & Ecclesiae fundatio.*

In Ps. 93. *Deus ultionum Dominus.*

Medit. 95. *Oculus Domini super justos, & injustos.*

In Ps. 94. *Venite exultemus Domino.*

Med. 96. *Protrepticon, & stimuli ad laudandum, colendumq; Deum.*

In Psal. 95. *Cantate Domino canticum novum: Cantate &c.*

Med. 97. *Invitatio orbis universi ad Salvatoris Christi adventum primum praesertim per incarnationē.*

In Psal. 96. *Dominus regnavit exultet terra.*

Meditat. 98. *Iterata & peremptoria invitatio ad Christi adventum alterum praecipuè, seu novissimum in judicio.*

Elenchus Psalmorum & Meditationum.

In Psal. 97. *Cantate Domino canticum novum, quia &c.*

Meditatio 99. *Tripudium universale exultabundi orbis ob adventum Messiae.*

In Psal. 98. *Dominus regnavit, irascantur populi.*

Meditatio 100. *Celeusma Sacerdotale.* Vel

Sacerdotium Commonitio ad venerandum & invocandum Deum in SSma Eucharistia.

In Psal. 99. *Iubilare Deo omnis terra.*

Meditatio 101. *Iubilus Eucharisticus universalis, ob divina beneficia praesertim conversionis Gentium.*

In Psal. 100. *Misericordiam & Iudicium cantabo tibi.*

Meditatio 102. *Boni Principis Prototypon & regula perfecta Sanctitatis aulicae.*

Meditatio 103. *In eundem Psalmum sensu Allegorico & Morali de Christo & Iusto quovis explicatum.*

IN PSALMUM LI.

Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate v. 1.

MEDITATIO LIV.

INIQUORUM PERNICIEM BONIS MA-
CHINANTIUM ETYPON ET POENÆ: BO-
NORUM È CONTRA PROSPERITAS.

Argumentum Psalmi.

Doëg proditori suo apud Saul (quod ab Achimelech Sacer-
dote in fuga domo receptus esset) nec non ejusdem Achime-
lech latroni, ac Sacerdotalis familiæ, totiusque Civitatis Excisori
1.Reg. 22. prædicit talionis poenam, & excisionem cum omnibus
suis David: sibi vero prosperitatem (sensu lit.) Christus proditori
Judæ (sensu alleg.) & cuivis impio, sensu mor.

Punctum I.

Onsidera ex v. 1. *Quid gloriaris in mali-
tia qui potenses in iniquitate*, conditiones, & gra-
dus impiorum, qui bonis machinantur perni-
ciem præclare repræsentari in Doëg Idumæo
Davidis, & Achimelech proditore. Quibus
primò id proprium est, ut sub prætextu aliquo
honestatis sibi blandiantur, seque jactent de in-
justis prodicionibus, & machinationibus, veluti Doëg, de prodito Davi-
de & Achimelech, quasi de re benè gesta, de que fidelitate sua erga Sau-
lem

lem se venditabat. Ita iniqui ministri Magnatum, aliique oppressores, & proditores innocentium, sceleribus suis inanissimos titulos prætexunt. Heu! nimis præposterè fideles Heris pro quibus ruunt ultrò ad inferos!

Secundo sicut Doëg *potens in iniquitate dicitur &c.* audax, & promptus ad patranda scelera, & oppressionem bonorum, ita ut, quod horrebant cæteri Regis Saulis servi, extendere scilicet manus in Sacerdotes Domini, Doëg præfractâ audaciâ & crudelitate sine respectu non reformidavit aggredi. *Nam irruit in Achimelech, & Sacerdotes, & trucidavit in die illa octoginta quinq; viros vestitos ephod lineo seu Sacerdotalem familiam universam uno excepto, atque Nobe civitatem Sacerdotum percussit in ore gladii viros, & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemq;, & asinum, & ovem in ore gladii,* ut perhibet Sacer textus I. Reg. 22.v.18. Eodem modo iniqui Principum ministri potestate concessâ per nefariam audaciam, & crudelitatem abutentes, *potentes in iniquitate* contra innocentes & miseros subditos dicuntur.

Tertio, atque de hac iniquitate sua gloriantur adhuc, tantum abest, ut eos pœnitudo capiat, qui alter peccantium gradus est, eorum scilicet *qui latantur, & gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis,* Prov. 2.v.14. quæ ingens excœcatio, & divina vindicta est, si non nota reprobationis æternæ, quibus idcirco meritò exprobrari illud Prophetæ potest: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate. v.1.*

Atque ne inde excusatione aliquâ illos quis dignos putet, quasi vel è zelo, & impetu, & perturbatæ rationis imperfectione agere videantur ista inconsideratius ex defectu prudentiæ.

Tertium subjungit peccati, & peccantium gradum, deliberatam meditatamq; malitiam v. 2. *Tota die, assiduè, & sine quiete: injustitiam cogitavit lingua tua,* quibus verbis poëticè tribuendo linguæ multam accuratamque meditationem, quæ propria mentis est, deliberatam malitiam describit, qua, ut ait, cogitando secum tota die occupata fuit, ut dispiceret quibus tantum viis & mediis injustas delationes, & calumnias in effectum deducere posset, nulla sibi quiete relicta, inventaque demum occasione.

Quartus additur gradus, nempe celerrimus, dolosissimus, & crudelissimus effectus, novaculæ comparatus: *Sicut novacula acuta fecisti dolum*

dolum v.2. celerrimus quidem, quod sicut novacula, eaque peracuta expeditissimè omnia præscindat: itemque dolosissimus simul, quod velut novacula ad radendam barbam destinata chirurgi fallentis interficientisque malitiâ jugulum uno ictu resecat; *Crudelissimus deniq;*, quod quemadmodum novacula omnes capillos, etiam tenuissimos penitus abradit: Ita Doëg fraudulentus, & immanis latro omnem progeniem Sacerdotum, cum parvulis etiam, atque lactentibus, adeoque bestiis ipsis, ut supra ex Sacro codice allatum est, sub prætextu fidelitatis funditus exciderit, per sceleratam, dolosamque truculentiam, suamque per perniciosam linguam, quæ novaculæ rectè comparatur. Et subdit mox:

Quintum gradum & circumstantiam: Inveteratam voluntatis pridem depravatæ perversitatem, in similibus jam ante exercitam. *V.3. Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis quam loqui æquitatem* q. d. radix & causa horum est, quia contracto habitu, & inveterata peccandi in similibus consuetudine exercitatus hæc egisti, non solum cum facilitate, sed etiam cum jucunditate, idque ob amorem malitiæ & iniquitatis; quam repudiatâ, & contemptâ benignitate, & æquitate in deliciis habuisti, & quotidie velut familiarissimas, & domesticas amicas tuas in sinu fovisti, quarum suggestionem, & persuasionem, linguâ, manuque hæc nefaria machinatus es, ita ut delectareris potius nocere, & male facere, quam benignitatem ex affectu pietatis exercere: & voluptati tibi majori esset perniciosa ad interitum aliorum loqui mendacia, quam sinceram veritatem. Quod amplius explicat sequenti v. 4. *Dilexisti omnia verba præcipationis lingua dolosa* q. d. eadem ex radice profecta sunt verba præcipationis. juxta LXX. *demersionis*, hebr. *devorationis*, ut nihil non comminisceris, nulla non verba dolosè fingeres, quibus in ruinam & interitum tot innocentes præcipitarentur, demergerentur, & absorberentur, quæ per linguam tuam dolosam nefariè perpetrasti. Sic enim vertit S. Hieron. ut lingua dolosa ablativus instrumenti sit. S. vero August. in accusativo linguam dolosam legit, non dissentiente Hieron. ut referantur ad *dilexisti* hoc sensu: dilexisti verba præcipationis, scil. linguam dolosam. Vulgata autem nostra in vocandi casu illa accipit, id est, ô venenata, & fraudulenta lingua! Nam contra perniciosam Doëg calumniam & linguam malitiosam, uterque

versus agit, huic enim omnis injustitia, & everfio fraudulenta tribul-
tur.

Affectus detestationis.

O Execrabile malum, fraudulentam, perniciosamque linguam po-
liticorum hominum! Vere novacula acuta resecans uno ictu, fa-
mam, salutem, vitam omnemque prosperitatem, verè *sagitta potentis a-*
cutæ, & ignis vel fulminis in morem ipsas medullas confractorum of-
fium exsurgentes, verè excussi fulmine carbones desolatorii! *O ergo Do-*
mine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa! quid enim
tam execrabile, quod detur aut opponatur in comparatione ad linguam dolo-
sam Ps. 119. v. 2.

Punctum II.

Considera justam retributionem, & talionis poenam iniquorum, qui
per Doëg præfigurantur, ut sicut alios perdiderunt, sic justo Dei
Judicio ipsi quoque perdantur quam Propheta prædicit, & explicat, per
gradationem proportionatam peccato ipsorum. V. 5. *Propterea Deus de-*
struet te & emigrabit te. Primo enim ait. *Propterea Deus destruet te ut*
pereas quoad corpus & animam, quoad bona fortunæ & honoris, hic
enim talio æquissimus est, ut qui injustè alios bonis evertit, & vita, justè
eisdem evertatur etiam ipse.

Secundo. Idque *in finem* seu in perpetuum, sine restitutionis non
solum spe in vita hac, sed etiam in altera.

Tertio. Quoad modum *evellat te* maximè sensibili, & vivacissimo
modo: sicut dum res evellitur, quæ inhæret alteri tenaciter, vel evelli-
tur ab eo, quod conjunctum illi est intimè. Hoc enim discrimen inter
justos, & injustos est, in perferendis iisdem poenis. Justi etenim etsi
evertantur bonis, & vita, quia tamen his non ita adhærent, quin Dei gra-
tia, & voluntate se facile consolentur, non sic sentiunt jacturam eorum
injustam, freti conscientia, divinisque perfusi solatiis cum Apostolo 2.
Cor. 7. v. 4. *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribu-*
latione nostra. Contra verò iniqui cum omnem suam in terrenis his
transitoriisque rebus sitam felicitatem habeant, iisque adhærescant te-
nacissime, & à Deo destituantur solatio, & gratia, ejusque insuper vo-
luntati

luntati repugnent, pessimè sibi conscii ob scelera sua, magno cum avulsionis sensu iis privantur.

Quarto. *Et emigrabit te de tabernaculo tuo &c.* migrare te faciet, seu expellet, & ejiciet te de tabernaculo domus, & bonis tuis, in egestatem ut mendices, sive de terra patria in exilium, ut vagabundus circumerres; sive de corpore tuo per mortem, quam inops, desertus, exul miserrimè oppetas, quæ superiorum explicatio particularior est.

Quinto. Insuper *radicem tuam*, seu filios, posteritatem, familiam, & stirpis tuæ omnem prosapiam, quibus radices quasi agere, & inhærere huic mundo dicimur, ut non tuis tantum, sed tuorum etiam intimorum doloribus excrucieris, & contabescas.

Sexto. Denique *de terra viventium*, quæ non illa tantum est, quam modico hic tempore possidemus, sed altera potissimum *æternum viventium* vita beata, semper duratura, quam exspectamus, & ad quam velut terminum, patriamque nostram tendimus; ut miseri sint tecum, & propter te, utrobique, in æternum omnes posteritui.

*Affectus Zeli justi contra injustos justorum
oppressores.*

O Justa Judicia, æquissimamque Dei retributionem! quæ clarissimè elucent his nostris etiam temporibus, in perversorum politico-
rum sub prætextu rationis status revolutionibus, & progressibus, qui excusso legitimorum dominorum, una cum religionis, fidei, Sanctæque Ecclesiæ dominio, & iniquissima libertate sibi per summam injuriam arrogata, fideles, & Christianos, Dei que servos, & veræ religionis amicos, bonis evertunt, patria ejiciunt, opprimunt pœnis, carcere, vinculisque mulctant, excruciant tormentis exquisitissimis, ac morte acerbissima; & regna invadunt, seditionum, rebellionis, & belli faces in alias ditiones inferunt, persecutiones tyrannorum in recenter conversos Christi fideles concitant, profusique sanguinis Christiani propè infiniti altero in orbe causa existunt, *& quid gloriâmini adhuc in malitia*, qui velut Idumæi *Doëg potentes estis*, & insolentissima arrogantia præpotentes dici vultis *in iniquitate*. Adest, ecce vel aderit brevi manifestissimè vindex Dei super vos manus, ultorque gladius ipsius, qui justissimo judicio suo *destruet vos, & emigrabit vos, & radicem vestram* proge-

niemque omnem injustam de terra quam iniquè occupastis, & ex qua legitimos possessores ejecistis & de terra insuper viventium.

Punctum III.

Considera è contra justorum præclaros fructus, quos ex iniqua oppressione perversorum percipiunt. V. 6. *Videbunt justi, & timebunt, & ridebunt super eum.*

Primus. Est agnitio admirabilis Dei providentiæ in hac vicissitudine casuum, videbunt Justi.

Secundus. *Incrementum timoris ejusdem Dei.* Non solum enim *videbunt justi* & viri cordati, sed etiam considerantes tum circa se, tum circa alios sapientissimam, justissimamque Dei gubernationem in his casibus, & vindictam impiorum *timebunt* filiali timore Deum & magis verebuntur, horrebuntque similibus eum offendere peccatis.

Tertius. *Approbatio judiciorum Dei cum gaudio, & ridebunt super eum*, magnam animo capientes voluptatem ob tam illustria justitiæ divinæ documenta, quibus sanguinarios istos Doëgos, Sacerdotum Sycarios, justissimâ talionis poenâ castigat.

Quartus. *In Deo solo fiducia, Et dicent. v. 1. Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum*, id est, proposito sibi ante oculos Doëgi epidictico, & clarissimo exemplo statuent in Deo (qui potentissimus, sapientissimus, justissimus, & misericordissimus est) adiutore unico omnem locandam esse fiduciam; exhibendo eum velut stultum, qui secus facit, *sed speravit in multitudine divitiarum suarum*, nec non hominum gratia, aliisque vanissimis rebus, sicut stultissimus Doëg, ejusque sectatores *& prevaluit in vanitate sua. v. 7.* opinione suâ, credens se his arundineis nixum inanitatibus prævaliturum adversus omnes esse, quæ vanissima ejus persuasio fuit, ut experientia ecce ipsa comprobatur, alia lectio habet. *Sed confirmatus est in insidiis suis &c* falsis criminationibus, fictisq; contra innoxios calumniis prævalere, & opprimere illos conatus est, aut etiam de facto hac nixus improbitate suâ per nefas & dolos eos oppressit, quibus illud Dei apud Jerem. recte quadrat, *maledictus homo qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus. Erit enim quasi myrica in deserto, & non videbit cum venerit bonum* Jerem. 17. v. 5. Contra verò *Benedictus vir qui confidit in Domino,*

mino, & erit Dominus fiducia ejus, & erit quasi lignum, quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit aestus, & erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum ibid. v. 7. quale lignum Ps. 1. describit Propheta virum integrum, & incorruptum esse, quale se ipsum quoque ait sequenti v. 8. *Ego autem sicut oliva fructiva in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum & in sæculum sæculi*, quæ velut deductam ex antedictis conclusionem practicam, propositumque continent Idumæi Doëg principiis, factisque contrarium; ac si dicat: Ipse quidem nefarius Doëg ob iniquitatem, crudelitatem, & perfidiam suam, tanquam arbor inutilis exarida & pestifera evellatur ex hac vita, & tabernaculo cœlesti Sanctissimorum. Ego vero tanquam olea non solum magis magisque radicabor, & constanti viriditate omnigenæ prosperitatis florebo *quasi oliva speciosa in campis Eccl. 24. v. 19.* Sed frugifera etiam, gratissimos Deo, hominibusque fructus in tempore suo offeram, tum in regno Israelitico Saulis Successor futurus, tum in tabernaculo fœderis, à quo nunc exulo; tum in Ecclesia Dei, in qua vera religio; & in qua fide, desiderioque versor; tum cœlesti Beatorum in tabernaculo quod spe præcipio: propterea quod non in potentia, vel opibus, vel gratia humanâ vel artibus injustis, & oppressione iniqua confido, *sed in misericordia Dei*: confidamque porro in æternum, & in sæculum sæculi qui fructus est.

Quintus ex quo sextus sequitur. v. 9. *Laus Dei perennis: Confitebor tibi in sæculum quia fecisti*, gratias tibi, inquit, cantabo, teque laudabo laude hic, & in æternum perennaturâ, quia hæc fecisti, quæ eventura prævidebam, tum circa malevolum Doëg, quoad vindictam ejus, tum circa me, quo ad misericordiam tam insignem; pro quibus tanquam pro præteritis more prophetico gratias agit. *Et expectabo nomen tuum*, vel te (usitato hebraismo) id est in te, tuaque misericordia & ope clementissima sperabo (qui septimus fructus est) *quoniam bonum est in conspectu Sanctorum tuorum Ps. 51. v. 11.* quia expectare tuum auxilium, vel in eo sperare, utile & salutare est iudicio Sanctorum tuorum, vel quia tu, seu Numen tuum, & misericors, & propitium est, illud oculis confidentiæ respicientibus, & in tuam opem intentis, cum nullius in te sperantis vultum confundas, ac erubescere facias.

*Affectus fiducia in solo Deo ex Thom. de Kemp.
lib. 3. cap. ult.*

Domine quæ est fiducia mea, quam in hac vita habeo? nonne tu solus, Domine Deus meus? cujus misericordiæ non est numerus? In te solo ergo pono totam spem meam, & refugium; in te omnem tribulationem & angustiam meam constituo, quia totum infirmum & instabile invenio, quicquid extra te conspicio. Non enim proderunt multi amici, neque fortes auxiliarii adjuvare poterunt, nec prudentes consilarii responsum utile dare; neque libri doctorum consolari, nec aliqua pretiosa substantia liberare, nec locus aliquis secretus, & amœnus contutari; si tu non assistas, juves, confortes, consolers, instruas, custodias. Ad te sunt oculi mei, in te confido, Deus meus, misericordiarum pater. Benedic & sanctifica animam meam benedictione cœlesti, ut fiat habitatio tua sancta, & sedes æternæ gloriæ tuæ &c.

O R A T I O.

Oppressores servorum, fideliumque tuorum, qui potentes in iniquitate, gloriantur in malitia, destrue, & evelle, omnipotens Deus; ut videntes æquissimam iustitiæ tuæ retributionem iusti, te magis timeant, & in Providentia, misericordiæque tuæ sperantes, sicut oliva fructifera in domo tua floreant, & nomini tuo, quod tam bonum est, confiteantur, idque deprecantur in sæculum.

IN PSALMUM LII.

Dixit insipiens &c.

Echo vel Resonantia Psal. 13.

Nam idem est hic Psal. cum Ps. 13. paucis versiculis, qui aliunde ex scriptura irreperunt in ps. 13. ex hoc 52. sublatis; & solo versu septimo hujus qui respondet decimo prioris nonnihil immutato, de quo videri potest Bellarmin. Itaque novam meditationem in illum non est visum attexere. Videri potest medit. 14. quæ est in dictum Psal. 13.

IN

IN PSALMUM LIII.

Deus in nomine tuo &c. v. 1

MEDITATIO LV.

*Rekursus in angustiis ad Deum. Ejusdem motiva, & effectus; nec non gratia pro obtenta ope.**Argumentum Psalmi.*

Davidis à Ziphæis apud quos latitabat Sauli proditi præfenti in periculo ad Deum recursus 1. Reg. 23. (sens. lit.) Christi in Passione (sensu alleg.) Ecclesiæ ab hostibus, & Hæreticis impugnata; & Christiani cujuscunque suis in angustiis. (sens. mor.) Hic in communi, ut accommodari omnibus possit, de recurso ad Deum in necessitate agitur. Favet titulus psalmi, qui est *intellectus David*. Magna enim sapientia est suis in periculis mox ad Deum recurrere.

Punctum I.

CONsidera motiva quibus exemplo Davidis in periculis constituti Deum ad succurrendum nobis exorare debeamus.

Primum. *Deus in nomine tuo salvum me fac.* per *ly nomen* autem vel intelligit Deum ipsum, ut in scriptura assolet nomen poni pro re frequenter, q. d. per temetipsum te oro; vel attributa Dei, quæ attributa, Dei nomina vocantur non raro; ac si dicat: per tuam bonitatem Misericordiam, Justitiam &c. Sanctissimorumque nominum istorum gloriam, & apud omnes honorem amplificandum, vel denique per *divinissimum nomen Iesu*, quod per revelationem, & fidem in Christum Salvatorem, illustratus implorat, in cuius virtute, tum preces nostræ exaudiuntur ipsa veritate asseverante. Joan. 16. v. 23. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis;* tum hostium insidiæ, periculaque vitantur. Nam *turris fortissima nomen Domini*, ad ipsam *currit justus, & exaltabitur*, Prov. 18. v. 10. *nec est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Act. 4. v. 12. Est enim *nomen Iesu nomen super omne nomen*, ad Philipp. 1. v. 10. quia est nomen pro-

proprium verbi Incarnati. Antecellens cætera Dei nomina, etiam illud, quod vulgo dicitur *ineffabile* nomen *Iehova*, quod nominis Jesu figura, & hoc illius declaratio est, imo hoc in se illud continet: nam nomen Jehoscua, seu Josue, quod idem est cum nomine Jesu, omnes litteras nominis Iehova in se continet, aliasque proprias superaddit: sicut Jesus Christus, ad divinitatem superaddit humanitatem in verbo subsistentem. In hoc ergo ait *salvum me fac*, quia propriè salvatorem significat, & secundum etymologiam ab hebræo Jascha (salvavit, hebraicè Jelschua, latine Jesus) Salvator, vel salus ipsa quasi per essentiam, deducitur, & S. Gabriel Archangelus illud explicavit Matth. I. v. 21. *Vocabis nomen ejus Iesum, ipse enim salvum faciet populum suum.* In hoc inquam salvifico nomine quod per revelationem, & fidem in Christum cognovisse S. vatem credibile est, velut propter præcipuum titulum, & ad Deum permovendum efficacissimum, salvari orat: *Deus in nomine tuo salvum me fac.*

Ad tergeminum motivum addit alterum, *Et in virtute tua judica me.* v. 1. quod alii legunt *libera me*, alii *patrocinare mihi* vel *sententiam pro me fer.* alii *in fortitudine tua ulciscere me.* quibus æquitatem causæ, innocentiamque suam allegans, justitiam Dei vindicativam implorat, quâ non solum velut Judex æquissimus, & unicus, quem contra persecutorem, simulque Regem suum, Saulem habeat, sine appellatione, & recursum ad ullum alium; sententiam pro se innocente, & injuriam patiente non solum rogat ferri, per justitiam & sapientiam, sed eandem etiam petit exequi per potentiam, & ostensionem virtutis in liberando se à Saule, atque ita judicem se justum ostendere. q. d. qui es judex universalis omnium, sis hic etiam judex meus, & pro meritis retribue mihi defensionem, & adversario meo ultionem. Est enim potens motivum, quod ex parte suâ sumit ab innocentia propriâ, & injuria partis adversæ ad promovendum Deum.

Tertium. *Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.* v. 2. quo Deo repræsentat, quomodo in evidentissimo periculo, quod sibi imminabat cum fiducia ad Deum per orationem confugiat; cumque ubique præsens sit, & omnia in suâ potestate habeat, nec despicat ad se recurrentes per orationem, cultores suos, ut suam quoque exaudire orationem dignetur, & percipere verba oris sui singula, imò desideria voluntatis, cordisque præparationem ipsam, quod Psal. 9. v. 17. depræ-

deprædicat : *Desiderium pauperum exaudivit Dominus, preparationem cordis eorum audivit auris tua.* *Aures enim Domini*, ut S. Hieron. inquit, *dicuntur quando exaudire dignatur*, quo exemplo monemur nunquam de Dei auxilio desperandum, etiamsi mors evidentissimè imminere videatur. Bellarm.

Quartum sumitur à Præsenti periculo, & necessitate ob hostium suorum tum proditorum, tum persecutorum variam conditionem, & circumstantias scil. dolosam infidelitatem, crudelem potestatem, & audacem impietatem. *Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, & fortes quæsierunt animam meam, & non proposuerunt Deum ante conspectum suum. v. 3.*

1. Alienos ait insurrexisse contra se, Ziphæos scil. qui, vel factâ amicitia vel cognatione proximi videbantur, & jure esse debebant, utpote ex tribu eâdem Juda oriundi, apud quos perfugium etiam quæsit, & tamen corde, & proditione exteris magis omnibus alienos se exhibuerunt, insurgendo contra ipsum, & irritando Saulem, cui illum prodiderunt latentem apud se, ad persequendum eum & capiendum, imo occidendum, ut sacer textus refert. *accesserunt Ziphæi ad Saul dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis? nunc ergo sicut desideravit anima tua descende, nostrum autem erit, ut tradamus eum in manus regis.* Reg. 23. v. 19. vel, Ziphæi religione quidem Judæi, sed vitâ, & moribus à Deo, legeque Dei quam alienissimi dicuntur. Solent enim sacri vates alienos, vel alienigenas vocare impios, quia virtute, & religione, Deique lege exerrabant, quales Ziphæi proditores erant.

2. Fortes id est Saul & exercitus ejus, quæsierunt animam, seu mortem, & interitum David. nam ut dicitur eod. cap. v. 26. *Saul & viri ejus in modum coronæ cingebant David, & viros ejus, ut caperent eos.* Cupiebat enim Saul Davidem de medio tollere, etsi nosset innocentem, ob rationem status ex cupiditate retinendi regnum in familia sua, quia verebatur ne post se regnaret, exclusis filiis, & posteris suis.

3. *Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum*, seu nullo Dei timore, reverentia, aut respectu à maleficiis suis deterriti; neque enim Ziphæi, neque Saul, ejusque exercitus divinæ justitiæ timorem ante mentis suæ oculos habebant, sed pro libidine suâ audebant, & agebant impunè quod volebant. Malorum certè origo est omnium, à Deo,

eiusque timore oculos avertere, ut nec legem naturalem, nec rationis dictamen, nec hominum judicia, & præscripta pensi quicquam habeant.

Affectus refugii ad Deum contra hostes.

ECce, Domine Deus meus, quantis, quamque præsentibus in periculis versatur fulus mea: mundus enim totus plenus concupiscentiarum est laqueis, insurgit adhæc proditrix, infidelisque in me caro: circumdant me in perniciem meam conjurati hostes, Cacademon cum „satellitib. suis crudelissimus. Nunc ergo Redemptor & Salvator meus, „te precor per te, & per salvificum nomen tuum Jesus, adjuva me in virtute tua, & salva me in nomine tuo, ne corruam in conspectu adversariorum meorum captus laqueis eorum, quos paraverunt pedibus „meis, ut incurvent animam meam: sed erue me, virtus salutis meæ, ne „sibi risum exhibeant de me inimici mei, qui oderunt te, nec posuerunt „te ante conspectum suum.

Exurge Deus meus fortis meus, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua, & ego abscondar in abscondito faciei tue. S. Aug. c. 12. soliloq.

Punctum II.

Considera effectus orationis ex supradictis motivis, in angustiis factæ.

Primus est quoad Davidis personam, & comitum illius, quod Deus illis mox auxilio præsentiaffuerit: *Ecce enim* (inquit v. 4.) *Deus adjuvat me*; nam illud, *Ecce*, repentini auxilii divini ipso in articulo præsentis cognitionem, per revelationem Prophetæ factam denotat, ut affuturum illud certissimè sciret, quasi jam præsens oculis videret: Aut fortassis Davidi istis suis in angustiis Deum invocanti accidit, quod narrat locus cit. Scripturæ v. 27. *Nam cum Saul cinxisset David, ita ut desperaret se posse evadere à facie Saul, nuncius venit ad Saul dicens: Festina & veni; quoniam infuderunt se Philistiim super terram: reversus est ergo Saul desistens persequi David, & perrexit in occursum Philistinorum.* Atque idcirco repentino hoc erectus nuncio, *Ecce enim*, inquit, *Deus adjuvat me, & Dominus susceptor est anima mea* quam, dum hostes quærunt mihi eripere, ille in sinum

finum providentiæ suæ custodiendam suscepit, per inopinatum hunc, repentinumque eventum, qui singulari utique providentiâ Dei accidit. Alii legunt: *Dominus est cum iis qui sustentant animam meam*, id est: favet paucis illis, qui meorum discriminum, & periculorum comites sunt, illos mecum conservando, & à Saulis insidiis suâ providentiâ inopinato eripiendo, ut suam non de me tantum, sed de sociis etiam meis curam ostendat.

Secundus effectus orationis est, quoad personam adversariorum Davidis, de quibus prophetica magis prædictione, quam imprecatione, usitato & explicato alias more Scripturæ orat. v. 5. *Averte mala inimicis meis*. hebræa lectio quæ favet explicationi de prædictione, eamque magis exprimit; sic habet: *revertetur malum inimicis meis*, ex qua etiam vulgata nostra sic exponi potest: averte, vel avertet Deus mala quæ mihi impenderant à me, & convertet illa ad inimicos meos. Quæ S. Hieron. ita transtulit: *Redde malum insidiatoribus meis*, retorquendo in eos quæ mihi paraverunt, & *in veritate tua disperde illos*, seu pro justitia tua, quæ veritas appellatur non raro, ut Ps. 84. v. 11. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi &c.* Hæc enim æquissima Dei judicia sunt, & justitiæ divinæ effectus, ut recidant in hostes ipsos mala, quæ justis machinati sunt, & in foveam incidant ipsi quam aliis foderunt, quod etiam evenit Sauli, sociisque ejus, & Ziphæis Davidis insidiatoribus: Non solum enim tunc Philistæi Saulem persecuti sunt, insidiasque ei struxerunt, verum etiam in montibus Gelboë eum cum omni exercitu suo, in quo insidiatores, & proditores Ziphæos aliosque Sauli adhærentes fuisse credibile est, interneccione disperdiderunt, sic enim ex Hebreo illud disperdes exponitur, *non dissipabis, sed penitus extinguēs*, ut accisse legimus. 1. Reg. c. ult. v. 6.

Affectus fiducia in Deum.

O quam mira providentiæ tuæ judicia, Deus in succurrendo illis, qui te invocant in angustiis, & in te confidunt; castigandisque eorum persecutoribus, retorquendo in capita eorum mala, quæ illis machinabantur. Merito itaque & ego opus manuum tuarum in te confido, & „ confiteor tibi in timore tuo, *quia non in arcu meo sperabo, & gladius meus, non salvabit me, sed dextera tua & brachium tuum, & illuminatio vultus,*

tui. S. August. soliloq. c. 24. ex desperatis angustiis meis providentiæ tuæ admirandâ dispositione me eripiens, & persequentes me adversarios meos iis laqueis involvens, quos struxerant mihi.

Punctum III.

Considera gratitudinem Davidis pro exaudita oratione, & liberatione ab hostium insidiis, quam v. 6. proponit. *Voluntarie sacrificabo tibi &c.* animo promptissimo lætus, lubensque; in quo devotio constituta est, non obligatoria, sed spontanea sacrificia, qualia in gratiarum actionem in Levitico præscribuntur, *offeram tibi & confitebor nomini tuo Domine*: te, tuamque erga me benignitatem confitendo palam de prædicabo, nomen enim pro re poni supradictum est. *Quoniam bonum est*, id est, vel laudibus te celebrare, ut aliqui exponunt, vel ut alii, quoniam tu ipse tam benignus, & bonus es; hoc enim epitheton Deo propriè convenit. *Nam nemo bonus nisi solus Deus*, Matth. 19. v. 17. atque propter hanc bonitatem Deus amandus præcipuè est, seu propter se ipsum. Verum hic Propheta bonitatem pro benignitate erga se accipit, propter beneficium illud sibi præstitum, quod ex angustiis, insidiisque Saulis ipsum liberaverit. Addit enim v. 7. *Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me* (tam celeriter & inopinato) *& super inimicos meos despexit oculus meus*, scil. cernendo ex edito monte, ubi latebat, & deorsum despiciendo corporeis oculis absque timore, discessum eorum ab indagine suâ, quâ eum cinxerant, vel oculis mentis per revelationem, prævidendo prostratos quasi ante se hostes, & vindictam divinam de quâ supra: veluti habet Chaldaea paraphrasis supplens præcisum alioqui sensum. *Et in inimicis meis vidit oculus meus ultionem.* Porro bene monet Cardin. Bellar. psalmum hunc frequentari quotidie ad primam, ut exemplo Davidis discamus adversus omnes persecutores armis orationis ad initiū diei nos communire, scientes quod *omnes qui piè vivere volunt in Christo Iesu persecutiones assidue patiantur*, ut monet Apost. 2. Tim. 3. v. 12. Quem pium Ecclesiæ morem imitatos refert in hæc Simon Meon Metaphrastes apud Hesserum sanctissimos Martyres quadragenos, qui ad Sebasten urbem in rigente stagno vitam profuderunt: cum enim ad Præfecti tribunal ducerentur, eos inter alia Cyrion sic hortatus est: nonne semper institutum hoc observavimus, ut prælium

illum ineuntes psalmum hunc diceremus: *Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua judicame: Deus exaudi orationem meam, &c.* Nunc item psalmum hunc dicamus: exaudiet nos Deus atque adjuvabit: cantant hoc epinicium, & ad tyrannum adducuntur.

Affectus gratitudinis.

O Ergo benedic anima mea Domino qui redimit de interitu vitam tuam, qui exaudiendo orationes tuas, replet in bonis desiderium tuum. Voluntariè devotissimaque mente sacrifica illi sacrificium gratiarum actionis, confitendo de prædicandoque sanctissimum nomen ejus coram omnibus, laudans invocato Dominum, & ab inimicis tuis salvaberis in nomine salutifero Jesu; & in virtute ejus ab hostibus vindica-beris.

O R A T I O.

D *Eus in nomine tuo salvos nos fac, & à tot hostibus in virtute tua nos vindica, ut de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus tibi in sanitate & justitia, & voluntariè sacrificemus nos ipsos tibi hostiam viventem, & confiteamur nomini tuo sanctissimo in secula.*

IN PSALMUM LIV.

Exaudi Deus orationem meam. v. I.

MEDITATIO LVI.

Christi in toleranda perfidia Judæorum, & Judæ discipuli exemplum in figura Davidis propositum.

Argumentum Psalmi.

Fugiens è Regia sua David ob rebellionem Absalonis, suorum incusat perfidiam, Achitophelis præsertim sens. lit. ut Euthym. & Theodoret. Christus in passione Judæorum, & Judæ præcipuè ut Hilar. & Hieronym. Ecclesia in persecutionibus hostium, Hæreticorum, filiorumque degenerum, uti & justus quicunque sensu spir. Augustini sequi lubet hæc meditatione uti & Hilarii atque Hieronymi expositionem de Christo,

cujus haud dubiè figura fuit David: Etsi enim universim finis legis veteris sit Christus Rom. 10. v. 4. ab eadem prædictus, & præfiguratus; maxime tamen psalmorum, ut alibi dixi, & attestatur Luc. 25. v. 44. Christus implemet: *necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysis, & Prophetis, & Psalmis de me.* Atque hoc modo satis quoque fiet cæteris expositionibus, cum huic exemplo in Davidis figura justus omnis, Ecclesiaque se conformare in psalmi hujus recitatione possit.

Punctum I.

Considera primo quomodo Christus Deo Patri proponat suorum infidelitatem, & ingratitude, ad nostram instructionem, ad exemplum in simili hominum, & amicorum ferenda perfidia.

Primo. Quam humiliter ad Deum per orationem recurrens audientiam cum Davide postulat: *Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam, intende mihi & exaudi me v. 1.* ter repetitâ eadem flagitatione, ad ostendendum affectum, vel desiderium, atque fervorem denotionis, an non Christus in horto ita humiliter, ita ferventer ante passionem suam oravit, docens nos, ab oratione exordium capiendum, tum agendorum, tum patiendorum esse, idque non oscitanter, & defunctoriè; sed ferventer, & reverenter? Nam teste S. Matth. 26. v. 39. *Sic à discipulis progressus procidit in faciem suam, orans &c.* visitatisque dormientibus iisdem discipulis, quos secum orare, & vigilare instante tantâ necessitate monuerat: *Iterum, secundo & tertio abiit & oravit eundem sermonem ibid. v. 42.* Cujus imitatione Apostolus etiam ter Dominum rogavit, id est, instanter, & ferventer, ad stimulum carnis à se tollendum 2. Cor. 12. v. 8. Forte S. David cum Apostolo ter geminam repetitionem, ad tres sanctissimæ Trinitatis personas mysterii illius non ignari dixerunt.

Secundo. Ejusdem orationis tum arduitate, & constantiam indicat David, tum causam. v. 2. constantiam quidem, quod contristatus & conturbatus licet, tamen non destiterit Deum orare *contristatus sum in exercitatione mea seu meditatione*, ut Græcus & Hebr. legit *flevi in meditatione meâ*, (exercitationes enim mentis piorum meditatio, contemplatio, lectio, oratio &c. recte dicuntur) dum exercerer cogitando mecum, & conferendo miseras meas (quo nos tempore ad creaturarum sola-

solatia & alia inania media Deo & oratione relictis convertimur) id quod de Christo testantur Evangelistæ; *cæpit contristari, pavere, & tædere, & mæstus esse*, profitendo tristitiam palam: *tristis est anima mea usque ad mortem* Matth. 26. v. 38. Marc. 14. v. 34. *Causam vero addit à voce inimici, & à tribulatione peccatoris v. 2.* quæ quidem in Davide extitit consilium Absalonis filii inimici, quo regno eum exturbare nitebatur, imo ad mortem quærebant ejus nefarii, perfidique ministri, qui & insultabant ei, & convitiabantur, & comminabantur interitum. In Christo autem, quod non solum à populo suo ante dilecto, nunc in inimicum converso repudiaretur Messias, diceretur blasphemus, Samaritanus, à Diabolo oblectus, in cujus virtute opera mirabilia patraret, sed nunc etiam excrecente illius ingratae gentis peccato, & malitia mortem, & minaretur & machinaretur re ipsa, quæ sanè gravis *tribulatio* erat *peccatoris* populi Judaici.

Tertio. Accessit & illa causa: *quoniam declina verunt in me iniquitates*, seu deflexerunt in me, vel imposuerunt mihi falsa crimina, convitia, calumnias, opprobria, ut exponunt SS. PP. Hilar. & August. Quod etiam Christo accidisse pluribus in locis Evangelistæ referunt, *& in ira molesti erant mihi v. 3. q. d.* atque id nullâ justâ legitimaque de causa, sed ex mera ira, & odio; contumeliis, & tormentis me affecerunt, quæ modestissimè molestias tantum vocat, cum acerbissimi cruciatus, & injuriæ essent. Ex quorum consideratione.

Quarto. *Cor meum conturbatum est in me.* Hebr. legit. *Cor meum doluit in medio mei*, sive ut Hieron. vertit: *Cor meum doluit in virtutibus meis*, &c. intimis acerbissimisque sensibus diserutiatus sum, *& timor mortis cecidit super me v. 4.* Nihil enim magis intima mentis penetrat, & pervadit, totumque hominem conturbat, quam imminentis periculum mortis; quod verebatur David in fuga sua propter Absalonis repentinam in se irruptionem: experiebatur vero Christus, dum in agonia constitutus etiam sanguinem sudavit teste Luc. 22. v. 44. quod seq. v. 5. amplius declarat: *Timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.* q. d. timor ita animum pervasit, & tremor corpus occupavit, ut totus quasi nocte densissimâ calamitatum tectus, & consepultus mortui instar jacerem. Sunt enim tenebræ symbolum maximæ mæstitiæ, quia animo omnem lucem recti consilii eripiunt, & menti nebulas crassissi-
mas

mas angustiarum offundunt, unde tenebras quærunt, seque abdunt in abstrusa loca qui mœrent. In his vero tantis afflictionibus, & mœrore quid remedii?

Subdit id quinto v. 6. *Et dixi quis dabit mihi pennas sicut columba, & volabo, & requiescam.* Optabat nimirum David pennas columbæ, quæ velocissimi inter aves volatus est, quibus ad tutissima loca è periculis suis præsentibus evolaret, vel ad ipsam etiam cœlestem Jerusalem, ibique securè conquiesceret. Christus autem similiter quidem liberari à calice passionis suæ, & evolare ex afflictionibus suis secundum partem inferiorem concupiscebat, unde & orabat: *Pater mi si possibile est, transeat à me calix iste.* Matth. 26. v. 39. verum non pennis aquilæ, aut accipitris, aut alterius alitis, sed *Columbæ*, illius scil. Noëmicæ, quæ tempore diluvii, cum non inveniret ubi requiesceret pes ejus, ad arcam reversa in extenta Noë manu resedit, & conquievit. Gen. 8. v. 9. Ita Christus in tanto tribulationum suarum diluvio, ad paternæ voluntatis dexteram per orationem evolavit, dum subjunxit: *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu;* ibid. v. 40. atque in hac patris cœlestis divina voluntate quievit, illius sanctissimi Spiritus utique instinctu, & ductu, qui post susceptum à Joanne Baptismo in specie columbæ apertis cœlis super illum descendit Matth. 3. v. 16. suo nos instruens exemplo, vel ad evadendos tartarei accipitris ungues, & tentationes; vel ad emergendum è diluvio miseriarum nostrarum; desideriorum & orationis pennis sed columbinis nobis evolandum esse. Nam columba animal est innoxium, mansuetum, & in nullū aliud altile bellum movens utpote felle carens, simplex, fœcundum &c. & provolandum ad divinæ providentiæ manus, & in ejus voluntate dispositioneque conquiescendum. Et certe licet suo illo desiderio Davidi potiri non liceret, fecit tamen quod potuit; nam inquit, *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine* v. 7. Ut proditorum, hostiumque suorum evitato exercitu, longius in solitudinem recederet, & in locis desertis tutus delitesceret, quod & Christus in oratione sua ante passionem præstitit, dum avulsus etiam à discipulis Luc. 22. v. 41. in solitudine, & silentio intempestæ noctis Patrem oravit. Ad suorum iterum plororum fidelium exemplum, ut in adversitatibus suis à sæculi tumultibus longius, saltem cogitatione, remoti, recipiant se ad solitudinem cordis, & conscientiæ, in eaq; cum solo Deo colloquendo inveniant requiem anima-

animabus suis. Hinc enim petendum illis solum solatium, & auxilium est; quod in rebus creatis non invenitur, quod & David profitetur seq. v. 8. *Expectabam eum* (Deum scil.) *qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate*, salvum fecit, inquit, nempe jam alias, & huc usque, ut nunc quoque ab angustia præsenti, mœroreque qui animum dejiciunt, & à vehementi procellâ imminentis periculi, afflictionis, in qua versor, me liberaturus sit, uti confido. Græca versio habet, *expectabam qui salvum faceret*. q. d. frustra quæsi & expectavi aliunde salutem, & consolationem. Christus certè etiam à Discipulis suis solatii tantillum optabat, quando suum illis mœrorem testatus, inquit, *tristis est anima mea usque ad mortem, sustinete hic & vigilate mecum* Matth. 26. vers. 38. Verum non reperit; mox enim invenit eos dormientes omnes, ut Petro de se ante magna pollicito suaviter exprobraret: *Sic non potuistis una hora vigilare mecum?* Ita ut illud de se prædictum Psal. 68. impleretur: *& sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.* usque dum missus ab æterno Patre apparuit illi Angelus de cælo confortans eum. Luc. 22. v. 43. declarando ei voluntatem Patris, in qua amplectenda à pusillanimitate spiritus & tempestate commotorum in animo affectuum, vel à spiritu concitato (sic enim ex Hebr. legit, & explicat S. Hieronym. *illud à pusillanimitate spiritus & tempestate*) timoris scil. tristitiæ, & tædii per generosam acceptationem mortis salvus & liber factus est; verum eâ violentiâ, ut sanguine, qui cor obsessum tenebat, ad exteriores corporis partes resolutione illa repulso, immaduerit sudore sanguineo, terramque eo irrigarit. *Nam factus est sudor ejus, sicut gutta sanguinis decurrentis in terram.* Luc. 22. v. 44. Quod seq. v. 9. David à Deo petit, tanquam medium salutis suæ: *præcipita Domine, divide linguas eorum*, ut, juxta illud 2. Reg. 15. v. 13. *Infatua Domine consilium Achitophel &c.* hostes suos impellat in diversas partes, & studia per præcipitata consilia, vel præcipitet in dissensionem; vel ut hebr. habet *perde*, & ut S. August. *absorbe vel demerge in voraticibus* variorum consiliorum, idque mox clarius explicat: *divide linguas eorum &c.* id est, fac ut sicut in consilio extruendæ turris Babylonice contra Deum inito per linguarum divisionem malitiâ hominum

minum istorum dissipata est , Genes. ii. ita in conspiratione Absalonis contra me facta , consiliis non convenient , sed alius hoc , alius aliud suadeat , & loquatur , ex partium studio diversarum ; uti re ipsa accidit , in deliberatione Absalonis de modo perdendi Davidem 2. Reg. 17. v. 6. 7. institutâ , in qua Deus infatuavit consilium Achitophelis , faciendo , ut Absalon illud repudiaret , deteriora à Chusai , & aliis suggesta secutus ; unde in præceptis facti Davidis perierunt Adversarii , & Achitophelin desperationem actus propter spretum consilium suum suspendio semetipsum peremit. Hoc inquam quod David Deum contra hostes suos rogavit , Christus de suis fore prædixit , ut scil. furore , & odio contra se concitati in abyssum omnis malitiæ præcipitarentur ; adeo , ut falsis criminationibus , & confictis testimoniis interitum sibi consciscerent , etsi illa inter se non cohærent. Nam ut sacer textus ait ; *Summi sacerdotes , principes , & omne consilium querebant adversus Iesum testimonium , ut eum morti traderent , nec inveniebant , multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum , & convenientia testimonia non erant.* Marc. 14. v. 56. Et causa subditur , depravata gentis Judæorum vita , & studia , *quoniam* , inquit , *vidi iniquitatem & contradictionem in civitate* , quod cum Davide de rebellibus suis subditis , Christus queri potuit jure merito de populo suo , cujus violentias & contradictiones multoties expertus erat , tum alias , tum in passione sua vel maximè experiebatur , præsertim in Civitate Jerusalem , aliisque , ubi sacerdotes & principes populi , eum scribis , & Pharisæis commorabantur. *Nam die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas , & labor in medio ejus , & injustitia* v. 10. *& non defecit de plateis ejus usura , & dolus.* quibus verbis , modo loquendi singulari , ac poëtico pergit describere iniquitatem civitatis illius , quam facit quasi ab armato milite infideri , & muros eos abs illo circumcurfari , velut ab excubiis diurnis , ac nocturnis , ne justitiæ ullus accessus sit ; in medio ejus stationem habere , tum oppressionem pauperum , seu laborem , tum injustitiam , quæ tanquam regina medium , principemque locum in folio residens occupet , sicut cor in homine , indicans injustos divites , ac potentiores , ac principales , qui in meditullio Civitatis ,
velut

velut honorificentiori in loco morantur, quos nec ratio, nec lex coërcet, justos pauperes per nefas opprimere; quorum satellites, ac administri sint, *usura*, & *dolus*, qui per plateas discursant undique, & non in occulto, sed publicis in compositis palam, omnis generis injustitias exercent, in commerciis, in judiciis, in contractibus, circa bona, honoris, fortunæ, & vitæ. Quo in statu tempore Davidis rebellante Absalone, maximè vero tempore passionis Christi Hierosolymorum Civitas erat, & in ea Judæorum principes, Sacerdotes, Scribæ & Pharisei Christo perniciem machinantes populum reliquum concitando, de quorum ingratitude & perfidia idcirco merito queritur, præcipuè tamen de Discipuli sui Judæ Proditoris, sicut & David de Achitophel. *Quoniam* (pro sanè profectò) *si inimicus meus*, (qui manifestas contra me inimicitias suscepit ex professo) *maledixisset mihi*, (injurias, contumelias, falsasque criminationes, & accusationes in me conjiciendo) *sustinuissem utique æquiore animo*. v. 12. *Et si is qui oderat me* (palam) *super me magna locutus fuisset*, seu magna scelera in vulgus contra me sparsisset, vel magna convitia, & contumelias in me jactasset, aut elatus superbiâ contemptum de me locutus fuisset, *abscondissem me forsitan ab eo* v. 13. subducendo me vel declinando insidias ipsius. *Tu vero* (Apostrophe est Davidis ad Achitophel, & Christi ad Judam proditorem) *homo unanimes Dux meus*, & *notus meus*. quæ prædicata de Achitophele David in persona Christi rectè pronuntiat, fuit enim unanimes, seu una cum ipso anima, amicusque intimus, qui alter ego dicitur, fuit Dux consiliorum, & forte etiam copiis militaribus præfectus, fuit intimè notus, & familiaris, arctissimaque necessitudine conjunctus. addit, *qui simul mecum dulces capiebas cibos*, conviva, & commensalis meus, tantò suavius convescens, quanto amiciori in te animo extiti, amicitia enim convivarum etiam ipsos cibos condimento amoris suaviores reddit, nec solum prophanis, seu politicis, domesticisque in rebus ita mihi conjunctus fuisti; sed etiam in sacris, ac divinis, nam *in domo Dei ambulavimus cum consensu*, sic, ut in nulla re, etiam quæ ad cultum Dei pertinebat inter nos ulla esset discrepantia, sed idem animus, eadem arcana & consiliorum communicatio, eadem mensa, eadem sacra & religio, cultusque divinus. Quæ omnia Judæ etiam

respectu Christi conveniunt ; utpote quem Christus in discipulum dilectissimum elegit , & velut animam suam adamavit ; quem cæteris cum Apostolis Ducem Christiani populi sui constituit juxta illud Psal. 44. *Constitues eos principes super omnem terram* ; quem domesticum , familiarissimumque habuit paupertinæ provisionis administrum , arcanorumque conscius , tam in divinis , quam cæteris in rebus Joan. 15. vers. 15. *Vos autem dixi amicos , quia omnia quaecunque audiivi à Patre meo nota feci vobis* , quem denique convivam quotidianum , & præsertim cibi illius dulcissimi participem fecit , quo in sanctissima Eucharistia se ipsum gustandum præbuit. Sic enim S. August. per dulces cibos intelligit cibum hunc divinum , *qui omnem in se continet saporis suavitatem*. Quibus cum tenero amore , & dolore expositis , ad ostendendam ejusdem affectus vehementiam , per aposiopesein orationem abrumpit , relinquens subintelligenda cætera , verbi gratia , tu tamen ita à me amatus , & honoratus , talia contra me machinari non reformidasti , proditor meus , & autor omnis afflictionis meæ.

Affectus detestationis perfidiæ.

Heu gentem ingratham , & perfidiam Judæorum , quæ tantopere dilecta , tantisque à Deo affecta beneficiis , promissum sibi , missumque mundi Salvatorem , seu Messiam suum tantis votis desideratum , per execrandam contumaciam non modo repudiavit , & aspernata est , sed indignissimis insuper modis habuit ! Heu proditoris Judæ nefariam avaritiam , & infidelitatem ! Etiamne anima mea horum exemplo Christo Duce , & Salvatore amantissimo , & beneficentissimo posthabito , & repudiato , mundo , carni , cæterisque hostibus ejus adhærebimus , ejus facti per abominandam malitiam rebelles & proditores ? Adverte tantum nefas , à servis tuis benignissimè Christe , gratiamque largire , ut nullo unquam tempore , nulloque casu fortunæ sive prosperæ sive adver-
sæ à te separemur.

Punctum II.

CONsidera per oppositionem à vate sacro propositas prædictas-
que hinc aduersariorum Christi suorumque pœnas, atque inter-
ritum inde ejusdem Christi, suamque salutem, & gloriam. Et
quod ad hostes attinet, quas David quidem ex prophetiæ spiritu ma-
gis, quam vindictæ studio, non tam imprecatur aut minatur, quam
prædicit diras hostibus eventuras; Easdem Christus ex mero com-
passionis affectu, amoreque sincerissimo hostibus itidem suis præsa-
git, & ante denunciat: quo etiam doloris sensu intimè commotus,
in modestissimo suo in civitatem Hierosolymorum ingressu triumphali
ingemuit de iisdem, teste Evangelista Lūca cap. 19. v. 41. *Vt appropinquavit Hierosolymis videns civitatem flevit super illam dicens: quia si cognovisses & tu &c. quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique, & ad terram proster-
nent te, & filios tuos &c.* hoc, inquam, compassionis spiritu præ-
dicit, quæ S. David propheticè imprecatur. v. 16. *veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes.* Nimirum ut pœnis illis
castigentur, quibus rebellionem suam Dathan & Abyron luerunt.
Num. 16. v. 32. quos vivos, videntesque suum interitum, & vindi-
cem in se Dei manum terra dehiscens absorbuit. Quo sanè modo
in obsidione Hierosolymitana Judæi etiam videntes ante oculos inte-
ritum suum, viventesque quasi in sepulchra sua (quæ inferni nomine
significantur) descenderunt, dum vel longa fame excruciat cor-
ruerunt in plateis, vel è muris in fossas se præcipitarunt, vel in
foveas se condiderunt, vel in hostes desperabundi, certamque in
mortem cæco impetu proruerunt. Quod etiam de hostibus Davi-
dis memorat Sacer textus. 2. Reg. 18. v. 8. *multo plures fuisse, quos
salsus consumpserat, quam quos voraverat gladius.* Tandem etiam
præcipui suatores Judas cum Achitophel, sani, valentesque mor-
tem ultro sibi laqueo conciverunt, & sic etiam quasi *vivi in infer-
num descenderunt.* Atque id justâ Dei vindictâ quidem; *quoniam
nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum.* v. 17. Justissimè enim
in infernum descendunt, ut habitent cum pœnis perpetuis in
medio Dæmonum, in quorum habitaculis omnis generis nequitiae

sedem fixerant, & in medio ipsorum habitaverunt, quasi principali in loco, vel in medio corde ipsorum commoratae fuerunt, utpote qui se imperio nequitiarum penitus subjecerant, & affectu iisdem tenacissime adhærescebant. Ex quibus apparet quod illa nonnullorum expositio versus hujus, quasi Propheta in Christi persona precetur ut mors, seu timor, & memoria mortis, vel mors quæ vitæ depravatae moriantur, super inimicos veniat, & descendant cogitatione in infernum viventes, ne descendant mortui, per vitæ prioris emendationem, spiritualis magis quam literalis. Ex opposito alteram de se, justisque partem prosequitur. *Ego autem ad Deum clamavi, & Dominus salvabit me v. 18.* Qui primus fructus, & effectus est divinæ erga se benevolentia, ut scil. suorum amicorum orationes mox exaudiat, & in afflictionibus iis succurrat. Qua Dei erga se misericordissimâ providentiâ ultro animatus, & confisus statuit ad eum semper, in omni temporis differentiâ recurrere, narrando, & annuntiando ei ærumnas suas. *Vespere, inquit, & mane, & meridie narrabo.* Nam consuetudo fuit Judæister Deum quotidie orare, ut ex Danielis exemplo manifestum est Dan. 6. qui ejusdem studiosus observator extitit, quæ erant solennia, statatque orandi tempora, quibus Judæi conveniebant, dicebanturque sacrificium vespertinum, matutinum, & meridianum, & quia festa celebrabantur apud eos, sicut nunc etiam in Ecclesia Christiana, (quæ à primis vespers officia horarum incipit) à vespere scil. ad vesperam Lev. 23. primum orationis tempus ponitur vespertinum, cum ordine naturali alioqui matutinum ponendum fuisset. his ergo temporibus *narrabo & annuntiabo* Deo necessitates & angustias meas, *& exaudiet vocem meam. v. 19.* Quanquam triplicis illius temporis orationem ita interpretentur aliqui, ut prima *vespera* in horto quando à Juda est traditus. Secunda post excubiam noctem *mane* antequam ad Caiapham & Pilatum duceretur. Tertia *meridie*, quando in Cruce suspensus horis tribus in silentio hæsit, à Christo facta sit, ut qui teste Apostolo Hebr. 5. v. 7. *in diebus carnis sue preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Sequitur mox alter effectus, quo explicatur, in quo Deus exaudiverit vocem suam

v. 20. *Redimet in pace animam meam*, ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum, qui obscurior est, & difficilius explicationis, atque secundum SS. PP. diversos sic exponitur.

Primo. Ex S. Hieronymo. ex hebr. *Redimet in pace animam meam*, id est, restituet vitam meam. (pro qua per Metonomiam phrasi sacra anima poni solet) ad optatam pacem, pristinamque tranquillitatem, liberando eam ab hostium contra me præliantium impetu, & oppresione; hoc enim est: *ab his qui appropinquant mihi*, ut oppugnent, & opprimant me. Appropinquare enim Hebræis idem est, quod impetere, cominus configere prælio, vel de propinquo adversus hostem dimicare, *quoniam inter multos*, seu cum multo exercitu, vel multi, *erant mecum*, supple decertantes vel ut clarius S. Hieron. ex Hebr. vertit: *multi enim fuerunt adversum me*. vel ut alii legunt, *quoniam cum multis sunt adversum me*.

Secundo. Sanctus Euthymius sic exponit? *Redimet in pace*, id est, vindicabit sine labore meo vitam meam ab imminentibus jam jugulo meo hostibus perfidis, & transfugis illis, quia injustè me, & proditoriè oppugnant, ut qui paulo ante mihi adhærebant, & in castris exercituque meo militabant; velut Achitophel cum aliis Davidi, Judas Judæorumque multi Christo miracula patranti, sanantique se ac infirmos suos, adhæserant. Ex qua duplici expositione duplex liberandi motivum eruitur, vel ut, quo plures sunt adversarii, eo majori curæ sit salus justorum, vel ut, quo nequius & injustius eum impugnant, eo præsentius ei Deus adsistat, ut sequenti v. 20. ait. *Exaudiet Deus* (me, qui à tam multis injustè oppugnor) & *humiliabit illos* (hostes meos) *qui est ante sæcula* Deus æternus, itemque potentissimus, ac justissimus. hebr. *qui sedet ab initio*, id est, à nullo habens initium, sed independens, ideoque omnium Creator, & Dominus, à quo dependent universi, & tantò id magis, & justius; Nam v. 20. *non enim est illis commutatio*, seu spes frugis melioris, per conversionem futuræ, quia obdurati sunt, ut sceleris sui eos non poeniteat; & hinc etiam *non timuerunt Deum*. Et ideo justissimè Deus *extendit manum suam ultricem*, in retribuendo illis pro ut merentur flagitia illorum, debitasque eis poenas infligendo, redit ex occasione ad hostes, pergitque eorum iniquitatem describere.

berc. v. 22. *Contaminaverunt testamentum ejus*, id est, profanaverunt pactum cum Deo initum, violando præcepta illius; quod de hostibus tum Christi, tum Davidis intelligi potest, præcipue vero de Judæis hostibus Christi, qui fœdum in modum conculcaverunt, & aspernati sunt fœdus, & testamentum, quod Deus cum illis iecerat, dum Christum Messiam, in lege illis promissum, & tantopere à Patribus desideratum repudiaverunt, & indignissime tractaverunt: atque idcirco *divisi sunt ab ira vultus ejus*, Dei scil. qui justâ succensus irâ eos dispersit in omnes nationes, ut sine Rege, sine lege, sine sacrificio exteri, & extorres vagentur, & *appropinquavit cor illius*, ut in animum suum induxerit, bello illos continuo persequi; verbum enim appropinquare eo sensu sumi ante dictum est, ut animo irâ, & vindictâ succenso appropinquare idem sit, quod vindictam spirare, & ulcisci. Hæc expositio versiculi hujus per se satis obscuri, ob numeri mutationem videtur planior. Qui legunt numero multitudinis illud: *divisi sunt ab ira vultus ejus* sic exponunt: diversi erant ab animis vultus eorum propter iram; quam corde retinebant, sed vultu pacem præse ferebant: quibus favet quod in hebr. habetur: *molliverunt præ butyro os suum*, & vel Achitopheli similibusque simulatoribus respectu David, vel Judæ præsertim respectu Christi optime quadrat, qui sub specie amici, & per signum osculi Magistrum suum hostibus tradidit, de quo merito Christus queritur idcirco Matth. 26. v. 50. Luc. 22. v. 47. *Amice ad quid venisti? Iuda osculo filium hominis tradis?* Cui sensui etiam sequentia aptari debent eodem modo in persona persecutorum non Christi ut Davidis, appropinquavit cor eorum ira & felle tumens ad impugnandum & perdendum me. Et cohæret his Versus sequens 24. *molliti sunt sermones ejus* (vel eorum) & *ipsi sunt jacula*, q. d. ad tegendam malitiam cordis sui, effinxerunt sibi verba omni oleo molliora, quæ tamen velut toxico felleo cordis tincta tela lethifera ad exitium mihi inferendum proferebantur ab illis.

Affectus. Amor tribulationum pro Deo.

PRô quam dissimilis fors, & dispar est exitus illorum qui justos affligunt, & qui ab injustis affliguntur! His enim in tribu-

tribulatione sua invocatus mox adest Deus, & in pristinum tranquillitatis statum imo prosperiorem, & beatum felicitatis perpetuæ constituit juxta Psal. 90. v. 15. *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum &c.* Illos vero parvo tempore justis insultantes suis in miseriis facit emori, & dimidiato vix vitæ tempore, in puteum æterni interitus descendant penè viventes, id est, in infernum. Elige anima mea vel illorum sortem vel istorum. Præstat ô Salvator meus hic tecum affligi ad tempus, ut tecum sim salvus æternum.

Punctum III.

CONSIDERA parænesin Davidicam in persona Christi, ad confidendum Deo in quorumvis hostium persecutionibus, exemplo suo. *v. 23. Iacta supra Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Hebr. *Rejice in Dominum onus tuum*, vel sarcinam, & pondus, quo premeris: seu depone curas ac molestias, quæ te angunt, in sinu Dei, teque ipsius paternæ providentiæ fidelissimæque misericordiæ totum committe, & ipse non solum tanquam pia nutrix omnem tibi necessariam sustentationem suppeditabit, verum etiam corroborabit in adversis, ut inter fluctus calamitatum, & procellosas tempestates malevolorum contra te excitatas, de gradu constantiæ non dejiciaris penitus; & si fortè ad tempus te sinat ab illis nonnihil agitari, & concuti, non durabit tamen illa fluctuatio semper, sed optata mox tranquillitatis malacia subsequetur ab illo inducta, cui cymbam animæ tuæ regendam tradidisti. Quod saluberrimum item monitum duo Apostolorum Principes commendant S. Pet. ep. 1. c. 5. v. 7. *Omnes sollicitudinem in eum projicientes, quia ipse est cura de vobis.* Et S. Paul. ad Phil. 4. v. 5. *Dominus prope est, nihil solliciti sitis.* Et quemadmodum suis è fluctibus calamitatum feliciter, Deo gubernatore & directore in securitatis portum enavigant justii, ita è contra injusti vorticibus suarum miseriæ absorbentur: v. 24. *Tu vero Deus deduces eos in puteum interitus.* Impios, inquam, persecutores Justorum præcipitabis in abyssum interitus gehennæ, unde emergendi nullo unquam tempore illis facultas concedetur. Id quod illis accideret opinione sua citius: v. 25. *Nam viri sanguinum, & dolosi, non dimidiabunt dies suos;* tum quia justo Dei judicio vitæ alienæ insidiatores, & sanguinari, & sitientes alieni cruoris hircines, vitam ut perdant, &

abbrevient, sanguinemque suum ab aliis intempestivè hauriendum profundant, merentur: *Nam quicumque fuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.* Gen. 9.v.6. & qui gladium acceperint gladio peribunt. Matth. 26.v.52. Præsertim qui dolosè, & occultis machinationibus occidunt, illi enim præcipuè *viri sanguinum, & dolosi* hic dicuntur, quales fuerunt Judæi respectu Christi, quem licet propriis manibus non crucifixerint, attamen per Pilatum id præstiterunt, ut S. Aug. tract. in Psal. 63. rectè illis exprobrat: *Non dicant Iudæi non occidimus Christum; Etenim propterea eum dederunt Iudici Pilato &c.* Talibus ergo prædicit Propheta *non dimidiabunt dies suos*, quod non nimis subtiliter, & mathematicè intelligendum est, sed juxta loquendi morem scripturarum, vel immatura morte, cum naturali complexione diutius supervivere potuissent, vel non sicca: juxta illud. *Ad Cereris generum neque sicca morte Tyranni descendunt*, vel certe eam non attingent media ex parte vitam, quam sibi pollicebantur, aut vanè imachinabantur, hinc *dies suos*, à sua scil. phantasia præstitutos Propheta vocat, non à Deo præfinitos. Quod si etiam ex illis nonnulli ad extremam senectam perveniant, ad huc tamen vera illa prædictio est, *non dimidiabunt dies suos*, quia illis excessus è vita semper immaturus est, quantumvis etiam centenos aliquot annos expleverint, eo quod imparatus sit, & imaginationi eorum minus respondeat, qua ita perversè sine ulla dispositione ad alterius vitæ æternitatem vivunt, quasi hic æternum victuri essent. Concludit tandem verbis sibi sæpe usitatis: eod. v. *Ego autem sperabo in te Domine*, quæ vel ad supradicta omnia referri possunt, ut speret se liberandum Dei misericordia ab hostibus tam manifestis, quam occultis, consecuturumque beatæ tranquillitatis statum pristinum; vel ad ultima immediate præcedentia scil. impiorum infelicem mortem, se evasurum, Dei fretum providentia, quocunque tempore serius an citius Deus illum ex hac vita migrare voluerit: Justo enim immatura mors nunquam accidere potest, sive senex, sive juvenis mortem oppetat, ut qui semper paratus sit ad discedendum ex vita, nam vitæ integritas vel in prima adolescentia tempus maturum morti affert, ut tales non dimidient dies suos, sed *dies pleni in eis semper reperiantur*,

Psal. 72.v.10.

Affectus fiducia.

I*Acta igitur super Dominum curam tuam, anima mea, ut non solum in necessariis tibi adsit, & enutriat, sed etiam in adversitatum fluctibus, te sustentet ac stabiliat: ergo super omnia & in omnibus, tam prosperis quam adversis requiesce in Deo semper, quia ipse est sanctorum æterna requies; sciens certo, quia ipsi est cura de suis in se confidentibus.*

O R A T I O.

C*hriste Deus, qui pro redemptione mundi, & exemplo nostro voluisti ab ingrato populo tuo repudiari, & ab infideli discipulo hostibus tradi, indignissimisque modis tractari, da ut in afflictionibus nostris ad te semper recurramus, tuum exemplum imitemur & super te curam nostram jactantes, in tuâ protectione conquiescamus, ut sic ab hostibus nostris, tuo subsidio liberati, tuam laudem & gloriam vespere, mane, & meridie in Ecclesia tua cunctis enarremus & annuntiemus, Amen.*

IN PSALMUM LV.

Miserere mei Deus, quoniam conculcavit.

MEDITATIO LVII.

Animæ inter hostes exulantis ad Sancta Sanctorum Cœlestis Jerusalem aspiratio.

Argumentum Psalmi.

Tituli meditationis hujus occasionem præbet titulus Psalmi præfixus à David: *Pro populo qui à sanctis longè factus est*, id est, pro illis quadringentis viris exulibus, qui ad David convenerant, ad speluncam quò se receperat, cum apud Regem Achis à Philistæis cognitus, simulata stultitia evasit, præsens captivitatis periculum, ut narratur 1. Reg. 21. In hoc discrimine hostium suorum; Saulis, & complicum, iniuriam, & vim Deo exponit; deinde se spe, & expectatione divinarum promissionum confirmat. Et tandem vota nuncupat. Hic sensus est lit-

teralis, qui spirituali vel de Christo, vel Ecclesia, vel Justo quovis in afflictionibus constituto aptari facile potest. Quibus omnibus etiam sat convenit versio tituli à S. Hieron. ex Hebr. *pro columba mnta, & quo procul abierit*. Talis columba fuit David, tùm in simulatione coram Achis, tùm in persecutione Saulis: innocens scilicet, simplex & prudens; multoq; magis Christus inter hostes suos, & quivis Christi discipulus esse debet, Christi ejusdem ex præcepto Matth. 10. v. 16. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum; estote ergo prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*.

Punctum I.

Considera causam ob quam cum exule David aspirare ad sanctam Jerusalem meritò debeamus. Ea benè sumitur à miseriis exilii nostri, quas ob oculos ponit vates, dum ait v. 1. *Miserere mei Deus*, qui miserorum unicum profugium es, & cujus misericordia objectum in me varium, & ingens reperit; tùm multas nimirum, magnasque miseras meas, inter quas principem locum tenet continua cum hostibus decertatio, *quia conculcavit me homo: totà die impugnans tribulavit me*. Saulem, & Achis Reges intelligit, eorumque complices, qui quamvis sint potentes, *homines* tamen sunt, & Deo comparati, infirmi, & fragiles; imo nihil. Qui vero in hoc exilio nostro nos conculcat, & sub pedes, jugumque miserrimæ servitutis redigere conatur, vel est *inimicus homo*, ut Christus eum appellat in Evangelio. Matth. 13. v. 25. Diabolus; vel *vetus homo* noster, ut Apostolus eum vocat, & internus, sive *caro*, quæ teste Apost. ad Gal. 5. v. 17. *concupiscit adversus spiritum*, continuoque pugnat, atque sibi eum subjicere molitur, pedibusque quasi conculcare, tantò indignius, quanto ipsa vilior est, quantoque probrosius, ut mancipium suo genui no Regi, & Domino insultare ausit. Nec uno, alterove prælio tantum eum laceffit, *sed tota die*, vel continuo *impugnans tribulavit me*, seu nimium quantum, usque, & usque afflixit me oppugnando, quid enim est *hominis vita nostra*, quam *militia supra terram*, ut eam S. Job describit c. 7. v. 1. in qua non solum *nobis colluctatio est adversus carnem, & sanguinem*, sed etiam *adversus principes tenebrarum harum*,

harum, & contra spiritualia nequitia in cælestibus, teste Apost. Eph. 6. v. 12. Unde mox subdit, non unum sed multos nobis hostes esse v. 2. *Conculcaverunt me inimici mei, quoniam multi bellantes adversum me,* qui assiduis impugnationibus jam propemodum oppresserunt me, ut nihil super sit, nisi ut me suis pedibus proterant, & conculcent. Hanc porro pugnam valde formidandam significat v. 3. *Ab altitudine diei timebo,* cuius, utpote obscurioris versiculi, ut est varia lectio, ita quoque diversa est expositio. Alii, sic exponunt: *timeo ne sicut crescunt dies verno tempore, ita crescant, augeanturque tentationes, & afflictiones meæ.* Vel, dum mane surgo, timeo ne cum oriente, & ascendente sole, ascendant pariter altius, atque altius miseriæ, & insectationes meæ; ad plenum usque, quando altissimo in loco sol est, meridiem; atque ita augeantur cum die quotidie, etiam calamitates meæ. Alii per altitudinem diei prosperitatem intelligunt Adversariorum, quæ tunc maximè pertimescenda sit, cum in supremum gradum pervenerit. q. d. cum sub initium, & quasi auroram felicitatis illorum tantæ meæ sint afflictiones, quid fiet si potentia ipsorum stabilita ascenderit summum in gradum? Ideoque legunt versum cum nota interrogationis? *ab altitudine diei timebo?* Cuius item hic sensus redditur: nunquid timebo tunc? nequaquam; *ego vero,* quod sequitur, *in te sperabo* potius, quantumvis hostium felicitas in summo fuerit loco, sicut sol in suo Zenith altissimo; mea vero infelicitas in opposito mediæ noctis puncto Nadir, quomodo Astrologi loquuntur, non timebo tamen, sed in te sperabo. Alii per altitudinem diei, intelligunt divina judicia, quæ ob summam sapientiam lumini solis in meridie clarissimo comparantur, & penetrent intima quæque cordium. Hæc se potius timere Divinus vates ait, supra hostium quantamcunque potentiam, ne in lumine isto divinorum judiciorum appareant quædam delicta sua, ob quæ Deus tales persecutiones contra se permittat. Sed ita tamen hæc, & ab altitudine lucis illorum se timere dicit, ut simul speret in Dei misericordiâ. Græci codices una cum Hilario negationem adjiciunt, *ab altitudine diei nō timebo,* unde sat planus redditur sensus, etsi contrarius hic: etsi meorum hostiū potentia in sumum ascenderit, nō timebo tamē, sed sperabo in Domino. Sed ordinaria nostra versio, cum S. Hieron. velut subreptitiā hanc negationē rejicit. Primæ expositiones duæ favēt proposito nostro, cui aptari &

aliæ non difficulter possunt. Sed in sensu contrario spectando magis quam timendo, cui quidem favet versus 4. *In Deo laudabo sermones meos*, seu promissiones mihi factas, per Samuelem & alios (sic enim sermones passivè accipiuntur) & Hebr. lectio explicationis loco esse potest: *In Deo laudabo verbum ejus*, tanquam verissimum, & fidelissimum, quod fundamentum meæ fiduciæ est. Hinc *in Deo speravi, & non timebo*, quid faciat mihi caro, seu carnalis homo, per synecdochen, id est, fragilis, imbellis, & mortalis, qui Deo comparatus nihili, & nullius est. Post interpositum confidentiæ actum, quo se erigit inter pericula, redit ad explicandam malitiam suorum adversariorum: v. 5. *Tota die verba mea execrabantur, adversum me omnes cogitationes eorum in malum*, quibus describitur malevolentia summa, quæ comes potentiae adjungitur tam inimicorum Davidis, quam nostrorum; in hoc posita, ut nulla interposita quietis mora execrentur, seu calumnientur, & in pessimam interpretentur partem, quicquid à nobis aut cogitatur aut dicitur, aut perficitur. Nam vox *verbum* apud hebræos etiam opera significat, in quibus omnibus nihil aliud quærunt quam ut illa pervertant, & sic nos perdant. Hostium enim nostrorum spiritualium ea perversitas est, ut alia non moliantur quam ut opera nostra omnia inficiant malitia, & corrumpant: atque hoc non palam, & aperte; sed tectè, & occultè, artificiosis technis, sub amicitiae, vel fucato simulatoque alio sub prætextu, juxta illud Psalm. 141. v. 4. *In via hac quâ ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi*, nam v. 6. *Inhabitabunt mecum*, tanquam amici & contubernales; ut caro, & mundus facit, & abscondent interim fraudes, quas occulte mihi machinantur; *ipsi calcaneum meum observabunt*, ut supplantent me, vel finem meum, actionumque mearum. Ad easdem dolosas machinationes explicandas facit illa aliorum interpretatio: *Inhabitabunt*, id est, ex Hebr. *coeunt in unum*, & congregant conventicula occulta (nam futura horum verborum ponuntur pro præsentibus vel præteritis) & abscondent, in locis clandestinis, & absconditis condent tum se, & dolos & consilia sua, *ipsi calcaneum meum observabunt*, id est, omnes gressus, & vestigia mea curiosè arbitrantur; ut in casum me impellant. Atque hætenus miseras suas exposuit, ex afflictionum, & hostium suorum ferocia, multitudine, malevolentia, versutia, & studio se perdendi diligentissimo: Quanquam sat sciat à Deo illos iusta vindicta castigandos. v. 7. *Sicut susti-*

sustinuerunt animam meam, id est, studiosè observarunt, & expectarunt, ut me perderent; ita, tu Deus, *pro nihilo salvos facies illos*, id est, nullo modo, vel pro nulla re, nullo pretio, nullis precibus, nulla conditione, sed certissime perdes, & *in ira populos confringes*, ad internecionem quantumvis populosam meorum hostium multitudinem persequeris ac disperdes. Quod in Davidis hostibus accidit: v. c. Saule in montibus Gelboë 1. Reg. c. ult. idem cum nostris accidet in die Judicii, ut S. Hilarius explicat illud, *pro nihilo salvos facies illos*, quando resurgent quidem impii, sed ad nihilum, quia non proderit illis resurrectio, cum ad pœnas sempiternas futura sit, ut præstaret eos nunquam resurgere, sicut de Juda Christus ait: Marc. 14. v. 21. *bonum* (seu melius) *erat ei, si non esset natus homo ille.* Quanquam B. Bruno Episcopus Herbipolensis secutus S. August. meliori sensu sic explicet: *pro nihilo*, id est, gratis, nullis eorum meritis præcedentibus, imo cum demeritis potius eorum salvos facies illos, post inflictas aliquas illis pœnas, immisasque tribulationes, hac irâ quâ irasceris, & deducis; sævis, & salvas; terres, & vocas; hac irâ, inquam, quæ paterna est, populos, confractâ eorum contumaciâ revertere ad te coges. Sed contraria S. Hieron. & S. Hilar. expositio conformior videtur.

Affectus desiderii emergendi ex vitæ hujus miseriis.

Ex Th. de Kemp. l. 3. c. 47.

HEu me Domine Deus, quantis circumvallor miseriis vitæ hujus, miserere mei! aspice quomodo cōculcet me homo meus, quem circumfero, & misera caro mea, ac tota die tribulans, impugnet me! quam multi bellantes adversum me, qui me jugo suo subicere & pedibus conculcare conantur! O quam dies vitæ meæ hujusque temporis pauci, & mali sunt, plenique doloribus & angustiis! ubi homo multis peccatis inquinatur, multis passionibus irretitur, multis timoribus stringitur, multis curis distenditur, multis curiositatibus distrahitur, multis vanitatibus implicatur, multis erroribus circumfunditur, multis tentationibus gravatur &c. O quando finis horum malorum! O quando liberabor à misera servitute vitiorum, quando memorabor tui solius! Desidero te intimè frui, sed nequeo apprehendere; Opto inhærere cœlestibus, sed deprimunt me

„ me res temporales, & immortificatæ passionēs. Mente omnibus
 „ rebus superesse volo, carne autem invitè subesse cogor. Sic
 „ ergo homo infelix mecum pugno, & factus sum mihi metipsi gra-
 „ vis, dum spiritus sursum, & caro quærit deorsum. O Deus
 „ meus ne elongeris à me, neque declines in ira à servo tuo. Ful-
 „ gura coruscationem, ut dissipentur hostes mei, emitte sagittas
 „ tuas, & conturbentur omnes machinationes inimicorum. Sic Thom.
 de Kemp.

Punctum II.

C Onsidera quomodo exemplo Davidis spe divini auxilii, exspe-
 ctationeque promissionum cœlestium nos confirmare, solarique
 debeamus inter miseras pugnasque vitæ hujus. Primum solatii fon-
 tem demonstrat. v.8. *Deus vitam meam annuntiavi tibi*, seu exposui
 tibi cursum, vicissitudinesque vitæ meæ. In hebr. enim habetur *muta-
 tionem & migrationem vitæ*, id est, discrimina, & ærumnas meas. In
 his enim ad Deum per orationem recurrere, atque illas ei magnâ cum
 humilitate, & confidentiâ explicare, parit incredibile in animo so-
 latium, & subdit mox alterum: *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo*.
 Alii legunt: *Lacrymas meas repone, vel reposuisti in utrem tuum*, id est,
 collegisti lachrymas meas, & in divina memoria, providentiaque tua
 eas ante te reposuisti, ut oculis misericordiæ respicias, ærumna-
 rumque mearum memineris, ad succurrendum illis, vel retribuendum.
 Nimirum efficacissima est consolatio in rebus adversis, cum vir plus
 cogitat, nihil sibi evenire posse, quod Deus non animadvertat, quem
 sibi patrem esse non dubitat, inquit, Flamminius & B. Bruno: Lacry-
 mæ quæ in conspectu Domini ponuntur, jucundæ sunt, quia non cru-
 ciant, sed à cruciatibus liberant. Sunt qui ex his duobus solatio-
 rum fontibus unum faciant. Pœnitentiæ nimirum, vel humiliatio-
 nis sui, quasi sacer vates indicet, se cum pœnitudine & effusione
 lacrymarum exposuisse in conspectu Dei vitæ suæ delicta, vel de mi-
 seriis suis in Dei conspectu se humiliasse, & faver S. Ambr.
 „ enarr. in Psal. 37. Non quasi innocentem vitam annuntiat, ubi lacry-
 „ mæ funduntur, quæ solent legationem suscipere pro delictis. Nisi
 „ fortè sic intelligamus, quod etsi innocens quisque sit, securus esse
 non

non possit, cui sint adversus gravissimos hostes quotidiana certamina. „
 Atque hic tertius solatii fons est, qui per humilitatem, & pœnitentiam
 lugentibus aperitur à Christo Matth. 5. v. 4. *Beati qui lugent, quoniam*
ipsi consolabuntur. Ad quæ confirmanda subjicit v. 9. *Sicut & in pro-*
missione tua, supple pollicitus, vel locutus es, id est sicut promisti te ex-
 auditurum deprecantes cum lacrymis, ita fecisti. Quæ verba versiculi
 hujus in hebræo junguntur cum versu superiore, eaque explicant SS. PP.
 plerique sentu supra dicto. Verum illa quartum consolationis fontem
 designant, quo in ærumnis solamur nos Dei fidelitate, & veracitate, qui-
 bus ad futurum se nobis pollicitus est: *Cum ipso sum tribulatione* Psal. 90.
 v. 15. & erepturum ex hostium insidiis, *eripiam eum*, id quod verbis se-
 quentibus mox adjungitur: *tunc convertentur inimici mei retrorsum*,
 id est, fusi fugatique à me recedent, aut peribunt. Hæc experientiâ
 suâ, qui quintus fons est comprobatur. v. 10. *In quacunque die invocavero*
te, ecce cognovi, quoniam Deus meus es. q. d. Ecce enim experimento di-
 didici, cum te alias invocavi, *quoniam Deus meus es tu*, quia id scilicet demon-
 strasti, exaudiendo me, remonstrandoque tuam erga me providen-
 tiam, misericordiam, potentiam, fidelitatemque, cæteraque attributa,
 quæ te ostenderunt esse Deum, & Deum meum singulariter, quasi mei
 peculiariter curam geras. Ex quibus iterum nova consolatio in animam
 è fonte velut sexto dimanat: Idcirco plenis perfusus quasi lætitiæ cya-
 this v. 11. *In Deo laudabo verbum*, seu ob promissam mihi facta, & præstita
 Deum glorificabo, *in Domino laudabo sermonem*, quo prolixè mecum
 pactus quasi est, & fidelitatem ejus deprædicabo omni laudum præco-
 nio. Denique septimus solatii fons est fiducia, quæ ex supradictis pro-
 ficiscitur v. 11. *In Deo speravi*, quæ spes tanta est, ut sicut *perfecta charitas*
foras mittit timorem Joan. 4. v. 18. Ita & spe illâ fretus, *non timebo quid*
faciat mihi homo, quem sup. v. 4. carnem appellavit, i. e. fragilem, cadu-
 cum, mortalem. Quæ spes singularem parit in animo confidentiam,
 consolationem, & pacem. de qua Ps. 4. v. 9. gloriatur: *In pace in id-*
ipsum dormiam, & requiescam, quoniam tu Domine sin-
gulariter in spe constituisti me.

*Aspiratio ex fluctibus vite hujus ad portum
felicitatis æternæ ex S. Aug.*

„**Q**uamdiu miser jactabor in fluctibus mortalitatis meæ clamans
„ad te Domine, & non exaudis? Audi clamantem Domine
„de hoc mari magno, & adduc me in portum felicitatis æternæ. Spes
„humani generis Christe en ad te clamamus redempti tui, sed & nunc
„exules tui, quos pretioso sanguine redemisti. Exaudi nos Deus salu-
„taris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè. In mari tur-
„bulento versamur. Tu in littore stans aspicias pericula nostra, salvos
„nos fac propter nomen tuum. Da nobis Domine inter scyllam, &
„Charybdim, ita tendere, & tenere medium, ut utroque periculo evi-
„tato, salvâ nave & mercibus securi perveniamus ad portum. S. August.
„soliloq. c. 35.

Punctum III.

Considera quam obligati simus Deo gratias semper agere, exemplo
Davidis, quod per tot pericula ab eo ad æternam beatitudinem de-
ducamur. v. 13. *In me sunt Deus vota tua*, id est, intimis in præcordiis
meis inscripta, memoriæque recenti inculpta obversantur semper ani-
mo meo vota tui causa à me nuncupata, & promissiones tibi factæ pro-
pter beneficia ista, *quæ reddam laudationes tibi, fideliter* executioni man-
danda, per gratiarum actionem, publicamque laudem ista de prædican-
do, & divulgando, quod omnibus sacrificiis tibi acceptius est. v. 14. *Quia*
eripuisti animam meam de morte, quam temporalem David, nos eternam
dicere possumus, vel utramque; in cujus periculo toties constituti, ab
eaque Dei munere vel erepti, vel præservati fuimus, quod ingens be-
neficium, & divinæ prædestinationis ad beatitudinem principalis effe-
ctus est; & post hoc, alterum subdit; *& pedes meos à lapsu in peccatum*
scilicet idque tot inter tentationum laqueos, per vias lubricas, & per diffi-
ciles gradiendo, qui est alter electionis ad gloriam effectus, *ut placeam*
coram Deo in lumine viventium, qui finis est prædestinationis quidem
ad gratiam hoc sensu, ut in lumine fidei, & gratiæ, quo infideles & pec-
catores destituti sunt, tibi placeam, acceptusque sim, cæteros tuos inter
amicos, in hac vita degens, prædestinationis autem ad gloriam sensu illo:

ut tandem perveniam ad lumen gloriæ cœlestis tibi intimè conjunctus, visione, amore, & gaudio beatifico, quibus perfruuntur, qui verè proprieque viventes dici possunt in cœlo, quod terra viventium idcirco recte vocatur.

Affectus gratitudinis & spei. Ex S. Aug.

O Quantum obligamur adde prædicandas laudes tuas, gratiasque referendas Christe auctor salutis, & prædestinationis nostræ, qui tot inter procellas turbulenti maris hujus periclitantes nos educis, & deducis ad portum beatitudinis æternæ lumine tuo, quod à longè inter caliginosas nebulas super maris procellas quasi stellæ maris radius oculos nostros irradiat, ut dirigamur ad te portum nostrum. Gubernamur, Domine, navim nostram tuâ dexterâ, clavo Crucis tuæ, ne percamus in fluctibus, ne nos demergat tempestas aquæ, ne absorbeat nos profundum, sed unco Crucis retrahe nos ab hoc pelago, ad te solamen unicum nostrum, quem à longe stellam matutinam, & solem justitiæ vix lachrymantibus oculis in littore cœlestis patriæ nos expectantem videmus, suspirantes ut tandem placeamus coram te Deo nostro in lumine viventium. ex cap. 35. soliloq. S. Aug.

ORATIO.

Miserere afflictionis in hoc vitæ exilio constitutorum misericors Deus, quos & indies concula homo externus, internus hostis noster, & multi bellantes adversum nos calcaneum nostrum observant: Pone lacrymas peregrinantium à te in conspectu tuo, & exaudi gemitus nostros, ut quacumq; die invocaverimus te cognoscamus, quoniam Deus noster es, ad quem suspiramus, ut sic vita nostra & laudem sermonum tuorum hic persolvamus, & postquam eripueris animam nostram à morte, & pedes nostros à lapso, te perfruamur æternum, placeamusque tibi in terra viventium.

IN PSALMUM LVI.

Miserere mei Deus, miserere &c.

MEDITATIO LVIII.

*Pro acceleranda gloriosâ resurrectione Animæ Christi
ad Deum Patrem oratio.*

Argumentum Psalmi.

David in spelunca Engaddi latitans, & Persecutoris sui Saulis eodem ingressi oram vestimenti præscindens, figura fuit Christi mortui, & in sepulchro conditi, suaq; morte mortem, peccatum, & Dæmonem ita vincentis, ut potestatem illorum acciderit, non perdidit penitus hunc hostem tergeminum. Quod titulus *Victori, ne disperdas* significare videtur. Quanquam titulum eund. S. Hilarius Resurgenti Christo sic applicet, ut indicet eo prædici fore ut ne corpus Christi corrumpetur in sepulchro. Cui lectio etiam illa favet, quæ pro *ne disperdas*, legit: *ne corrumpas*, juxta Prophetiam Ps. 15. v. 10. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*. S. Aug. & S. Hilar. illud, *ne disperdas*, titulo Crucis accommodant, quem ut Pilatus disperderet, tollendo nomen *Rex Iudæorum*, Judæi frustra poposcerunt. Euthym. & Theodor. Davidi attribuunt nolenti occidere Saulem, atque id etiam prohibenti: 1. Reg. 24. cum id jure impuneque posset, qui sensus literalis haud dubiè est. Cui prima respondet applicatio nostra sens. myst. Hoc odem sensu quæ David pro se orat, implorando auxilium Dei contra hostes suos, quorum ob interitum prævisum Deo laudes publicas vovet; Eadem Christi animæ sensu eod. mystico attribuentur hac meditatione; quæ recolendo mysterio sepulturæ, & instantis Resurrectionis Christi dedicata est.

Punctum I.

CONsidera primam orationis partem, quâ anima Christi vel in tri-
duo separationis; vel ipse Christus in mortis articulo, magnâ confidentiâ Deum orat contra hostes suos, quorum ferociam describit, interitumque prædicit: v. 1. *Miserere mei Deus, miserere mei*, quæ congemminatio orantis fervorem affectumque indicat, quo oratio nostra ad Deum prædicta esse debet. Subdit causam, & circumstantiam alteram orationis, confidentiam scil. *quoniam in te confidit anima mea*. quam tenerâ, & eleganti metaphora & similitudine explanat, ductâ à Gallina pullos sub alis fovente, & protegente, contra rapaces volucres, quâ & Christus ad affectum suum testificandum fuit usus Matth. 24. v. 27. v. 2. *Et in umbra alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas*, id est, donec iniquos

Iniquorum hominum contra me conatus, tempestatis in morem favientes frangantur, & subsidant; quod in Davide non multo post accidit, uti etiam in Christo post passionem, de quo idcirco satellitibus ad se capiendum missis dixit: *hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.* Luc. 22. v. 53. Ex hac ergo confidentiâ amoris tam tenero Dei erga me innixâ, v. 3. *Clamabo ad Deum altissimum*; summum omnium Dominum, potentissimum, sapientissimum, benignissimumque. cui alterum addit motivum, experientiam in simili protectione: *Deum qui benefecit mihi.* Hebræa enim vox non significat benefacere absolute, sed ulciscendo benefacere. Unde S. Hieronymus. vertit: *Clamabo ad Deum ultorem meum*, adjungit mox vindicationis modum admirandum v. 4. *misit de cælo, & liberavit me, dedit in opprobrium conculcantes me.* q. d. Cœlesti, & admirabili providentiâ suâ effecit, ut vel ego David cinctus undique hostili milite in speluncâ evaderem, quam ipse Saul subierat, vel Christus ignominiosissimâ morte affectus gloriosè resurgeret, ut hostes qui eis insultabant, & quasi parta jam victoria triumphabant, tanto majori opprobrio, & ignominia confunderentur visa tam subita, & inusitata rerum catastrophe. Quod certè in morte, & post mortem Christi clarissimè apparuit, quando & latro in Cruce ad Christum conversus, & Centurio filium Dei confessus, & petra scissæ, cum velo templi, & monumenta aperta, & sol obscuratus, & multi percutientes pectora sua reversi ad frugem meliorē, & Josephus cum Nicodemo palam se Christi discipulos professi fuerunt, sanctissimumque corpus ejus sepulchro condiderunt. In hac vero beneficii tanti collatione, cum tam singulari modo, & rerum admirabili vicissitudine, Deum ait manifestasse præcipua attributa sua; Misericordiam, & veritatem, sive justitiam, pro qua veritas non raro ponitur: v. 5. *Misit Deus misericordiam, & veritatem suam:* quod sic intelligi potest, ut Deus suam misericordiam ostenderit erga David, eripiendo illum tam præsentis ex periculo; veritatē vero, seu justitiam, erga hostes ejus impios, & iniquos, confundendo illos & perdendo: quod de Christo etiam dici potest; vel de Christi passione, & morte præcipuè, qua redemptus orbis ita fuit, ut summa misericordia, cum summa justitia concurrerint; hæc puniendo peccatū hominis tam rigorosè in proprio filio Dei, ut proprio filio suo Deus non pepercerit: Illa vero tantam gratiam, & misericordiâ suis etiam hostibus præstando, ut pro nobis omnibus traderet illum in mortem.

Rom. 8. v. 32. quod Christus ipse apud Joan. c. 3. v. 16. admiratur: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret &c.* quæ est illa misericordiae, & veritatis conjunctio, de qua cecinit David Psal. 84. v. 11. *Misericordia, & veritas obviauerunt sibi, iustitia & Pax osculatae sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo prospexit;* Ex hoc porro misericordiae, & veritatis concursu effectus ille consecutus est; de quo v. 6. *& eripuit animam* (seu vitam) *meam de medio catulorum leonum;* hostium, inquam, qui instar leonum non modo ferocium, sed etiam famelicorum, quales catuli leonum sunt, qui prædæ capiendæ, & venationi nondum satis exercitati, famem idcirco patiuntur. Tales erant illi ter mille milites Saulis, qui per circuitum speluncæ Davidem obsederunt; & sanguinarii Judæi, qui ad crucem, & mortem Christum expolcentes, sanguinem ejus super se, & filios suos sibi imprecabantur, ab his liberata Davidis anima vel vita, per præsertionem à morte: Christi vero per resurrectionem gloriosam, ita tamen ut non sine anxietate fuerit: hinc ait: *Dormivi conturbatus.* hebraicè *astuans, & ardens,* vel propter recordationem tam præsentium periculorum, quibus defunctus fui, ita ut non sine sollicitudine, & anxietate somnum caperem, vel propter causam quam sequenti versu addit, hominum scil. sermones, detractiones atque dicteria. Christus autem verè *dormiuit conturbatus* in morte, tum propter agoniae angustias, tum propter exprobrantium, deridentium quæ Judæorum quæ militum contumelias, & derisiones, quas describunt Evangelistæ præsertim S. Matth. 27. v. 39. 40. *prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua & dicentes: Vah! qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas, salva te ipsum si filius Dei es, descende de Cruce. similiter & principes Sacerdotum illudentes cum scribis, & senioribus dicebant: alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere: si Rex Israel est descendat nunc de Cruce, & credimus ei; confidit in Deo, liberet nunc si vult eum: dixit enim quia filius Dei sum. Id ipsum autem & latrones, qui Crucifixi erant cum eo improperabant ei; & milites irridentes. Eliam vocat iste, sinite videamus an veniat Elias liberans eum.* Inter has voces, & rugitus catulorum leonum Jesus clamans voce magna emisit spiritum. Quibus lectio S. Hieron. aptius consonat: *anima mea in medio leonum dormiuit ferocientium.* & quadrat sequens versiculus 6. *Filii hominum dentes eorum arma, & sagitta, & linguæ eorum gladius acutus. q. d. ferocientes leones,*

leones, catulique leonum, quorum in medio dormivi conturbatus, homines sunt quidem, atque tum à Deo, tum ab hominibus ad omnem creati, educatique humanitatem; ora tamen eorum omni rictu leonino sunt crudeliora; dentes enim arma (hebraicè lanceæ) sunt, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus; quibus non solum honorem omnem, estimationemque hominum per detractiones, & contumelias; sed etiam Divini nominis excellentiam, & quicquid ad debitam Deo gloriam spectat, per blasphemias nefariè, & sacrilegè proscindunt, atque contemnunt, sive absentes, quasi longè feriant, venenatæ linguæ lanceâ & sagittis; sive præsentem mordacibus, acutisque sermonibus velut dentibus lacerent, & bicipiti detractionis mucrone transverberent.

*Affectus Representationis meritorum Christi cum
petitione & imitatione ex S. Aug.*

ECce omnipotens Deus, Pater Domini mei Jesu Christi, qui in a-
cerbissimâ, ignominiosissimâque morte ad te clamat, ut miseraris
mei vilissimi servi tui, clamat inter approbria hostium, inter angustias
agoniæ, non tam pro suis cruciatibus, quam pro meis iniquitatibus. Si
me pro mea, ut dignum est, despicias iniquitate, respice me saltem mi-
sericors pro dilectæ sobolis charitate. attende in filio, quo propitieris
servo: quoties beatæ prolis tibi patent vulnera, delitescant, obsecro,
scelera mea. Multum enim est, quod mea meretur impietas, longè
autem majus quod Redemptoris mei reposcit jure pietas. Per illa er-
go quæ passus est in Cruce opprobria, per illam quam sustinuit amaris-
simam pro me mortem, fac, ut ejus pietate mea impietas; ejus mode-
stia mea perversitas, ejus mansuetudine mea dometur ferocitas. Ejus
humilitas meam superbiam, patientia impatientiam, benignitas duri-
tiam, obedientia inobedientiam, tranquillitas inquietudinem, dulce-
do amaritudinem, suavitas iram, charitas lucrifaciat crudelitatem
S. Aug. med. c. 8.

Punctum II.

CONsidera secundam partem orationis Christi, qua precatur, ut
Deus contra hostes suos manifestet gloriam in se suam. v. i. *Exaltare
super Cælos Deus, & in omnem terram gloria tua, supple, & vulgetur. q. d.*
con-

conscende altissimum thronum gloriæ tuæ, qui est super omnes cœlos, ostendendo tuam potentiam, justitiam, sapientiam, providentiam, amoremque erga me, coram omnibus Angelis, & hominibus, ut palam toto orbe dilatetur gloria tua, eamque omnes agnoscant, & laudent, dum me redemptorem suum pro se mortuum, & gloriosè resuscitatum videbunt, & credent, ne quicquam frendentibus inimicis meis, qui quidem *laqueum paraverunt pedibus meis* (hebr. *rete*, quod multis laqueis constat) insidiis, & machinationibus suis dolosis, falsisque accusationibus, insidiis insidias, dolos dolis, calumnias calumniis innectendo, ut in rete innectuntur sibi multi laquei, quibus eo me adduxerunt, ut penè iteritum humi prostraverint per mortem: unde *incurvaverunt animam meam*. id est, sicut captam venatores feram dejiciunt, ut venabulis transfigant. v. 9. *Foderunt ante faciem meam foveam*, id est, in via, qua gradiebar, occultam, tectamque, vel decipulam fossam, in quam incautus iruerem, paraverunt, (sicut lupis aliisque feris venatores effodiunt;) vel etiam *ante faciem meam*, id est, advertente me quid mihi machinarentur, quibusque id mediis, & modis perficere tentarent. hinc & *ipsi inciderunt in eam*, præcipitanter, & incautè incurrendo pericula, quæ mihi paraverunt. Quod sicut Sauli accidit in speluncâ Engaddi, in qua latitans David eum perimere poterat 1. Reg. 24. v. 5. nec non quando *dormientem in tentorio reperit* 1. Reg. 26. v. 5. & *Abner principem militiae & reliquum vulgus per circuitum ejus*. Ita & Judæis, hostibusque Christi evenit, ut per mortem, quâ ipsum perdere cogitabant, perirent ipsi æternum; Christus verò victor de illis sic triumpharet. Ea propter ait v. 10. *paratum cor meum Deus, paratum cor meum ad amplectendam voluntatem tuam in utraque fortuna, tam prosperâ, quam adversâ*. ut Symmachus vertit: *Stabile cor meum Deus, stabile cor meum, stabile, & paratum mori, paratum vivere, & resurgere; paratum conculcari prius ab hostibus, paratum regnare super illos postea, & mihi subjectos imperio frænare*. Unde quicquid provenerit de manu tuâ, summa cum demissione acceptabo, & cantabo, & psalmum dicam. *benedicens Dominum in omni tempore*, tam prosperitatis, quam adversitatis; tam passionis & mortis, quam gloriosæ victoriæ per resurrectionem. Et quia tempus illud afflictionis jam præterit, illud verò lætitiæ appropinquavit, ut cum Sponsa in canticis c. 2. v. 11. canit possit: *iam hyems transiit*: (horrida illa passio-

passionis & mortis) *imber* (sanguinis profusi) *abiit*, & *recessit*, *flores* (verni latissimique temporis gloriæ & resurrectionis) *apparuerunt in terra nostra* ibid. v. 12. (peregrinationis hujus mortalis) quapropter exsurge &c. ut puncto sequenti.

Affectus gratiarum actionis. Ex S. Aug.

CAntabo & psalmum dicam tibi gratias agens labiis, & corde, & omni qua valeo virtute, infinitæ misericordiæ tuæ Domine Deus noster, pro omnibus miserationibus tuis, quibus mirabiliter nobis perditis subvenire dignatus es, per eundem filium Salvatorem & Redemptorem nostrum, qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter justificationem nostram, & nunc vivens sine fine, sedet ad dexteram tuam, ut interpellet pro nobis &c. Sed rogo te Clementissime, Pater Deus, per hanc inæstimabilem pietatem, bonitatem, & charitatem tuam, ut dignos nos facias multis, & magnis promissionibus ejusdem filii tui Domini nostri Jesu Christi. *manda virtutis tuæ, & confirma, hoc quod operatus es in nobis, perfice quod cœpisti, ut ad plenam tuæ pietatis gratiam mereamur pervenire, fac nos per Spiritum intelligere, & mereri, & debito semper honore venerari hoc magnum pietatis mysterium, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est, in gloria* 1. Tim. 3. v. 16.

Punctum III.

Considera tertiam partem orationis Christi, quæ dici potest suavis parænesis animæ Christi ad resurrectionem, socium corpus è sepulchro excitans. v. 10. *Exurge gloria mea, exurge psalterium, & Cithara*. q. d. Cum nunc consummata sint omnia, quæ in scripturis per Prophetas prædicta fuerunt de redemptione mundi per passionem, & mortem Salvatoris; & jam hyems illa tormentorum transierit, de quâ superiori puncto, nec restet nisi gloriosa Resurrectio. *Exurge ergo gloria mea* seu caro glorificata, exurge sociū amicumq; corpus meum è tumultu gloriosum, quod merito dici potes *gloria mea*, quia gloriæ meæ non minima pars & causa existis, & instrumentum laudis divinæ, quam per te deprædicavi, sermone, vita, & miraculis, & decantabo in æternum. Exurge, inquam, caro mea, quæ velut psalterium fuisti, ex parte superiore

G
sonans,

sonans, dum divina miracula operando superiori ex parte sonuisti, & velut cithara, quæ ex inferiori parte sonos reddit, dum humana patiendo, ex parte inferiori suavissimos virtutum modulos reddidisti. Ita enim S. Hieron. & S. Aug. hunc locum intelligunt de resurrectione Christi, & Davidem eundem alloqui faciunt spiritu Prophetico, dum se ipsum excitat ad præstandum, quod superiori versu promiserat. *Cantabo & psalmum dicam*, invocans spiritum Prophetiæ, quo afflante divina mysteria canere Enthusiasmo quasi divino percitus solebat: Hunc vocat gloriam suam, quâ inter mortales eminuit, hunc Poetarum more cum instrumentis musicis implorat, ut divinas laudes tum spiritu velut per psalterium supernè resonans, tum voce, & linguâ, velut per citharam infernè modulos reddens decantare possit. Induciturque mox divina Christi caro, quasi ex sepulchro respondere: *Exsurgam diluculo*, seu primo mane tertiæ diei, sicut primæ diei sero vespere tumultata fuit, ut sic ingens desiderium suum, laudandi Deum, consolandique suos declaret: per quos etiam, five per Ecclesiam suam, quæ corpus quoque Christi est, una secum Deum laudandum toto ubiq; orbe, ab omni populo, & gente; vel non tantum à populo Judæo, sed etiam gentili jugiter dicit. v. 10. *Confitebor tibi in populis Domine, & psalmum dicam tibi in gentibus.* v. 11. *Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.* Hæc inquam laudum materies, & objectum erit: admirabilis, & inscrutabilis Misericordia & Justitia tua, & utriusque in Redemptione humani generis admirabilior, & inscrutabilior conjunctio, (de qua supra) quia ita excelsa, & supra omnem omnium creaturarum caput, & intelligentiam utraque est, ut non terras modo, & humanum intellectum omnem, sed etiam cælos, & nubes (quæ synonyma hic sunt) omnemque Angelicam perspicacitatem longissimè excedant. quo circa v. 12. *Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua.* dignissimum enim est, ut sicut tua misericordia, & veritas terram, & cælum transcendunt, ita ubique in terra, & in cælo ab hominibus & Angelis exaltentur & deprædicentur. Nisi de Christo hunc versiculum magis placeat hoc sensu intelligere, quasi Prophetico vaticinio prædictum, non solum *exurge gloria mea*, Christe, sed *exaltare etiam super cælos* ad Patris dextram, & *super omnem terram gloria tua* divulgetur, & nomen tuum adoretur summâ cœlestium, terrestrium, & inferorum cum submissione & reverentiâ.

Affectus congratulationis.

TE decethymnus, te decet gloria, honor & exaltatio Jesu Redemptor noster. Exurge ergo gloria nostra ad gloriam immortalem, induere vestimentis jucunditatis, glorificati corporis; *specie tuâ & pulchritudine tuâ intende, prospere procede & regna. Exaltare super cælos, & super omnem terram gloria & nomen tuum exaltetur, quia humiliasti te factus pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod exaltavit te Deus, & dedit tibi nomen &c.* ad Phil. i. v. 8. id est, gloriam, & famam, super omne nomen, & cui nullus par esse possit honor, & existimatio. Jucundare & fruire divinissima Christi caro dotibus illis gloriosis, & reminiscere servulorum tuorum, quos pretioso sanguine redimisti.

O R A T I O.

Exaudi clementissimè Pater ad te clamantem in Cruce filium tuum, & de medio catulorum leonum ereptum gloriosa Resurrectione, & Assensione exaltatum, super omnes cælos, tribue quoque, ut super omnem terram glorificent omnes populi & gentes Dominum nostrum Iesum Christum, qui est vita, salus & resurrectio nostra.

IN PSALMUM LVII.

Si vere utique justitiam &c.

MEDITATIO LIX.

Iniquorum reprehensio, & divina in eos vindicta.

Argumentum Psalmi.

Saulis & asseclarum tacito nomine, & occasione perstringuntur generatim impii, & Dei illis vindicta intentatur; justis Dei justitiam collaudantibus.

Punctum I.

Considera primo Sp. Sanctum per os Davidis hoc psalmo concionari (teste S. Aug.) universo generi humano, & de peccatis omnes reprehendere. Et primo quod contempto rationis lumine, & conscientiae dictamine ea in scelera corruant, quæ proprio oris testimonio velut nefaria agnoscant in se, & reprehendant in aliis, adeoque non ex ignorantia, sed ex malitia merâ, in qua peccati formalis ratio generalis sita est. ut cum S. Augustino in scholis traditur, quare inquit. v. 1. *Si verè utique justitiam loquimini, recta judicate filii hominum.* q. d. si vera est sententia vestra, quam & agnoscitis animo, & profertis ore apud alios (ut verissima est) malum esse fugiendum & idcirco omne peccatum. v. c. adulterium, furtum, homicidium &c. cur non idem practicè judicatis, & factis, dictisque vestris ostenditis, scil. ut illi judicio convenienter agatis, & vivatis: Sic enim cum nota interrogationis legunt hunc versiculum multi. Vel sensu affirmativo, juxta ordinariam, & SS. PP. Si non fucatus, sed sincerus ille vester de virtutib. & vitiis sermo est, ostēdite ipso facto, & illi conformate practicum judicium vestrum, ut juxta illum quoque agatis. *O Filii hominum mendaces in stateris, & vanitati subjecti.* Verum quia hoc non facitis, & dictamen legis naturalis à Deo vobis inditæ proteritis, & cognitâ clarè malitiâ, ac difformitate ejus quam habet tum à Deo, legeque æternâ; tum à recta ratione, & lege naturæ, tum à rectitudine honestatis, virtutibusque, tum à lege positivâ, Majorumque præceptis, nihilominus nefaria scelera perpetratis, nulla vobis superest excusandi vestri ratio. Quare fictos, fucatosq; sermones vestros esse contraria vestra facta demonstrant. v. 2. *Etenim in corde iniquitates operamini,* seu injustitias adversus alios machinamini, sive in judiciis qui præestis aliis, sive in contractibus, sive dolosis aliis deceptionibus mente conceptis, sive iniquè judicando, & condemnando alios apud animos vestros, nec hæc animo perpetrassè contenti, etiam *In terra injustitias manus vestrae concinnant.* v. 2. id est, dum in hac terra velut loco peregrinationis, aut exilii vitam mortalem degitis, ut per opera justitiæ transire ad patriâ, terramq; semper viventium valeatis, manus vestrae (per quæ externa opera intelliguntur) refertæ sunt omnis generis injustitiâ, quam ita recte, concinneq; exercetis, ut fucum justitiæ, alteriusvè virtutis simulatæ speciem

ciem lis prætexatis. Græcus, loco *concinnant*, ponit *connectunt*, hebr. *appendunt*, sed idem sensus manet, nimirum peccata peccatis catenæ in modum connecti, vel appendi, ita dexterè, & artificiosè, sub specie sæpe virtutis, ut turpitudine iniquitatis vix satis quandoque queat dignosci. Hæc porro omnis generis interna, externaque peccata, quæ sub communi nomine iniquitatis, & iniustitiæ ponuntur, mirum in modum augentur, per inveteratam peccandi consuetudinem, quæ ipsam prope transit in naturam, & inemendabilis fit. v. 3. *Nam alienati sunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero.* q. d. præter corruptam in primâ conceptione hominis naturam per peccatum originale, quo alienati à Deo, & hostes sine gratia ipsius nascuntur, mox teneris pueritiæ, vel primæ adolescentiæ annis falsitatibus ita assuescunt (solent enim prima puerorum peccata actualia fere esse mendacia, & doli) & deinde aliis, atque aliis vitiis innutrientur, ut maturâ post ætate sic corroborentur scelera, & radices in animo agant ita profundas, ut extirpari neutiquam possint, sed tyrannidem in peccatores exerçant furiosi heri in morem crudelissimam, & serpentis instar pestilentissimam. v. 4. *Nam furor illis secundum similitudinem serpentis*, quod clarius hebræa: *venenum illis est instar virulenti serpentis.* Verum melius ista non tam de peccatis, quam peccatoribus exponuntur, quorum erga innocentes furorem ait esse implacabilem, qualis inesse serpentibus solet, qui à nocendi studio prius non cessant, quam venenum icto infuderint. Nec cuicumq; serpenti conferuntur sed virulentissimis illis, qui Basilisci surdi dicuntur, nec ullis cedunt incantationibus, aut ullâ arte mansuefieri possunt. *Sicut aspidis surda, & obturantis aures suas.* v. 4. scil. caudâ propriâ, ut fert vulgi sermo, seu verus, seu fabulosus; addit: *Quæ non exaudiet vocem incantantium, seu certo sibilo suis è cavernis evocantem, & venefici incantantis sapienter*, i. e. quantumvis valde peritus in arte suâ sit, ad significandam simul obstinationem illorum induratum, nullis vel inspirationibus, vel admonitionibus, quacumq; efficaciâ, & artificio ad eos factis edomabilem. Atque his Sp. Sanctus impietatem perversorum describit, tum à deliberatâ malitiâ, tum à fucato doloque imponendi aliis artificio, tum ab inveteratâ consuetudine, tum à nocendi furore non minus pestilenti, quam impotenti, tum denique, qui gradus peccantium supremus est, ab obstinatione, & indurati in malis animi impœnitentiâ: quæ Saulis exemplo patent.

Affectus detestationis peccati.

Heu miseros filios hominum, aut Dæmoniorum potius, quorum nexibus irretiti in tantam peccati servitutem se sinunt pertrahi. *Filii hominum usquequo gravi corde* rationis dictamine desperato, & proculcata conscientia propria, tam pervicaces, & pertinaces sceleribus tam nefandis inhærebitis? si vos nec eorum abominabilis terret foeditas, terreat saltem justi vindicta Judicis, terreant poenæ, quæ vos certæ manent sequentes.

Punctum II.

Considera justissimas peccatorum poenas, quas illis Spiritus S. prædicat & intentat, per Davidem in Saulis ejusque ministrorum personâ, sub allegoriis & similitudinibus variis: quarum *prima* est contrapotentium impotentem crudelitatem, dentium leonis: v. 6. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus*, i. e. Deus peccatores justorum oppressores, quamvis potentissimos exarmabit, omnipotentia, & viribus suis, ut imbelles infirmissimi que, nulli amplius timori, sed contemptui potius sint, ubi crudeles Tyranni leoni, quod animal ferocissimum est; & rictui leonis, seu dentibus ejus, inter quos molares robustissimi, quibus exercet violentiam suam decerpendis aliis, comparantur injuriosæ eorum oppressiones. D. Hieronym. hic per dentes apertam persecutionem, per molares absconditam intelligit: dicitur ergo: *Deus conteret dentes eorum*, ne iniquis moribus apertè valeant lacerare servos ejus. & *molas leonum confringet* i. e. malarum nequitiarum insidias, qui quasi molares leonum dentes ad validiorem morsum habentur. Ita ille. Horum ergo rictus leoninos velut Sampson, aut David dilacerabit Deus, & dentes conteret, comminuetque robur omne potentia.

Altera similitudo est. v. 7. *Ad nihilum devenient, tanquam aqua decurrens*: quibus per brevem Tyrannorum potentiam declarat, etsi magno cum tumultu grassetur, & perstrepat; sicut vel aqua fluminum, quæ rapidissimo cursu præterfluit, vel torrentium, juxta S. Aug. qui subito ex pluvia intumescunt, & secum omnia rapiunt, ut flumina maxima esse videantur, mox verò post modicum tempus ita siccantur, ut vix ultra vestigium

stigma aquæ appareat; vel sicut imber impetu magno cœlo demissus mox dilabitur, aut à terra imbibitur. (ut S. Hieron. exponit) Ita tyrannorum grassatur magno cum strepitu ad tempus non multum crudelitas, & post paulum in nihilum quasi recidit.

Sequitur *tertia*. v. 8. *Quia Deus intendit arcum suum donec infirmetur.* facit Deus sicut venator, qui feram certæ destinavit internecioni, ideo repetitis continuò jaculis tamdiu configit, donec exanimis concidat. Ita vindex Deus potentiam suam quasi pharetram plenam adversæ fortunæ telis omnis generis malorum in impios exonerat, donec omnibus quibus nunc pollent viribus exhausti contabescant.

Quarta. v. 9. *Sicut cera quæ fluit auferentur, supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Cera enim quamvis dura Soli aut igni exposita, liquefcit, diffluit, perit, nec calori resistendo est. Quod si vehemens ignis in eam incidat, absumit eam penitus. Ita ultionis divinæ calore dissolvuntur impii paulatim in hac vita, in altera vero ignis furoris Dei, justæque vindictæ eos pessundabit funditus, ut non videant solem sive naturalem, & aspectabilem, abrepti ex hac vita; sive solem Justitiæ Christum, visione beatâ, projecti à facie illius in vita altera. S. Hieron. ex codice hebr. paulo aliter hunc versiculum exponit. *Quasi vermis tabefactus pertranseant, quasi abortivum mulieris, quod non vidit solem.* Sed quicquid sit de punctis à Rabinis posterius additis, & quibusdam verbis non nihil immutatis versio ordinaria LXX. non multum sensu diversa est, & retinenda. Subministrat tamen versio illa S. Hieronymi novam similitudinem duplicem, quæ sat clarè cuivis patebit. Ultima similitudo hanc poenam à Deo impiis irrogandam statuit, ut priusquam mala quæ in bonos machinari ceperunt, impleta videant, & inde lætari possint excidendi, & perdendi sint in flore ætatis, fortunarum, honorum, & prosperitatis medio, vivi, virentes, florentes. Quam per allegoriam rhamni explicat; quæ frutex spinosus adultior, & major est, arboris in modum, duris, acutisque spinis incinctus, ex quibus spinea Christi corona creditur plexa fuisse. In hunc ne excrecant sentes teneriores ab Agricolis primò in germine excinduntur. ait igitur: *Priusquam intelligerent* (quæ metaphora ab homine ducitur, qui ætatem perfectam consecutus dicitur, ubi plenè intelligit) *Spina vestra rhamnum*. S. Hieronym. vertit ex Hebr. *antequam spina vestra crescant in rhamnum*, quæ explicationis loco

loco esse possunt. uti & S. Hilar & Aug. lectio: *antequam producat spinas vestras rhamnus*, i. e. priusquam teneriores sentes rhamni in spinas robore, duritie, aculeo, & magnitudine invalescunt. q. d. priusquam malitia vestra adolelcat, & quasi duriori aculeo roboretur, *sicut viventes, sic in ira absorbet eos*. i. e. Deus iratus ex improvise vivos, ætatis flore virentes, valentes viribus, opibus abundantes subitâ etiam, & immaturâ morte per vindicem ignem furoris sui absorbebit, in quibus mutatio tum personæ pronominum *vestra & eos*, tum verbi præsentis *absorbet*, pro futuro non nihil tenebrarum offundit, quod in lumine hebraismi usitati facile clarescat.

Affectus Zeli contra iniquos potentes & divites ex
Epistola S. Jacob. c. 5. v. 1.

Agite nunc divites atque potentes, & iniqui justorum vexatores, *plorate & ululate in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Divitiæ vestra putrefactæ sunt, potentia & conatus vestri in nihilum reciderunt. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis clamat, & clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit, addixistis, & occidistis justum, & non restitit vobis. Epulati estis super terram, & in luxuria enutristis corda vestra in die occisionis. Nunc vero excussis furoris vestri dentibus, sicut cera, ignis æterni pabulum absumemini, nunquam interituri, nunquam solem iustitiæ conspecturi.*

Punctum III.

Considera effectus, qui ex iniquorum ob injustas vexationes bonorum punitione in justos proficiscuntur. *Primus est v. 11. latabitur justus cum viderit vindictam*, i. e. lætitia solatioque spirituali à Deo in animo perfundetur, dum vindicativam Dei iustitiam secum considerabit, quæ lætitia non ex animo vindictæ cupido, alioque affectu inordinato oritur, quod insultet eorum calamitati, sed quod videat, partim se, & alios à maleficio deterreri, partim se curæ Deo esse, cujus peculiari gratiâ, & providentiâ liberatus à periculo sit; partim quod injustitia Dei à se aliisque contemplanda, judicia Dei æquissima cognoscantur; atque hæc punitio ad maiorem justici Dei gloriam illustrandam cessura sit, adeoque

que de vindictâ peccatorum gaudebit, non ut mala proximo, sed vel ut indice divinæ justitiæ, & providentiæ; vel etiam ut sibi commoda.

Secundus, cautior vitæ ratio ex consideratione sumptæ ab impio vindictæ instituta, sic enim S. Aug. exponit sequentia. v. 10. *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris*, ut per manus opera, per sanguinem supplicia intelligantur impiorum, quibus consideratis justî mandent, & perficiant opera sua, ut diligentiores sint in bene operando. hebr. legit. *pedes suos lavabit*, quod eodem sensu exponi potest, ut sic incedendo per semitas justitiæ, vel in via vitæ hujus cautiore purioresque figant pedes, qui sensus spiritualis quidem, justo tamen melius quadrat, quam litteralis ille, quasi victorum more in hostium cæsorum sanguine, manus suas intingere pro solatio habiturus sit justus, quanquam si allegoricè hoc intelligatur, non magna utriusque differentia est.

Tertius effectus in eos redundat qui conspecta hinc justorum lætitiâ, & exultatione, inde injustorum castigatione, ac pœnis, Dei justitiam, providentiamque agnoscent, & collaudabunt. v. 11. *Et dicet homo, si utiq; est fructus justo*, seu, omnino respondet fructus mercedis justitiam sectanti. In hebræo enim codice omisso (*si*) conditionali, habetur, *verè est fructus justo*. vel retento etiam illo sic reddi potest: si justitia fructum affert, ut sine dubio affert, ille inter præcipuos, utique est: *Deus judicans eos in terra*, ostendensque æquissima judicia justitiæ suæ mundo, dum adhuc in terra agimus, non differendo illa, usque ad judicium universale, sinendo quidem justos violentiâ impiorum premi, nunquam tamen opprimi, quin suæ erga illos paternæ providentiæ benevolentiaque manifesta indicia demonstret, quæ magna justorum hic afflictorum haud dubiè consolatio est.

Affectus fiduciæ cum Paranesi ad justos.
ex eod. Apost.

AGite vos quoq; justî, *patientes estote, & confirmate corda vestra, quoniam adventus Domini & justî judicii ejus appropinquat*, etiâ in hac vita, quando iniquæ oppressiones injustorum castigabuntur, vestra vero innocentia, & debita illi merces, nec nō cura, providentiâq; Dei de vobis mundo elucescet, ut omnes videant, & collaudēt judicia Dei: tam in protegendis, remunerandisq; vobis, quā affligendis, adversariis vestris, nolite

fortitudinem tuam, i. e. potentiam tuam, quam in debellandis inimicis meis declarasti cum gaudio, & jubilo decantabo, dum nimirum latrabunt, & murmurabunt miseri illi, & quam excitando me à mortuis ostendisti, & *exultabo mane misericordiam tuam*, i. e. primo mane Resurrectionis meæ, seu statim exactâ nocte passionis cum exultatione, & lætitiâ, ante omnia alia negotia, & opera laudabo misericordiam tuam, quam in liberatione, & glorificatione mea mihi exhibuisti. *Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.* v. 17. qui effectus laudatæ misericordiæ est, per quem versiculus superior explicatur, & cum grata repetitione idem beneficium aliis, atque aliis laudibus recolitur, ad ostendendum nobis modum Deo gratias agendi, quod idem fit sequenti v. 18. *Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.* Quibus verbis ex redundantia affectus attributa Dei præcipua complectitur. Nam pro illo *adjutor meus*, pro quo in Hebr. est, *fortitudo mea*, laudatur Dei potentia, per illud *susceptor meus* laudatur *bonitas Dei*, quâ velut sub alas suscepit se protegendum; per illud *Deus meus*, significatur summum bonum nostrum: & finis noster ultimus. Denique uno verbo quasi compendio comprehendit universa: *Deus meus, misericordia mea*, & ut observat apud Bellarm. S. August. multo amplius significat, quam *salus mea, vita mea, spes mea*, & similia.

Affectus jam positus.

ORATIO.

Deus qui dilectissimum filium tuum ex hostium furore ereptam gloriosa resurrectione exaltasti, & ingratam Iudeorum gentem pænis exquisitis castigasti, eripe nos quoque ab hostium nostrorum, à quibus circumvallamur insidiis, ut cum dilecto filio tuo gratâ mente te collaudemus, & profiteamur, quia tu es solus adjutor, & susceptor noster Deus noster, & misericordia nostra in æternum.

IN PSALMUM LIX.

Deus repulisti nos &c.

MEDITATIO LXI.

*Vox Ecclesiæ vel animæ Christianæ, inter alternantis
fortune vicissitudines gratias agentis.**Argumentum Psalmi.*

Post clades & afflictiones præteritas, lætas commemorat contra diversos populos victorias, quas divino oraculo didicerat David: Eas titulus psalmi continet, & narrantur fusius lib. 2. Reg. c. 10. & Paral. c. 18. & sensu litter. ista quidem. Sensu vero allegorico Christus, vel Ecclesia post multas adversitates subjiciendos potestati suæ omnes populos prædicat. Et sensu morali justus post pugnas & tribulationes, victoriam sibi hostium spiritualium pollicetur. Ad majorem devotionem psallentium in spirituali sens. hanc medit. proponemus, ex quo tamen etiam litteralis patefiat.

Punctum I.

CONsidera sicut Deus vel Davidem, vel populum Judaicum, variis Colim permisit atteri afflictionibus, & cladibus, ex singulari sua providentiâ, altissimosque ob fines, ita sua nunc agere cum Ecclesia, & justis. *Deus repulisti nos, alii, projecisti nos*, i. e. vilus es nos velut paternâ tuâ cura indignos projecisse & repulisse à te, ac penitus deseruisse, & destruxisti nos tradens nos hostibus nostris & permittens ab illis nos opprimi & destrui, alia lectio habet: *repulisti nos & convertisti nos* per antithesin sicut verba sequentia: *iratus es, & misertus es nobis*. v. 1. vel ad significandam paternam Dei correptionem erga filios, qui repellendo convertit; destruendo ædificat; projiciendo erigit, & irascendo misertur, ideoque merito ad gratiarum actionem hæc revocantur, vel ad vicissitudinem utriusque fortunæ, qua Deus suos exercet, declarandum, ut quos nunc ob merita sua, vel fines alios occultos, à se repellit, mox iterum revocet, & ad se converti faciat, quos nunc destrui permittit,

ejus. 1. Pet. 2. v. 22. sed etiam contra justitiam simul & gratitudinem passus est, vel ut qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes. Actor. 10. v. 38. Quare cum cursus ille vitæ meæ ad tuam gloriam, salutemque hostium meorum ita à me directus sit, v. 5. Exurge in occursum meum & vide, q. d. decet ut exurgas tu quoque Deus in occursum meum ad te currentis, vel cursum auxilii tui ad me vicissim dirigas me protegendo, & liberando, & videre te demonstres, tam hostium meorum iniquitatem, & ingratitudinem, quam meam innocentiam, & benefaciendi illis studium; Es enim & tu Domine Deus virtutū, & Deus Israel, hebr. Sabaoth, seu Deus exercituum, simul nimirum potentissimus, sive per te ipsum, sive per exercitus tuos sanctissimos Angelos, virtutes tuas, simulq; justissimus Judex, quia Deus es sapientissimus, simul denique Deus Israel, ex singulari fœdere cum Patribus inito, promissoque illis Messia, à quo fœdere per ingratitudinem desciverunt, & me à te missum mundi Salvatorem repudiaverunt. Illud vide sic exponit B. Bruno: fac videri, ut credāt me æqualem tibi, quomodo Joan. 17. v. 1. petivit clarificari; Pater clarifica filium tuū.

Affectus zeli honoris & gloria Christi.

Pater venit hora, clarifica filium tuum, & eripe eum de inimicis, qui ceperunt animam ejus, quam ille innocens dedit pro peccatoribus hostibus suis. Clarifica eum claritate quam habuit, priusquam mundus esset apud te, ut cognoscat mundus, quia te clarificavit super terram: opus consummavit, quod dedisti illi ut faciat. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

Punctum II.

Considera Judæorum hostium Christi meritissimas poenas, quas illis Christus & in Evangelio prædixit, & in hoc psalmo per Davidem denuntiat; quarum primam S. David indicat. v. 6. *Intende ad visitandas omnes gentes*, vel, ut alia, *evigila ut visites omnes gentes*, quibus verbis per prophetica imprecatione ominatur fore, ut propter ingratitudinem, & sterilitatē Judaici populi, qui Christum Messiam repudiaverunt, ad gentes illa gratia fidei transferatur, uti & illis prædixit Christus Matt. 21. v. 43. *ante passionē suam, auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*, quam poenæ hujus comminationem plurib. ibi persequitur: docuitq; post resurrectionem ipse effectus, quo gaudemus & gratulamur

lamur nobis quotquot in Ecclesia Christi ex gentilibus congregata, nunc immenso hoc Dei munere perfruimur. Sic B. Bruno Episc. Herbip. verba illa exponit: *Intende ad visitandas omnes gentes*, & additur mox altera: *Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem*, quam maledictionem suâ pertinaciâ, & obstinata duritie clarissimè etiam incurrerunt iidem hostes Christi Judæi, ut, quia in scelere suo, & iniquitate quam in Christum operati sunt obstipâ pervicacia perseverant, fores misericordiæ Dei, illis quasi occlusæ videantur. Nec immerito, ac sine ratione præcipuâ, cum conversio peccatorum, & miseratio Dei in meritis Christi fundetur, quæ illis indulgetur tantum, qui ad Christum devotâ mente confugiunt, ut inquit Autor citatus, quod cum Judæi obstinati non faciant, in scelere suo continuo perseverant, perguntq; operari iniquitatem patrum suorum, ideoq; misericordiam Dei, quæ aliis peccatorib. semper prompta est, non consequuntur. Quod illis etiam prædixit Christus Joan. 8. v. 24. *Dixi vobis, quia moriemini in peccatis vestris, si enim non credideritis, quia ego sum moriemini in peccatis vestris.* Ex quo responderi forte non incongruè potest ad quæstionem S. Aug. quomodo verum hoc dictum sit Prophetæ, cum tam ipse, quam S. Petrus Christum negans, & S. Paulus ejus Ecclesiam persequens, cæteri; multi operantes iniquitatem, misericordiâ consecuti sint? Nam conversi ad Christum, & per fidem in eundem misericordiam sunt consecuti, præterquâ quod vel ex fragilitate, vel zelo inordinato, vel ignorantia peccarint, non ex induratâ malitiâ, faciliusq; misericordiâ consecuti sunt idcirco, ut de se profitetur Apostolus, 1. Tim. 1. v. 13. *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci*, atque eo ipso destiterunt operari iniquitatem illam. Aliter Bellarm. ex alia expositione verborum jam dictorum huic quæstioni respondet, qui cum cæteris verbum *visitare* in malam partem accipit pro ulcisci & punire in die Judicii, quando Deus non miserebitur eorum, qui operati sunt iniquitatem, in eaque mortui, quia miseretur in hac vita tantum ut pater, castigat in altera, vel remuneratur ut justus Judex, sequitur. v. 7. *Convertentur ad vespeream, & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.* Quibus *tertia* Judæorum pœna prædicitur, quod tandem in fine mundi, & ad vespeream convertendi ad Christum, suumque peccatum detestaturi sint: juxta illud Rom. 11. v. 25. *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Interim tanto jam

„gravent, vigiliæ exsiccent, clamet in me iste, inquietet me ille, vel ille;
 „frigus incurvet, conscientia murmuret, calor urat, caput doleat, pectus
 „ardeat, infletur stomachus, palleſcat vultus, infirmer totus, deficiat in
 „dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossa
 „mea, & ſubter me ſcateat, ut requieſcam in die tribulationis & aſcen-
 „dam ad populum accinctum noſtrum S. Aug. Soliloq. c. 15.

Punctum II.

CONsidera divinæ promiſſionis oraculum, quo Eccleſiam Chriſti
 conſervatam inter perſecutiones, ita etiam *ut porta inferi non præ-
 valeant adverſus eam* Matth. 16. v. 18. toto orbe propagavit, ac omnes
 gentes, & reges ei ſubjecit, (quod Chriſto æternus Pater promiſit Pf. 2.
 v. 8. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam
 terminos terræ.*) Cujus figuram David in ſequentibus ſe propoſuit, quam
 ſenſu literali explicatam ſuo figurato aptare non erit difficile. v. 6. *Deus
 locutus eſt in Sancto ſuo* hebr. *in ſanctuario*, vel *ſanctitate ſua*, i. e. Sanctè
 & fideliter jurando, vel (ſervatâ ordinariâ) *locutus eſt in ſancto ſuo* Chri-
 ſto, ut ſupra ex Pfal. 2. patet, cujus typum gerebat David, pollicendo o-
 mnia ſecunda, & proſpera, ut propterea animo læto eſſe poſſim & tran-
 quillo; unde *latabor, & partibor Sichimam*, i. e. dividam & diſpertiar in-
 ter meos Samariam, cujus urbs eſt Sichem, & *convallem tabernaculorum*
 vel Socchor urbem, quæ à tabernaculis Jacob ibi defixis nomen accepit.
 Gen. 13. *metibor*. v. 6. vel dimetiar meis funiculo diſtributionis (parti-
 bor, metibor vetuſta ſunt) v. 7. *Meus eſt Galaad*, ſeu regio Galaatidis,
meus eſt Manaffes, ſeu provincia illius, trans Jordanem utraque ſita. *Et
 Ephraim fortitudo capitis mei*, i. e. regio Ephraim cis Jordanem, vitæ, ſeu
 capitis mei propugnaculum, regni totius, majeſtatiſque regis colu-
 men, roburque militiæ meæ præcipuum eſt, quia Ephrahemitæ viri bel-
 licoſi erant. v. 8. *Juda Rex meus*, alii *legifer meus*, i. e. tribus Juda mihi
 ſubjecta regem, & ſucceſſorem ſemper ſuppeditabit, juxta vaticinium
 Jacob Gen. 49. v. 10. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux, vel legifer,
 de femore ejus donec veniat qui mittendus eſt*, & ille erit exſpectatio gen-
 tium, quod impletum eſt uſque ad Herodem Aſcalonitam ſub quo
 Chriſtus natus eſt. Poſt enumeratas Provincias decem tribuum Iſrael,
 ſub nomine Manaffe & Ephraim; additamq; tribum Juda & Benjamin,
 quæ

quæ ei jungebatur, enumerat quoque Provincias hostium debellatorum, quæ tributariæ factæ erant; inter quas prima Moabitica. v. 9. *Moab lebes spei meæ*, id est, Provincia Moabitica, quam spe complector, ob pascuorum fertilitatem, & ovium obundantiam omnia mihi instar ollæ carnibus plenæ suppeditabit, unde post Rex Moab regi Israel pendebat quotannis decem millia agnorum, & totidem arietum. 4. Reg. 3. v. 4. Juxta hebr. quæ legit: *Olla lotionis meæ*, & Syriacam quæ habet *pelvis conculcationis meæ*; Alii hæc explicant per allegoriam, quâ significatur arrogantiam Moabitarum ad id servitutis, & humilitatis esse perducendam, ut ad vilissima ministeria iis usus sit, sicut ollâ fictili, vel pelvi ad abluendos pedes utimur. Altera erat Idumæa. v. 10. *In Idumæam extendam calceamentum meum*, vel pedem victor inferam, & subigam alteram quoque Idumææ partem, jam enim unam obtinuerat, *mihi alienigenæ, seu Philistæi*; qui nulla cum Israelitis affinitate conjuncti erant, ut gentes supra nominatæ *subditi sunt*. Seu ut alii legunt, *confæderati aut amici* ut Psal. 107. v. 10. habetur, vel *tributarii effecti sunt*. *Quis deducet me in civitatem munitam, quis deducet me usque in Idumæam*. Metropolim scil. vel regiam Idumææ nondum ex integro debellatæ, quod post accidit 2. Reg. 8. v. 14. ubi dicitur, *& facta est universa Idumæa serviens David*, suis enim Idumæa gloriabatur, & præsidebat munimentis, quod regi Edom & Idumææ Abdias v. 3. & 4. exprobrat, & humiliandum subijciendumque prædicit: *Superbia cordis tui extulit habitantem in scissuris petrarum, & exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo, quis detrahet me in terram? si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus*. Quærit autem quis eas vires, & copias suppeditaturus sit, quibus expugnare possit urbem illam munitissimam Gabbatha, quam tanto tempore obsessam tenebat, atque hoc arduum opus nullo alio auxiliatore quam Deo, nec humanis viribus, sed divinâ virtute perficiendum, aliâ interrogatione respondet. v. 12. *Nonne tu Deus qui repulisti nos, & non egredieris Deus in virtutibus nostris*. q. d. sicut absente favore tuo, quantiscunque viribus etiam contra hostem in bellum procederemus, repulsi ab eis victique fuimus, ita præsentē ope tuâ, quamvis exiguo exercitu in campum procedamus, hostes eosdem vincemus, non viribus nostris, sed sola potentiâ tuâ. Atque hæc quæ sensu litterali de se David, suoque regno Israelitarum vaticinatus est, præ-

Atque hæc non per imprecationē, sed prædictionem intelligenda sunt, ex quib. etiam *sexta* Judæorum pœna deduci potest. *Septima est*: v. 12. *disperge illos in virtute tuâ, & depone eos protector meus Domine.* Quæ profectò pœna propria Judæorū ita est respectu Christi, ut vix alteri applicari posse videatur. Nam mirabili virtute Dei ita conservati sunt, ut per orbem terrarum universum dissipati vagari cogantur exules, omnium rerum egentes, miseri, execrabiles, ut secum circumferant monumentum justitiæ divinæ, illamq; mortalib. ostendant, insuper dejecti ab altitudine gloriæ, in quâ ante positi erant, cum essent populus Dei peculiariter dilectus, & regnum, summumq; sacerdotium obtinerent, quæ etiam ad litteram expleta in iis videmus. Causam vero horum subnectit v. 13. *delictum oris eorum & sermonem labiorum ipsorum* (quo clamarunt *nō habemus regem nisi Cæsarem* Joan. 19. v. 15. & *sanguis ejus super nos & super filios nostros* Matth. 27. v. 25. *Crucifige crucifige eum &c.*) propter hoc delictum oris (præpositio enim propter omissa supplenda est) & *comprehendantur in superbia sua* à Romanis scil. capiantur cum urbe sua, & subjugum mittantur, velut vilissima mancipia divendantur in omnes orbis partes, quæ historiæ testantur accidisse illis, propter superbiam, & contumaciam illorum. v. 13. *Et de execratione*, vel propter execrationem supradictam, quâ se suosque liberos execrati fuerunt, velut sanguinis Christi reos, & *mendacio*, quo contra mentem professi fuerunt regem suum Cæsarem esse, cum se liberos jactarent, dicerentque Joan. 11. v. 48. *Et venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem & annuntiabuntur in consummatione*, i. e. infames erunt toto orbe, quando post everfam Hierosolymam omnis gloria, & potentia eorum consummabitur & concidet; vel traducuntur propter scelera vivi & mortui, *in ira consummationis, & non erunt*, & ipsi in illa consummatione quæ ab ira & indignatione Dei proficiscitur, simul peribunt, & nullibi velut profugi & extorres subsistent, & non erunt unus populus, aut respublica, aut regnum, sed dispersio, & dissipatio miserabilis, ut hodie cernimus oculis nostris, inquit Bellarm. v. 14. *Et scient quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ*, id est experimento ipso cognoscent, licet inviti, & obdurati, disseminato Evangelio Christi per universum orbem, Deum verum & Christum filium ejus, omni cultu, & veneratione non minus ab omnibus gentibus in Ecclesia Christi devotissimè honorari, imo infinities amplius, quam à Judæis in syna-

gogâ unquam potuerit, quæ res invidos plurimum affliget, & novâ pœnâ afficiet. Gravissima vero omnium pœna illa erit, cum *convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt.* v. 15. quando ad vesperam mundi in die judicii serâ pœnitentia coram Christo iudice errorem agnoscent, dicentq; illud Sap. 5. v. 6. *ergo erravimus à viâ veritatis.* Verum finito misericordiæ tempore jejuni, & famelici in rabiem sicut canes convertentur, & frustra circuibunt civitatem sanctam Electorum, ut cibum consolationis inveniant. Tunc sicut Dives Epulo ad Abraham recurrit pro aquæ guttulâ Luc. 16. v. 24. ita *ipsi quoq; dispergentur* v. 16. ad Patriarchas, Prophetas, & SS. alios progenitores suos *ad manducandum* panis pœnitentiæ, & solatii frustulum, id si vero non obtinuerint nec fuerint consolatione aliquâ refectioni ac saturati, sed tanquam degeneres filii reprobat, *murmurabunt* & conquerentur de infelicitate suâ ejulando, & maledicendo suam vitam, resque mundi universas, quæ ipsis subfervierunt, invocando contra se creaturas, & *dicendo montibus cadite super nos, & collibus operite nos.* Luc. 23. v. 30. ut Bellarm. hic spirituales sensum secutus; Qui literaliter inhærent ad satellites Saulis Davidi insidiantes hæc applicant, etsi non sine difficultate.

*Affectus detestationis, infidelitatis, & ingrati-
tudinis.*

Heu occæcati & obdurati hostes Christi, quos non mollierunt tanta Messia Christi beneficia, & miracula, non vitæ sanctitas pellexit, non beneficia & amor attraxit, nec adhuc flectunt tanta quæ hic sustinetis supplicia! nec venturi Judicis timor, pœnæque æternæ, quæ vos manent, exterrent? Cave ingratitude, & infidelitatem, Anima Christiana, ne à te gratiam suæ visitationis avertat, & ad gentes convertat Dei benignitatem nunc ignorantes, & tu tandem ad vesperam serò cum Phrygibus sapias, quando non amplius pœnitentiæ ac misericordiæ, sed justitiæ, & severitatis erit tempus.

Punctum III.

Considera Christi erga Deum Patrem ob hæc gratitudinem, in figura Davidis nobis imitandam. v. 17. *Ego autem, inquit, cantabo*
I forti-

fortitudinem tuam, i. e. potentiam tuam, quam in debellandis inimicis meis declarasti cum gaudio, & jubilo decantabo, dum nimirum latrabunt, & murmurabunt miseri illi, & quam excitando me à mortuis ostendisti, & *exultabo mane misericordiam tuam*, i. e. primo mane Resurrectionis meæ, seu statim exactâ nocte passionis cum exultatione, & lætitiâ, ante omnia alia negotia, & opera laudabo misericordiam tuam, quam in liberatione, & glorificatione mea mihi exhibuisti. *Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.* v. 17. qui effectus laudatæ misericordiæ est, per quem versiculus superior explicatur, & cum grata repetitione idem beneficium aliis, atque aliis laudibus recolitur, ad ostendendum nobis modum Deo gratias agendi, quod idem fit sequenti v. 18. *Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.* Quibus verbis ex redundantia affectus attributa Dei præcipua complectitur. Nam pro illo *adjutor meus*, pro quo in Hebr. est, *fortitudo mea*, laudatur Dei potentia, per illud *susceptor meus* laudatur *bonitas Dei*, quâ velut sub alas suscepit se protegendum; per illud *Deus meus*, significatur summum bonum nostrum: & finis noster ultimus. Denique uno verbo quasi compendio comprehendit universa: *Deus meus, misericordia mea*, & ut observat apud Bellarm. S. August. multo amplius significat, quam *salus mea, vita mea, spes mea*, & similia.

Affectus jam positus.

ORATIO.

DEus qui dilectissimum filium tuum ex hostium furore ereptum gloriosa resurrectione exaltasti, & ingratam Iudæorum gentem pænis exquisitis castigasti, eripe nos quoque ab hostium nostrorum, à quibus circumvallamur insidiis, ut cum dilecto filio tuo gratâ mente te collaudemus, & profiteamur, quia tu es solus adjutor, & susceptor noster Deus noster, & misericordiane-
stra in æternum.

IN PSALMUM LIX.

Deus repulisti nos &c.

MEDITATIO LXI.

*Vox Ecclesiae vel animae Christianae, inter alternantis
fortune vicissitudines gratias agentis.**Argumentum Psalmi.*

Post clades & afflictiones praeiteritas, laetas commemorat contra diversos populos victorias, quas divino oraculo didicerat David: Eas titulus psalmi continet, & narrantur fusius lib. 2. Reg. c. 16. & Paral. c. 18. & sensu litter. ista quidem. Sensu vero allegorico Christus, vel Ecclesia post multas adversitates subjiciendos potestati suae omnes populos praedicat. Et sensu morali justus post pugnas & tribulationes, victoriam sibi hostium spiritualium pollicetur. Ad majorem devotionem psallentium in spirituali sens. hanc medit. proponemus, ex quo tamen etiam litteralis patefiat.

Punctum I.

CONsidera sicut Deus vel Davidem, vel populum Judaicum, variis Colimpermisit atteri afflictionibus, & cladibus, ex singulari sua providentiâ, altissimosque ob fines, ita sua nunc agere cum Ecclesia, & justis *Deus repulisti nos, alii, projecisti nos*, i. e. vilus es nos velut paternâ tuâ cura indignos projecisse & repulisse à te, ac penitus deseruisse, & *destruxisti nos* tradens nos hostibus nostris & permittens ab illis nos opprimi & destrui, alia lectio habet: *repulisti nos & convertisti nos* per antithesin sicut verba sequentia: *iratus es, & misertus es nobis*. v. 1. vel ad significandam paternam Dei correptionem erga filios, qui repellendo convertit; destruendo aedificat, projiciendo erigit, & irascendo misereatur, ideoque merito ad gratiarum actionem hæc revocantur, vel ad vicissitudinem utriusque fortunæ, qua Deus suos exercet, declarandum, ut quos nunc ob merita sua, vel fines alios occultos, à se repellit, mox iterum revocet, & ad se converti faciat, quos nunc destrui permittit,

mox iterum reædificet; quib. nunc irascitur ob peccata, mox misereatur propter poenitentiam. Et istam sanè vicissitudinem in Judæorum populo clarè ostendit Deus. Vicissim enim Judæi nunc tradebantur in manus hostium ob peccata sua, nunc liberabantur ob poenitentiam, ut ex lib. Jud. & 1. regum manifestis exemplis patet. Multò vero manifestius paternam eandem providentiam testatam reddidit erga Ecclesiā suam, quam tum sæpe aliàs, tum in suā primigeniā foundatione, tum primis sæculis, & ab initio ortūs sui, Tyrannorū persecutionibus, Martyrumq; cæde, ac sanguine, nec non proscriptione & exilio, & omni tribulatione ita durè exercuit, ut dicere posset: *Deus repulisti nos, & destruxisti nos*, ita tamen ut hac destructione magis cresceret, & dilataretur, *iratus es*, ob peccata nostra, quibus S. Cyprian. & Victor African. persecutiones quidem attribuit, sed ita tamen ut magis misertus sis in iis, Martyres fortitudine, & constantiā decorando, ut major esset Ecclesiæ gloria ob coronas innumerabilium Martyrum, quam depressio, & vastatio, ob rapinas bonorum, & ruinas ædificiorum sacrorum, inquit Bellarm. Idem sibi quivis Justus afflictus applicare commodo sensu potest, qui enim *pie volunt vivere in Christo persecutionem patientur* 2. Tim. 3. v. 12. sequitur v. 2. *Commovisti terram & conturbasti eam, sana contritiones ejus, quia commota est*, quibus gravitatem persecutionis dupliciter explicat, primo per similitudinem terræ motus, quo tellus concutitur, non sine hiatu frequenter, & ingenti cum tremore inhabitantium. Secundo ab universalitate, quod non unam, alteramvè civitatem, aut populum, sed terrā universam involveret, quod de Ecclesia multo verius est toto orbe diffusa, quam de populo Judæorum, qui terram promissionis tantum incolebant. Persecutiones enim contra Ecclesiam universales sæpe extiterunt, atq; ita vehementes, ut sicut navicula Petri fluctibus, unde quaq; insurgentibus penè opprimeretur, submersionique videretur proxima, utque cum Apostolis metu perculsis fideles exclamarent *Domine salva nos perimus* Matth. 8. v. 25. quod sequentib. verbis indicatur: *sana contritiones ejus, quia commota est*, sive ad poenitentiam per contritionem de suis peccatis, sive ad pusillanimitatem propter vehementiā tempestatis contra se excitatę. Medici enim est (qualis erga suos Deus est) urere quidem, & secare, sed simul etiā sanare vulnera ægroti, quem amat. Et amici provisoris non permittere ut ad extremum interitū excrescant pericula, quā ob rem Discipuli in mari periclitantes Christum his compellabāt Marc. 4. v. 8. *Non ad te pertinet, quia perimus?*

Pergit

Pergit in describendis persecutionib. permixtis contra Ecclesiam, vel immissis, sed animo tamen paterno: *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis.* q. d. horrida, & atrocissima spectacula posuisti ante oculos nostros, quib. terreremur, sed ostendisti illa ad cautelam, & exemplum potius, quam ut ea infligeres, sicut pater virgam ostendit, & intonat filio, non ut noceat, sed ut terreat. Et præter externas calamitates adjunxisti etiam internas. Exhaustum enim nobis poculum præbuiti, quod per intima viscera pervadat, verum illud tum amicum fuit (qualia amici amicis propināt ex benevolentia tum vino compunctionis repletum, qualis esse solet absynthites, vel aliud medicatum vinum, acerbum illud quidem, sed ad conservandam sanitatem confectum, ad poenitentiam, inquam, & contritionem excitandam, quæ saluberrimæ sunt, quod *vinum stimulationis* legit S. Aug. sensu parum diverso; per poenitentiam enim, & contritionem ad meliora extimulamur, subdit in eund. sensum: *Dedisti metuentib. te significationem, ut fugiant à facie arcus.* Atq; hisce malis, quibus attrivisti populum tuum (ut vel hinc benignitas tua appareat) aliud non intendisti, quā ut filiali timore perculsi cautè ambulent, & velut ad signum positum, à gravioribus sibi caveant, & periculum incurrendæ vindictæ tuæ, justissimæq; iræ effugiant; quam velut arcum tensum superpositis sagittis mortiferis directumq; in peccatores semper expeditū habes, quas evibrabis vel maximè in die iudicii tanto impetu, ut in æternum perdas. v. s. Ab his *ut liberentur dilecti tui* permittis eos ad tempus affligi, sed *salvum fac dexterā tuā, & exaudi me*, i. e. dexterā omnipotentiae tuæ salvum facies (imperativo pro futuro posito) me populumque tuum, & exaudi deprecantem. Quibus primam orationis, & gratiarum actionis partem concludit David, vel in suā personā, sens. litt. vel Christi pro Ecclesia, vel Ecclesia, & Justus pro se.

*Affectus & desiderium animæ devotæ ad perferenda
adversa.*

Oanima Christiana si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si, si persecutiones omnium sustinere, si ipsam gehennā longo tempore, si tolerare, ut Christū in gloria sua videre possemus, & sanctis ejus sociari, si vel effugere à facie arcus iræ & vindictæ Dei, nonne dignū esset pati omne, q. triste est, ut tanti boni tantæq; gloriæ participes essemus, & iā paternā, Dei castigatione digni habeamur. Infidiētur ergo dæmones, parēt suas, tentationes, frangāt corpus jejunia, premāt carnē vestimenta, labores,

„gravent, vigiliæ exsiccent, clamet in me iste, inquietet me ille, vel ille;
 „frigus incurvet, conscientia murmuret, calor urat, caput doleat, pectus
 „ardeat, infletur stomachus, palleſcat vultus, infirmer totus, deficiat in
 „dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossa
 „mea, & ſubter me ſcateat, ut requieſcam in die tribulationis & aſcen-
 „dam ad populum accinctum noſtrum S. Aug. Soliloq. c. 15.

Punctum II.

CONSIDERA divinæ promiſſionis oraculum, quo Eccleſiam Chriſti
 conſervatam inter perſecutiones, ita etiam *ut porta inferi non præ-
 valeant adverſus eam* Matth. 16. v. 18. toto orbe propagavit, ac omnes
 gentes, & reges ei ſubjecit, (quod Chriſto æternus Pater promiſit Pf. 2.
 v. 8. *Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam
 terminos terra.*) Cujus figuram David in ſequentibus ſe propoſuit, quam
 ſenſu literali explicatam ſuo figurato aptare non erit difficile. v. 6. *Deus
 locutus eſt in Sancto ſuo* hebr. *in ſanctuario*, vel *ſanctitate ſua*, i. e. Sanctè
 & fideliter jurando, vel (ſervatâ ordinariâ) *locutus eſt in ſancto ſuo* Chri-
 ſto, ut ſupra ex Pſal. 2. patet, cujus typum gerebat David, pollicendo o-
 mnia ſecunda, & proſpera, ut propterea animo læto eſſe poſſim & tran-
 quillo; unde *letabor, & partibor Sichimam*, i. e. dividam & diſpertiar in-
 ter meos Samariam, cujus urbs eſt Sichem, & *convallem tabernaculorum*
 vel Socchot urbem, quæ à tabernaculis Jacob ibi defixis nomen accepit.
 Gen. 13. *metibor*. v. 6. vel dimetiar meis funiculo diſtributionis (parti-
 bor, metibor vetuſta ſunt) v. 7. *Meus eſt Galaad*, ſeu regio Galaatidis,
meus eſt Manaſſes, ſeu provincia illius, trans Jordanem utraque ſita. *Et
 Ephraim fortitudo capitis mei*, i. e. regio Ephraim cis Jordanem, vitæ, ſeu
 capitis mei propugnaculum, regni totius, majeſtatisque regiæ colu-
 men, roburque militiæ meæ præcipuum eſt, quia Ephrahemitæ viri bel-
 licoſi erant. v. 8. *Juda Rex meus*, alii *legifer meus*, i. e. tribus Juda mihi
 ſubjecta regem, & ſucceſſorem ſemper ſuppeditabit, juxta vaticinium
 Jacob Gen. 49. v. 10 *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux, vel legifer,
 de femore ejus donec veniat qui mittendus eſt*, & ille erit exſpectatio gen-
 tium, quod impletum eſt uſque ad Herodem Aſcalonitam ſub quo
 Chriſtus natus eſt. Poſt enumeratas Provincias decem tribuum Iſrael,
 ſub nomine Manaſſe & Ephraim; additamq; tribum Juda & Benjamin,
 quæ

quæ ei jungebatur, enumerat quoque Provincias hostium debellatorum, quæ tributariæ factæ erant; inter quas prima Moabitica. v. 9. *Moab lebes spei meæ*, id est, Provincia Moabitica, quam spe complector, ob pascuorum fertilitatem, & ovium obundantiam omnia mihi instar ollæ carnibus plenæ suppeditabit, unde post Rex Moab regi Israel pendebat quotannis decem millia agnorum, & totidem arietum. 4. Reg. 3. v. 4. Juxta hebr. quæ legit: *Olla lotionis meæ*, & Syriacam quæ habet *pelvis conculcationis meæ*; Alii hæc explicant per allegoriam, quâ significatur arrogantiam Moabitarum ad id servitutis, & humilitatis esse perducendam, ut ad vilissima ministeria iis usus sit, sicut ollâ fictili, vel pelvi ad abluendos pedes utimur. Altera erat Idumæa. v. 10. *In Idumæam extendam calceamentum meum*, vel pedem victor inferam, & subigam alteram quoque Idumææ partem, jam enim unam obtinuerat, *mihi alienigenæ, seu Philistæi*, qui nulla cum Israelitis affinitate conjuncti erant, ut gentes supra nominatæ *subditi sunt*. Seu ut alii legunt, *confæderati aut amici* ut Psal. 107. v. 10. habetur, vel *tributarii effecti sunt*. *Quis deducet me in civitatem munitam, quis deducet me usque in Idumæam*. Metropolim scil. vel regiam Idumææ nondum ex integro debellatæ, quod post accidit 2. Reg. 8. v. 14. ubi dicitur, *& facta est universa Idumæa serviens David*, suis enim Idumæa gloriabatur, & præsidebat munimentis, quod regi Edom & Idumææ Abdias v. 3. & 4. exprobrat, & humiliandum subijciendumque prædicit: *Superbia cordis tui extulit habitantem in scissuris petrarum, & exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo, quis detrahet me in terram? si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus*. Quærit autem quis eas vires, & copias suppeditaturus sit, quibus expugnare possit urbem illam munitissimam Gabbatha, quam tanto tempore obsessam tenebat, atque hoc arduum opus nullo alio auxiliatore quam Deo, nec humanis viribus, sed divinâ virtute perficiendum, aliâ interrogatione respondet. v. 12. *Nonne tu Deus qui repulisti nos, & non egredieris Deus in virtutibus nostris*. q. d. sicut absente favore tuo, quantiscunque viribus etiam contra hostem in bellum procederemus, repulsi ab eis victique fuimus, ita præsentē ope tuâ, quamvis exiguo exercitu in campum procedamus, hostes eosdem vincemus, non viribus nostris, sed sola potentiâ tuâ. Atque hæc quæ sensu literalī de se David, suoque regno Israelitarum vaticinatus est,

præ-

præclarè Christianæ Ecclesiæ, quæ est regnum Christi in terris, applicari possunt. Etenim conformiter oraculo, quod in sancto suo, Unigenito, inquam, filio incarnando, vel in secreto consilii æterni sanctuario locutus est Deus, (de quo supra) post plantatam inter Judæos sanguine, & morte suâ Ecclesiam, cum resurrexisset, ante Ascensionem Discipulis apparens Matt. 28. v. 18. *Data est, inquit, mihi omnis potestas in cælo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos &c. docentes eos servare omnia, quaecumq; mandavi vobis.* vel Marc. 16. v. 15. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium.* Et ne propriæ infirmitatis conscii ad opus tam arduum sibi injunctum quærerent Apostoli: *Quis deducet nos in Idumæam &c.* subjungit Matt. 28 v. 20. *Et ecce ego vobiscum sum* (gratia, & auxilio meo) *omnibus diebus, usq; ad consummationem sæculi.* Etenim hujus mæ virtutis vobis semper præsentis testes erunt res admittendæ, quas supra naturam operabimini: *Signa enim, ut addit S. Marc. c. cit. v. 17. eos qui crediderint hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit super ægros manus imponent, & benè habebunt &c.* Et sanè eventus felicissimus juxta dicta consecutus est. Mox enim cum in die Pentecostes Sp. Sancto repleti essent Apostoli, donoq; linguarum instructi, ad parvulum cœtum Christianorum tot procellis in passione Christi cōcussum adjunxit S. Petrus tria millia ex illis, qui Hierosolymis tunc versabantur Act. 2. v. 6. 9. *ex omni natione quæ sub cælo est Parthi, & Medi, & AElamita, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Aegyptum & partes Libyæ, & Advenæ Romani, Cretes & Arabes, audientes Apostolos loquentes suis linguis magnalia Dei:* in quos dispersa mox Ecclesia est. Post non multo, cum Petrus claudio curato ad portā Speciosam populum de Christo vero Messiaperempto edocuiisset, quinque millia credentibus adjunxit. Actor. 4. v. 4. Inde orbem inter se partiti juxta v. 6. & 7. *partibor Sichimam &c. meus est Galaad &c.* atque à se divisi, & per 4. orbis climata Europam, Asiam, Africam, Americam profecti prædicaverunt Evangelium ubiq; Domino cooperante & sermonem confirmante sequentib. signis Marc. 16. juxta v. 10. & 11. *Quis deducet me in Civitatem munitam &c.* (caput imperii Romani, urbem Romam, aliasque Imperatorum Regum, & Monarcharum Metropoles) *Nonne tu Deus? & non egredieris Deus in virtutibus nostris,* Atq; ita parvus Ecclesiæ Christi cœtus

coetus tantis persecutionib. ante pressus, & ferè depressus, etsi nunquam oppressus, paucorum piscatorum Dei gratiâ, armatorum opera, totum orbem sibi adjunctum complexus est. Apostolos secuti viri Apostolici, & Successores Apostolorum, quæ supererant regna, & Provincias fide Christi illustrarunt. August. Bonifac. Kilian. & innumeri alii, nec desunt nostris temporibus, qui eandē Ecclesiam inter persecutiones, & Martyrum cædes, vel revocarūt postliminio in pristinas sedes, vel stabiliverūt, vel fundarunt de novo per Indiarum, Japonum, Sinarum aliarumq; gentium vastissima regna & Provincias. Ita granum illud sinapis, Ecclesia, minimum ante inter semina, in vastissimam arborem se dilatavit, in cujus ramis volucres cœli, potentissimi Monarchæ, & Imperatores orbis terræ, habitent & conquiescant. Matt. 13. Paulo aliter Card. Bellarm. versus explicatos hoc puncto Christo, & Ecclesiæ accommodat, ut regnū Juda sit ipsa Ecclesia fidelium; *Sichimitæ* sive *Samaritani* significet Hæreticos, qui magno cum labore, sed tandem aliquando vincentur, & subjicientur omnes. *Ephraim*, & *Manassè* significant Schismaticos, siquidē Jeroboam separavit eos ab Hierosolymâ, & templo Domini, & erexit aliud altare: & isti quoque tempore suo subjicientur. *Moabitæ* & *Philistæi* significant Gentiles, qui & ipsi ab Ecclesia superabuntur. Denique *Idumæi* significant Judæos, qui in Christum credere noluerunt, qui omnium obstinatissimi in fine mundi convertentur ad Christum.

Affectus admirationis & gratiarum actionis.

O admirabilem Dei de sua Ecclesia providentiam, & curam! *Venite, & videte quæ posuit Deus prodigia super terram non solum auferens bella, & persecutiones usque ad finem terræ, sed etiam faciens ut conturbate gentes, & inclinata se regna subjiciant Ecclesiæ. Verè Dominus virtutum nobiscum susceptor noster Deus Iacob. Ps. 45. v. 8.*

Punctum III.

CONsidera duos affectus, quos ex his cū David Sancta Ecclesia elicit, alter est perfugium ad Deum, & gratiæ ejus imploratio. v. 13. *Da nobis auxilium de tribulatione*, vel in tribulatione, i. e. mitte ergo cœleste nobis auxilium gratiæ tuæ, inter mundi hujus afflictiones, & fortunæ vicissitudines constitutis. Alter confidentia in solo Deo, *quia vana salus hominis. v. 14. In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.*

i. e. nullam enim in ullo homine, aut creatura alla spem collocamus, nam vana & fallax est, quæ ab illis speratur salus, sicut ipsa creata omnia vana fallaciaque sunt: Sed in te Deo sita est omnis spes nostra. Ejus gratiâ, & ope adjuti, patrabimus res arduas & admirabiles, ille inimicos nostros, qui nos affligunt pessundabit, & in nihilum quasi rediget, ne quid contra nos moliri possint.

Affectus jam positi.

ORATIO.

Ecclēsiā tuam Domine miseratio continua mundet per tribulationes, & muniat contra hostes, & quia sine te nihil potest humana fragilitas, vel hostium ad nocendum, vel nostra ad gloriam tuam fidemque propagandam, tuæ semper gratiæ auxiliis & defendatur à noxiis impugnationibus, & ad salutaria opera pro honore tuo exequenda dirigatur.

IN PSALMUM LX.

Exaudi Deus deprecationem meam.

MEDITATIO LXII.

Oratio suspirantis ex hujus vitæ peregrinatione.

Argumentum Psalmi.

Ab exilio, & persecutionibus Dei munere liberatus David, id beneficii gratâ mente recolit: regni sui perpetuitatem (in Christo) prædicens, & vota laudesque promittens sens. lit. quod idem Christo resurgenti convenit sensu alleg. S. Hilar. Hieron. August. apud Bellarm. malunt esse orationem hominis justi, vel Ecclesiæ Christianæ in hac peregrinatione inter tentationes ad æternam patriæ regnique cœlestis quietem suspirantis, quod in sensu moral. verissimum est. His Duce Cardinale Bellarm. subscribimus hac meditatione.

Punctum I.

CONsidera exordium hujus orationis, quo audientiam petit vel David, vel vir justus cum Ecclesiâ, allato motivo perefficaci, quod est fiducia filialis in Deum, tum ob præstita beneficia, de quibus hoc puncto, tam ob præstanda, de quibus puncto seq. Primo. *Exaudi*, inquit, v. 2. *deprecationem meam*. Hebr. *clamorem meum*, Cordis nimirum, sive orationem magno cum affectu, cordisque clamore prolatam, ac ardenti devotione fervidam, quæ ad Deum pertingat. Nam frigida, & solis labiis fusa non penetrat nubes. Nec solum exaudi, *sed intende* etiam *orationi meæ* benignè eam considerando, non ab eâ te avertendo. *Vide*, inquit Hieron. *eam si justa, vel pura sit, ubi tu solus audis, & vides in corde*. v. 3. *A finibus terræ ad te clamavi, dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me*. Est hoc motivum audientiæ favorabilis à Deo impetrandæ: Eò quod jam alias in anxietate spiritûs, & afflictione constitutus, ex hoc exilii infimo, & postremo loco, seu terra hac lacrymarum, miseriarumque undique confluentium valle, ad te, qui super Cherubim & Seraphim divino resides in solio, altissimo cœli loco, clamarim magnâ fiduciâ, & devotionis affectu (nam ut supra mentis clamor amor est) & exauditus sum clementissime, vel: Ego licet undique infimus, & divino tuo conspectu indignissimus, & ex nihili mei consideratione, velut rana coaxans ex palude suâ (quod est à finibus, vel ab extremis terræ ut habet alia) respiciens altitudinem divinarum perfectionum, & *elevatam magnificentiam tuam super cœlos* Psal. 8. v. 2. ausus sum, illa infinita inter me te què non obstante distantia clamare, & ecce *in petra exaltasti me*. v. 3. extractum ex profundo nihili mei, in altissimam, securissimamque petram. (*Petra autem erat Christus*. 1. Cor. 10. v. 4. vel confidentiâ in Deum sublimis) collocasti tranquillitate & securitate mentis singulari perfusum, quod explanat sequenti v. 4. *Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici*. Et hâc spe mediante, & me confortante ducatum mihi præstitisti, vel manuduxisti quasi apprehensâ dexterâ, ad turrîm fortitudinis, i.e. fortissimam, ex qua despicere inimicos, & contemnere eorum contra me conatus possem. Hæc turris est eadem petra, de qua versu superiori, scil. Christus, in quem quicunque per contemplationem exaltatur, considerans quanta ille prior passus sit, &

quam felici exitu; hostium suorum tentationes, & adversa omnia facile
 „vincit, & contemnit, ut piè S. Aug. in Enarr. ps. hujus his verbis: Diabolo
 „per tot loca, & tempora, & occasiones insidiante adversus me; Christus
 „est mihi turris fortitudinis, quò cum fugero, non solum vitabo tela ini-
 „mici, sed etiam in illum, què voluero securus ipse jaculabor. Quomodo
 „autem fugies ad turrim! Ante te est turris, recordare Christum, & in-
 „tra in turrim. Quomodo recordaris Christum ut intres in turrim? quic-
 „quid pateris, cogita, quia prior passus est. Propterea proponit in hoc
 loco perfugii per tempus peregrinationis suæ in hac vita se stabiliter ha-
 bitaturum. v. 5. *Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula* more peregrino-
 rum, qui in tabernaculis habitant, in hac turri tua fortissima commora-
 bor in finem sæculi, vel per tempus vitæ securus, quia *protegar in vela-*
mento alarum tuarum. v. 5. velut gallina pullos suos contra milvum sub alis
 suis protegit, quâ allegoriâ significare vult, in divinâ protectione se sem-
 per confisurum, quamdiu vixerit in hac vitæ suæ peregrinatione, eo
 quod sciat Deum sibi perpetuo subsidio, salutique futurum.

Affectus confidentiæ.

„**A** Udi Domine Deus meus, Pater Orphanorum, & mater Pupillorū
 „tuorum, audi ejulatum filiorum tuorum, & extende alas tuas, ut
 „fugiamus ad eas à facie inimici turris fortitudinis Israel, qui non dormi-
 „tas, neque dormis custodiens Israel: quia non dormit, neque dormitat,
 „qui impugnat Israel. August. Soliloq. c. 12. Sed in hac turri, & sub alis
 divinæ protectionis tuæ sperabimus, securique delitescemus, quin & in-
 surgentes in nos despiciemus.

Punctum II.

CONsidera alterum quo erigitur & confirmatur nostra in Deum fidu-
 cia motivum esse, futura, & impoſterum præſtanda nobis beneficia
 vitæ æternæ, promiſſionum divinarum fidelitate nixa. v. 6. *Quoniam tu*
Deus meus exaudivisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus no-
mentuum. q. d. Fundamentum fiduciæ meæ firmissimum hoc est: quia tu
 Deus meus semper exaudivisti, i. e. semper exaudire consuevisti orationē
 meam, cujus ratio ulterior, & principalis est, quia inter filios numerasti
 me, quibus hæreditatem jam dedisti, id est, firmiter promiſisti, iis scil. qui
 te timent, colunt, amant; si enim timentibus te filiis tuis hæreditatem æ-
 ternam

ternam servas, quomodo non defendes eos in viâ? quomodo non exaudies eos de quacunque tribulatione clamantes ad te? quis enim pater filios probos unquam despexit, & deseruit? Bellarm. Est ergo hæreditas, de qua S. Vates hic loquitur, regnum cœlorum in quod per Christum unigenitum filium, ceu primarium hæredem nos cohæredes conscripsit, & cooptavit Deus; & *prædestinavit conformes fieri imagini filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus* Rom. 8. v. 29. *sicut est primogenitus omnium creaturæ, & primogenitus ex mortuis.* Col. 1. v. 15. in quo velut capite & exemplari hæreditas toti Ecclesiæ promissa, cum inchoanda & conferenda sit. subdit: v. 7. *Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis & generationis.* q. d. Sicut Christo regi immortalis capiti, & primario hæredi, ac prototypo cohæredū dies super dies adjicies, ut regnum illius æternum sit, quod phrasi usitatâ Prophetæ per *ly in diem generationis, & generationis* significatur, quemadmodum & Ps. 118. v. 89. ait: *In æternum Domine verbum tuum permanet in cœlo, in generatione & generationem veritas tua.* & Psal. 134. v. 13. *Domine nomen tuum in æternum, memoriale tuum in generatione, & generationem* (æquivalet enim dies æternitatis, tametsi unus sit, continuatis sine fine generationibus, & generationibus; sæculis, & sæculis, temporibus, & temporib.) Sicut ergo hæreditas regni cœlestis in Christo æterna & sine fine est, ut Gabriel Luc. 1. v. 32. prædixit & *regni ejus non erit finis*, ita & nostra cohæredum, ad idem regnum ita prædestinatorum; ut conformes simus imagini filii *primogeniti in multis fratribus*, exemplaris, & capitis nostri: quod de se David dicere non potuit, ut qui non multò post mortuus est: nec de regno suo temporali, quod non nisi ad certum, & definitum tempus permansit in domo ejus. Verissimum autem de Christo est *primogenito mortuorum, & principere regum terræ* Apoc. 1. v. 5. *qui resurgens à mortuis jam nō moritur, mors illi ultrà non dominabitur*, Rom. 6. v. 9. de quo sensu primario locutus David, & intelligendus videtur. Hic ergo Rex Ecclesiæ ut v. 8 ait: *Permanet in æternū in conspectu Dei.* Quod novū fiduciæ nostræ motivū esse potest: nimirum; ut assistat (Hebr. pro *permanet* habet *sedet*, sive sedebit ad coæqualem Deo potestatem significandā) ut interpellet pro nobis. *Christus enim assistens pontifex futurorum bonorum per propriū sanguinē introivit semel in sancta, æternā redemptione inventā: novi testamenti mediator, ut repromissionē accipiāt, qui vocati sunt æterna hæreditatis.*

Non enim in manu facta sancta, Iesus introivit, sed in cælum, ut appareat, nunc vultui Dei pro nobis ad Hebr. 9. v. 24. Addit denique geminum aliud efficacissimum motivum misericordiam & veritatem ejus quis requirit? quod non modo Mediator, & Advocatus noster potentissimus in regno illo suo sempiterno pro nobis appareat, sed etiam misericordissimus & fidelissimus, in quo nemo requirere, & desiderare misericordiam possit, quâ tum redemit nos, tum redemptos ardentissimè usque completitur: vel veritatem in promissis, & fidelitatem, quæ servat constantissimè. Cælum enim & terra inquit Matth. 24. v. 35. transibunt, verba autem mea, non prateribunt. LXX. habent quis scrutabitur, vel investigabit, quod idem est, ac quis requirit. Hoc sensu: quis poterit perscrutari, quanta sit Dei erga nos misericordia, & in servandis nobis promissis veritas, atque fidelitas? q. d. abyssus est profundissima sine fundo, ut nemo eam intellectus creatus rimari, nedum pervadere, & perinvestigare possit. Vel sensui etiam illo: misericordiam &c. quis, seu nemo requirit, quia præstò est omnibus eam implorantibus.

*Affectus admirationis, laudis, & petitionis
ex S. August.*

„ **O** mira, semperque miranda, semperque amanda divinæ propitia-
„ tionis benignitas! Servi digni non fuimus, & ecce filii Dei facti
„ sumus; *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi!* undè hoc nobis!
„ & quis nos ad hoc perduxit? Sed rogo te clementissime pater, per hanc
„ inæstimabilem pietatem, bonitatem, & charitatem tuam, ut dignos
„ nos facias multis, & magnis promissionib. ejusdem filii tui Domini no-
„ stri Jesu Christi; atque ut vultui tuo assistens interpellet pro nobis Me-
„ diator & Advocatus noster, ut hæreditatem illam quam dedisti timen-
„ tib. te, feliciter consequamur. S. Aug. Med. c. 18.

Punctum III.

Considera quas pro his gratias spondeat beneficiis; *Sic psalmum di-*
cam nomini tuo in seculū seculi: ut reddam vota mea de die in diem, v. 9.
nimirum psalmos, & laudes, in gratiarum actionem se decantaturum,
non ad tempus vitæ hujus modo, sed per omnem æternitatem, sicut ali-
bi ait Ps. 88. v. 2. *misereticordias Domini in æternum cantabo*, hic cum justis,
illic,

illic cum beatis. *In generatione, & generationem annuntiabo veritatem, nec non misericordiam, bonitatem, cæterasque perfectiones tuas. Secundo præter laudes se proposita, vota que promissa exsolviturum, servaturum mandata; opera virtutum exerciturum, ut corde, ore, opere, Deo gratias persolvat, juxta quod Ps. 115. v. 12. canit. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Vota mea Domino reddam coram omni populo: Idque sollicitè, de die in diem ea renovando, vel de executione eorum perfectæ, allaborando. Vel de die in diem, id est, semper, omnibusque diebus vitæ, usque ad diem æternitatis cui nox nulla succedet.*

Affectus jam positus.

O R A T I O.

Exaudi deprecationem à finibus terræ ad te clamantium, spes nostra Deus, ut sis nobis in persecutionibus petra, & turris fortitudinis à facie inimici, donec hæreditatem quam dedisti timentibus nomen tuum cum Christo æternam consequamur, reddentes hic vota nostra de die in diem, illic psalmum dicamus, nomini tuo in seculum sæculi.

IN PSALMUM LXI.

Nonne Deo subjecta erit &c.

MEDITATIO LXIII.

Resignatio, & Patientia in adversis.

Argumentum Psalmi.

Exhortatur ad patientiam in adversis, & confidentiam in Deo, neglectis creatis cæteris, exemplo suo.

Punctum I.

Considera ad perferenda adversa quæcunque, nulla magis opus esse virtute, quam I. resignatione, integrè se subjiciendo voluntati divinæ, dicendoque cum Davide: v. 2. *Nonne Deo subjecta erit anima mea?*

Seu

Seu, nonne se ex integro Deo resignabit, ad omnem ejus dispositionem, totamque penitus se illi committet? quem etiam sensum hebræa innuunt: *Vtique Deo filebit anima mea*, q. d. meritò in silentio judicia Dei patienter sustinebit anima mea, ejusque voluntatem sine obmurmuratione expectabit: Hesser. Tunc enim ad Deum silet anima nostra, cum vacua tumultu interno mœroris, sollicitudinis, cæterarumque inquietudinum, se lamentis, & querimoniis non tradit; sed auxilium Dei patienter expectat. Causam cur id meritò facere debeat, subjungit: *Ab ipso enim salutare meum*, id est, omnis salus mea ab ipso non modo proficiscitur, & pendet, sed magnâ etiam cum diligentia accuratur, ut proinde omnis in illum projicienda sollicitudo nostra sit; quoniam ipsi est cura de nobis, quod explicatiùs confirmat. v. 3. *Nam & ipse Deus meus*. Hebr. *petra, & fortitudo mea*, cunctis adversariis potentior, & salutaris meus, i. e. *salus, & Salvator meus, susceptor meus non movebor amplius seu valde, & multum*: Ex hebr. *non labas jam multum*, hoc sensu: Obruar licet densis undique afflictionum fluctibus, & impetum in me faciant, omni ex parte inimici mei, non nutabo tamen, vel movebor statione mea, quia in Deo, ceu petra stabilitus sum. v. 4. *Quousque irruitis in hominem! interficitis universi vos, tanquam parieti inclinato, & macerie depulse*. His invehitur in adversarios, vel indignabundus, vel per contemptum, ac derisum. q. d. & quam diu vos hostes mei, sive visibiles homines, sive invisibiles dæmones impetum facietis in me hominem, quem infirmum, & imbecillum videtis? meque interficietis vestro judicio; seu me à vobis certò perdendum, & interimendum vobis persuadebitis? Similem me creditis parieti in ruinam inclinato, qui levi impetu facto evertatur, aut cujus maceries dissoluta, & revulsa est; ut lapides parum firmiter inter se cohæreant, ut quovis impulsu dejici possit. fallimini profectò, & persuasionibus vestris longè aberratis. Etsi enim quoad vires naturæ tam infirmus sim, qualis vobis videor, quia tamen in Deo ceu fortissimâ petrâ per resignationem, & fiduciam solidatus sum, non movebor, aut nutabo valde à vobis oppugnatus, uti versu superiori dixit, quia *omnia possum in eo qui me confortat*. Phil. 4. v. 13. *non ego autem, sed gratia Dei mecum* 1. Cor. 15. v. 10. Sic Deo confusus, quomodo nec viribus, nec actu, nec blanditiis ab hostibus supplantari potuerit exemplo suo ostendit. v. 5. *Veruntamen pretium meum cogitaverunt repellere*, hebr. *exaltationem*, græc. *honorem*, S. Hic-

S. Hier. *partem*: alii, *dignitatem meam*, id est, quicquid pretiosum mihi erat, eo me conati fuerunt inimici mei spoliare; ut fortunis, honore, dignitate, vita. Vel: *pretium meum*, id est, decus seu statum meum prosperum, ac sublimem. Quod de virtutum pretio, quas enumerat S. Ambrosius in hunc v. intelligit, & de Resignatione imprimis, de quâ hîc agimus, exponi potest, in qua animæ pretium, & perfectio consistit. Multò verò appositissime (si de spiritualib. animæ hostibus sermo sit) de supernaturali ejus pretio explicari potest; ut pretio illo pretiosissimo quo redempta est, pretio gratiæ justificantis, quâ amica, & sponsa Dei constituitur, pretio cœlestis gloriæ, quam nobis invident, quia illâ occiderunt, cæteroq; statu felicissimo, & gloriosissimo, è quo illam depellere, & deturbare, atq; in statum servitutis peccati, dæmonisq; miserrimum detrudere moliantur. Contra quorum violentos conatus *cucurri in siti mea*: summo ardore, & quasi cursu usq; ad sitim contendendi, ut persequentes inimicos effugerem, & improbos conatus consiliaq; evaderem; Vel denique: *cucurri in siti*, i. e. magno desiderio ad Deum ceu fontem aquæ vivæ, cervi in morem, properavi. Alia hebr. lectio habet: *cucurrerunt in siti*, hostes scilicet, ad explicandum eorum incensum, & indefessum lædendi studium. Alia: *cucurrerunt in mendacio*, nam apertis persecutionibus, insuper clandestinos superaddiderunt dolos, ut fucatis adulationibus me seducerent: additur enim: *ore suo benedicebant* blandiendo, & *corde suo maledicebant* pessima mihi imprecando, & contra me machinando: vel, D. Hieronym. interprete: *proferebant ad seducendum ore venefico bona: cum mala cordibus retinerent. Veruntamen Deo subjecta esto anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.* v. 6. Ex resignatione oritur patientia, quæ altera virtus est in perferendis adversis necessaria; quæ plurimum fovetur iisdem motivis, quibus Resignatio: quæ uti superius v. 1. & 2. posuit, ita hic repetit, verbis seqq. Nam à Resignatione patiens, & longanimis expectatio auxilii divini: *Quia ipse Deus meus, & salvator meus, adjutor meus*, ut supra, *non emigrabo* v. 7. alii legunt, *utique ille est propugnaculum meum, & salus mea, arx mea, non vacillabo*, seu non movebor ob hostes, eorumque insultus in me, aut à statione mea deflectam. v. 8. *In Deo salutare meum*, vel salus mea sita est, & *gloria mea*, seu gloria-tio mea, aut omne decus, & ornamentum meum, *Deus auxilii mei*, hebr.

petra roboris mei, id est, auxiliator meus fortissimus. Ex quibus tertiā virtus proficiscitur, & *spes mea in Deo est*, v. 7. ut in eo confidam unicè, sperans ab eo tum finem consequi, qui est liberatio ab hostibus in hac vita, si ejus voluntas fuerit, & gloria æterna in altera; unde ait: v. 8. *In Deo salutare meū, & gloria mea*: tum media, quæ sunt auxilia Dei: quare addit, *Deus auxilii mei*; Atque ad hanc spem iterum hortatur omnes exemplo suo. v. 9. *Sperate in eo omnis congregatio populi*, omnes quotquot uspiam sub quacunque lege, cœtue estis, sive gentes, sive Judæi, spes, & cogitationes vestras in Deo collocate, *effundite coram illo corda vestra*, curas, afflictiones, desideria, & vota vestra in conspectu ejus ponite per orationem, atque ab illo solo auxilium expectate, quia *Deus adjutor noster in æternum*. ille enim solus ex omnibus servare, solus omnibus bonis ornare, & cumulare vos potest, idquē faciet constantissimè in æternum.

Affectus spei, resignationis, &c. jam positi.

Punctum II.

CONsidera quanta sit vanitas, & insipientia mortalium, qui non in Deo, ut Propheta hortabatur, sed in creaturis, præsertim divitiis spem suam locant, in quos invehitur jure merito. v. 10. *Veruntamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum*. Hebræus significantius ait: *Vanitas filii hominum*, qui ignobiles, & obscuri vocantur in hebr. juxta versionem nostram, cum tamen habeatur *Isch, filii viri*, id est nobiles, quasi dic: *filii hominum* cujuscunque status, & conditionis sint, atque inter eos eximii etiam, ac nobiles, tam vani sint, ut ipsa vanitas dici queant; quam vanitatem vel maximè suā insipientiā, & imprudentiā manifestant in judicando de rebus cœlestibus, & quæ ad animam spectant, in quibus hallucinantur gravissimè, & falsissima formant judicia practica, *ideoque mendaces in stateris* dicuntur, intellectus scilicet, & judicii, quo res quasi appensæ ad rationis libram suis ponderibus trutinantur, & expenduntur (nec enim nisi pauci filiorum hominum stateris materialibus, & propriè dictis, quibus, carnes, lanæ, similesque res mercatoriæ librantur, & mensurantur, sunt occupati, ut benè S. Basil. observat) de metaphorica ergo trutina omnibus hominibus communi, rectæ nimirum rationis judicio, loquitur, quod

quod à Deo nobis datum est, ut expendamus bona, & mala, & ea ab invicem secernamus, & præsertim bona malavè apparentia, & fucata, à bonis, & malis veris, & genuinis, in quibus practicè dijudicandis vani, mendaces, & fraudulentisunt filii hominum, ut decipiant non solum alios, vel se invicem, in justitia administranda, contractibus ineundis, conversatione, & sermone &c. adeò ut *in idipsum* quasi conspirent, quo pacto circumvenire, & decipere se mutuò possint, ex illa sua vanitate, quâ imbuti à teneris annis sunt, & quasi filii seu infantes adhuc eam cum lacte parentum combibunt, in quo conveniunt omnes in idipsum verum etiam, ut ipsi decipiant semetipsos ex eadem vanitate, in idipsum, id est, eodem modo, quo alios circumveniunt. Quotus quisque enim est, qui non sibi ipsi mentiatur, seque ipsum decipiat, statera dolosâ judicii corrupti, præferendo caduca æternis, mala illita apparentis bonitatis fucis quodam, bonis sinceris, & incorruptis, hominum offensam, offensæ divinæ &c. quibus judiciis vanis, mendacibus, & dolosis, se æternis privant bonis, & malis contrà æternis addicunt, & miserandum in modum mancipant. Hebræa lectio alia hujus versiculi sic habet: *Vanitas filii hominum, mendaces filii hominum in stateris ad ascendendum ipsi in idipsum. Vel, ut alii, in statera si ascendant, omnes leviores sunt, præ vanitate pariter*; Cujus hic sensus reddi potest: adeò vani, & mendaces sunt filii hominum mundi hujus, ut in statera positi, cum ipsa vanitate in diversa lance appensa, ipsorum lanx altera ascensura sit & levior futura, quam illa, quam vanitas, & mendacitas ipsamet occupant, quæ exaggeratio elegans est. Sed prior expositio & SS. PP. & litteræ convenientior est, ut observat Bellarm: Quare, quemadmodum justos adhortatus fuit v. 9. ad sperandum in Deo; ita dehortatur injustos. v. seq. ne confidant in rebus creatis Deo contrariis, maximè divitiarum cupiditate, quæ *radix omnium malorum* perhibetur, 1. Tim. 6. v. 11. *Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Quibus non solum cupiditatem divitiarum injusto titulo, modoquè comparatarum damnat, quâ incitati, suum alteri homines detrahunt, alienoque incommodo commodis suis consulunt (hoc enim est in iniquitate, id est, in divitiis per iniquitatem partis spem finemque ultimum ponere.) Hebræus, *calumniam* ponit pro *iniquitate*, qui modus injustè concupiscendi, & comparandi opes occultus est, sicut apertus est per rapinas

qui mox additur, *rapinas nolite concupiscere*, ut dehortetur ab injustitiâ, tam occultâ, qualis est calumniantium; quam apertâ, qualis est rapien-
 „tium, ubi S. Aug. benè notat, eos qui rapinis delectantur, videre quid
 „rapiant, sed non videre à quo rapiantur, rapiunt enim pecuniam fratri,
 „sed rapit illis diabolus animam. Non solum, inquam, hanc cupiditatem
 injustam damnat, sed etiam illam, quæ est in iis, quæ justo titulo compara-
 ta sunt, moderandam esse docet, ut illis ne adjiciant animum, sed perin-
 dè affecti sint, quasi nihil possideant, rationem addens, quia fluxæ & ca-
 duæ sunt, ut exprimit phrasis: *divitiæ si affluant*. Observat enim S. Aug.
 „cum S. Basilio apud Bellarm. divitias fluere, dum affluunt, cœcos au-
 „tem cupidos considerare quod affluant, & non cogitare quod fluant.
 „Ideò autem dictum esse: *nolite cor apponere*: ne videlicet cum fluenti-
 „bus fluat, & pereat. Oportet ergò cum affluunt divitiæ, corde immo-
 „to, & stabilito apud Deum, disponere fluxum earum, ut utiliter fluant;
 „Quomodo prudens Agricola disponit fluxum aquarum ad irrigandum
 „hortum, & ad molam vertendam, & ad alia ejus generis opera, sed
 „non labitur ipse cum aquis labentibus. Benè ergò homines monet.
 Apost. 1. Timoth. 6. v. 17. *non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.*

Affectus detestationis vanitatis, mundanorum.

O Vanas cogitationes, & Inanissima studia filiorum hominum rebus
 creatis innitentium, quæ tam fluxæ, & caduæ sunt, & decipien-
 tium misere se ipsos dum corruunt, pereuntque cum arundineo fulcro,
 cui innitebantur. *Filii hominum usque quo gravi corde, ut quid diligitis
 vanitatem, & quaritis mendacium, Ps. 4. v. 3.*

Punctum III.

Considera utriusque confidentiæ tum erga Deum, tum erga creatu-
 ras, effectus: præmia scilicet, & pœnas, quæ divino oraculo, sin-
 gularique illustratione se didicisse ait; & permovere quemvis, qui serio
 ea cogitat, possint, ne terrenis rebus adhæreat v. 12. *Semel locutus est Deus,*
 i. e. decretum Dei est, quod ab æterno semel statuit, ideoque nunquam
 revocandum, aut immutandum est, nam quod semel loquitur Deus, fit
 omninò, cum omnia ad nutum ei obediant, ut non sit opus repetere,
 juxta

juxta quod apud S. Jobum c. 33. v. 14. dicitur: *Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit*, ita nempe firmus & ratus ejus sermo est, ut irritus fieri non possit, quid verò locutus sit, subjungit: *duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia, quia tu reddes unicuique juxta opera sua*, id est, Deum infinitâ potentiâ, & infinitâ simul misericordiâ præditum esse, ut ideo sit timendus simul, & amandus, timendus iis, qui ab eo recedunt per peccatum, & adhæSIONem ad creaturas propter potentiam: Amandus iis, qui in illo spem omnem ponunt, propter misericordiam, quâ talibus succurrit, curam illorum gerens veluti Marc. 6. de turba quæ ad audiendum Christum convenerat, eumque ingenti cum desiderio auscultabat, necessariis ad victum destituta, ad discipulos dicebat: v. 34. *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent* Hanc porro perfectionem utramque potentiæ ac misericordiæ in actum reduci, & concurrere cum Justitia, in dijudicandis mortalibus eorumque factis, ut unicuique condignam mercedem reddat, pro eo, ac quisque operibus suis commertus est, bonis quidem amplissima præmia, malis supplicia debita in futura vita, atque etiam in hac sibi adhærentes confovendo, se verò deferentes deferendo. Quorum hoc potentiæ est cum justitia conjunctæque nullius potentiam veretur, quia illi ipsi si exorbitent, *potentes potenter tormentapatientur*. Sap. 6. v. 7. illud verò misericordiæ, quæ *se diligentes diligit*, sibi confidentibus prospicit, & sibi adhærentes, tenerè arctèque complectitur, tam in hac, quam in altera vita æterna. Quem hæc duo benè trutinata sani judicii statera non movent, Cautes est, & non homo: Aut si homo est, corruptæ, & depravatæ mentis est, & in statera dolosa sui judicii erga seipsum mendacissimus.

Affectus confidentiæ.

A Mplectere erga anima Christiana misericordiam, Deoque tuo confide, & adhæresce, ut ejus affectu perfruaris, ut ne incidas in potentiam. *Quis enim restitit ei, & pacem habuit?* Job. 9. v. 4.

O R A T I O.

DA nobis Domine in afflictionibus nostris, veram cum tuâ voluntate concordiam, patientiam, & confidentiam, ut in te, qui es susceptor Adjutor, & Salvator noster spe firmiter inhaerentes, vanas mundi spes omnes contemnamus, & quas locutus es promissiones misericordiae tuae fideliter consequamur.

IN PSALMUM LXII.

Deus Deus meus ad te &c.

MEDITATIO LXIV.

Exercitium iusti matutinum.

Argumentum Psalmi.

In deserto Idumææ, vel Judææ exul suspirat ad tabernaculum Psaltes, solans interim se laude Dei, & hostium interitum, malorumque suorum finem prædicens, (sens. lit.) Justus è peregrinatione hac simili modo ad patriam cœlestem adspirat, (sensu mor.) quem pro exercitio matutino sequimur.

Punctum I.

Considera quæ prima opera esse debeant, viri iusti oriente die. *Primo.* Evigilare ita ad Deum, ut prima de eo cogitatio sit, seu primitiæ cogitationum Deo consecrentur; dicereque: *Deus, Deus meus ad te de luce vigilo.* v. 2. i. e. simul atque summo mane expergiscor, prima mihi de te est cogitatio. *Secundo.* Dei mox gratiam invocare, sine qua nulla bona cogitatio suscipi, nedum quid aliud perfici potest. Hinc hebræus eadem sic reddit, *diluculo quæram te Deus fortis, vel Deus fortitudo mea.* q. d. ut primum lux exorientis diei perfundit oculos corporis, simul mentem meam lux gratiæ etiam pervadit, ut conscius meæ mihi imbecillitatis, te Deum, qui robur, & fortitudo mea es, mox quæram, & implorem. *Tertio.* Neque id segniter, & oscitanter, sed cum magno desiderio,

derio, & siti, quasi tum animæ, tum corporis. v. 2. *Sitivit in te anima mea,* magno desiderio, & amore tui æstuans, sicut sitibundus anhelat ad refrigerandam, extinguendamque sitim: quod desiderium tantum est, ut in carnem ipsam redundet, quæ sicut terra arida, hiantibus rimis, velut faucibus dicitur pluviam sitire, sine qua producere nil potest, ita propter multiplices necessitates, & misérias caro quasi tacita sitit Deum, *quam multipliciter tibi caro mea.* Hanc multiplicem carnis sitim Genebr. enumerat, nimirum primo, ut liberetur à motuum ignibus, & cupiditatibus, spiritui, rationi, & legi divinæ contrariis. Secundo, ut liberetur à corporis infirmitatibus, morbis, statu corruptionis, & sepulchri. Tertio, ut quod in ipsa est mortale, & miserum, absorbeatur beatâ immortalitate, & resurrectionis gloriâ: Quarto, ut à peccatis, insultibus, & insidiis Sathanæ, mundi illecebris, & vitiis redimatur. Adeo carnis incommoditates istæ salutares evadunt, ut quæ spiritui alioquin contraria est, fracta calamitatibus cum illo conspiret, ad Deum cum eo cupidè quærendum, & sitiendum adspiret. Hoc quærendi Dei desiderium, augeatur ex consideratione loci in quo commoratur, inhospitæ scilicet solitudinis: v. 3. *In terra deserta, in via, & in aquosa, sicut in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam,* vult dicere: quanquam in solitudine versor, quæ vitæ subsidiiis omnique solatio destituta est, utpote locus ab omni hominum commercio, & conversatione remotus: præterea inaccessus, & horridus, ex quo evadendi vix via apparet, siticulosus insuper, & siccissimus, tamen quasi in templi sanctuario forem, & sacrificiis interessem, sic coram tuo ubique præsentis conspectu stiti me, ad consueta mea devotionis exercitia peragenda. Quibus viri justii exercitationes pietatis ipsi usitatæ significantur, à quibus nullo vel tempore, vel loco, vel occupatione, vel afflictione impediatur: sed eodem tenore, & modo peragit, quo in templo, alio vè loco opportunissimo consuevit: quæ devotionis matutinæ constantia meritò laudanda est. Porro inter hæc pietatis exercitia unum commemorat tanquam principale: *Contemplationem* scilicet, vel *Meditationem*, quod quinto loco reponi potest. *ut viderem* contemplando mentis oculis *virtutem tuam, & gloriam tuam.* Seu tuum sanctissimum nomen, ejusquæ perfectiones, & attributa, inter quæ potentia, vel sanctitas tua infinita, quæ *virtus Dei* vocatur, & *gloria* vel *Majestas* est, quarum contemplatione, tum reverentia,

rentia, & timore perceller, tum amore, & devotione perfundor, ut coram te in omni puritate, & pietate, circumspectè, & confidenter ambulem. Sunt qui per *virtutem, & gloriam* Dei intelligant *Arca* fœderis, quam sibi ob oculos ponat absens in deserto, sicut eam præsens Hierosolymis visitare, & contemplari solebat, quo sensu uxor Phineæ sacerdotis lamentatur, 1. Reg 4. v. 21. *translata est gloria Domini, quia capta est Arca Dei.* Quam eandem etiam fortitudinem, & virtutem Dei simili modo appellant alii : per quam recte Christus intelligi potest, Arca fœderis, & Divinitatis; seu virtus, & gloria Dei, cujus visitatione in Sanctissima Eucharistia, vel meditatione vitæ, virtutumque ejus, primò manè viri pii assuescunt; quæ sexta devotio matutina est. Atque sicut in his pietatis exercitiis constanter obitis, quo minus suavissimâ voluptate perfruatur, mentemque pascit, non impediabatur vir sanctus, quod longè à solenni piorum cœtu pulsus abesset in deserto, & inculta solitudine, sed ea, potius juvabatur, experiebaturque illud Ose. 2. v. 14. *ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus*: Ita anima quo magis vel affectum removeret à terrenis, & carnalibus commoditatibus, vel ab illis etiam se separat, atque in quodam mentis deserto se constituit, eò facilius ad contemplanda, & gustanda cœlestia ascendit. Quare S. August. apud Bellarmin. hunc locum sic exponit, ut contemplationis Davidicæ materiam, faciat mundi hujus horridum, & inamœnum desertum, utpote verè desertum locum à veris hominibus, & inhabitatum à bestiis, hominibus animalibus, seu carnalibus, ut Apostolus eos vocat, locum invium, in quo viam difficile, aut vix invenias, quâ illum egrediaris, aut ad virtutis amœniora pertingas, locum inaquosum; quia quavis lacunas aquæ putrefactæ, quæ est prudentia carnis, habeat nonnullas, vermibus scatentes venenatis, caret tamen aquâ de cœlo, vel vivâ, & scaturiente, quæ sunt sapientia, & gaudia cœlestia, limpidissima & vivacissima. His ergo sibi propositis, vel in persona sua, vel sanctorum Peregrinorum in hac terra: Ego inquit, in hoc mundi deserto positus, & sitiens aquam de cœlo, & exitum invenire cupiens de manè vigilans, mente conscendi in sanctuarium tuum cœleste, & sic in sancto apparui tibi, ut meditando & contemplando viderem virtutem tuam, & gloriam tuam, quâ longissimè superemines universis, ut nihil sit simile tibi, & omnia, velint, nolint, serviant tibi. Ex qua contemplatione, mundi
hujus

hujus desertum aspernatus sum, atque ad tuum sanctuarium in quo tibi servitur, suspirare, & vel sic irrorari cœpi cœlitus, & manna degustare, viamque, qui Christus est, invenire. Non minus piè & doctè Flammius in eundem penè modum virum justum inter afflictiones, veluti in horrido deserto cum Davide positum, nullâ re magis solatium solidum percipere, quam potentiâ, & misericordiâ Dei contemplanda. Quæ duæ res in maximis calamitatibus maximè elucent, & sublevant, ut licet undique prematur, sed non opprimatur, cadens robustior surgat, in luctu & incœrore, gaudio triumphet, egentissimus sit, & omnia possideat; quotidie in media morte versetur, & tamen vigeat ac floreat. Quæ cum geruntur, ille bonitatem Dei, & vim ejus præpotentem non cogitatione modo comprehendit, sed etiam, ut ita dicam manibus attrectat, atque ex ea re admirabilis quædam in animo ipsius exardescit amoris magnitudo adversus clementissimum Dei Numen; ut non malè sentire videatur qui affirmat, Deum in rebus adversis amabiliorem existere quam in prosperis; quod ita esse, David quoque in maximis periculis versans suo testimonio comprobatur; *in terra deserta, in via & in aquosa, sic in sancto apparui tibi*, quod (pro ut) *viderem virtutem tuam & gloriam tuam*. Et versu sequenti quarto. *Quoniam melior est misericordia tua super vitas, labia mea laudabunt te.* In quo (*quoniam*) non refertur ad præcedentia verba v. sup. sed sequentia versus hujus hoc sensu: tuæ misericordiæ contemplatio, de qua versu præcedenti; vel etiam ipsa misericordia tua quam experior, in hac vasta solitudine, dulcior est, quam ipsa vita, quâ tamen nihil dulcius solet esse mortalibus. Ubi per Hebraïsum *vitas* in plurali ponitur pro singulari, *idcirco labia mea laudant, & laudabunt te*, quod est *septimum* devotionis matutinæ exercitium. Scilicet, laus Dei, & gratiarum actio pro acceptis à Dei misericordia beneficiis.

Affectus positi.

Punctum II.

CONsidera præter illa orationis, meditationis, laudis, similiaque devotionis animi in Deum exercitia jam laudata, etiam disponenda manè, dirigendaque in Deum non sine sanctis propositis opera esse

diei illius. Quod facit v. 5. *Sic benedicam te in vita mea, & in nomine tuo levabo manus meas.* Quibus proponit omnia se, & acturum, & acceptaturum à Deo cum laude, & benedictione Dei. Quasi repetens illud Ps. 33. v. 1. *Benedicam Dominum in omni tempore, tam adversitatis, quam prosperitatis. Semper laus ejus in ore meo, quicquid mihi acciderit ingeminando: Benedictus Deus in æternum,* quod est primum excellentissimumque propositum Resignationis, & conjunctionis, voluntatis suæ cum Divinâ, idque modo perfectissimo; cum gratiarum actione, & laude Dei semper: addit secundum: *Et in nomine tuo levabo manus meas,* non solum in oratione utendo usitato Judæi levandi, & extendendi manus ritu quo Moyses Exod. 17. v. 9. 10. contra Amalecitas victoriam impetravit, quem & Apostolus 1. Tim. 2. v. 8. laudat: *levantes puras manus.* Vel elevatis manibus protestando per nomen tuum, te Deum meum esse, quem semper culturus sim, qui fuit etiam jurantium ritus, quem Gen. 14. v. 23. Abraham, & Angelus Apoc. 10. v. 5. observarunt, sed potissimum *levabo manus meas* ad sancta opera in nomine tuo perficienda: seu, *ut sanctificetur nomen tuum: vel ad majorem nominis tui gloriam,* quod monet S. Aug. orantibus faciendum, si quid impetrare velint, & benè B. Bruno ad hunc Vers. *Benedicit, in vitâ suâ perfectè Deum, qui bonis operibus in hac luce versatur; levat manus suas in nomine Domini, qui operibus sanctis insistendo tensis manibus orat Dominum.* Atque hæc est usitata piis viris dirigendi opera sua omnia in Deum, sancta consuetudo, propositumque in iis se exercendi, quæ ad Dei gloriam promovendam faciunt. Sequitur tertium. *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* v. 6. quod est, non solum in sanctis operibus se exercere: sed sanctè etiam: & magnâ cum perfectione, devotioneque ea obire; atque illa velut hostiam benè pinguem, adipatamque Deo immolare. Sunt enim hic adeps, & pinguedo Symbola devotionis, & consolationis, gratiæque divinæ, quibus saginatur quasi anima ut promptè, vividè, valenter, hilariter; seu cum lætitia spirituali operetur, sicut qui pinguedine naturali bona præditi sunt, (non inflati malis humoribus, & ventis distenti) vividi coloris, hilares, prompti, validique esse solent, velut contrâ macie confecti, sunt luridi, debiles, tristes, & parum firmi. Et quamvis hac cum devotione opera omnia perficienda sint, præsertim tamen iis, quæ ad Deum, divinamque laudem spectant, illa conve-

convenit, & adhibenda est, de quibus Idcirco *quartum* addit, & *labiis exultationis*, (non languentibus, & tepidis acediâ, sed alacribus, & lætis, qualia exultantium esse solent) *laudabit os meum*. Qui enim illa spiritus exultatione gaudent, devoti, ferventes, semper læto, alacrique sunt animo, ad exercitia illa spiritualia obeunda: Contrâ qui spirituum vitalium cœlestium inopiâ laborant, cum acediâ, & nauscâ eadem illa pertractant. Deniquè in his perseverantem constantiam proponit à primo manè usque ad seram noctem, atque id eo fine, ut sequenti diluculo eadem continuare tantò ferventius possit, memor semper divinorum beneficiorum sibi præstitorum. *Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te, quia fuisti adjutor meus*; q. d. atquè in his continuò, constanterque me exercebo, non toto die solum, sed etiam super stratum, quod quietis, & cessationis ergo à diurnis laboribus conscenditur; non desinam tui meminisse, &, ut addunt hebræa, *in vigiliis nocturnis*, quotiescunque noctu expergis car. Atque istud illo fine, ut in matutinis meis exercitiis, & meditationibus tantò sim promptior, & ferventior. Quibus conforme est documentum S. August. utilissimum, quo tradit, ut si quis velit inter operandum recordari Dei, in ejusque semper versari timore, & amore, super stratum, i. e. in quiete recorderetur Dei, & beneficiorum ejus, ac promissa consideret. Ideò enim plerique mortales inter operandum ita se gerunt, ac si Deum non haberent, quia non habent tempus aliquot feriatum, in quo colligant se, & meditationi rerum cœlestium vacent. Quod consilium Davidicum videtur S. Ignatius Fundator Societatis Jesu secutus in libello Exercitiorum, ubi meditationis mane, vel noctu perficiendæ, hanc additionem, seu præparationem præscribit numero primam, scilicet: *Vt post cubitum, ante somnum, modico temporis spatio, quo recitaretur semel Angelica salutio, cogitet* (exercitia peragens) *de hora qua surgendum erit, & de exercitum* (meditationis) *faciendo*.

Punctum III.

CONsidera tertiam Exercitii matutini partem in hoc sitam; ut post dispositas ritè actiones, directasque in Deum, additis sanctis propositis de perfecta eorum executione; Contrâ hostes spirituales, eorumque debellationem aciem mentis vir pius dirigat, pro ut applicant

Illud Ps. 48. v. 15. *dominabuntur eorum iusti in matutino*. Et illud Psal. 100. v. 8. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*, idque armis suppetiisque divinis instructus. Exemplo David. v. 8. *Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhesit anima mea post te, me suscepit dextera tua*. In quo verſu hostes se aggressurum suos, tum in genere, tum in particulari proponit, quod per examen particulare iustus facit, cuius *tempus primum* (ut inquit S. Ignat. in libell. citat. Exerc.) *est matutinum, quo debet homo, statim dum à somno surgit proponere diligentem sui custodiam, circa peccatum, aut vitium aliquod particulare, à quo emendari cupit &c.* atque hanc aggressionem parare, non trepido, & abjecto animo, sed exultabundo, & masculo, non suis viribus confisus, sed præsidio Dei, sub quo velut pul- lus sub velamento alarum gallinæ matris securus exultet. Arma porro quibus hostes oppugnaturus est, sunt confidentia in Deo, cum coope- ratione nostra, v. 9. *adhesit anima mea post te*, non sibi: id est, sic tuâ pro- tectione confisus sum, ut tamen vestigiis tuis simul inhæream per imita- tionem, & observationem legis tuæ, adeò ut nulla me inde vis tentatio- nis queat avellere, quod non meis viribus tribuo, sed quia me *suscepit dextera tua*, insistentem scilicet vestigiis tuis, & per viam consiliorum, & mandatorum tuorum gradientem post se traxit, vel manu duxit. Alii per illud *adhesit anima mea post te*, amorem intelligunt; nam scripturæ Phraſi usitata animam alicui adhærere, est ardenter aliquem amare. Qui sanè amor potentia contra hostes arma subministrat, si tamen non sit sterilis tantum affectus, sed actuosâ cum imitatione, & obedientia conjunctus, prout Dominus dixit, Joan. 14. v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*, his armis & præsidiiis munitus facilem sibi contra hostes victo- riam pollicetur. Ut non solum in irritum casuri sint omnes eorum co- natus, sed ipsi quoque excidio extremo perituri, ingenti cum victoris lætitia & triumpho, uti describit seqq. vers. v. 10. *Ipsi verò in vanum qua- siverunt animam meam*, ad perdendam eam scilicet, nam machinationes eorum, & conatus irriti fuerunt; *Introibunt in inferiora terræ* secundum corpora quidem in sepulchrum, secundum animam verò in gehennam, v. 11. *tradentur in manus gladii*, sive per ultimum exterminium, & inte- ritum è terra tollentur, armis hostilibus trucidati, ut supra eam victuri ultrà non sint, sed infra eam, mortuorum & cadaverum more condendi, aut si fortè iahumati, & insepulti remaneant; *partes vulpium erunt*, quæ
major

major eorum ignominia erit, carere sepulturâ, & à feris bestiis dilaniari. Verbo, vult dicere: impugnantes me, & insidiantes mihi inimici exterminabuntur, & disperdentur. v. 12. *Rex verò letabitur in Domino*, ego scilicet David aut justus victor, domitor & rex vitiorum, sensu morali in quo scribimus, incredibili pace, & lætitia perfundetur, ex istâ victoria hostium suorum, quam Domino acceptam feret, ideoq; in eo letabitur; *laudabuntur* (ab eodem scilicet justo, *omnes qui jurant in eo Domino* nimirum, i. e. qui vota Deo concipient, ipsum invocabunt, ipsi fide, spe, charitateque adhærebunt, & quasi juramento fidelitatis præstito, ipsi sincere servient, *quia obstructum est os loquentium iniqua*, quia pessimæ tentatorum suggestiones, & blasphemæ vitiorum contra Dei legem, contra virtutem, contra rectam rationem, oblationes, quibus ad peccandum, vel recedendum à virtute per pravos instinctus incitabantur justî, conticuerunt, & obstructum illis os est, ne ad iniquitatem per mendacissima principia eos ultra provocent.

Affectus petitionis ex S. Aug. Med. c. i.

„ **D**omine Deus meus fac ut ad te de manè vigilem, da cordi meo
 „ te desiderare, & sitire, desiderando sitiendoq; quærere, quæren-
 „ do invenire, inveniendo amare, amando mala mea redimere, redem-
 „ pta non iterare, da misericordiæ opera peragere, pietatis studia sectari,
 „ virtutes amplecti, contra vitia certare, da in adversis patientiam, in pro-
 „ speris continentiam, custodiam oris, & ostiū circumstantiæ labiis meis,
 „ terrena calcare, cœlestia sitire, ut exacto tum præsentî die, tum vitæ hu-
 „ jus, in te later, & exultem: quod obstructum sit os loquentium, contra
 „ me iniqua hostium, & quod in nullo me juste accusare inimici mei que-
 „ ant, vel occidente die vitæ hujus, vel oriente altero extremi judicii, & æ-
 „ ternitatis.

O R A T I O.

Vigilantibus ad te diluculo in solitudine hujus vitæ, in aquosa, in via, & horrida, cœlestis gratiæ tuæ rorem, & lumen, roburque infunde omnipotens Deus: ut sicut adipe, & pinguedine repleti, & te ore ac opere glorificent, & agenda ad tuam gloriam rectè disponant, & sub umbra alarum tuarum exultantes, hostes suos fortiter feliciterque expugnent.

IN PSALMUM LXIII.

Exaudi Deus orationem meam.

MEDITATIO LXV.

Christi pro se & membris suis,

oratio

*Contra hostium calumnias.**Argumentum Psalmi.*

Soli Davidi hanc orationem alii tribuunt contra calumniatores, quorum irritos conatus, & in propriam perniciem celsuros, cum vindicta Dei, iis prædicit, se justisque gaudentibus. Christo alii, SS. PP. præsertim, cujus hanc dubio David typum gessit. Sequemur SS. PP. & (ut ad tantò plures doctrina, & consolatio scripturarum perveniat) Christo sua membra, fidelesque jungemus; ut nunc in sua, nunc in suorum persona (quod insolitum non est) patrem alloquatur: non neglectâ interim personâ Davidis, & sensu literali.

Punctum I.

CONSIDERA Christum post humilem audientiæ petitionem, in divinæ Majestatis recordatione, & supplicantis humiliatione fundatam, (quæ duo omnis bonæ dispositionis ad orandum principia sunt, quibus Abraham quoque usus est: *loquar ad Dominum, cum sim pulvis & cinis* Gen. 18. v. 27.) hisce: v. 2. *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor,* (humillimè supplex,) argumentum orationis suæ tum pro se, tum pro membris suis exponere: à timore *inimici eripe animam meam*: quo sensu literali, David in persona Christi petit vindicari vitam suam ab hostibus, ne eam sibi eripiant, quâ ratione in horto pridie passionis suæ timere, mœstus esse, & sic patrem orare dignatus est: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste*, Matth. 26. v. 39. Atque ita in persona sua per David: In persona verò suorum, sensu spirituali, juxta expositionem S. Aug.

orat

orat à fidelibus tolli inordinatum, nimiumque timorem inimicorum, *ut non tam timeant homines, qui possunt corpus occidere, & post hæc non habent amplius quod faciant; sed magis timeant peccatum*, eoque Deum per mundanum timorem offendere, *qui potest & corpus, & animam perdere in gehennam*, Matth. 10. v. 28. Quomodo apud S. Joan. cap. 17. v. 15. pro suis oravit Christus: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Non rogo ut tollas eos de mundo*, (vel persecutione, ac vexatione ejus, pœnisque etiam mortis infligendis,) *sed ut serves eos à malo*: tribuendo eis constantiam, & fortitudinem, augendo charitatem, ut non timeant hostes, mortemque carnis, sed mortem peccati, cujus metu perferant omnia tormenta pro nomine tuo constanter: & hæc est saluberrima, utilissimæque pro Christi membris petitio illa. Nihil enim salubrius infirmis nobis in omni tribulatione, quam liberari à timore mundano, & fundari in timore, & amore divino. Persequitur proinde causas, cur liberari à timore hoc oret: *Protexisti me* (hebr.) *proteges* v. 3. vel *abscondes*. græc. *protege*, sed sensu invariato (solent enim tempora verborum, apud hebr. poni pro temporibus, in prophetis præsertim prædictionibus præteritum pro futuro) *à conventu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem*, quod multò veriùs Christus, quam David, sive suâ, sive suorum in persona dicere potuit: utpote contrà quos non solum concilium malignantium Judæorum convenit, sed multitudo etiam operantium iniquitatem gentilium. Quod de Christo Evangelistæ latius referunt; & agnoverunt, protestatique sunt Christiani in Actibus c. 4. v. 27. his unanimiter: *convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel. de SS. verò Martyribus, aliisque Christi fidelibus membris, inter innumeras persecutiones, & tribulationes constitutis, historiæ sacræ, & prophanæ passim, & fusè recensent. Pergit porro describere convenientium contrà se, suosque atrocissimas calumnias. v. 4. Quia exacuerunt linguas suas ut gladium, intenderunt arcum, rem amaræ, ut sagittent in occultis immaculatum. v. 5. quibus, ut atrocitatem calumniarum, & falsissimarum accusationum Christo, & sanctis suis iniquissimè impositarum exprimat, comparat eos lethiferis armis duplicibus, aliis quæ feriunt è vicino, ut gladius, cui bene exacuto ad infligendum ictum non vanum, linguas venenatas eorum similes esse asserit*
dum

dum acutis interrogationibus, & criminationibus mortiferis, in conciliis coram iudicibus, & præsidibus eos appetiverunt, aliis remotè & è longinquo vulnus afferentibus, ut sunt arcus, & sagittæ in absentem, vel distantem longiùs evibratæ. Quando per conflatas ex amarulentia venenata, & invidia machinationes dolosas, ex occulto, & ex insidiis, innocentes appetiverunt, traducendo absentes, & varia in innoxios comminantes. Atque ita Judæi Christum non solum coram Anna, Calpha, Pilato, Herode, &c. gladio linguæ suæ occiderunt, dum falsò variorum criminum accusatum, iniquissimæ morti adjudicarunt; sed etiam sagittas calumniarum absentem appetiverunt, cum miserunt, qui caperent eum in sermone, & consilia contra eum, inter se, & cum proditore Juda invenerunt: blasphemum, legis violatorem, seditiosum, in peccatorum, & publicanorum convivis helluonem, & vini potatorem, dæmoniacum denique, vel Dæmonum adjutorio miracula patrantem apud populum traduxerunt. Quorum similia Martyres, Confessores, Christi-que fideles perpeffi sunt. Auger hæc omnia sacer Vates ab inopinata velocitate, audacia, & obstinatione. *6. Subitò sagittabunt eum, & eximproviso, nil tale metuentem, utpotè nullius sibi culpæ conscius, & non timebunt, nec Deum, nec homines; projecti audaciâ & furore. Firmaverunt sibi sermonem nequam, v. 6. obstinato animo in nequissimis propositis & consiliis inter se habitis perseverantes.* Et vide, quam hæc in passione, & morte Domini à Judæis patrata sint, dictis cum circumstantiis! Quantâ enim cum festinatione, & celeritate paucarum spatiorum horarum, & in suis conciliis apud Pontifices, & apud Pilatum iterum, atque iterum; Herodemque, reum mortis infamissimæ egerunt, innocentissimum Dominum & de omnib. optimè meritum quâ audaciâ, & impudentia falsas criminationes perfrictò ore, & fronte ei impropetarunt, etsi luce meridiana clarius falsæ de omnibus paterent. Protestante Ethnico iudice nihil se causæ in eo invenire, & innocentem publicè proclamante? quibus omnibus nihil moti pertinaciâ obstinatissimâ in suis cœptis perstiterunt; nec Præsidi, quicquid rationibus modisque omnibus conaretur, eos à tam nefaria injustitia revocare, Christumque liberare, ullam quietis partem permiserunt, incusso Cæsaris metu, turbâ concitatâ, aliisque iniquissimis machinationibus adhibitis, donec invitus, & repugnante conscientia infami eum crucis morti addiceret. Addit ad supra expo-

expositas circumstantias, simulationem, & hypocrisin malignantium. Narraverunt, vel inter se consultando, vel coram iudice fictas causas, & crimina afferendo, ut absconderent laqueos, & structas ex invidia & odio insidias, v. 6. prætexendo illis fucatos, vel religionis, vel seditlonis contra Cæsarem, similesque titulos: *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse*, Luc. 23. v. 2. *blasphemavit, audistis blasphemiam* Marc. 14. v. 64. & putabant furore occæcati suas fraudes ita artificiosè compositas esse, ut omnes laterent, nam *dixerunt, quis videbit eos*, nempe laqueos quos absconderant, sed nimis manifestæ erant calumniæ, & parum convenientia testimonia, quæ ipsi quoque gentili Iudici patebant; *Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum* Matth. 27. v. 18. & hæc, quod caput est, contra innocentissimum Dominum egerunt, in quo nec speciem peccati poterant invenire, quidquid, omnia ejus perscrutarentur, vel dicta, vel facta, quod illis etiam in faciem exprobavit Joan. 8. v. 46. *quis ex vobis arguet me de peccato?* nempe scrutati sunt iniquitates, & investigarunt omnes vias, modos & rationes, quibus iniquitatem ei aliquam imponere possent, sed defecerunt scrutantes scrutinio, id est, fatigati sunt scrutando, & consumpti sunt in suis scrutiniis, & consiliis, quia in irritum ceciderunt, cum nihil, quod vel colorem aliquem habere videretur veritatis, & justæ noxæ reperirent. Nam teste Matth. 26. v. 59. *Principes, & omne concilium, quærebant falsum testimonium, & nihil invenerunt: & licet falsi testes accessissent: clarè tamen apparebat omnibus non esse convenientia testimonia eorum* Marc. 14. v. 56.

Affectus detestationis Perfidia Judeorum,

ex S. Aug. in hunc Psal. 63.

„ **O** Excæcata perversitas! O indurata obstinatio, ô infelix astutia!
 „ tantamne deferis lucem consilii, pietatis, & in profunda versutia
 „ demergeris, ut inter alias scrutationes, quibus scrutando defecisti, di-
 „ cas etiam de resurgente Domino: dicite, quia vobis dormientibus ve-
 „ nerunt discipuli ejus, & abstulerunt eum: dormientes testes adhibes,
 „ verè tu ipse obdormisti, qui scrutando talia defecisti.

Punctum II.

CONsidera effectus machinationum inimicarum contra Christum, & Sanctos ejus. Quorum primus est tantò major exaltatio Dei, & ipsorum; quantò hostes illorum elatiores illum magis deprimere conati sunt. v. 8. *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Cujus sensus diversus reddi potest, primus est. Impius, quamvis sit homo ignarus, & infirmus, corde tamen elato, & arrogante machinabitur, & persuadebit sibi profundissima, & callidissima consilia se machinatum esse, ad certum justitiam interitum infallibiliter profutura, & de iis sibi blandietur, jactabit se apud alios: Verùm Deus ex alto destruet illa, & in nihilum rediget; ostendetque inania fuisse omnia, *nec esse consilium nec prudentiam contra Dominum & Sanctos ejus*, sed se altiore illis esse omnibus. Quo sensu Psal. 2. v. 1. *Cum gentes fremuisse, & populos inania meditados esse*, dixisset *contra Dominum, & contra Christum ejus*: Subjungit, *qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos*, quia mox in ira sua eos, & consilia eorum conturbabit, & Christum exaltabit, constituetque super Sion montem sanctum suum. Secundus sensus esse potest illius: *accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* q. d. per antithesin metonyminicam causæ pro effectū: Elatus potentiâ suâ impius certæ perditioni justum destinat, at Deus per ejus irritos conatus eum potius exaltabit, & per hoc ipse laudibus exaltabitur in ipso. Ab aliis ille additur: *Accedet homo ad altas*, profundas, & callidas cogitationes, ingredieturque in secretissimum conclave cordis, ibique occultè fraudes machinabitur, ad perdendum justum: At verò (sic enim (&) adversativè accipitur) Deus conatus ejus eludet, & inefficaces reddet, & sic altiore se ostendet dissipando elatas cogitationes, ideoque exaltabitur, & extolletur laudibus. Vel hic impius in altissimum consiliorum nequissimorum apicem effertur, ut sibi videbitur; Deus autem *comprehendens sapientes in sapientia sua*, & contrario eventu ea disturbans, & dejiciens, omni propterea exaltatione & laude extolletur, inter quos non est magna differentia; major aliquantò inter eos quos affert Card. Bellarmin. hæc loco ex S. Aug. profundiores. Atque hic effectus primus in passione Christi, justorumque persecutionibus manifestè apparet, qui quo magis depressi fuerunt ab impiis hostibus, eò exaltati sunt magis à Deo, & Deus in illis.

Sequi-

Sequitur secundus, qui deducitur ex primo, nimirum: quod Christo intentata, iustisque, mala imbellia, nil ipsis, sed Autoribus potius obfuerint. *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.* v. 9. quæ propositio inversa est, sicque converti debet: Plagæ eorum (quas scilicet non acceperunt, sed aliis intulerunt,) factæ sunt sicut sagittæ, vel quasi factæ à sagittis sint parvulorum festucis ex cannis ludentium, id est, innoxia, imbelles, sine viribus, ut velut ludicæ, & cum risu exceptæ sint. Christus certè post passionem à duobus in castellum Emmaus digressis discipulis secum colloquentibus de acerbissimâ (ut erat) passione, & morte Magistri sui; quæ sivit Luc. 24 v. 26. *Quæ? quasi vel non agnosceret, vel oblitus illa esset.* Nam magnitudo gloriæ, quam iis consecutus erat, absorbuerat quasi illa, ut nihili duceret, imò ridendo, velut redargueret illorum contrariam persuasionem, *O stulti, & tardi corde! Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Quod item Sancti in cælo de suis passionibus profitentur; in quibus etiam, licet gravissimæ essent, suos deridebant tyrannos, atque nunc etiam cum Apostolo 2. Cor. 7. v. 4. *Superabundant gaudio sancti viri, in omni tribulatione sua,* quam, quia sciunt, quod *immensum gloriæ pondus operetur,* tanquam nullius æstimant. Illud porro quod subditur: *Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum,* eodẽ modo exponitur: debiles, & nullius roboris fuerunt calumniæ, quæ à linguis impiorum contra eos profusæ sunt, quasi dicat Propheta: *qui exacerunt ut gladium linguas suas,* ut v. 4. dixerat, *& intenderunt arcum rem amaram,* i. e. amaro cum labore, & contentione virium; vel, qui arcus amaram mortem per sagittas felle, & toxico imbutas allaturus certò ab iis credebatur, laborarunt fueruntque frustra, sine effectu, sine viribus, sine læsione, & nihil profecerunt. In hebræo codice sic habetur: *offendent se ipsos linguâ suâ,* ita ut non tantum aliis lædendis non profuerint, sed obfuerint potius sibi ipsis, & in auctorum capita calumniæ redundarint. Qui sensus ex nostra etiam versione exculpi non difficulter potest, si hebræa verba activè sumantur, infirmatæ sunt contra eos, id est, infirmarunt, & debilitarunt eos (calumniatores) linguæ eorum, tantum abest, ut provexerint eos, quemadmodum sperabant, ut benè Hesser.

Tertius effectus est, respectu aliorum, magna ex his omnium admiratio, & immutatio consecuta: *Conturbati sunt omnes qui videbant eos, &*

timuit omnis homo. Alia lectio sic habet: *Commovebuntur omnes respicientes eos*, quasi dicat: Deum ea exempla editurum in impios hostes, ut cæteri deterriti à peccatis, timore salutari concutiendi sint. Sed inhærendo Ordinariæ nostræ, sensus hic est: quod horum eventuum spectatores attoniti, & cum conturbatione suspensi hæserint; sive conspiciendo impios à suis conatibus tam turpiter dejectos, & à Deo castigatos; sive videndo justos ita exaltatos, ut propterea Deum tam justum, Potentem, & Sapientem in decernendis unicuique juxta sua merita pœnis, & præmiis timuerint.

Hanc certè commotionem, & commutationem per passionem Christi accidisse diversis locis testantur Evangelistæ. Nam ut S. Luc. 23. v. 7. 8. refert. *Expirante Christo in cruce, videns Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo justus erat, & omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.* Quin & ipsi principes, attoniti, confusi, & conturbati hæserunt, quando audierunt à prædicantibus Apostolis, & signis divinis comprobantibus eum, quem crucifixerant, resurrexisse, cœlos accendisse, venturumque judicem vivorum, & mortuorum, *timuitque omnis homo*, seu ratione incorrupta utens: Quemadmodum Actor. 2. v. 37. refertur post S. Petri in die Pentecostes habitam cohortationem. Nam, ut inquit S. Luc: *his auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: quid faciemus viri fratres?* & paulo infra: *Fiebat autem omni anima timor, multa quoque prodigia, & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, & metus erat ingens in universis.*

Quartus est, divulgatio magnalium Dei. *Et annuntiaverunt opera Dei, & facta ejus intellexerunt.* v. 10. Sive illi, qui timore, & admiratione perculsi fuerunt, tam inopinato rerum eventu, prodigiisque divinis, cœperunt ea postmodum annuntiare; sive ipsi Apostoli consternati antè Christi passionem, & adventum S. Spiritus, atque meticulosi, postmodum virtute, & robore cœlesti confortati prædicaverunt, ubique Evangelium Christi, ejusque Incarnationem, Nativitatem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem &c. quæ ipse vel docuit, vel gessit, quæquæ ante erant abscondita ab oculis eorum, post verò quam Christus à mortuis resurgens aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Luc. 24.

v. 27. & Spiritus S. in Pentecoste superveniens, eos docuit omnem veritatem Joan. 16. v. 13. dicta factaque Christi recordati intellexerunt liquidius, & eadem toti mundo annuntiaverunt. Alii legunt in futuro *facta ejus intelligent*; & exponunt de quibusvis justis considerantibus Dei judicia in his eventis, quæ cognoscent non casu & fortuito evenisse, neque hominum consilio, & opere; sed Dei erga suos providentiâ, quæ afflictis & oppressis violenter auxilium ferat, & injustos oppressores juxta quod meretur iniquitas eorum, castiget.

Quintus isque principaliter intentus est gloria Christi, perpetuaq; lætitia una cum membris suis: *letabitur justus in Domino*, v. 11. Christus scilicet per eminentiam Sanctus Sanctorum, & Justus Justorum, vel quilibet etiam vir plus, hæc, quæ dicta sunt, considerans, lætitiâ exultabit, & spem suam quam in Deo repositam habet, plurimum confirmabit. Vel, omnis per gratiam justificantem Deo reconciliatus ex annuntiatione fidei, fructus illos spiritus percipiet, de quibus Apost. ad Galat. 5. v. 22. *qui sunt gaudium, & pax, & laudabuntur omnes recti corde*, quicunque animo puro & simplici justitiam, & pietatem coluerunt, gloriabuntur in Domino, ejusque tutelâ, & providentiâ in hac vita; vel post illam in extremo judicio, velut in theatro orbis universi, reportabunt à Deo pro sua fidelitate, & perseverantiâ laudem coram toto orbe, & honorem, gloriamque in cœlo æternam. Sicut è contrâ omnes pravi corde confusionem, ignominiam, poenasque sempiternas.

Affectus patiendi cum Christo ac proximo.

O felix passio quæ tam præclaros effectus produxit! O exoptandæ persecutiones, & afflictiones justorum, ex quibus tanta in illos bona proficiscuntur, O crucis arbor nobilissima, quæ fructus tam eximios progerminat! quanta enim justorum erit gloria, quam grandis lætitia, Christum Ducem cum cruce consequentium. Fac nos dignos tuis promissionibus Christe Redemptor noster, *tuaque gratiâ confirma*, ut per passionem, & crucem, ad gloriâ tuam paratam cruciatibus, tecum pertingamus.

O R A T I O.

Protector in te sperantium Deus, tribue nobis cum dilecto filio tuo adversa omnia patienter tolerare, quæ à conventu malignantium hujus mundi irrogantur, ut latemur cum eodem Christo iusto iustorum in te Domine, & gloriemur æternum cum omnibus qui recto sunt corde.

IN PSALMUM LXIV.

Te decet Hymnus &c.

MEDITATIO LXVI.

Gratiarum actio pro divinis in Ecclesiam, & filios ipsius beneficiis.

Argumentum Psalmi.

Fictione quasi Poëtica in persona Jeremiæ & Ezechielis, (uti præfert titulus psalmi addititius) Israeliticus populus redux è Babylonia ad Sionis, & templi religionem & Palæstinæ fertilitatem (sens. lit.) adspirat. Gentes conversæ ad Ecclesiam (sens. alleg.) anima ad patriam cœlestem (sens. Anagog.) vel juxta sensum meditationis nostræ, laudandum esse Deum ob beneficentiam ejus in Sionem (typum Ecclesiæ) hominesque universos.

Punctum I.

Considera Ecclesiam Christianam per Sion montem in Hierusalem, ubi tabernaculum erat fœderis, rectè figuratam esse, propter singulares prærogativas ejus, quæ adumbratæ fuerunt per Sion; quarum prima est: quod sit locus ubi vero cultu Deus honoratur, & colitur. Hanc ob causam è Babylonicâ captivitate liberati ad Sion aspirabant. Præcipuè v. 2. *Te decet hymnus Deus in Sion*, (alia) *te manet hymnus, & tibi reddetur votum in Ierusalem*. Nec enim alio loco fas erat publico cultu, & templo ædificato Deum adorare, sacrificiaque offerre, quam Hierosolymis. Unde captivi iidem Psal. 136. v. 6. dicebant: *quomodo cantabimus Canti-*

cum Domini in terra aliena? quod Ecclesiæ magis convenit, extra quam neque Deus ritè coli, neque votum ullum reddi potest, quod illi gratum sit. Hic verò (*quæ secunda est prærogativa*) facilem precibus audientiam tribuit. v. 3. *Exaudi orationem* (alia) *qui exaudis orationem*, & te benignissimum præbes suppliciter te invocantibus. Quare huc ad te hanc ad Ecclesiam, omnis caro (id est omnes homines phrasi usitata Scripturæ) veniet, id est, universæ gentes superstitione relictâ ad hanc aggregabuntur: ut prædixit Is. 2. v. 2. *Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini, in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: venite, & ascendamus ad montem Domini: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem;* quæ non nisi de Ecclesia intelligi possunt, cuius Sion typus & umbra fuit. Unde nomen Ecclesia Catholica sortitur, quasi per orbem totum, perque omnes gentes & nationes dispersa; de quo S. Paulus Romanis gratulatur, & Deo gratias agit, quia fides eorum (quæ fides Romana Catholica est) *annunciatur in universo mundo*: Quæ *tertia* prærogativa est. quam *quarta* consequitur, quod in Ecclesia Remissio peccatorum à Deo concedatur, v. 4. *Verba iniquorum, hebr. iniquitatum, prævaluerunt super nos.* Facta nostra Iniqua, (nam passim verba per hebraïsmum pro operibus in Scripturis ponuntur. Luc. 2. v. 15. *Videamus hoc verbum, quod factum est.* 2. Reg. 1. v. 4. *Quod est verbum quod factum est, indica mihi.* Psal. 21. v. 2. *Verba delictorum meorum &c.*) & impietatibus nostris tu propitiaberis. Quasi dicant captivi Babylonici, magna certè peccata commiseramus, ob quam causam, in servitutem redacti, tantas calamitates passi sumus, sed tu Deus pro tua misericordia reversis ad tabernaculum condonabis illa. Multo veriùs autem Ecclesiæ filii, & sanctæ Sionis illius incolæ dicere possunt: Si quando iniquitates nostræ, & hostes nostri, tentationesque prævaluerint humanæ infirmitati nostræ, ut ex ea in peccata labamur, etsi illa supergressa caput nostrum, atque ita aggravata, & multiplicata fuerint, ut illis abolendis vix nobis esse videamur: tu tamen propitiaberis impietatibus nostris, remittendo nobis illas per Sacramentum pœnitentiæ: idcirco in Ecclesia tua institutum, idque infallibiter, si eo rectè usi fuerimus. Quod palmare beneficium est, propter quod exclamat. v. 5. *Beatus quem elegisti, & assumpsisti, inhabitabit in atriis tuis*, quasi dicant Babylone reduces: O fortunatam gentem nostram! quam præ aliis nationibus

nibus elegisti, & in populum tuum peculiarem assumpfisti, certè ex captivitate reversis nihil antiquulus erit, quam ut in templo tuo constanter commoremur, & potissimam vitæ partem, velut inquilini, & *inhabitatores* domestici consumamus. At melius multò Christiani dicant: O Terque quaterque beatos nos, quos Deus ex innumerabili hominum multitudine ab æterno elegit, & in filios adoptavit, ut inhabitemus in atriis Sanctæ Ecclesiæ militantis in terra, & post etiam triumphantis in cœlo, quo affectu Apostolus ad Ephes. i. v. 3. Deo gratias agit: *Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione supernaturali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso antè mundi constitutionem, ut essemus Sancti, & immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum &c.* Certè nihil nobis debet esse magis curæ, quam constanter ad mortem in his atriis habitare, nihil magis formidini, & horrori, quam ab illis exesse, & separari. Nam, quæ est quinta. *Replebimur in bonis domus tua, sanctum est templum tuum, mirabile in equitate, v. 6.* ita sibi de fertilitate terræ Palæstinæ populus Judaicus gratulabatur, & de suo ad eam reditu, spondebat, & spe, desiderioque illius perfructuæ gestiebat, q. d. saturabimur bonis ex domûs tuæ frequentatione, & veneratione nobis proventuris, frumento, vino, oleo, non enim alia præter hæc temporalia, & terrena carnalis populus desiderabat, in quorum abundantia suam felicitatem ponebat. At verò populus Christianus in Christi Ecclesia multò nobilioribus, divinioreisque bonis repletur: gratiâ nimirum cœlesti omnigenâ, ex sanctorum perceptione Sacramentorum, illius præsertim, quod omnium bonorum plenitudinem, & redundantiam, Christum ipsum scilicet, in se complectitur, unde Eucharistia, seu bona gratia appelletur, frumentum Electorum, panemque cœlestem, ac Vinum germinans Virgines, oleumque suavissimorum solationum cœlestium, devotionisque continens. Additur eodem versu, *sanctum est templum tuum, mirabile in equitate*, quod ut verum sit de Hierosolymitano propter Arcam quæ reposita erat in loco, qui Sancta Sanctorum dicebatur, aliaque Sanctitatis legalis signa, causas, & effectus. At Ecclesiæ Christi nota, & prærogativa hæc propria est, ut sit, & dicatur sancta, tum ob Autorem, & caput suum Christum Sanctum Sanctorum; tum ob membra sua omni perfectione, & sanctitate illu-

illustria, tum ob sanctissimas leges, quibus dirigitur: tum ob adminicula sanctitatis nobilissima: Sacramenta, pietatis opera, & sancta exercitia: tum ob doctrinae sanctitatem, quam proficitur, aliaque complura Spiritus S. dona, quae in illam ubertim profunduntur, & eam sanctam faciunt, ut ad admirationem merito provocent omnes, quae homines, quae Angelos propter aequitatem, seu iustitiam & perfectionem, ad quam tot Sancti Dei pertigerunt admirandis factis suis, & adhuc pertingunt.

Affectus gratiarum actionis & laudis ex Apost. ad Ephes.

*supra positus: Benedictus Deus, & pater Domini nostri
Iesu Christi &c.*

Punctum II.

Considera favores Dei erga Ecclesiam quoad ejus propagationem, persecutiones, incrementa, uberrimorum fructuum productionem, quam Babylonici captivi una cum Sionis tabernaculi in habitatione à Deo precati, vel exoptaverunt, vel etiam receperunt. Nam, ut Origines, & Eusebius Caesar: volunt, Deus Judaeam post reditum à Babylone uberrimam, maximeque fecundam reddidit, ut una cum libertate recuperata, omnium rerum copia abundarent, de qua à v. 9. latè propheta infra agit. Quamvis contrarium accidisse Theodoretus dicat, ut multò sterilior Judaea post captivitatem fuerit, quam antè: Unde Ecclesiae melius haec aptantur. Isti porro favores fundantur in Dei erga Ecclesiam providentiâ, potentiâ, sapientiâ, misericordiâ, seu benignitate. Et quidem providentiam laudat, quod invocatus adsit Salvator ex omnibus terrae finibus, & remotissimis Maris Insulis eam implorantibus.

V. 6. *Exaudi nos Deus (alia) annues nobis, vel praesto eris, te invocantes, & tibi confidentes exaudiendo, tum quia es Deus Salutaris noster, vel Salvator noster, tum quia es spes omnium finium terrae, v. 6.* In te enim Christianus populus ubicunque locorum, & in quibuscunque extremi orbis partibus remotissimis degens, spem habet collocatam, & in mari longe, i. e. & qui Insulas se junctissimas, & plagas à terra separatas & ultra marinas incolunt, q. d. Nullus tam ignotus, tam separatus, atque longinquus locus est, erga quem tua providentia, quam geris erga Ecclesiam

atque fideles, non appareat, annuendo in te confidentibus sive in Japonia, sive in Sina, sive in ultima Thule, omnes nosti, omnibus prospicis, omnes foves, omnium votis annuis. Hæc autem Propheta prædicit in præsentī pro futuro, prævidens conversionem omnium gentium ad cultum veri Dei, & Ecclesiam Christi. Potentiam verò Dei ex variis effectis describit erga eandem Ecclesiam. Primò. v. 7. *Præparans montes in virtute, accinctus potentiâ*, q. d. per tuam potentiam quâ præditus, & quasi armis fortissimis accinctus es, præparasti, seu stabilivisti montes in virtute, & firmitate, ut mole suâ stent immobiles. Per quos allegorico sensu intelligunt nobiles Interpretes Apostolorum invictam animi magnitudinem, & constantiam in Evangelio divulgando: hos enim in virtute sua præparavit Deus, ut admirabilia opera, & prodigia patrarent pro fide Ecclesiæ. Secundo. Eandem potentiam erga Ecclesiam suam demonstravit vehementissimas tempestates contra eam concitatas sedando; eadem *accinctus potentiâ conturbas*, id est per terrendo, & comminando compescis *profundum maris*, (velut Marc. 4. v. 39. turbato mari dixit: *tace, obmutescere*) sive excitatis ex fundo procellis. In hebræo habetur, qui mitigas sonitum maris, *sonitum fluctuum ejus*. v. 8. Tertio. Sapientiam describit v. 9. Ex vicissitudine quâ nunc terret, nunc recreat eam signis cœlestibus. *Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos à signis tuis*. Id est, universi populi quamvis remoti, in extremis orbis finibus constituti, salutari metu percellentur, & cum reverentiâ timebunt, propter admiranda signa, quæ à te edentur, sive cœlestia, sive alia, ut non solum sunt fulmina & tonitrua, Cometæ, similiaque prodigia, quæ iram, & vindictam tuam iis portendere videntur, sed etiam ipsis flagellis intentatis, quibus hominum peccata castigas, ut peste, fame, bello, & cæteris paternis correptionibus, ut ad frugem redeant. Vicissim *Exitus matutini, & vespere delectabis*, id est, delectatione illos, & consolatione perfundes, singularia munera, & beneficia extraordinaria conferendo, quibus extremos orientis, & occidentis solis habitatores lætitia afficies, vel quæ vicissitudine sua ita jucunda, grataque accident, sicut est solis orientis matutinus exitus, quo mundus universus exhilaratur, tum lumine, radiisque solaribus, quibus nihil jucundius, tum restauratione corporum, quâ refectis quiete nocturnâ artibus, læti ad opera diurna homines prodeant. Et ejusdem occasus vel vespera, quâ Hesperus

spereus in crepusculo vespertino è cœlo quasi progreditur, quo fessis labore quies gratissima redditur, & variarum stellarum noctu collucens aspectu delectamur. Istaporro vicissitudo, & alternatio diversitatis in Ecclesia nunc consolationis, nunc desolationis, nunc prosperitatis, nunc adversitatis, sicut divinæ sapientiæ singulare indicium est, ita Ecclesiam plurimum promovet, & delectat, vel ad implorandam Dei misericordiam, vel ad laudes ei gratiarum actiones decantandas. Sicut ipsa Mysteria Redemptionis nostræ quæ recolit certis temporibus, modo Adventus, mox Nativitatis Christi, nunc ejusdem Passionis, mox Resurrectionis, Ascensionis, cæteraque, quæ sunt velut *exitus matutini, & vespertini Solis Iustitiæ Christi* singulari suâ varietate, devotionem accendunt.

Post sapientiam sequitur Benignitas, & Misericordia quæ proponitur, à v. 10. *Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.* quo tres Bonitatis, & Liberalitatis Dei effectus innuuntur: Primus, quod visitatione sua, quæ non est inanis & vacua, sed efficax, fœcunda, & donis omnibus concomitata, Ecclesiam suam Deus charismatibus cœlestibus, & spiritualibus repleat: quomodo per Adventum S. Spiritus in die Pentecostes eam visitavit, *quando spiritus instar vehementis replevit totam domum*, quæ Ecclesiam denotat, *in quâ erant sedentes*, & omnes eam incolentes, *repleti sunt Spiritu S.* Actor. 2. v. 2. Quam etiam liberalitatem, & bonitatem Dei alter effectus demonstrat: *Inebriasti eam*, pluviam nempe de cœlo demissa, abundè irrogasti. *Quæ est pluvia illa voluntaria gratiarum, quam segregavit Deus hereditati suæ* Psal. 67. v. 10. jam antè indicata. Et tertius denique. *Multiplicasti locupletare eam*, id est, multum valdè, seu multipliciter locupletasti, & copiis omnibus cœlestibus abundantem reddidisti S. Hieron. *ubertate ditasti eam.*

Pergit hunc Bonitatis, & Misericordiæ favorem, qui præcipuus est, sequentibus versibus prosequi. *Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum, quoniam ita est preparatio ejus.* v. 10. Per flumen Dei fluvij, & rivi intelliguntur (Nam & in hebr. numero multitudinis habetur *flumina*) hi fluvij ad irrigandam terram à Deo effecti redundant aquis ex Dei benignitate, & liberalitate. Illa enim fœcundandæ humoribus terræ sic parasti ad cibum, & sustentationem hominum, & animantium. Hæc etenim dispositio, & præparatio terræ sic à te facta est, ut per aqua-

rum irrigationem fecundetur, & fructus suos progerminet. Sunt ex PP. & Interpretibus, qui per flumen Dei Jordanem intelligant, cujus inundatione terra fecundabatur. Verum nil obstat quo minus & cætera flumina Dei vocentur, sicut montes Dei, Cedros Dei appellat Scriptura, vel ob magnitudinem, vel quod Deo consecrata, vel à Deo facta sint. Nos in allegorico sensu nostro per flumina Dei intelligere possumus Ecclesiæ Sacramenta, è quibus omnium gratiarum redundantia spiritalis in animas fidelium promanat, ad fecunditatem virtutum, & conservationem, alimoniamque vitæ supernaturalis: in quem finem à Christo instituta & præparata pro fidelibus sunt. Eundem Dei Benignitatis effectum aliis verbis explicat: vers. II. *Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus, in stillicidiis ejus latabitur germinans.* Pro rivis textus hebr. & græc. cum S. August. habet *Sulcos*: quos in agris, & pratis fertili irrigatione replendos prædicit: undè multiplicia genimina tellus fecunda pariat, quæ ob stillantes guttatim pluvias lætari germinando, & ridere videri possit; qui sunt gratiarum cœlestium Ecclesiæ ejusque fidelibus collatarum fructus ab iisdem producti, de quibus idem Proph. Ps. 84. v. 13. *Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum* Eodem facit modo v. 12. *Benedices Coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur ubertate.* alii legunt: *Coronabis annum benignitate tuâ, & vestigia tuâ stillabunt dulcedinem.* Quasi dicat: ex variis beneficiis, & gratiis benignitatis tuæ, veluti coronam, aut ex omnigenis flosculis, aut diversis gemmis ferti contexes, quo anni totius revolutionem corones, & pro diverso tempore, & partibus illius, diverso genere frugum eum exornes. Atque quacunque incedes, fertilitatem in agros stillabunt pedes tui, veluti Vates prophanus etiam cecinit. *Implentur vallesque cavæ, saltusque profundi;* Et quacunque Deus circum caput egit honestum, ut Flamin. Vel, ut alii, totus anni circulus, qui certis temporibus, & revolutionibus coronæ in modum circumvolvitur, tuâ benignitate fecundatur omni frugum genere, & copiâ. Ut instar pulcherri- mæ, & pretiosissimæ coronæ esse videatur. Vel (ut hebræus habet *Orbitæ tuæ*, sive vehicula, quibus frumentum, vinum, oleum, invehuntur, *stillabunt pinguedinem*, quod idem est cum illo, quod noster dicit: *Campi tui replebuntur ubertate.* Nec solum in campis, & cultis agris hæc erit fecunditas; *Sed etiam pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingen-*
tur:

sur: i. e. loca antè deserta, sterilia, & infrugifera erunt pingua, & speciosa rore benignitatis tuæ. Et colles pariter inculti, exaridi, & infructuosi, lætissimo gramine, frugibus, & aliorum fructuū proventu exultare gaudio videbuntur, & novo ornamento, quasi festivo nuptialique amictu accin-
 & illa frugum copia, choreas agent. *Insuper v. 14. Induti sunt arietes ovium*, optima lana, ob pascuorum bonitatem, nitidissimisque velleribus, & similiter conjunctæ montibus, camporum planities, & *valles abundabunt frumento*. Atq; hac sua fertilitate quasi jubilabunt: clamabunt & plaudent: *etenim hymnum dicent*, quod vel de hominibus intelligendum est, qui idcirco gaudio gestient, exultabunt, Deoque hymnum, ac gratias canent. Vel per Metaphoram liberiores Poëtis indulgendam, ipsi campi, & agri, colles, & valles, prata, & pascua, culta, & deserta hanc sibi fertilitatem suam gratulabuntur, sibi que applaudent mutuò, & concordī quasi voce & clamore Deo laudes, & hymnum concinent. Atque ad idem faciendum homines provocabunt. Hæc omnia de Sancta Ecclesia D. Aug. & Theodor. intelligunt, quando ut suprà indicavi, Palæstinæ neutiquam quadrant, ut quæ (quod Judæis fabulantibus hæc accidisse post reditum è captivitate, exprobrat Theodor.) post captivitatem Babylonicam in deteriore potius statum redactat sit, & contraria omnia de illa dici possint. Significat ergò hæc terræ fœcunditas, quam sacer Vates, tam eleganter, quam operosè describit, ubertatem virtutum omnium, quas post prædicationem Evangelii in animis Fidelium ubiq; gentium, & locorum progerminare fecit S. Sanctus, suoq; cœlestium gratiarum imbre, & salutarī Charismatum divinorum flumine irrigavit Ecclesiam, & corda filiorum ejus. Hic enim verò est annus placabilis, & benignitatis quem prædicat Isai. c 61. v. 11. *cujus coronæ benedixit Deus ita, ut sicut terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinare faciat justitiam, & laudem coram universis gentibus*. Tunc enim qui steriles inculti que ante squaliebant hominum animi, accepto Evangelii semine uberrimos pulcherrimosque Fidei, Spei, Charitatis, Religionis, Christianarumque virtutum aliarum fructus ediderunt, & regiones Idolorum cultu, & gentilitatis tenebris horridæ, & desertæ, campi instar, & Paradyfi cultissimi effloruerunt: Hoc tempus illud est Ecclesiæ, de quo Deus per eundem Prophetam prædicit: cap. 41. v. 18. *Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes. Ponam deserta in stagna aquarum, & terram inviam in rivus aquarum, dabo*

in solitudinem Cedrum, & quæ sequuntur. Propterea exultatione colles accincti fuerunt, ut ibidem subjungitur; Laudate habitatores Petra, de vertice montium clamabunt, ponent Domino gloriam, & laudem ejus in Insulis nuntiabunt. Hæc in Ecclesia impleta esse, & nostris adhuc impleri temporibus manifestè videmus. Ut idcirco nos ejusdem Ecclesiæ filii pio affectu de matre nostra illa intelligere, & gratâ recordatione memorari, Deoque pro iis favoribus gratias agere, inter psallendum, aut recitandum divinum officium meritò possimus, & debeamus.

*Affectus gratulationis, & gratiarum actionis,
ex S. Aug. c. 25. Med.*

„**M**ater Hierusalem, civitas sancta Dei, charissima sponsa Christi,
„te amat cor meum, & favores illos sponsi tui erga te gratulatur
„mens mea. O quam decora, quam gloriosa, quam generosa es tu!
„O quantis à Deo conditore tuo privilegiis, & favoribus es dotata! Exul-
„ta, & lætare formosa filia principis, quia concupivit rex speciem tuam,
„& amavit decorem tuum speciosus præ filiis hominum; sub umbra
„illius secura sedes, & profers fructus dulcissimos gutturi ejus in filiis
„tuis.

Sed quas tibi gratias referemus amantissime Deus propter Providentiam, Potentiam, Sapientiam, Benignitatem, & propter magnam gloriam tuam, quam ostendisti erga sponsam tuam, matrem nostram. Laudent te exultabundi, & hymnum dicant nomini tuo, omnes filii ejus, imò Angeli Cœlitesque, & Bonitatem tuam decantent in æternum.

ORATIO.

Ecclēsiā tuā Deus miseratio continuata prosequatur, & in illis, quibus
eam decorasti privilegiis, & prerogativis, conserves, ut & beneficio tuæ
Providentiæ, Potentiæ, Sapientiæ, & Bonitatis cœlestibus sanctissimi Para-
cleti infusionib. gratiarum fecundata, uberrimos ad gloriam tuam fructus
progerminet, & omnes gentes unanimi plausu, & exultatione hym-
num laudis tuæ semper decantent.

IN PSALMUM LXV.

Jubilare Deo omnis terra, Psalmum dicite.

MEDITATIO LXVII.

*Exhortatio ad laudandum Deum, ob ejus in omnes beneficia, præsertim liberationis ab hostibus.**Argumentum Psalmi.*

Invitat omnes Propheta ad laudandum Deum, ob beneficia ejus in universos, maximè ob liberationem ex servitute Ægypti populum suum (sens. lit.) Ecclesia fideles ob Redemptionis beneficium (sens. alleg.) Anima ob liberationem ab hostibus spiritualibus (sens. mor.) vel etiam à malis hujus vitæ per resurrectionem (sens. Anagog.) hoc enim titulo Psalmus inscribitur; *Canticum resurrectionis* à PP. nonnullis.

Punctum 1.

CONsidera laudis universalis conditiones, & materiam: seu causas, quæ sunt varia Dei in omnes, & peculiariter in populum suum beneficia. Conditiones proponit versu secundo, ut fiat cum jubilo. *Jubilare Deo omnis terra*, Jubilum autem, ait Bellarm. significare internum affectum, qui præcipuus est in laude, & quem Deus potissimum respicit, quippe qui spiritus est, & qui *adorant*, uti etiam qui laudant eum, *in spiritu & veritate oportet adorare*, & laudare. Joan. 4. v. 24. Hinc adjungitur, *Jubilare Deo omnis terra*, seu universi habitatores terræ, & sine interno affectu laus vera non est, sed ficta, aut mortua: sicut homo mortuus deficiente animâ homo verus non est. Altera conditio est, ut sit sonora & solennis, publica enim beneficia, ob qualia hic laus exigitur, publicâ etiam cum solennitate & ritu solenni, externaque significatione celebranda sunt. Unde exigit psalterium, quo psalmus resonet cum cantu, *psalmum dicite nomine ejus* (personæ ejus, vel ut hebr. legit.) *psallite gloriæ ejus*, seu *pulsate psalterium in gloriam ejus*. Tertia est, ut sit sincera, & integra, *date gloriam laudi ejus*, nihil vobis decerpando ad vestram glo-

gloriam, sed totam ejus laudi tribuite, velut habetur in hebr. *Ponite gloriam in laude ejus*, id est, hæc sit gloria vestra, quod laudetur Deus perpetuò ad intentionis sinceritatem indicandam, quæ in externis laudibus à propria gloria sæpè infuscat. Porro laudis materiam, & causas prosequitur pluribus versib. seqq. *Dicite Deo quam terribilia sunt opera tua Domine.* v. 3. quibus significatur prima causa, Dei scil. Majestas, & Potentia, quæ sacrum quendam horrorem injiciat meditati, nam *terribile est* Hieron. teste *quod mirari possumus, comprehendere non possumus.* Atque eundem horrorem incutit non solum fidelibus servis Dei, sed etiam inimicis infidelibus: nam *in multitudine virtutis tuæ*, (seu ob magnitudinem potentiae tuæ) *mentientur tibi inimici tui*, i. e. simulato animo, & ementito cultu exteriori se tibi submittent, necessitate magis, quam voluntate territi, plurimis maximisque potentiae tuæ signis, & portentis, ut fidem, cultum Dei, & pietatem simulent, à quo abhorrent. Quemadmodum Psal. 17. v. 46. Deus quæritur: *Filii alieni mentiti sunt mihi, & claudicaverunt, &c.* i. e. gentes alienæ propterea à quod bello domitæ, & sub jugum coactæ sint, speciem præ se tulerunt pacis, cultus, & submissionis, cum tamen alieno à me animo, nunc in hanc, nunc in aliam partem claudicarent, & à veris semitis declinarent, ut fieri videmus in conversis ad fidem Catholicam ob metum Magistratus & Dominorum quibus subsunt. Verum non hoc simulato modò, sed animo sincero v. 4. *Omnis terra adoret te* (ob potentiam tuam) *& psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo*, eo modo quo v. 2. explicatum est, atque ut majori affectu Deum laudent universi, provocat eos ad consideranda opera admirabilia Dei in particulari: v. 5. *Venite & videte opera Dei terribilis*, seu admirandi cum timore, *in consiliis* seu factis suis, *super filios hominum*, quæ pro incolumitate hominum perfecit, vel super, id est, *præ filiis hominum*, q. d. Considerate facinora ejus miranda, & in illis quasi in tabella cernite, obstupescendam ipsius Sapientiam in consiliis suis, quibus humano generi consulit. Significans inscrutabilia Dei esse consilia, juxta Apostoli ad Rom. II. v. 33. sensum. *O altitudo divitiarum, sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viae ejus*, quo modo ly terribilis accipi supra ex S. Hieron. dixi. Sunt qui judiciorum, seu consiliorum divinorum super filios hominum, profunditatem tremendam intelligant de arcanis consiliorum in prædestinandis homi-

hominibus, quæ sanè terribilia sunt, & inscrutabilia, dum de unâ massa creati, alii eliguntur, alii reprobantur. Et ut de die iudicii prædixit Christus Luc. 17. v. 34. *Erunt duo in lecto uno, unus assumetur, & alter relinquetur; duæ erunt molentes in unum, una assumetur, & altera relinquetur.*

Hæc porro quæ de factis & consiliis Dei formidandis in genere dixerat, duob. exemplis in particulari declarat. v. 6. Alterum est: *qui convertit mare in aridam*, quando scilicet, ut narratur Exod. 14. v. 21. *Extendente Moysse manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi, & urente tota nocte, & vertit in siccum, divisaque est aqua, &c.* Alterum: *In flumine pertransibunt pede ex* Josue 3. v. 16. refertur, quando scilicet pari modo steterunt aquæ descendentes in loco uno ad instar montis ascendentes, quæ autem superiores erant, in mare solitudinis descenderunt, & sicco pede, omnis populus per arentem alveum transibat, magnâ omnium lætitiâ, & laude Dei, ut sequitur. *Ibi letabimur in ipso*, in quibus futurum ponitur pro præterito, Hebræis consuetâ Phrasi. Nisi Propheta sanctus simul figuram, & rem figuratam divino spiritu doctus per futurum exprimere voluerit, ad significandum mysterium redemptionis humanæ Christum, qui è potestate infernalis Pharaonis ereptos per mare rubrum Passionis suæ ad portum salutis, beatissimasque oras felicitatis æternæ traduxit: Vel rapidissimum Jordanem Mundi, & Mortalitatis huius, incolumes, & salvos, vitâ, & doctrinâ suâ transmittere docuit, gratiâque suâ adjuvit, ut fluxas sæculi res sicco pede, non in hærentes illis, nec titubantes calcaremus, atque ita ad terram promissionis æternæ pertingeremus, *ubi letabimur in ipso*, divinâ ejus fruitione semper beati.

V. 7. Qui sequitur, illativam admonitionem continet; *Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt, qui exasperant, non exaltentur in semetipsis.* q. d. cum igitur Deus tantæ potentie sit, ut *virtute sua*, id est, non aliunde accepta, sed sibi propria & independente ab alio quocunque, atq; æterno imperio nunquam defecturo omnibus dominetur (nam dominantur quidem & alii principes, sed non virtute sua, sed à Deo concessa, neq; in æternum, sed ad tempus modicū) sitque præterea tantæ Sapientiæ, ut omnia accuratissimo oculo lustret, videatque quæcunque fiunt ab omnibus nationibus remotissimis, nemo

præsumat tam potentem & sapientem Dominum exasperare, vel peccatis suis irritare, & provocare ad vindictam, repudiando imperium ipsius, nec animos in altum extollat, apud seipsum sibi persuadens quasi id impune laturus sit; quamvis ad tempus omni floreat prosperitate, sed contra potius (ut ab initio monui) *Benedicite gentes Deum nostrum*, v. 8. non solum vos Hebræi, populus Deo singulariter obstrictus, sed cæteræ etiam gentes universæ, & *auditam facite vocem laudis ejus*, id est, enuntiate laudem ejus, ut omnes exaudiant, narrando beneficia vobis ab illo concessa, ut ejus bonitas & misericordia omnibus innotescat, vel ut testes eorum sint, vel ut exemplo vestro provocentur, sicque unus omnium in colendo laudandoque Deo consensus existat.

Ad quod exemplo suo ipse prælucere voluit, narrando omnibus in se collata à Deo beneficia particularia, quæ quivis tamen Electorum applicare sibi possit; formam omnibus modumque proponens in rememorandis, grataque mente recolendis, nec non laudandis divinis beneficiis, usui futurum: In quibus primum est; v. 9. *Qui posuit animam meam ad vitam*, id est, conservando animam in vita sua spirituali, vel eam illi restituendo, si forte eâ excidisset: quod enim *ponitur ad vitam*, vel eam accipit, si non habet, vel si habet, eam conservat. Quod Conservationis, vel Restorationis beneficium quivis Electorum magni meritò æstimare debet, eo quod inter tot hostes, & tentationes, Dei munere salvus ad salutis portum evaserit: nec minoris reputare, si semel mortuus iterum in vitam restitutus sit.

Alii per verba: *qui posuit animam meam ad vitam*, beneficium Electionis, & Prædestinationis intelligunt, hoc sensu: qui *posuit*, id est, præordinavit, ac prædestinavit me *ad vitam* immortalis gloriæ in cælo. Vel, qui me posuit in numero semper victurorum; quæ longè excellentissima Dei gratia, est fundamentum, & principium tum prioris, tum quæ sequuntur. *Et non dedit in commotionem pedes meos*, i. e. constantem, & immobilem me præstitit, per quæ intelligitur donum perseverantiæ, quod proprium est prædestinatorum ad vitam æternam. Nec cadit sub meritum de condigno. v. 10. *Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum*. Est hoc aliud beneficium, & prædestinationis effectus: Adversorum scilicet, tolerantia æquanimis. Cum enim Electos, seu quos Deus præscivit, sic prædestinarit, teste Apo-

Apostolo Rom. 8. v. 29. *Ut sint conformes imagini filii sui, quem oportuit pati plurima, & acerbissima, & ita intrare in gloriam suam.* Luc. 24. v. 26. Multæ quoque illis subeundæ, perferendæque sunt adversitates, quæ diversis Metaphoris explicantur. Et primo fornacis conflatoriæ, in quâ argentum, & aurum probatur, & purificatur; *Ignem nos probasti, sicut examinatur argentum.* Sunt enim revera calamitates justorum velut ignis quo animi illorum ab omni immoderatorum affectuum scoria sicut argentum, & aurum puriores redduntur, atque sic fides, & integritas eorum probatur, & clarior elucescit. Impiorum vero labes, & vitia non excoquit ærumna, sed auget potius, & emulat, ut illa crescente, crescat simul etiam eorum impietas.

V. 11. *Induxisti nos in laqueum:* Altera Metaphora est, quâ in particulari magis servitutis jugum indicatur, quod justis sæpe subire coguntur, ducti ab hostibus in captivitatem, in vincula, & carceres: Aut subiecti immitibus Heris, & Tyrannis. *Posuisti tribulationes in dorso nostro,* graves scilicet labores, morbos, dolores, quibus premeremur oppidò, & gravaremur suprâ modum cum Apostolo. 2. Cor. 1. v. 8. *& supra virtutem, ut taderet nos etiam vivere,* quæ tertia Metaphora est; *Imposuisti homines super capita nostra,* qui subjectorum sibi capita quasi pedibus proculcarent. Quâ Metaphorâ describitur tyrannicum Herorum Potentium, & inclementium imperium, & crudelis dominatus in miseros subditos, qualis fuit Pharaonis, & Nabuchodonosoris in Judæos, multorumque fidei Christianæ persecutorum, & gentilium principum in Christianos: Quibus significatur eleganter excruciatos toto corpore fuisse justos, dum manus & pedes vinculis, dorsum oneribus, & verberibus; caput pedum conculcatione afflictum fuit.

Denique v. 12. *Transivimus per ignem & aquam,* i. e. Per varias, & contrarias tribulationes jactati sumus, seu, per vices alternatim cōtrariis afflictionum diversarum malis vexati sumus, vel, ut S. Aug. exponit exercita probataque fides, & constantia nostra est, tum adversis, & duris in rebus; seu per genus omne angustiarum, quæ per ignem, qui acutissimi doloris est, significantur; tum blandimentis prosperitatis, quæ per aquam molliorem intelliguntur. Verum sicut ignis non consumit, sed purificat aurum, lignum verò comburit, & aqua lignum putrefacit, aurum eluit, & mundat; ita nos aurum velut per ignem, & aquam trans-

euntes probati, purgatique sumus; dum impii ab eodem igne consumpti, & ab aquâ eadem emolliti putrefactique perierunt, & sic *eduxisti nos in refrigerium*; Tandem ex his omnibus ereptos refocillasti in hac vita gratiæ, solationumque tuorum dulcedine, & refrigerio felicitatis æternæ. Hebr. habet, *Eduxisti nos in irriguam*, id est, terram bonis omnibus affluentem. Qui sensus idem est.

Affectus laudis & gratiarum actionis,
ex S. Aug. Med. c. 17.

„ **O** quantum à nobis miseris es timendus, amandus, benedicendus,
„ laudandus, honorandus, & glorificandus Domine Deus noster,
„ qui tantis nos beneficiis cumulasti. Tibi nempè debemus omne quod
„ possumus, omne quod vivimus, omne quod sapimus. Tu Domine
„ Deus noster à quo bona cuncta procedunt, propter te, & nomen san-
„ ctum tuum, da nobis de bonis tuis, ut in veritate placeamus, atque de-
„ bitas quotidie laudes rependamus tibi pro tantis beneficiis mise-
„ ricordiae tuæ.

Punctum II.

Considera modum & Praxin quam S. Propheta observavit in gratiis Deo referendis. v. 13. *In troibo, inquit, in domum tuam in holocaustis, reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.* v. 14. *Et locutum est os meum in tribulatione mea.* Quibus duos gratiarum actionis modos complectitur. Alter est Holocaustorum oblatio, in loco Deo dedicato, seu templo. Erant enim holocausta propriè sacrificia in gratiarum actionem Deo oblata, re nullâ Hostia remanente, sed concrematis omnibus.

Nobilius autem holocaustum offerri à nobis non potest, quam ut nos, nostraque omnia Deo, à quo universa accepimus, reddamus, & immolemus in igne charitatis, nulla parte animæ repugnante, nulla re nobis reservatâ, quin ad Dei servitium gloriamque dirigatur. Idque in domo Dei, quæ est vel Ecclesia, vel religiosus status, vel certè mens nostra, quasi in templum Deo dedicata: Ingressi secum & sacramentum Deo facellum cordis nostri intimo cum affectu devotionis.

Alter, Votorum Deo nuncupatorum exolutio, perfecta cum distinctione-

tionem; Quæ vel in Baptismo omnes Deo promissimus; abrenuntiando Dæmoni, & omnibus pompis ejus, vel publicè professi sumus in ordine sacro; vel privatim concepimus; vel ad quæ ratione status officique tenemur. Sive regularis, sive clericalis, sive sæcularis: quo etiam præcepta, Consilia, Proposita, referri possunt, in quibus omnibus perfectè exsolvendis, delectatur Deus, & contra *odio* habet *rapinam omnem in holocausto*, Is. 61. v. 8.

Illæ autem *cum distinctione labiorum* nostrorum offerenda sunt, distinguendo ut S. August. monet ad majorem devotionem nostram, & gratiorem Deo acceptationem, inter nos, & Deum: Considerando, & confitendo, Deum Creatorem esse nostrum, nos creaturas ejus. Deum esse Immutabilem, & independentem; nos omni mutationi, & vanitati obnoxios, & summè ab eo dependere, illum bonorum nostrorum non indigere, nos eo vel maximè; Illum Ens esse perfectissimum, & infinitum, nos ex nobis esse nihil. Illum omnipotentem, sempiternæque Majestatis esse Dominum, nos ejus conspectu undecunque esse indignissimos, & quæ sunt similia.

Addit autem Propheta eo fervore, & perfectione hæc exequenda, quo concepta fuerunt, dum in tribulatione alioque statu essemus constituti, quo maxime Deo nobis opus erat, ideoque omnia sine restrictione liberalissimè pollicebamur, ne immemores post (ut fieri in votis sæpè assolet) nostræ necessitatis, divinæque in ea opis præstitæ, montes aureos polliciti, vix ferreos præstemus. Quin potius imitemur iterum Prophetam sequenti v. 15. *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boves, cum hircis.*

Cujus versus varia lectio, constructio, & expositio est. S. Augustin. legit, holocausta medullata offeram tibi cum incenso, & arietibus. Ordinariam latinam retinet S. Hieronym. juxta hebr. quæ tamen cum priori coincidet, si (*Arietum*) non cum incenso construatur, sed præponatur illi jungaturque ad holocausta, sic *Holocausta medullata offeram tibi arietum, cum incenso.* Ut sit: Optimas se exquisitissimasque victimas Deo immolaturum, quales sunt pinguiiores, & medullæ abundantioris: Item copiosissimas ex omni meliorum animalium genere: non solum arietum, sed agnorum etiam

præpingulum, boum insuper, sub quibus & vituli veniunt, uti sub hircis, hædi quoque comprehenduntur; ad significandam devotionem quæ per pinguedinem, & medullam indicatur, ac liberalitatem, per omnis generis victimas, erga Deum in operibus nostris. Quibus incensum ex thure, quod est Oratio, & Devotio in Deum per intentionem perfectam conjungit: Hoc enim erat incensum thymiamatis Deo offerri solitum odoris gratissimi. Verum non hic odor Thymiamatis solum, sed ille etiam ex nidore incensarum hostiarum, & carnibus, arietum præsertim suavissimus dicitur. Lev. i. Quia figura erat odoris, verè & propriè suavissimi, patientiæ & humilitatis, obedientiæ & charitatis, hostiæ illius Deo gratissimæ, & *arietis inter vepres harentis cornibus*. Gen. 22. v. 13. In crucis ara, inquam, immolati, & spinis coronati filii Dei pro patris sui cœlestis honore, & generis humani redemptione. Cum hujus igitur divinis meritis, & virtutibus unitæ, oblationes nostræ inspirabunt Deo gratissimum devotionis odorem, eruntque acceptissimæ. Subjungit novum gratiarum actionis genus v. 16. *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit anima mea*, quibus evocat omnes timentes Deum, ut iis enarret beneficia in se divina, eo fine, ut secum Deum laudent, & pro iis gratias agant; Est enim hæc laus sacrificium omnium Deo gratissimum, de quo Psal. 49. v. 14. *immola Deo sacrificium laudis, sacrificium laudis honorificabit me*. Quod id ipsum sibi profuisse ostendit, docetque timentes Deum exemplo suo, ut idem præstent. v. 17. *Ad ipsum ore meo clamavi, & exaltavi sub lingua mea*, quasi repetat quod Pl. 17. v. 4. dixit: *laudans invocavi dominum, & ab inimicis meis salvus fui*: nam exaltare Deum linguâ, vel in lingua, aut sub lingua, Deum laudare est. Nisi illud *sub lingua*, cum S. August. intelligas intus, & in corde, quod est sub lingua, seu in silentio labiorum, animo invocare, & laudare Deum. Est enim invocatio cum laudatione Dei conjuncta efficax medium impetrandi quæ petimus. Nam mirum in modum & fiduciam ex parte nostra corroborat, & ex parte Dei commovet ejus bonitatem, ut non sinat talem repulsam ferre. Verum monet hanc invocationem, & laudationem Dei oportere etiam cum innocentia vitæ conjunctam esse. Nam v. 18. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*: si quod enim scelus mente conceptum haberem, quomodo cum spe impetrandi orare possem? *Nam si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus*

mus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata
ejus custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo facimus: 1. Joan. 3. v. 22. Pro-
pterea addit: v. 19. *Exaudivit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.*
Deniquè cum præcipuo gratiarum actionis actu claudit Psalmum: Cor-
rigens se quasi, ne arrogantius locutus videatur. v. 20. *Benedictus Deus*
qui non amovit, seu repudiavit, & repulit orationem meam, & misericor-
diam suam à me. q. d. Et tamen si mihi nullius conscius sim iniquitatis, ob
hoc tamen non merui à Deo exaudiri, nec id mihi, & innocentia meæ
velim arrogare, sed soli misericordiae divinæ. Qui idcirco benedictus
sit, quod & dederit mihi orationis gratiam, ac perseverantiam in ea, &
exaudiverit illam, & hoc modo ostenderit quod suam à me misericor-
diam non amoverit. Rectè enim S. August. *cum videris non à te amotam*
deprecationem tuam, securus esto, quia non est à te amota misericordia
ejus.

Affectus prophetae ex versu ultimo.

ORATIO.

Omnis terra adoret te Deus, & psallat nomini tuo, propter terribilia o-
pera, & inenarrabilia in omnes beneficia tua! Vt te jugiter laudando
transeamus per ignem, & aquam hujus mundi illasi, & perducamur ad re-
frigerium aeternæ beatitudinis, ubi ingressi in domum tuam, offeramus tibi
in templo tuae gloriæ holocausta medullata cum SS. omnibus gratiarum actio-
nis perpetua.

IN PSALMUM LXVI.

Deus misereatur nostri &c.

MEDITATIO LXVIII.

Desiderium adventus Christi tum in mundum, tum
in animam.

Argumentum Psalmi.

Concors cum titulo meditationis argumentum Psalmi
est,

est, ex omnium sententia, nam ad Messiam venturum ardentem anhelat, ut ab ipso illuminentur, & benedicantur omnes gentes, & omnes gentes vicissim illum benedicant; potest tamen ad quemcunque Dei in animam per gratiam suam adventum rectè applicari sensu morali.

Punctum 1.

Considera ardens hoc Davidis desiderium cæteris Patrum Veteris Testamenti votis de Messiae adventu accelerando accensendum esse. v. 2. *Deus misereatur nostri, & benedicat nobis*, q. d. Utinam tandem misericordiam illam promissam de venturo Christo experiamur, quâ benedictionem ejus consequamur, ut ex maledictis per peccatum, benedicti per gratiam, filii Dei efficiamur, & quæ sedentes, *hætenus in tenebris, & in umbra mortis* illuminemur luce Fidei, & Mysteriis Redemptionis nostræ: *Illuminet vultum suum super nos*, & ita quod initio oravi, *misereatur nostri*. Vel hoc etiam sensu: Qui hætenus severo, & irato vultu genus humanum ob peccata intuitus es, imò vultum tuum à nobis abscondisti, & oculos avertisti, tandem placidum & serenatum misericordiae tuæ vultum, ad nos iterum converte, & benignis favoris paterni oculis nos aspice, ut sic te nobis propitium, ac misericordem agnoscamus. Atque hæc sensu principaliter intento, quæ secundariò quivis pro se orare potest, ut Deus sui, suorumque misereatur, & benignè sibi faciat, nam benedicere apud Deum est benefacere. Respiciat se placidis oculis, dum vel remotis nubibus iræ, & indignationis ob peccata, sereno reconciliationis vultu velut filios, & amicos in gratiam revocatos blandè aspicit, vel dum lumen suæ sapientiæ, & gratiæ infundit suorum mentibus, ut & agenda videant, & ad ea quæ viderunt, gratiæ divinæ auxilio corroborati convalescant. Quo modo S. Ludgardis, hortatu Jordanis, Psalmum hunc pro ordine Prædicatorum quotidie recitabat, teste Gerard. Lemovic. apud Hesser.

Affectus Prophetæ in hoc versu.

Punctum II.

Considera causas & incentiva desiderii hujus. v. 3. *Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare, vel Salvatorem tuum.* Hæc nempè causa, & finis Adventus Christi est, ut sit omnibus nobis, sive Judæis, sive Gentibus, quod ipse dixit Joan. 14. v. 6. *Via, & Veritas, & Vita.* *Via*, quâ per peregrinationem vitæ hujus tendamus securè, certoque ad patriam cœlestem, & Deum patrem nostrum, ad quem finem creati sumus, incedendo per semitas veræ Religionis, cultusque Christiani, doctrinæque Evangelicæ, & legis novæ à Christo promulgatæ, & per vias mandatorum, & conciliorum Divinorum. Ad quam viam cognoscendam, ineundam, & decurrendam in tenebris tantis sæculi hujus, naturæque nostræ, luce nobis, & duce opus est, qui est ipse Christus, *Veritas*, ejusque gratia; hæc lux veritatis nobis per Incarnationem affulsit, ut S. Matthæus cap. 4. v. 16. benè explicat, illud Isai. 9. v. 2. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Est denique *Vita* nostra, quia per ipsius passionem, & mortem ad vitam salutemque perpetuam à morte damnationis æternæ redempti & salvati sumus: Undè salutare, vel salus, & Salvator noster est, quem ut oculis viderent homines, humano in corpore nobiscum conversatus est, ut prædixit Baruch. 3. v. 38. *In terris visus est, & cum hominibus conversatus est*, atque ita evenit quod promissum fuit ab Isaia, & refertur à S. Luc. cap. 3. v. 6. *Videbit omnis caro salutare Dei*; Versum hunc clarius habet hebræus: *ut nota fiat in terra via tua, in omnibus gentibus Salvator tuus*, quod verbo dicere possumus, ut cognoscatur inter omnes gentes Salvator Christus. *Hæc est enim vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum teste ipsa Veritate* Joan. 17. v. 3. Ex hac principali, & immediata causa finali sequitur, altera mediata, eaque duplex; *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes*, v. 4. Ut nimirum Deus glorificetur, & laudetur ab omnibus gentibus, vel Dei gloria amplificetur. Quæ ex beneficio hoc universali proficiscitur, dum abjecto falsorum Deorum cultu, Deum omnes agnoscunt,

Q
con-

confitentur, & debitum ei cultum honoremque deferunt, quæ altera causa est; Cui tertiam meritò loco posteriori subjungit, quæ scilicet est *utilitas* quoque hominum, v. 5. *Latentur & exultent gentes*, gaudio non mediocri, sed gaudio magno valdè cum suis primitiis conversarum gentium, & exultabundæ triumphent, qui hætenus contempti & abjecti fuerunt gentiles populi, *quoniam judicas populos in equitate*. Condemnando humani generis hostem justissimo judicio per Christum, ut ablato jugo tyrannicæ in homines potestatis principis tenebrarum harum, Christus qui morte suâ nos redemit, sit verus Rex omnium benignus & mansuetus. *Et gentes in terra dirigis* amantissime, inquam, gubernas gentium populos, dum vagè disjectas, & erroribus implicatas, ad tuum cultum revocas per Christum, eundemque ipsis filium tuum Ducem fidissimum ad vitam æternam tribuis. Quocirca iterum repetit adhortationem ad benedicendum, & laudandum Deum. v. 6. *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes*. Immortales tibi gratias agant gentium populi, & sanctissimo nomini tuo perpetuos hymnos cantant, vel hanc etiam ob causam, quæ accedit, *quia terra dedit fructum suum*. v. 7. dedit pro dabit, prophetica prædictione, germinabit tandem Salvatorem, ad quod suspirabant Patres apud Isaiam 45. v. 8. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem*, hic enim est ille *fructus terre sublimis*, de quo idem Propheta c. 4. v. 2. *Erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terre sublimis*. Atque hunc suum unicumque per excellentiam fructum vocat: quasi ejus comparatione nullum unquam protulisset alium, sed steriles spinas, & tribulos tantum germinasset. S. Augustin. de fructu bonorum operum id exponit, quem terra, seu animus noster, nullum ante dignum vitæ æternæ protulit. Velut terra maledicta per peccatum Originale: Ubi autem adventu Christi solis justitiæ irradiata, & calefacta, nec non imbre doctrinæ ejus Evangelicæ irrigata fœcundaque est reddita, cœpit producere fructum bonorum operum, quibus cœlestem mereremur beatitudinem. Non longè abeunt à S. Aug. qui terram universam sive orbem terræ hujus intelligunt, qui per tot ante sæcula sterilis jacuerat, mox ubi post Christi adventum Apostolicos nactus est agricolas, suscepto semine Evangelii fœcundissimus redditus est; pulcherrimosque Fidei, Religionis, Justitiæ, aliarumque virtutum fructus protulit. Velut præ-

prædixit Isaias cap. 35. v. 1. *Latabitur deserta, & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium germinans, germinabit, & exultabit latibunda, & laudans. Gloria Libani data est ei, & decor Carmeli, & Saron.*

Affectus Sancti Prophetæ jam explicati.

Punctum III.

CONsidera solennem ad hoc S. Vatis gratiæ implorationem à sanctissima Trinitate. v. 8. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ*, Rectè de hoc versu S. Gregor. L. 29. Mor. c. 28. David ut Auctorem omnium Deum in Trinitate ostenderet dixit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus*, ac ne tertio Deum nominans, tres Deos dixisse putaretur, illico Unitatem ejusdem Trinitatis insinuans addidit: *& metuant eum omnes fines terræ*, qui enim non eos, sed eum subdidit, unum tria, quæ dixerat, intimavit. Ab hoc ergo Deo, Uno Trino gratiam sic quasi orat: Benedictionem suam cœlestem nobis ad hoc impertiatur Deus Pater, & Deus Filius (qui Deus noster per incarnationem peculiariter est, nostram indutus naturam humanam, & habitu inventus ut homo ad Phil. 2. v. 7.) & Deus Spiritus S. Deus trinus & unus. Deus pater benedicat, id est, benignè faciat nobis, velut supr. v. 2. explicavi, filium suum mittendo. Deus filius benignè faciat nobis patrem reconciliando. Deus Spiritus S. benignè faciat nobis patrem filiumque demonstrando. Utinam & Patrem, & Filium & Spiritum S. unum Deum in Essentia, & Trinum in Personis, omnes termini orbis terrarum, piè colant, sanctè venerentur, & metuant, & jugi laude concelebrent.

O R A T I O.

Visita nos misertus nostri, oriens ex alto Domine Deus noster, & gratiâ tuâ cœlesti illustra mentes nostras, ut cognoscamus in terra vias tuas. Utque benedicant tibi omnes populi, & metuant omnes fines terræ, tu qui es trinus & unus, pater & filius, & Spiritus S. benedictione tua divina nos præveni. Amen.

IN PSALMUM LXVII.

Exurgat Deus &c.

MEDITATIO LXIX.

*Epinicium Christi & Ecclesie.**Argumentum Psalmi.*

Psalmum hunc continere Carmen triumphale, seu Epinici-
cium, extra controversiam est. Cujus autem causa decantatum
sit, disputatur. Alii volunt post devictos Philistæos, Moabitas, Sy-
ros, &c. 2. Reg. 8. v. 28. à David Deo decantatum. Alii in transla-
tione Arcæ : Nam solebat hic Versus *Exurgat Deus &c.* dici,
quando elevabatur Arca aliò transferenda, ut patet ex Num. c. 10.
Nos S. Augustinum secuti, Christo, & Ecclesiæ illud tribuimus.
Nam Resurrectionis, Ascensionis, Missionis S. Spiritus, Prædica-
tionis Apostolorum, & alia fidei nostræ Mysteria continet, & li-
cet è Veteri quoque Testamento nonnulla afferantur, illa tamen
eo fine narrantur, quatenus figura sunt, & referuntur ad Christum
& Ecclesiam.

Punctum I.

Considera sanctissima fidei nostræ Mysteria, quibus Christi regnum
constructum, & constitutum, dæmonis verò, ac vitiorum destru-
ctum ac pessundatum est, quæ S. Propheta revelatione divinâ edoctus,
(licet sub variis allusionibus, & figuris) profundo modo enarrat hoc
Psal. quorum primum, velut fundamentum omnium, est Mysterium
Incarnationis Filii Dei. Quam verbis illis exoptat, quibus Moyse
utebatur, quoties Arca Domini elevabatur, asportanda aliò : *Exurgat
Deus, & dissipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum à facie ejus,*
v. 2. Quâ formâ præcationis quemadmodum Moyse optabat, ut cum
elevatione Arcæ, elevaretur quoque potentia Dei, ipseque Deus cum
Arcâ exurgeret, & ad dissipandos hostes populum suum præcederet :
Ita David Christum Filium Dei, veram Arcam fœderis inter nos &
Deum,

Deum, exoptat, ut exurgat, nempe de sinu Patris, & transferatur in gremium matris incarnandus, ut hac ratione primò regnum Christi constituatur, ipso duce, & destruaturs regnum Sathanæ, & dissipentur hostes Dei, diffugiantque ad ejus præsentiam, & adventum. *Sicut deficit fumus, deficient, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.* v. 3. Quibus verbis hujus dissipationis, atque fugæ, celeritatem, ac facilitatem duabus aptissimis similitudinibus, explicat, fumi scilicet: qui à vento celerrimè dispergitur; Et cæræ, quæ calore ignis vehementi dissolvitur, sic ait à facie, vel in præsentia Dei perituros peccatores: sive per hos peccata intelligantur (Concreto pro abstracto) ut sunt Idololatria, injustitia, oppressiones justorum, &c. Vitia quibus ante Christi adventum mundus inundabat: sive dæmones, quos invocato nomine Christi, & hoc gemino versiculo recitato, se oppugnantes magno numero, mox profligabat S. Antonius: *Exurgat Deus &c.* teste S. Athanasio in vitâ. Atque hanc hostium celerem facilemque dissipationem idem Vates regi Christo Incarnato prædicit Psal. 44. v. 4. *Accingere gladio tuo* (Divinitatis) *super femur tuum* (humanitatis, ut ibi expositum est) *potentissimè. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent &c.* Quod si fortè minus fulta autoritate hæc expositio videatur (quamvis ad hoc satis videatur, quod SS. PP. de Christo hæc intelligant) possunt cum Cardin. Bellarm. de Christi Resurrectione explicari, per quam Arca Humanitatis ejus elevanda erat, & ipse Dux futurus, caputque Ecclesiæ gloriosum, cujus nomine, & potentiâ adversæ potestates subito dissiparentur.

Sicut porrò hostes terrore, ita econtrà Affeclas. & sectatores Christi gaudio afficiendos, prædicit sequenti. v. 4. *Et justī epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in latitia.* Sic, inquam, lætentur, ut solent epulantes. Aut exultent celebrando solennes & festivas epulas coram Domino, ut faciebant Judæi in solennitatibus suis: quibus epulabantur in templo, de pacificorum carnibus & libaminibus, ut ex Deuteron. 12. & 14. cap. videre est; Vel ut in conspectu Dei semper se esse meminerint, ideoque modestâ cum exultatione *delectentur in latitia*, id est, perfruantur istâ sanctæ lætitiae voluptate, ut ad mundanas & carnales voluptates se convertere necesse non habeant. Ex eadem lætitia v. 5. *Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus*, vos primitiæ creden-

tium, qui digni facti estis cognitione tantorum mysteriorum; & voce, & opere Deum laudate, hymnosque concinite.

Iter facite ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen (est) illi. Quibus verbis Mysterium Prædicationis, sive ab ipso Christo coeptum circa annum trigésimum, postquam à Joanne baptizatus est, sive postea continuatum ab Apostolis post Ascensionem Christi prædici putant: Et primum quidem iter Christo præpararunt, tum Præcursor S. Joannes idcirco à Deo missus, ut esset Præco, velut Christus Matth. 11. v. 10. de illo testatur: *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Et ipsemet de se Joan. 1. v. 23. *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini,* tum ipse cœlestis Pater hac voce cœlitus demissa: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui,* Matth. 3. v. 17. *ipsum audite.* cap. 17. v. 5. Tum ipsi Apostoli & LXXII. discipuli quos Christus præmisit, Matth. 10. v. 11. & Luc. 10. v. 10. *Ante faciem suam in omnem civitatem, & locum quo erat ipse venturus,* ut præviis prædicationibus, & prodigiis ab illis patratis populum disponderent ad adventum ipsius: iterque pararent: Post Ascensionem verò idem iter iidem Apostoli præpararunt illi, *qui ascendit super occasum, Dominus nomen (est) illi.* v. 5. Seu qui à mortuis resurrexit, & cœlos gloriosus ascendit, sedetque Dominus, & Judex universorum ad dexterā patris. Ascendere enim hic idem est, ac curru provehi, vel ascendere supra rem aliquam, eam conculcando pedib. equorum, & rotis currus; pro (*occasum*) hebræus habet *super noctis tenebras, super desertum.* Quæ omnia significant corruptionem mortalitatis, quæ plena est tenebris, & ariditate. Dicitur ergo Christus resurgens ascendere super occasum, quia quodammodo equitat, & curru invehitur super omnia mortalia, triumphans de morte, de tenebris inferni, de deserto mundi hujus inferioris. Sic Card. Bellarm. ex S. Gregor. & aliis SS. PP. Huic ergo tanto Domino, (*Dominus nomen illi*) ut præparent iter, & viam sternant Apostoli, virique Apostolici, hortatur; Ut habitaturus per fidem in cordibus omnium gentium, per illorum prædicationes aditum apertum, & paratum inveniat.

V. 6. *Exultate in conspectu ejus,* qui prædicando paratis viam Domini, facite id cum gaudio & exultatione, nec timeatis eos, qui vos persequuntur, & in bono opere turbant, *nam ipsimet turbabuntur à facie ejus,* antequam vos magnā in pace exultatis, ejus inquam, *qui est pater Orpha-*

Orphanorum, & iudex defensorque Viduarum. v. 6. Tertium Myſterium, quod eſt Chriſti glorioſi in cœlo capitis influxus, in corpus ſuum Myſticum, & membra, pluribus verſibus ſeqq. deſcribitur.

Deus in loco Sancto ſuo (ſupple, reſidens, nempe in cœleſti Sion ad dexteram Patris,) ille *Deus*, pacis qui *habitare facit unius moris in domo*, v. 7. Spiritum charitatis, concordia, & unitatis ſuprà primitivam Eccleſiam, & Diſcipulos ſuos effudit, ut tametſi ex diverſis populis, Judæis & gentibus, diverſisque nationibus, nec non ingeniis, naturis, & inclinationibus diverſis conſtarent, ita tamen conjuncti in domo Eccleſiæ viverent, ac ſi unius moris, unius ſenſus, unius indolis, ac voluntatis eſſent, velut unâ in domo, aut familiâ ſunt fratres, ſorores &c. quod de primis Chriſtianis refertur, Act. 4. v. 32. *Multitudinis credentium erat cor unū, & anima una*, non ſolum unius fidei, unius ſpei, & charitatis, ſed unius intellectus, & unius voluntatis. Seu vinculo charitatis inter ſe omnes ita colligati, ut nō multi ſed unus, aut certè in multis quaſi unum cor, & una anima foret. Quam genuinâ notam ſuorum diſcipulorum Chriſtus eſſe voluit. Joan. 17. v. 35. *In hoc cognoscent omnes, quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem ad invicem habueritis.* Hunc ergo charitatis ſpiritum in membra ſua, corpusque Eccleſiam ſcilicet, mox ab Aſcenſione ſua influxit Chriſtus, ſuumque erga illos amorem declaravit, S. Hieron. ex hebr. hunc verſiculum ſic vertit: *Qui habitare facit unicos, & ſolitarios in domo*, hoc ſenſu: qui deſtitutos aliorum auxilio, & quaſi relictos ſolitarios, & unicos, in ſuam providentiam ſuſcipit, ac ſine timore, & periculo, ſuâ in domo habitare facit, velut Orphanorum pater, & Viduarum, quæ derelictæ habentur, protector. *Tibi enim derelictus eſt pauper, Orphanus tu eris adjutor* Pſal. 10. v. 14. erga illos enim ſibi confidentes ſingularem ſuam Deus oſtendit providentiam, qui in terris non agnoſcunt patrem, neque ſponſum, ſed Deum ſolum habent pro patre & ſponſo, in illo ſolo ſpem ponunt, illum ſolum diligunt, qualis primitiva Eccleſia videri poterat, velut ſponſo Chriſto à ſe aſſumpto in cœlos, vidua, & filii ſeu primi fideles Orphani inter hoſtes, & lupos ſolitarii, qui tamen abſque timore, *virtute magnâ reddebant teſtimonium Reſurrectionis Jeſu Chriſti, Domini noſtri.* Act. 4. v. 33. Et quamvis Judæi hæc audientes diſſecarentur, & cogitarent eos interficere, ſingulari tamen Dei providentiâ per ſententiam Gamalielis in concilio dictam (à morte ſervati, atque etſi non ſine

pla-

plagis) liberi dimissi sunt, *omni autem die non cessabant, in templo, & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Iesum* Actor 5.v.42.

Atque hic secundus Christi in suam Ecclesiam novellam influxus singularis Providentiæ dici potest.

Cui subditur tertius *potentia. Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.* v.7. Quo versu tria potentia Dei exempla erga novam Ecclesiam affert, quod educat vinctos In fortitudine, id est, vinculis fortiter constrictos, siquidem (ut fieri potest) *in fortitudine* referatur ad vinctos, vel si referatur ad *educit*, Deus per fortitudinem suam, & potentiam eos, qui erant catenis vincti, è vinculis, vel servitute eximit. Quanquam ad utrumque referri illud *in fortitudine*, non in congruè possit, sicut post utrumque ponitur, ad magis declarandam eandem Dei potentiam, quam erga suam quoque recentem ostendit Ecclesiam, in S. Petro ejusque Vicario capite præsertim, quem dormientem inter *duos milites, vinctum catenis duabus*, Angelo ductore per custodiam duplicem, & portam ferream, è vinculis, carcere, & Judæorum hostium expectatione liberavit, & oranti sine intermissione pro eo Ecclesiæ restituit, ut narratur Actor. 12.v.6. Nec erga suos tantum fideles, sed hostes etiam, & adversarios, seu v.7. *similiter eos qui exasperant*, & peccatis eum ad iracundiam provocant, fortitudinem, potentiamque suam, in bonum amen ejusdem Ecclesiæ suæ, tum ipsorummet ostendit: Cujusmodi exasperator fuit Saulus, Ecclesiæ novellæ Christianorumque persecutor, *quem spirantem minarum, & cadis in discipulos Domini*, suscepto in itinere Damascum, perdendorum Christianorum causa, velut in flagranti crimine, fulmine quasi percussus ex eo quo deturbavit, soloque prostravit, his verbis: *Saule, Saule, quid me persequeris*, Actor 9.v.4. & ex persecutore Ecclesiæ, propagatorem propugnatoremque ejusdem effecit. Quibus addit *eos qui habitant in sepulchris*, per quos intelligunt, cum Tirino patres ereptos è limbo, tanquam è tenebris sepulchri, & umbra mortis, & suâ passione in vitæ æternæ lucem eductos, Ecclesiæque triumphanti adscriptos, testes etiam suæ fortitudinis & potentia, quam erga Ecclesiam ostendit. Quæ expositio, si forte minus placet, accipiat illa communior, ut per *vinctos* intelligantur peccatorum inveteratorum compedibus arctissimè colligati, & per eos qui *exasperant*, qui per contumaciam in peccatis & infidelitate sua

sua obduraverunt, & ad æquissimam vindictam Deum contra se provocant: & per eos, *qui habitant in sepulchris*, qui velut quatriduani cum Lazaro in peccatis computruerunt, & desperati in sepulchris consuetudinum suarum jacent, in quibus omnibus liberandis, & educendis è vinculis, & sordibus peccatorum Deus fortitudinem, seu potentiam gratiæ & misericordiæ suæ luculenter ostendit, quotidianis prope in Ecclesia exemplis. Quæ beneficia Redemptionis & Liberationis Christi, ut credibilia faciat propheta, commemorat antiqua beneficia Israelitis præstita, quæ figuræ erant subsecutorum istorum: Ut primo educationis Judæorum, è servitute Pharaonis Ægyptica. Deus, inquit, *cum egredereris in conspectu populi tui in columna nubis per diem & in columna ignis per noctem; Cum pertransires in deserto. v. 8. præcedens transeundo vastam solitudinem*, velut dux populi tui, post transitum maris rubri.

V. 9. *Terra mota est, etenim cæli distillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.* Qui versus ita construendus est, & clarus evadet. *Terra mota est à facie Dei Sinai*, (quando scilicet ad descensum Dei, in montem Sinai, quo Decalogum accepturus Moyses ascenderat, tremere & salire mons visus est; Sic enim pro *terribilis mons tremens & saliens*, hebræus legit ut Exod. c. 19. v. 18. habetur) *etenim*, (pro, & etiam) *cæli distillaverunt à facie Dei Israel*; quando Manna pluit Israelitis, à qua benignitate erga populum suum Israel, Deus Israel vocatur; ut indicatur sequenti. v. 10. Nam *pluviam*, inquit, *voluntariam* (alii tempestivam; alii copiosam) *segregabis hereditati tuæ*. Id est, ex benignâ voluntate, & liberalitate erga populum, qui hæreditas tua est, derivasti tempestivè, & copiosè pluviam illam spontaneam in eum, & terram ejus, quam jure hæreditario illi attribuisti. Mutatio temporis præteriti in futurum apud hebr. non est insolens, quanquam etiam de novæ legis Ecclesia spiritu prophetico prædixisse, conjunxisseq; figuram, cum figurato rectè intelligi possit. Ut quemadmodum Deus Israelitis dux fuit per desertum, & pavit eos pane cœlesti, ita Christus Deus, & Homo populo suo Christiano, quem ex Pharaonis inferni Tyrannico dominatu ereptum, per mare rubrum sacratissimi sanguinis sui deduxerat, ac redemerat, Dux extitit, tum doctrinâ Evangelicâ, quæ velut columna ignis est noctu, & ut loquitur Apost. Petr. 2. 1. v. 19. *quasi lucerna lucens in caliginoso loco* (per lumen fidei obscurum)

donec dies æternitatis elucescat, tum vitæ exemplo, quod nubis instar columnæ per diem & desertum vitæ hujus nobis præluxit. Nec solus ipse ducatum hunc præbuit Ecclesiæ, dum vixit cum ea; sed post Ascensionem, ad cœlos misit ei Spiritum S. Ductorem, Doctoremque divinissimum, ut promisit Joan. 15. v. 26. & 16. v. 13. *Mittam vobis à patre Spiritum Veritatis qui à patre procedit. Cum autem venerit ille Spiritus Veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ad cujus adventum tanquam novi legislatoris in monte Sinai, seu Ecclesia novi testamenti, *Terra mota fuit, cum in die Pentecostes factus est repente de cœlo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis* Act. 2. v. 1. Et cœli distillaverunt pluviam voluntariam, nempe gratiæ cœlestis copiosam liberalemque profusionem, quæ spontanea, & voluntaria rectè dicitur, quia non ex meritis hominum, velut è vaporibus terræ sursum elevatis, sed ex misericordia & bonitate Dei, & S. Spiritus ipsius (qui est Charitas, & Bonitas ipsa per Essentiam) effusa est, in hæreditatem Dei propriam: id est Ecclesiæ filios ac fideles, quibus illa pluvia singulariter segregata dicitur, quia bona temporalia sunt communia fidelibus, & infidelibus; Gratia autem Spiritus S. segregata est, ut detur solis fidelibus in Ecclesia, extra quam non est salus; Ita Bellarm. Additur, & *infirmata est*, (& pro quia) non solum re ipsa in gentilismo, per ignorantiam veri Dei, & depravatam vitam, Idolis serviendo, & concupiscentiis suis, vitiisque, multum debilitata fuit: Sed etiam per cognitionem sui suæque infirmitatis, in qua Apostoli se exercuerunt, suæ debilitatis sibi conscii juxta Christi Magistri monitum Act. 1. v. 4. & Luc. 24. 49. *Et ego mitto promissum Patris in vos: Vos autem sedete in civitate, quo ad usque induamini virtute ex alto.* Significando dispositionem ad Spiritus S. gratiam accipiendam aptissimam esse, suæ infirmitatis cognitionem, & conscientiam nihili sui. Hinc addit, *tu verò perfecisti eam*, v. 10. confortando, illuminando, & omnibus gratiis cœlestibus dotando, perficiendoque.

V. 11. *Animalia tua habitabunt in ea, parasti in dulcedine tua pauperi Deus.* Nonam hic versus populi Israelitici velut typi aut umbræ: & populi Christiani, ceu veritatis, ac rei ipsius adumbratæ comparationem continet. q. d. sicut grex tuus, qui est populus tuus, quem velut pastor regendum, & deducendum in terram promissionis suscepisti, quæ animalia tua sunt, habitabit in terra illa, quam ei promisti, cui etiam, utpote

utpote pauperi populo, & à tyrannis afflicto parasti cibum, & omnia bona, pro miseratione, & dulcedine bonitatis tuæ. Ita fideles tui Christiani, oves, & animalia pascuæ tuæ in caulis Ecclesiæ tuæ, ter sanctis, & ter beatis, securè commorabuntur, quibus parasti cibum divini verbi, solatiorum, Imò corporis & sanguinis tui, *omnem dulcedinem, & delectamentum in se continentem*, in dulcedine charitatis, & bonitatis tuæ: quia grex ille pauper est, & à rebus sæculi segregatus, & quia tu Deus illius es, singulariter ei prospiciens.

Seq. v. 12. *Dominus dabit Evangelizantibus verbum virtute multa.* Favor hic influxusque novus est à Christo, & Spiritu S. profectus in Ecclesiam, ejusque Apostolos, & Prædicatores, ut dono linguarum instructi, & dotati fuerint, ad evangelizandum, prædicandumque gentibus omnibus legem novam, idque magna cum efficacia, & libertate, vel non sine multorum profectu admirabili ad Deum converforum, ut in Actis c. 2. 3. & 4. narratur, vel non sine miraculis virtute divinâ perpetratis, in confirmationem prædicati Evangelii, quod Christus Apostolis promissit Mar. 16. v. 15. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium, &c. signa autem eos qui crediderint hæc sequentur, &c.* Quod & eventus comprobavit, ibid. *Illi autem profecti prædicaverunt Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis*; Additur insuper ad confirmandum favorem, & influxum eundem. *Rex virtutum dilecti, & speciei domus dividere spolia.* v. 13. Obscurior versiculus hic, cujus lectionem Ordinariam nostram calumniatur Calvinus, sic explicatus evadet clarior: Christus Salvator, *Rex virtutum*, id est, exercituum suorum, qui æterno patri hominibusque dilectissimus est (nam congeminatio vocis *dilecti* superlativum hebræa Phrasi sonat) dabit (ex versu superiori supplendum,) Ecclesiæ suæ speciosæ (abstracto pro concreto posito per hebraismum, speciei pro speciosæ) vel, ad speciem, & decorem domus Dei, quæ est Ecclesia, gentes quasi spolia dividendas, prædicatione Apostolorum conquistas, & conversas. Per quæ explicatur Versus superior, & cum hoc connectitur. Illud igitur *dilecti, dilecti*, seu dilectissimi non tam refertur, ad nomen populi, quod à nonnullis subauditur hoc sensu, *Rex exercituum populi sui dilectissimi*, sive Israelitici, sive Christiani, quam ad ipsum Christum, poniturque pro suorum, id est, exercituum, qui sunt ipsius *Christi dilectissimi*, ut exposui, quo nihil usita-

tius est in scripturis, ut repetitum scilicet nomen ponatur pro nomine, velut multis ostendit exemplis Bellarm. *quibus divina providentia novus effectus declaratur*, qui est dilatatio & propagatio Ecclesiæ, novarum gentium accessione, & conversione, quæ post divisionem Apostolorum accidit. Huc usque Epinicius Christi, sequitur nunc Ecclesiæ.

Affectus gratiarum actionis & laudis.

Benedicta sit Potentia, & Providentia, & Benignitas tua Christe Deus, quibus Ecclesiam fidelesque tuos, tam mirabiliter deducis, protegis, conservas! Laudent te cum illa omnes triumphantis Ecclesiæ Angeli SS. In æternum.

Punctum II.

Considera laudum titulos ipsius Ecclesiæ. Inter eos, Primus ipsius personam, & speciositatem concernit: *Si dormiatis inter medios cedros, penna columba de argentea* (supple erunt) *& posteriora dorsi ejus in pallore auri. v. 14.* Cujus versiculi obscurioris omissis lectionibus, expositionibusque diversis, hæc faciliior, & clariior reddi potest, sive literali sensu figuram, (nempe populum Israeliticum) spectemus; sive allegorico figuratum, populum scilicet Ecclesiamque Christianam.

Et quoad primum hic est sensus: Si post ingressum in Palæstinam, ita in portione terræ, quæ sorte vobis distribuetur (*κληρεθῆτε* enim sortem significat,) quietis confidere licebit, & ab omni hostium impugnatione securis velut dormire, (hebr. cubare seu jacere) in medio sortium vestrarum, atque intra terminos hæreditatis vestræ, unusquisque sub vite suâ, & sub ficulneâ suâ commorabitur, eritis facie hilari, nitidaque præ gaudio, sicut nitidis, seu argenteis & flavis, seu aureis pennis plaudens, ac lætabunda columba. Vel præ Chaldæis hostibus vestris, per columbam significatis, quia eorum insigne erat columba, uti Romanorum insigne fuit Aquila. Quo sensu Jerem. c. 25. v. 38. monet, ut fugiant à facie gladii *columba*, id est, Chaldæorum. Quoad figuratum vero seu Ecclesiam, sensus hic est: Ubi pace Ecclesiæ datâ licuerit cuique securè habitare in sua sorte, seu Diœcesi, tunc Ecclesia apparebit quasi columba speciosa habens pennas fidei, & doctrinæ instar argenti puras, & exter-

externas actiones ab internâ charitate, & humilitate pallorem auri referentes.

Aliter Bellarm. ad Prædicatores Evangelii hæc refert, quos inter duo testamenta Vetus & Novum, qui sunt duo Cleri, seu termini juxta SS. PP. & hæreditaria Ecclesiæ possessio: Hos inquam inter Cleros medios, si quiescunt, & dormiant, per meditationem Scripturarum Prædicatores alæ Ecclesiæ, quæ sunt Fides, & Mores, erunt de argentatæ puritate sapientiæ, & de auratæ fervore charitatis. Verbo dici potest: Ecclesiam speciosissimam esse ob doctrinam & mores, Fidem & Charitatem, vitam Contemplativam & Activam; quod ex meditatione Scripturarum utriusque testamenti consequitur.

Alterum Encomium seu laudis titulus ab Ecclesiæ Prælatiis sumitur: *Dum discernit Cælestis Reges super eam, nive dealbabuntur, in Selmon, mons Dei, mons pinguis*, v. 15. Hujus Versus sensus literalis ad figuram spectans hic est: Dum Rex, vel Cælestis Pater, vel ex hebr. *Omnipotens* distribuit populo suo per Tribus singulas Moderatores, qui eos regant, incolæ terræ promissæ præ lætitia sereno vultu erunt, & candidis, festivisque induti vestibus gaudebunt, sicut mons Selmon, qui nive coopertus semper candet. Nam candidæ vestes lætitiæ signum sunt, sicut Angelus apparuit in Resurrectione Christi *coopertus stolâ candidâ*, Marc. 16. v. 5. Sensu autem allegorico præcipuè intento, de Ecclesiæ Rectoribus sic exponitur: Cum rex Cælestis Christus constituet novæ Ecclesiæ Rectores, tunc non solum ipsi candore vitæ, & innocentia fulgebunt, (sicut mons Selmon albedine sua à longe conspicuus,) per virtutum exempla, & doctrinæ sinceritatem? Sed conversi etiam ab iis eorum subditi, Regis ad exemplum, qui prius atri peccatis erant, dealbabuntur per Baptismum, & Pœnitentiam, sicut mons Selmon nive conspersus. Imo tota Ecclesia velut mons Dei, id est, sublimis, & candore suo conspicuus apparebit. Nec modo sublimis, & speciosus; sed etiam Charismatum spiritualium ubertate pinguis.

V. 16. *Mons coagulatus, mons pinguis*. Lacte quasi fluens, & pinguedine, ob pascua pinguiissima, quibus tum butyro, & caseo animalia distenduntur: tum adipe, & pinguedine, quæ quia non defluunt, sed quasi coagulantur in eo, & manent. Mons ipse velut merum coagulum, aut massæ casei, butyrique instar coagulatus videtur. *Ut quid suspicamini, vel*

opinanimi, vel, ut alii legunt, æmulamini alios montes æque pingues & coagulatos. v. 16. q. d. fallimini, si alios præter hunc montem esse vobis persuadeatis, ubi tam salubria, tam fertilia, & pingua pascua sint, soli enim monti Ecclesiæ hoc convenit.

Unde hic est v. 17. *Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo, etenim dominus habitabit* (in eo supple) non ad breve, aut certum tempus, sicut in Synagoga, sed *in finem* usque ad consummationem mundi. De hoc monte vel Ecclesia prædicitur Isai. c. 2. v. 2. 3. *Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum gentes, & ibunt populi multi, & dicent: ascendamus in montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus.* Et nequis miretur, ac quærat unde illa monti Ecclesiæ fœcunditas? Respondet à Christo in cœlos ascendente, & indè fertilitatem illam tribuente: Cujus etiam Ascendentis figuram in descensu Dei in montem Sinai ad ferendas leges Decalogi per comparisonem quasi inducit.

V. 18. *Currus Dei*, inquit, *decem millibus multiplex, Millia lætantium Angelorum*, inquit Chaldæus. Hieron. & LXX. *Abundantium robore, gloria, splendore, &c. gratiis.* *Dominus in eis, in Sina, in Sancto*, q. d. sicut currus Dei quo vehebatur, cum descenderet in montem Sinai daturus leges Israelitis, multiplicatis decem millibus (numerus certus pro in certo, inexplicabili) Angelorum constabat: (Vehi enim Deum & sedere super Cherubim, & Angelos, passim scriptura asserit,) & millia illa non gementia sub pondere, sed lætantia, & plaudentia præ voluptate vehendi Dominum erant, à quibus Dominus delatus fuit in montem sanctum Sinai.

Ita, Christe Messia, v. 19. *Ascendisti in altum*, sive supremum cœlum Empyreum: *Cepisti captivitatem*, quam eduxisti gloriosus victor, & triumphator ex inferni carcere, dæmonisque potestate, *accepisti dona à Patre cœlesti in hominibus*, id est, pro hominibus, Apostolis in die Pentecostes, cæterisque deinceps fidelibus distribuenda, ut S. Paulus ad Ephes. 4. v. 8. hunc locum explicat, conformiter promissionibus Christi in Evangelio Joan. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis.*

Etenim *non credentes*, (Chaldæus, *rebelles, profelyti*) *in habitare Domi-*

Dominum Deum v. 19. Insuper (sic S. Hieron. illud *etenim* vertit pro *certe etiam*) sicut incredulos, & rebelles Judæos, quite in monte Sinai habitare credere noluerunt per desertum duxisti, & tuis beneficiis affecisti. Ita Gentiles infideles, qui non credebant Deum habitare in homine, vel *Verbum carnem factum esse, & habitasse in nobis*, vel Deum in monte sancto, seu Ecclesiæ Christianorum non commorari, illos etiam in captivitatem cœpisti, tibi que subjecisti, & pro iis dona accepisti & distribuisti.

Propter quæ sis *Benedictus Deus die quotidie*, id est, semper & per singulos dies. *Prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum*, v. 20. Per hanc vitæ nostræ peregrinationem diriget prosperè iter nostrum, continuâ assistentia gratiæ suæ, qui est autor salutis nostræ multiplicis, quâ indigemus multiplici periculo obnoxii. Faciat nobis iter prosperum ad gentes convertendas, quia Deus non quærit mortem, & ruinam hominum, sed est Salvator, & quia est *Deus noster, Deus salvos faciendi, & Domini Domini exitus mortis*. v. 21. Deus nempè noster peculiari modo ob humanitatem nostram assumptam, & Deus salvos faciendi, cui tum ex natura sua competit misereri, & salvos facere; tum ex munere Salvatoris, quod in se suscepit; *Et Domini Domini exitus mortis*, hebr. *Dei Domini est exitus mortis*, id est, supremi illius Domini est, (geminatorem enim verbi ejusdem superlativum importare suprâ dictum est) eripere è summis periculis homines, ut quasi ex ipsa janua mortis ad quam perducti erant, iterum exeant, & eripiantur.

Atque hætenus favores, quibus Ecclesiam suam fœcundavit Rex cœlestis, sponlus ejus exposuit. Nunc convertitur ad hostes ipsius, qui opprimere eam conati sunt; ex quorum etiam cohibitione, & castigatione uberes fructus protulit Ecclesia. v. 22. *Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum*, id est, superbiam conteret, & *verticem capilli perambulantium in delictis suis*. Quæ est, repetitio ejusdem. Vel, per verticem capillatum eorum, qui perseverabant in delictis suis, ipsum ducem hostium intelligit, superbè comatum, & cristas erigentem, atque super omnes se erigentem. Quales fuerunt Ethnici Imperatores, & præfides, Ecclesiæ persecutores, quos variè humiliavit, & Ecclesiam suam, illis frustra omni contentione contranitentibus, propagavit, & exaltavit.

Nam sicut *dixit*, (& fecit) *Dominus ex Basan convertam, convertam in profundum maris.* v. 23. Quibus confirmat suam Prophetiam testimonio Dei, quem inducit loquentem in hæc: Minatus est Dominus; cædam, & trucidabo hostes tuos, popule meus, etsi opibus, potentia, & omnibus bonis affluentes; Sicut Og Gigantem Regem Basan regionis uberrimæ, & pinguiissimæ, cum tota gente delevi: & sicut Pharaonem robore, & exercitu potentissimum cum omnibus copiis in profundo maris rubri demersi. Sic convertam, inquam, impios à deliciis, & fastu suo in ultimam calamitatem, & depressionem, tantaque strage id faciam: v. 24. *Vt intingatur pes tuus in sanguine*, id est, ut eos persequendo, & percalcando, laves pedes tuos illorum in sanguine, & *lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso*, id est, & canes tui ab ipso eodem cruore saturantur ex inimicis profluente. Sic enim construendus est Versiculus præponendo (*ab ipso*) verbis, *ex inimicis*. Et sicut v. 25. *Viderunt ingressus tuos Deus* (omnes populi) Chaldæus *incessum Majestatis tue*, seu potentia tua opera, Hieron. *itinera* quibus populum tuum deduxisti ex Ægypto per mare rubrum, & sterile desertum, & per Jordanem in terram promissionis. Ita Christe Salvator, *qui es Deus meus, & Rex meus, qui es in sancto*, seu sanctuario tuo, cælo Empyreo, vel in Ecclesiâ hîc per fidem, & providentiam; illic per visibilem præsentiam. Viderunt & testati fuerunt, tuam doctrinam, actiones, passionem, virtutes, miracula, (quæ velut incessus, & itinera tua fuerunt, quibus in hoc nos mundo præcessisti) tui Apostoli & Discipuli, quos *constituisti principes super omnem terram, ut sint memores nominis tui*, illud omnibus annuntiando, & prædicando.

V. 26. Undè sicut *prævenerunt principes*, seu *præcesserunt*, (ut Hier.) vel Cantores, (ut Hebr.) præeundo modulos, ac verba cantionum, subsequentibus, reliquis, qui psallebant: vel Duces Israelitarum tribuum cum festivo plausu & pompa *cum psallentibus, in medio juvenicularum tympani- striarum* mixti, simulque canentes, ad præeuntium exemplum, sicut David fecit ante Arcam. Nam moris erat, ut non viri solum in publicis festivitatibus, & triumphis, sed etiam mulieres, Virginesque præsertim, canerent Epinicia, tum voce, tum instrumentis, uti factum Exod. 15. v. 1. quando post liberatos Israelitas à potestate Ægyptiorum, Moyses, & principes populi cum aliis filiis Israel cecinerunt carmen illud: *Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est.* Et Maria Soror Moysis cum mulieribus se subsequen-

quentibus sumpsit tympanum, & idem Canticum repetiit. Quod & filia Jephthe fecit Judic. 11. & Goliatho prostrato, Sauli, & Davidi accinuerunt eadem mulieres. *Percussit Saul mille, & David decem millia*, 1. Reg. 18. v. 7. Ita principes Ecclesiæ militantis, Apostoli, Præsides, Sacerdotes &c. Christi victorias, miracula, Mysteria, triumphos de prædicando præcellerunt gentes alias, & populos, conjuncti psallentibus Ecclesiæ triumphantis SS. Angelis, *in medio juvenularum tympanistiarum*, id est animarum, post Christi Resurrectionem, beatitudinem coelestem consecutarum, quæ idcirco juvenulæ tympanistriæ dicuntur, angelicos modulos suis instrumentis, & vocibus repetentes, cantesque Canticum, quod sequitur. v. 27. *In Ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus* (Chaldaeus), *de semine, Israel*. Id est, in omni cœtu, & congregatione justorum, tam Synagogæ, quam Ecclesiæ, sive militantis, sive triumphantis, resonet laus & benedictio Dei, ab omnibus fidelibus, vel qui veri Israelitæ sunt, non secundum carnem, sed secundum spiritum, quos describit Apost. Rom. 9. v. 8. esse filios promissionis, & filios Dei. Bellarmin. per fontes Israel intelligit materiam, undè laus Dei haurienda sit, nempe promissiones divinas Israeli factas, & in Christo, fidelibusque Christianis completas: sed priori expositioni PP. suffragantur.

V. 28. *Ibi Benjamin Adolescentulus, in mentis excessu, principes Iuda, duces eorum, principes Zabulon, Principes Nephtali*. Quia v. 26. in genere dixerat, principes populorum conjunctos cum psallentibus cantasse Canticum, quod versu superiori habetur, quinam illi principes fuerint, speciatim his Versibus recenset Et primo loco, recenset principem Tribus Benjamin, quem adolescentulum vocat, quod natus minimus, & ultimo genitus esset, eademque tribus inter alias parvula, & numero valde imminuta, ob stuprum Gabaonitarum Judic. 20. Hunc Benjaminum ait, præ magna admiratione, ob victorias sibi divinitus datas quasi in mentis Extasi attonitum hæsisse. Cui sociantur aliarum Tribuum principes nominatim tribus Iuda, quam Ducalem vocat, quod ex ea Reges, & Rex regum Christus oriturus esset, juxta promissionem Dei, Genes. 49. v. 10. *Non auferetur sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est*. Item tribus Nephtali, & tribus Zabulon. Per hos principes SS. PP. rectè in sensu nostro, intelligunt Apostolos, inter quos primo loco ponitur, qui se minimum *Apostolorum*

vocat 1. Cor. 15. v. 9. Vocatione quæ novissimus, plus omnibus laboravit, prædicando & laudando victoriam Christi S. Paulus, è Tribu Benjamin, qui etiam in mentis excessu, raptus in tertium cælum, *sive in corpore, sive extra corpus*, 2. Cor. 12. v. 3. In medio psallentium Angelorum *audivit arcana verba, & Cantica, quæ non licet homini loqui.* Principes verò de Tribu Juda Cognati Christi, Joannes, & Jacobus uterque, nec non Thadæus extitère de Tribubus Zabulon, & Nephtali ex Bethsaida, & Capharnaum sub Galilæâ contentis, reliqui fuerunt Apostoli, ut colligitur ex S. Matthæo c. 4. v. 13. ubi Christus refertur relictâ civitate Nazareth secessisse *Capharnaum in finibus Zabulon, & Nephtali, ut adimpleretur quod dictum est, per Isaiam Prophetam cap. 9. v. 2. terra Zabulon, & terra Nephtali, via maris trans Iordanem Galilææ gentium. Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.*

Affectus Cantici, seu laudis, ex v. 28. & v. 21.

Punctum III.

CONsidera Clausulam Epinicii utriusque, deprecationem scilicet ad Deum, ut conservet Ecclesiam in istis gratiis, cum appromissione laudis, & gratiarum actionis. V. 29. *Manda Deus virtuti tuæ, confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* q. d. fac per divinam virtutem, & gratiam tuam, (tunc enim mandare virtuti suæ Deus dicitur, cum facit, quod decrevit) ut quæ feliciter per te cœpta sunt, continuatione feliciore consummentur, roborando constanti perseverantiâ nos, repellendoque, divinâ fortitudine tuâ, tot adversa, quæ cursum sistere benè inchoatorum possint, tuisque in nos beneficiis obicem ponere, ne regnum filii tui Ecclesia, quam fundasti sanguine tuo, & in quam ereptos nos de potestate Diaboli transtulisti, quamque tot Spiritus S. gratiis fecundasti, detrimenti quid patiatur.

A templo tuo in Hierusalem tibi offerent reges munera v. 30. Id est, quod si ita pergas tueri Ecclesiam tuam, & tuis beneficiis exornare, propter illa eadem tua beneficia tum inchoata, tum continuata, à templo tuo, id est, propter templum Sanctamque Hierosolymam, seu Ecclesiam tuam (sic enim Symmachus ex hebræo vertit, *illud à templo tuo,*)
 offe-

offerent tibi mūnera, seu sacrificia laudis, & gratiarum actionis, vel reges, qui tecum, Christe, in cœlo regnant, in omnes æternitates te glorificabunt, cœlesti in Hierusalem: Vel reges illi de quibus supra v. 15. *dum discernit cœlestis reges super eam &c.* Sacerdotes, inquam, qui in sancta eadem Hierusalem Ecclesiæ militantis sacrificia Eucharistica, quæ tibi gratissima sunt munera, offerent: Vel etiam Reges mundi, & Imperatores conversi pretiosissima tibi donaria dicabunt, fundando templa, & ministros eorum liberaliter ditando, & exornando ea omni pretiosorum donorum copiâ, amplissimisque vectigalibus, ad ornatum, majestatemque officiorum divinorum. Uti Magnos Constantinos, Theodosios, Carolos, Henricos, Ludovicos, aliosque Monarchas fecisse legimus. Prædixitque id Isaias cap. 66. v. 20. *Adducent de cunctis gentibus donum Domino in equis, & in quadrigis &c.* *Ad montem Sanctum meum Ierusalem, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domum Domini.* Et de primitiis Regum, populorumque gentilium idem prædixit Vates capite 60. v. 3. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui, omnes de Saba venient, aurum & Thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.*

Et sicut reges cum populis, qui tuis obsequuntur divinis nutibus, cum lætitiâ, & donis ad templum Ecclesiæ tuæ, gratiæ tuæ, auxilio adduces, & se adungere facies. Ita refractarios & persecutores ejusdem comprimes. Quare v. 31. *Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum, ut excludant eos, qui probati sunt argento, id est, ex terre coërce, perde barbaros & feroces Ecclesiæ hostes, qui similes sunt feris in arundinetis latentibus, vel lanceis suis, & sagittis ferocientes: Suntque velut congregatio taurorum in vaccis populorum, id est, sunt unâ cum congregatis populis suis vitularum instar (sic enim hebræus habet loco vaccarum) lascivientium, & ob salacitatem indomitaram, id est ferocissimam, ducta metaphora ab armentis, quæ tum maximè ferociunt, tauri præsertim, cum generationi dant operam. Ut excludant eos fortunis, patriâ, vitâ, bonisque omnibus exturbent, qui probati sunt argento, id est, fide & religione, puri argenti instar tibi probati.* Quibus significantur persecutiones gravissimæ, quas post Ascensionem Christi sustinuit Ecclesia, & in quibus Dei potentiâ conservata non modo est, sed etiam plurimum amplificata.

Addit eodem sensu: v. 32. *Dissipa gentes, quæ bella volunt, & cultores tuos impugnant; tunc venient Legati ex Ægypto* foedus ferientes ad capeffendam fidem Christi, submittendo se Ecclesiæ, uti temporibus primis mox accidit, in Alexandria Ægypti, sub S. Marco Evangelista primo Episcopo Alexandrino, ubi celeberrima Ecclesia fuit Christianorum, simillima moribus Hierosolymitanæ, nec Ægyptus solum vicinior, sed remotior etiam *Æthiopia præveniet*, & prior protendet manus ejus Deo, (ejus pro suas Hebr.) Textus hebr. habet: *Æthiopia currere faciet manus suas Deo*, S. Hier. *Æthiopia festinet dare manus suas Deo*. Quod in Eunuchō Candacis Reginae Æthiopum impletum est, Actor. 8. v. 27. 39. aliisque principibus, ut in vita S. Matthæi videre est apud Eusebium, Abdiam, S. Hilarium &c.

Et quia vota sua, precationemque pro Ecclesia exauditam vidit S. Propheta, hortatur ad gratiarum actionem, laudesque secum dicendas. v. 33. *Omnia Regna terra*, quæ se Christo & Ecclesiæ subdiderunt. *Regna terra Cantate Deo, psallite Domino; Psallite Deo, qui ascendit super cælum cæli, ad orientem* v. 34. Id est, Deo Dominoque nostro ob naturam nostram, laudes dicite, qui altissimo loco post Ascensionem residet super cælum cæli, seu supra cælum supremum ejusque præcipuo loco, circa orientem, qui fons luminis est, unde lux omnis dimanat, ad dexteram scilicet Patris; In hebræo est, *qui vehitur, vel inequitat in summo cælo ad orientem*. Quasi curru vectus triumphali ad majestatem, & supremum dignitatis locum declarandum. Vel qui ascendit ad cælos versus Orientem. Mons enim Oliveti, ex quo Christus ascendit, ad Orientem Hierosolymis situs erat, teste S. Hilar. & Hieron. Unde & v. 5. dicitur, *qui ascendit super occasum*, Christus enim sicut in cruce, ita & in Ascensione vultu conversum ad occidentem fuisse, inde quidam colligunt, vel ascendisse ex plaga Orientali respectu novæ Ecclesiæ, In plaga occidentali potissimum erigendæ. Coepit enim Ecclesia in Oriente, sed mox in Occidentem demigravit, reversura in fine mundi ad Orientem, ut jam tum in Sinis, & locis Indiarum aliis accidit. Quare Ecclesiæ exstructæ Orientem communiter respiciunt, conversis eodem altaribus earum.

V. 34. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis*, quod de tonitruis, quæ vox Dei sunt, quorum est virtus, ut terrorem incutiant, intelligi potest sensu literali, sed rectius allegoricè explicat S. Hier. & Theodor. de prædicatione

tionem Evangelii, cui virtutem, non solum dedit Christus per Adventum S. Spiritus in die Pentecostes, dum instar tonitruum, & spiritus vehementis supra primos Prædicatores advenit, ad significandum effectum, virtutis, & potentiae sermonum Apostolicorum, qui post consecutus est; sed etiam ad indicandam ipsam Evangelii, vel vocis verbiq̃ue divini in animis hominum energiam, quam vaticinatur summæ efficaciae virtutisque futuram in movendis mortalium animis, ut ita vox Evangelii sit potens, & efficax, ut impleat orbem universum, inquit S. Hieron. quod sanè perfectum esse, & adhuc effici testantur Sacrae Historiae affatim, cum profanis ubique, & ipsa præsertim experientia. Certè nisi virtutem illam dedisset, daretque adhuc voci sui Evangelii, inanis fuisset, essetque omnis labor prædicationis Apostolorum, & Successorum eorum, Concionatorum, ac virorum Apostolicorum. Quæ expositio huic loco convenire præcipuè videtur, ob connexionem cum præcedentibus, in quibus prædicatur omnes nationes religioni Christianæ, sanctæque Ecclesiæ Christi adhæsuras. Etsi S. Augustin. cum Theodor. &c. sensu Anagogico applicent hæc voci terribili, & efficacissimæ, in supremo iudicio, clangentis tubæ Angelicæ: *Surgite mortui; & Iudicis Christi: Ite maledicti, venite benedicti*, Matth. 25. v. 41. 24. Quam expositionem sequitur Card. Bellarm. Atque ob hæc merito subjungit; *Date gloriam Deo super Israel*, v. 15. alii, *date fortitudinem Deo*, id est, agnoscite Dei efficaciam & virtutem in his omnibus, quæ Israelitis veris seu Electis, de quibus supra, demonstravit, & glorificate eum, apud omnes deprædicando ista Magnalia. *Magnificentia, & virtus ejus in nubibus*, supple, *relucet*. Id est, in cælo ubi Rex gloriæ ad dexteram Dei Patris residet. Aliqui sic distinguunt, *super Israel magnificentia ejus*, i. e. in Israelitis, & Ecclesiæ fidelibus elucet imprimis gloria, & Majestas ejus ex ipso cælo, *vel in nubibus*.

V. 36. Quia *Mirabilis Deus in Sanctis suis*, hebr. *in Sanctuariis*, S. Hier. in *Sanctuario* suo, seu templo Sionis, quod est typus Ecclesiæ, vel hominibus Deo dicatis, seu templis Dei vivis, ac spiritualibus, quos miris modis dirigit, & provehit ad vitam æternam. *Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ*. Porro eam deducendo efficaci gratiâ ad optatum finem, ob quæ beneficia sit idem *benedictus Deus*, vel merito ab omnibus laudandus, & benedicendus est. Quæ est finalis Clausula totius Psalmi.

*Affectus petitionis, laudis, spei, admirationis,
ex v. 5. 31. 38. 36. 37.*

O R A T I O.

F*Ac nos Domine Deus noster, magnificos Mysteriorum tuorum triumphos, & beneficiorum tuorum in Ecclesiam, fidelesque populos magnalia, ita grata mente venerari, ut & illa fidei oculis semper contemplemur, & de tua porro benignitate confidamus, & tantis cumulati donis, perpetuâ tibi charitate adhæreamus.*

IN PSALMUM LXVIII.

Saluum me fac Deus &c.

MEDITATIO LXX.

Christi patientis in se, & Ecclesia sua, pro se item Ecclesiaeque sua Oratio.

Argumentum Psalmi.

Non solum ex concordi SS. PP. sed etiam ipsorum SS. Apostolorum Joan. 2. 15. 19. Act. 1. Rom. 15. interpretatione in versu 5. 12. 26. 30. de Christo hic psalmus conscriptus est ad literam, qui in persona Davidis suas, Ecclesiaeque suae pressuras commemorat, 2. Auxilium à Patre petit, 3. Poenas & eversionem Judæorum prædicit, & 4. Denique Christi exaltationem, atque Ecclesiae ædificationem cum laudis divinæ decantatione, quæ 4. psalmi partes, erunt 4. hujus medit. nostræ puncta, de Christo, de quo tum SS. Evangelistæ cum S. Paulo, tum SS. PP. cum S. Augustino hunc Psalmum exponunt.

Punctum I.

Considera primam deprecationis, & psalmi partem; sive enarrationem coram Deo Patre, eorum quæ Christus passus est. Et primo quidem

quidem in genere acerbitem passionis suæ describit per similitudinem demersionis in aquas lutulentas, limosas, easque profundissimas, è quibus vix emergendi sit modus. v. 2. *Salvum me fac Deus : quoniam intraverunt aquæ* (afflictionum, pro his enim aquæ in sacris literis fumi non raro solent) *usque ad animam meam.* Id est, ad suffocandum spiritum, & expellendam è corpore animam. Vel, submergor aquis tribulationum. *Infixus sum in limo profundi,* (in visco scilicet, lutoque ejus profundissimo, *non est substantia*) v. 3. græcè *subsistentia*, seu *fundamentum*, aut fundus, cui inniti possim, & vestigia firmare, aut conari ut inde emergam. v. 3. *Veni in altitudinem maris,* (in medium procellarum) & *tempestas demersit me.* Hebr. *Inundatio*, omnium scilicet malorum obruit me, vel ventorum simul vehementissima exorta concitatio, fluctibus me decumanis involvit. Quâ similitudine Propheta graphicè describit passionis Christi atrocitatem. Et quidem per multitudinem aquarum ad vitalia ipsa penetrantium, poenarum multitudinem, quæ ad mortem usque, eamq; non simplicem in ipsum desævierunt. *Per limum profundi*, cui infixus fuit, significare voluit peccata nostra plurima, gravissimaque, quæ in poenis eum detinuerunt. *Per tempestatem*, quâ demersus fuit, innuuntur causæ passionis, quæ in has eum poenas impulerunt. Qualis fuit patris æterni decretum, & vindex scelerum nostrorum Justitia, ex qua *Deus proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum* Rom. 8. v. 32. Una simul cum misericordiâ, quæ duæ virtutes in Passione Christi *obviaverunt sibi*, & complexæ, excusulatæque se mutuo sunt. Item Christi erga suos Amor; *Quo Ecclesiam dilexit, & tradidit semetipsum pro ea*, Ephes. 5. v. 2. Ejusdem efficiens rabies, & crudelitas Judæorum, cum gentilibus tortoribus, eorumque Præsede Pilato, ac similes aliæ.

In his ergo tribulationum fluctibus v. 4. *Laboravi clamans, rauca factæ sunt fauces meæ*, defatigatus sum clamando, & implorando auxilium, vel usque ad raucedinem vociferatus sum, invocando, qui succurreret. *Defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.* Id est, caligaverunt præ lassitudine oculi mei, dum assiduè cælum aspiciunt, Deique opem præstolantur. Quæ ad significandam magnitudinem tribulationum à Propheta de Christo sic intelligenda sunt, q. d. tanta fuit prolixitas, & acerbitas doloris mei, quanta esse solet in his qui ad ravim vociferantur, opem in-

inclamando, & quorum oculi deficiunt, auxilium speratum observando. Christum enim tanquam agnum mansuetum, qui coram tondente obmutuit, sine vociferatione pertulisse patientissime omnes cruciatus suos ex Evangelio constat, nec extulisse vocem aliquando, nisi in cruce brevi oratione patrem inclamando, spiritumque illi suum commendando: nec defecisse oculos ejus præ expectatione auxilii divini usquam legimus. Sed Propheta, non quid exprefferint, sed quid exege- rint tanti cruciatus, significat. v. 5. *Multiplicati sunt super Capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei injustè, quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Quibus explicantur similitu- dines initio positæ: hæc enim est multitudo aquarum, & violentia tem- pestatis, hostium nimirum inique persequentium copia, numerum ex- cedens capillorum; & truculentia injustè sævientium tygridum in agnum innocentissimum, qui, quæ non rapuit, tunc exsolvebat, eorum malefactorum causa, accusatus, damnatus, ex cruciatus, quæ non admi- ferat, adagii in modum, quod dicitur; pro peccatis quæ non feci, vel fe- cit alius, poenas luebam. Quod soli innocentissimo Domino conve- nit, cum nemo mortalium alius ab omni reatu peccati, ita purus, & in- fons sit, quin dicere cum latrone in cruce possit, Luc. 23. v. 41. *Nos qui- dem justè, nam digna factis recipimus, hic autem nihil malè gessit.* Omnis enim peccator, raptor est gloriæ Dei, vel in se ipso, vel in primo parente, & ideo cum patitur, solvit, quod rapuit, Christus autem quæ non rapuit, exsolvebat. Et hujus innocentia suæ, testem Deum appellat.

V. 6. *Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt ab- scondita*, q. d. accusant, & traducunt me de stultitia, (ut fecit Herodes, dum indutum veste albâ remisit ad Pilatum, postquam cum exercitu suo, eum illusisset, & sprevisset ut hominem stultum, Luc. 23. v. 11.) & de im- probitate; sed tu nosti Domine, an quicquam aut stultè, aut improbè admiserim. Nam si qua esset in me talis culpa, te utique non lateret; nisi fortè quia insipientiam, & peccata Protoplastorum, qui à serpente se- ductore delusi crediderunt similes se Deo futuros, ideoque præceptum divinum prævaricati sunt, in se suscepit, & portavit, non commisit, sua di- cat dum ait: *Tu scis insipientiam meam, & peccata mea.* v. 7. *Non erubescant in me, id est, propter me) qui expectant te Domine virtutum.* V. 7. *Non confundantur super me, qui quærunt te, Deus Israel.* Utriusque versiculi sensus Idem

idem est hic: ne quæso membra, vel fideles mei (de quibus sollicitus sum) qui in te confidunt, & te quærunt, scandalum patiantur humili specie, & statu meo, in quo verfor, sicut Matth. II. v. 6. ait: *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me*: nec animo concidant per diffidentiam, si me ope destitutum tua, tam dira videant perferre cogitantes, si proprium filium suum tantis finit in tormentis ope destitutum, quis audebit nostrum terræ vermiculorum in illum confidere? Sed meminerint te non solum esse Dominum virtutum, vel potentissimum, qui succurrere valeas, verum etiam Deum Israel, seu amatorem & protectorem populi sui, qui etiam velis eos defendere. v. 8. *Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam*. Hæc justæ petitionis, & impetrationis causa est: tui enim amoris, & explendæ voluntatis, amplificandæque gloriæ causâ, ignominias, & contumelias passus sum: & propter te flagella, irrisiones, exprobrationes, ludibria, denudationes, toleravi. Vel quod tu me deseruisse videreris, *confusio operuit faciem meam*. v. 9. *Extraneus factus sum fratribus meis* (gentilibus meis Judæis, imo etiam cognatis & amicis *peregrinus filius matris meæ*, Synagogæ.

Hæc prima gravissimaque à populo Judæo illata Christo injuria, & ignominia fuit, quod in propria venit, & sui eum non receperunt, Joan. I. v. 11. Visisque tot miraculis, ab eo patratis, ut se Messiam illorum ostenderet, nihilominus eum repudiârunt, dicentes, Joan. 9. v. 29. *Scimus quia Deus Moysi locutus est, hunc autem nescimus, undè sit*. Secundus Dei cruciatus existit, quod videret profanari templum, & cultum Deo patri suo debitum negligi, unde zelo quasi consumptus fuit. v. 10. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me*, & quia justâ indignatione succensus, hanc patris injuriam ultum ibat per reprehensionem Judæorum, & præsertim Sacerdotum, Scribarum, & Phariseorum: Et quod etiam flagellis eiceret è templo vendentes, & ementes, æs menfasque numudariorum everteret, increpatis, in hæc: *Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis*, Joan. 2. v. 16. Vel, ut S. Lucas refert c. 19. v. 46. *Domus mea domus Orationis vocabitur cunctis gentibus, & vos fecistis eam speluncam latronum, eratque idcirco quotidie docens in templo*. Quo audito, inquit S. Marc. cap. 11. v. 18. *Principes Sacerdotum, & Scribæ quærebant, quomodo eum perderent*. Quod subjungit hoc versu David. Atque hinc tertio: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me*, propter vocem

(*tibi*) alii exponunt hæc de opprobriis , & peccatis contra Deum Patrem , q. d. non minus tangebant, & cruciabant me probra, & peccata, quibus te laceſſebant, quam ſi illis egomet, impeterer, qui etiam zeli actus nobiliſſimus eſt. Verum hæc primæ expoſitioni noſtræ non officiunt, nam injuriæ Filii, ſunt etiam injuriæ Patris; tum quia Pater, & Filius idem ſunt in Divinis , tum quia eæ præcipuè ad Patrem pertinent injuriæ, quæ fiunt contra opera miraculoſa, hæ enim erant omnes operationes Divinæ, quas Chriſtus in nomine, & virtute Patris patrabat, ut ipſe ait, Joan. 5. v. 36. *Opera, quæ dedit mihi Pater ut faciam testimonium perhibent de me*, Judæi autem his testimoniis tam evidentibus non ſolum credere volebant, ſed etiam ea blaſphemabant, attribuendo ea Dæmonis cooperationi: *Dæmonium habes*, Joan. 8. v. 48. & Luc. 11. v. 15. *In Beelzebub principe demoniorum ejicit demonia*. Quæ injuriæ in Patrem redundabant. Atque de hoc zelo honoris cultusque Dei Patris expoſuerunt Apoſtoli verſiculum hunc, Joan. 2. v. 16.

Quarto. v. 11. *Et operui in jejunio animam meam, & factum eſt in opprobrium mihi*. Id eſt affluxi luctu & mœrore animã meam, ſeu meipſum jejunando, ſeu ut Pſal. 34. v. 13. ait: *Humiliabam in jejunio animam meam*. Solebant enim Judæi in luctu, & mœrore obnubere caput, ut ex variis Scripturæ locis videre eſt, 2. Reg. 15. v. 30. David fugiens aſcendebat *clivum Olivæ flens, nudis pedibus & operto capite*. Eſther. 6. v. 12. *Aman feſtinavit in domum ſuam lugens, & operto capite*. Subdit: *& factum eſt in opprobrium mihi*, id eſt, illud ipſum probro dederunt mihi: v. 12. *Et poſui veſtimentum meum cilicium, & factus ſum illis in parabolam, vel fabulam, & ludibrium*. Cujus ſenſus à ſuperiori non eſt diverſus.

An verò de Chriſto hæc literalis ſenſu intelligenda ſint, ut jejunaffe cum publicis ſignis luctus, poſſit dici, & cilicio, vel ſacco ſe induiſſe cum externi mœroris ſignificatione, ambigitur non immerito: cum audiret potius apud Judæos ſibi inimicos vini potator, conviva, & amicus publicanorum. Quo circa S. Auguſtinus cum aliis, ſenſu ſpiritali hæc exponit, de fame ſitique animarum, & ſalutis noſtræ, quam variè demonſtravit, in ſe continuam, & inſatiabilem, non ſine mœrore, & de ſacco mortalitatis noſtræ, quem noſtri cauſa induit, etſi parum gratiæ inde, ſed opprobria potius, & irriſiones à Judæis reportavit. Unde Chaldaus ſic exponit hunc verſum: *pietas mea, verſa mihi fuit in probrum*. Quæ

quinta afflictio fuit. Sequitur sexta: *Adversum me loquebantur, qui sedebant in porta, v. 13.* Judices scilicet, & primores populi, qui judicia in portis exercere solebant more rituque recepto apud Judæos; cudendo falsas in me accusationes, & judicia, quo etiam confluebat plebs cætera, ad ludicra exercenda: Hi omnes maledicebant mihi in celebribus, & publicis his locis, detrahebant, calumniabantur, & injustè judicabant, *Et in me psallebant, qui bibebant vinum v. 13.* Quin & inter pocula conviviis indulgentes carmina in meum dedecus composita concinebant, quod septimum est afflictionum genus. Simile illi Hieremiæ Thren. 3. v. 14. *Factus sum in derisum omni populo, canticum eorum tota die.*

*Affectus representationis cruciatuum Christi, &
Petitionis, ex S. Anselm. Med. c. 6.*

A Spice pie pater piissimum filium tuum pro me tam impia passus sum. Ecce agnus sine macula, qui coram se tondentibus, obmutuit, qui alapis cæsus, sputis illitus, probris affectus, os suum non aperuit. En qui peccatum non fecit, peccata nostra pertulit, & languores nostros suo livore sanavit. Oro te Rex Sanctorum, per hunc Redemptorem meum, fac me currere viam mandatorum, ut ei valeam, spiritu uniri, qui non horruit mea carne vestiri.

Punctum II.

Considera Orationem Christi, quæ secunda pars psalmi est. *Ego vero Orationem meam ad te Domine*, supplex dirigebam, pro me illisque (Oratio enim viri pii in omni casu perfugium est,) atque interea dum convitia in me jacerent, dicens: *Tempus beneplaciti Deus, v. 14.* id est, jam tempus à te prædefinitum, tibi que beneplacitum advenit, quo vel ego patiar, vel quo placeris nobis, vel quo complaceat tibi me liberare ab hostium crudelitate, & cruciatibus, mundumque tibi per passionem, & mortem meam reconciliare. Juxta quod vertit Symmachus, *tempus reconciliationis Deus.* Quare, v. 14. *In multitudine misericordiae tuæ exaudime, in veritate salutis tuæ.* Quibus duo allegat motiva ut exaudiatur. Alterum misericordiam, alterum fidelitatem Dei. propter (loco) multitudinem misericordiae tuæ, qua reconciliationem per filium tuum, & passionem ejus, Patribus promissisti, & veracitatem tuam, quâ non minus

in promittenda salute benignus fuisti, quam nunc sis fidelis, in præstandâ eadem salute promissâ, exaudi me & v. 15. *Eripe me de luto, ut non infixar, libera me ab iis qui oderunt me, & de profundis aquarum, v. 16. Non me demergat tempestas aqua, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Quibus sub allegoriâ initio psalmi posita flagitat liberationem à persecutione hostium, & afflictionibus, ita ut ab iis non obruatur. q. d. *Infixus quidem sum in limo profundum, ut v. 3. aiebat, sed eripe me; ne altius atque ita infigar, ut emergendi mihi spes præscindatur; & Intraverunt quidem aqua usque ad animam meam. v. 2. Sed tu Deus ne submergar, libera me de profundis aquarum; Veni in altitudinem maris, & tempestas procellis suis obruit & submersit me, sed tu fac, ut non me penitus demergat eadem tempestas aqua, neque absorbeat me profundum ita, ut absorptus veluti vorticibus mortis in puteo occluso, & obturato detinear in sepulchro meo.* Sic enim Verbum *urgeat*, explicat S. Hilar. *non contineat*, & S. August. *non coarctet* puteus os suum. Sed per celerem Resurrectionem à mortuis, & liberationem ab omnibus malis, gloria immortalis cum membris meis perfruar. Idem sequentibus Versibus repetit: v. 17. *Exaudi me Domine, quoniam benigna (Hier. bona, copiosa,) (Aug. suavis,) est misericordia tua, ac secundum multitudinem miserationum tuarum, respice in me.* Quæ una exaudiendi ratio est, à misericordia Dei petita, & supra etiam allegata. Cui subjungit secundam, ex parte magnitudinis dolorum.

V. 18. *Et ne avertas faciem tuam à puero tuo:* id est, servo (secundum hebr.) vel à parvulo (ut S. August. exponit) scilicet filio tuo, qui etsi in forma Dei esset, tamen servum & parvulum se fecit, & humiliavit semetipsum usque ad mortem crucis, ad Philip. 2. v. 7. & in forma servi, & infirmiorat, *quoniam tribulor*, vehementissimè & intolerabili afflictione, & ideò *velociter exaudi me.* Subdit in eundem sensum: v. 19. *Intende anima mea, & libera eam.* Addens rationem mox *Tertiam* ex parte inimicorum. *Propter inimicos meos, eripe me,* non tam ad exulcerandam invidiam, aut ignominiam illorum, sed ad coërcendam audaciam, frustrandamque spem, ne se efferant, aut gloriantur me à te derelictum esse, *sed ita confundantur ut reveantur*, revertanturque, *tundentes pectora sua*, ut in morte Christi accidit, & in actibus Apost. c. 2. v. 38. quando resurrectione Christi prædicatâ, & miraculis signisque confirmatâ, dixerunt:

Quid

Quid faciemus Viri Fratres? conversique ad tria millia sunt. Pergit, & suarum miseriarum testem quasi Deum invocat. v. 20. *Tu scis improperium meum, seu probra contumeliarum in me jacta, & quæ ex illis nascitur, confusionem meam, & reverentiam meam.* Non quæ mihi debetur, sed quam ipse in me experior, propter erubescientiam, vel ignominiam, vel ut S. Aug. *Verecundiam.* Illa enim allegat potissimum, quæ contra famam patitur, quæ pluris faciunt animi nobiles, quam illa, quæ vel in fortunis, vel in corpore sustinere detrimenta coguntur. Nam v. 21. *in conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me, improperium expectavit cor meum, & miseriam, i.e.* Sicut oculis tuis patent afflictiones meæ, ita & affligentes, vel persecutores mei, à quibus nihil aliud expectare habeo præter opprobria, calumnias, & miseriam. v. 22. *Et sustinui (expectando) qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni.* q. d. in tantis meis angustis & opprobriis, in quibus meritò solatii aliquid expectavi condolentiae, vel compassionis, vel consolationis verbotenus factæ, nemo inveniri erat, qui id mihi præstaret. Etsi enim tristarentur pauci cum Christo, quales erant piæ mulieres, illæ tamen non contristabantur cum Christo, id est, ea de causa, quâ Christus, scil. propter læsum Dei Patris honorem, peccata hominum, & mortem eorum spirituales, quare etiã Christus eas monuit: Luc. 23. v. 28. *Filia Ierusalem, nolite flere super me, mortemque meam carnalem, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.* Nec solum solatium nullum oblatum mihi fuit; verum. v. 22. *Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Quod in crucifixione Christi expletum esse testatur, S. Matt. 27 v. 48. *Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum.* Nec refert quod Evangelista solius potus tantum meminert: *dederunt ei bibere,* quia fel non tam inter potabilia, quam comestibilia recenseri debet, quod tamen si mixtum vino fuerit, ut Evangelista ait, adhuc dici potest esca. Sicut & Myrrha, de qua S. Marc. 15. v. 36. *Dabant ei bibere Myrrhatum vinum.* Nam & panis comminutus sorberi in vino, aliove liquido potest. Cum præsertim S. Joa. 19. v. 28. addat, Christum ut consummaretur Scriptura, dixisse *siti*, acetoq; accepto dixisse, *consummatum est*: Nulla autem alia scriptura præter hanc extat, quæ id prædicat, à Christo consummandum. Atque id sensu literali quidem. Nam quia sensu spirituali per fel intelligi possunt peccata, ut exponit Card. Bellarm. aut ingratitudo Judæorum, similiaq; amara, quæ Christo in passione oblata fuerunt, aut

proverbialiter sic exponi, loco consolationis auctos fuisse labores, dolores, probra, &c. ut inquit Marian. nolim ea contravertere.

Affectus Petitionis ex jam explicatis versibus.

„ **A** Udi benignissime pater orationem innocentis filii tui, & exaudi
 „ deprecationem ejus: nonne enim hic est mi Domine, innocens
 „ ille, quem ut servum redimeres, filium tradidisti, nunquid non autor
 „ vitæ hic est, qui ut ovis ad occisionem ductus, tibi que usque ad mor-
 „ tem obediens factus, atrocissima voluit tormenta sustinere? S. Ansel-
 mus supra cit. Eripe nos cum illo de potestate inimicorum, ut glorifice-
 tur in nobis misericordia tua, ne avertas faciem tuam à dilecto puero
 tuo, nec aures à precibus ejus, sed exaudi eum quoniam benigna est mi-
 sericordia tua, & secundum multitudinem miserationum suarum respi-
 ce in eum.

Punctum III.

EXpende pœnas hostium Christi justissimas, tam spirituales, quam
 corporales, quas prophetica imprecatione illis prædicit Sanctus
 Vates. v. 23. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones,*
& in scandalum, q. d. pro eo quod mihi felle & aceto instructam men-
 sam paraverant, & loco consolationis, cruciatus, & dolores meos auxe-
 runt, eveniet ipsis etiam, ut ubi lætitiā, & jucunditatem sibi quære-
 bant, ibi laqueum mortis inveniant, & qualem mensam mihi obtule-
 runt, talem habeant ipsi. Sitque cibus illorum similis escæ, quæ avibus,
 & feris juxta laqueum apponitur, ut eo se induant, & strangulentur, aut
 in voluptatibus suis laqueo capiantur, & suffocentur, hæc juxta sensum
 communem. At longè altiori S. Apost. Paulus Rom II. v. 8. hunc, &
 sequentem Versiculum recitat, & exponit de excœcatione Judæorum,
 inquiens: *Excœcati sunt, scriptum est de illis, (6. v. 10.) dedit illis Deus spi-*
ritum compunctionis; Oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque
in hodiernum diem, & David dicit: fiat mensa eorum, &c. Mensa divino-
 rum voluminum, quæ sæpe volvunt in Synagogis, & salutaria quæque, se
 vertant in pestiferum venenum, & perniciem propter excœcationem,
 & duritiem eorum, ob quas Moysen & Prophetas perperam intelligen-
 do incredulitatis, & infidelitatis laqueo se induunt, & præfocant, & ideo
 retri-

retributionem, perinde ac merentur, damnationis incurrunt, imò ipse Salvator & Messias eorum Christus, tanquam lapis angularis à Deo missus, est illis *Petra Scandali, & lapis offensionis*, & laqueus, ut ex Isai. 8. v. 14. ad Rom. 9. v. 33. ostendit Apostolus. Subdit alteram poenam spirituales, prioris fundamentum, & causam. v. 24. *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva*. Quæ est poena excœcationis in intellectu, & affectus ad terrena incurvati; atque obstinationis in voluntate, quæ per obstipæ cervicis incurvationem significantur, quasi affectu in terrena depresso, velut Silicernia curvati in terram incedant, nec se erigere ad lucem cœli veritatisque possint, inveteratâ jam pervicaciâ suâ. Certè justo permittentis Dei judicio id accidisse eis manifestum est, ut oculi eorum interiores in credendo obscurati sint prorsus, & *velamen habeant super cor suum*, ut ait S. Paul. 2. Cor. 3. v. 15. imo penitus excœcati sint, ut de illis prædixit. Is. cap. 6. v. 10. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claudere, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum*. Quæ verba idem Apostolus non solum Rom. 11. v. 8. de illis intellexit, Versiculo hoc Davidis in confirmationem allato, cum S. Joanne cap. 12. v. 40. sed etiam Actor. 28. v. 26. ipsismet coram in faciem exprobravit, & Christus ipse Matth. 13. v. 14 iisdem accommodavit.

Alii interpretantur verba hæc: *Dorsum eorum semper incurva*, de iugo servitutis quo ita premuntur, ut quasi curvati incedant, idque à tempore excidii Hierosolymitani per Romanos facti post mortem Christi, ut omnium velut gentium sint mancipia. Quæ tertia poena est. Alii legunt: *Lumbos eorum semper nutare fac*. id est, elumba, vel debilita illos, & fac ut viribus destituantur, quæ homini ferè sunt in lumbis, quæ eorum quarta poena est, quam inflictam à Deo iis esse ipsa experientia testatur.

Et ne fortè hæc attribuantur, fortuito casui alterivè causæ, quam justæ Dei vindictæ, subdit: v. 25. *Effunde super eos iram tuam. Et furor iræ tue comprehendat eos*. Effundes (ita enim Imperativus Propheticæ imprecationis exponitur) largiter iram tuam. Quod Apostolus confirmat 1. Thess. 2. Ubi cum peccatum crucifixionis Christi, & persecutionis fidelium perstrinxisset, subjungit: *pervenit enim ira Dei super illos in finem*. Et furor iræ tue comprehendat eos, v. 25. Implicet, inquam, teneatque firmi-

firmiter. Atque ex hac irâ Dei processit etiam plaga quinta. *Fiat habitatio eorum deserta, & in habitaculis eorum, non sit qui inhabitet, v. 26.* quod ad literam impletum, quando sub Tito Imperatore Jerusalem excisa, & ad habitandum inutilis reddita est; ipsi verò Judæi terrâ promissionis expulsi, & toto orbe exules & profugi, aliorum servitilis mancipati sunt: civitatem vero post iterum utcunque restauratam Gentiles, Saraceni, & Christiani inhabitaverunt, Judæorum verò vix aliqui, vel pauci admodum, etiam adhuc dum incolere permittuntur, quod illis Christus quoque perspicuè, prædixit, Matth. 23. v. 38. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum addiderunt v. 27. Hujus Versiculi causam istorum reddentis sensus non difficilis ille quidem affertur à nonnullis quia sc. dolorem meum aliis doloribus exasperaverunt, & vulnera vulneribus accumulaverunt, quod ex Evangelica historia accidisse Judæorum crudelitate nimis clarum est. Verum quonam modò à patre, ad quem loquitur Christus, se percussum prius dicit? Per Incarnationem, & mortalis assumptionem corporis, cum pœnalitatibus, quas secum peccatum adduxit Originale id factum Bellarm. significat, ut ille sit sensus: quoniam quem tu mittens in mundum, in similitudinem carnis, peccati, quasi percussisti, dum obnoxium fami & siti; æstui & frigori, cæterisque incommodis esse voluisti: illi convitiis, calumniis, falsis accusationibus persecuti sunt, (percutere enim ad disciplinam spectat, & est superioris, persequi ad odium, & est hostium,) & super hæc, & illum dolorem præfertim quem ex consideratione hausi innumerabilium peccatorum, quæ in me luenda suscepi vulnera quasi mea essent, addiderunt dolorem flagellorum, spinarum, clavorum, &c. ita Bellarm.

Cui addi potest, & hic sensus: quem tu percussisti permittendo tam crudelem in modum cruciari à Judæis, de quo Isai. 53. dicitur: *Propter scelus populi mei percussieum.* Persecuti sunt in super in membris, seu fidelibus, ut Sauli exprobravit Christus, *Saule, Saule, quid me persequeris,* Actor. 9. v. 4. Et super dolorem vulnerum, quæ in passione corpori meo inflicta sunt, addiderunt etiam illa quæ meis Martyribus, & discipulis inflixerunt, propterea sicut illi hæc accumularunt in me, ita in illis, tu juste Judex Deus, *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in justitiam tuam. v. 28.* Permittendo, non impellendo; ut scelera sceleribus

bus accumularent, sic ut peccatum novum sit poena præteriti peccati, quâ nulla poena est gravior, atque ita de peccato in peccatum prolabi eos continuo finas iusto iudicio tuo, non impulsu, aut prædeterminatione ad illud, sed gratiæ efficacis subtractione, quâ solet subindè Deus punire peccata novis peccatis, ac tandem etiam ex cœcatione, utque ne participes fiant gratiæ per fidem, vel poenitentiam, & sic in iustitiam tuam, qua impios iustificas, non ingrediantur, quæ sexta poena est. *Insuper deleantur de libro viventium, & cum iustis non scribantur. v. 29.* Quæ est septima reprobationis æternæ, ut non solum ex libro fidelium, & iustorum, qui viventes vitâ gratiæ dici merentur, expungantur in hac vita, sed etiam in numerum vel album prædestinatorum non referantur. Ita enim negativo sensu hæc Oratio non affirmativo, & positivo explicanda est: Vel juxta S. Hieron. expositionem, deleantur de libro suorum PP. Patriarcharum, & Prophetarum, qui per fidem in Christum vivebant in gratia Dei, nec scribantur in libro fidelium Christianorum, qui iustificantur per fidem in Christum, & cæteras Virtutes, victuri æternum in cœlis.

Affectus timoris & venerationis iustorum iudiciorum

Dei, partim ex S. Aug. c. 25. Soliloq.

Magna sunt hæc iudicia tua, & iustissima, Domine, Deus, *judex iuste, & fortis, qui iudicas æquitatem, & inscrutabilia facis & profunda*, dum sic populum infidelem, & pertinacem Judæorum, filii tui Salvatoris nostri contemptorem, & interfectorem, dignis castigas suppliciis, ut ipsa etiam beneficia tua vertantur illis in laqueum, & in scandalum, & ipsa eorum peccata sint poena peccatorum. Quis hæc considerans non contremiscat? nempè doces nos, ut discamus alieno malo servire tibi piè, & castè cunctis diebus vitæ nostræ in timore, & exultare cum tremore, & non gloriatur ante te omnis caro, sed paveat à facie tua, & iudicia tua contremiscat.

Punctum IV.

Considera fructum passionis Christi, quartâ psalmi parte comprehensum, qui sunt Gloria Christi, laus Dei, & erectio novæ Ecclesiæ. Primus. *Ego sum pauper, & dolens salus tua suscepit me. v. 30.*

U

q. d.

q. d. Ego iste pauper, & derelictus à gente meâ, & Synagogâ, atque solatio omni creato destitutus; prætereà cruciatibus, ac doloribus innumeris confectus, quem cum omnes aut persequerentur, aut desererent; Tu Deus Salvator meus suscepisti in tuam tutelam, & salvasti à morte, resuscitando me per gloriosam resurrectionem, & exaltando super omne, quod vel in cœlo est, vel in terra. Secundus. Proptereà *laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum cum laude*, v. 31. tum per me ipsum, tum per fideles meos in Ecclesia, tum privatis affectuum jubilo- rumque canticis, tum solenni gratiarum actione, magnificè institutâ Dei potentiam exaltando, v. 32. *Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas.* Quod sacrificium laudis multo erit Deo acceptius, quam quævis holocausta veteris legis, quamvis præstantissima, qualia erant in quibus immolabantur, delicati vituli, & juvenci qui jam incipiebant protrudere cornua, & ungulas. Et præter hanc laudem vocalem, realis altera consequetur. Tertius. V. 33. *Videant pauperes, & latentur*, ob exemplum scilicet meum, quos ad id exhortatur, addens: *Querite Deum, & vivet anima vestra*, v. 33. q. d. O vos pauperes non necessitate, sed spiritu, fideles mei, quantumvis à mundo deserti sitis, vel mundum potius ultrò deserueritis, & despexeritis, aspici- te meum Exemplum, quæque mihi Deus præstitit; & mecum collætemi- ni; Spem vestram in Deo collocate, & ejus honorem sincerè quærite, virtute, operibus, factisque, & per medias etiam, millenasque mortes ille vos salvabit, ut vivatis vitâ sempiternâ in futuro sæculo, & nunc vitâ spiritali gratiæ, & sapientiæ quoad animam. Nec meum solum, sed alio- rum etiam experimenta perpendite. Quartus. V. 34. nam *Exaudivit Dominus pauperes, & vinctos non despexit*: eos inquam pauperes exau- dire solet præpotens cœli terræque Dominus, qui in hoc mundo tan- quam advenæ, & peregrini habitant patriam cœlestem inquirentes, & qui propter ipsum vincti sunt pro fide, pro pietate, pro confessione no- minis ejus, vel in limbo vincti tenebantur Patres, quos suo ad Inferos de- scensu dignatus est, & vinculis liberavit. Quintus v. 35. *Ea propter, Laudent illum cælum, & terra, mare, seu incolæ eorum, & omnia reptilia in eis*, & creaturæ universæ, ab ipso conditæ, Creatoris sui potentiam, sapientiam, & bonitatem deprædicent, quam tacitè proclamant, atque dilaudent. Sextus. *Quoniam Deus salvam faciet Sion, & edificabuntur civi-*

civitates Juda, v. 36. Hæc tertia prædictio est post exaltationem Christi & laudem Dei, de Ecclesia nova, quam salvam fore prædicit, siue ea sit cœlestis, per restorationem ruinarum Angelicarum, siue terrestris, primitivorum Christianorum unâ cum Apostolis inter pericula, & persecutiones; siue utraque. *Et ædificabuntur civitates Juda, v. 36.* pro quibus jam destructis ædificabuntur Ecclesiæ gentium toto orbe, quæ sunt veræ civitates Judæ, seu confessionis veræ fidei, & laudationis, quæ vox Judæ sonat. Soli enim Christiani Deum verè laudant, & confitentur, eumque piè, sanctèque colunt, & venerantur. Septimns. *Et habitabunt ibi, & hereditate acquirant eam, v. 36.* firmiter, scilicet, & constanter in Ecclesia habitabunt sine ulla fluctuatione: Quia fundata est supra petram concuti nesciam, nec à fluctibus mundi hujus, nec à portis Inferi, eruntque veri possessores hæreditarii, velut Apostolorum veri filii, & doctrinæ eorum, à quâ hæreditate justaque possessione Hæretici, Schismatici; & Infideles merito expellentur, & soli veri Christiani tanquam filii & hæredes Dei, & cohæredes Christi eam continuabunt in sempiternum. Octavus. *v. 37. Et semen servorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.* Quibus perpetuitas Ecclesiæ, & possessionis ejus exprimitur, quam posteri servorum Christi, seu fideles omnes, & nati natorum continua successione inhabitabunt, possessione non interrumpenda, donec è Sion sancta hac terrestri, & militante, transferantur ad Sion cœlestem, & triumphantem. Cum hac tamen conditione, ut diligant nomen ejus. Id est, fidei Christianæ, conjungant dilectionem Christi (nomen enim pro re & persona ponitur) servando præcepta ejus; nam *qui servat mandata mea, ille est qui diligit me*, inquit ipse Joan. 14. v. 21.

Affectus congratulationis.

O Eximios effectus! ô nobilissimos fructus, quos Passio Christi in nobis procreavit! ô vere necessarium Adæ Peccatum, quod Christi Passione & morte cum tali fructu deletum est! ô felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem! Eccles. Sabb. Sancto.

ORATIO.

DEVS qui innocentissimum filium tuum tantis pro nobis obrui tormentis voluisti, exaudi eum pro Ecclesia sua tibi supplicantem, nec

avertas faciem à dilecto puero tuo, sed respice cruciatus ejus, & concede, ne unquam demergat nos tempestas vitiorum, ut super dolorem vulnerum ejus addamus peccata, nec gratiarum vice demus in escam ejus fel ingratitudinis cum perversis Judais; ut ne cum iis dem justa vindicta tua deleamur de libro viventium, sed gratia & gloria ipsius facti participes, hereditate possideamus, habitemusque Sion Sanctam, ubi te laudemus cum omnibus habitantibus in ea in perpetuum.

IN PSALMUM LXIX.

Deus in adjutorium meum &c.

MEDITATIO LXXI.

Periculum in mora, vel festina Dei opis imploratio.

Argumentum Psalmi.

Validam, celeremque opem implorat Propheta, & sive in sua, sive in cujusvis justī persona (sens. lit. & mor.) sive, & præcipuè, in persona Christi pendentis in cruce: atque cum inimicorum quidem confusione, gaudio autem justorum. Et quia Psalmus hic continetur in Psal. 39. cujus pars ultima est à versu 15. scilicet, quam Medit. 62. Christo applicuimus. Hac meditatione cum cuivis fidei attribuemus in periculo versanti.

Punctum I.

Considera quam identidem repetendus nobis merito sit Psalmus hic, & præsertim hic versiculus: *DEVS in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina*; ob hostium à quibus opponamur, periculorumque, quibus ab omni parte circumdamur multitudinem, & magnitudinem, veluti sapienter hortatur Cassian. coll. 10. cap. 9. fusè demonstratā virtute, & utilitate ejusdem versiculi. Quem idcirco etiam Ecclesia non solum Litaniis, & invocationi omnium SS subjungit, sed omnes etiam horas Canonicas Indè exorditur, & S. Ludgardis,

gardis, teste Surio, ad ejus intonationem vidit mox Cacodæmones longè profugere.

Probè ergo expensis tum hostibus, tum discriminibus, tum nostrâ infirmitate, petit David auxilium Dei, tum magnum, & exquisitum; quod per verba illa innuitur, *in adjutorium meum intende*; seu intentus esto, & incumbe diligenter, ut gravitas mali requirit; tum appropinquatum, & expeditum, quia periculum in mora est. Quod significant, quæ addit: *Ad adjuvandum me festina*, quod S. Hieron. ex Hebræo ita transtulit, *Deus ut liberes me, Domine, ut auxiliieris mihi, festina*. Certè, si cum Ecclesia vel ante Orationem, vel quodvis aliud opus, vel tot tantisque in casibus, in quibus quotidie versamur, animo cerneremus paratos, & in procinctu stare, ad nos oppugnandos tot hostes, & tot tantaque salutis imminere nobis pericula, frequentius credo, ferventiusque ingeminaremus, non sine terrore sollicito; *Deus in adjutorium meum intende, Deus ut liberes me, Domine, ut auxiliieris mihi festina*.

Affectus Versiculi explicati.

Punctum II.

Considera, quæ S. Vates adjungit, accelerandæ opis motiva. Primo. Ex parte hostium, *Confundantur & reveantur, qui quærunt animam meam*, v. 3. Qui idem est cum versu 19. Ps. 39. Fac, inquit, ut dum in perniciem meam inclinati, spe suâ, quâ interitum meum quasi devoraverant, frustrantur, ob præsens, & subitum auxilium tuum, confusione repleantur; & pudore suffusi erubescant, & terrore perculsi, quem mihi inferre meditabantur, te reveantur & tuam opem extimescant hostes mei, qui quærunt animam meam seu vitam, & salutem meam, ut perdant & auferant illam.

Secundo. *Avertantur retrorsum*, (diffugiendo scilicet, vel more Judæorum ad Christum capiendum missorum retrorsum cadant, viribus destituti) & *erubescant*, (magna hac ignominia à te affecti) *qui volunt mihi mala*, v. 4. (Qui cum 20. citati Psalmi incidit,) Tertio. Iidem malevoli mei perniciem mihi machinantes, *Avertantur statim erubescantes*, è vestigio suis conatibus cum rubore & confusione dejiciantur, vel subitò in fugam à te conjiciantur cum rubore, & confusione summa,

qui dicunt mihi, *Euge, Euge*, v. 4. quæ verba etiam in dicto Psalmo habentur v. 16. Ubi ea sic exposui, ut vel gaudentium, & iustulantium de malo alieno vim habeant, quomodo S. Hier. ex Hebræo ea vertit; *qui dicunt mihi Vah!* quæ exultantis alieno infortunio, & iridentis est interjectio, quâ Christo in cruce insultabant Judæi: *Vah! qui destruis templum Dei*, Marc. 15. v. 29. Vel fictè laudantis, & adulantis, ac exhortantis quasi per Ironiam.

Econtrà vero quarto, *Exultent, & latentur in te omnes, qui quærunt te: Et dicant semper, magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum*, v. 5. quæ habentur etiam eodem Psal. v. 17. & continent potens motivum, non simplex nimirum, ut partim illi qui te sectantur, vel gloriam tuam quærunt, vel in te confidunt. (hi enim omnes quærentes DEUM dici possunt) *in te*, tuoque præsidio cum exultatione lætentur; vel *de te*, & favore tuo; vel propter te, & bonitatem, fidelitatem, potentiam, providentiamque tuam, partim tuas laudes celebrent, *Et dicant semper: magnificetur Dominus*, non sibi quicquam attribuendo, sed gloriæ tuæ, eam magnificando coram aliis, & hoc sincerâ ex dilectione tui, *qui diligunt salutare tuum*, seu te, qui es Salvator, Vita, & Salus te invocantium.

Affectus idem laudis.

LAudetur Dominus ille tam benignus in omnes, & fidelis. Laudetur ejus providentia, & promptitudo in succurrendo. Magnificent illum quotquot eum Salvatorem experti sunt in necessitatibus suis, vel experiri sperant.

Punctum III.

CONsidera aliud motivum ex parte personæ propriæ *Ego vero egenus & pauper sum, Deus adjuva me*, v. 6. Quod aliis nonnihil verbis expressit, v. 18. Psal. 39. *Ego autem mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei*, quibus suam infirmitatem allegat ad provocandum DEUM, ut mox sibi succurrat. Est enim cognitio propriæ imbecillitatis, & humiliatis sui in conspectu DEI efficax ad Deum permovendum ratio. q. d. cum omni auxilio humano destitutus, & ab omnibus derelictus sim, tuum erit, optime Deus, mei curam suscipere, *tibi enim derelictus est*

pauper; quare concludit, quia, Adjutor, & liberator meus es tu, Domine, ne moreris, auxilium mihi ferre, qui etiam finis est, Psal. 39. v. 18.

Affectus spei, petitionis, humilitatis jam dicti.

O R A T I O.

H*ostium nostrorum quasumus Domine accelerato auxilio, elide superbiam, & eorum contumaciam mox extenta dextera tua virtute prosterne, ut avertantur, erubescant, & revereantur tuam potentiam. Iusti verò quærentes te exultent, & latentur, quia adjutor & protector eorum es.*

IN PSALMUM LXX.

In te Domine speravi &c.

MEDITATIO LXXII.

Sacra anchora in adversitate.

Id est:

Divina gratia spes, imploratio, deprecatio, & gratiarum actio.

Argumentum Psalmi.

P*rofugientis spontè in exilium Davidis jam senis, ob persecutionem filii Absalonis Oratio; in qua Deo confisus, ejus auxilium, quod jam toties in vita expertus fuerat, implorat, & gratiarum actiones promittit. Ob quod spontaneum exilium ex voluntate Dei patienter & obedienter susceptum, inscribitur Psalmus filiorum Jonadab, & priorum captivorum. Jonadab enim spontaneus significat, & quia filii ejus exemplo Patris celebres ab obedientia fuerunt, & Jeremiâ hortante sponte in captivitatem Babylo-
nicam profecti fuerunt, in prima captivitate tempore Regis Joachim, Jer. 35. v. 18. & 4. Reg. 24. v. 18. in persona illorum Psalmus hic decantatus à Rechabitis seu Jonadab posteris in Synagoga scribitur, & hic est sensus lit. in quo cum Psal. 30. convenit habet-
que*

que initiales versus ferè eosdem. Sensus allegorico Christo, & morali, Ecclesiæ senescenti, & fidelibus ejus congruit. Pro devotione latiùs extendenda placuit S. Augustini expositio, qua gratiam Dei hic mirifice commendari vult, & fideles omnes ad hanc implorandam, deprædicandam, in eaque confidendum hortatur: Sic enim tutissimè ad libertatem perfectam gloriæ filiorum Dei perventuros. Undè etiam sicut meditationi in Psal. 30. (de quo ante) titulus: *Gemitus columbæ*, ita huic *sacra Anchora* præfigitur.

Punctum I.

Considera quam conveniat omnem spem nostram in divinâ gratiâ collocare.

Primò enim id consequimur, ut cum Davide securissimè dicere possimus, *In te domine, (tuaque gratia) speravi, non confundar in aeternum, in justitia tua libera me.* v. 1. Qui Versiculus med. 32. latè explicatus est, quibus addi potest hæc expositio: Quamvis mediis in tentationibus, & adversitatibus tanquam vehementi concussus tempestate, & desperatus propè fluctuem, tu tamen in illis mihi velut ultima Anchora certa salutis es, quâ me ita sustento securus, ut sciam me nunquam confundendum, aut spe mea frustrandum; Id enim non semel in te sperantibus promisisti. Quocirca, & pro tua fidelitate, quam in te confidentibus præstas, & pro veritate, quâ promissa servas, & pro tua bonitate, quæ tibi propria est, ut omnibus benefacias, & pro tua justitia, qua protegis injuriâ oppressos, justusque Vindex es afflictorum; Nunc quoque libera me, atque hoc primum, ut dixi, spei nostræ in divinâ gratiâ motivum esse debet. *Quia spes non confundit.* Rom. 5. v. 5. quod sæpius inculcat S. David variis in psalmis ut 21. v. 6. *In te speraverunt, & non sunt confusi*, 24. v. 3. *Qui sustinent te, non confundentur*, 30. *In te speravi, non confundar in aeternum. Non confundar quoniam invocavi te.* Idem Ecclesiasticus asseverat 2. cap. v. 11. *Respicite filii nationes hominum, & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est; Quis enim invocavit eum, & despexit illum? Quoniam pius & misericors est Dominus: Et protector est omni-*

omnibus exquirentibus se in veritate. Ex quibus alia fiducia motiva eruuntur, quæ Versibus sequentibus subdit, & v.2. Ad affectum ostendendum quod dixerat, *libera me*, repetens v. 2. *Inclina ad me aurem tuam, & salva me*: Deum non solum sperantes in se exaudire ostendit, sed etiam se inclinare ad humiles abjectorum terræ vermiculorum Orationes, ut pronâ eas sollicitâque aure combibat, iisque benignè exceptis mox ad succurrendum accingatur. Quod & habet Psal. 30. v.3. ubi idem Versus ponitur, in eoque additur; *Inclina ad me aurem, & accelera, ut eripias me*, non cunctando diu, aut considerando multum ante, sed accelerando mox succursum. Pergit eodem affectu, eadem inculcare, ita tamen ut nova spei incentiva subministret: *Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, ut salvum me facias*, v. 3. Quibus significat, quantumvis inter hostes numero plurimos, & ad nocendum paratissimos, instructissimosque versetur, imbecillus, & inermis, Dei tamen gratiâ fretum, ceu clypeo contraictus, & tela eorum satis protegi, & in fortissima velut munitione collocatum, & securum consistere. Psal. 30 v.4. ponitur *domus refugii*, & ex hebræo, *Petra fortissima, seu arx munitissima* in rupe sita, ex qua hostium conatus, & oppugnationes despiciat, in eaque salvus consistat. Quod & repetit sequenti versu: *Quoniam firmamentum, & refugium meum es tu.* hebr. *petra mea*, seu rupes fortissima cui insisto, & *munitio mea, vel fortitudo mea*, in Psal. 30. v.4. his verbis additur: *Et propter nomen tuum deduces me, & enutries me.* Quibus significatur, quod per avia, & incognita locorum divinâ gratiâ duce securè deducatur, & insuper eadem velut suavissimâ escâ, & cœlesti pane reficiatur, & enutriatur in sterilissima mundi huius solitudine.

*Affectus invocationis, & petitionis, ex l. 3. c. 55.
de Imitat. Christi.*

O ergo beatissima gratia, quæ pauperem spiritu virtutibus,, divitem facis, & divitem multis bonis, humilem corde red,, dis, veni descende ad me, reple me manè consolatione tua, ne deficiat præ lassitudine, & ariditate mentis anima mea. Obsecro,, Domine, ut inveniam gratiam in oculis tuis, sufficit enim mihi,, gratia tua: Si fuero tentatus, & vexatus tribulationibus multis,,

„non timebo mala, dum mecum fuerit gratia tua, ipsa fortitudo mea,
 „ipsa consilium confert, & auxilium: cunctis hostibus potentior est, &
 „sapientior universis sapientibus &c.

Punctum II.

Considera quos, & quâ gratitudine divinæ gratiæ effectus, & munera
 sibi præstita rememoretur David. Primus est, à perversis homini-
 bus conservatio, vel liberatio. Quod munus in se continuari orat, tan-
 quam unum ex præcipuis; v. 4. *Deus meus eripe me de manu peccatoris, &
 de manu contra legem agentis, & iniqui.* Quæ quidem sensu literali intel-
 ligi possunt, de Absalone filio contra legem Decalogi quartam, patrem
 persequente, & Achitophele consiliario perfido peccatore, & mini-
 stris subditisque Davidis iniquis conspiratoribus contra Regem suum;
 nihilominus tamen cum S. August. de peccatoribus in genere (singulari
 numero pro plurali posito) ad scopum nostrum rectè exponuntur. At-
 que eosdem idem S. Doctor suas subdividit in classes. Nam alii sunt con-
 tra legem agentes, seu prævaricatores legis, quam agnoverunt sibi à
 Deo datam, ut sunt Judæi agentes contra legem, V. T. à Moyse tradi-
 tam, & Christiani peccantes contra legem Evangelii à Christo promul-
 gatam. Alii etsi legem scriptam non acceperint, ut Pagani, iniqui ta-
 men sunt, quia agunt contra legem Rationis. Quam divisionem si for-
 te hebræus Textus minus patiatur, qui hominem improbum, injustum,
 & raptorem designat, qualis Absalon, & Achitophel, aliique conspira-
 tores perduelles erant, dici tamen nostro sensu potest: Magnum id gra-
 tiæ munus, effectumque esse, quod per eam ab omni consortio & inse-
 ctatione improborum liberemur, non solum quoad vexationem corpo-
 ris, & persecutiones in bonis famæ, ac fortunæ, sed maximè quoad pe-
 riculum spirituale animæ, ne forte in peccatum abstrahamur illorum
 seu blanditiis, seu minis. Sunt qui per peccatorem intelligant diabo-
 lum, qui primus prævaricator æternæ legis, & iniquus raptor divinæ glo-
 riæ fuit, & à cujus manu & potestate, divinæ gratiæ virtute, & adjutorio
 eripimur. Quod si verò ab insectationibus, & persecutionibus impro-
 borum non liberemur, ob justissimas divinæ voluntatis rationes; Con-
 sequimur certè alterum effectum divinæ gratiæ, ut scilicet patienter eas
 constanterque sustineamus. Quod exprimitur sequenti. v. 5. *Quoniam*

tu es patientia mea Domine, Domine spes mea à juventute mea. Utrumque enim præstat nobis, ut non solum, juxta expositionem S. Augustini toleremus æquanimiter, & cum patientiâ dolores, & adversa quæcunque; verum etiam ut longanimiter magnâ cum fiduciâ Dei auxilium præstolemur. Nam vox hebraica potius significat patientiam in expectando, juxta Phrasin scripturæ Rom. 8. v. 25. & Jacobi 5. v. 8. quam in tolerando dolores. Hinc Hieron. vertit, *Tu es expectatio mea.* Hanc porro patientiam & spem à juventute, imò ex utero matris secum crevisse, & confirmatam roboratamque in se semper fuisse ait. v. 6. *In te confirmatus sum ex utero, de ventre matris meæ, tu es protector meus*, q. d. sustentatus gratiæ tuæ auxilio à prima ætate, tenerisque annis meis in te spem meam figere didici, quia ab ipso egressu ex utero matris meæ tuam in protectionem me suscepisti, vel inde me eduxisti. Hebræus enim legit: *Tu es eductor, pro protector meus*, adeo ut vix natus, & cum invocare te nondum possem, tu prævenieris me gratiæ tuæ auxiliis, & de ventre matris meæ me protexeris, & eduxeris (qui est iterum gratiæ effectus & proprietas singularis, ut præveniat merita nostra) quæ Dei in homines beneficia, illa præsertim in ætate, quâ sibi ipsis nullam opem afferre possunt, magna omnino sunt, quamvis à paucis cum Davide expendantur, & gratâ cum memoriâ recolantur, gratiæque pro iis Deo agantur.

Atque ea propter. v. 7. *In te cantatio mea semper*, supple versabitur, id est, de te, tuaque misericordia & providentia erunt omnia mea carmina, & hymni. *Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adjutor fortis.* Id est, ob tot quibus premor adversitates, & tamen salvus semper emergo per gratiam tuam, hominibus factus sum tanquam prodigium, vel, ut S. Hieron. tanquam portentum, *Et* (pro quia) *tu adjutor fortis*, & unicus meus es, vel, *at ego* omnem spem in tuo adjutorio locatam habeo. Sanè prodigiosi meritò gratiæ effectus isti censeripossunt. Ergo v. 8. *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.* q. d. fac per eandem gratiam tuam, ut malis liberatus, pleno ore tuas laudes celebrare, & decantare gloriam tuam possim omni vitæ meæ tempore. Nec mihi quicquam sit optabilius, quam demirari magnitudinem tuam, eamque deprædicare. Ut omnes cognoscant nihil esse magnum, nihil admirandum præter te Domine, tuamque divinam gratiam.

Affectus laudis, & gratiarum actionis,
ex v. 8. & 9.

Punctum III.

Considera in quibus porro Gratiam Dei imploret Propheta. *Ne projicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me, v. 9.* Nempe primum & præcipuum est continuatio gratiæ, in eaque perseverantia. Id quod in sensu literaliquoad persecutionem Absalonis clarum est. Memor enim tot victoriarum, quas divino munere in juventute, imo pueritia à diversis reportaverat, cum jam in senio fugam inire cogeretur ob persequentem se Absalonem filium, sollicitus & anxius, ne forte in fine vitæ senioque Dei erga se adiutorio destitueretur: *Ne projicias me, clamat, in tempore Senectutis, quem à puero servasti, & protexisti, nec deseras istâ ætate, quâ vires meæ præ senio defecerunt, tuoque magis auxilio idcirco indigeo.* Quod nostro sensu justus quivis multò majori ratione, & sollicitudine petere potest. Ne forte à primo fervore charitatis intepestens, & spiritu consenescent, divinæ gratiæ efficacibus auxiliis destituatur, justo judicio Dei, & perseverantiâ, quæ prædestinatorum propria est, suâ culpâ excidat.

Secundo. Cum præsertim isto tempore hostium ferocia contra nos efferatior sit, ideoque magis contra eos auxilium gratiæ invocandum est, ut ne nobis accidat, quod David de se queritur: v. 10. *Quia dixerunt inimici mei mihi, seu contra me (dativus incommodi,) & qui custodiebant animam meam; Alia, qui observabant animam meam, id est, qui vitæ meæ insidiabantur, consilium fecerunt in unum, seu pariter, unanimi consensu consultabant, contra vitam meam. v. 11. Dices: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum, quia non est qui eripiat.* Hoc enim erat consilium Achitophel, sed sine effectu, quia Deus id impedivit, ut habetur 2. Reg. cap. 17. v. 23. Nam juxta sensum nobis propositum, hostes nostri, ut Dæmones, qui observant nos, & in occasionem omnem nos perdendi invigilant, isto tempore inter se deliberant, seque maxime exstimulant ad insidiandum Calcaneo nostro, dum nos divinæ gratiæ præsidii minus fultos putant,

putant, ut circa finem vitæ perleverantiam extorqueant; Hinc anxius, & tremens orat: v. 12. *Deus ne elongeris à me*, auxilium tuum longè faciendo, vel retardando, *Deus meus in auxilium meum respice*. hebr. *festina*. v. 12. *Confundantur & deficiant detrahentes anima mea*, id est, insidiantes vitæ meæ, ut eam ad infernum detrahant, operiantur *confusione*, & *pudore*, quod suis conatibus frustrentur, *qui querunt mala mihi*, v. 13. Verum etsi sibi persuadeant, & jactent adversarii mei, me tuo penitus auxilium destitutum esse, ut v. 9. & 10. inducuntur gloriari, *Deus dereliquit eum* &c. v. 14. Ego tamen, pro *autem*, semper sperabo in tua ergà me misericordia, gratiæque tuæ auxiliis; quibus indicatur confidentiam in gratia Dei unicè ponendam, petendamque nobis esse, & *ideò adjiciam super omnem laudem tuam*. Nunquam intermittendo cum ulare laudibus laudes tuas, & pro novis beneficiis novos hymnos canere.

V. 15. *Os meum annuntiabit justitiam tuam*, celebrando fidelitatem tuam, quæ nunquam deserit confidentes in se, & severa æquitate in vindicando impios, *tota die salutare tuum*, supple annuntiabit, deprædicando omnitempore salutem quam per tuam gratiam consecutus sum, vel Salvatorem Christum, cujus meritis salutem consequimur, & gratiam salvationis. v. 16. *Quoniam non cognovi literaturam, introibo in potentias Domini*, Domine memorabor justitiæ tuæ solius. Pro literatura legunt *numerum*, Chaldaeus, Symmachus, & Theodoretus &c. hoc sensu: Cum beneficia in me tua quæ nunquam commemorare intermittam, ut versu superiori dixerat, non solum maxima sint, sed etiam innumera, seu tot tantaque, ut eorum numerum ini-re nequeam, utpote quem ignoro; *Introibo in potentias Domini*, id est, ad divinam omnipotentiam tuam contemplandam animo, & cogitatione ingrediar, eamque velut infinitam, & inscrutabilem attonitus demirabor, certò persuasus tantam eam esse, & tot tantaque ab ea proficisci beneficia, ut nec humano intellectu comprehendi, nec dinumerari queant. Verùm quia Ordinaria nostra legit, non cognovi *literaturam*: Sensus hic probatior ab aliis affertur: Quoniam non cognovi, nec studui humanæ astutiæ, & artibus, inventisque politicis, quibus Achitophel utitur, nec confido in humanis consiliis, & prudentia hujus mundi: Ingrediar, & adhærebo

divinæ potentia, in illaque unicè confidam, & in ea tanquam munltissimâ in arce me abscondam. Ideoque, *O Domine, memorabor justitiæ tuæ solius*: quam remunerandis justorum meritis, & vindicandis impiorum malefactis exerces. Nostro sensu, pro extollenda divina gratia, S. August. illud non *cognovi literaturam, negotiationem* legit, vel simul literaturam (utrumque enim hebræa vox significat) exponitque tam per literaturam, quam per negotiationem confidentiam in operibus factis ex propriis viribus, quasi ad justitiam faciendam sufficiat litera, sine gratia, aut negotiatio liberi arbitrii, sine adjutorio Dei; & ideo ponderat illud: *Memorabor justitiæ tuæ solius*, id est non meæ, sed justitiæ tuæ solius, quam dare soles per gratiam tuam, cum justificas impium; quibus docemur de gratia divina altissimè sentire, præferendo eam viribus arbitrii, & legi, à quocunque præscriptæ, eumque animi sensum non solum Deo acceptum referre, sed etiam continuationem ejus à Deo exorare, quod facit. v. 17. *Deus docuisti me à juventute mea, & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.* v. 18. *Et in senectam & senium: Deus ne derelinquas me.* q. d. mirabilia illa, & prodigia auxiliorum gratiæ tuæ, quæ à prima juventute mea te magistro didici, teneo, teneoque constanter, usque in extremam senectutem meam: pro quibus dum gratias agit, artificioso petitionis modo illorundem continuationem flagitat, quod etiam magis explicitè rogat, Versibus sequentibus, utque hujus gratiæ laudes ad posteros transmittere possit. q. d. Et quia sine ope tua id non possum, præsta illam mihi, & *ne derelinquas me Deus.* v. 18. *Donec annuntiem brachium tuum,* seu robur, auxilium, & potentiam tuam, *generationi omni, quæ ventura est.* Psalmis meis, quos omnis posteritas decantabit, ut spiritu jam prævidebat. v. 19. *Potentiam tuam, & justitiam tuam, Deus subaudi donec annuntiem,* quæ sunt brachium illud, quod annuntiaturum se versu superiori dicebat, *usq. in altissima, quæ fecisti magnalia* se extendens, id est, maximè ad mirabilia potentia, & justitiæ tuæ opera, quæ ita excelsa sunt, ut ad ipsos cœlos altissimos pertingant: In quibus non solum per potentiam tuam ipse cœlos cœlorum, & tot nobilissimos in eis spiritus produxisti; sed etiam per justitiam tuam admiranda, & contremiscenda patraisti, inter ipsos Angelos sublimissimos, quos ob superbiam è cœlo in abyssum inferni præcipitasti. Ob quæ magnifica brachii divini prodigia meritò exclamat: *Deus quis similis tibi.* v. 19. Per idem illud
bra-

brachium gratiæ, seu Potentiæ, Justitiæ tuæ, sanè quam in me mirabilia operatus es, siue adversis me exercendo, siue prosperis erigendo: Quorum iterum tacitè continuationem orat, v. 20. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas, & conversus vivificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me?* q. d. nunc enim quasi ad ipsas portas mortis adductus mihi videbar persecutione inimicorum meorum, Saulis, & ipsi adhaerentium, dum vitæ incertus, profugus, exul, inops, ipsos inter hostes versarer, mox verò ex miseriarum abyssis, & sepulchro prope ipso, iterum reduxisti, & vivificasti me, placato ad me vultu conversus; atque ita v. 21. *Multiplicasti magnificentiam tuam, & conversus consolatus es me.* Dum me multis & magnis calamitatibus afflictum, & penè extinctum conversus quasi ad Clementiam, in vitam iterum revocasti, & ab infimo loco ad altissimum dignitatis gradum perduxisti, & ostendisti illam potentiam gratiæ tuæ in me, quod verè sis ille magnificus Dominus, qui mortificat & vivificat; deducit ad inferos, & reducit. Quibus hoc documentum nobis videtur signare: Deum scilicet ductu divinæ suæ, velut brachio potentiæ, & justitiæ nos inter adversa, & prospera adducere ad metam vitæ æternæ. Ut ex horum alteris nota nobis fiat infirmitas nostra, ex alteris verò benignitas Dei, atque ex illorum permissione, vel immissione timere, nobisque diffidere discamus, ex istorum vero solatio, & largitione Deo confidere, & ipsum ardentius amare, dum experimur in nobis illud Apostoli Rom. 8. v. 28. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati, sunt sancti.*

Affectus Puncti sequentis.

Punctum IV.

EXpende, & excita, & propone exercere affectus gratiarum actionis, & laudis quos S. Propheta Deo offert ob hæc beneficia, & proponit offerre corde, ore, & instrumentis musicis, Psalterio, & Cithara versib. tribus seq. v. 22. *Nam & ego confitebor tibi in Vasis psalmi, id est, instrumentis Musicis, præsertim psalterii veritatem seu fidelitatem tuam in promissis & pactis, erga SS. tuos tuæ providentiæ confidentes. Deus psallam tibi in super in Cithara S. Israel, id est, qui sanctificator es veri populi*

puli Israelitici supra descripti, vel qui à veris Israelitis religioso cultu sanctificandus es. Neque solum per instrumenta externa psalterii, & citharæ te laudabo, sed per conjuncta, & interna corporis, & animi. Nam v. 23. *Exultabunt labia mea, cum cantavero tibi, & anima quam redemisti.* Id est os meum, & labia mea in laude tua exultabunt, & anima per te ab interitu servata exultans jubilabit. Neque id semel, vel raro, & interdum. v. 24. *Sed & lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam,* exercebitque se omni tempore vitæ suæ in meditandis divinis tuis beneficiis, & attributis, justitiæ præsertim, *cum confusi & reveriti fuerint, qui quarunt mala mihi.* v. 24. Quod in die judicii potissimum accidet, post quem justi salvati ab inimicis & insidiatoribus salutis suæ toto corde, & pleno ore per omnem æternitatem te collaudabunt.

Affectus versuum explicatorum hoc puncto.

ORATIO.

Tua nos qua sumus Domine gratia & præveniat, ut in te sperantes non confundamur in æternum, & sequatur ad ejus in nobis effectus gratâ meditatione rememorandos, eorundemque continuationem humili prece implorandam, & bonis omnibus faciat per te abundare. Ut repleatur os nostrum laude tua, quam totâ die æternitatis pleno corde, & ore cum sanctis omnibus, liberati ab hostibus nostris decantemus.

IN PSALMUM LXXI.

Deum judicium tuum Regi da &c.

MEDITATIO LXXIII.

Regnum veri Salamonis Christi.

Argumentum Psalmi.

Figuram Christi Salomonem fuisse, & vicissim Christum verum Salomonem, non est qui ambigat. Ut cui tria Salomonis nomina multo melius, magisque propriè conveniant, quam ipsi Salo-

Salamoni. Primo. scil. ut pacificus dicatur. Nam *ipse est pax nostra*, qui *fecit utraque unum*, Ephes. 2. v. 14. reconciliando mundum Deo. Secundo Ecclesiastes item, & Concionator: *ut qui ad Evangelizandum pauperibus missus sit* Luc. 4. v. 18. Tertio. Idida, seu dilectus Domino, de quo pater coelestis. *Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui*, Matth. 3. v. 17. Quare in persona Salomonis, (cui in solium elevato à Davide Patre prosperum regimen, & faustissima quæque voventur,) Christi Regnum, Adventum, propagationem Regni, & regnandi re-
 &itudinem elegantissimis similitudinibus describit, occasione sumpta à Salomone, cui primi Versiculi conveniunt, à quibus mox instinctu Spi-
 ritus S. ad Christum convertitur.

Porrò Psalmum hunc omnium ultimum esse, & in senio, deficien-
 te paulatim vitâ velut Cygnæum carmen decantatum, postquam in so-
 lium suum extulisset Salomonem filium, satis docent, quæ post finem
 ejus adnotata leguntur: *Defecerunt laudes David filii lesse*. Quo autem
 modo, huc è loco suo translatus sit, varia conjectura est. Nostræ me-
 ditationis scopus est, ut quemadmodum meditatione 2. in Psal. 2. Chri-
 stum Regem ejusque regnum contra hostes nequicquam se opponen-
 tes stabilitum, & descriptum à persona Regis, subditis, fine, potestate,
 causis, magnitudine, formaque regiminis proposuimus. Cum exhorta-
 tione ad regem Christum sequendum: Ita hac porro idem ejusdem re-
 gnum justum, pacificum, amplum, felix, æternum, & cæteris cum cir-
 cumstantiis cum Davide consideremus.

Punctum I.

CONsidera Christi regis summiq; Judicis judicandi, & justitiam
 Administrandi eminentissimum modum. Primo enim potestatem à
 patre coelesti consecutus est. Illudque officium, ut sit Judex Vivorum,
 & Mortuorum, seu jurisdictionem in omnes. Juxta quod dicitur,
Pater non judicat quenquam, sed omne judicium dedit Filio. Joan. 5.
 v. 22. Ut omnes sicut reverentur patrem, ita revereantur, & honorent
 Filium. Et omnem justitiam suam ita cum eodem communicavit, ut ne-
 mo ex injusto fieri possit justus, nisi per Christum, quod hac sua expres-
 sit prophetica precatone S. Vates. v. 2. *Deus judicium tuum regi da*.
 Y seu

seu judicandi omnes jurisdictionem, *Et justitiam tuam*, seu exercendi, seu communicandi *Filio Regis*. Idque quasi duplici ex titulo, tum gratuito Bonitatis, tum jure quasi hæreditario ipsi debito, quia filius Dei, & Summi Regis est.

Etsi enim sensu literali filio suo Salomoni, ceu novo Regi à se in successorem, foliumque suum evecto videatur à Deo spiritum principalem illum orare, ut justè, ac sapienter regnum administret, ex Juris & Justitiæ scientia, zelo, & praxi, atque omnia rectè, & ex ordine gerat in judicandis præsertim subditis suis, tali judicio, & tali justitiâ, qualia in Deo esse possunt: hinc *tuum judicium*, *tuam justitiam*, inquit, *Regi da*. Quod votum sapientissimus, & optimus pater potius esse duxit, quam omnes thesauros, opes, victorias, & potentiam pro filio à Deo precari: Attamen cum illa canaret Vates Sanctus, non tam Salomonem, quam Jesum Christum oculis animi cernebat.

Nec sanè quæ mox sequuntur. v. 5. &c. In Salomonem convenire possunt, nam sequitur: v. 3. *judicare*, (id est ut judicet, græcismo) *populum tuum in justitia*, & *pauperes tuos in judicio*. Id est ut ex justitiæ norma regat populum tuum Israeliticum, & in vero rectoque judicio pauperes vindicet à potentioribus, ne ab illis affligantur, vel opprimantur. Quæ est Judiciaria potestas incorrupta, quam Salomoni Filio precatur à Deo, sic ut Regis Christi justissimam subindicet regendi, judicandique rationem, ut populum Christianum, velut populum suum per gratiam justificantem, seu justitiam infusam discernat & sanctificet, & pauperes spiritu, vel oppressos ante iniquo dæmonis jugo ex potestate ipsius vindicet. Atque per hæc justissimum æquissimumque Christi regnum, & à patre æterno communicatam potestatem vult vindicare, de qua Psal. 2. v. 6. etiam cecinit in persona Christi filii Dei. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Sanctum ejus. Dominus dixit ad me Filius meus es tu. Dabo tibi gentes hereditatem tuam, reges eos in virga ferrea.* Mox pacatissimum idem regnum precatur, & prædicit: v. 3. *Suscipiant montes pacem populo* (subaudi submissam cœlitus) & *colles justitiam*. q. d. Tanta sit felicitatis omnigenæ redundantia hoc Rege regnante, & judicante, (nam pacis nomine Hebræi omne felicitatis genus intelligunt) ut sicut in summa rerum fertilitate montes, & colles, alioqui minus fertiles, solent frugibus abundare, ita omnia plena sint pacis, & justitiæ.

Vel,

Vel, ut etiam in montibus, qui solent esse latibula ferarum, ac latronum, vel delubra dæmonum, omnis felicitas habitet, quod Theodoretus ad Monachos, & Eremitas refert; qui in montibus Angelicam vitam duxerunt. Nisi allegoricè per montes, & colles intelligere velimus, etiam Reges, & Principes, qui in societatem pacis hujus conventuri sint, seque summo huic Regi submissuri, acceptaturique Justitiam Christianam ab humilibus piscatoribus Apostolis annunciatam. Veluti prædixit etiam Isai. cap. 32. v. 16. *Habitabit in solitudine iudicium, & justitia in Charmel sedebit: & erit opus justitiæ pax, & sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulentia.*

Præcipua porro regni Regisque hujus laus est, quod vindicaturus sit pauperes, eorumque filios, iisque solatio præsidioque futurus, contra autem oppressores eorum humiliaturus, & calumniatores, ne iis per calumnias suas noceant, compressurus: v. 4. *Iudicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* Quod profecto Christo regi potissimum convenit, qui idcirco Rex & Judex nobis à Patre cœlesti datus est, ut esset Vindex, & parens nostræ libertatis, & calumniatorem diabolum humiliaret, atq; comprimeret, quod Isaias prædixit cap. 9. v. 4. *Iugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Median: quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mixtum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis; Parvulus enim natus est nobis.* Contra verò afflictos, & calamitosos solabitur, & sublevabit. *Suavi iugo, levi que onere* Matth. II. v. 29. legis Evangelicæ, consiliorumque suorum.

Adhæc regni Regisque Christi duratio erit longissima, sive v. 5. *Permanebit cum sole, vel quamdiu sol stet, erit, & ante lunam, pro coram, vel cum Luna, id est, quamdiu sol & luna luce sua cuncta lustrabunt in generationem & generationem, id est, usque in finem mundi, quo pereunte nihilominus regnabit Christus, sed tunc erit regnum illius supra solem, & lunam, & supra generationes corruptioni subjectas.* Quod cum regno Salomonis convenire non possit, sed ei quem ille significat, Christo scilicet, vel quatenus regnum Salomonis per Christum è progenie Salomonis ortum continuatur, cogit nos Spiritus S. ut hæc de Christo intelligamus, aut de Salomone non per se, sed per Christum regnatura, de quo verissimè promisit Angelus, Luc. I. v. 32. *Regnabit in*

domo Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Atque hæc regni Christi æquitas, pax, felicitas, & diuturnitas est.

Affectus amoris, & desiderii Regni Christi.

O quàm gloriosum, quàm felix, quàm omni plenum pace, & jucunditate, ac justitiâ, est regnum tuum, Christe Vere Salomon Rex pacifice! quod non brevi termino concluditur, sed manet in æternum. O beatos Regis hujus subditos, qui ab eo reguntur, & discernuntur, & ab hostibus vindicati, suavi jugo ejus se subijciunt! *O anima mea subdamus nos regis hujus imperio, facti cives Sanctorum, & domestici Dei, & hæredes Dei, cohæredes autem Christi! Consideremus inclytam regni Regisque nostri gubernationem, dicamusq; cum Propheta: O quam gloriosa dicta sunt de te civitas Dei! Sicut latantium omnium habitatio est in te, fundaris enim exultatione universa terra.* S. Aug. man. cap. 17.

Punctum II.

Considera regni Christi initia, progressus, & continuationem per Mysteria Redemptionis nostræ, à S. Davide divinâ revelatione cognita, & hic repræsentata. Quorum primum affertur verbu 6. *Descendit sicut pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram.* Quibus duplex regni hujus initium describitur: Alterum cum ipsius Regis Christi primo ortu, & conceptione in utero matris conjunctum. Alterum cum prædicatione Evangelii, & secunda quasi conceptione in animis hominum. Nam ut S. Bern. serm. 2. super missus, apud Bellarm. descendit Christus sicut pluvia in vellus per Incarnationem, quia sicut ros cadit de cœlo in vellus cum magno silentio, ita Christus descendit in virginem, ut lanam purissimam, cum maximo silentio, & Cœlesti solum virtute. Et sicut stillicidia stillantia super terram magno sonitu guttas demittunt in terram, sic idem Christus venit, per prædicationem suam, & Apostolorum cum magno strepitu verborum & miraculorum. Aliter S. Aug. apud eundem, qui velleri Gedeonis, ad quod Propheta alludit, in signum liberationis dato. Judic. 6. Christi regnique ejus Exordium, duplex in memoratum sic comparat: Nam sicut vellus Gedeonis in area positum primâ nocte rore impletum est, arcâ siccâ permanente tota,

&

& sicut secunda nocte area tota compluta fuit, vellere solo mediâ in areâ arido remanente: Sic descendit Christus primo ad Judæos per vellus significatos, totâ reliqua terra permanente arida, dicente ipso: *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Matth. 15. v. 24. Deindè venit ad gentes per prædicationem Apostolorum, & sic compluta est terra pluviâ doctrinæ salutaris, & gratiâ Baptismi, dicente eodem Domino: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus S.* Matth. 28. v. 19. Et solum vellus remansit aridum, ariditate incredulitatis, ut hodie etiam cernimus.

Hujus porro exorientis regni præclara commoda effectusque mox subicit. v. 7. *Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna,* quibus duo præstantissimi effectus Adventus, & Regni Christi describuntur: Alter, justitia, quæ abolito peccato per Christum adducetur sempiterna, ut Danieli S. Gabriel prædixit, Dan. 9. v. 24. *Consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & ungatur Sanctus Sanctorum.* Per hunc enim Sanctum Sanctorum, seu per merita ejus, & fidem in ipsum, omnes quotquot fuerunt, sunt, & erunt, sancti justitiam consecuti sunt, etiam Veteris Testamenti Patres, & Sancti. Ipse namque universalis Salvator est universorum, teste Angelo Luc. 1. *Ipse salvum, faciet populum suum à peccatis eorum. Nec est aliud nomen sub cælo datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri,* Actor. 4. v. 12. Ex justificatione sequitur alter effectus. Abundantia pacis, quæ vel constituitur, inter Deum & homines, vel in conscientis, & cordibus fidelium enascitur. Quæ est opus iustitiæ, & Charitatis soboles, quam mundus dare non potest, atque tanta in abundantia, ut cœlum, terramque repleat: tamq; firma & stabilis, ut duratura sit, *donec auferatur luna,* i. e. omnis corruptio, & mortalitas, quæ per lunam significatur, pellatur, scilicet in finem mundi usque, vel quod idem est, donec omnis varietas, & transmutatio lunæ cesset, quod non nisi post diem judicii fiet, nam post mundi consummationem luna erit semper plena. Hebr. *donec non sit luna.* Græc. *donec tollatur,* ut scilicet non sit talis qualis nunc est variabilis. Alii, donec extollatur Luna, seu Ecclesia militans Lunæ comparata, ob varias mutationes, & persecutiones, quibus post resurrectionem liberabitur, & cum triumphante sociata extolletur.

Subditur, Regni Christi progressus & propagatio. v. 8. *Et dominabitur à mari, usque ad mare.* Chald. *ab angulo maris magni*, seu mediterranei ad angulum Oceani : & à flumine usque ad terminos orbis terrarum, quod non nisi de regno solius veri Salomonis intelligi potest, id est, de Ecclesia, quæ toto orbe diffusa est, à mari Indico Orientali, usque ad Occidentale, seu Gaditanum, & à flumine Jordane, in quo Christus baptizatus audivit: *Hic est filius meus dilectus*, & prædicatio novæ legis coepit, usque ad terminos orbis terrarum, sive ad Oceanum, quo circumfunditur orbis terrarum, ac terminatur. Quod in Universali & in genere assertum, specificatur sequentibus versibus. Nam v. 9. *Coram illo procident Æthiopes* (in finibus orbis terræ siti, & nominatim Eunuchus, Candacis Reginae Æthiopum Actor. 8. v. 27. Inter eos primus ad fidem conversus. *Et inimici ejus terram lingent*, adorando, & prosternendo se in signum reverentiæ terram deosculabuntur, aut capite terram ferient, Ut Asiatici solent regem adeuntes: Inimici autem sunt, vel peccatores, vel infideles in genere, ad poenitentiam, & fidem conversi, vel Æthiopes, qui ut corpore nigerrimi sunt, ita moribus effratiores longissimè à cultu veri Dei recedunt. v. 10. *Reges Tharsis, & Insula munera offerent. Reges Arabum, & Saba dona adducent.* Per reges Tharsis, vel intellige Reges maris (Tharsis enim quod cœruleū sonat, pro mari sumitur) quibus reges Insularū, aut Insulani, vel Insulae ipsæ junguntur, maximè maris Orientalis, quæ plurimæ, & maximæ sunt, vel Reges Indiae, & Ciliciæ: ut explicavi illud *Tharsis* Psal. 47. auri argentique divites. Quibus addit Reges Arabiae, & Sabæorum, quæ etiam loca rerum pretiosarum, auri, argenti, gemmarum, & aromatum omnis generis feracissima sunt; ex quibus varia & præclara munera regi nostro offerentur. Et quamvis in Salomone id utcunque accidisse legamus Reg. 3. cujus naves singulis Trienniis ex Indiis magnam auri aromatumque vim afferebant, & Regina quoque Sabæ ad eundem cum infinita copia similium rerum adventaverit. eod. 3. Reg. c. 10. v. 2. Verò tamen Salomoni Christo multo manifestius à tribus Regibus Magis, id est sapientibus hæc oblata munera testantur Evangelia. Matth. 2. v. 11. cum Isai. pph. c. 60. v. 6. qui ex plaga respectu Judææ orientali advenerunt; Alius ex Arabia felici, alius ex Æthiopia, alius ex Perside, ut ferunt. Certè quod sequitur nullatenus Salomoni convenit: v. 11. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes.*

gentes servient ei. Quæ impleta in Christo sensu diverso sunt. Ut vel de adoratione spontanea intelligantur, quâ plerique, vel plurimi Reges cum subditis ad Christum conversi eum adoraverunt, ejusque servitio se addixerunt, quomodo in scripturis omnibus tribui solent, quæ conveniunt plerisque vel multis. Ut Gen. 6. v. 12. *Omnis caro corruperat viam suam*, vel de adoratione coacta, quæ implebuntur in die judicii; tunc enim *curvabitur illi omne genu.* Vel ut intelligantur de potestate, quam habet in omnes Reges, & populos. Sic enim data est *ei omnis potestas in cælo, & in terra*, Matt. 28. v. 18. & ipse est *Princeps Regum terræ* Apoc. 1. v. 5. *Habetque in femore suo inscriptum; Rex Regum, & Dominus dominantium*, Apoc. 19. v. 16. Cur autem merito omnes Reges, & gentes Christo servire, eumque adorare debeant, causa redditur ad eundem felicem regni progressum spectans. v. 12. *Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.* Quando nimirum Christus omnes de potestate, dirissimaque tyrannide principis tenebrarum donis omnibus supernaturalibus despoliatos, & fœdè depauperatos, & spe omni alterius auxilii destitutos liberaturus est, & in suum pacatissimum regnum Ecclesiæ libertatemque filiorum Dei asserturus. v. 13. *Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum salvas faciet.* Quibus insinuatur modus, quo libertas illa comparanda sit, nimirum condonando pauperibus debita, seu remittendo peccata, & agnoscentibus ea, suamque paupertatem confitentibus, ob quam solvendo non erant; deindè infundendo gratiam, & justificationem, quibus animas pauperum salvas faciet.

Quin etiam v. 14. *Ex usuris, & iniquitate redimet animas eorum*, non solum à peccato originali, quo velut summâ capitali obstricti eramus dæmoni, nos salvando, sed etiam à peccatis actualibus, quæ usuræ instar exigebat, & ad quæ in pœnam peccati impellebat, Exactor crudelis. *Velex usuris, & iniquitate*, id est, eripiendo nos ex iniqua oppressione Summi fœneratoris, ejusdem diaboli, qui pro vilissima peccati voluptate animam sibi obstringit, ad fœnus pœnæ æternæ, inquit S. August. (& pro) *quia honorabile nomen eorum* (pauperum) *coram illo*, vel ut hebr. habet. *Et erit pretiosus sanguis eorum coram illo.* Quia enim natura nostra, etsi per peccatum vilis, & contemptibilis facta sit, quia tamen ob suam substantiam ad Dei imaginem efformata est, tanti pretii æstima-

æstimata fuit à Filio Dei, ut pro eâ incarnari, pati, morique non dubitaret. Quod magno nobis, & incentivo amoris erga tam benignum Deum esse debet, & conservandæ rei tam coram oculis Dei pretiosæ animæ nostræ, ab omni inquinamento peccati. Hactenus progressus Regis, regnique ejus status laudabilis & admirabilis. Addit nunc ejus continuationem: v. 15. *Et vivet*, seu postquam morte sua liberavit animas pauperum ex usuris, & iniquitate: *Vivet*, inquam, iterum per gloriosam Resurrectionem, vitam beatissimam, continuabitque cum vita Regnum suum in æternum, felicissimo in statu: *Et dabitur ei de auro Arabia*, seu pretiosissimis muneribus coletur ab omnibus, non aurum modo, aliaque illi offerendo, sed semet ipsos etiam. *Et adorabunt de ipso semper*, seu pro continuando felici statu regiminis, aut regni ejus Ecclesiæ, seu potius *de ipso*, id est, *per ipsum Deum* orabunt adorantes, ut facit Ecclesia, quæ omnes suas ad patrem orationes concludit: *per Christum Dominum nostrum*, seu *adorabunt de ipso*, id est, ipsum Christum ut Mariana, & *Sa. tota die benedicent ei*, sine intercapedine temporis, semper benedicendo, & gratias agendo; quod eos non solum à morte, & servitute liberaverit sempiterna, verum etiam omnium bonorum suorum participes fecerit. *Et erit firmamentum in terra, in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus, & florebunt de civitate sicut fœnum terræ*, v. 16. Hoc versu stabilitas, & incrementum, & propagatio Regni Christi significatur, tum ex abundantia annonæ, tum ex multitudine populorum. Erit igitur in hoc regno *firmamentum*, subaudi, *panis*, qui, quia cor hominis confirmat, vocari solet firmamentum, Psal. 103. v. 15. & 104. v. 4. sustentamur enim, & confortamur cibo, vel pane, qui ex tritico, vel frumento conficitur. Hinc S. Hieron. vertit ex hebr. *Erit memorabile triticum*, Chald. *substantificus panis*. Atque in summa in super copia, tali enim copia firmantur familiæ, vel Regnum. Gen. 27. v. 37. de larga benedictione filio Jacob data dicebat Isac: *frumento, vino, & oleo stabili vi eum*. Ea porro tanta erit, ut non solum valles sint abundaturæ frumento, sed etiam montes, & colles alias infrugiferi, qui copiosissima segete sua, etiam fertilissimi Libani messem longe excedant. Sic enim exponitur, illud: *superextolletur super Libanum fructus ejus*. Nam qui hæc verba sic explicant, ut Messis suâ altitudine Cedros Libani maxime proceras supergrediatur, spicarum magnitudini eminentem nimium super-

superjectionem tribuunt. Quam Hebraicus textus moderatur: *Perstrepes super Libanum fructus ejus.* q. d. Segetes in montibus, & collibus, cum à vento undabunt, strepitum edent, qualem arbores Libani edunt. Quod de annonâ spirituali intelligendum est, tum verbi Divini, prædicatique ab Apostolis Evangelii post Resurrectionem, & Ascensionem Christi in cœlum, de quo Actor. 6. v. 7. dicitur: *Verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus credentium valde.* Ut congruat id, quod Vatabl. Genebr. & alii pro firmamento legunt, *erit Vola*, seu manus plena, vel pugillus frumenti, vel placentula frumenti in terra &c. q. d. Tanta rerum omnium maximè spiritualium fertilitas erit tempore Messiae, ut pauca grana frumenti paucis à piscatoribus Apostolis in terram projecta, tantam allatura sint segetem, qui fertilissimos excedat fructus Libani.

Ad quod firmamentum & panem verbi divini accedit, & ille panis substantialis, ac cœlestis, qui verè firmamentum est, corroboratque cor hominis, & quo regnum Christi unicè confirmatur, sanctissima, inquam, *Eucharistia*, quæ etsi velut placentula, vel pugillus frumenti seminetur in agro fidelis animæ, profert tamen messem gratiæ, sanctorumque meritorum, Cedris Libani excelsiorem, & cujus virtute in proceras Cedros sanctitate excrescamus. Ut Lectio R. Jonathan Chaldei huc non incongruè faciat, qua pro *erit firmamentum &c.* legitur: *Erit placentatritici in vertice Sacerdotum.* Quod multi veteres Rabbinii interpretantur de sacrificio panis delicatissimi tempore Messiae offerendo Tirin. Atque hoc firmamento præsidisque constabiliti, *Florebunt de civitate* qui sunt, seu cives Ecclesiæ Christi, *sicut fœnum terra*, seu sicut gramen in cultissimis pratis, multiplicati numero, & omni felicitate, gratiaque cœlesti efflorescentes germinabunt, ut Isai. dixit cap. 35. v. 1. *Latabitur deserta, & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit latabunda, & laudans, gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron &c.*

Affectus puncti sequentis.

Punctum III.

CONsidera affectus quibus hoc carmen de Christo, ejusque Regno S. Propheta concludit: Primus. *Sit nomen ejus benedictum in secula, ante solem permanet nomen eius.* v. 17. Laudetur & benedicatur Christi Salvatoris sanctissimum nomen omni tempore, & ab omnibus, quamdiu sol lumine suo irradiabit orbem (*ante pro coram, vel cum sole ut supra*) siue tribuatur, & permaneat ille honor & benedictio semper & in æternum, quam habuit ab æterno secundum Divinitatem, ante conditum orbem, & solem, ut S. August. explicat illud, v. 5. ante Lunam. Secundus. *Et benedicentur in ipso omnes tribus terra, omnes gentes magnificabunt eum,* v. 18. Qui per modum prædictionis, vel optantis, vel gratulantis affectus est, desumptus ex Gen. 22. v. 18. *in femine tua benedicentur omnes gentes terra*, quæ benedictio est justificatio, & Adoptio filiorum Dei, per quam omnes gentes orbis universi Deo reconciliandæ, salutemque consecuturæ sunt; quotquot ejus se participes fecerint, quam illi gratulatur, atque ita exoptat, ut omnes eam cognoscant, & propter eam omnes illum cum gratiarum actione magnificent. Tertius. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* v. 18. qui est tum admirationis ob res tam admirabiles, & inopinatas, quarum similes nullus ab origine mundi usque in omnem æternitatem patrare possit, tum iterum gratias agentis, quod admiranda illa pro populo suo, veris Israelitis, dignatus sit Deus efficere. Quartus. *Et benedictum nomen Majestatis ejus, in æternum, & replebitur Majestate ejus omnis terra, fiat, fiat* v. 19. qui est Affectus laudis repetitus, cum optatione & desiderio, ut divinæ Majestatis attributa, perfectio, & gloria ab omnibus cognoscatur, & laudetur in æternum, id est, non in cælo tantum, ubi ab Angelis semper, & ante solem glorificatur: sed etiam in terra ab hominibus, ita ut universus mundus repleatur laude & gloriâ Dei, quæ magno iterum affectu confirmat, & repetit, per verba *fiat, fiat, seu amen, amen, vere ita sit.*

Affectus hujus puncti repetiti.

O R A T I O.

Deus qui Regis Regum filii tui pacificum felicissimumque regnum è tyrannica potestate, & usuris regis tenebrarum nos liberaſti, concede, ut sub veri Salomonis hujus mitiſſimo regno oriatur juſtitia, & abundantia pacis in animis noſtris, utque firmamento panis, ſanctiſſimæ doctrinæ eius, Divinorumque Sacramentorum conſtabilitati floreamus in civitate, Eccleſiæ illius, & ſic benedicantur in illo omnes gentes terræ, viciffimque benedicant, & magnificent nomen eius in ſecula.

IN PSALMUM LXXII.

Quam bonus Iſrael Deus &c.

MEDITATIO LXXIV.

Petra ſcandali proſperitas impiorum.

Argumentum Pſalmi.

Quod floreat impii in hac vita, affligantur è contra juſti, nullus ſcandalizari debet, propter arcana conſilia divinæ providentiæ, præſertim quia impii breve hic cœlum habent, cum æterna illic miſeria. Juſti brevem hic miſeriam, cum æterna illic felicitate. Eſt ejuſdem ferè argumenti cum Pſal. 36. Aſaph, à quo titulum habet, nobilis muſicus fuit, ut habetur 1. Paralip. c. 6. & 25. An verò eum ſolum cantaverit, an etiam compoſuerit cum aliis, qui eodem titulo inſcribuntur, difficile eſt ſtatuerè. Videntem fuiſſe, ſeu Prophetam, volunt nonnulli, undè eodem ſpiritu conſcriptus eſt, quo Davidici pſalmi.

Punctum I.

Conſidera principium, quod Prophetam de divina providentiâ v. 1. ſtatuit, Amuletum eſſe generale contra omnes imbecilliorum tentatiunculas, quas ex proſperitate impiorum percipiunt sæpè juſti, miſeriis afflicti, quod eſt ſimillimum illi S. Pauli ad Rom. 8. v. 28. *Scimus quo-*

niam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Quod animo altè imbibit Propheta dum ait: v. 1. *Quam bonus Israel, (seu veris Israelitis fidelibus) Deus, his qui recto sunt corde, vel qui sincero animo, & intentione in Deum feruntur, illique deserviunt, vel ut hebr. Certè bonus est Deus &c. q. d. Hoc animo meo aliorumque firmissimâ fide infixum hæreat principium de providentia Dei: Eam scilicet erga suos omnino esse benevolam, & paternam, ut per illud, quæ recurrunt interdum dubitationes, quibus pusilli scandalizari possunt, facile elidantur: quo modo etiam Jeremias cap. 12. v. 1. Deum alloquitur: *Iustus quidem tu es Domine, si disputem tecum, Veruntamen iusta loquar ad te: quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui prævaricantur, &c.* Sic & Propheta: *Certè bonus es Deus*, iudicio meo omniumque verorum Israelitarum, seu fidelium. v. 2. *Mei autem (pro tamen) penè moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei*, seu ad hunc lapidem offensionis impingens penè corruui, aut multum nutare ac vacillare cœpi; Hebraico enim proverbio, *moveri pedes, effundi gressus*, Idem est, ac vacillare cogitationibus, deficere ab aliqua re. Sicut enim ambulans dum pedibus nutare incipit, vel titubare, ac labi, deficit à firmitate, & stabilitate sua, sic qui cogitatione cespitat, aut vacillat dubitando, contrariis veritati opinionationibus, deficere incipit ab illa, & nutat à constantia. v. 3. *Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.* Quibus causam affert vacillationis suæ, quod visâ prosperitate, & pace, quâ impii gaudent, quos punire à Deo contrariis successibus oportebat, zelo indignationis exarserit, & gravibus stimulis invidia commotus contra eos excanduerit. Quam eorum prosperitatem particularius explicare pergit, sequentibus. v. 4. *Quia non est respectus mortis eorum.* Vel ut S. Hier. vertit, ob nimiam felicitatem non recogitant de morte sua, ita sunt sani, ita feliciter cum iis agitur, ut nec recordentur suæ mortis, nec timore ejus percellantur, quasi semper essent viaturi. *Et non, vel neque est, (quod è superiori hemistichio supplendum,) firmamentum in plaga eorum* v. 4. Id est, si qua forte illis plaga acciderit, vix durat, aut firmatur in illis, sed mox evanescit iterum. Ita sunt multa quæ molestiam minuant, aut molestiam continuo ab illis tollant. In hebræo hic Versus ita legitur: *Non sunt ligamina in morte eorum, & vividum est robur eorum*, quæ sic vertit Aquila: nulli crucia-*

cruciatus interveniunt morti eorum; vel nullis impiis vinculis morborum trahuntur ad mortem, ut iustis sæpè accidit: Verbo mors illis facilis, commoda, honorata, fera & plerumque subita, *quia vividum semper est robur eorum*, ob omnis generis commoditates. Et sane hæc duplex mundanorum ingens reputatur felicitas, quam & sibi aliisque apprecantur, sc. ut sano corpore diu perfruantur, & *in divitiis* vel placidâ tandem morte defungantur. Addit his gemina alia: v. 5. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur*, q. d. Abundant omnibus ad vitam non solum necessariis, sed commodis etiam, & delictiosis rebus, sine omni labore, & sollicitudine, ita ut exempti videantur maledicto illo universali: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, Gen. 3. v. 19. & cum hominibus non flagellabuntur communibus illis miseriis, quibus omnes propè involvuntur, ut conflictentur cum inopiâ, fame, nuditate, frigore, æstu, &c. sed ab his communibus flagellis immunes sunt. Quibus timendum sane, ne quod S. Bernard. admonet: qui cum hominibus in hac vita non flagellantur, cum dæmonibus flagellabuntur in gehenna, v. 6. *Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua*, quibus fructus prosperitatis iniquorum declarantur, nimirum: Superbia erga seipsos, iniquitas & oppressio pauperum erga proximos. *Ideo tenuit eos superbia*, hebr. *cinxit eos*, & vinculis irretivit tanquam mancipia: *Nam qui facit peccatum servus est peccati*, Joan. 8. v. 34. *Operti sunt iniquitate & iniustitia*, quam in opprimendis debilioribus per omne genus fraudis & violentiæ crebro exercendo, habitum velut sibi compararunt, quo undique tanquam veste operti, & amicti sunt.

Hanc iniquitatem erga inferiores vel æquales comitatur impietas erga Deum, cui cum pro ista prosperitate concessa gratias referre summas deberent, scelera rependant, & ingratitudinem. Hinc v. 7. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis*. Quibus alia Metaphora iniquitatem non vulgarem & exiguam, sed copiosam eximiamq; iterum demonstrat, q. d. Valde copiose, & abundanter iniquitas ex prosperitate impiorum dimanavit, sicut effluit adeps ex pinguiissimo animali, aut liquatur pinguedo ex copioso adipe. Quandoq; enim peccata ex macie oriuntur, ut observat S. August. id est ex quadâ quasi necessitate. v. g. Paupertatis, quæ coram Deo veniam faciliorem habent, alia ex redundantia, & pinguedine non bene digesta, ut sunt divitiæ non bene

dispensata inter egentes, sed sibi coacervata, quales queritur fuisse Sodomitaram Ezechiel. cap. 16. v. 49. *Hac fuit iniquitas*, id est, occasio vel causa iniquitatis *Sodoma & filiarum ejus*, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & manum egeno, & pauperi non porrigebant; & elevata sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas. Denique, *Transierunt in affectum cordis*, id est, totos se tradiderunt explendis animi affectibus, eosque ita secuti, & assecuti sunt, ut, quod in Hebræo legitur, *transiverint imaginationem cordis*, id est, ut etiam supra spem, & imaginationem conceptam omnia illis feliciter evenirent. Hinc v. 8. *Cogitaverunt, & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelsis locuti sunt*. V. 9. *Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transivit in terra*. His versibus duobus describit injustitiam, & impietatem fortunatorum iniquorum tum à præmeditatâ malitiâ, ne forte per inconsiderantiam excusari possint: *Cogitaverunt*, inquit, vel cogitatò, & præmeditatò hæc egerunt, tum à præfractâ impudentiâ publicè, & de excelsis scilicet loco, ut hebr; palam sine timore, & pudore profitendi docendique suam nequitiam. q. d. Eò nequitia, & petulantia perducti sunt, ut non modo flagitia sua non celent, sed ea ostentare audeant, & in turpitudinibus suis se magnificè jactare, eaque quasi è Cathedra pestilentia alios docere, imò contra Deum, & Cœlites ac Sanctos blasphemum os suum obfirmare, hoc enim est, *posuerunt in cælum os suum*: tantum abest, ut iis parcant, qui in terris agunt, quos promiscuè, & sine respectu sua maledicentia perstringunt, grassando maledicâ linguâ liberrime in famam & honorem omnium: Sic *lingua eorum transivit in terra*. Atque ex his secutus est ille noxius scandali effectus, ut etiam justi, fidelesque retro converterentur vel certe de providentia Dei subdubitare inciperent, seu nutare nonnihil in fide circa illam. V. 10. *Ideo convertetur populus meus hic* (fideles scilicet verique Israëlita) convertentur, inquam, vel à pristina fide, & integritate ad imitandos mores, & vitam eorum, quos vident in nefariis studiis tam prosperè agere, rerumque omnium affluentia florere. Vel certe se convertent ad conquerendum; Vel ut S. Hier. *Convertetur hic*, convenienter Hebr. & Græco, id est, ad hæc considerata, & immorandum cogitatione diutius his paradoxis Impiorum successibus, & considerando quod *dies pleni invenientur in illis*, id est, quod vere felices sint, *diesque innubes & serenos totos*, omni ple-

nos prosperitate, sine nocte tenebrisque aduersitatum agant; aut etiam quod diutissime vivant, extremamque felices senectam attingant. Quæ ex Hebr. legunt aliqui: *Et aqua pleni calicis exprimentur*, vel sugentur eis; ut nimirum, juxta primam expositionem, ii, qui exemplo, & doctrinâ iniquorum pervertuntur, aquam iniquitatis pleni calicis bibant, id est opiniones pestiferas illorum, imitationemque animo hauriant, velut sitientes aquam avidissime potare solent; Vel juxta alteram expositionem, ut considerantes prosperitatem iniquorum fideles, eamque cum suis afflictionibus comparantes, calicem, qui calamitatis symbolum est, aquâ tribulationum, & afflictionum plenum, qui pro iis exprimitur dum sorbere coguntur, incipiant dubitare de providentia DEI; hinc eorum sermo mox adjungitur. V. 11. *Et dixerunt: Quomodo scit Deus, etsi est scientia in excelsis.* Id est: fluctuantes animo, & cogitationibus inter se collisis in hæc secum rationati sunt. Quâ fieri potest, ut Deus res humanas intelligat, aut providentiâ suâ omnia gubernet, & hæc permittat? Videri certe potest, aut non cognoscere, aut non curare quid in orbe ab hominibus agatur. V. 12. *Quoniam Ecce ipsi peccatores, & abundantes, sanitate, amicis, commodisque cæteris in seculo obtinuerunt divitias, alia multiplicarunt, & concervarunt substantiam.* q.d. Ecce enim quos sceleribus omnibus contaminatissimos cernimus, videmus etiam opibus maxime circumfluere, Hebr. *Tranquillos pacem habere*, vel beatam sine aduersitate vitam agere. V. 13. *Et dixi: Ergo sine causa justificavi, alia purificavi animam meam, & laui inter innocentes manus meas.* Purum corde, manibusque innocentem me omnibus probando, cujus signum & protestatio erat lotio manuum. q.d. Ego quoque ipse hæc mecum animo considerans, istam pene in vesaniam prolapsus sum, ut dicerem: frustra ergo innocentia, & integritati operam dedi, eorumque ex numero esse studui, qui partim animum intaminatum ab omni sorde, partim manus innoxias ab iniquitate conservare laborant, rectè animo sentiens, & justè manibus operans. Nam quid juvat sic innocenter vixisse, quando Deus peccatoribus omnia fausta indulget, contra verò justis aduersa omnia immittit? V. 14. *Et fui flagellatus totâ die, & castigatio mea in matutinis.* Id est, ego enim assiduis calamitatibus sine intermissione quasi flagellor, nec oritur occiditque dies, qui non molestiam mihi

novam afferat. Vel, vix diem exordior, quin castigatio quoque measimul suum sumat exordium.

Affectus

Admirationis & timoris Judiciorum Dei.

Ex Solil. S. Aug. c. 28.

„ **O** Abyssus profundissima, creatrix sapientia, quæ libraſti in
 „ pondere montes, & colles, & in ſtatera molem terræ tribus digi-
 „ tis appendiſti! Suspende molem corporalitatis hujus, quam gero, tri-
 „ bus inviſis digitis tuis ad te, ut videam & cognoſcam quam admirabilis
 „ es in univerſa terra! nec unquam in judiciis tuis, quæ circa filios homi-
 „ num, creaturas tuas exerces, ſive eas affligendo calamitate, ſive pro-
 „ ſperitate exaltando, offender! ego quidem hæc juſta judicia tua con-
 „ ſiderans expaveſco, & obſtupeſco de altitudine divitiarum ſapientiæ,
 „ & ſcientiæ tuæ, ad quam ego non pertingo, & incomprehenſibilia ju-
 „ dicia juſtitiæ tuæ, dum eos in hoc mundo affligis, qui ſcripti ſunt in li-
 „ bro vitæ, quibus omnia cooperantur in bonum; eos verò omni
 „ prosperitate circumfluere hic ſinis, quos reliquiſti in immunditiis
 „ ſuis, quibus omnia cooperantur in malum, ut ſi etiam ad cœlos
 „ aſcenderint, & caput eorum nubes tetigerit, & inter ſidera cœli collo-
 „ caverint nidum ſuum, quaſi ſterquilinium in fine perdentur. Adoro
 „ judicia iſta providentiæ tuæ, doceant illa nos tibi non diffidere, ſed te
 „ profundè venerari, ut ſerviamus piè & caſtè cum timore, & exultemus
 „ tibi cum tremore.

Punctum II.

CONſidera Remedia, quæ Propheta contrà ſuum aliorumque ſcan-
 dalum ex adverſitatibus piorum, & prosperitate iniquorum pro-
 ſectum adhibuit, & præſcripſit.

Primo etenim ſuam puſillanimitatem, & temeritatem compunctus
 & pœnitens damnat ex communi juſtorum ſorte & Praxi, vel proceden-
 di modo. V. 15. *Si dicebam, narrabo ſic*, id eſt, ſi ſic decerno, ecce nationem
 filiorum tuorum reprobaſti; q. d. Hæc ego quidem inconfiderate, & teme-
 re effatiebam, ſed poſtquam me reflectens expendi diligentius, repre-
 hendi me ipſum, mihiſque hoc exprobraſti: *Si narrabo ſic, totam nationem*
filiorum

filiorum Dei damno. Vel quod stultè justitiæ pergant se dare, dum sic affliguntur, cum tamen ipsi nullis incommodis à sua constantia in virtutis amore, innocentiaque conservanda deterreantur, neque putent, se frustra pietatem coluisse, si interim quibuscunque etiam obruantur calamitatibus. Vel quod filiorum Dei, seu prædestinatorum, ut sint filii, & hæredes Dei, ac cohæredes Christi, illa propria nota sit, compati cum Christo, & multis in hac vitâ afflictionibus exerceri, ut per hoc similes evadant primogenito prædestinatorum, id est, eidem Christo. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini filii sui,* Rom. 8. v. 29. Vel quod generalis regula sit: *Omnes qui piè volunt vivere, persecutionem patientur,* 2. Timoth. 3. v. 12. Hanc ergo nationem nationaleque signum, filiorum Dei hoc ipso reprobis, dum à calamitatibus hujus vitæ exemptam esse debere enuntio. Quæ sanè est præcipua & altissima ratio providentiæ Divinæ ex profundissimo prædestinationis arcano deducta, quod suam intelligentiam supergredi merito agnoscens ait: v. 16. *Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me. Donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in novissimis eorum.* Hujus verò Providentiæ, prædestinationisque causas rimari penitus, aut penetrare velle, non opis est humanæ, nec vitæ hujus. Deterritus enim negotii magnitudine rectiùs exclamabo: *O altitudo divitiarum Sapientia, & Scientia Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.* Rom. 11. v. 33. Nec enim ad cognitionem harum rerum, causarumque earum pervenire licebit, nisi vel in Sanctuarium Divinæ gloriæ post hanc vitam fuero ingressus, vel nisi Deus in hac vitâ arcana mihi aperiat divinæ providentiæ, consiliorumque suorum; Vel tandem post hanc vitam in supremo die judicii intelligam ex novissimis eorum, quem exitum fors utrorumque sortita sit.

Ex quibus duo alia remedia contra scandalum ex Implorum prosperitate colliguntur: Alterum est, quod hujus quæstionis indagatio, cur impiis liceat esse in hac vita felicibus, afflictis, piis, ardua sit nimis, superetque vires ingenii humani, proinde altiora hæc indaganda nemini sunt juxta consilium Eccl. 3. v. 22. *Altiora te ne quæsieris, ne scrutator majestatis opprimatur à gloria.* Prov. 25. v. 27. Alterum, in hac vitâ neminem nequè beatum ac felicem reputandum, neque infelicem, sed expectandum finem utriusque, qui si bonus sit, totum bonum efficit; Contra,

si sit malus. Ille porro instar tragœdiæ est in injustis, quæ ex læto initio definit in tristem Catastrophem, in Justis verò est instar Comœdiæ, quæ terminatur in lætum finem, etsi minus fausto ab exordio cœperit. Quibus addi potest: Deo Judicium, & Jurisdictionem suam non esse à nobis præripiendam, sed extremum, & universale judicium præstolandum, in quo arcana illa secretissima divinorum consiliorum manifestabuntur. Cogitare item, reservasse Deum æquissimis de causis, suæ providentiæ circa nos admirabiles rationes usque ad Sanctuarium alterius vitæ, quando illas contemplari in beatitudine æterna constitutis non minima pars felicitatis erit.

Aliud remedium ex felicitatis illius putatitiæ fallacia, & inconstantia desumitur, ut invidiæ objectum vix esse mereatur. v. 18. *Veruntamen propter dolos*, (ut callidè & dolosè deciperentur) *dejecisti eos, dum allevarentur*, id est, dedisti impiis omnia prospera, ut evecti in hac vita ad summum fortunæ fraudulentæ apicem, mox deicerentur, & præcipitarentur in barathrum miseriarum omnium: nempe, *Tolluntur in altum, ut lapsu graviores ruant*. Hebr. *Certe in lubrico posuisti eos*, ut scilicet facile labi in interitum possint. Lubrica enim bona sunt, quæ tuo permisso possident, per quæ qui ingrediuntur, ruinæ proximi sunt, dum incautè suo vitio *incedunt per ignes suppositos cineri doloso*, atque ita dum elevati videntur, per opes, dignitates, potentiam, vel se ipsos idcirco per superbiam extollant, *dejecisti eos in interitum*, ut vertit S. Hier. quocirca non est cur zelo, aut invidiâ quis magnopere ob prosperitatem hanc laboret. Remedio ex fallacia & inconstantia petito, additur simile desumptum ex brevitate. v. 19. *Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem*. q. d. quomodo qui florere vix cœperant, mox in desolationem dati sunt! Eorum felicitas vix apparuit, & exaruit, vix exorta fuit, & evanuit, desolati instar deserti jacent, qui amœnissimi instar horti florebant, defecerunt subito, qui æternum victuri sibi videbantur, perierunt propter iniquitatem suam, vel ut vertit S. Hier. *Quasi non sint, vel in nihilum reducti sunt*, qui immortales se credebant. Nempe diuturna eorum prosperitas apparet, dum permanet, at cum finem acceperit, sentitur quam brevis, & momentanea fuerit. Quid enim diu esse dici potest quod finem habet? quod multò adhuc verius est, si cum æternitate, vel pœnarum, quæ ipsos in inferno manent, vel præmiorum

in cœlo quibus exciderunt, & quæ justis conservantur, felicitas hujus momentaneæ vitæ componatur, quæ idcirco non nisi brevissima est. Quæ omnia eleganti similitudine illustrat, & concludit. v. 20. *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Sicut evanescit somnium hominis expergiscientis quo delectabatur somnians, & inane redditur, ita felicitas illa injustorum imaginaria per modum somnii illicò disparet, apparetque inanis & vana; Rectè enim Plato, quid sunt voluptates mortalium, nisi somnia vigilantium, præsertim in morte, vel cum in iudicio supremo ad æternitatem expergiscimus. Tunc enim, tu Domine, imaginem illorum, vel imaginariam, umbratilemque prosperitatem impiorum, scilicet dignitatem, nominis claritatem, opes, memoriam, potentiam, &c. quibus rebus illi inflabantur, quæ tamen non nisi vana imago, & mera umbra sunt, juxta quod Psal. 38. v. 7. dicitur, *in imagine pertransit homo*, & ab Apostolo 1. Cor. 7. v. 31. *Præterit figura hujus mundi*, comparata præsertim ad bona æterna, *in nihilum rediges in civitate tua*, vitæ alterius, ubi vera, sempiternaque felicitas est: Vel, *in civitate tua*, id est, quam tu illis possidendam dedisti, sive in qua florebant, imaginariam illorum beatitatem, unâ cum imaginibus, memoriâ, & stemmate illorum æternâ oblivione abolebis. Et justè, inquit, S. August. Deus in civitate sua cœlesti imaginem iniquorum ad nihilum redigit, qui in civitate sua terrenâ imaginem Dei ad nihilum redigere sategerunt. Vid. Med. 38. in Psal. 36. puncto 2.

Affectus conformitatis cum judiciis Dei, & contemptus terrena felicitatis.

HÆc sunt judicia tua, profundissime Deus, quæ venerari magis & adorare, quam pervestigare nos convenit, creaturas & opera manuum tuarum! Veneror ea, humillimeque adoro, quia nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ, & terribilis es in consiliis super filios hominum. Dum eos, qui hic bonis affluunt, illic malis finis excruciar. Contrà, qui hic affliguntur propter te, illic in perpetuum à te recreantur. Ut qui participant hic passionibus tuis, participant illic etiam gaudiis. *Nemo enim potest in utroque seculo gaudere, & beatus esse. Sed unum necesse est ut perdat, qui alterum voluerit possidere.* Hæc considerans, renuit consolari

anima mea in hac vita, ut habeatur digna consolationibus aternis, quia iustum est ut amittat te, quicumque in aliquo alio magis consolari elegit, quam in te. S. August. Soliloq. c. 22.

Punctum III.

CONsidera fructus præclaros horum remediorum : nempe perfectam subjectionem divinæ providentiæ, cum affectibus eximiis inde profectis. v. 21. *Quia (pro) certe ex horum consideratione inflammatum est cor meum amore divinæ voluntatis, & providentiæ tuæ, & renes mei commutati sunt*, id est, affectio mea carnalis, quā zelabam non secundum scientiam, prosperitatem impiorum, commutata est in spirituales, & ego ad nihilum reductus sum, profundissimā humilitate nihil me æstimavi, & in conspectu tuo professus sum ignorantiam cœcitatēq; meam, qua penitus nescivi, v. 22. vel non agnovi profundas rationes providentiæ tuæ. Et velut insipientem & stultum me judicavi, qui penetrare auderem, & ullatenus non valerem secreta adyta divinæ sapientiæ tuæ. Et ideo, v. 23. *Vt jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum*, scilicet, mansi, id est, tuæ me directioni submissi, & tradidi velut insipiens, & ratione destitutum jumentum, nec recessi à te, iudiciisque ad latum unguem, sed semper tecum fide, spe, charitateque conjunctus, dispositioni tuæ providentiæ subiectus permansi. Quibus perfectam conformitatem iudicii, & voluntatis suæ cum divina exponit, & idcirco vel propter hanc tecum conjunctionem. v. 24. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua (hebr. in consilio tuo) deduxisti me, & cum gloriā suscepisti me.* Apprehendisti sicut mater parvi filioli nescientis adhuc gradi, & ignari, quò, quaque viā eundum sit, manum apprehendit, ne impingat, vel corruat, & secum quo vult deducit, sic in voluntate, vel juxta beneplacitum tuum manuduxisti me, donec in gloriam tuam, quā spe certā jam teneo, induxeris me, quod non modo magnā cum securitate, sed etiam magnā cum gloriā mea fit, quod à tali scilicet ductore manuducar. Ex his nobilissimi secuti effectus sunt, & primus, ut totus in amorem Dei, bonitatisq; erga se tantæ, exardescens animo exclamaret: *Quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram. v. 25. Defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. v. 26.* Id est, quid, vel quis, (ut hebr.) mihi placeat in cælo præter te, voluntatem-

remque tuam? aut quem in terris alium te excepto amem, colam, aut suspiciam? q. d. Tu unus ita mihi amandus, colendus, animoque desiderandus es, ut cætera omnia sordeant, *eaque arbitrer, ut stercora, ut te lucrificiam*, Phil. 3. v. 8. ac possideam, hinc tabescit tui desiderio animus meus, & corpus meum, ejusque loco tui mihi es animus *quo vivo ego, jam non ego, sed vivis in me Deus*, Gal. 2. v. 20. cordis mei, ejusque vigor, virtus, & vita, hebr. *petra cordis mei*, seu firmamentum, robur, & centrum: & pars mea, vel portio hæreditatis meæ, & possessio sempiterna. *Deus meus*, inquam, *& omnia*. v. 27. *Quia ecce, qui elongant se à te peribunt*. Sicut perit corpus separata anima, corrui domus sublato firmamento, seu fundamento: inquit oritur amoto centro: Imò tu qui Deus Zelotes es, *perdidisti semper, vel perdes omnes, qui fornicantur abs te*, v. 27. Desponsatas, inquam, tibi animas adulterio divortioque spiritali se à gratiæ tuæ thoro, tuaque voluntate separantes, seu abs te sponso suo, tuique amore, & cultu deficientes, & creaturis quasi adulterio adhærentes, æternis plecte suppliciis. *Mihi autem adherere, Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam*, v. 28. Hæc mea felicitas est, tibi conjunctum semper esse, voluntatis conformatione, & tuæ me providentiæ semper subdere, idem sapiendo, idem desiderando, tecum me intime uniendo, charitate, & familiaritate cœlestis conversationis: *Ponere in Domino Deo spem meam*. v. 28. In adversis confidendo illi soli, creatis cæteris postpositis. v. 28. *Vt annuntiem omnes prædicationes tuas*, hebr. *omnia opera tua*, eaque de prædicando, & laudando *in portis filia Sion*, v. 28. Id est, in publicis celeberrimisque populi Sionis, seu Ecclesiæ conventibus, & ad cultum, amorem, laudemque tuam omnes informando, incitando, inflammando.

Affectus puncto hoc tertio positi & expositi.

ORATIO.

DEus cujus bonitatis in exhaustus thesaurus, & sapientia infinita est abyssus, da nobis inter prosperitates impiorum, & afflictiones justorum tuam providentiam fidei oculis semper aspicere, donec intremus sanctuarium tuum, ut velut jumentum facti in voluntate tua deducamur, experiamurque, quam tibi adherere bonum sit, & ponere in te Domino Deo spem nostram, Amen.

IN PSALMUM LXXIII.

Ut quid Deus repulisti &c.

MEDITATIO LXXV.

*Questus Ecclesiæ contra persecutores.**Argumentum Psalmi.*

Querelam continet Psalmus de vastatione templi, civitatis, & populi Israelitici, per Antiochum Epiphanem, ut plures probabilius sentiunt cum Bellarmin. si sensum spectes literalem: Allegoricè bene attribuitur Ecclesiæ conquerenti apud Deum de persecutoribus suis, cum obtestatione ejusdem, ut succurrat sibi, sicut sæpe alias fecit. Allegorico sensui adhærebimus, ad nostram filiorum pietatem erga matrem Ecclesiam promovendam, sensu literalis nullatenus præterito.

Punctum I.

CONsidera querimoniam humilitatis, filialis observantiæ, ac fiducialis pietatis plenam Ecclesiæ ad Deum contra suos persecutores, quam matris nostræ nomine repræsentare eidem Deo recitando hunc psalmum filii ejus possumus. v. 1. *Ut quid Deus repulisti in finem? iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ.* Id est, quid causæ est, quod ita affligamur ab hostibus, ac si nullam nostri curam amplius habeas, videarisque populum tuum penitus, ac in perpetuum deseruisse? Istum, inquam, populum, quem ut pastor gregem suum peculiari ante curâ regere solebas, nunc vero, velut odio, aut furore contra eum succensus esses, ita affligi sinis. Quæ quidem Propheta sensu literalis in persona populi Judaici prædicit, deplorans universalem illam calamitatem, quâ sub Antiocho Illustri miserrimè oppressus, & abductus in servitutem, in exilio jacuit, sed non minus congrue tempore persecutionum suarum Ecclesia dicere potest cum sequentibus. v. 2. *Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.* Reminiscere quomodo sicut olim populum Israeliticum in unam quasi rempublicam collegisti, duce Moyse, in egres-

egressu de Ægypto, dans ei magistratus, & leges: Ita multo magis Ecclesiam, seu populum Christianum in congregationem seu gentem tibi peculiariter dicatam adsciveris: eamque tot favoribus, gratiisque affecris, legibus fundaris, possederis ab initio, quia nullum habuit Ducem, Regem vel Dominum ante te: rexeris huc usque tam mirabiliter, quam benignè, quem dispergi, & dissipari iterum tuis ab hostibus nunquid tibi honori erit? Quod est motivum primum, efficacissimumque impetrandi divini auxilii, à fidelitate & immutabilitate Dei petitur.

Redemisti virgam hereditatis tue Mons Sion v. 3. subaudi, *qui est*, in quo habitasti. Quod sequitur (*in eo*) redundat hebræis usitato loquendi modo. q. d. Hunc populum velut hæreditarium sceptrum, seu regnum tuum, ex Ægyptiaca servitute liberatum tibi acquisivisti, vel imperium in illum jure hæreditario comparasti, & elegisti tibi: quæ virga, vel Regnum (*signum pro re*) *est mons Sion*. Velut caput regni, in quo habitasti juxta illud Psal. 109. v. 2. *Virgam virtutis tue emittet Dominus ex Sion; Dominare in medio inimicorum tuorum*. Quod est secundum argumentum, quo usus etiam est Moyses, Deuter. 9. v. 26. *Ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti*. Quod multò melius Ecclesiæ convenit: Illa est enim hæreditas Christi filii Dei, quam sanguine suo morteque redemit. Illa est regnum, vel sceptrum, quod sibi in æternum possidendum, acquisivit, juxta patris æterni promissum: *Dabo tibi gentes in hereditatem tuam, reges eos in virga ferrea* Psal. 2. v. 8. 9. Illa est Sion sancta, & sedes regia, in qua sedebit regnaturus, cujus *regni non erit finis*. ut Psal. 2. v. 6. de se proficitur; *Ego autem constitutus sum rex, ab eo super Sion, montem sanctum ejus*. Hujus redemptionis, & hæreditariæ possessionis & regni tam dilecti, tam sancti, & diuturni refricata memoria quid non possit apud Deum?

Ea propter v. 3. *Leva manus tuas in superbias eorum in finem*. Ex-tende, inquam, seu eleva manum tuam ad librandum fortius ictum in superbissimos hostes, qualem Antiochum fuisse testatur lib. 1. Machab. c. 1. & fuerunt suntque Antichristi, & persecutores hostesque Ecclesie omnes. *Quanta malignatus est inimicus in sancto*, v. 3. Quod idem tum de dicto jam Antiocho loco ante citato perhibetur, scilicet spoliasse eum, & profanasse sanctuarium, tum de nostri temporis hæreticis, Ethni-

Ethnicisque olim, verissimè refertur historiis sacris ac profanis. Et causa mox redditur cur suppressi superbia hostium à Deo debeat. v. 4. *Nam & gloriati sunt, qui oderunt te in medio solennitatis tuæ.* Quod iterum non minùs persecutoribus Christiani nominis, quam Antiocho convenit, qui ex odio erga sacra, & legem Judæorum (à quibus avertere populum ad cultum Idolorum conabatur, ut ex loc. cit. Mach. constat.) ingressi templum, & sanctuarium contaminaverunt illa, & gloriati sunt, rugitu & fremitu plane barbaro, ut vox hebræa sonat, in medio solennitatis: hebr. *Synagogarum*, vel *templi*, vox enim hebræa non solum tempus solennius, vel festum, sed locum etiam Deo dicatum significat. Quod eo tempore, quo sacra solennia celebrabantur, ingressi omnia profanarunt. Sicut de hæreticis Ethnicisque hostibus Christi, & Ecclesiæ, variæ testantur historiæ, quomodo sacra Christiana, ædesque profanarint, in ipso sacrificio sanctissimæ Missæ sacerdotes jugularint, divinissimam Eucharistiam in terram effuderint, feris bestiis objecerint, & conculcarint per summum sacrilegium, & irréverentiam execrabilem.

Insuper v. 5. *Posuerunt signa*, seu vexilla sua Dracones, Aquilas, Crocodilos, Leones, &c. *in signa* seu trophæa, ut exponit S. Hieron. seu erexerunt vexilla sua victoriæ insignia; *Et non cognoverunt*, quantum deferendum esset templo Deo consecrato, vel non agnoverunt discrimen inter locum sacrum & profanum: *Sicut in exitum super summum*, scilicet templi, id est, in summo templi fastigio, sive super portas per quas exitur seu sicut in exitu (qui est locus in quem plures viæ definunt,) id est, sicut in compitis & profanis locis, aut turribus, portisque civitatis. v. 6. *Quasi in sylva lignorum, securibus exciderunt januas ejus in idipsum, in securi & ascia dejecerunt eam.* Non secus quam si sylvam arborum succidendarum ergo ingressi essent, ita sine ulla loci sacri reverentia effregerunt templi portas. *In idipsum*, id est, simul omnes uno impetu, variisque instrumentis, asceis, securibus, malleis, demoliti sunt domum tuam.

Quemadmodum etiam Antiochus fecit, qui dejecit portas & muros Hierusalem; & hæretici temporis nostri, qui tot nobilissimas basilicas, sacrataque alia loca devastarunt. v. 7. *Incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra, supple quod habes, polluerunt tabernaculum*
nomi-

nominis tui, seu quod dedicatum est nomini tuo, vel in quo invocatum est nomen tuum. In hebræo habetur: posuerunt ignem in sanctuarium ad denotandam clarius profanationem templi sub Antiocho factam, in qua totum templum non est succensum & exustum, ut sub Nabuchodonosore, & sub Tito ac Vespasiano accidit, sed portæ templi concremata duntaxat fuerunt, ut ex lib. i. Mach. c. 4. habetur, postmodum vero polluerunt & profanarunt illud posito in eo Idolo abominationis, cui, cæterisque Idolis sacrificia obtulerunt. Quæ profanatio non potuisset subsequi, si totum templum exustum fuisset, intelligendum ergo incendium illud non totius templi, sed ex parte tantum fuisse, ut totus Psalmus Antiocho quadret. Quæ Ecclesiæ hostibus multo evidentius conveniunt, à quibus flammis concremata templa, Monasteria, locaque alia religiosa prope innumera, & foedissimè contaminata nefandis spurcitiis sunt; Erectâ etiam in ipso loco, ubi crucifixus Christus Salvator mundi fuit, Veneris statuâ marmoreâ, & ubi nasci voluit, & in præsepio locari, Adonidis Simulachro; sicut etiam Jovis, ubi gloriose Christus resurrexit, ad tollendam omnem erga Christum, & passionem ejus memoriam, & religionem.

Nam v. 9. *Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul*: seu tota gentiliū natio secum constituerunt; *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra*. Id est aboleamus omnes festivitates, eliminemus omnem cultum divinum, abrogemus sacra omnia &c. nam quæ fuit alia, vel Ethnicorum antiquorum, vel modernorum hæreticorum, Antichristi præcursorum, imo Antichristorum, seu Christi & Ecclesiæ hostium, ac persecutorum intentio? quin etiam praxis usitata, & executio opere ipso consummata? ut historiæ uno ore omnes attestantur, ex quibus consecutum est, ut lamentabili voce Dei populus in hæc quiritaretur: *Signa nostra non vidimus, jam non est Propheta, & nos non cognoscat amplius*, v. 9. q. d. In his tantis calamitatibus consueta benevolentia suæ erga nos signa & prodigia, pro salute, & in gratiam nostram tum patrata alias, tum promissa etiam (quod miseriarum nostrarum caput est) non vidimus, aut experti sumus ulla. Defecerunt miracula, nulla prophetarum suppetunt nobis oracula, quibus erigamur, aut instruamur: nullus nobis Vates sacer præsens est, qui nos cognoscat: vel, videtur ipse Deus etiam non amplius nos agnoscere gentem suam; quæ Judæorum que-

rimoniæ sub Antiocho sensu literaliter verissimæ fuerunt, quando destituti his omnibus præquam aliis in captivitatibus fuerunt. Nam in Babylonicâ, Hieremias in Jerusalem; Daniel & Ezechiel in Babylone fuerunt, ut latius ostendit hîc Card. Bellarm. Nostro vero sensu allegorico quam hæc aptè queri possit Ecclesia de membris & fidelibus suis, qui medios vel inter gentiles, vel inter Hæreticos coguntur vivere solatiis Christianis destituti persecutionum tempore præsertim, facile cuivis est arbitrari; Atque hæc prima pars Psalmi, seu expositio miseriarum persecutionumque suarum est ab Ecclesiâ.

Affectus humiliationis sui coram Deo
ex Daniel. 3.

„**B**enedictus es Domine Deus patrum nostrorum, quia iustus es, in
„omnibus quæ fecisti nobis &c. quia in veritate, & in iudicio indu-
„xisti omnia hæc, propter peccata nostra &c. & tradidisti nos in mani-
„bus inimicorum nostrorum iniquorum &c. Et nunc confusio & op-
„probrium facti sumus &c. & non est in tempore hoc princeps, & dux,
„& propheta, neque holocaustum &c. ut possimus invenire misericor-
„diam tuam, sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur
„&c. & nunc sequimur te in toto corde &c. ne confundas nos, sed fac
„nobiscum juxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem
„misericordiæ tuæ.

Punctum II.

Considera Motiva antiquorum prodigiorum, & beneficiorum quæ
repræsentat Deo Ecclesia, iisque ad succurrendum sibi contra Ad-
versarios illum excitat. V. 10. *Vsquequo Deus improperebit inimicus? ir-
ritat adversarius nomen tuum in finem.* Id est: quousque inimici nostri
insultabunt nobis, & tibi Deus, quasi non possis è tantis calamitatibus
nos eruere? quousque irritabunt te blasphemando nomen tuum, idque
in finem, seu, sine cessatione? V. 11. *Vt quid avertis manum tuam, & dexte-
ram tuam, de medio sinu tuo in finem?* Quibus utriusque manus implorat
extensionem, alterius seu sinistræ, quæ per manum significatur (nomen
enim generis ab hebræis pro deteriore sumitur) ad plectendos hostes,
q. d. profer manum ultricem ex sinu tuo, & impios hostes feri, penitus-
que perde; alterius vero, seu dexteræ, quæ nominatur expressè, ad suc-
cur-

currendum, & protegendum. q. d. Ne condas illam in sinu, sed exere ad opitulandum nobis. Quam expositionem Hebræa confirmat; *de medio sinu tuo prohibe eas in æternum.* Vel, juxta Bellarm. ne avertas manum utramque, tam sinistram, quam dexteram, è sinu tuo; ut non complectaris nos, uti ante solebas. Sicut mater quæ complectitur filiolum suum, admovet utramque manum suam ad sinum; Utramque enim si removeat, quid aliud expectes, nisi ut excutiat è sinu filius, & in terram decidat. Quomodo autem Deus populum suum foverit in sinu suo, & utraque eum manu complexus strinxerit, declarat variorum enarratione beneficiorum, quibus Deus potentiam contra hostes simul demonstravit: V. 12. *Deus autem rex noster ante secula,* (sic *ly ante secula* jungendum est cum *Rex noster*, non cum sequentibus, ut quidam volunt; ut sensus sit verus) *operatus est salutem in medio terra.* Quibus primum beneficium commemorat educationis ex servitute Ægyptiorum in terram promissionis. q. d. Ille dominus, qui ante omnia secula, vel ab æterno à se, & ab omni alio independenter Rex est, & Rex noster, singulariter in eo potentiam suam demonstravit, quod in medio orbis habitabilis, ubi Palæstina, seu terra promissionis in finibus Asiæ, Africæ, & Europæ est sita (in qua etiam opus redemptionis Christus operatus est, ut deferri prædicatio ejus ad omnes orbis partes cæteras commodius posset) salvatum ex Pharaonis captivitate constituerit populum suum Israël, devictis & ejectis ex ea terra, qui ante illam inhabitabant hostibus: vel ut alii, *in medio terra*, id est, palam & omnibus spectantibus, tanquam in theatro servavit suos maximis in periculis; ille inquam potest, si vult, eâdem virtute & omnipotentiâ suâ à præsentis nos liberare calamitate. Et conversâ ad Deum Apostrophe, quo id modo effecerit, explicat: V. 13. *Tu confirmasti virtute tua mare,* id est solidasti potentiâ tuâ mare, ut muri instar consisteret, ut per fundum ejus exsiccatum transire possent, *Contribulasti capita draconum in aquis,* v. 14. Id est: Ægyptios qui Dracones vocantur, vel quod in Nilo Ægypti flumine copia magna sit Crocodilorum, qui Dracones in aquis, vel aquatici sunt; vel ob immanitatem quâ Israelitas persequiebantur, vel quod Crocodilorum more infantes Israëlitarum crudelissimè necassent, hos contrivisti, (ut Hebr.) vel *confregisti* in aquis rubri maris submersos. V. 14. *Tu confregisti capita Draconis,* Pharaonem scilicet cum ducibus suis, tanquam multis capitibus formidabilem,

lem, hebræa: *Leviathan* ponunt pro dracone: qui est draco maximus, & quasi princeps draconum. Quo nomine Isaias eum quoque vocat, cap. 27. v. 1. & ab Ezech. 23. v. 3. *Draco magnus appellatur, de disti eum escam populis Aethiopum*, v. 14. Id est accolis maris rubri, ad cuius littus ejecta cadavera Arabibus, qui Aethiopes dicuntur, in prædam, vel in escam corvis, ut Jansenius, nigrore referentibus Aethiopas. Vel, ut Chaldaus Cecropithicis, seu simiis, quorum illic abundantia; ob quam animalia populus aliquando dicuntur, ut Proverb. 30. v. 25. *Formica populus infirmus*, vel, quod asserunt aliqui, regnum Aegypti post submersum Pharaonem cum populo suo cessisse in prædam Aethiopibus. Vel, ut Mariana, cessisse in escam, id est, in lætitiā, & jubilum Aethiopibus submersionem Aegyptiorum, ut quibus infensissimi erant Aethiopes. V. 15. *Tu dirupisti fontes, & torrentes, tu siccasti fluvios Ethan*. Quibus duplex aliud divinæ potentiae beneficium in Israëlitas refertur. Alterum quod è petra virgâ Moysis percussâ elicuit in deserto copiosas aquas. De quo Chaldaus sic: *Tu erumpere fecisti fontem è rupe* (disrupta) *& fuit in flumen*, quod per *torrentes* significatur. Nam è silicibus ruptis effluxisse aquæ vim maximam potandis tam hominibus quàm jumentis, in torrentes & fluvios per longa spatia deserti, qua iter faciebant ex Exod. 17. v. 6. colligitur. Veletiam secundum alios: *Tu secuisti torrentes, & fluvios*, ut viam darent transitoris. Alterum, quo fluvium Jordanem siccasti, ut transirent in terram promissam; nam *Ethan*, etsi hebr. fortem significet, unde Hier. exponit, *siccasti flumina fortia*, tamen Jordani ob magnitudinem tribuitur. *Tu siccasti fluvios Ethan*. Josue 3. v. 16. quia ex duobus fluviis *for* & *Dan* in unum coeuntibus constabat, & invadabilis erat. Præter quem addunt Chaldaus, & Aquila etiam alios, *Arnon* scilicet, & *Joubecha*, ut numero multitudinis explicent fluvios fortitudinis, quod *Ethan* sonat, seu rapidos, fortes, vehementes. Ab his particularibus potentiae divinæ operibus transit ad generaliora creationis: v. 16. *Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es auroram & solem*. Quibus creationem imprimis cœli indicat, velut principalioris partis: Cui post modum alteram terræ subdit, juxta illud Gen. 1. v. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*. Cœlum porro describit per partes principales, earumque effectus. Partes principales sunt sol, luna, seu sidera, effectus lux, & dies, ejusque in absentia solis, privatio, seu nox: *Tuus ergo*

ergo est dies, & tua est nox. Tuæ inquam potestatis, arbitrii, & juris, vel tu dici noctisque primus es effectus, & moderator, dum condidisti solem, & sidera. Chald. legit. *Tu ordinasti, solem & Lunam.* Et sic legit etiam S. August. & in textu utroque hebr. & græco habetur, nomen luminis non auroræ, sed communis nostra auroram, & solem ponit, quasi alludens, & explicare volens lucem, quam Deus initio creavit, quæ nec solis fuit, nec Lunæ, sed simplex lux quædam, quæ solis etiam ipsius creationem, quasi quædam aurora mundi præcessit. Atque hæc, quæ sensu literalis hætenus exposita sunt, de Israelitico populo, multò evidentius veris Israelitis, seu Christianis, Christianæque Ecclesiæ conveniunt. Quorum salutem in medio terræ Christus operatus est, multo enim illi potentius à captivitate Pharaonis, draconisque inferni sunt educti, submersis & devictis hostibus, Leviathan, & Capitis ejus in mari rubro passionis Christi: multò limpidior illis scaturivit aqua ex petra Christo per virgam passionis elicitam, in SS. Sacramentis Baptismi & Eucharistiæ præsertim: Aditusque est patefactus ad terram promissionis cœlestem, remotis obstaculis potentissimis, & quæ ejusmodi sunt, quæ allegoricè intelligi applicarique possunt.

*Continuatio affectus puncti superioris,
ex Daniel. 3.*

Potentissime mirabilium patrator, pro tuis fidelibus Deus recordare beneficiorum admirabilium, quæ Ecclesiæ fidelibusque tuis tam mirabiliter præstitisti, *ne contine manum tuam in sinu tuo, sed extende eam, & erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo, & confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omnipotentia tua, & robur eorum conteratur, & sciant, quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum.*

Punctum III.

Considera Orationem Prophetæ pro populo fidei, ejusdemque motiva. Primum est, v. 18. *Memor esto hujus, inimicus improperavit Domino: & populus insipiens incitavit nomen tuum.* Quibus revocat quasi in memoriam Deo, sive quæ memorata sunt in antecedentibus beneficia, & opera potentiae populo Israelitico exhibita. Sive hostium blasphemiam,

miam, contra Deum, quæ subnectitur; & ad literam de Antiochi superbiâ, quæ lib. 1. & 2. Machab. refertur, intelligi potest. q. d. Memore esto hujus quod jam dico: quia inimicus noster impropere tibi Deo nostro infirmitatem, & impotentiam, quasi non possis opem nobis afferre; & populus, seu exercitus ejus stultus, provocavit te blasphemias, & contumeliis irritavit. Quales exprobrationes Gentilium contra Christianos in Martyrum, aliorumque Sanctorum actis usitatissimæ, creberrimæque leguntur.

Secundum, v. 19. *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, & animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.* q. d. Ne tradas libidini effectorum hostium, & bestiarum, non hominum similium, eos qui tuæ laudi servitioque se dicârunt. Hebræus: *in lege tua eruditorum*, Christianorum scilicet, qui mysteria fidei tuæ edocti sunt. *Alii turturis tue*, Ecclesiæ nimirum; vel populi ad te gementis in tribulatione sua. *Et animas pauperum tuorum*, qui in nullo alio, quam in te uno spem suam locant, & ad te confugiunt, & ad januam misericordiæ tuæ mendicant, ne obliviscaris eos defendere & liberare. Quo motivo S. Claram Saracenis Assisium obsidentibus usam legimus, cum Monasterium, cui præerat invadere conarentur. Nam sancta Virgo, ægra licet, ad portam se deferri voluit una cum Hierotheca Sacrosanctæ Eucharistiæ, in hæc eadem Deum orans: *Ne tradas Domine bestiis animas confitentes tibi, & custodi famulas tuas, quas pretioso sanguine redemisti.* Et audita est vox: *Ego vos semper custodiam*, Saraceni verò partim se fugæ mandarunt, partim qui muros ascenderant, capti oculis præcipites ceciderunt. Ex Brev. Rom. 12. Aug.

Tertium & Quartum. *Respice testamentum tuum, quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum*, v. 20. Quibus duo Argumenta afferuntur. Alterum iniquitatis hostium, qui, vilissimi cum sint, possideant palatia, & domos justorum, & populi Dei. Alterum fœderis, & pacti uti cum Patribus. Vel promissionis factæ populo, & Ecclesiæ, quod *porta inferi non prevalitura sint adversus eam*, Matth. 16. v. 18. q. d. Si non meremur respici à te, respice saltem fœdus, quod cum Patribus pepigisti, ut esses illis in Deum, & ipsi essent tibi in populum. Respice etiam indignitatem, & injustitiam illam vix oculis ferendam, quod homines vilissimi, barbari, terræ filii, *obscurati terræ* seu obscuri in terra.

Repleti

Repleti sint domibus iniquitatum, id est, nostris possessionibus iniquissime acceptis, & bona, divitiasque nostras per summam iniquitatem depraedando, & nefarie sibi usurpando teneant, quod de Turcis & Hæreticis Christianorum, & Ecclesiæ regna, templa, ædes sacras, cæterasque possessiones iniquè sibi vendicantibus ejectis inde legitimis possessoribus, ac dominis lugere potest Ecclesia cum fidelibus.

Quintum, v. 21. *Ne avertatur humilis factus confusus*, id est, ne pauper populus, & humiliatus ab hostibus, etiam coram te erubescat spe sua frustratus, quod humiliter ad te confugiens repulsam sit passus; quod à misericordiâ tuâ alienum est. Contrà potius si precibus nostris annueris pauper, & inops laudabunt te, v. 21.

Quod est Sextum q. d. Maligni & iniqui terræ filii possessionibus piorum locupletati nullas tibi referent gratias, sed pauperes tui fideles omni ope humanâ destituti magnificabunt, & collaudabunt nomen tuum, à te exauditi, & adjuti.

Concludit adjiciendo Argumentum Octavum. *Exurge ergo Deus judica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, quæ ab insipiente sunt tota die*, v. 22. q. d. Causa populi, causa tua est; improperia quæ dicuntur ab inimicis insipientibus quotidie, contra te jactantur. Exurge ergo in iudicium, & judica causam tuam, tua enim potius, quam nostra res agitur, tuus honor, tuus cultus, tua religio pessundatur, unde Hebr. *litiga litem tuam*, non tam agendo, quia iudicem te superiorem non habes, quam decidendo, & sententiam ferendo. Vel defende causam pauperis, de quo versu superiori, quæ etiam causa tua est. *Tibi enim derelictus est pauper*, litiga ergo litem tuam, cujus tu Advocatus, & patronus es; ut eam evincas. Memor quoque esto blasphemiarum in te conjectarum, & quæ barbarus & truculentus populus maledicta impia in te adhuc jactare non cessat. Quæ versu sequenti ultimo hisce repetit, v. 23. *Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum*, q. d. & quia non omittunt, & obliviscuntur hostes impias execrationes ore sacrilego in cælum evomere. Tu quoque justissime iudex, ne obliviscaris eas, ut impunitas esse permittas, cum præsertim spes emendationis nulla sit, sed *superbia eorum, qui te oderunt ascendit semper*, id est, superbæ voces eorum, nam in hebr. habetur, *sonitus sive tumultus insurgentium in te*, alii: *Vociferatio eorum*, sacrilega scilicet, & impia, contra te indies magisque crescit, quæ

quæ obstinatio & perseverantia in malo, ultimum velut argumentum ad movendum Deum affertur.

Affectus petitionis expositi ex adductis in hoc puncto eorum motivis.

O R A T I O.

Respice quasumus Domine, super Ecclesiam familiam tuam, tot tantisque persecutionibus afflictam, & memor esto congregationis, quam possedisti ab initio, pro qua Dominus noster Iesus Christus filius tuus salutem, & tanta prodigia in medio terræ operari dignatus est. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, sed respice testamentum tuum, & exurgens judica causam tuam, ne avertatur humiliter factus confusus, sed pauper & inops laudent nomen tuum benedictum in secula.

IN PSALMUM LXXIV.

Confitebimur tibi Deus &c.

MEDITATIO LXXVI.

Dialogus Paræneticus ad justitiam, & timorem DEI.

Argumentum Psalmi.

Dialogismo inter Deum, prophetam, populumque justorum instituto, docetur humanum genus; ut justè omnes vivant, superbiam à se removeant: eo quod immineat Judicium Dei, perquam severum, æquum, & exactum.

Punctum I.

Considera Dialogismi hujus partem, vel personam primam, quæ est Ecclesia justorum, ejusque vocem, quâ alloquitur Christum, vel Deum. V. 2. *Confitebimur tibi Deus; Confitebimur, & invocabimus nomen tuum*, v. 3. *Narrabimus mirabilia tua*. q. d. Nostri officii partes exigunt à nobis, ut ex notitia, quam habemus de te, Deus, præ cæteris hominibus te laudemus, & in hac vita, & in altera. Hinc bis ponitur, *Confitebi-*

*sit*ebimur tibi Deus, *confitebimur*: hic enim finis noster est, ad quem creati sumus. Creatus est enim homo ad hunc finem, *ut Dominum Deum suum laudet, ac revereatur, eique serviens, tandem salvus fiat*, inquit S. Ignatius in medit. quam vocat fundamentum. Te invocemus & in omni opere gratiæ tuæ auxilium imploremus, cum nec boni quid agere, nec tentationibus hostibusque nostris queamus resistere, sine gratiæ tuæ prævenientis, concomitantis, & subsequenter efficacis auxilio, te denique, & mirabilia tua nostri causa patrata magnalia, beneficiaque in nos collata omnibus de prædicemus, atque enarremus, ut omnes te discant cognoscere, te colere, te amare. Hoc nobis in desideriis, hoc votum nostrum est, aspira ad hæc gratia tua, & ea rata, grataque habe. Doce denique nos viam ad ea perfectè exequenda.

Affectus per se jam expositus.

Punctum II.

CONsidera Personam Christi, ejusque in hoc Dialogo Orationem Majestate plenam, quâ approbans verba justorum promittit se præmium illis redditurum, & contra facientibus poenam. V. 3. *Cum accipero tempus, ego justitias judicabo*, q. d. Cum venerit tempus ab omni æternitate determinatum judicii extremi, sedebo supremus judex vivorum, & mortuorum in valle Josaphat, qui *justitias*, id est, *justè* omnes judicaturus sum, redditurusque pro meritis æquissimam mercedem, absque personarum acceptione, & respectu, vel compensaturus sum vestra, quæ mihi offertis obsequia, abundantissime, ne dubitate, sed pergite pede quo cœpistis. Vel deniq; ad filialem timorem in illis excitandum, inquit: ne fidite operibus vestris, & desideriis nimis, sed studete ea peragere cum omni perfectione, memores me in illo die judicii, opera etiam justa accuratissimè excussurum. Quo sensu hortatur Sanctos S. Joan. Apoc. 14. v. 7. *Timete Deum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus*, & S. Bern. serm. 55. super Cant. Vias justorum, & actus eorum „ discussurū se, & examinaturū dicit. Verendum valde, cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tam subtili examine multæ nostræ justitiæ peccata „ appareant. Unum est tamen si nosmetipsos judicaverimus, non utique „ judicabimur. Bonum judicium, quod me illi districto divinoq; judicio „ subducit, & abscondit. Judicabo proinde mala mea, judicabo & bona: „

„Mala melioribus curabo corrigere actibus; in bonis de me humiliter sentiam. Quoad peccatores vero, bene etiam S. Augustinus: *Magna, inquit, agenda gratia sunt Deo, quod non statim post peccatum iudicat, sed expectat homines ad pœnitentiam, interim exhortari, & invitare non cessans multis, & variis modis, in quem sensum Bellarm. sequentem. V. 3. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea; Ego confirmavi columnas ejus*, sic exponit: tametsi terra propter iniquitates habitantium eam corrupta, in omnem concupiscentiam de fluxerit, ut non sit, qui faciat bonum, usque ad unum, ego tamen confirmavi, & confirmabo eam per viros perfectos, & Apostolicos tanquam per columnas, quales in omni ætate fuerunt, sicut Gen. 6. v. 11. postquam dictum fuit: *terra corrupta est ob iniquitates inhabitantium*. Mox additur, *Noe vir justus, atque perfectus*, & Gen. 18. v. 32. parciturum se Sodomitarum nefandis sceleribus, vel ob decem justos inter eos repertos Abrahamo asseveravit Deus, inter quos Lot frater Abraham sua cum familia degebat. Ita Bellarm. pie & subtiliter. Alii eundem versum, ad literam propius forte, sic explicant: Cum Deus justè se iudicaturum, ubi tempus advenerit, edixisset, adjungit: *Venturum tempus illud quando liquefacta est pro liquefiet, (præteritum pro futuro ob certitudinem eventus) terra & omnes qui habitant in ea*, sicut 2. Pet. 3. v. 10. dicitur: *Adveniet dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur*. Mox consequentiam à Deo illatam in hac oratione subdit præclaro documento ibidem v. 11. *Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent? Propter quod satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace, & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini*. Quem sensum, & Apostoli Petri documentum hoc, plurimùm illustrat, & confirmat versio S. Hieron. ex Hebræo per futurum: *Dissolvetur terra cum omnibus habitatoribus suis*. Subjungit porro Deus in confirmationem potentiaæ suæ: *Ego confirmavi columnas ejus*, v. 4. Id est, ego, qui eam jactis fundamentis, & veluti columnis stabilivi, per decretum seu voluntatem, & potentiam meam possum illam iterum quando voluero dissolvere.

Pergit porrò in Oratione sua Christus: v.5. *Dixi iniquis*, ipsemet in terris agens, dixi item per Prophetas & Apostolos meos, virosque Apostolicos, *Nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu*: seu efferre vos contra Deum, nolite gloriari in iniquitate, aut superbè defendere peccata vestra, cornu enim superbiæ symbolum est, quæ in illis, qui *gloriantur cum malefecerint*, aut sua non agnoscunt; sed defendunt flagitia, summa, & intolerabilis est. Vel: nolite ferocire obstinati in peccatis perseverando, taurorum in morem, à quibus metaphora ducitur; qui cornua in altum ventilant, in quorum potentiâ gloriantur. Ita peccatores insani, & obstinati velut tauri contra Deum insurgunt. Quo nihil insanius, hinc hebræa habet: *Dixi stultis, nolite stultescere*, nihil enim stultius quam Deo repugnare. Hæc summa doctrinæ Christi in hoc mundo exitit. Deo scilicet omnes reconciliare: justos per Innocentiæ conservationem, peccatores per pœnitentiam, ut omnes Deo se submittant, & pacem cum illo habeant. Hæc gravis & brevis tantæque personæ Christi conveniens oratio est.

*Affectus animæ devotæ ad Dei vocem
aspirantis.*

„ **A** Udiam quid loquatur in me Dominus meus. Loquere Domi-
 „ ne, quia audit servus tuus, servus tuus sum ego, da mihi intelle-
 „ ctum, ut sciam testimonia tua; Inclina cor meum in verba oris tui, fluat
 „ ut ros eloquium tuum. Beata anima, quæ Dominum in se loquentem
 „ audit, & de ore ejus verbum consolationis accipit. Beatæ aures quæ
 „ venas divini susurri percipiunt, & de mundi hujus susurrationibus ni-
 „ hil advertunt. Beatæ planè aures quæ non vocem foris sonantem,
 „ sed interius auscultant veritatem docentem, ut Dei sui imperio vo-
 „ luntatique perfectè se subjiciant, eumque in illo decretorio die Judi-
 „ cii supremi, Judicem propitium clementemque inveniant. Thom. de
 Kemp. l. 3. de imit. c. 1. & 2.

Punctum III.

Considera collocutoris tertii in hoc dialogismo Parænetico scilicet Davidis orationem tertiam, quâ Dei dicta confirmat, & ad

eis obtemperandum hortatur. v. 6. *Nolite extollere in altum cornu vestrum, nolite loqui adversus Deum iniquitatem.* q. d. Verissima omnino sunt Dei nostri oracula, quocirca illis obsecundate, ô Mortales, & nolite quælo eò vesaniæ prolabi, ut Deum peccando contemnatis, ut ferocium instar taurorum, cornua superbiæ vestræ, contra eum inaniter ventiletis, aut ore sacrilego blasphemias in eum voces jactetis, additur in hebræo: *collo duro*, id est, perversitates, & obstinati in malitiâ, *vel, in cervice veteri*, ut S. Hieron. loco illius *contra Deum* vertit, LXX. unum ex nominibus Dei ponunt, quod *petram* significet, quia fortissimus est, verteruntque illa: *nolite loqui adversus Deum iniquitatem: nolite loqui adversus petram verba dura, seu iniqua.* Quæ elegans allusio est, duri enim cum duro fortis est collisio, quasi dicat: si verbis duris cum Deo, qui est petra fortissima contendatis, collidemini & conteremini, cruntque inania verba, conatusque vestri, & rationem reddit seq. v. 7. *Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus*, supple per Apostrophen patebit evasio, vel effugium, vel, ut alia habet, *venit exaltatio, seu subsidium* exspectandum vobis est, id est, ut Theodoret. non est qui possit à Dei ira vel judicio se, vel alium eripere. *Quia Deus iudex est.* v. 8. qui ubique est, & cui nemo resistere potest. v. 9. *Hunc humiliat*, qui superbus est, & *hunc exaltat*, qui humilis est, justè & pro meritis utrumque, ut non sit respectus personarum apud illum. *Quia Calix in manu Domini vini meri plenus misto.* v. 9. Id est, calix ultionis & vindictivæ justitiæ divinæ, seu iræ, & furoris Dei (est enim calix symbolum poenarum & suppliciorum,) vini meracissimi, & aquæ misericordiæ non diluti, sed meræ vindictæ, quodque efficaciam fervorique nativo est relictum, interim plenus mixto seu veneno felle, Myrrha, aliisque pestilentibus rebus, Genebr. id est, poenis diversimodis, nam ultio divina cum hominem deprehendit, plerumque non est unius generis, sed ex variis composita, ita Aug. Hieron. Theod. quare rectè Chald. *plenus mixtione amaritudinis.* Sive ex puro mero non simplicis, & unius generis, sed mixturâ variorum generum vini constans. Bellar. solet enim hac mixtione vinum fortius reddi, ita etiam ista poenarum permixtione supplicia redduntur acerbiora, verbo, significare vult sacer Vates Deum vindicem abundare multitudine, & varietate poenarum. v. 9. *Et inclinavit*, ex hoc (ore) in hoc (os) id est cogit nunc hos peccatores, nunc illos bibere in hac vitâ calicem suæ ultionis. Vel, ut Hier.

Hieron. inclinavit calicem nunc in hanc, nunc in illam partem mundi. Nempe ut omnes peccatores suo vicissim ordine bibant. *Veruntamen fœx ejus non est exinanita, bibent omnes peccatores terra. v. 9.* Id est, restabunt tamen gravissima post hanc vitam supplicia, quæ sicut fœx infima in fundo calicis solet esse amarissima, & efficacissima, ita quæ in finem mundi alteramque vitam ultionis divinæ tormenta peccatoribus reservantur, erunt longè acerbissima.

Hanc porro justitiam & opera Dei se annuntiaturum in hac alteraque vita promittit Propheta, & cantaturum laudes Deo Jacob, qui Deus confitentium est, palam profitendo Dei in justos, & injustos retributiones æquissimas. v. 10. *Ego autem annuntiabo in seculum: Cantabo Deo Jacob,* & hac ratione *omnia cornua peccatorum confringam, v. 11.* Id est, efficaciam, tum ut superbi peccatores Deo se submittant, & cornua suæ pervicaciæ, & superbiæ deponant, tum ut justi animum ad Deum erigant, eorumque Autoritas, & virtus apud omnes exaltetur, & magnificetur. Non solum enim cornua vel confringit, vel exaltat, qui peccatores puniendo deprimat, aut bonos remunerando extollit, sed etiam qui denuntiando, Dei vindictam, illos comprimit, & istos remunerationis spe erigit. Quamquam hic ultimus Versiculus fortè rectius exponi potest, ut sit iterum vox Dei, & Epilogus quasi Dialogismi, quo Deus suam justitiam omnibus notam facit, sive in puniendo peccatores, eorumque cornua, id est, factum, pervicaciam, impotentiam conterendo, sive justos remunerando, & exaltando eorum gloriam, dignitatem & potentiam in perpetuum.

Affectus superioris puncti continuatio, ex cit.

Thom. de Kemp.

A Nimadvertite has exhortationes, anima mea, & adhære casto timore Deo tuo, contra quem nemo te, neque ab oriente, neque ab occidentem tutari potest. Hæc dicit dilectus tuus, salus tua ego sum, pax tua, & vita tua, ego sum, qui cornua peccatorum confringo, & exalto cornua justis, serva te apud me, & pacem invenies. Dimitte omnia transitoria, & quære æterna. Quid sunt omnia temporalia, nisi seductoria? Et quid juvant omnes creaturæ, si fueris à creatore deserta? Omnibus ergo abdicatis, creatori tuo te redde placatam, & fidelem, ut veram valeas apprehendere beatitudinem.

FAc nos Domine, sanctissimum nomen tuum, cum timore pariter & amore sic confiteri & invocare, ut ne inaniter exaltemus, superbiendo hic cornua nostra, neque cum veneris judicare justitias nostras, potemur calice indignationis, & furoris tui, sed anxuiemur in seculum, & cantemus mirabilia opera justitiæ tuæ.

IN PSALMUM LXXV.

Notus in Judea Deus &c.

MEDITATIO LXXVII.

Io Pæan! Electorum, de victis hostibus,

Sive

*Laus Deo, ob victoriam electorum contra hostes visibiles,
& invisibiles,*

Argumentum.

Celebratur hoc Psalmo insignis victoria duce Deo, & adjutore populi sui, ob quam ad laudandum illum omnes invitantur: quæ autem illa, & de quo victoria reportata est? Multi putant de Senacharib, 4. Reg. 19. cujus internecio prophetice prædicatur sensu literali. Moventur his verbis tituli: *Canticum Assyriorum*; quæ tamen non sunt in Hebræo, nec in Chaldæo, nec in Octaplis, nec in Græcis plerisque. Itaque missis incertis & alienis. V. T. nos nostram eam victoriam faciemus, quam electi Ecclesiæ filii reportant cum auxilio Dei, ab hostibus visibilibus, & invisibilibus, & ob quam laudes merito decantare Deo eos oporteat. Et quam sensu altiore Propheta prædicit, quem sequemur, reflectentes subinde oculos in sensum etiam superiorem, quem literalem volunt.

Punctum I.

CONsidera causas, & argumenta, quæ habemus laudandi Deum Defensorem & Auxiliatorem contra hostes nostros, quæ à Prophetâ afferuntur ab experimento. Ut primo, *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus*, v. 2. quod nimirum non notus sit solummodo notitiâ generali ex rerum naturalium, creaturarumque cognitione hausta, qualis in Ethnicis etiam fuit, sed specialiter insuper famosus, & celebris ob portentosa opera, auxilia, miracula, specialissimamque assistentiam, quam exhibuit tot retro seculis, veris Judæis & Israëlitis, id est, non qui secundum carnem tales sunt, quales sunt moderni Judæi, de quibus Apost. Rom. 9. *Non omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ*, apud quos neque notus amplius est Deus per miracula, prophetias, aliaque opera in gratiam eorum patrata, sed ignotus potius, & sine nomine postquam Dei filium carne nostrâ assumptâ verum Messiam agnoscere noluerunt, ut quæritur S. Joannes c. 1. v. 11. *In propria venit, & sui eum non receperunt*; hinc etiam inglorii, infames, orbis propudia, sine rege, sine prophetis, sine sacrificiis toto mundo oberrant: Adeo ut de hoc S. Prophetæ versu gloriari non possint. Verum qui veri Israelitæ sunt spiritu, de quibus Apost. Rom. 2. v. 28. *Non qui in manifesto Judæus est, neque quæ manifesta in carne eorum circumcisio, sed qui in abscondito Judæus est, & circumcisio cordis in spiritu, non litera*, qualis fuit terra Judæa, dum Prophetæ eam incolerent, & populus iis acquiescens, qui verus Israel spiritu fuit; & nunc est Ecclesia, & populus Christianorum. In quibus *vere notus est Deus*, vera Dei agnitio, verus cultus, vera religio, verus timor, verus amor, & in hoc Israël *magnum nomen ejus*, per opera & beneficia eximia, per portenta & miracula, quæ non solum operatus olim Deus fuit, sed operatur adhuc quotidie, ut non tantum ex monumentis nobis relictis legimus, sed experimur usu quotidiano. Ob quæ proinde & celebris, & celebrandus nobis in hac Judæa est Deus, & in hoc Israël gloriosum, & illustre nomen amplius, & amplius glorificandum, & magnificandum nobis est, propter inaudita opera & prodigia, quæ pro salute, & gloria gentis suæ & edidit, & quotidie edere solet.

V. 3. *Et factus est in pace* (Hebr. in Salem, vel ut Chald. in Jerusalem, quæ olim vocabatur Salem, & significat pacem, & pacis visionem) *locus ejus,*

ejus, & habitatio ejus in Sion, quia tabernaculum & templum in Salem tanquam Regiam suam collocavit, & in Sion arcem, quam inhabitaret. Quibus causa superioris versus redditur, etiā in sensu nostro. Ideo enim tam mirabilia operatur Deus circa fideles, quia elegit sibi Ecclesiam veram Salem, seu pacem, & pacis conciliationem, vel Hierusalem, seu pacis visionem: in Ecclesia enim tantum vera pax Deum inter & homines invenitur, & conciliatur; vera pax videtur, cognoscitur, obtinetur. In hac pace locus, & habitatio Dei est, ex qua tot in civitatis hujus Inquillinos Christianos proficiscuntur beneficia, quæ est secunda laudandi Deum causa, quam & Deut. 4. v. 7. Moyses affert ad serviendum Deo, dum ait: *Nec alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster.* Atque hæc sensu quidem allegorico: quæ & tropologico animæ devotæ perfectionis studiosæ conveniunt: illi enim notus est Deus in Judæa per confessionem, & laudem ipsius; in illa velut in Sion quadam, id est, specula habitat, in illa ut in Salem, id est, pace seu pacis visionem factus est locus ejus. Quam consecuta est per mortificationem, & expugnationem cupiditatum, cum auxilio divino, de quo versu seq.

Nam ut ad rem ipsam particulariter veniat, victorias scilicet de inimicis; subdit v. 4. *Ibi confregit potentias arcuum* (Chald. *sagittas arcuum*, Hebr. *prunas arcus*, seu ignea tela, aut spicula splendentia,) *scutum, gladium*, offensiva, & defensiva arma; & *bellum*, seu exercitum hostilem universum contrivit; quod sub Senacherib Assyriorum exercitui accidit: sens. lit. quo prædixisse hæc Prophetam sentiunt multi, quando Deus liberavit Jerusalem, sine ulla pugna Judæorum, interfectione deletis unâ nocte per Angelum centum octoginta quinque millibus Assyriorum. Verum hæc multo verus sæpiusque accidisse nostro sensu dici possunt in defendendis, liberandisque fidelibus veræ Hierosolymæ Ecclesiæ, pro quorum salute conservanda jacula ignita, & gladios hostium visibilium, & invisibilium, id est tentationes dæmonum, & persecutiones hominum confregit, & in nihilum redegit omnem potentiam & vires eorum, & scuta eorum insuper dirupit, id est prætextus varios, quibus se hostes, præsertim spirituales in oppugnandis nobis tegere solent, & bello sublato, exercituque hostili universo profligato, pacem optatissimam reddidit; quam ob causam iterum iterumque laudandus est.

Modum verò quo id perfecit, subdit v. 5. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde.* Si enim sensum historicum de Senacherib eum prosequi dicere velimus, per Apostrophem ad Deum. Tu inquit Dominus ille exercituum es, qui è cœlis tanquam æternis quibuldā montibus, vel cœlesti arce tuâ velut fulmen aliquod mirabiliter, & formidabiliter effulgurans, Angelum in exercitum Assyriorum immisisti: Cujus virtute velut contrui verbere percussi, conturbati mente fuerunt, & præ stupore attoniti facti, velut insipientes corde redditi, omnique consilio, & ratione destituti sunt. *Pro insipientes corde,* Igit S. Hier. *superbi corde,* quæ Assyriis Ducique eorum bene quadrant, ut propter superbiam eorum, quâ fastuosè blasphemias cōtra Deum ipsum elevati fuerunt, puniti sint. Quanquam qui superbi sunt corde, iidem etiam stulti, & insipientes corde sunt. In sensu autem nostro altiore & spiritali à Propheta modus profundè significatur, quo Deus per adjutorium divinæ gratiæ suæ nobis contra hostes, suppetias venit, eosque debellat; Illuminatione scilicet cœlesti in animum è montibus principisq; æternis, & supernaturalibus immisâ, quâ vel in atra mœroris, adversitatum, tentationumq; nocte suo nobis obortus solatii auxiliiq; lumine, nos consolatur ac recreat; vel cœcutientem naturali lumine intellectū nostrum radiis diviniorebus, & supernaturalibus fidei rationib. confortat, ut tum hostium nostrorum fraudes, versutaque stratagemata cognoscamus: tum mentis oculum in bona invisibilia, quæ *preparavit Deus diligentibus se*, & mala æterna, quæ desertibus se reservantur; tum alias veritates ex montibus æternis divinorum principiorum fidei petitas intendamus, quibus quasi divina Panoplia armati hostibus nostris terribiles evadimus, qui & lumine nostro obstupefacti turbantur, & insipientes corde, stolidique fugam capeffunt. Nec solum attoniti, aut de mentis statu dejecti ancipiti trepidatione involvuntur, sed etiam v. 6. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Id est, veluti Assyrii, qui spe devoraverant Hierosolymæ occupandæ opima spolia, ab Angelo deleti internecone obdormierunt somno mortis, qui suus unicuique suo tempore reservatur, & spe delusi nihil eorum quæ speraverant, illi divitiarum servuli, non possessores consecuti sunt; Vel nihil invenerunt in manibus suis, quo se contra Deum, immissumque ab eo cœlestem Genium tuerentur. Ita

hostes divinæ gratiæ adjutorio profligati, & de spe suâ justos depriment-
di, & suo jugo subjicendi turpiter dejecti, suos conatus velut ludibria
dormientium, & somniantium fuisse experientur, quæ magnas divitias
Imaginationi insipientium divitum in somno sæpè objiciunt, at post-
quam evigilarint, nihil in manibus potestateque sua inveniunt. Quæ ac-
ciderunt illis v. 7. *Ab increpatione tua Deus Jacob*, seu non naturalibus hu-
manisque viribus, sed justâ tuâ vindictâ, & efficacissimâ increpatione,
per quam *dormitaverunt*, qui *ascenderunt equos* v. 6. Id est, superbi, &
arrogantes, equis, curribusque sublimes agminum ductores, exercitus-
que hostium toties elevatus contra Deum Ethi somno consopiti sunt.
hebr. *Consopitus est currus & equus*. Id est, qui illis vehebantur, perie-
runt.

Affectus ex puncto sequenti.

Punctum II.

CONsidera affectus quos ex his principiis dicit Prøpheta. *Primus est*
Admirationis, & laudis divinæ potentæ. v. 8. *Tu terribilis es, & quis*
resistet tibi. q. d. O quanta est potentia tua Deus, quæ te omnibus terri-
bilem & formidabilem jure reddit! Ecquis est tam vesanæ mentis, qui
tuæ potentæ resistere, aut possit, aut velit, vel ausit, qui unâ nocte cen-
tum octoginta quinque millia Assyriorum per Angelum internecone
delevisti, totumque exercitum dissipasti. Idemque in hostibus spiritua-
libus electorum multò potentioribus operatus es, & adhuc operaris;
Secundus Timoris. *Ex tunc ira tua*. Id est, simul atque blasphemarunt
te Assyrii, exarsit in eos ira tua. Quis ergo te non timeat? quis peccan-
do offendere te non vereatur, ne forte in ipso flagranti crimine exardeat
contra illum ira tua, & in furore tuo eum arguas, & in irâ tuâ eum corri-
pias? Vel: *Ex tunc*, id est, jam ab orbe condito ira tua semper sævit in
hostes tuos, ut in ipsis Angelis perduellibus, in diluvio, in Sodomitis &
aliis demonstraisti. *Tertius est*, *Confidentia in providentiâ Dei peculiari*,
& prodigiosa erga Electos.

V. 9. *De cælo auditum fecisti judicium*. Id est, ex ipsis cælis judica-
sti pro nobis, seu justum judicium protulisti, illudque manifestum omni-
bus fecisti, cum cœlesti virtute pro nobis decertasti, hinc, *terra tremuit*,
judi-

judicium illud tuum, & *quievit*. v. 9. Nihil quicquam contra mutre ausa. Vel, juxta hebr. *Terra timuit, & siluit*, id est, terræ filii, seu homines terreni, qui minis, & ferocitate justos territabant, divinâ vindicta in se pro Electis visâ, ne hiscere omnino amplius audebunt contra eos, incredibili timore judiciorum Dei perculsi. Vel hoc etiam sensu: Etsi orbis totus se moveat contra Electos, vel Ecclesiam tuam, ubi tamen minimus tuus è cœlo nutus intercesserit, mox conquiescet, (præterito pro futuro, prophetica ob certitudinem) sicut cum Matth. 8. v. 23. *Navicula* (Typus Ecclesiæ) qua vehebatur cum Apostolis Christus motu magno tempestatis exorto, *operiretur fluctibus*, ubi ad discipulorum consternationum instantiam Christus imperavit mari, *facta est tranquillitas magna, mirantibus universis, & dicentibus, quis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?* Adeo Deo confidentem, ejusq; gratiâ nixum quicquid omnia susque deque moveantur nihil conturbat. *Nec, si fractus illabatur orbis impavidum ferient ruina.* Bellarm. & alii Versum jam expositum de die Judicii generalis intelligunt, hoc sensu, & connexionem cum præcedenti: Et licet Deus non semper, quoties peccant homines puniat, & sua fulmina mittat de cœlo, erit tamen cum de cœlo auditum faciet, (profecisti juxta paulo antè dicta) judicium suum, de cœlo enim prodibit summus Judex cum Angelis, & de cœlo prius annuntiabitur illud judicium per tubam Angelicam, & de cœlo venient, quæ antecedent Luc. 21. v. 25. *Signa in sole, luna, & stellis*, ad quod terra contremiscet, & filebit. Unde *quartus* affectus oritur Metus Judicii ultimi, vel timor Dei Judicis ob judicium ultimum, cui expositioni sequens Versiculus congruit.

V. 10. *Cum exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terra.* Id est, cum de cœlo au- faciens judicium exurret ad judicandum orbem terrarum Deus, ut ne, ut crudelitate persecutorum contra Electos gravissimis poenis vindicatâ, Electis salutem, quietemque ab inimicis, & felicitatem dabit æternam. Qui *mansueti terra* vocantur, quod perferendo in hac terra pressuras, & persecutiones impiorum, mansuetudinem, patientiamque conservaverunt. Est enim mansuetudo nota discipulorum Christi opposita ferociæ ministrorum dzmonis, quam à se discendam & imitandam proposuit, Matth. 11. *Sequitur* sicut agnus mansuetus in hoc mundo versatus est, &

coram tondente & jugulante se non aperuit os suum. Quintus Affectus laudis, & gratiarum actionis. *Quoniam* (pro omnino, sanè) *cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquia cogitationis diem festum agent tibi.* v. 11. q. d. Ex his divinæ providentiæ & vindictæ in hostes suos, justorum id beneficii consequetur, ut omnino iidem iusti, (qui per excellentiam homines dicuntur, cum cæteri, qui secundum humanam rationem non agunt, bestię dicendi sint) recogitando, & expendendo cum animis suis Dei erga se benignitatem laudent illum, ejusque coram omnibus mirabilia facta confiteantur, & deprædicent, festo solennique cum plausu. *Et reliquia cogitationis diem festum agent tibi*, id est, perpetua memoria, quæ in animis illorum remanebit, in æternum tibi jubilabit, & festivitatem solennem celebrabit; Nam jugis cogitatio, beneficii, jugis & assidua laudatio est. Vel, juxta lectionem aliorum: *Quoniam indignatio hominis confitebitur tibi, & reliquiis indignationis te accinges.* q. d. Crudelitas oppugnantium cultores tuos præbebit tui nominis celebrandi, & potentiæ ac misericordiæ deprædicandæ, ex quibus tum Electos tuos liberaſti, tum hostes eorum castigaſti, & si quid minarum hostilium reliquum fuerit, ad id penitus confringendum te accinges, ut hostiles conatus funditus pessundes. Quod novum laudis, confidentiæ, & admirationis argumentum est, eo quod ex malitia impiorum Deus suam gloriam, aliaque bona educat, & diligentibus Deum omnia in bonum convertantur.

Affectus iidem.

Punctum III.

CONSIDERA adhortationem Prophetæ adhæc, aliaque opera gratitudinis. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus affertis munera*, v. 12. q. d. Ob tanti ergo beneficii memoriã, & gratiarum actionem, solennes oblationes, & promissiones Deo præstate, quas illi gratissimas esse putabitis: Simulque fideliter exequimini & reddite quæ vovistis. Quibus tum res ipsas oblataſ, tum modum offerendi per votum Deo gratiorem complectitur, tum personas quæ frequentant templum, & aras sæpè obeunt sacrificia offerendo, religiosiores, & devotiores inquam; Motivum addens: *Terribili & ei qui aufert spiritum* prin-

Principum, terribili apud Reges terræ. v. 13. Et ut tanto majori cum fidelitate, reverentia & devotione id præstetis, cogitate terribilem, & tremendæ Majestatis esse Deum, cui vota nuncupatis, qui Regum, & Magnatum hujus mundi est Dominus, qui spiritum, id est, fastum principum & tumorem, vel vitæ spiritum, & animum momento auferre possit, & idcirco formidabilis sit apud Reges terræ. Quibus duo affectus reliqui comprehenduntur, alter Gratiarum actionis & Devotionis, alter Reverentiæ & Submissionis.

O R A T I O.

D*Eus cujus magnum nomen est in veri Israelis Ecclesiâ, & habitatio in eadem Sancta Sion, confringe potentias arcuum hostium nostrorum, & illumina nos gratia tua à montibus æternis, ut te terribilem experiantur inimici nostri, & electus populus tuus confiteatur tibi, reddatque vota sua cum exultatione & timore, qui aufers spiritum principum, & terribilis es apud reges terræ.*

IN PSALMUM LXXVI.

Voce meâ ad Dominum clamaui &c.

MEDITATIO LXXVIII.

In fletu solatium.

Seu

Allevamentum in afflictionibus.

Argumentum Psalmi.

P*ositus in afflictione (quæ, qualisve fuerit, non sat liquet,) ad Deum recurrit per Orationem, seque recordatione beneficiorum antiquorum ad confidentiam excitat, nominatim memoriâ liberationis è servitute Ægypti.*

Punctum I.

C*onsidera: Primum in omni afflictione, presentissimumq; levamentum esse Recursû ad Deum per Exercitia Orationis, Meditationis, ceteraq;*

conversationis cum Deo. v.2. *Voce mea ad Dominum clamavi; Voce mea ad Deum, & intendit mihi.* q. d. Etsi vel aliorum Patrocinio, & Intercessionem, vel mediis aliis usurpatis, liberationem à Deo obtinere potuissem ex afflictionibus meis: Illud tamen per meipsum, & voce meâ propriâ facere convenientius putavi. Nec semel tantum, sed ingeminando *Vocem* Orationis, invocavi, & potentissimum Dominum, & benignissimum Deum meum: non submissè gemendo, sed altè clamando, prout tum afflictionum mearum, tum affectus magnitudo, tum distantia inter me profundissimâ in valle hac miseriarum prostratum, & Deum sublimissimè super coelos omnes throno confidentem, exigebat, & effectum id quidem exoptato. *Nam intendit mihi*, vel aures non vacuas modo obiter mihi præbuit, sed attentas etiam, & in orationem meam sollicitè, & unicè quasi intentas, quod inculcat sequentibus: Nam v.3. *In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum, & non sum deceptus.* Quibus modum eumque duplicem Deum invocandi significat. Positus enim in tribulatione Deum exquisivi, tam inter diu, quàm noctu, nullam mihi quietis partem sive de die, sive de nocte tribuens. Et de die quidem, dum aliqua menti meæ lux adhuc affulgeret, oculis animi, legendo, speculando, prospiciendo, rimando omnia, Deum, subsidiumque illius invenire conatus sum. De nocte autem, dum desolatione animus obtenebratus esset, manuum ministerio usus sum; extendendo illas versùs eum, si fortè *attrectem eum, aut inveniam.* Actor. 17. v. 27. Ille vicissim manum suam versùs me extendat, & sic eum ego, ipseque me teneat: extendi, inquam, manus per bona opera, vitæ puritatem, observationem mandatorum, patientiæ, fiduciæ & longanimitatis exercitia. Hoc enim efficacissimum Deum invenendi medium est, insistere bonis operibus, dum in caliginosâ desolationis nocte oculus mentis obtenebratus est, ne videat cœlestia, & quid agendum sit. *Et non sum deceptus*, aut spe meâ frustratus. In expositionis hujus exemplum adducit hoc loco. D. Augustinus Sanctum Thomam Apostolum, qui in nocte dubitationis suæ quæsit Deum, tangendo Cicatrices Christi, & non est deceptus, mox enim invento illo exclamavit: *Dominus meus, & Deus meus.* Joan. 20. v. 28. Porro non deceptum, aut spe suâ frustratum fuisse ostendit effectus primus.

V. 4. *Quia renavit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum:* nec enim mihi res mundi hujus delectationem, solatiumve queunt ullum afferre, sed fastidio sunt animæ meæ creata omnia, præter Dei unius memoriam, quæ ut primum subit mentem, mox illa suavissimâ voluptate perfunditur.

Hinc secundo, *& exercitatus sum*, Hebr. & Græc. *meditatus sum* pro quo LXX. utuntur exerceri in precibus, aliisque contemplationis operibus, seu spiritualibus exercitiis, *& defecit spiritus meus*, v. 4. id est in cogitando, meditandoque Deo, ac rebus cœlestibus, omne mentis meæ exercitium, ac jugis existit operatio; tam jucunda, ac suavis, ut præ desiderio rerum æternarum deficiat spiritus meus; non mœrore ob tribulationem, ut aliqui, sed amore, & desiderio, juxta illud Psalmi 83. v. 3. *Concupiscit, & defecit anima mea in atriâ Domini.* Quod si tam suaviter delectet memoria Dei in hoc exilio, ut in medio illecebrarum omnis voluptas desipiat, quam dulciter ipsa præsentia delectabit Dei in patriâ, ubi nullæ mundi, carnisque illicitiæ sunt?

Hinc tertio, v. 5. *Anticipaverunt vigilias oculi mei.* Id est, ita meditando his rebus exercitiisque sacris obeundis affectus fui, ut noctem ipsam, die non contentus, in illis insumerem, nec expectarem dum vigilæ, vel excubiæ militares obirent stationes suas, sed eas *anticipaverunt oculi mei* vigilando, quo modo etiam Psal. 118. v. 148. dixit: *Prævenere oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.* Ut Hier. vertit, *Antequam aliquis vigilaret, ego vigilabam;* Et Hebr. causam hic reddit: *Tenebas custodias oculorum meorum*, id est palpebras (hæ enim oculos custodiunt) & ne illæ clauderentur, totâ nocte, tuæ fecit suavitas amorque recordationis, meditatioque de te instituta.

Hinc fructus ex his quartus extitit, *Turbatus sum, & non sum locutus*, v. 5. q. d. Et quamvis vel multitudine periculorum, vel gravitate calamitarum mearum conturbatus fuerim, fecit tamen consideratio judiciorum tuorum justissimorum, quamvis occultorum, ut contra illa ne verbo mutirem; vel, meditatio, & exercitatio in oratione, & aliis mentis functionibus spiritualibus illud in me effecerunt, ut concitationem, ac conturbationem animi nullo verbo sequiore, signo ve externo proderem: quæ non exigua in afflictione perfectio, & sacræ exercitationis effectus est singularis: Quod documentum nobilissimum S. Bern. ser. 29. super

super Cantica valdè commendat, hisce; *Tu acceptâ fortè injuriâ non continuo obliquè referire fratrem responsione festines, sed neque sub specie quasi corripiendi verbo acuto, & urente transfigere audeas ullatenus animam, pro quâ Christus affigi cruci dignatus est, &c.* Sanè commotio tua ibi moriatur, ubi oritur, ut dicere possis & tu cum Prophetâ; *Turbatus sum & non sum locutus.* *Turbatus sum* (addit S. Hieronymus in Commentario) quasi homo; *Non sum locutus*, quasi Christianus; iracundia cœpit in corde meo, sed iracundiam in verba non protuli. Sequitur v.6. *Cogitavi dies antiquos & annos aternos in mente habui.* Quibus materia circa quam versabatur meditatio ejus ante lucana innuitur, nimirum, pristinos vitæ exactæ dies cogitando conferre cum annis æternis mente perpensis. q. d. Cogitavi mecum: ubi sunt dies vitæ tuæ? breves illi, & mali, nempè transierunt; An in luctu, & dolore, an in gaudio, quid interest magnopere, nisi in Dei causa impensi sint? nam quid sunt illi (qualescunque sint etiam) si cum annis conferantur æternis? Quod alterum levamentum simul esse potest calamitatum, quasi patimur, quod Apostolus 2. Corinth. 4. v. 17. præscribit: *Id quod in presenti est, momentaneum, & leve tribulationis nostræ suprâ modum in sublimitate æternum gloria pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur, quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna sunt.* Quæ sanè digna homine cogitatio est, & efficax solatium in omni afflictione, *annos semper aternos in mente habere.* Quæ equidem v.7. *Et meditatus sum nocte cum corde meo, & sic scopebam spiritum meum.* Vel ut ex Hebr. S. Augustinus, *Scrutabar spiritum meum*, seu bonis his exercitiis volutabam, nunc discutiendo quam brevia, & modica sint, quæ in hac vitâ nobis accidunt, nunc contra considerando quam diuturna, & magna sint, quæ post vitam hanc consequuntur, vel mala, vel bona æterna? Quibus considerationibus excitatus, & quasi scopis ventilatus, ab afflictione respiravit spiritus meus. Scopere enim spiritum, ut habetur in vulgatâ, non est quasi scopis eum purgare, ac mundare, sed verrere, agitare, ac ventilare, ut hic Bellarm.

Affectus resignationis inter adversa,
ex 1 hom. de Kemp.

Benedicta sit Providentia tua, sancte Deus, quâ non peperciisti,,
malis meis, sed attrivisti me verberibus amaris, infligens dolo-,,
res, & immittens angustias foris, & intus. Non est qui consoletur ex,,
omnibus qui sub cœlo sunt, nisi tu Dominus Deus meus, cœlestis me-,,
dicus animarum, qui percutis, & sanas, deducis ad inferos, & reducis.,
Ecce in manibus tuis sum ego, sub virgâ Correctionis tuæ me inclino,,
percute dorsum meum, hic afflige, hic ure, hic seca, modo in æternum,,
parcas, *quia non sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram glo-
riam, quæ revelabitur in nobis, Rom. 8. v. 18.*

Punctum II.

Considera Allevamentum aliud afflictionum, quæ est *spes ex recor-
datione benignitatis Dei pristinae.* Quâ sequentibus Versibus te,
nosque excitat Sanctus Vates. v. 8. *Nunquid in æternum projiciet Deus,*
aut non apponet ut complacitior sit adhuc? v. 9. Aut in finem misericordiam
suam abscindet, à generatione in generationem. v. 10. Aut obliviscetur mise-
reri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas. Horum versuum
idem sensus est, phrasi verbisque nonnihil variatis: qui ut fiat manife-
stior, nonnulli Versus duos ultimos puncti superioris, scilicet quintum,
& sextum ad hunc etiam referunt, q. d. Cogitando mecum rememora-
tus sum dies antiquos, & præterita tempora, quibus Deus tam illustribus
factis, & mirabili favore populum suum prosecutus est, sub Moyse, Josue,
aliisque Judicibus, & annos æternos (Hebraicè annos seculorum) nem-
pè præteritorum ab ipso Adam huc usque, ut exponunt S. Hieronymus,
& Theodoret. & versavi in omnem partem animum meum, eum variis
discursibus & cogitationibus, quasi scopis verrendo, ut viderem, & in a-
nimum mihi revocarem Dei erga suos providentiam, & curam; quâ tam
multis in exemplis, etiam erga me cognitâ, mecû ita conclusi: Nunquid
credibile est id, quod vel adversarii de me spargunt, vel meæ mihi tenta-
tiones suggerunt, derelictum me à Deo penitus, & in perpetuum à facie,
favoreque ejus ita projectum esse, ut placatior mihi futurus non sit, aut
ut deinceps in perpetuum non ostendat antiquas illas misericordias
Ee suas

suas generationibus futuris nobis ? aut ita iustitiam continuò in homines exerceat, ut misericordiæ obliviscatur ? aut in irâ, & vindictâ non miserebitur simul, seu ita irascetur, ut misericordiam contineat inclusam, ne simul erumpat, & ostendat se etiam, quæ contineri inscia est, & impotens, cum illius magis sit proprium misereri, quam irasci, id est, nullo modo hæc fieri possunt, post quas tam variarum cogitationum revolutiones, & mentis Euripum, pacatior.

V. 11. *Et dixi, nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.* Id est, mecum conclusi ex principiis positis omnia esse alia, quam tentationes meæ, & hostes suggerebant. Cæpi ergò tandem respirare, recreari, & meliora sperare, ita ut mirabili mutatione, quam dexteræ, vel gratiæ Dei attribuo, animi mei anxietas, diffidentia, & pusillanimitas, in quietem, confidentiam, & magnanimitatem mox commutata sit ita S. Augustinus. Hæc vicissitudo tribulationis & consolationis, opus est potentiæ & providentiæ Dei. Aliter Card. Bellarmin. qui altiori expositione, redemptioni generis humani ex tantâ miseriarum Iliade, in quas per peccatum Adami præcipitatum fuit, à Prophetâ prævisæ, & prædictæ, hæc attribuit, quam post multam cogitationum perplexarum revolutionem, & ancipites discursus Deo revelante edoctus Propheta dixit : *Nunc cæpi* respirare postquam meditando, & vigilando tandem cognovi, misericordiam Domini effundendam super genus humanum, *hæc est mutatio dexteræ excelsi.* Id est, mutatio quam prævideo, & prædico, est mutatio iræ divinæ, in misericordiam, iniquitatis hominum, in iustitiam, captivitatis, in redemptionem, poenæ sempiternæ, in gloriam æternam. Mutatio sanè admirabilis, quam nemo poterat efficere, nisi *dexteræ excelsi*, quæ Christus est, ipse enim placavit iram Patris, & in benevolentiam commutavit, ipse justificavit impios, ipse redemit captivos, ipse glorificavit miseros, & quod mirabilius est, hanc *mutationem dexteræ excelsi* fecit quodammodo per suam mutationem, ut notat Hieron in Commentario, ipsa enim *dexteræ excelsi* infirmata est, ut nos roboraret; & cum esset *in formâ Dei*, *formam servi accepit*, ut nos à servitute redimeret; Ita Bellarm. Hinc v. 12. *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.* q. d. Hæc facta mirabilia, & clarissima monumenta misericordiæ tuæ semper memoriâ repetam, & animo contemplanor, talique modo spe confirmatus, & erectus non diffidam amplius. *Quin etiam*

etiam (ita enim, quia, non causaliter hic accipiendum est) *memor ero mirabilium operum tuorum*, quæ ab initio mundi perpetrasti, ut tanto me magis confirmem.

V. 13. *Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor.* Id est, nec solâ recordatione contentus ero, sed meditabor, & pensiculatus considerabo illa opera tua, discernens, & admirans hinc opera justitiæ, inde misericordiæ: hinc opera potentiae, inde sapientiæ, hinc opera naturæ, inde gratiæ, in quibus sic exercebor, ut contempler, & admire arcana consilia, & profundissimas rationes, quas sapientia tua invenit in succurrendo humano generi. Hæ enim sunt illæ adinventiones de quibus Isai. 12. v. 4. *Confitemini Domino, & invocate nomen ejus, notas facite in populis adinventiones ejus, cantate Domino, quoniam magnificè fecit.* Videlicet opera, prodigiaque eminentissima, & adinventiones sapientes, & subtiliter excogitatas ab ipso Deo, quæ nunquam hominibus venissent in mentem, nisi vel revelasset ea Deus, vel opere ipso complevisset, & sic completas vidissent, ut nunc nobis accidit. Talis adinventio est verbi divini Incarnatio, talis ejusdē pro nobis Passio, talis Eucharistiæ divinæ mysterium, & similia. Concludit hæc tandem affectu triplici admirationis: primus est de sanctitate operum: v. 14. *Deus in sancto via tua*, secundus de potentiâ: *Quis Deus magnus sicut Deus noster?* Tertio, de mirandis, quæ patrat: *Tu es Deus qui facis mirabilia*, v. 15. q. d. O quanta Justitia, & sanctitas in operibus tuis elucet Deus! (hæ enim viæ tuæ, quibus ad homines accedis) Hebr. *Deus in sanctitate via tua*, tametsi videaris severius cum hominibus agere, omnia tamen justè sanctèque operaris: O quanta adhæc potentiæ tuæ est magnitudo, & excelsitas! Quis enim non dico esse, sed vel cogitari potest Deus tam magnus sicut tu Deus noster? tu es qui facis mirabilia, (ut S. Ambrosius addit) *solus*, cæteri enim, vel fucata, & imaginaria miracula operantur, ut Dii gentium dæmonia, eorumque ministri magi, vel si vera miracula patrant, ut Apostoli sanctique alii dono miraculorum præditi, in tuâ virtute, & per te, vel dependenter à te ea patrant. Itaque sicut tu sanctissimus, potentissimus, sapientissimus es, ita sanctè, potenter, & sapienter, seu sancta, magna, & mirabilia operaris.

Affectus versus præcedentis explicati.

Punctum III.

EXpende cum Prophetâ beneficium liberationis è servitute Ægyptiacâ, quo superiora confirmat, quod nostræ redemptionis per Christum figura est, v. 16. *Notam fecisti in populis* (Ægyptiorum, Chanaanæorum, Philistinorum, &c. virtutem tuam, sive potentiam, dum *redemisti* ex servitute, & infestationibus eorum hostilibus *in brachio tuo*, i. e. in magnâ potentiâ, & fortitudine *populum tuum*, filios *Jacob & Joseph* constantem ex undecim tribubus filiorum Jacob, & duabus filiorum Joseph, Ephraim & Manasse, quæ de liberatione generis humani per Christum altiori sensu exponi possunt, in hac enim notam fecit Deus cunctis populis potentiam suam, quâ ex tyrannide dæmonis in brachio suo, quod est Christus, de quo Isai. c. 53. v. 1. *Brachium Domini cui revelatum est?* vindicavit populum suum veris constantem Israelitis, quos per filios Jacob intelligit S. Aug. uti & per filios Joseph, qui in Ægypto nati inter gentiles erant, conversos ex gentilissimo, describit sequentibus modum liberationis submergendo hostes in mari. v. 17. *Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, turbatae sunt abyssi. Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes*, v. 18. Quibus Poëtico schemate depingit submersionem Ægyptiorum: Primò, ex elemento aquæ, dum scissas maris undas præ timore, & reverentiâ Dei narrat; sensum rebus inanimis attribuendo. q. d. dum præsentiam, & potentiam, Deus, tuam senserunt maris rubri aquæ, subito contremuerunt, refugeruntque retrorsum, terrore perculsæ, ad utrumque latus, viam transituris relinquentes, & ipsæ etiam maris abyssi, eodem correptæ timore, solidæ, & sine aquis aridæ, contra naturam suam constiterunt. Mox verò ut transierunt Judæi, & insecuti sunt Ægyptii, ad imperium tuum conglobati sunt, & confluxerunt iterum inter se, qui stabant antea ingentes aquarum montes, in excidium Ægyptiorum, terribili cum sonitu collapsi, & collisi inter se: quem fremitum auxerunt, nimborum è nubibus irruentium perstreptes fragores, ut non solis Pelagi undis, sed nubium etiam nimbis, & imbribus submergerentur Ægyptii, quod Hebræa confirmant; *Nubes inundare facerunt aquas*, magnus itaq; erat sonitus aquarum per-

perstreptentium in mari, hinc disseccantium se utrinque in cumulos, inde collabentium iterum, coeuntiumque in continuos vortices; nec minor decidentium è nubibus. Et hæcenus ab utriusque aquæ elemento descriptio: sequitur aëris.

V.19. *Etenim* (pro *etiam*) *sagittæ tuæ*, seu fulgura in nubibus concreta *transeunt* per medium Ægyptiorum. Chaldaus & S. Hieronymus, discurrebant, & accendebantur. *Vox tonitruï tui in rotâ*, pro *in rotas*, ut Symmachus vertit, sc. currum: quas evertabant, & demergebant. Quibus significatur: excussa tela, tricuspidesque sagittas, sive fulgura in nubibus aëris per caloris, frigorisque antiperistasin velut in fornace consolidata, emissaque ab omni parte, cis, ultra; fusque, deque; exercitum non innoxio illapsu transvolasse, & rotas currum terribili fragore collisisse, ac evertisse. Ab elemento verò ignis præcipuus horror. Nam v.19. *Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ*, seu fulgura, igniumque evibrationes tantæ fuerunt, ut non solum Ægyptiis terrori fuerint, sed circumjacentibus quoque regionibus, *nam illis commota est, & contremuit terra*, versu 19. Quod tùm de terræ incolis intelligi potest, quibus utpote vehementissimæ tempestatis fulgur, quod ut Christus ait Matth. 24. v. 27. *Exit ab Oriente, & apparet usque in Occidentem* tremorem vehementem incussit, tùm de ipsius terræ, globo, & machina, quæ concussa eadem tempestate & mota contremuit, cum inhabitantium eam, etiam longè diffitorum, ingenti pavore, quemadmodum Jos. 2. v. 10. Raab testata est; *Audi vimus quod siccârit Dominus aquas maris rubri, & pertinuimus*. Deniq; etiam ab elemento terræ, quæ inter aquas se exeruit, & semitam viamque transeuntibus præbuit, v. 10. *In mari via tua, & semita tuæ in aquis multis*, id est, abyssi terræ, altissimis maris aquis superfusæ, velut viam se regiam præbuerunt, calcabilemque universo exercitui, & tanquam compendiosas se semitas exhibuerunt, profundissimi undarum vortices; ita tamen ut calcationis vestigium iis non imprimeretur, nec à sequentibus Ægyptiis cognosci possent. *Et vestigia tua non cognoscantur*, versu 20. & per hæc admiranda tremendaque maris itinera, v. 21. *Deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moy-si & Aaron*. q.d. Eâ facilitate, providentiâ, charitate, quâ bonus Pastor gregem ovium ad salubria lætaque pascua deducit, eadem tu populum tuum per tot discrimina rerum, in terram promissionis pinguiissimâ,

& fertilissimam deduxisti, per substitutos duces Moysen & Aaron, quorum hic in spiritualibus, & Ecclesiasticus Magistratus, ille simul in secularibus, Ecclesiasticus & civilis extitit. Hic nempe horum omnium operum tuorum mirabilium finis fuit. Hæc si à sensu historico, & literali, ad allegoricum & spirituale transferantur, quem & intendisse Spiritum sanctum, & prævidisse ejusdem revelatione Prophetam credibile est, per liberationem populi Israelitici è servitute Pharaonis, rectè intelligemus Beneficium Redemptionis humani generis è servitute diaboli, ut suprà insinuatum est, nam in hoc notam fecit Deus toti orbi virtutem, id est Sapientiam, Bonitatem, Potentiam, Justitiam, & Misericordiam suam, in hoc *fecit potentiam brachio suo*, ut canit Zacharias Luc. 2. v. 51. Seu, ut hic Propheta David: *In eodem brachio* Christo redemit populum suum tam ex filiis Jacob Judæos, quam ex filiis Joseph gentiles, mundumque universum: in hoc viderunt aquæ, id est populi orbis (nam juxta illud Apoc. 17. v. 1. 15. *Aquæ multe, populi multi*,) Deum in carne assumptâ, sive qui tunc vixerunt corporeis oculis, sive posteriores oculis mentis per fidem, juxta promissionem Spiritus sancti per Isaiam cap. 40. v. 5. apud S. Luc. cap. 3. v. 6. *Videbit omnis caro salutare Dei*, viderunt, inquam, & timuerunt salutari timore Dei perculsi ad pœnitentiam, quæ prædicata illis fuit per Christum, ejusque præcursores, & Apostolos, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum*, Matth. 3. v. 2. Unde & turbatæ sunt abyssi conscientiarum, considerantes abyssum Judiciorum Dei, *ut abyssus abyssum invocaret in voce cataractarum istarum*, Psal. 41. v. 8. tunc & multitudo sonitus aquarum, id est confessio populorum, & nubes, id est, prædicatio Apostolorum vocem dederunt, tunc fulmina emicuerunt, & tonitrua sonuerunt, & sagittæ transeuntes corda hominum evibratæ fuerunt, quando cum signis atque miraculis, vitæ probitas in prædicatione Evangelii resplenduit, & vox tonitruum fuit in rotâ; id est, ut sanctus Hieronymus exponit, in hominibus spiritualibus, rerumque terrenarum contemptoribus, qui, sicut rota currens in puncto terram contingit, & mox deferit, atque ad altiora convertitur, ita illi terram vix tangunt, & transeunt: in illis enim vox Evangelii efficacissima est.

Tunc illuxerunt coruscationes Evangelii orbi terræ per eosdem Apostolos, Apostolicosque viros. Nam *in omnem terram exhibit sonus eorum,*

eorum, & in fines orbis terra verba eorum, Psalmo 18. v. 15. hinc & commota est, & contremuit terra, seu habitantes in eâ; vel terreni homines; & Deum formidare, ejusque judicia tremere cœperunt. Quomodo in Actib. Apost. cap. 2. v. 38. Judai auditis, quæ à Petro dicebantur, compuncti sunt corde: Et dixerunt ad Petrum, & reliquos Apostolos: quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos, pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Atque per hæc inpervestigabilia Dei opera, viasque sapientiæ Dei inscrutabiles de quibus illa: In mari via tua, & semita tua in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur, intelligi possunt; Deus populum suum deducit, velut pastor bonus, in terram promissionis, seu beatitudinis æternæ, sicut oves; quarum mansuetudinem, sequacitatem, obedientiam, fructum operum bonorum in vita vult eum exprimere, deducit, in quam, tam per se, quam per substitutos sibi pastores, & vicarios in terris Ecclesiasticos, politicosque Magistratus (non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinate sunt, Rom. 13. v. 1.) quare omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & si deduci ad finem optatissimum beatitudinis velit, velut ovis sit in manu superiorum suorum se deducentium.

Affectus Gratiarum Actionis.

Magnificet te populus tuus Christianus, Magnificentissime Deus, pro cujus liberatione tam magnifica patrare opera dignatus es. Utinam illa dignè recolere, & memoriâ semper complecti queamus! & pro iis laudes tibi jugiter hîc æternumque decantare.

O R A T I O.

Voces clamantium ad te Deus, clementer exaudi, ut in die tribulationis die nocteque memores tui, delectemur in te, & renuat in alio consolari anima nostra, sed meditemur in mirabilibus tuis, & in adinventionibus tuis exercemur, confidamusque, quod sicut populum mirabiliter redemisti in brachio tuo, ita nos porro velut oves in manu Christi filii tui, ejusque vicariorum, ad terram promissionis, felicitatisque æternæ deducturus.

IN PSALMUM LXXVII.

Attendite popule &c.

MEDITATIO LXXIX.

*Mnemosynon problematicum beneficiorum Dei, & ingrati-
tudinis hominum vindicata.**Argumentum Psalmi.*

Ex enarratione beneficiorum, inde ab eductione ex Ægypto usque ad sua tempora præstitorum, & ingrati-
tudinis pro illis in gente Judæa castigata, præsertim per arcam à Philistæis cap-
tam, translatumque ab Ephraim regnum in tribum Juda, hor-
tatur ad Dei cultum; ne, (quod Christus prædixit Matthæi 21.)
Auferatur ab illis regnum Dei, & detur genti facienti fructus ejus,
quod in Christianis completum est, ad quos prophetico spiritu
respexisse videtur, dum psalmum hunc vocat: *Intellectum Asaph:*
Monetque vers. 2. se in parabolis, & propositionibus locutu-
rum.

Punctum 1.

CONsidera primo Conclusionem Prophetæ exhortatoriam, ex
principiis post explicandis deductam, nimirum: ut caveant Judæi,
ne immemores beneficiorum Dei, quæ Patribus olim illorum præstita
fuerunt, incurrant eorum quoque pœnas, sed sincero Dei cultu pro iis
grati esse studeant. Utque tanto efficacius id agat: attentionem capiat
duobus versibus primis à magnitudine, & utilitate eorum quæ allaturus
est. V. 1. *Attendite popule meus* (vel suâ, vel Dei, in personâ loquens) *le-
gem meam*, id est, præceptiones meas instar legum vos directuras, *incli-
nate aurem vestram, in verba oris mei*, ut scilicet pronis ea auribus hauria-
tis. Nam v. 2. *Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.*
Quibus causam reddit captatæ attentionis; quod parabolas, id est, simi-
litudines & proverbia metaphorica, nec non propositiones, seu, ut Græ-
cus habet, ænigmata, vel problemata, eaque antiqua, explicaturus sit; &
obscu-

obscura; id est, de rebus antiquitus gestis, adhæc enim illud ab *initio* referendum est, non ad loquar, q. d. proferam sententias mysteriis plenas, & arcana quædam sub involucris proverbiorum, & parabolarum occultata edisseram.

Qualia sunt mysteria de Christo, & Christiana lege, quæ antiquitus prædicta, & adumbrata, velataque figuris variis antiqui testamenti fuerunt; Unde colligit Bellarm. hunc Psalmum de regno Christi, & Messiae, propter ingratitudinem Judæorum ad gentiles translato, à Prophetâ scriptum esse. Hujusmodi quoque arcana Evangelii Apostolus ad Ephes. 3. v. 8. se prædicare ait: *Mihi autem omnium sanctorum minimo data est gratia hac, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo.* Quare hunc versum Christo in parabolis evangelizanti attribuit S. Matth. cap. 13. v. 35. *Vt adimpleretur quod scriptum est: Aperiam os meum in parabolis, eructabo abscondita à constitutione mundi.* Ubi pro loquar ponitur *eructabo*, juxta Hebræum verbum, quod significat loqui, non quocunque modo, sed ex plenitudine profundere, & ex intimis ebullire, quod Christo Sapientiæ Æternæ conveniebat, Davidi autem loqui tantum. v. 3. *Quanta audivimus, & cognovimus ea* (quæ cum nota admirationis, vel interrogationis à nonnullis leguntur; sed melius ex Græco *ὅσα* relativum significat, *quæcunque vel audivimus* à Patribus nostris narrantibus oretenus, vel cognovimus, tum ex traditione eorum, tum ex relictis scriptorum monumentis; Et, pro etenim, vel siquidem, ut alias sæpè) *Patres nostri narraverunt nobis*, versu 3. non permittentes ea ignorari à posteris, sed tum calamo, tum oretenus præclara facta, laudesque Domini narraverunt nobis. Quod repetitur versu 4. *Non sunt occultata à filiis eorum in generatione alterâ.* Quod intellige quoad ipsas res gestas, non quoad mysticam eorum significationem; quam suprà ex Evangelista, & Apostolo dixi occultam ab initio, & in parabolis, seu involucris figurarum adumbratam tantum fuisse. Patres enim illi v. 4. *Narrantes* (supple fuerunt) *laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus, quæ fecit.* Vel, igitur nos narrantes erimus, vel non celabimus, ut Hebræa sonant, laudes Domini, nec silentio involvemus fortia facta, & portenta admirabilia, quæ patravit. Hactenus quidem in genere; deinceps in particulari recenset beneficia, & opera Dei, v. 5. *Et suscitavit testimonium in*

Jacob, & legem posuit in Israel. Ubi, &, vel redundat, unde illud omisit Hier. vel pro *Etenim*, ut supra, sive ornatus causa, ut in principio periodorum librorumque solet apud Hebræos. additur

Porro primum hic beneficium, vel prima res gesta affertur, nempe legis datæ per Moysen, quam & mandaverit observari à Patribus, totaque posteritate. Vocat autem hanc legem *testimonium* consuetudine linguæ hebrææ, quia testificatur hominibus quæ sit voluntas Dei; eaque in Deuteron. cap. 4. scripta est, quam suscitasse, vel de novo dicitur excitasse, cum scripta alia ante non esset; vel suscitasse iterum, quasi sepultam, cum jam ante in Lege Rationis infusa omnibus satis à prima creatione communicata esset, sed tenebris ignorantiae & vitiorum postmodum consepulta fuerit. Hanc in Jacob, id est, filiis, & tribubus ejus, promulgavit, & *legem posuit in Israel*, quorum idem est sensus. V. 6. *Quanta* (Hebr. quæ, vel quæcunque ut supra) *mandavit Patribus nostris, nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera.* q. d. Hanc ipsam legem, & quæcunque alia mandata, tum moralia, tum Judicialia, tum cæremonialia, quæ habentur in quinque libris Moyfis, mandavit ut posteris ac filiis nota facerent, ut ea secutura posteritas omnis perspecta haberet. Sic enim v. 6. *Filii, qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis.* Ubi redundat Particula, *Et*, tertia sicut in superiori versu particula *ea*. Cur autem Deus voluerit harum rerum memoriam diligentissimè conservari, subjungit: v. 7. *Vt ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei, & mandata ejus exquirant.* Ne scilicet in falsis Diis gentium ac Idolis, sed in Deo vero spem collocent, nec non, ut nunquam obliviscantur mirabilium operum, quæ in liberatione eorum de servitute Pharaonis patravit; & prætereà, ac præcipuè, ut solícite exquirant, quid velit ab illis Deus, atque id opere exequantur. Nimirum harum rerum cognitio, & diligens consideratio pietatem, & fiduciam in Deum in posteris mirificè alit, & legum divinarum studiosos amantesque reddit; & prætereà facit, v. 8. *Ne fiant sicut Patres eorum generatio prava, & exasperans.* Hebræi ne fiat *generatio declinans*, & rebellis, sicut majores eorum, qui maximis affecti à Deo beneficiis, non solum ingrati pro illis, sed etiam in Deum Moysenque ductorem suum rebelles extiterunt, & sic Dei in se iram exasperarunt. V. 8. *Generatio quæ non direxit cor suum, scilicet ad Deum, ad legem, ad Justitiam, vel quæ amans recti non fuit,*
nec

nec rectam de Deo opinionem habuit. *Et non est creditus, cum Deo spiritus ejus*, Hebr. & non fuit fidelis ad Deum spiritus, sic enim creditus Theodor. & Eutym. accipiunt, quia sæpè defecit ab obedientiâ, & fide; per rebellionem, murmuraciones, Idololatriam; & propter hanc infidelitatem subdit calamitates in quas Israelitæ inciderunt.

Nam v. 9. *Filii Ephrem*, id est, Israelitæ (pars, seu tribus numerosior, & bellicosior pro toto populo) *intendentes & mittentes arcum, seu arcu sagittas*, tum bello fortissimi, tum peritissimi rei militaris, tum eidem additissimi *conversi sunt* in fugam sæpius, *die belli* vel tempore prælii profligati terga fugæ dederunt, ut ex variis historiis clarum est, sive pro toto populo, sive pro tota tribu illa filii Ephraim accipiantur. Causam autem cladis subjungit: v. 10. *Quia non custodierunt testamentum Dei, & in lege ejus noluerunt ambulare*, v. 11. *Et obliti sunt benefactorum ejus, & mirabilia ejus, quæ ostendit eis*. Duplex igitur causa hæc fuit, quia desciverunt à pacto cum Deo inito, à Patribus eorum, ut fideliter ei adhærerent; & ab obedientiâ; nolentes servare legem ipsius. Et quia per ingratitudinem summam immemores extiterunt beneficiorum tam multiplicium, nec non operum mirabilium, quæ Deus pro illis patravit; Præsertim quando, v. 12. *Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos*. Id est, dum in terra Aegypti coram Pharaone per Moysen prodigia diversa, eaque ingentia perpetravit, non clam, aut in angulo aliquo Aegypti, sed in omnium conspectu; & in publicis, celeberrimisque locis Taneos. Est enim Tanis Metropolis Aegypti, quam versu 51. vocat *tabernaculum Cham*, à Mesraim filio Cami; sitaque est ad ostium Nili, quod Tanicum eâ ab urbe appellatur.

Affectus Gratitude, ex S. Aug. Medit.

cap. 17.

Quam sumus tibi obstricti tot beneficiis, prodigiis, & admirabilibus operibus pro nobis patratis, Domine Deus noster! O quantum à nobis miseris es timendus, laudandus, honorandus, & glorificandus! qui nobis tanta Potentiâ, Providentiâ, & Misericordiâ subvenisti. Ne permittas nos esse Israelitarum more immemores, ingratos, & infideles; sed da nobis de bonis tuis, ut de donis ac datis tuis serviamus tibi, & in veritate placeamus, atque debitas quotidie laudes rependamus.

Punctum II.

R Evoca cum Psalte in memoriam grato cum affectu in particulari Israelitis præstita beneficia, & patrata pro illis prodigia, & contra Judæorum erga Deum in his summam ingratitudinem. Et inter beneficia quidem Primum est, transitus per mare descriptus, versu 13. Exodi 14. *Interrupit mare*, secando illud in duas partes, & *perduxit eos*, ut fundum maris sicco vestigio pertransirent. *Et statuit aquas quasi in utre*, id est, eâ facilitate, quâ homo modicam aquam tenet utre inclusam, ne affluat in terram, stare fecit aquas naturâ fluidas, quasi acervum, ut S. Hier. vertit.

Secundum est, Ducatus præstitus in columna nubis, & ignis, v. 14. *Et deduxit eos in nube diei*, id est in nube, vel columna nubis de die, & *tota nocte in illuminatione ignis*, id est, & de nocte in columna ignis prælucente, & illuminante, Exodi 13. v. 21.

Tertium. Adaquatio gemina in deserto, v. 15. & 16. *Interrupit petram*, seu, scidit ictu virgæ rupem in eremo, & *adaquavit eos*, velut in abyssis multa. Id est, tantam aquarum affluentiam subministravit, ac si essent ad ripam profundissimi fluvii alicujus, vel ac si petra conversa esset in profundissimum lacum. *Et eduxit aquam de petra*, & *deduxit tanquam flumina aquas*. Quibus repetitur idem beneficium, nam bis elicuit aquam è petrâ, sic, ut egressæ sint aquæ largissimæ, *ita ut populus biberet*, & *jumenta*, ut dicitur Num. 20. v. 11. & flumina, seu copiosi rivi per longa spatia dimanarent. Semel Exod. 17. v. 2. cum murmurarent contra Moylen, & deinde cum eâdem in necessitate constituti murmurarent denuo, & de potentiâ Dei dubitarent miraculi prioris quasi obliti Num. 20. propter quod duplex murmur addit: *Et apposuerunt adhuc peccare ei; in iram excitarunt excelsum in inaquoso*, v. 17. id est in locis aridis Arabiæ, aquâ carentibus.

Quartum. Non minus cibi, quam potus perabundans provisio, quâ panis cœlestis, quâ carniū, iterum, iterumq; submissarum. Primò cum Mannâ: Et post illud, coturnicum. De posteriori murmur hoc secundum intelligi debet, cujus post aquas è petra excussas meminit, de quo Num. 11. v. 9. narratur. Etenim non satis prodigio illo aquæ è petra excussæ persuasi de potentiâ, & providentiâ divinâ; ingratitudinem, & infidelitatem suam erga Deum ostenderunt, gratiarum actionis vice; Et

tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis, id est, quas anima (quæ pro appetitu ponitur) eorum desiderabat v.18. Tentaverunt inquam Deum temere, & insolenter periclitandæ & experiendæ potentia ejus & providentiæ ergo, an nimirum sicut aquam è petrâ profluere fecit, ita etiam cibos carnesque suppeditare possit, quibus in solitudine vescerentur. V.19. *Et male locuti sunt de Deo*: obtrectando ei scilicet, & murmurando: nam dixerunt: *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Scilicet de carnibus, quoniam percussit petram, & fluxerunt aqua, & torrentes inundaverunt. Versu 20. *Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo*, vel convivium instruere carniū? hæ fuerunt diffidentia, & obtrectationes contra Deum, quibus provocatus. V.21. *Ideo audiuit Dominus, & distulit*, vel opitulari, præ conceptâ iracundiâ, vel distulit ingressum eorum in terram promissionis. *Et ignis ascendit in Jacob, & ira ascendit in Israel*, id est in Jacob, vel Israelis posteros. Quibus ad ultionem illam alludere videtur, de qua Num. 11. v.1. Sic habetur: *Ortum est murmur populi contra Dominum: quod cum audisset Dominus iratus est, & accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.* Causam repetit v.22. *Quia non crediderunt Deo*, post miracula eum aut posse, aut velle opem ferre, nec speraverunt in salutari suo: nec ipsi confisi sunt spe, à quo salutem & opem essent impetraturi. V.23. *Et pro (& tamen) mandavit nubibus desuper, & januas cæli aperuit*, id est nubes aëris rupit, ut ex eis quasi ex penuario annona depromeretur.

V.24. *Et pluit illis manna ad manducandum, panem cæli dedit eis.* Versu.25. *Panem Angelorum manducavit homo, cibaria misit eis in abundantia.* Quibus narrat beneficium subministrati panis illius admirabilis, qui ex admiratione Israelitarum, quod viderent terram conspersam novo illo pane, ad modum pruinae, & seminis Coriandri in mortario contusi, igneque cocti, cum grato panis oleati sapore, ideoque admirati exclamarent: *Manhu!* seu, quid est hoc? nomen Man: Græcè manna, accepit, & à Psalte tum panis Cœli dicitur, id est in aëreo cœlo concretus, & ex eodem depluens, tum panis Angelorum, quorum operâ, & ministerio confectus erat. Præter hunc panem porro, v.25. *Misit illis cibaria*, scilicet carniū in abundantia, quod ante productionem aquæ è petrâ, & murmurationem alteram consecutam accidit, ob quam sequentia narrantur.

Insuper enim v. 26. *Transtulit Austrum etiam de cælo*, Hebr. *ventum orientalem*, qui Eurus dicitur, & est Auster orientalis, ejusque loco Austrum meridionalem, qui in textu Græco Libycus dicitur, vel Africus flare fecit: Sic enim vertit Hieron. *Abstulit Eurum de cælo, & induxit in fortitudine sua Africum* conformiter iis, quibus perhibetur. Num. II. v. 31. *Ventus à Domino adduxisse coturnices trans mare Libycum*, scilicet ad castra Hebræorum, ubi unius venti tantum mentio fit, & illius venti qui per mare Lybicum adduceret coturnices ad desertum. Quamquam Theodoret, Euthym. August. expositio non sit improbabilis, nimirum Africum, simul cum vicino Euro permanente, adeoque duos ventos ad id cooperatos esse, utpote sibi non contrarios. Unde per illud *transtulit*, non intelligunt, amovit, sed de cœlesti thesauro emisit in terram, unaque Africum induxit divinâ virtute sua: ad tantam copiam coturnicum, quanta hic tropo hyperboles significatur, pulveris, & arenæ in modum fuisse, id est innumerabiles facilius inducendam juxta v. 27. *Et pluit super eos sicut pulverem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata.*

Subdit: *Et ceciderunt in medio castrorum eorum*: (nam volabant in aere duobus cubitis altitudine super terram, Num. II. v. 31. *circa tabernacula eorum*) versu 28. *Et manducaverunt, & saturati sunt nimis*, seu affatim, abundè: & *desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati à desiderio suo* versu 29. quia quod desiderabant obtinuerunt.

Hactenus descripsit Dei erga Israelitas liberalitatem, & in concedendo quicquid optarent facilitatem conjunctam potentiae ad prodigia patranda. Nunc ingratitude Judæorum erga Deum, castigatam tamen ab ejusdem Justitia (quod ipsum inter Dei beneficia reponi quinto loco potest) declarat, per sequentes versus aliquot.

Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascendit super eos. versu 30. Quæ etiam prope eadem verba Num. II. v. 33. afferuntur: *Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujusmodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plagâ magnâ nimis.* Pergit Psalter v. 31. *Et occidit pingues eorum*, id est primores, seu potentes, vel magis deditos voluptatibus, hinc crassiores, & robustiores, & *electos Israel impedivit*, id est magnates, ac præcipuos procures morbis implicatos velut nexibus constrinxit, ne plagam effugerent, vel ne in terram promissionis ascenderent morte præoccupati. Quis autem morbus ille

ille fuerit, etsi scriptura non addat, facile est tamen augurari ex nimia aviditate, & intemperanti saturitate comedentium procreatum fuisse: verum hac poenâ castigati nondum resipuerunt: Sed *in omnibus his peccaverunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus ejus*, versu 32. Quæ altiori vi quadam supra naturam illis accidisse facile cognoscebant, v. 33. *Et defecerunt in vanitate dies eorum*, id est inglorii, sine aliquo egregio facinore edito, vel celerrime fumi, & umbræ instar, dum essent in ipso ætatis flore, abrepti sunt, neque pertigerunt ad metam propositam terræ à Deo promissæ. Nam omnes qui ex Ægypto egressi erant, perierunt 40. annis illis, alio, præter Josue & Caleb, terram illam nemine ingresso. *Et anni eorum cum festinatione*: acceleratâ sibi morte propter infidelitatem, & peccata eorum à Deo puniti.

Quo se porro modo in castigationibus his divinis habuerint in sequentibus 4. versiculis describit: *Cum occideret eos quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum*, versu 34. q. d. Cum illos Deus affligeret, & percuteret, (sic enim occidere latiore significatu accipiendum est) vel, si strictius placeat sumere, cum quosdam ex illis occideret; illi qui superstites erant, quærebant eum fictâ poenitentiam ducti, id est, magis ob poenam, quam sustinebant, aut timebant, quam ob offensam, aut injuriam quam Deo intulerant, & amore sui potius, quam amore Dei. *Et diluculo* seu mox, è vestigio, vel etiam summo mane ad sacrificium matutinum, recurrebant ad eum, & ad preces matutinas fundendas, subdit: *Et remorati sunt*, tunc tandem flagellis coacti recordati sunt. *Quia Deus adjutor est eorum*, qui & eripuerit eos; & eripere solus possit, *& Deus excelsus Redemptor eorum est*, versu 35. *Et dilexerunt eum in ore suo, & linguâ suâ mentiti sunt ei*, versu 46. V. 37. *Cor autem eorum non erat rectum cum eo*. Id est, hypocritarum more oretenus Deum se diligere simulabant, aut laudabant verbis tantum, ob accepta beneficia, & linguâ mendaci, quia aliud corde fovebant, aliud ore promebant, & ut S. Hieron. vertit: *Lactaverunt eum in ore suo, nec fideles habiti sunt in testamento ejus*: inconstantes, inquam, extiterunt in servando pacto cum Patribus eorum firmato; ut illi soli servirent, & mandata ejus servarent. Statim enim in scelera iterum, & flagitia, ob quæ flagellati fuerant, relabebantur. Nam amor sui, qui ad dolendum improbos excitat in poenis, multo potentius eosdem impellit ad peccandum in voluptatibus.

Porro

Porro ad Dei Bonitatem, & clementiam magis declarandam, quâ ratione, vel fucatâ poenitudine hac populi sui mitigatus sit, vel potius misericordiâ suâ provocatus, illi pepercerit, (quod Sextum beneficium statui potest) per 3. sequentes versus declarat. *Ipse autem est misericors, & propitius fiet* (pro fuit, futurum pro præterito) *peccatis eorum & non disperdet* (pro disperdidit) *eos funditus*, sicuti promeriti fuissent, versu 42. relictis saltem aliquot, qui terram promissionis ingrederentur, quales fuerunt Josue & Caleb, qui posteros, & filios maiorum Patrum eo deduxerunt. Qui figuram gerebant Electorum ex Judæis, de quibus Apostolus Rom. II. v. 2. *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit penitus; sed reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.* Sequitur v. 38. *Et abundavit, ut averteret iram suam*: id est abunde, & supra quam optare poterant. Vel ut Hier. multum, aut sæpe avertit iram suam, (verbum pro adverbio) *& non accendit omnem iram suam*, v. 38. Moderatus est ita poenas pro misericordia sua, ut cohiberet iram suam ne totam effunderet, vel, si Hebræum loquendi modum observemus, quo non omne idem est, quod nullum, totam vindictâ ac iram cohibuit, v. 39. *Et recordatus est, quia caro sunt*, id est infirmi, & fragiles, constantes ex carne obnoxia concupiscentiis, tentationibus, & peccatis; *Spiritus vadens, & non rediens*. Sicut ventus, qui vadit huc illuc flans, & post evanescit, sic homo venti, & vaporis instar transit in morte, nec redire ad vitam potest, nisi vi supernaturali. Vel constans spiritu, qui ob conjunctionem cum carne suo pondere ad malum prolabitur, sed inde redire non potest ad bonum per se, sine gratia supernaturali.

Atque sic expositâ Dei erga populum Judaicum misericordiâ, & clementiâ, ejus è contrario ingratitudinem, & infidelitatem erga Deum subjungit; quâ etiam confirmat illam, quam de inconstantia, & fragilitate humana rationem ex parte Dei adduxerat. V. 40. *Quoties, inquit, exacerbaverunt eum in deserto, in iram concitaverunt eum in inaquoso?* q.d. His divinæ misericordiæ significationibus nequaquam commoti, ingrati Israelitæ, ad ingenium suum semper redierunt, beneficiorum præstitorum obliti, ex levitate sibi innata; Quoties enim in solitudine arenti, & inaquosa provocaverunt DEI in se vindictam, ejusque iram exacerbaverunt, præsertim dum siti laborarent.

V. 41. *Et conversi sunt* (alia,) *reversi sunt* ad pristinos mores & inconstantiam suam, à promissis, & propositis, & *tentaverunt Deum*, ejus potentiam & providentiam periclitando, & *Sanctum Israel exacerbarunt*. Deum inquam, qui & sanctus est in se, & sanctificator est suorum, & à populo Israel sanctificandus erat, *concitaverunt & iracundiam*, textus Hebræus: *circumscripserunt seu limitaverunt ejus*, scilicet potentiam, sapientiam, ubique præsentiam, cæteramque infinitudinem limitibus, & terminis certis concludentes: quorum omnium causam affert ingratam oblivionem tot prodigiorum in eorum gratiam patratorum in Ægypto, ut inde eos de jugo, & servitute Pharaonis liberaret, quæ sequentibus 12. versiculis illis ob oculos ponit, & inculcat, usque ad submersionem Ægyptiorum in mari. v. 42. *Non sunt recordati manus ejus*, seu potentia, *die, qua redemit eos de manu tribulantis Pharaonis*, sicut (supple non sunt recordati,) v. 43. *Sicut posuit in Ægypto signa, & prodigia sua in campo Taneos*, vide dicta v. 12. ista porrò prodigia recenset sequentibus decem versiculis, usque ad submersionem Pharaonis in mari, quæ narrantur Exod. 7. à c. 14 hic præcipua perstringuntur, nec servato illic ordine eorum.

Primum: *Et* (pro quia) *convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum ne biberent*, vers. 44. Quam plagam Ægypti Exod. 7. legere est, quomodo flumina Ægypti, qui sunt varii rami Nili fluminis, qui per Ægyptum fluunt, cæterique rivi, aut scaturigines fontium, vel aquæ pro quibus *imbrem* ponit (speciem pro genere) in sanguinem converterit Deus, ut siti levandæ aliisque necessitatibus inutila essent.

Secundum v. 45. *Misit cænomyiam*, i. e. omne genus muscarum. S. Hieron. vel cynomyam (ut LXX.) quod muscam caninam tantum significat, impudentem, & mordacem, ut sunt canes ipsi, & comedit eos, i. e. omnes fructus eorum.

Tertium. *Et ranam & disperdidit eos*, eodem versu 45. Utraque plaga Exod. 8. refertur, muscarum v. 24. Ranarum v. 6.

Quartum v. 46. *Et dedit arugini fructus eorum*, æris proprie vitium, & per metaphoram segetum est ærugo, vel rubigo, aut robigo, ad quam avertendam à gentilibus Robigalia Sacrificia fiebant, colebaturque illis Robigus Deus, & Robiga.

Quintum. *Et labores eorum locustæ*, eodem v. 46. de plagâ Locustarum

starum habetur, Exod. 10. v. 12. de ærugine nihil, hinc S. Hier. *bruchum* vertit, cum Chaldæo, qui æque segetes perdit ac ærugo, & jungi cum locustis potest.

Sextum. *Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina* v. 47. de hoc habetur Exod. 9. ubi tamen pruina non fit mentio, undè S. Hier. vertit: *& Sycomoros eorum in frigore*, ut grandines & frigore tam vineas, quam arbores à Deo afflictas fuisse significet.

Septimum. *Et tradidit grandini jumenta eorum, & possessiones eorum igni*. v. 48. Grando enim cum igne fulgurum, & fulminum cœlo descendens tum jumenta, tum fruges, bonaque cætera perdebat, ut legitur Exod. 9.

Octavum. v. 49. *Misi in eos iram indignationis sue*, i.e. effectum iræ, furoris sui, scil. *indignationem, & iram, & tribulationem immisiones per angelos malos*. Quibus complectitur omnes alias plagas Ægyptiorum quas omiserat, ut ulcera, vesicas, &c. quæ tribulationes vocantur *immisiones per angelos malos*, sive per dæmones, ut aliqui exponunt, quibus Deum velut instrumentis, & carnificibus uti volunt. Sive per bonos etiam Angelos, qui mali dicantur, non in se (ut Vatabl. & Genebr.) sed erga Ægyptios, vel non malitiâ affectus, sed pœnæ illatæ; quas omnes plagas ab iisdem Angelis bonis profectas putant verisimilius. Unde Hebr. & Chaldaic. *Angelos malorum* legit, seu damnorum autores, ut vertunt Symmachus. Aug. Eutym.

Nonum. v. 50. *Viam fecit semita ira sua*, i.e. Progressus est in ira, & ultione sua, quasi per semitam compendiosam ad mortem, & interuersionem hominum, & animalium, in homine enim continentur gradus omnes entis, & externorum bonorum: ut sicut semita compendiosius iter est ad terminum, ita hominis mors cæterorum malorum, calamitatumque compendium est Hebræ. habent: *Complanavit viam ira sua*, ne quid illi obstaret, quo minus, omni remoto obice misericordiæ, patenti-
tissimis quacunque ex parte portis emitteretur. *Hinc non pepercit à morte animabus eorum*, i.e. quo minus morti eos traderet, nam particula (A) hebræo more sententiam trahit ad negationem, *& jumenta quoque in morte conclusit*, eodem v. 50. Seu morti adduxit. v. 51. *Et (pro etenim) percussit omne primogenitum in terra Aegypti* quæ fuit eadem plaga gravissima versu superiori insinuata) quæq; Exod. c. 12. v. 29. describitur, intelli-
gitur-

giturque de primogenitis, quàm hominum, quàm animalium. Et quoad homines, primogeniti nomine tam is notatur, qui inter fratres primo loco natus est, quam qui primus est, & præcipuus in familia. Unde Exod. c. 12. v. 29. dicitur: *Non erat domus, in qua non jaceret mortuus*: hæc primogenita vocat *primitias omnis laboris eorum*: revera enim sunt primitiæ laborum parentibus, in procreando, & educando, alii legunt *primitias fortitudinis*: quo etiam sensu in Genesi Jacob Ruben vocat primitias roboris sui, ut quem de multis liberis primum susceperat ex Lia. Addit in *tabernaculis Cham filii Noë Ægyptiorum progenitoris, & patris Mizraim, à quo Ægyptii*. Post inflictas has Ægypto plagas, liberatio subsequitur Israelitarum, Ægyptiorumque submersio, seu plaga ultima. v. 52. *Et abstulit sicut oves populum suum, & perduxit eos tanquam gregem in deserto*. q. d. Inter has Ægyptiorum castigationes, Deus tanquam providus, & sollicitus pastor ex medio luporum abegit, & securum in locum abduxit gregem suum, in desertum Arabiæ. v. 53. *Et deduxit eos in spe & non timuerunt*, ita scilicet securè, confidenter, & sollicitè, ut nullam metus diffidentiaque causam justam haberent. Contrà vero *inimicos eorum operuit mare*, eodem v. 53. Qui finis fuit plagarum Ægypti, & captivitatis filiorum Israel. Percenset deinceps cætera beneficia, quæ sub Josue, aliisque Judicibus in Israelitas Deus contulit, & continuatam Judæorum ingratitude

V. 54. *Et induxit eos in montem sanctificationis suæ*. Id est, in terram promissionis duce Josue, quæ montosa est, quam in sanctificationis suæ locum delegerat. Deus, ut ibi sanctè coleretur, & vicissim ipse ibi sanctificaret alios, sive Hierosolymam, ac præcipuè montem Sion, quem elegerat, ut esset domicilium sanctitatis. Subdit: *montem quem acquisivit dextera ejus*, seu quem potentiâ suâ ejectis inde Chananæis comparavit, ut sequitur.

V. 54. *Et ejecit à facie eorum gentes, Chananæos, Cethæos, Amoræos, aliosque superstitioni deditos, armis debellatos, & sorte divisit eis terram, in funiculo distributionis*, eodem versu. Assignando singulis tribubus suam sortem, & portionem terræ dimensam funiculo geometrico, quo agri mensurari solent. v. 55. *Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel*. v. 61. Qui etiam possessionem sedium illarum, quas sibi exstruxerunt, & inhabitaverunt Chananæi, cæterique, sex populi attri-

buendo 12. tribubus Israel, quibus partis sine labore, & impensis suis pacificè, & jucundè perfruerentur, ad omnem commoditatem, & delectationem. Quibus omnibus tamen consideratis. v. 56. *Et (pro etiam) ipsi non minus, quam Patres eorum in deserto tentaverunt, & exacerbaverunt Deum excelsum, & testimonia ejus, seu mandata, quibus suam illis voluntatem testatus fuit, non custodierunt, eod. v. 66.* In terra illa promissionis tam optata, & laudata nihilo meliores, quam aut in Ægypto, aut in deserto.

V. 57. *Et averterunt se à cultu, & religione veri Dei ad Idolorum superstitiones, & adorationes, & non servaverunt pactum, quod cum Deo toties ferierant. Quemadmodum Patres eorum: conversi sunt in arcum pravam, eod. v. 57.* Id est, aliter, & aliò jacentem sagittas, quam vellet qui jaculatur. q. d. Instar obliqui, & fallacis arcus qui sagittam non in scopum, sed in sagittantem retorquet; Sic non in cultum veri Dei, sed contra Deum in cultum Idolorum conversi, & retorti fuerunt Judæi. *Arcus enim perversus vel pravus est, inquit S. Hier. qui dum contra inimicos sagittam putatur jacere, sauciat tenentem.* Ita Hebræi qui sagittas operum suorum non ejaculabantur ad cultum veri Dei, qui erat scopus creationis, & liberationis, ipso Deo factæ, sed sacrificabant diis alienis, ut sequenti v. 58. *Nam in iram concitaverunt eum in collibus suis, ubi lucos plantaverant, & altaria construxerunt ad sacrificandum falsis Diis, & in sculptilibus seu statuis deorum inanum affabre factis & sculptis, colendis, & adorandis, ad emulationem, vel zelotypiam, id est amarissimam iram, gravissimamque vindictam eum provocaverunt.*

Affectus admirationis ob Dei in suos benignitatem, & detestationis ob ingratitudinem humanam.

O admirandam Dei in Israeliticum populum suum benignitatem! O beneficia & prodigia, eorum causa facta, obstupefcentia! contra verò detestandam ingratitudinem, & infidelitatem obstinatæ, & in omne scelus propensæ gentis, tam parum ea recogitantis, imo pro tot benefactis, facta pessima Deo rependentis! Utinam non imitemur nos quoque Christiani hanc perfidæ gentis Judaicæ ingratitudinem, tantò detestabiliorem, quantò majora sunt beneficia nostra, quæ Deus nobis præstitit, præ illis quæ velut umbra, & figura hæc nostra nobis repræsentant.

sentant. Illos enim per mare rubrum traduxit ereptos à Pharaone; nos per mare passionis, sanguinis, & mortis suæ è potestate dæmonis, & peccati vindicavit. Illos in nube per diem, & in columna ignis per noctem deducit, nobis per unigeniti filii sui doctrinam, & sanctissimæ vitæ exempla in solitudine invia vitæ hujus, viam præivit, & præluxit, dulcissimâ illius cum hominibus conversatione. Illos cum jumentis suis in eremo adaquavit, excussis è petra largissimæ aquæ fluentis, nobis è petra viva, & divina corporis sui, seipso inquam, (*petra autem erat Christus*) scaturire fecit quinque vulnerum suorum rivos, quibus in hoc deserto vitæ nostræ refocillemur, vel septem Sacramenta, velut limpidissima omnis gratiæ fluentia dimanare fecit, ut ex iis, ceu septem *fontibus Salvatoris hauriamus aquas cum gaudio* Isai. 17. Illos cibavit manna, & coturnicibus, aliisque carnibus abundè suppeditatis; nobis panem verè coelestem, & Angelorum, verumque manna, sacratissimum corpus, & sanguinem suum in cibum, & medicinam animarum nostrarum reliquit. Pro illis tot prodigia, & in Ægypto, & in Pharaonis hostis victoria, & submersione, & in deserto, usque ad terram promissionis operatus est. Et quæ non pro nobis multo admirabiliora, multoque excellentiora, copiosioraque patravit, & patrat adhuc quotidie miracula, quibus in terram promissionis lacte, & melle fluentem magnâ cum securitate, & confidentiâ perducamur, devictis divinâ virtute suâ hostibus nostris, & in mari rubro sanguinis sui pessundatis, & everfis. Et tentabimus exacerbabimusque adhuc cum Judæis Deum tam excelsum? & tam in nos benignum, in iram peccatis nostris provocabimus? aut justitiam ultionemque ipsius in nos concitabimus? ut quæ reliquâ parte Psalmi percensentur supplicia, ceu meritissimas pœnas in nos decernat, regnumque à nobis, ad quod vocavit, auferat, & nos in æternum à se projiciat?

Punctum III.

Considera gravissimas, sed æquissimas pœnas, quibus justitia Dei in gratitudinem, infidelitatemque gentis suæ vindicavit, ad concitandum timorem in nobis sanctum, cautelamque nostram. v. 59. *Andiuit Deus, & sprexit, & ad nihilum redegit valde Israel.* q. d.

Cognovit Deus peccata supra memorata, quæ vindictam in cœlum clamabant, & abominatus est, seu, despiciatui, horrorique habuit populum, quem velut suum antè magni faciebat, & amabat, & pro nihilo habuit, tradens eum in manus, & potestatem hostium, & humilians illum coram inimicis, tanquam nihil illum amplius curans: & omnia, quæ ante pretiosa, ac sancta coram illo fuerant (veluti erat arca fœderis) post nihili fecit. V. 60. *Et pro (etenim) repulit tabernaculum in Silo. I. e. abjecit, vel, ut Hier. reliquit, ac deseruit tabernaculum, in quo erat arca, quod tabernaculum tunc erat Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.* Quod velut tabernaculum suum incolebat inter homines, & in quo sese præsentem per responsa, ac miracula exhibebat hominibus: Quibus alludit ad historiam, quæ habetur i. Reg. 4. quando fuso exercitu Judæolum à Philistæis, arca Domini captiva abducta est, sacerdotibus interfectis, qui eam custodiebant. Subdit v. 61. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.* Eandem intelligit Arcam Fœderis, ob quam, ut S. Augustinus invicti videbantur, & multum ornabantur, & gloriabantur Judæi. Unde Phineæ uxor deflens hanc calamitatem in lib. i. Reg. c. 4. v. 21. ait: *Gloriam Domini ab Israele translata esse ad Philistæos*, ut Medit. in Psalm. 63. dixi, ubi etiam hæc verba: *Vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam* de arca eadem exposui: *Vel tradidit fortitudinem*, id est, fortissimum quemque seu robur exercitus Israelitici, & quicquid speciosum, & pulchrum erat in populo suo Philistæis. v. 62. *Et conclusit in gladio*, seu circumdari gladiis hostilibus undique, & circumvenire permisit *populum suum*, quem tantopere dilexerat, & in populum peculiarem elegerat, & ceu hereditatem suam fovebat, sprexit & aspernatus est. Hinc *Juvenes eorum comedit ignis*, ultio inquam, divina, ac sæva vis belli velut ignis omnes, etiam fortissimos juvenes, pulcherrimosque, quos supra *virtutem & pulchritudinem* vocavit, absumpsit, & *virgines*, seu sponsæ eorum non sunt lamentata. Vel activâ significatione, hoc sensu: præ nimio dolore deflere sponfos non potuerunt, vel passivo sensu: Virgines Israelitarum occisæ, vel captæ caruerunt planctu funebri insepultæ, aut abductæ, qui S. Hieron. placet, & Hebraico magis congruit: Rabini legunt *non sunt laudata*, carmine nuptiali scilicet, occisis jam sponsis, utrumque enim vox hebræa significat. Sed LXX. cum S. Hieron. potior est autoritas, quam Rabi-

Rabinorum. Sequitur v. 63. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt.* Ophni, & Phinees, filii Heli. & *vidua eorum non plorabantur*, seu consolando eas nemo deflebat, quod in propriis consanguineis, & calamitatibus deplorandis singuli satis, superque occuparentur. Pagninus vertit: *Vidua eorum non fleverunt* suos maritos, morte subitâ ipsæ sublatae, ut de uxore Phinees ex intempestivo præmœrore partu concidente lib. i. Reg. c. 4. narratur, adeo ut luctu funebri prosequi eos non possent. Tandem has ultiones, vindictasque Israelitarum consecuta est ultima, quod ab illis Arca fœderis antea in Silo commorata, una cum regno translata sit in tribum Juda à Jerusalem. Etsi enim insolentiam Philistæorum, quibus velut instrumentis in castigando populo usus fuerat Deus, ob malam voluntatem eorum, & ne sibi potius, quam permittenti Deo adscriberent istam victoriam, suamque potentiam, & Dei impotentiam iactare possent, compresserit, ut versu 64. & 65. describit. *Et excitatus est* (contra Philistæos) *tanquam dormiens Dominus*, (dicitur enim dormire Deus metaphoricè quandò permittit, & patienter tolerat gravissima peccata, & injurias, quæ contra se fiunt) *tanquam potens crapulatus à vino*, versu 65. quibus per anthropopathiam indicat: Deum tandem post longam dissimulationem, è somno metophorico excitatum, egisse instar Athletæ, vel strenui militis vino madidi, qui hostem adesse audiens, strato mox exilit, clamoribusque, & plagis omnia miscet, vino audaciam, viresque subministrante. Vel, tantâ irâ, ac furore vindictæ insurrexit in eos, quantâ solet robustissimus miles, dum vino æstuans afficitur ab aliquo gravi injuria, ut inquit S. Augustinus.

V. 66. *Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis.* Id est, afflixit Philistinos gravissimo & pudendo morbo, in posterioribus secretioribus partibus natium, nempe hæmorroidibus, ut Chald. ut simul affligerentur dolore, & afficerentur rubore, qui morbus legitur i. Reg. 5. cum ingenti, & sempiterno dedecore illorum. Factum est enim singulari Dei providentia, ut ipsi *Philistæi* *anos aureos appenderent arca*, ad memoriam sempiternam morbi pudendi sui. His igitur poenis tametsi, ut dixi, Philistæorum insolentiam castigavit, non destitit tamen simul in Israelitas porro animadvertere vindictâ ultimâ, & omnium gravissimâ, sublata ab illis arca, & regno, quod sequentibus prosequitur.

V. 67. *Et repulit tabernaculum Ioseph.* Nolens deinceps sacrum tabernaculum, in quo asservabatur Arca, esse in Silo, urbe tribus Ephraim filii Ioseph & *tribum Ephraim non elegit*, eod. v. 67. ut ex ea rex eligeretur, vel ut penes eam esset regia urbs, & potestas, tametsi esset numerosissima, potentissimaque.

Sed *elegit tribum Iuda, montem Sion, quem dilexit.* v. 68. Hanc tribum Iuda delegit, ex quâ populo suo daret principem, & montem Sion, quæ esset sedes regia, simulque tabernaculum Arcæ, & postea templum, in quo sacrificia Deo offerentur, in eo constituit, quem sibi montem ad hoc delegit, singulariterque dilexit. *Et edificavit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundavit in sacula,* v. 69. Pro sanctificio legit S. Hieron. cum Chaldaico *sanctuarium*, sive templum suum, *sicut* (seu ad modum) *unicornium*, qui præ cæteris animalibus magnificas sibi mansiones alto, & prærupto loco, easque stabiles struunt: sic sibi Deus templum struxit in arce Sion excelsum, magnificum, stabile, non sicut in Silo sub tentoriis mobile. Tirin. atque illâ *in terra*, quam perennem, & nunquam commovendam fundavit. Quæ non nisi de Ecclesia Christi intelligi possunt, quæ *fundata supra petram est, & adversus quam porta inferi non prævalebunt.* Cujus figura fuit Sion, & Jerusalem in terra, Tribuque Iuda, qui jam pridem perierunt: sicut quæ sequuntur de David, rectius de Christo intelliguntur.

V. 70. *Et elegit David servum suum*, in regem scilicet, ut æternum regnaret in Hierusalem per posteros suos, ex eadem item tribu Iuda, rejecta itidem Tribu Benjamin è qua Saul erat. *Et sustulit eum de gregibus ovium, de post fætantes* (hebraismus) *accepit eum*, id est, à sequela fœtarum, & prægnantium ovium, quas sequebatur; Ubi S. Basilii, & Theodoretus notant humilitatem Davidis, qui non se vocet Pastorem, hic enim oves præcedit, sed Pastoris ministrum, qui prægnantes oves sequebatur. Tirin. Illum ergo pastorculum ab agendis fœtis ovibus, & peculiari curâ servandis, quæ & boni pastoris partes sunt, & præludium ad regnum, ut Philo notat, transtulit à caula ad aulam, à pedo ad sceptrum.

V. 71. *Pascere Iacob servum suum*, Hellenismus, prout pasceret Iacob servum suum, id est posteros, & filios filiorum ejus, (hebr.) seu Iacob populum suum regeret, & *Israel hereditatem suam*,
Seu

seu filios Israël, quos in peculiarem hæreditatē suam sibi delegerat, v. 72. *Et pavit eos in innocentia cordis*, in simplicitate scilicet & integritate rectissimæ intentionis, non tam se, gloriamque propriam, quam salutem, & commoda populi spectans; nec jam præesse, quam prodesse satagens; non ut suas, sed ut Domini oves tractans, nec tam ut Herus, quam ut minister. *Et in intellectibus manuum suarum deduxit eos*, quæ altera regendi pars, & ars est; sapientia operis scilicet, ut consideratè ageret, non temerè; prudenter, non absque consilio; graviter, non absque maturitate; hic enim *intellectus est manuum*, seu peritia manus, pro quo legit S. Hier. ex Chaldæo, *prudentia manuum*, & prudens usus pastoralitii pedi. In quo cum aberraverit nonnunquam S. David, uti in Uriâ, aliisque; quemadmodum de se fatetur, & plangit ipsemet; Vindicta hæc ultima, seu translatio regni, ejusque sempiternitas, nec non sanctuarii à Judæis, de Christo, ejusque Ecclesiâ intelligenda est. Nam ut hoc loco observat Bellarm. ex S. Augustino, non repulit Deus Joseph, & elegit Juda ob meritum personarum; nam Joseph melior fuit multò quam Judas; sed elegit Judam propter Davidem, & David propter Christum, & Synagogam destruxit, ut ædificaret Ecclesiam. Ex his itaq; apparet psalmū hunc, quod in argumento ejus insinuavi, vaticinium esse de Christo, ejusque Ecclesiâ, seu veris Judæis spiritualibus, fidelibus, inquam, Christi, ejusq; fidem confitentibus; atque has esse parabolas, & propositiones sub quibus se locuturum initio Psalmi S. Vates præmonuit.

Affectus timoris ex Soliloq. S. August.

„**S** Ancte Sanctorum, Deus inæstimabilis Majestatis, quem contremi-
 „scunt Angelicæ potestates, quis te non timeat? Quis non paveat ju-
 „dicia tua? Magna enim sunt hæc judicia tua Domine Deus, judex ju-
 „ste, & fortis, qui judicas æquitatem, & inscrutabilia facis, & profunda,
 „quæ cum confidero, contremiscunt omnia ossa mea. Vidimus enim e-
 „lectum populum tuum, & hæreditatem tuam ad nihilum defluxisse, ob
 „ingratitude suam, & ab illis translatum regnum, & sanctuarium
 „esse, ob peccata sua. Ut & nos serviamus tibi piè, & castè, cunctis die-
 „bus vitæ nostræ in timore, & exulemus tibi cum tremore, & non glo-
 „rietur ante te omnis caro, sed palle scat, & contremiscat à facie tua,
 „cum ignoret homo *utrum amore, an odio dignus sit.*

O R A T I O.

FAc nos Domine Deus noster mirabilium operum, beneficiorumque tuorum nostri causa prastitorum semper memores grato affectu, sinceroque cultu tibi devotè deservire: ne cum refractario, & infideli Judaeorum populo, quem tantis prodigiis è Pharaonis servitute liberatum in terram promissionis induxisti, pro tot beneficiis peccata rependentes, justis à te suppliciis hic castigemur, & à regno, & sanctuario tuo aeternum excludamur.

IN PSALMUM LXXVIII.

Deus venerunt Gentes &c.

MEDITATIO LXXX.

Gemitus pro Ecclesia contra ejus vastatores.

Argumentum Psalmi.

Deplorationem propheticaam continet calamitatum, quæ vel à Nabuchodonosore, vel tempore Machabæorum ab Antiocho, cæterisque regibus illatæ sunt Hebræis. Unde tum à Jeremia cap. 10. tum ab Authore libri 1. Mach. cap. 7. tanquam vaticinium vastationis illius afferuntur Psalmi hujus aliqui versus. Nos literalis sensu nonnihil seposito cum S. August. allegorico adhærebimus. Ad Ecclesiæ devastationem tempore persecutionum, ab infidelibus, & hæreticis, sub Imperatoribus aliisque hostibus, & futuram Antichristi hæc referendo. Quo sensu Pius V. contra Turcas Christianos invadentes Anno 1571. hunc Psalmum passim recitari, & in publicis supplicationibus cantari præcepit. Quem morem adhuc tenent pii fideles. Et primâ ejus parte exponitur Ecclesiæ afflictio. Secundâ Dei subsidium variis ex motivis imploratur. Tertiâ hostium vindicta, ab illisque liberatio, cum laude Dei propheticè appro-mittitur.

Punctum I.

CONsidera hypotyposin vastationis à Propheta DEO propositam
 per efficacem, tam ad movendum Deum, quam ad excitandos nos
 ad ferventiùs orandum. V. 1. *Deus venerunt gentes* (impia, infideles, sa-
 crilegæ, idololatrarum, Hæreticorum, sceleratorum Christianorum)
in hereditatem tuam (Ecclesiam, quam elegisti tibi in propriam posses-
 sionem, hæreditas enim pro possessione in scripturis sumitur; vel quam
 profuso sanguine tibi acquisivisti: vel quam pater æternus dedit tibi in
 hæreditatem Psalmo 2.) quo vero fine & effectu, exponit sequentibus:
Polluerunt templum sanctum tuum, profanando illud tum idololatriâ suâ,
 tum contaminando falsis erroribus, sceleribus, & impietate omni, quod
 sicut sub Antiocho factum legitur, 1. Mach. cap. 1. Idolo in templo Jero-
 solymitano erecto, altaribusque per gentilium sacrificia profanatis: Ita
 variis in persecutionibus, & devastationibus Ecclesiæ ab infidelibus, &
 Hæreticis accidisse, Ecclesiasticæ diversorum temporum testantur hi-
 storix. *Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam*, eodem versu 1. Seu
 desolatam ita reddiderunt regiam civitatem, ut tuguriolis ad pomorum
 custodiam extructis, aut colligendis fructibus in vindemia, & autumnò
 ad tempus habitatis, & postea desertis similis videretur. S. Hieron. ex
 Hebr. vertit: *Posuerunt Hierusalem in acervis*, vel ut Pagninus *in acervos
 lapidum*, id est, funditus everterunt. Verum melius per similitudinem
 pomorum custodiæ, ab ordinaria & LXX. declaratur, quia non redacta
 est omnino in acervum lapidum, sed civitatis formam adhuc retinuit,
 tugurio semi-diruto, & deserto, quam acervo similior. Ita Ecclesia, et si
 vastata fuerit desolatis templis, & domibus sacris, altaribusque destru-
 ctis, mansit tamen adhuc Civitas fundata, supra firmam petram, inter
 turbines & tempestates contra eam ingruentes. V. 2. *Posuerunt morti-
 cina* (seu cadavera inhumata) *servorum tuorum escas volatilibus cæli, car-
 nes sanctorum bestiis terre.* Quibus præter excidium ædium sacrarum,
 templorumque materialium, etiam crudelitatem, & tyrannidem in tem-
 pla Dei viva, qui sunt servi, & sancti ejus, explicat, quæ tanta fuit, ut ne
 mortuis parceretur, sed vel insepulta eorum corpora feris bestiis obji-
 cerentur, vel aliis contumeliis afficerentur. Quod in sanctis Martyri-
 bus, à Tyrannis multò crebrius crudeliusque factitatum legimus, quam

ab Alcimo I. Mach. c. 17. ubi & recitatur sequens versic. idem repetens: v. 3. *Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam* (id est maxima copiâ, vel sine delectu personarum, vel nemine prohibente, impune, sine timore & respectu, sicut qui aquam effundit,) *in circuitu Hierusalem, & non erat, qui sepeliret*, versu 3. Non permittente id Tyrannorum barbara immanitate, præter excisa ædificia, & occisos homines sepulchroque spoliatos; insuper infamam quoque grassati sunt. V. 4. *Nam facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio, & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.* Id est non solum viles & despicabiles, & velut omnium peripsema, ut loquitur Apost. I. Cor. 4. v. 13. facti sumus, apud conterminos nostros, ut subsannaremur, & risui haberemur; sed etiam ob ficta crimina nobis imposita, opprobria, & contumelias sustinuimus.

*Affectus humilis expositionis Psalmistæ
jam factæ.*

Punctum II.

Considera motiva quibus à populo, & Ecclesia Dei deprecatur sanctus Vates hanc vastitatem.

Primum est clementiæ. *Usquequo Domine irasceris in finem? accendetur velut ignis furor tuus?* Versu 5. q. d. Quousque immemor innatæ tibi clementiæ, crescet ira, & vindicta in nos tua? semperne, seu *in finem*, & in perpetuum eam continuabis, ut vices suas Misericordia tibi propria non habeat? sed velut ignis omnia consumens, iusta, & gravis indignatio tua ardebit consumendo, & consumet ardendo.

Secundum est *amor* in amicum, & proprium populum, à quo indignatio in alienos, & hostes potius transferenda sit. *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocarunt*, versu 6. q. d. Nos tamen peccaverimus, & mali filii sumus, sumus tamen filii, qui te Deum patrem nostrum novimus, & invocamus; pœnitentesque ad illum revertimur. Contra, gentes infideles, & sacrilegæ, idolis fervientes, nec te Deum verum agnoscunt, nec invocant, plurimisque peccatis offendunt; quin ergo in illas potius convertis iram tuam à nobis, ut vel hinc discant *justitiam moniti, & non temnere Divos.*

Maximè (quod est Tertium *justitia vindicativa*) cum illi sint: qui

Come-

Comederunt Jacob, & locum ejus desolaverunt, versu 7. Id est, populum tibi confitentem, veros filios Jacob, & spirituales Israelitas Ecclesiam tuam, cæde, flammis, depopulatione consumpserunt, earumque aras, templa, civitates, regiones everterunt, & in vastitatem redegerunt. In Hebræo habetur; *decorem ejus, sive pulchram habitationem ejus desolaverunt*.

Quartum. Propriæ humiliat[i]onis, & confess[i]onis cum implorat[i]one misericordiæ divinæ, v. 8. *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordia tuæ*. q.d. Confitemur nos quoque peccatis nostris iram tuam promeruisse, atque idcirco non allegamus justificationes nostras, sed ad misericordiam tuam suppliciter confugimus: ne recorderis igitur, sed agnosce agnoscentium delicta, quibus vel ipsi nos olim, vel Patres nostri te ad iracundiam provocavimus: & ne mensuram eorundem patrum nostrorum impleamus porro, & apprehendant nos mala graviora, *cito anticipent nos misericordia tuæ*, ecce enim jam ruimus in interitum ultimum, nisi mox prævertas, nos gratia & misericordia tua.

Subdit motivum sextum. *Quia pauperes facti sumus nimis*, eod. versu 8. id est afflicti, attenuati, miseri, & humiliati nimio opere sumus. Quare, v. 9. *Adjuva nos Deus salutaris noster*, quia tu unicus Salvator noster es, extra quem nullum alium habemus, ad quem recurramus, & in quo confidamus. Decet ergo te Salvatorem nostrum ex officio suscepto nos adjuvare. Quod est sextum motivum.

Subdit septimum. *Et propter gloriam nominis tui*, seu, ut ereptis nobis ex hac afflictione gloriosius fiat nomen tuum apud omnes gentes, & maxime hostes nostros, utque à nobis sanctissimum nomen, vel misericordia tua glorificetur, & laudetur amplius, *Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum*, eod. versu 9. Propter te ipsum (nomen pro personâ) vindica nos, non propter merita nostra, quæ nulla in nobis agnoscimus, sed demerita potius nostra plangimus, quæ dum propitius ignoscis, liberabis nos à persecutione, in quam propter ea incidimus. Vel, non quod favore, & auxilio digni simus, sed ne sanctissimum nomen tuum, quod Christiani gerimus, & de cujus tutelâ gloriamur, ludibrio & despectui sit nationibus impiis.

Octavo, præsertim v. 10. *Ne forte dicant in gentibus*, seu inter ho-

ites infideles (*in pro inter conformiter Græc. & Hebr. qui in omittunt*) *ubi est Deus eorum* in quo gloriabantur, & in quo confidebant? adeo ne impotens est, ut non possit; vel, adeo est inscius, ut nesciat; vel, adeo ne immisericors est, ut non velit eos adjuvare. Et hæc blasphemia, vel potentia, vel sapientia, vel misericordia tua, *innotescat* & divulgetur non in paucorum tantum animis, sed *in nationibus*, barbaris integris, *coram oculis nostris*, eod. vers. 10. id est, videntibus, & audientibus hæc nobis ad nostram confusionem majorem.

Nonum Motivum, v. 11. *Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est introeat in conspectu tuo.* Seu clamet ad te de terra, sicut sanguis Abel, & obversetur oculis tuis gemitus compeditorum, seu servituti durissimæ, & vinculis mancipatorum. Sunt, qui cum S. Hieron. ultima verba versiculi superioris: *Et innotescat in nationibus coram oculis nostris* jungant his: *ultio sanguinis* &c. ex quibus *Decimum Motivum* constituatur? *Manifestatio vindictæ divinæ* tam coram gentibus hostilibus, & infidelibus, quàm coram fidelibus populis; quam sumere se Deus ostendat de effulo innocenti sanguine suorum servorum, ut sic iusta Dei iudicia orbi pateant: eo sensu quo Christus dixit Matt. 23. v. 35. *Vt veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariae filii Barachia* &c.

Affectus expositorum jam motivorum.

Punctum III.

CONsidera Effectum exauditiæ orationis hujus duplicem, liberationem fidelium, & hostium ipsorum castigationem; nec non laudem Dei, gratiarumque actionem fidelium.

Primus continetur versu 12. & 13. modo imprecationis prophetico per præsens imperativum pro futuro expositus. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum*, versu 12. q. d. Jam nunc propicio quod tu Deus pro magnitudine potentia tua (quæ brachium Dei dicitur) conservabis filios mortificatorum, seu occisorum parentum Hebr. *filios mortis* quæ LXX. cum Hier. & Aug. etiam in Psal. 101. constanter exponunt *filios peremptorum, vel morte punitorum*. Et possidebis ut propriam hæreditatem reliquias populi tui, v. 12. Et *redde* (pro reddes) vicinis nostris (hostibus scilicet, qui invadendo nos appropinquarunt

runt nobis) septuplum supplicium, seu poenam longè, ac septuplo etiam nostrâ graviolem *in sinu eorum*, græcè *in sinum* eam intimè condendo, ut excuti ab illis non facile possit: *Improperium eorum quod exprobraverunt tibi, Domine*, quo scilicet tum impotentiam & imbecillitatem; tum insipientiam & ignorantiam; tum inclementiam, & immisericordiam, quasi verus Deus non esses, exprobraverunt; hanc illis, inquam, poenam quasi Talionis reddes, ut ostendas illos verè fuisse imbecilles & imbelles; fuisse insipientes, & stultos; fuisse non homines, sed feras immanes; fuisse denique abjectos terræ vermiculos, quin etiam pulverem, & cinerem tantum, imo nihil.

Econtrario sicut poenam propheticâ imprecatione hostibus, ita populi Dei perennem laudem & jubilationem prædicit versibus sequentibus, qui secundus effectus est Orationis exauditæ. V. 13. *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum.* Versu 13. *In generationem, & generationem annuntiabimus laudem tuam.* q. d. Et hostes quidem recipient mercedem in sinum suum pro meritis suis: Nos autem, qui sumus populus tibi peculiariter dicatus, & devotus, & velut sub optimo pastore oves constitutæ, per omnes generationes, & posteritatem nostram duraturam in æterna secula laudes gratiasque tuas de prædicabimus. Quod sensu lit. in Judæis tempore Machabæorum adumbratum, ceu tenui in typo sub Anrlochi persecutione utcunque fuit, sed mukto verius, & uberius adimplebitur reipsa in Ecclesiâ, ejusque fidelibus filiis, qui de tot erepti afflictionibus, & persecutionibus, videbunt in die judicii (si non in hac vita) persecutores suos recipere mercedem iniquitatis suæ, ipsi verò cum Christo Rege suo in omnes æternitates in coelesti patria Deum glorificabunt.

Affectus confidentiæ, & gratiarum actionis.

QVis in tua non confidat misericordissima protectione, Magne auxiliator noster Deus, quantiscunque etiam afflictus ab hostibus, & quibuscunque circumdatus sit anxietatibus? Quis ad te non recurrat? Qui in magnitudine potentissimi brachii tui ex ipsis mortis faucibus extrahis, & in nihilum redigis, qui tuum populum persequerantur septupla ultione castigatos. Confiteantur idcirco tibi oves pascuæ tuæ, amantissime pastor, & annuntient laudem tuam in generationem & generationem.

ORA-

Afflictionem Ecclesiæ tuæ respice, clementissime Deus, nec memineris iniquitatum nostrarum: sed anticipent nos misericordia tua, ne forte dicant in gentibus, ubi est Deus eorum. Adjuva nos igitur propter gloriam nominis tui, & in magnitudine brachii tui posside filios mortificatorum, ut populus tuus, & oves pascuæ tuæ confiteantur tibi in seculum, & annuntient laudem tuam cum Christo pastore suo in perpetuas eternitates.

IN PSALMUM LXXIX.

Qui Regis Israel intende &c.

MEDITATIO LXXXI.

Quiritus pro devastata vinea per Christum restauranda.

Argumentum Psalmi.

Sub Allegoria vineæ deplorat devastationem Synagogæ, seu populi Israelitici ab Assyriis, Duce Salmanassar 4. Reg. 17. Et à Chaldæis sub Nabuchodonosore c. 24. sens. lit. Allegorico autem, generis humani, vel Ecclesiæ; Tropologico demum, Animæ peccatricis, ut S. Hieron. ejus restorationem flagitans. Secundo, Dei auxilium implorat commemoratis ad spem excitandam antiquis beneficiis sub allegoria vineæ; prosperum ejus, adversumque statum inter se conferens, ac in pristinum restaurari orat. 3. Idque per virum dexteræ seu Christum: quæ pars ultima ad sensum magis spiritualem devotionique accommodatorem in hac meditatione præcipue sectandum nos determinat: sensu interim literalis non omisso.

Punctum I.

Considera modum invocationis divinæ ad succurrendum nobis, & ejusque titulos à Davide adhibitos. Modum docet versus I: *Qui regis*

regis Israel, intende qui deducis velut ovem Ioseph. Quibus verbis audientiam poscit, eamque intentam, vel quâ ausculetur, aures oculosque intendendo, idque ex titulo i. providentiæ non modo generalis, quâ prospicit omnibus, & intendit Deus, sed singularis etiam, & eximix, quam erga populum Israeliticum semper gessit, quem velut bonus pastor oves suas providè, & benignè deduxit. Pro illo, *qui regis Israel*, hebr. *habet qui pascis Israel*: uti & Græcus. q. d. Qui ut pastor bonus greges, sic gubernas populum Israeliticum: Utrumque enim pastoris officium est, uti & Rectoris, tum cibo corporali pascere, tum etiam ducere & regere, hinc subdit: *Qui deducis velut ovem Ioseph*, eod. v. 2. Græc. *qui via dux es populo Israelitico*, velut pastor ovium gregem præcedit, hinc loco illius (*velut ovem*) interpretes posuit *velut gregem aut oves*: numerus enim collectivus apud hebræos in singulari significat multitudinem. Sicuti per Israel, ita per Ioseph totus populus Israeliticus, denominatus cum à primo capite Jacobo, qui Israel dictus est, tum à primo successore, qui fuit Ioseph, in quem Jus Primogenituræ à Ruben propter violatum thorum patris translatus est, qui etiam omnib. fratribus in Ægypto præfuit, velut prorex Ægypti: vel etiam ad significandum populum Christianum in primitiva Ecclesia, nempe per Israel Judæos, per Ioseph gentiles, quia filii Ioseph in Ægypto, terra gentili, ab Ægyptia matre nati fuerunt, quemadmodum supra etiam insinuatum est. v. 2. *Qui sedes super Cherubin, manifestare coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.* Sensus est: sicut olim ô Deus singulari favore in deserto semper præsens fuisti, residens in arca super Cherubin tribus illis tribubus, sub quibus totus populus Israelis, velut sub parte totum intelligitur: ita nunc quoque eidem te singulari ope, & auxilio tuo præsentem ostende, ita Theodor. apud Teren. qui est Titulus secundus, seu favoris pristini commemoratio. Pro quo intelligendo in memoriam revocandum est, quod Num. 2. refertur, tres istas tribus in deserto castra metatas semper fuisse, ad plagam occidentalem Arcæ fœderis, seu ad sancta Sanctorum, in quibus Deus super Cherubin sedebat, ita ut Arca, eidemque insidens Deus semper versaretur immediate ante has tribus, quod erat specialis erga eas favoris indicium. Orat ergo ita benignum nunc vultum exhibeat, seque manifestet populo suo, quod placati animi signum est. Sicut enim dum avertere dicitur Deus vultum suum, iratus esse significatur, ita

contra dum faciem suam ostendit & respicit, clemens atque placatus est. Congruentias varias, cur tribuum supra dictarum trium tantum mentionem faciat David, doctè affert Card. Bellarm. sive quod tres illæ tribus præcipuæ fuerint, & præcipuas partes terræ promissionis possederint, in quibus reglæ civitates erant, ut in Ephraim Samaria, caput regum Israel, in tribu Benjamin Hierusalem ex parte caput Regum Juda tribus; Manasses autem magnam partem regionis trans Jordanem occuparat. Sive quod Joseph (cujus filii erant Ephraim, & Manasses) & Benjamin geniti fuerunt ex Rachele præcipua uxore Jacob, &c. sed quam in expositione versus posuimus, præcipua esse videtur, præter Jus primogenituræ in Joseph translatum, cui uterinus frater, & fratri Patriq; charior præ cæteris Benjamin additur, nominari etiam has tribus idcirco volunt alii, ut quia Josephus charissimus fuit Deo, mentione familiæ illius, magis ad misericordiam moveatur, qui novus titulus esse potest. Sequitur tertius Titulus, ut Deus scilicet potentiam & gloriam suam hostibus demonstret.

Excita potentiam tuam & veni: ut Salvos facias nos. v. 3. q. d. Jam diu quasi sopita potentia, & fortitudo tua coram nostris hostibus delitescit, te nimis dissimulante, suscita illam, & ab oppressoribus, hisque quibus involvimur undique malis, potenter nos eripe. Et quia impedimentum ex parte nostra sunt peccata, quibus aversi à te, & conversi ad creaturas sumus. Ecce (quartus titulus) cupimus ad te iterum converti per poenitentiam, quod, quia sine gratia tua non possumus, *Deus converte nos, & ostende faciem tuam, & salvi erimus.* v. 4. Ubi enim benigno vultu tuo nos aspexeris (sicut negantem se Petrum Christus) deflentes peccata nostra convertemur ad te iterum, & sic salvi erimus, te enim averte faciem, ab hostibus opprimimur, & perimus, te verò convertente ad nos benignum vultum tum relevamur, & salvamur. *Et Domine Deus virtutum quousque irasceris super orationem servi tui.* v. 5. hebræa habent: *Deus exercituum quousque fumabis & iratus respues orationem populi tui.* Qui sensus non est diversus admodum, fumus enim narium magnæ iracundiæ signum est, per quæ allegatur quintus Titulus Clementiæ. q. d. Satis diu jam te nobis iratum ostendisti, & terribilem, velut bellator, & Deus exercituum, te tandem etiam clementem, & placatum exhibe, ne vel ipsas orationes meas, & populi tui despiceret, & ingratas habere videat.

videaris, & te iis exorari nolle. Et quousque (quod repetendum per zeugma) *Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in mensura. v. 6.* Qui est sextus Titulus ab afflictionum gravitate, & diuturnitate sumptus. q. d. Quamdiu fines nos tantis in afflictionibus commorari, ut lacrymæ sint nobis quotidianæ, sicut est cibus & potus? vel, ut nec edere, nec bibere libeat præ nimia calamitate, ipsumque panem tingere lacrymis, & potum miscere diluereque defluentibus oculorum rivulis nos oporteat, & hæc non in exigua quantitate, sed *in mensura*, quod in hebr. mensuram copiosam, & plenissimam significat, vel triplicatam, seu ter magnam. Unde S. Hieron. vertit, quasi magnam *tripliciter*.

Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, & inimici nostri subsannaverunt nos v. 7. Qui septimus est Titulus: q. d. Per te factum est, ut simus scopus, & objectum contradictionum, & contentionum; dum non solum nobiscum vicinae gentes quævis pugnant, & nobis bellum movent, sed ipsæ etiam inter se de nobis contendunt, dum quæque nos sibi vendicare, & subjugare conantur, nosq; sannis laceffunt, & te simul in nobis blasphemant, quasi aut nolis, contra promissam fidem, aut non possis nos salvare. Concludit ergo repetendo, versiculum quartum: *Deus virtutum converte nos, ostende faciem tuam & salvi erimus.* cujus expositionem vid. v. 4. Hæc si velimus altiori sensu intelligere, vel de natura humana lapsa, vel de anima nostra in statu peccati posita, quæ variis à Deo beneficiis affecta, creata ex nihilo, insignita Dei imagine, & illustri ejus similitudine, dotata gratia, vel justitia Originali exornata, desponsata fide in baptismo, decorata habitibus virtutum supernaturalium; Angelorum commissa custodiæ, hæres regni cœlestis adjecta, & tot amoris significationibus præventa: Postmodum vero per peccatum vel originale, vel actuale his omnibus despoliata, imbecillis, fragilis, & inermis, inter tot hostes constituta: tot eorum telis, & tentationibus exposita, tot miseriis circumdata, à Dei vultu rejecta, & favoribus pristinis destituta, egens, nuda, vulnerata, afflicta, misera & miserabilis, imo detestabilis, hostium suorum opprobrium, & subsannatio &c. Memor status pristini merito exclamare, & in affectus precesque Davidis erumpere potest: *Excita potentiam tuam, & veni* (quo versu, uti & prioribus duobus, Adventus tempore, in sacra liturgia Ecclesia utitur) item: *Deus*

converte nos, & ostende faciem tuam, & salvi erimus, quousque irasceris nobis &c. quousque cibabis nos pane lacrymarum &c. quousque pones nos in contradictionem, & inimici nostri sublannabunt nos, qui similesque

Affectus cognitionis sui, humiliationis, deprecationis &c.
ex jam dictis manifesti sunt.

Punctum II.

Considera Allegoriam vineæ, olim florentis, nunc vero vastitati subiectæ, sub qua beneficia recenset, quæ quondam Deus contulit Israelitarum genti (quæ Christianæ Ecclesiæ figura fuit) ad ejusdem restorationem impetrandam. Quâ vineæ parabolâ Isaias cap. 5. v. 6. Ezechiel cap. 15. v. 8. & Christus ipse Matth. 21. v. 33. etiam uti voluerunt. v. 9. *Vineam de Aegypto transtulisti*, (de terra sterili quasi transplantasti populum tuum in terram Palæstinæ fecundissimam) *ejecisti gentes, & plantasti eam*, & septem gentibus pulsas in Chanaan eam constituisti. v. 10. *Dux itineris fuisti in conspectu ejus* (diu in columna nubis, & noctu, in columna ignis, Num. 14. v. 21.) *plantasti radices ejus* (fixas stablesque ei sedes tribuendo) *& implevit terram*. v. 10. ita propagasti populum tuum, ut totam illam terram habitatoribus repleret.

V. 11. *Operuit montes umbra ejus*, (id est, Judæa, quæ magnam partem montosa est, tota ab illis inhabitata est, & incolarum frequentia quasi obumbrata, & *arbusta ejus Cedros Dei*, id est, propagines ejus, licei humiliores & teneriores, seu Judæi ipsi qui respectu expulsoꝝ Regum, populorumque quasi arbusta humilia erant, ad altissimas Cedros, (quæ phrasi scripturæ Cedri Dei, id est procerissimæ, sicut montes Dei, id est altissimi dicuntur) comparati, has tamen superarunt, & obumbrarunt, velut sub Moyse Amorrhæos, sub Josue triginta & unum Reges, sub Davide Philistæos, Idumæos, & Moabitas. Quibus altitudo gloriæ describitur vineæ, seu populi Israelitici, cui mox additur latitudo: v. 12. *Et extendit palmites* (seu profelytos) *usque ad mare*, (mediterraneum ab occidente) *& usque ad flumen propagines ejus*; ad Euphraten magnum fluvium ab oriente: quia isti sunt termini terræ sanctæ. Uti promisit Deus, Deut. 11. v. 24. *à flumine magno Euphrate, usque ad mare occidentale, erunt termini vestri*. Atque hætenus magnitudinem, & excellentiam,

in quam provecti sunt Judæi, per similitudinem vineæ descripsit. Deinceps in eadem similitudine persistens, ejusdem exterminium describit. v. 13. Ut quod destruxisti maceriam ejus (id est, parietem, seu murum ex congestis sine calce, & cœmento lapidibus erectum, per quæ sublatam protectionem, & custodiam Dei singularem indicat, quâ destitutos Judæos queritur) *Et vindemiant eam omnes, qui pratergrediuntur viam,* v. 13. i. e. & diripiunt gentem nostram omnes quos malus incitat ad hoc affectus, sicut diripiuntur vineæ destructâ sepe à transeuntibus eas, seu hominibus, seu feris, quibus in prædam cedunt. Præcipuè vero, v. 14. *Exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam,* pro singulari fero Chaldæus vertit, *gallus sylvestris*, Hesychius, *Lupus sylvestris*, Cyrill. *onager* S. Hier. ex hebr. *& omnes bestiae agri depasti sunt eam.* Rectius S. Aug. Aprum legi qui græce *μωρίς*, latinè singularis vocatur, quod solivagus sit, & præ ferociâ nullum sibi socium patiatur, quod genus aprorum cæteris truculentius, agreste dicitur, soletque vites suffodere, & extirpare. Intelligiturque vel Salmanasar, qui decem tribus ad Assyrios captivas abduxit: Vel Nabuchodonosor, ob vitia carnalia meritò porco comparatus, qui insuper reliquas duas transtulit. Post descriptum utrumque vineæ statum, nunc ad deprecandum Deum convertitur pro ejus restauratione. v. 15. *Deus virtutum*, seu potentissime, cujus exercitus, & virtutes sunt tot myriades Angelorum, simulque res creatæ omnes, pro temilitant, *convertere* per misericordiam ad restaurandam vineam, à qua per indignationem justam huc usque aversus fuisti. v. 15. *Respice de cælo, & vide ejus vastitatem, & visita vineam istam:* non visitatione poenæ, & justitiæ, sed visitatione misericordiæ, de qua Zacharias canit Luc. 1. v. 68. *Quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ.* v. 16. *Et perfice eam, quam plantavit dextera tua.* Restitue illam pristino decori, & integritati suæ, quandoquidem tu eam omnipotenti dextera tua plantasti: Ad illum enim, qui author, & fundator est, pertinet eandem tueri & conservare. *Et* (supple visita quoque) *super filium hominis quem confirmasti tibi*, id est, populum Israeliticum, de quo Exod. 4. loquens Deus ait: *filius meus primogenitus Israel*, quem olim virtute, & prodigiis confirmasti tibi, honorique tui nominis manifestando, Pharaonem, aliosque hostes tuos. Etsi filius hominis quoque ob fragilitatem propriam sit, atque hic dicatur: quanquam illud (Hominis)

hebræa non habeant, quod LXX. addiderunt; Chaldaus vertit: *propter Regem Christum* perfice vineam, seu conserva gentem Israeliticam, quia de propagine ejus nasciturus est, de quo Christo hunc versum quoque intelligunt S. August. Hieron. Anabr. Theod. quos sequitur Bellarm. propter sequentia, *quem confirmasti tibi*, seu stabilivisti tibi in filium, heredem, & regem in æternum, quod soli illi, nullo modo Judæis convenit, nisi in ipso: sed de eo v. 17. *Incesa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.* Id est, vinea ista non solum à transeuntibus vindemiata, & direpta, & à feris bestiis vastata est, sed etiam succensa igni, funditus denique suffossa, seu, ut hebræa habent, *succisa, & devastata.* S. Hieron. *deramata est:* Verum si tu videas, & visites super eam, *ab increpatione vultus tui peribunt*, supple devastatores ejus, vel, solo aspectu tuo: tam facile tibi perdere omnes hostes ejus. Hanc allegoriam vineæ, animæ nostræ, vel humanæ naturæ per peccatum vastatæ, & à Christo reparatæ cum S. Anselmo Med. 1. de redemptione generis humani hoc affectu, & verbis ejus accommodabimus.

Affectus gratitudinis pro beneficio redemptionis
ex S. Anselmo.

„ **A** Nima Christiana, anima de gravi morte resuscitata, anima de
 „ misera servitute Christi sanguine redempta, & liberata, excita
 „ mentem tuam, memento resuscitationis tuæ, recogita redemptio-
 „ nem, & liberationem tuam; Intuere necessitatem tuam, & benignita-
 „ tem ejus, qui te liberavit, & vide quas gratias reddas, & quantum de-
 „ beas amoris ejus. In tenebris, in lubrico, in descensu, subter irremea-
 „ bile Chaos inferni eras immersa, & quasi plumbeum pondus penden-
 „ s, à collo tuo deorsum te trahebat. Onus importabile desuper te pre-
 „ mebat, hostes invisibiles te toto conatu impellebant. Sic eras sine
 „ omni auxilio, & nesciebas, quia sic concepta, & nata eras. O quid tibi
 „ tunc erat, & quo te ista rapiebant! Expavesce memorando, contre-
 „ misce cogitando. O bone domine Jesu Christe, sic posito, nec pe-
 „ tenti, nec opinanti, ut sol mihi illuxisti, & quomodo eram, ostendisti
 „ abjecisti plumbum, quod deorsum me trahebat, & removisti onus
 „ quod desuper me premebat, impellentes me repulisti, ac illis te pro
 „ me opposuisti, vocasti me nomine novo, quod mihi de tuo nomine
 „ dedi

dedisti, & in curvatum ad aspectum tuum erexisti dicens : Confide,, ego te redemi, animam meam pro te dedi, &c. exinde accepisti me in,, tuitionem tuam, ut nihil noceret animæ meæ, contra voluntatem,, tuam, &c. Certe domine sic eram, & hoc fecisti mihi; In tenebris e,, ram, quia nihil, nec me ipsum sciebam; In lubrico, quia imbecillis, &,, fragilis ad lapsum peccati, eram in descensu super Chaos inferni. Quia,, in primis parentibus descenderam de Justitia, ad injustitiam, per quam descenditur ad infernum, & de beatitudine ad temporalem miseriam, de qua caditur ad æternam miseriam.

Punctum III.

CONsidera unicum restauratorem vastatæ vineæ, five per eam genus humanum, five populus Judæus, five quævis anima intelligatur, esse Salvatorem Christum, quem S. Vates divino spiritu edoctus agnoscit, prædicit, ei bene precatur, & homagium fidelis adhæfionis appro- mittit sequentibus versibus. *Fiat manus tua super virum dextera tua, & super filium hominis, quem confirmasti tibi.* v. 18. q. d. Quandoquidem Reparator gentis nostræ, & generis humani totius solâ voluntate, & electione tuâ divinâ constitutus, & in Regem, caputque Ecclesiæ positus est verus Messias, filius tuus unigenitus, & filius item hominis secundum humanam naturam, *qui vir dextera tua*, idcirco dicitur, quod per eum dextera tuæ omnipotentiae tam admirabilia, & magna patratura est, *quem confirmasti tibi* unione hypostasis divinæ, & foedere nunquam dissolvendo, sed æternum duratur, ut sit Rex, & caput hominum, Angelorumque ut Psalmo 2. v. 6. describitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus. Et Dominus dixit ad me filius meus & tu: postula à me, & quæ sequuntur.* Nec non psalmo 109. v. 4. *Iuravit Dominus, tu es sacerdos in æternum &c.* Psal. 131. v. 11. *Iuravit Dominus David veritatem, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, aliisque in locis. (Quæ prophetiæ, ut veræ sint, non nisi de Christo ejusque Ecclesia necessario intelligi debent, cum omnis stirps Davidica ejusque populus jam pridem defecerit.) Agedum ergo: *Fiat tandem manus tua super hunc virum dextera tua*, ut à tormiseriis vindicet genus nostrum, & restauret illud, liberato eo ab hostibus, novoque regno novæ legis, & Ecclesiæ fundato, in quo beneficia antiquitus collata Israelitis, veiut umbra, & figuræ

figuræ, multò excellentiori modo tanquam per rem ipsam multoque illustriora denuo conferantur; v. 19. *Et ea propter, non discedimus à te Christo Rege nostro amplius, quia regnum tuum erit æternum.* Ut angelus Luc. 1. prædixit, *vivificabis nos*, seu quasi mortuos, & variis calamitatibus consepultos resuscitabis nos, & ex statu afflictissimo, in quo versamur, in statum, vitamque perfectissimam transferes; quæ est vita gratiæ in hoc mundo perituro, & vita gloriæ in altero seculo æternum duraturo, *ubi & nomen tuum invocabimus* laudis tributum, & gratiarum actionis nomini tuo perpetuum exsolvaturi, tuoque in cultu semper perleveraturi. Alia lectio habet, *& nomine tuo vocabimur.* Quod in Christianis nobis expletum est. Denique versum intercalarem tertium repetit. v. 20. *Domine Deus virtutum converte nos, & ostende faciem tuam, & salvi erimus*, tum ad ostendendum desiderium Incarnationis, (quæ enim magnopere desideramus, animo identidem volumus, & ore sæpe inculcamus) tum ad significandum, in his tribus totam restorationem nostram per Christum constitutam esse: Primo, ut ad Deum perfectè convertamur, & immutemur per vitæ conversionem, & sanctitatem (quam etiam ob causam titulus Psalmi est pro his, qui commutabuntur.) Secundo ut Deus ostendat faciem suam, benigno inquam favore, & vultu suo nos prosequatur, suaque in gratia finali conservet. Et tertio tandem salutem concedat sempiternam, quæ tria Christus redemptor per Incarnationem suam nobis contulit.

*Affectus trium versiculorum explicatorum
puncto præcedenti.*

O R A T I O.

Excita Domine potentiam tuam, & visita vineam, quam plantavit dexteratua, ne vel destructa maceria ejus incustoditam, vel incensam igni, & suffossam exterminet aper de sylva singularis, sed converte nos, Domine Deus virtutum, & ostende nobis faciem tuam, & salvi erimus. Atque ita à te nunquam discedentes vivificabimur, & nomen tuum nunc, & in æternum invocabimus.

IN PSALMUM LXXX.

Exultate Deo adjutori nostro &c.

MEDITATIO LXXXII.

*Jubilum Eucharisticum propter Divina beneficia.**Argumentum Psalmi.*

Hortatur ad risè, & lætè celebrandos dies festos; Neomeniæ præsertim, & Tubarum die primo mensis septimi, id est Septembris, propter recolenda Dei beneficia, quorum commemorat aliqua. Admonens, quantum obfuerit, & obsit neglectus religionis, & ingratitude.

Punctum I.

CONsidera conditiones, seu modum, & causam laudis divinæ, ad quam hortatur S. Propheta Israelitas. Primo. *Exultate Deo adjutori nostro*, Hebr. *fortitudini nostræ*, quam in auxiliando nobis ostendit Deus, *jubilare Deo Jacob*, v. 2. Id est, cum lætitia, & exultatione laudes decantate, & cum jubilo glorificate Deum patris vestri Jacob, vos filii, & progenies ejus; Quæ est prima laudis divinæ conditio, ut fiat cum magnâ cordis lætitiâ; Si enim *hilarem datorem diligit Deus*, teste Apostolo 2. Cor. 9. v. 7. quanto magis laudatorem hilarem diliget. Hilari- tas enim cordis ex amore proficiscitur; Unde qui cum tædio, & tristitia officia divina deproperant, parum se amare Deum, Deique laudes ostendunt.

Sequitur secundum: *Sumite Psalmum & date tympanum, psalterium jucundum cum cithara*, versu 3. q. d. Non solum ex intimo cordis affectu, qui in vocem linguamque se effundat; seu corde, & ore jubilate, & laudate: Sed externis etiam adhibitis instrumentis musicis, ut sunt tympanum, psalterium & cithara, solenniùs, & jucundiùs decantate, & laudem Dei celebriorem reddite; Vos ergo Levitæ quorum id muneris

est, assumite hymnos quibus celebretur Deus, & voces vestras, eos intonando attollite præcinentes; proferte tympana, eaque pulsari facite, inter quorum strepitum, asperioresque sonitus, dulcior & concinnior citharæ, & psalterii melodia intersonet. Quem de corporalibus instrumentis musicis sensum literalem spiritualiter rectè in novo testamento operibus applicare possumus, ut non minus ipsis operibus Christianis, & sanctis, quam voce Deum laudemus: carnis mortificatione *externâ*, tundendo tympanum corporis; & *internâ*, concinnando affectus passionisque mentis, ut velut citharæ fides ordinatè inter se attemperentur, quibus decachordum psalterium in præceptis observandis, omnique officio erga Deum, proximos, & nos ipsos ritè explendo, jucundè intermoduletur. V.4. *Buccinate in Neomenia Tuba*, clangendo tubâ corneâ, quam in noviluniis, seu primo die mensis, (qui lunares erant, & à luna, non à sole sumpti Neomeniæ dicebantur) inflare consuevistis Levitæ. *In insigni die solennitatis vestræ*, versu 4. Id est, vel in Kalendis lunaribus omnibus, quæ solenniter celebrabantur cum tubarum clangore, ut habetur Num. 10. vel in novilunio tantum Septembris, quod erat solennissimum, & festum tubarum vocabatur: sicut enim septimum diem, & septimum annum, ita mensem quoque septimum sibi singulariter sacrum Deus esse voluit ex parte. Causam addit

V.5. *Quia præceptum in Israel est*, de hac solennitate celebranda, datum Israelitico populo, Num. 19. & *judicium Deo Jacob*, seu ita statutum, & judicatum à Deo, Jacob faciendum illud esse. V.6. *Testimonium in Joseph posuit illud, cum exiret de terra Ægypti*, id est, hanc legem, vel testificationem voluntatis suæ, & ritum sacrorum statuit Deus in Joseph, seu filiis Israël (pars pro toto) quo tempore ex Ægypto egressi sunt. Siquidè omnia præcepta, & hoc inter cætera data sunt à Deo in deserto, paulò postquam egressi ex Ægypto fuerunt, *tunc linguam, quam non noverrat, audivit*, eod. versu 6. Populus scilicet Israeliticus, linguam nempe vocemque Dei è monte Sinai cum clangore tubæ mandata, legesque ferentis, ut August. Hieron. Theodoret. vel ut alii: hoc præceptum datum est in testimonium, seu commemorationem educti Joseph, seu Israelitarum ex Ægypto, ubi linguam Ægyptiacam ante sibi ignotam, eo quod barbara esset, & non permitterentur passim Israëlitiæ cum Ægyptiis conversari, audire, & discere debuerunt. Atque ex his tertia laudis divi.

divinæ conditio deducitur, causa scilicet; quia ita Deus voluit, & præcepit. Etsi enim illud præceptum de solenni isto Neomeniæ septimi mensis festo celebrando juxta dicta à Deo datum esse significare velle videatur David, ut sentiunt multi, non est tamen minus probabilis expositio eorum, qui in genere de omnibus festis id volunt intelligi, non solum Neomeniis singulorum mensium, sed etiam Paschæ, Pentecostes, Tabernaculorum &c. ut sensus sit: Cum tympano, psalterio, & cithara, buccinate in Neomenia tuba, in quacunque insigni die solennitatis vestræ. Quia Deus hoc sibi laudis tributum exigit in memoriam beneficiorum suorum, præsertim educationis è servitute Pharaonis, quæ altera causa celebrandæ laudis est. Quam puncto sequenti latius prosequemur.

Affectus desiderii perfectæ laudis, ex S. August.

c. 10. Solil.

„**L**Aus æterna Domine Deus meus, à quo omnis laus, sine quo nulla
 „est laus; non valeo laudare te sine te, habeam te, & laudabo te.
 „Quid enim ego sum, Domine, per me, ut laudem te? Pulvis & cinis
 „ego sum, vermis & putredo ego sum, ut laudem te Deus fortissime,
 „spiritus universæ carnis, qui habitas æternitatem? Sed quia mandas, ut
 „laudem te, laudabo te corde, laudabo te ore, laudabo te opere, & o-
 „mnia quæ intra me, laudabunt nomen sanctum tuum.

Punctum II.

EXpende causam laudandi Deum, quæ sunt beneficia ejus in nos, ex quibus educationis beneficium ex Ægypto hic prosequitur David ex occasione, quod præceptum celebrandarum solennitatum dederit Deus populo suo, postquam eum ex servitute Ægyptiaca liberasset: Idque membratim, varia particularia quæ acciderunt percensendo, in qua liberatione

Primo, inquit, v. 7. *Divertit ab oneribus dorsum ejus*, seu subduxit ab oneribus, quibus opprimebatur, & ad quæ portanda supra vires adigebatur, quando scilicet *manus ejus in Cophino servierunt*, eod. vers. 7. in quo portare cogeantur, lutum, paleas, lateres, & similia; quorum onerum in faciendis lateribus subvectionem ab eis removet, dum liberavit Israelitas à dura servitute Ægyptiorum; propter quam

Secundo, v. 8. *In tribulatione invocasti me*, inquit Deus quem loquentem inducit, deinceps, & beneficia illi sua commemorantem, & *liberavi te*. Nam, ut in Exodo dicitur cap. 1. v. 12. *Affligebant* (Ægyptii Israelitas) *illudentes eis*, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris, luti, & lateris, omni que famulatu, quo in terra operibus premebantur. Ex hac ergo tribulatione invocatus te liberavi.

Tertio. *Exaudi vi te in abscondito tempestatis*, id est, quando te abscondebas propter tempestatem, id est, persecutionem ab Ægyptiis in te excitatam. Ut Genebr. vel, quando in variis plagarum, quibus Ægyptum percussi tempestatibus, timore absconditum te servavi, ne plagæ illæ tibi nocerent. Vel, innuere videtur illam tempestatem, quâ Deus Ægyptios involvit in mari rubro, & subvertit; Israelitas vero salvavit.

Quarto. *Probavi te apud aquam contradictionis*, eod. versu 8. Id est, exploravi fidem tuam post tanta beneficia, per aquæ penuriam, & inveni te ingratum, infidelem, murmuratorem, & contradicentem mihi, unde ipsæ aquæ, quas nihilominus tibi copiosè ex petra dimanare feci, consecutæ id nomen sunt, ut contradictionis aquæ dicerentur. De quo Exod. 17. v. 3. Num. 20. v. 3.

Quintum membrum continet pactum initum à Deo cum Judæis ingratis, æquissimum, & ab illis tamen violatum. V. 9. *Audi populus meus* (nam & hunc tibi favorem præstiti, ut in populum te meum elegerim) & *contestabor te*, seu palam tibi edisseram, quid à te velim Chaldaus: *testificabor in te*, seu, te quasi testibus convincam, vel testatum tibi faciam pactum inter nos initum, quod quidem ex parte tua in hoc situm est; *Israel si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum*, versu 10. q. d. Hoc à te exigo ut audias me, vel jussis meis obtemperes, ut non sit in te, nec agnoscatur à te recens Deus, & introductus de novo, seu quem Patres tui non coluerunt, ut non adores Deum alienum, peregrinum, & extraneum, ut Hebr. aliarum scilicet gentium.

V. 11. *Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, dilata os tuum, & implebo illud*. Quibus partim causam reddit cur alienum Deum nullum agnoscere, colere, adorare debeant, cum ipse solus sit Dominus Deus, qui liberaverit eos de Pharaonis tyrannide. Partim ex parte mea vicissim testatum faciam, & appromitto me postulatis, & desi-

desideriis tuis satisfacturum; *Dilata os tuum, & implebo illud.* q.d. Largâ, latâque prece postula à me quidquid volueris, & dabo tibi; si nempe fidelis permanferis. Vel metaphorâ à cibis sumptâ: fauces desiderii tui quantum potes distende, & dilata, ego illud, & omnem appetitum, famemque sic explebo, & exsaturabo cibo suavissimo, me ipso, inquam, donisque meis, ut ultra aliquid desiderare non possis; quod sane uti solius Delest, (nec enim res ulla creata appetitum cordis humani explere, & saturare potest) ita illud nobis præstat, sive hic per suam gratiam, sive in coelis præsertim per beatam visionem, & fruitionem gloriosam. Quæ sic per modum affectus sensu magis spirituali nobis applicare poterimus.

Affectus gratitudinis, & Fidelitatis.

Ecquid est, Anima Christiana, ac Deo devota, & per religionem consecrata, quod à Deo tuo te abstrahere, illiq; infidelem reddere possit? Ille enim non solum ex sterili Ægypto nihili tui te eduxit, cum cæteris in hanc lucem per creationis beneficium, sed etiam pretio sanguinis sui diviniissimi liberavit à tyrannide Pharaonis inferni, & transtulit in *regnum dilectionis filii sui*, in sanctam ejus Ecclesiam, vel sacrationem religionis ordinem: ille jugum illud intolerabile mundi peccati, & Cacodæmonis, quo opprimebaris excussit à cervicibus tuis, & imposuit humeris tuis jugum suum suave, & onus leve præceptorum, ac consiliorum suorum: ille tot ex tribulationibus, in quibus invocasti eum, te eripuit, & exaudivit te in abscondito tempestatis tam multiplicium tentationum, & afflictionum tuarum. Ille est Dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra Ægypti, mundi, inquam, & concupiscentiarum illius: ille replet in bonis desiderium tuum, dummodo dilates os, & fauces tuas, per fiduciam, & orationem: Ille deniq; perfectè satiabit appetitum cordis tui se tibi communicando gloriosa visione, & beata fruitione sui. Benedic ergo, lauda, glorifica anima Christiana & religiosa Dominum tuum, esto illi fidelis, nulli alteri adhæresce, nullum alienū recentemq; Deum admitte, agnosce, venerare, seu nulli creaturæ cor subjice, hic enim recens Deus est. Recte enim Hieron. in Commentario: *Cui Deus venter est, Deus ei recens est. Quotcunq; vitia habemus, tot recentes habemus Deos. Iratus sum; ira mihi Deus est: vidi mulierem, & concupi vi: libido mihi Deus est. Avarus aurū Deum habet; Vnusquisque enim quod cupit, & veneratur hoc illi Deus est.*

Considera ingratitude[m] Judaicæ gentis, quam pro beneficiis red-
ditam sibi pergit conqueri Deus; meritasque ejus pœnas, quas in-
currit idcirco, v. 12. *Et non audiuit populus meus vocem meam, & Israel non
intendit mihi.* Hebr. *Israel noluit audire me.* q.d. Quem in populum
meum peculiarem elegeram, per contemptum quasi noluit obsecun-
dare præceptis meis, cum posset, & deberet, sed nec attendere quidem
voluit, ut ea intelligeret; quæ est affectata ignorantia ex summâ ingratu-
tudinē, & despectu profecta.

Et idcirco v. 8. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum*, Sym. in
fastu. Hier. *in pravitate cordis ibunt in adinventionibus suis*, quæ est ju-
stissima, gravissimaque pœna contemptus jam explicati, q.d. Abstuli ab
eis paternam meam curam, & disciplinam, uberioresque gratiam; &
tanquam alienos, & non ad me amplius spectantes permisi, ut secundum
desideria, vota, & concupiscentias suas agerent, & colliderentur secum,
præcipitarenturque in barathrum scelerum. Ibunt quo sua eos libido
præcipientes ager, & maleferiata consilia, in nova semper, & nova, quæ in-
veniunt flagitia, rapiet incitatos: ibunt in hæc, inquam, imò ruent, & per-
ibunt. Quia nec Dei lumine diriguntur, nec Dei dextera tenentur, nec
Dei efficaci gratiâ juvantur. Ex quo sane patet, quod nullo majore fere
supplicio contemptores suos afficere possit Deus, quam si eos patiatur
indulgere, atque obsequi cupiditatibus suis, & velut navim sine clavo,
equum sine fræno, lusque deque ferri, & sua consilia sequi, quibus sibi
pestem perniciemque machinentur; ut peccatum fiat eis pœna peccati,
atque de peccato uno in alterum prolabantur, donec in barathrum ma-
lorum corruant. De qua pœna Apostol. Rom. i. v. 24. *Tradidit illos Deus
in desideria cordis eorum*, & paulo post v. 26. *Tradidit eos Deus in passiones
ignominie*; & iterum: *Tradidit illos in reprobum sensum.* Quæ est illa ob-
duratio cordis, de qua dicit Ecclesiast. cap. 7. v. 14. *Considera opera Dei, quia
nemo potest corrigere, quem ille despexerit.* Ut bene hic Bell. &c. Quæ ut
ex misericordiæ affluentia, & paternò, non tam vindictæ, quam justì do-
loris affectu eloqui Deum cognoscatur, subdit optantis in modum
v. 14. *Vtinam populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset, se-
quendo præcepta mea.* V. 15. *Pro nihilo*, facillimè & celerrimè. Hier. *quasi
nihilum* Chald. *brevi*, id est, nullo negotio, & pretio, sed statim, gratis,
forfi-

forsitan, utique, inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam. q. d. qui nunc tantopere exagitant, vexantque Israelitas hostes & persecutores, certè velut nihilum depresso, & dextera divinæ potentiae ita humiliassem, & continuissem, velut si nihil forent. Est enim omnis humana potentia ante Deum quasi nihil, ut eam & celerimè, & facillimè opprimere, & in nihilum, quasi non esset, redigere possit. V. 16. Verùm, *Inimici Domini*, Judæi scilicet (addit confirmantis in modum voce suâ Propheta) rebelles, infideles, contumaces, *mentiti sunt ei*; seu violarunt datam ei fidem, ad radices montis Sinai, quando Exod. 24. v. 7. dixerunt: *Omnia verba, quæ locutus est Dominus, faciemus.* Hebræa habet: *negaverunt eum*: id est Messiam Christum repudiarunt, & erit tempus eorum in secula, eod. versu 16. tempus, inquam, tribulationis, quo variis calamitatibus affligentur, æternum durabit; inquit Chaldaeus. Quia per tempus sæpè significari supplicium apud Syros notavit Theodoretus; idque fecerunt non obstantibus tot beneficiis, eo præsertim, quo v. 17. *Cibavit eos ex adipe frumenti*, id est tritico delicatissimo in terra promissionis: Quicquid enim in re qualibet est optimum, adeps, & pinguedo dicitur, vel etiam *manna* in deserto, quod adeps frumenti rectè dicitur, quod haberet omnis saporis suavitatem Sap. 16. addit: *Et de petra melle saturavit eos*, vel vino, oleo, & cæteris uberrimis, dulcissimisque fructibus Palæstinæ, quæ licet montosa esset, proferebat tamen fructus optimos, & copiosos. Quo sensu Moyse Deut. 32. v. 13. ait: *Constituit eum super excelsam terram, ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.* Quasi significare velit, eximiam fertilitatem, rerumque omnium affluentiam terræ promissæ. Vel etiam, quod ob magnam copiam apum rupes ipsas insidentium, mellis abundantia illic esset, dicitur illos saturasse melle de petra, id est, quod confecerunt apes in cavernis petrarum. Vel denique, ut de manna dicebamus, quod in deserto bis aquam de petra elicuerit, quæ (authore Theodoro) sitientibus hebræis instar mellis videbatur.

Affectus detestationis ingratitude.

O Detestandam ingratitude, & infidelitatem Judæorum! sed magis adhuc Christianorum; qui post tot beneficia, quibus affecti sunt

sunt multo copiosissimis, & præstantissimis, in terra sancta Ecclesiæ, ubi Deus illos *cibavit adipe frumenti*, sanctissimo inquam corpore & sanguine suo, sub speciebus panis, & vini, *pane vero Angelorum, omne delectamentum, & omnem saporis suavitatem in se continente*, & saturavit melle sapientiæ cœlestis de petra, quæ idem Christus est, replevitque in bonis desiderium ipsorum, iidem tamen in populum tam electum, imo in filios adoptati, fiunt inimici Dei, & mentiuntur illi, datamque fidem violant; dum post abrenuntiationem diabolo, & pompis, & operibus ejus factam in Baptismo, revertuntur ad ea, quibus renuntiaverunt, & post gustatum panem de cœlo, & mel de petra, revertuntur ut canes immundi ad vomitum suum. Quid hi tales aliud timere possunt, quamne sit tempus supplicii eorum justæque pœnæ cum Dei inimicis in secula: Bellarm. hic ex parte.

O R A T I O.

R Epleatur, Domine, cor, lingua, & omnia, quæ in nobis sunt, divinâ laude tuâ, ne pro tantis bonis, quibus à te affecti, tantisque malis quibus per te liberati sumus, ingrati, & infideles cum reprobis Judæis dimittamur à te secundum desideria cordis nostri, sed in viis tuis ambulantes cibemur adipe frumenti, & de petra melle saturemur in terra promissionis sancta Ecclesia tua; Te, inquam, Jesu Christe Deus, & Salvator noster, qui es benedictus in secula.

IN PSALMUM LXXXI.

Deus stetit in Synagoga Deorum &c.

MEDITATIO LXXXIII.

Appellatio comminatoria justi Judicis supremi.

Argumentum Psalmi.

Inducitur à Propheta Deus summus Judex commonere officii sui inferiores Judices, & injustitiæ accusatis acriter minari, cum appellatione ad Judicem Christum, seu Messiam venturum.

Pun-

Punctum I.

CONsidera Motivum, & argumentum quod affert S. David ad justitiam in judicando à Judicibus servandam. Scilicet ut cogitent se judicare coram Deo, qui ipsos judicet, ac judicaturus sit: suppliciumque sumpturus de judicibus, qui à Justitia, & æquitate declinant. v. i. *Deus stetit*, seu præsentem se constituit *in Synagoga*, vel conventu *Deorum*: id est, Judicum, ut Chaldaeus vertit, qui in scriptura dii vocantur passim Exod. 7. v. i. *Constituisti Deum Pharaonis*, & Exod. 22. *diis non detrahes*, quia participant de potestate, & judicio divino, Deique vicem gerunt in terris; *In medio autem* ipsorum constitutus, ceu summus Judicum, Judex, uti Rex regum, & Dominus dominantium *Deus dijudicat*. v. i. seu examinat sententias eorum, vel de judiciis ipsorum censuram fert, in hebr. *tuturum dijudicabit*, habetur. Sed utrumque est verum, cognoscit enim & dijudicat, nunc in occulto, vel judicabit quandoque palam toto mundo, processus, ac judicia judicum, quod potens debet esse illis motivum, ut incorrupta justaque judicia exercent.

Affectus fugæ judicii temerarii.

QUod si verum est de illis, qui potestate à Deo accepta ex munere suo judicare alios debent, quid illis fiet o anima Christiana, qui jurisdictione sibi arrogatâ, & propriâ, privataque authoritate assumpta, & per nefas usurpata, temere alios judicant? Quibus illud Apostoli Rom. 14. v. 4. rectè nunquid occinitur? *Tu quis es, qui judicas servum alienum, domino suo stat, aut cadit?* & cap. 2. v. 3. *Existimans o homo, qui judicas, quia tu effugies judicium Dei?* Sequere ergo consilium Christi, qui hoc argumento à judicando alios dehortatur, *nolite judicare, ut non judicemini, in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini*, Matth. 7. v. i.

Punctum II.

CONsidera exhortationem Dei à Propheta inductam ad rectè judicandum, ejusque Documenta, v. 2. *Vsquequo judicatis iniquitatem*, seu quamdiu iniqua judicia exercebitis, injustasque sententias feretis? aut quæ causæ in justorum judiciorum vestrorum? vel qui effectus? quæ etiam remedia eorum?

Primo nimirum: *Et facies peccatorum sumitis* v. 2. Id est, speciosum peccatorum vultum per acceptionem personarum cæteris præferitis, seu personas respicitis, non causæ merita. Nam sumere faciem phrasî hebræa idem est, quod græcâ dicitur, personam accipere, vel latinâ, respicere. Quo sensu 2. Paral. 19. v. 7. dicitur: *Non est apud Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupidomunerum.* Quæ Judices excæcant, ut causæ merita non videant, sed personas respiciant, vel non in regulam justitiæ, sed in faciem hominum oculos convertant, hoc exprobrat iniquis Judicibus Deus dum ait: *facies peccatorum sumitis*, dum potius innocentium, & bonâ causâ gaudentium faciem sumere, vel respicere deberent, non potentium iniquorum, aliorumve indignorum gratiam. Quod tam justitiæ distributiæ in distribuendis muneribus, & officiis, quam commutativæ in contractibus, litibusque discernendis repugnat.

Secundo. *Judicate egeno & pupillo, humilem, & pauperem justifyate*, v. 3. Quod ex primo proficiscitur q. d. non solum personas non respicite, sed etiam, Vel, quin potius, egenis, & pupillis jus dicite præ cæteris, non differendo causas eorum, sed eas diligenter discutite, & sollicitè expedite: & humiliatum, depresso, depauperatum restituite in integrum, vel illum absolvite, & justum, innocentemque pronunciate. Si nimirum causa id mereatur, juxta Lev. 19. v. 15. *Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis, justè judica proximo tuo.* Hæc duo documenta præclarè complexus est S. Basiliius hom. 21. *Noli in distribuendis honoribus, inquit, respectus habere inæquales, est enim dives sæpè mendax, rapax, libidinosus, pauper verò justus, non ergò faciem tantum spectabis, sed occulta penitioraque considera, eum honora, qui pretiosa possidet, virtus vera sunt divitiæ.*

Tertio. *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberato*, v. 4. Quod documentum tertium est; ut non modo causam pauperum, & pupillorum libenter admittant, benè examinent, cito expediant, proliis sententiam ferant, eos absolvant juxta merita: Verum etiam ut contra potentes & divites iniquos eos tueantur, & ab eorum injuriis calumniisque eos prohibeant, exequanturque sine respectu sententias pro tenuioribus contra potentiores judicatas, nec permittant ut ullo modo opprimantur, sed assistant iis velut Patroni, susceptis iis suam in tutelam

contra

contra potentes, qui est Judicum, principumque in exercenda justitia perfectior gradus, ut auctoritatem suam potissimum demonstrent contra potentes, pro egentioribus, quâ re, & gratiam apud Deum, & benevolentiam apud subditos sibi magnopere conciliant; Verum, quia pro dolor! hæc judicum plurimi sibi cordi non sumunt: Ideò *nescierunt, neque intellexerunt* (ex crassâ scilicet, vel affectatâ ignorantia) neque partes muneris sui, neque leges, neque causarum momenta, neque justitiam, neque Deum, quia noluerunt illa scire & intelligere, undè ignorantia Judicis plerumque est calamitas innocentis, ut S. Aug. 19. de Civit. Dei c. 6. Ideo *in tenebris ambulant*, excæcati vel malitiâ suâ, vel avaritiâ, & munerum acceptance (nam ut Exod. 23. v. 8. dicitur: *Munera excæcant prudentes*, & Deut. 16. v. 19. *Excæcant oculos sapientum*, & Eccl. 20. v. 31. *Dona excæcant oculos judicum*,) vel superbiâ ob potentiam, & dignitatem suam, vel socordiâ, vel respectu personarum, vel ignorantia jam dictâ, atque hinc *movebuntur omnia fundamenta terra*, seu, inde fit, ut evertantur urbes, regna, adeoque orbis prope universus concutatur. Nam, ut benè S. Hieron. & Euthym. deficiente justitiâ, confunditur universa ratio humanæ vitæ, & convictus. Et ordo omnis pervertitur, plenaque confusionis, seditionis, & tumultus sunt omnia. Quam etiam ob causam, falsò licet prætextam, totum Israelis regnum ab Absolone contra Davidem concitatum per seditionem fuit, 2. Reg. 15. Quod est quartum documentum pro Judicibus ex injustitiæ effectibus petitum.

Affectus timoris justi judicis Dei,
ex S. Aug. c. 4. Med.

DEus, deorum Domine, præstabilis super malitiâ humanâ. Utinam Judices, principesque omnes hæc tua documenta secum expendant, meminerintque, quod judex manifestus venies aliquando, cum in conspectu tuo ignis exardescet, & in circuitu tuo tempestas valida, cum advocaveris cœlum desuper, & terram discernere populum tuum, ut à tenebris ignorantia, iniquitatis, & respectuum liberi judicent justum judicium pro pupillis & egenis, & de manu peccatoris pauperem eripant.

Punctum III.

Considera injustorum judicum poenas, quas illis summus judex Deus minatur. v. 6. *Ego dixi Dii estis, & filii Excelsi omnes.* v. 7. *Vos autem sicut homines moriemini*, q. d. Etsi vos in tam sublimi dignitatis statu collocarim, ut diis, quam hominibus sitis similiore, imo Deorum appellatione dignatus vos fuerim, ob excellentiam officii, & communicatam potestatem imperandi, judicandi, & vindicandi in terris Quo sensu Christus Joan. 10. hunc locum adducit, his verbis: *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*, id est, quibus officium aliquod potestatis in alios commissum est, hanc enim phrasi scripturæ passim utuntur: *Sermo, vel verbum Dei factum est.* Sic Luc. 3. v. 2. dicitur *factum est verbum Domini super Ioannem*, seu officium prædicandi illi commissum est, prout mox subditur: *& venit in omnem regionem Iordanis prædicans, &c.* quia non est *potestas nisi à Deo*, Rom. 13. v. 1. dixi ergo *dii estis, & filii excelsi omnes*, communicatione potestatis, quasi generatione quadam à me geniti meo, inquam, munere id quidem consecuti estis; propter flagitia tamen & iniustitias vestras, *sicut homines moriemini*, seu velut mali, & abjecti homines interibitis, id enim in hebræo indicat, *velut Adam moriemini*: qui ob peccatum morte cum posteris in vindictam peccati mulctatus est, hebræum enim Adam, ut notat Hier. hominem vilem, & abjectum significat. Itaque sensus hic est: quantò majori honore in vita à me affecti estis, tantò viliori, & contemptibiliore morte mulctabimini, veluti de Adamo dicitur: *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis*, Ps. 48. v. 13. Ita, inquam, & vos sicut Adam moriemini, & *sepultura asini sepeliemini* Jerem. 22. v. 19. Sine honore, & cum dedecore sempiterno in inferno. *Et sicut unus de principibus cadetis*, eod. v. 7. i. e. Tyrannorum more, morteque, ex hac vitâ exturbabimini, violentâ, inquam, & crudeli, juxta illud Poëtæ Juven.

*Ad generum Cereris sine corde, & vulnere pauci
Descendunt Reges, & siccâ morte tyranni.*

Ut de Siculis, aliisque tyrannis, & Romanorum Imperatoribus testantur historiæ. Tandem etiam judicium supremi Judicis severissimum subibitis. Quo sensu quidam exponunt sequentem versum. V. 8. *Surge Domi-*

Domine judica terram. Quâ per modum precatationis propheticâ prædictione præsens pro futuro ponitur, hoc sensu: Tu enim Domine, surges aliquando, in extremo scilicet iudicio, & judicabis terram justè & sine respectu personarum, *quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.* Id est, tu omnes gentes hæreditario jure possides, & re ipsa plenè possidebis in die iudicii, ut Theodor. & Eutym. Sunt tamen qui hæc continere putent votum, & prædictionem de Christo Messia, cujus adventu justitia mundo dudum exul reditura postliminio sit ad tribunalia. Ita ut sit justè judicaturus omnes, sive per se, sive per suos ministros, judices tam Ecclesiasticos, quam seculares reges, quia ipse summus Rex, jure hæreditario à patre cœlesti constitutus, Reges & Judices cæteros judicabit, & plectet, quibus regiam, & judicariam potestatem non ita concessit, ut non ipse summam & independentem in omnes retineat. Idque tum in hac vita, tum post illam in iudicio extremo, quando sublato omni alio principatu, & potestate, ipse solus cum Patre, & Spiritu Sancto pacificè reget omnes in omnem æternitatem.

Affectus zeli justitiæ, & timoris, ex Psal. 2.

A Gite nunc igitur Reges, intelligite, & erudimini, qui judicatis terram; Apprehendite justitiam, & nolite judicare iniquitatem, ne quando irascatur Dominus, & supremus judex vester, & pereatis de via justa morte ignominiosâ tyrannorum, & cum in ultimo iudicio exarserit ira ejus, à beatorum sedibus exclusi, æternis inferorum ergastulis mancipemini.

O R A T I O.

D Eus Deorum Domine, excita in iudiciis Principibusque spiritum æquitatis, & justitiæ, ne per respectum, personarumque acceptionem judicent iniquitatem, sed pupillorum & pauperum causas contra potentiorum violentiam suscipiendo evadant cruentam, & ignominiosam tyrannorum, vilissimorumque hominum mortem, & venturum iudicem securi expectent Dominum nostrum Iesum filium tuum Amen.

IN PSALMUM LXXXII.

Deus quis similis erit tibi &c.

MEDITATIO LXXXIV.

*Vox Turturis ob colluviem Antichristi & hostium
Ecclesie.**Argumentum Psalmi.*

Oratio est Prophetica cum questu : confluxisse tot gentes in suam perniciem conjuratas ; sive populi , & Synagogæ Judaicæ, idque vel tempore Josaphat Regis 2. Paral. 20. vel post captivitatem Babylonicam 2. Esdræ. 4. vel probabilius , tempore Machabæorum 1. Mach. 2. Sive Christianæ Ecclesiæ tempore Antichristi ut melius censet S. Augustin. in sensu etiam historico : De quo quicquid sit, saltem allegorico : quem Spiritum Sanctum intendisse præcipuè nulli dubium esse potest, quem & idcirco sectabimur majoris devotionis causa. Gentibus porro illis sic congregatis prophetica inprecatione exitium ominatur , & orat, sicut olim priscis hostibus accidit, idque ut cognoscatur Deum verum esse , cujus populum expugnant.

Punctum I.

CONsidera Davidicum Axioma, scilicet, nihil à quantacunque multitudi-
tine hostium contra nos congregata effici Deo resistente posse, qui exorandus idcirco est, conformiter alteri Paulino illi, Rom. 8. v. 31. *Si Deus pro nobis quis contra nos ? v. 2. Deus quis similis tibi ?* q. d. Nemo utique tibi conferri potentia potest, tu enim omnibus orbis universis gentibus, & quotquot creari à te possunt, infinitè major, infinitè fortior, infinite potentior es. *Igitur ne taceas, ne compeascaris Deus,* eod. v. 2. Chald. *ne cesses, ne quiescas*, q. d. Exere ergo vires, & potentiam tuam, ne dissimules quasi tacendo, ne cuncteris cessando, ne contineas ultra virtutē compefendo iram tuam. v. 3. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt* S. Hier. *tumultuati sunt*, non enim sonitus ille tympani, aut tubæ, aliudve classi-

classicum fuit, sed innumeræ populorum multitudinis clamor inconditus, qui congregati magnis vociferationibus infremuerunt. Subdit, & *qui oderunt te extulerunt caput*, eod. v. 3. id est, erexerunt se superbè, & insolenter elevaverunt caput, insurgendo contra te. Quod S. Augustin. ad Antichristum refert, qui erit caput hostium Christi, ipso enim apparente, plurimi qui non audebant hostes Ecclesiæ se profiteri, palam se Antichristo adjungunt, & dum ipsi efferent audacter caput suum proprium, tum etiam attollent caput commune omnium iniquorum, id est, Antichristum, ita Bellarm.

V. 4. *Super populum tuum malignaverunt consilium, & cogitaverunt adversus Sanctos tuos.* Id est, inierunt consilium, seu consilia malitiosa, callida, maligna, hebr. *astutè & secretò consultaverunt* adversus populum tuum Christianum, excogitaveruntque dolosas machinationes contra eos, quos tibi sanctificasti per fidem, & sanguinem Unigeniti tui, tibi que sic dedicati, & sancti sunt. Hebr. *Contra absconditos tuos*, id est, contra eos qui tibi maximæ curæ sunt, quos propterea abscondendo custodis, velut rem pretiosam solemus; abscondendo, inquam, in loco secretissimo & tutissimo, nempe in ipso corde tuo. Nam sanctos & fideles suos sub umbrâ alarum suarum dicitur Deus protegere, imo in ipsis oculis suis ferre, velut pupillam suam. *Custodi me ut pupillam oculi*, orat idem Vates facer, & alibi: *Abscondes eos in abscondito faciei tue, proteges eos in tabernaculo tuo*, Psal. 30. v. 21. Idemmet Psalter ait; & S. Paulus vitam eorundem fidelium Christianorum ait esse *absconditam cum Christo in Deo*. Coloss. 3. v. 3. Causa appellationis hujus *absconditæ tutelæ* reddi hæc potest: tum quod nemo pietatis expers, vel qui id expertus non sit, recte intelligere potest, qui status, at quam secunda conditio sit eorum, quos sibi confisos in tutelam suam recepit Deus: tum quod idem misericordiæ pater Deus admirabili modo, & tutelæ genere ab hominum cogitationibus remotissimo suos protegit, ut dum ab illo maximè negligi videntur, & derelinqui, tunc vel maximè præcipuaque cum benevolentia eos tutetur, ac foveat. De quo argumento solatii pleno vid. dicta med. 32. in Psal. 30. puncto 4. Quænam autem maligna, secreta, & dolosa consilia contra Sanctos, & absconditos Dei cogitaverunt, explicat v. 5. seq. Nam *Dixerunt venite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra.* q. d. Non consultaverunt hostes nostri, de ex-
cur-

curfione, & deprædatione aliquâ, quibus terras nostras diriperent, & vastarent, sed de ultimo nostro exterminio, ut disperdant nos de gentibus, ita ut inter gentes, & homines nullus nobis locus reliquus fiat. Et non sit memoria amplius nominis nostri, seu populi Dei, qui Israel dicitur, five secundum carnem, five secundum spiritum. Atque hoc est præcipuum Antichristi consilium, *malignum, astutum, & secretum*: *Malignum*, utpote ex odio infestissimo erga Christum, & Christianos. *Astutum*, dum una ex parte ad decipiendos Christianos, se Christum fingit, ex alterâ verò, ad seducendos Judæos, circumcisionem, & Sabbathum probabit: *Secretum*, quia id cum Diabolo agitabit, quem occultè colet, eo fine ut Christum, Christianorumque morem, & memoriam penitus oboleat. Atque hæc summa consiliorum inter congregatos tot populos, quos mox recenset, fuit: v. 6. *Quoniam* (pro certè) *cogitaverunt unanimiter simul adversum te*. hebr. *consultaverunt corde simul*, seu unanimi consensu conspiraverunt simul omnes, quasi unum cor omnibus esset, & *adversum te testamentum disposuerunt*, id est, inito inter se pacto iætoque fœdere contra te tuique nominis cultores se mutuo colligarunt. Quibus improborum erga justos malevolentia ostenditur, quorum solenne est, quicquid cætera inter se dissideant, sibi que mutuò hostiliter adversentur, in opprimendis saltem justis convenire, & concordare esse, ad verecundiam bonorum, qui in bono non sic consentiunt, quemadmodum mali in malo, ut benè observavit hic S. Hier. his verbis: *Infelix populus Dei non potest in bono tantam habere concordiam, quantam mali in malo* Subjungit deinceps, nominatque barbaras gentes istas, in pactum contra populum Dei colligatas, 1. *Tabernacula*, seu castra tota *Idumæorum*, qui sunt populi, qui ab Esau, alias Edom nominato descendunt, quasi Edomæi dicti. 2. Et *Ismaelitæ* eod. v. 7. ab Ismaele filio Abraham ex Agar. 3. V. 8. *Moab, seu Moabita*, à filio Loth Moab descendentes, 4. & *Agareni*, qui ab Agar ancilla Abraham, sed ex alio marito, cui nupsit posteaquâ dimissa fuit ab Abraham, nomen traxerunt Gen. 21. v. 12. iidem postmodum Saracenos se à Sara conjugem Abraham cognominaverunt, ut sibi illustrius nomē facerent. 5. *Gebal vel Gabalita*, populi Idumææ finitimi, incertum an à regione, an à quodam posterorum Esau sic dicti sint. 6. & *Amon, seu Amonita*, à filio Loth cognominati Gen. 19. 7. Et *Amalech, vel Amalecita* à nepote Esau Gen. 36. 8. *Alienigena*, i. e. Philistæi, ut Hier.

& Chaldaeus, ἀλλόφρονας, dicti à LXX. 9. *Cum habitantibus Tyrum civitatem maritimam, & Phoeniciæ emporium nobilissimum, à quo Tyrii populi hi.* 10. *Etenim* (pro etiam, seu, quin &) *Affur venit cum illis*, seu Assyrii, non populi remotiores illi ex Assyria, sed quos Salmanassar Rex Assyriæ posuit in Samaria, quando transtulit decem tribus in Assyriam ex 4. Reg. 17. De his enim narratur lib. 1. Mach. 5. id, quod hic subjungitur *facti sunt in adjutorium filiis Loth*, eod. v. 9. id est Moabitis, & Amonitis. Hæc est colluvies barbararum gentium Orientalium, qui sicut tempore Machabæorum Israelitas oppugnarunt, ita cum Antichristo gravissimam illam, novissimamque persecutionem contra Christum, ejusque Ecclesiam, & fideles Christianos excitabunt. Per quos infames populos sensu spirituali intelligunt, & exponunt nonnulli eos, qui Antichristi in morem Regnum Christi in animis sanctis Christianorum, & devotorum fidelium oppugnant. Juxta illud v. 4. *Cogitaverunt adversus Sanctos tuos.* Et Idumæos interpretantur *terrenos*; Ismaelitas sibi suisque cupiditatibus obsequentes, Moab *ex patre diabolo* Sidon. *Agarenos, Advenas*, seu peregrinos, qui alieni à regno Dei peregrinantur spritu. Geball: *valle vanæ*, qui præsens hic mundus esse dicitur; *Amalech*, i. e. *populus lingens*, seu fallaciter blandiens, quæ est caro nostra suis cum concupiscentiis. *Alienigenæ, seu Philistini, cadentes potione*, seu inebriati de calice vitiorum, quem mundus, caro, & diabolus, seu Babylonica meretrix propinat. *Tyrus*, hebr. *Sor*, *angustiam animæ, vel immisericordiam*, & duritiem dicunt. Cum quibus velut nefario exercitu suo dicitur venire *Affur*, quem caput omnium consccleratorum, *diabolum* interpretantur, qui in *adjutorium* veniat, vel, ut alii legunt, *brachium*, filiis Loth, quod *declinationem*, vel declinantem significat, hæc enim omnis perditorum turba est declinans à regno Dei, & à bono in omne malum, & in declinationem, vel casum Regni Christi conflata. Vide B. Brunon. Episcop. Herbipolensem. Certè hos Antichristi Prodromos, Apostol. 2. ad Tim. 3. v. 1. prædicit: *Hoc autem scito*, inquit, *quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, immites, sine benignitate &c. habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes, & hos de vita.*

Affectus timoris & fiducia in Deum,
ex S. Aug. Solil. c. 2.

„**H**Æ sunt umbræ tenebrarum, quibus operimur in hac abyſſo cal-
 „ginofæ carceris huius vitæ, & mundi. Hiſunt hoſtes in pern-
 „ciem nominis tui, & Sanctorum tuorum conjurati Nunc ergo redem-
 „ptor noſter adjuva nos, ne corruamus in conſpectu adverſariorum no-
 „ſtrorum. Erue nos virtus ſalutis noſtræ, ne ſibi riſum exhibeant de
 „nobis inimici tui, qui oderunt te. *Exurge Domine Deus noſter. & diſſi-*
 „*pentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te à facie tuâ. Sicut fluit cera*
 „*à facie ignis ſic pereant hoſtes à facie tua, & populus tuus abſcondetur in*
 „*abſcondito faciei tuæ.*

Punctum II.

CONſidera vindictam Dei in hoſtes ſuos, & ſanctorum ſuorum, pro-
 phetica imprecatione prædictam: v. 10. *Fac illis ſicut Madian, & Si-*
ſaræ: ſicut Iabin in torrente Ciſſon, q. d. Diſperde illos ſicut olim tempore
 Gedeonis profligaſti, & diſperdidiſti Madianitas, Jud. c. 7. v. 23. & ſicut
 tempore Barach, & Debboræ Siſaram ducem militiæ Jabin Regis Cha-
 nanæorum per Jahel peremiſti, Jud. 4. Imò ipſum Regem Jabin ad tor-
 rentem Ciſſon univerſo cum exercitu deleviſti Jud. 7. v. 25. Qui præter
 alios, non ſine miraculo à paucis hominibus, terrore magis divinitus im-
 miſſo, quam militum robore deviſti ſunt. v. 11. *Diſperierunt in Endor, fa-*
cti ſunt ut ſtercus terræ. Quibus tum locum memorat internecionis Ja-
 bin, & Siſaræ, qui eſt Endor, tribus Manaſſe, non procul à monte Tha-
 bor, juxta fluvium Ciſſon, tum modum, quod inhumata eorum cadavera
 ſummâ cum ignominia ſepulchris privata computruerint, & in ſterqui-
 liniû redacta ſint. v. 12. *Pone principes eorum ſicut Oreb, & Zeb, & Zebæ, &*
Salmana. Quatuor Madianitarum duces à Gedeone cum exercitu innu-
 merabili deletos. Jud. 7. v. 8. ita, inquam, v. 13. *Pone hoſtes noſtros, & o-*
mnēs principes eorum, qui dixerunt hæreditate poſſideamus Sanctuariû Dei.
 Id eſt, quorum hæc intentio, deſiderium, & conatus eſt, ut terram pro-
 miſſionis, velut propriam poſſeſſionem, jure quaſi hæreditario, aut alio
 quovis optimo ad ſe pertinentem, ſibi vendicent, Jeruſalem occupent,
 ubi Dei templum, vel Sanctuarium, ac tabernaculum eſt. Per quæ Eccle-
 ſia

fia Dei significatur, quam Antichristus cum suis captivam ducere, & suæ libidini subicere totis viribus allaborabit; in qua velut in *Sanctuario* suo Deus residet, quod Hier. ex Hebr. vertit: *Pulchritudinem, vel pulchra habitacula Dei*, LXX. autem sensum magis, quam verba spectantes, *Sanctuarium* posuerunt, ubi enim habitaculum Dei, ibi & sanctuarium est; v. 14. *Deus meus* (pergit) *pone illos ut rotā*, seu circumvolve illos, ut in actionibus, & consiliis suis instabiles sint, sicut rota; quæ circumvolvitur, & nulla sui parte stabilis consistit, elevataque in altum, in præceps mox ruit. *Et sicut stipulam antè faciem venti*, eod. vers. 14. ut dissipentur huc illuc jactati, & velut venti ludibria abripiantur, pereant, & evanescant, ut stipulæ à vento diffusæ, & v. 15. *Sicut ignis qui comburit sylvam, & sicut flamma comburens montes*. Quâ similitudine videtur supplicia alterius vitæ prædicere, sicut duabus præcedentibus, hujus seculi poenas, instabilitatem, & velocem interitum propheticè imprecatus est. His enim vindicta Dei non satiata, eos etiam æternis incendiis excruciat, quibus sine fine, & interitu semper conflagrabunt, quemadmodum si vehemens ignis sylvam lignis aridis condensam, aut fœnum in montibus corripuerit, sufflante vento, aut vehementi tempestate. v. 16. *Ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos*. Sic inquam justissimâ vindictâ, & ultione tua, velut immisso ingentis tempestatis turbine, cui resistere nemo possit, illos percelles, dissipabis, & depopulabere, quos S. Aug. rectè montibus comparari ait ob elationem, & lignis sylvarum, aut miricis ob sterilitatem suam. Per tempestatem quoque iræ divinæ, extremum judicium, tempus Antichristi mox secuturum potest intelligi; quod velut subito exorta tempestas horribili fragore conturbabit, & involvet universam colluviem Antichristianorum.

Affectus increpationis ex Ps. 1. & 2.

QUare fremitis impiæ gentes, & insani populi meditamini inania adversus Dominum, & adversus Christum, sanctamque Ecclesiam ejus: non sic impii non sic. *Qui habitat in cælis irridebit vos: & Dominus subsannabit vos, nam velut præceps rota, & tanquam stipula, & pulvis, quem projicit ventus à facie terra, & tanquam fœnum à flamma vehementi succensum eritis in conspectu Dei, & cum exarserit in brevi ira ejus, in furore suo conturbabit vos, & disperdet vos æternis ignibus cruciandos.*

Punctum III.

Considera effectus, quos ex vindicta impiorum consecuturos prophetica imprecatione prædicit David, tum in fideles, tum in ipsos etiam persecutores. Primus, est conversio multorum ex hostibus: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. v. 17.* Nam ex Judæis plurimi ante Sectatores Antichristi, agnoscentes errorem suum, ac inde confusione, & ignominia pudefacti convertentur ad Deum, & quærent nomen, seu gloriam ejus, prædicando cultum, & religionem Christi, facti ex infidelibus, fideles, ex inimicis, amici, ex persecutoribus, prædicatores. Secundus. E contrario justa obstinatorum vindicta, & divinæ justitiæ ultio. v. 18. *Erubescant, & conturbentur in seculum seculi,* (qui imitatione Pharaonis obdurati, flagellis emolliri noluerunt, & ad Deum converti) *& confundantur æterna confusione, in eaque perseverantes perditione sempiternâ in gehennæ ignibus pereant.* Tertius. Omnium, tam piorum, quam impiorum, tam poenitentium, quam obduratorum, hic communis est. v. 19. *Et cognoscant experiëntiâ edocti, quia nomen tibi Dominus.* Te solum Deum esse, cui soli nomen Domini verè competat, cui ad nutum serviunt omnia, tu verò nulli nisi voluntate, bonitateque ultronea servire cogeris, cum nullâ re egeas, Deos verò cæteros esse Deos inanes, & commentitios. *Tu solus altissimus in in omni terra,* eod. v. 19. Cognoscant item, & experiantur te potestate præeminere super omnes Principes, Monarchas, qui sibi nomen dominorum usurpant? Sed improprie & abusive, cum ditioni tuæ omnes isti, & quicquid in universa terra est, subjiciantur.

Affectus Prophetæ, ex effectibus jam explicatis.

O R A T I O.

Deus, cui nullus similis est in potentia, aspice de throno sancto tuo congregatas gentes impias contra te, & Sanctum populum Ecclesiæ tuæ, ut disperdant de terra nomen sanctum, & Sanctuarium tuum, destrue illos in virtute tua, & antiqua brachii tui operare miracula, ut cognoscant, quia nomen tibi Dominus, & quod tu solus sis Altissimus in omni terra.

IN PSALMUM LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua &c.

MEDITATIO LXXXV.

*Desiderium Ecclesiæ militantis, ad sororem Ecclesiam Triumphantem, vel sponsum Christum in sanctissima Eucharistia.**Argumentum Psalmi.*

Videtur Cardinali Bellarmino humilior expositio eorum, qui tum per hunc, tum per Ps. 41. (qui ejusdē cum hoc argumenti est) volunt Davidem exprimere, (sensu etiam liter.) desiderium suum redeundi ad terrenam Hierusalem ex fugā, & exilio suo, ut visitare possit tabernaculum Domini, sed potius adeò flagrans desiderium etiam ad literam, de cœlestibus tabernaculis explicandum esse, cum SS. PP. plerisque, quod Spiritu S. dictatore, & inspiratore expresserit tam significantibus ardentibusque verbis, quæ aliquid supra humanum, terrenum, & corporale sonent. Relictâ utrique expositioni suâ authoritate (nam recentiores Interpretes plerique primam sequuntur) devotioni accommodatiorem tenebimus hac meditatione, eam, quæ SS. PP. est, de cœli desiderio, quod etiam ad Sanctissimam Eucharistiam allegorico sensu transferri potest. Unde & Ecclesia in præparatione ad Missam Psalmum hunc posuit.

Punctum 1.

CONsidera quale, & quam ardens desiderium S. Davidis fuerit, & Animæ piæ peregrinantis, in hac vita esse debeat, ad Deum suum, vel in cœlestibus, vel Sanctissimæ Eucharistiæ tabernaculis, & quas ob causas, desiderii flagrantiam exprimunt duo versus primi, causas sequentes aliquot. v. 2. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* Quæ est vox exclamantis præ amore, admiratione, & desiderio. q. d. O amabilia! O desiderabilia! O nunquam satis concupita tabernacula tua, in quibus tu commoraris, Deus meus, qui es *Dominus virtutum* quem stipant infiniti exercitus Angelici, qui virtutes, & militare tuum sunt robur, quorum

vel unus sufficeret tūm ad exhilarandam peregrinationem nostram, tum ad reverentiam, amoremque in nos excitandum, si cum omni suo decore, sapientiā, gratiā, gloriā, scientiā, dotibusque cæteris tam naturalibus, quam supernaturalibus, nobis appareret! O si vel extrema atria Domini subire liceat! ad quæ tanto desiderio anhelō, eorumque voto ita discrucior, ut præ amore eorundem deliquium animæ patiar, & in sacrarii istius amabilitatem intendens, anima mea in me colliqueſcat, deficiat, & extra se quasi fiat. Alii legunt: *Concupiscit, & deperit anima mea atria Domini*, sed significantior est prima lectio. Quin & v. 3. *Cor meum, & caro mea, exultaverunt in Deum vivum*. Excessivi amoris signum est, & hic effectus, tametsi priori contrarius. Variationem enim istam affectuum in vehementer amantibus idem amor efficit, ut nunc defleant ab absentia rei amatae, & præ amore deficient, nunc ob spem ejus potiundæ exultent, nunc ob pulchritudinem ejus in carmina, laudes & cantica prorumpant: ita Propheta, cum anima devota, qui ante languebat, deficiebatque desiderio, nunc exultat, jubilat, & tripudiat spe totus, & quoad animam, seu interiorem hominem, & quoad corpus, seu quoad exteriorem. *Cor meum & caro mea*, inquit, *exultatione gestierunt, memoriā, & spe perveniendi ad te Deum vivum*. Solus enim Deus est qui per se, & à se vivit, cum à nullo alio id habeat, aut in hoc dependeat, sed per se essentialiter vita sit, & fons vitæ, à quo omnis vita dimanat, cæteri enim dii velut mortui, *oculos habent, & non vident, aures habent, & non audiunt*, Psal. 113. v. 6 & c. imò nihil sunt, *Scimus enim quod nihil est Idolum in mundo, & quod nullus est Deus nisi unus*, 1. Cor. 8. v. 4. Homines verò cæteraque viventia vitam motumq; omnem à Deo participant, *in ipso enim vivimus, movemur, & sumus*, Act. 17. v. 28. Solus Deus est in quo vita ab æterno independens, eaque perfectissima, pulcherrimaque est, *in ipso vita erat*, inquit S. Evangelista Joannes cap. 1. v. 3. *& vita erat lux hominum*. Cujus pulchritudine illecti amore exardescerent in Deum vivum, qui vitam gratiæ, gloriæque in super tribuat. Meritò ergò flagrantissimo desiderio in eum ferimur, sive in cœlis, sive in venerabili Eucharistia, in quâ vitam gratiæ, sicut in cœlo vitam gloriæ communicat, merito exultat in eum *cor & caro*, hebr. *jubilaverunt*, id est magna voce laudaverunt, cor inquam & caro, sive mens & lingua, magno dulcique jubilo eum canunt, & de laudant. Verum tanti desiderii causas audiamus. *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum sibi,*

sibi, ubi ponat pullos suos. v. 4. Altaria tua Domine virtutum: Cujus difficilis est, variaque expositio, à nonnullis juxta sensum literalem primum hæc affertur, q. d. Propheta: Ego in exilio constitutus deterioris conditionis sum, quam passer & hirundo (hirundinem enim pro turture, hebr. ponit) vel ut Hier. legit, *avis in genere*, nam aviculæ istæ aditum saltem aliquem inveniunt ad atria, ac altaria Domini, juxta quæ nidulantur vicinis in tectis, ego verò ab iis longissimè remotus sum. Tyrin. Ab aliis verò sensu altiore, secundò sic explicantur: Sicut passerculus, hirundo, turtur, aliæq; aves, & animantes locum sibi aliquem quietis quærunt, & inveniunt, ubi nidulentur, & securè suos pullos reponant; Ita peregrino mihi ad patriam cœlestem aspiranti, dum interim voti mei differtur consecutio, nihil relinquitur hac in terrâ, quod majori solatio sit, & quieti, quàm altaria sanctuarii tui, ubi desideria mea tanquam pullos reponam. Bellar. ex Hier. & Theod. quod sensu allegorico sanctissimæ Sacramento Eucharistiæ optimè quadrat, nihil enim in hac vitâ est, quod desiderium peregrinantis in hoc exilio animæ, & ad patriam cœlestem aspirantis mitiget, loleturq; magis, sive tanquam passer, & hirundo (quæ aves quasi domesticæ sunt, hominumq; frequentiam delectantur) activam vitam sectetur, sive tanquam turtur in solitudine, sylvisq; gemens, contemplativæ det operam, quam altaria illa divinissima, in quib. quotidie agnus immolatur, *occisus ab origine mundi Apoc. 13. v. 8. Qui sanguine suo aperuit credentibus regna cælorum;* Ibi enim adest multiplex memoria rerum cœlestium, ibi futuræ gloriæ nobis pignus datur, ibi Deo propius astamus, eique intentius supplicamus, ibi effundimus corda nostra, & divinas laudes devotius, & attentius decantamus, ibi Deo unimur arctius per affectus charitatis, eoque fruimur dulcius, & per fidem contemplamur, aspiciimusque tantisper speciebus sacramentalib. velatum, dum facie ad faciem in cœlesti gloria visione beatifica contueri, eoq; frui, uniri que concedatur Ut piè hoc loco Bellarm. quæ etiam vocat *altaria Domini virtutum*, quod juxta ea, & ab eis maxima securitas, & virtus nobis contra hostes nostros subministretur, ut securi ab omni malorum incurso juxta illa degamus, & velut certum refugium nobis sint *Altaria tua Domine virtutum, Rex meus, & Deus meus v. 4. i. e. Qui simul Rex meus es, ob naturam humanam, quam ex me descensurus assumes, & à quo regnum meum continuabitur in æternum, & simul Deus meus, ob divinitatem humanitati conjunctam, vel qui me regis ut Rex, dum velut passer inter homines ver-*

for,

for, tibi militans, & me solaris ut Deus, dum velut turtur contemplatione tui solitarius vaco. Altera tanti desiderii causa est: quia *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te*, v. 5. q. d. Cur nō desiderem, & suspirem ad hanc patriam, cur non eodem accensus desiderio, vel deficiam, vel exultem, cum beatissimi sint cives, & habitatores illius, ita tecum, ita in se, & ita inter se conjuncti, quasi domestici una in domo, unoq; sub patre degerent, ita divinis laudibus tuis intenti, ut nunquam ab illis cessent, nec tota æternitate cessaturi sint, nam in hac quidē vitā te laudare conamur, uti tenemur, sed heu! quam laus absona, imperfecta, & brevis est, & eorū qui à te disjuncti sunt voluntate, & gratia (*non est enim speciosa laus in ore peccatoris*, Eccl. 15. v. 9. vel qui secum ipsi dissident, *dum caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem* ad Gal. 5. v. 17. Istaque sursum, illa verò deorsum tendit, vel cum aliis non concordant per harmoniam charitatis, vel negotiis abstracti, vel labore deficientes, vel tædio superati, laudare te desinunt: At incolæ domus tuæ, civesq; cœlestis civitatis, & patriæ, *in secula seculorum laudabunt te*. Nec aliis occupationibus intenti, nec labori subiecti, nec fastidio expositi ut tēdeat semper laudare, quem nunquam tædebit semper amare, ideoque sine distractione, sine labore, sine fatigatione, sine satietate *in secula seculorum laudabunt te*.

V. 6. His adjungit tertiam desiderii causam. *Beatus vir, cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit*, q. d. Quia non solum beatus ille qui *in re* cœlestem illam beatitudinem, sed etiam qui eam *in spe* tantum possidet, & divinā fretus gratiā, in quā auxilium vel robur omne constituit, eo pertingere laborat, unde in corde suo per variarum virtutum gradus & ascensiones, puta compunctionis, Pœnitentiæ, Humilitatis, Fiduciæ, Charitatis, Conjunctionis, Familiaritatisque cum Deo velut per scalas quotidie se disponit, & per gratiæ divinæ auxilium enititur cōscendere, *in & ex hac valle lachrymarum*, nempe loco, quem posuit v. 6. seu Deus ad id destinavit nobis it Sa. August. vel juxta græc. in locum, cœlum scilicet, quem velut finem, & metam posuit præfixitque omnibus Deus. Econtrā infelix, qui per varia scelera disponit descensiones ad infernū, inquit S. Hier. *Et enim benedictionem dabit legislator, iherunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion*. v. 7. q. d. Deus, qui illam legem statuit, docuitq; ut ea servetur (S. Hier. ex hebr. *Doctōr* pro legislator) dabit etiam ad eam servandam abundantia auxilia gratiarū (hebr. numero multi-

multitudinis benedictiones) id est varia, & multiplicia dona iis, quibus hanc mentem inspiravit; quibus proficiant in melius, de virtute in virtutem progrediendo, vel corroborentur quotidie magis & magis, ad superandas in via hac ad coelum difficultates omnes, & resistendum tentationibus, removendaque obstacula. (Nam per *virtutem* ex græco hic intelligitur *robur*, & *potentia*,) ut sicut pro illis, qui ex remotis locis per arida, & siticulosa loca, qualis est vallis fletus, tendebant ad sanctuarium montis Sion, fodiebantur cisternæ ad colligendam aquam per viam, ut commoditate illâ itineris animarentur ad progrediendum cum alacritate animi, donec venirent ad montem Sion, ita Deus robur, & fortitudinem peregrinantibus per hanc lachrymarum vallem suppeditat, ut fiant quotidie spiritu, & gratiâ Dei fortiores, & robustiores, ad conscendendum commodius arduum hunc verticem, & sic tandem perveniant ad sanctuarium Sion coelestis, ubi facie ad faciem videtur per beatam visionem Deus Deorum, unus, & verus; Deorum tam terrestrium, quam coelestium, Angelorum, & Beatorum Rex & Dominus. Quæ si ad Desiderium Sanctissimæ Eucharistiæ transtulerimus, non minus excitare, & exacuere illud hæc possunt. Per illam enim gratiæ abundantiores conferuntur ad proficiendum in perfectione, progrediendumque alacritate majori de virtute in virtutem; Unde & nomen sortita est, ut Eucharistia, vel bona gratia dicatur; Per illam velut nutrimentum, augmentumque animæ dilatamur, & crescimus in sanctitate, quare etiam sub speciebus panis, & vini communicatur; hinc & per illam corroboremur, novasque vires acquirimus, quibus tum deperdita per concupiscentiæ calorem substantia reparatur, tum novus vigor sufficitur: illa munit contra pericula, illa defendit contra hostes, illa confortat in pugna, illa reficit in laboribus, illa limpidissimis solatiis animum demulcet, cum illâ denique bona omnia proficiscuntur, quæ vel nobis comparamus, vel aliis impetramus.

*Affectus iidem ex hymno Petri
Damiani.*

Quam meritò igitur ad perennis vitæ fontem mens nostra sitit arida, & claustra carnis præstò frangi clausa, querit anima! meritò gliscit, ardet, eluctatur exul frui patriâ, dum pressuris, & arumnis se gemit

Nn
obno-

obnoxiam; O felix! cæli quæ præsentem regem cernit anima: illoque pane, qui communis utriusque patriæ est, una cum beatis cæli mentibus perfruitur!

Punctum II.

CONsidera Orationem S. David, quâ id à Deo iterum, iterumque flagitat; quod unum ex præcipuis mediis est eo pertingendi. *Domine Deus virtutum*, inquit, *exaudi orationem meam, auribus percipe Deus Jacob*, v. 9. q. d. Domine Deus, qui fortissimus, potentissimus, & virtute plenissimus es, ideoque si vis potes compotem me reddere desiderii mei: vel, *Deus virtutum*, id est exercituum, qui certantibus in hac vita strenuè militibus tuis annuere, & dexter adesse soles; adsis mihi quoque, & exaudi orationem meam, largiendo gratiam, progrediendi de virtute in virtutem, *virtute corroborari in interiorum hominem*, Ephes. 3. v. 16. ad conscendendum montem Sion; *Et qui es Deus Jacob*, id est fidelium confidentium nomen tuum, quorum curam præcipuam geris, auribus percipe me ex filiis Jacob secundum spiritum, quæ duo motiva tam ex parte Dei, quam ex parte nostrâ efficacia sunt. Quibus subjungit alia: *Protektor noster*, id est, qui ex officio, & pacto nobiscum inito, imò ex misericordiâ, ad te refugientes protegere soles. Aspice, vel considera statum miseriæ meæ attentius, & *respice in faciem Christi tui*; Vel meam Regis à te uncti; vel potius Christi Messiae, ejusque merita prævisa, quæ in conspectu tuo sunt ab omni æternitate, propter quæ etiam, & prævisam passionem istius *agni occisi ab origine mundi*, Apoc. 13. v. 8. beneficia plurima, imò pleraque omnia servis tuis te invocantibus conferre soles. Id quod Apostolus ad Ephes. 1. v. 3. his memorat; *Qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus, in Christo, sicut elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem*, quod orationis motivum longè omnium potentissimum est, & Ecclesiæ usitatissimum, quæ per hoc omnes suas terminat, & offert Deo Patri Orationes, nempe *per Christum Dominum nostrum*.

Affectus Petitionis idem ex hymno Petri Damiani sup.

CHriste Rex & Palma Bellatorum, seu exercituum tuorum, per victoriam, & merita tua, *Cæli in municipium, introduc me post solutum mili-*

militare cingulum, fac consortem donativi Beatorum civium, ut quietem post praeinctum tribuas Emerito, teque merear potiri sine fine premio.

Punctum III.

CONsidera alia media pertingendi ad sanctæ, & coelestis Sionis sacra-
ria: Primum, Contemptus mundi, & rerum, quæ in mundo sunt, præ
coelestibus; seu odium terrenorum, & amor coelestium; juxta illud S.
Ignatii Fundatoris Societatis Jesu: *Heu! quam sordet mihi terra, dum cæ-
lum aspicio! quod v. 11. & 12. S. Propheta indicat: Quia melior est dies una
in atriis tuis super millia. Ideo: Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis
quam habitare in tabernaculis peccatorum.* Quibus perfectus ille contem-
ptus terrenorum, & coelestium æstimatio, duplici comparatione expo-
nitur, nimirum temporis brevissimi, cum tempore longissimo; & officii
infimi, conditionisque abjectissimæ cum statu summo, & officio hono-
rificentissimo: & quoad primam comparationem, præstat, inquit, unum
diem in atriis sanctuarii tui transigere, quam mille, id est, innumerabiles,
etiam felicissimos, ab illo remotum, in hoc mundo in omni prosperitate
vivere. Quod quidem S. Aug. hoc loco sic explicat, ut per unam illam
diem intelligatur æternitas, quæ una est, & eadem semper manens; per
millia verò dierum tempora volubilia, & instabilia hujus vitæ, quæ quan-
tumvis multiplicentur semper, longè inferiora erunt die semper manen-
tis æternitatis. Sed melius, magisque convenienter contextui, & literali
sensui lib. 3. c. ult. de liber. arbitr. *Vbi, tanta, inquit, est pulchritudo justitiæ,
tanta jucunditas lucis æternæ, hoc est incommutabilis veritatis, atque sa-
pientiæ, ut etiamsi non liceret amplius in eâ manere, quam unius diei mora,
propter hoc solum innumerabiles anni hujus vitæ pleni deliciis, & circum-
fluentia temporalium bonorum, rectè, meritoque contemnerentur.* Non
enim falsò, aut pravo affectu dictum est, *Quoniam melior est dies una in
atriis tuis super millia;* Quoad secundam comparationem ait: *Elegi ab-
jectus esse in domo Dei mei magis &c. Hebr. elegi sedere ad januam &c. vel
agere janitorem tabernaculi, quod erat officium omnium infimum in-
ter templi ministeria, q. d. tanta est dignitas sanctuarii tui, sive hic in ter-
ris, sive potissimum in cœlis, ut malim ibi sedere in angulo, vel ad ostium,
quam hic in palatiis Principum Regumque amplissimis, quæ vocat ta-
bernacula peccatorum.* Suntque tentoria velut quædam, quæ facilè mu-

tantur, & transferuntur de loco in locum, fundamentis destituta, communia probis, & improbis; imò potius peccatoribus habitata ordinariè, ut bene Bellarm. *Domus verò Dei fundata est suprà firmam petram, in quam non intrabit aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens, Apoc. 21. v. 27.*

Secundum medium est exercitium bonorum operum, quæ per misericordiam, & veritatem intelligi possunt, de quibus v. 12. *Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus, (ideò supple) gratiam, & gloriam dabit Dominus.* q. d. Etsi fortè antè omnia merita prævisa prædestinavit Electos Deus, ut in sanctuario suo, cœlestique Sionis templo habitent, dabit tamen hoc beneficium in executione, & re ipsa iis tantùm, qui opera misericordiæ, & veritatis, vel justitiæ exercent. Et de operibus quidem misericordiæ habetur expressa Salvatoris promissio, Matth. 25 v. 34. *Venite Benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum.* Esurivi enim & dedistis mihi manducare &c. de veritate verò Psal. 14. v. 1. in quo cùm interrogasset Propheta: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* respondet summariè, & compendiosè illi Deus, vel ipsi sibi in genere primum: *qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam, id est qui declinat à malo, & facit bonum.* Post verò specialius, *qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, &c.* ubi per veritatem opera justitiæ intelliguntur, ut ex loco eodem in sequentibus patet, ut sensus sit: cum opera misericordiæ, & justitiæ Deo gratissima sint, exercenti illa dabit Deus *gratiam*, ut in sanctuario suo hic, & *ascensiones in corde suo ponat, eatque de virtute in virtutem; & gloriam in Sion cœlesti, ut videat Deum deorum facie ad faciem, in quo verà & essentialis gloria sita est Beatorum. Etenim non privabit bonis (istis) eos qui ambulant in innocentia.* Quibus vel præcedens versus confirmatur.

Vel Tertium medium additur: *Candor vitæ, & innocentia*, per quas virtutes rectè ordinamur ad nosmetipsos, sicut per præcedentes ad proximum benè componimur, vel etiam perseverantia, & continuus progressus in iisdemmet; quod indicat *ambulare*, continuo progressu scilicet in vitæ innocentia, & sanctitate, usque ad mortem.

Denique Ultimum subditur, quo ad Deum etiam rectè nos habemus:

mus: *Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.* Quæ est spes in divinæ gratiæ potenti virtute, & auxilio, quâ homo fragilitatis sibi humanæ conscius, non in se, viribusque suis, nec in meritis suis, operibusque antedictis; sed in divinis auxiliis, & robore cœlesti sperat se per merita Christi, beatitudinem cœlestem consecuturum.

Affectus desiderii comparandi per media regnum cœlorum,
ex cap. 16. Man. S. August.

„ **O** Felix jucunditas, & jucunda felicitas! Deum videre, & Deum
„ habere in æternum! hæc sedula mente cogitemus, hæc toto de-
„ siderio desideremus, ut eò pervenire valeamus. Si quæras quomodo
„ istud potest fieri, vel quibus meritis, quibusve auxiliis! Audi: res ista
„ posita est in potestate facientis, quoniam regnum cœlorum vim pati-
„ tur: Regnum cœlorum, O homo, aliud non quærit pretium, nisi te-
„ ipsum, tantum valet, quantum es. Te da & habebis illud, non regnet
„ peccatum in tuo mortali corpore, sed spiritus in acquisitione vitæ:
„ contemne terrena, & sectare cœlestia: exerce opera misericordiæ,
„ justitiæ, ambula in innocentia, & spera non tuis in operibus, sed in
„ Deo, ejusque gratia, & meritis, nec dubita, gratiam & gloriam dabit
„ Dominus.

O R A T I O.

Inflamma nos desiderio dilectorum tabernaculorum tuorum, ut con-
cupiscat, & deficiat anima nostra in atria tua, Domine, & largire auxi-
lium gratiæ, ut in hac valle lachrymarum ascensiones ponamus in cordi-
bus nostris, eundo de virtute in virtutem, videamusque Deum Deorum
in Sion, per merita Christi filii tui, cujus faciem, sanctissimæque
vulnera respiciens, gratiam istam & gloriam
nobis elargire.

IN PSALMUM LXXXIV.

Benedixisti Domine terram tuam &c.

MEDITATIO LXXXVI.

*Arcana, & Admiranda Redemptionis nostræ per Christum.**Argumentum Psalmi.*

Davidem ex recordatione liberationis de captivitate Ægyptiaca, vel Babylonica rogare liberationem populi sui ex aliis captivitatibus plenam, & perfectam; præsertim humani generis per Christum, sensus plerorumque ferè est Interpretum; à quo non recedemus longiùs hac meditatione, statuendo cum Bellarmino de una, sola humani generis liberatione per Christum vaticinari Prophetam, è captivitate scilicet Dæmonis, quam per tempus præteritum loco futuri more prophetico primâ parte prædicit: Secundâ executioni ut detur, orat, Tertiâ ejus mysteria, miranda, & effectus deprædicat.

Punctum I.

CONsidera æternum Dei decretum, de futurâ Redemptione nostrâ, quod spiritu S. revelante cognoverat Propheta, ab eodem breviter perstrictum in sequentibus versibus, v. 2. *Benedixisti Domino terram tuam, avertisti captivitatem Jacob*, Id est, decrevisti ab æterno in arcano divinæ sapientiæ tuæ concilio hominem è terrâ à te formatum, qui propter peccatum, quo se posterosque suos æternæ maledictioni, & morti subjecerat, merito audiit: *Maledicta terra in opere tuo &c. donec revertaris in terram, de quâ sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem revertaris*, Gen. 3. v. 19. hanc terram tuam placuit tibi ab ista maledictione eripere, & omni maledictione per Christum filium tuum iterum cumulare; quemadmodum Apostolus id nobis accidisse gratulatur, & gratias Deo agit ad Ephes. 1. v. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi*

Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cælestibus in Christo. Et captivitatem, servitutemque crudelissimorum hostium, Diaboli, Peccati, & Mortis, cui per peccatum mancipatus erat, à populo tuo per mortem filii tui remove dignatus es: de quo S. Zacharias cecinit in hymno suo Luc. i. v. 68. Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, & fecit redemptionem plebis sue; ut de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi &c. Nam per Jacob S. August. rectè intelligit universum populum Dei, sive secundum carnem à Jacob descendant, ut Judæi, sive secundum spiritum fidei, ut Gentiles in Christum credentes. Tam hebræus, quam græcus Codex pro *benedixisti* habent, *benivoluisti terra tua, benè affectus erga illam, & placatus ei fuisti*: ad significandam causam primariam nostræ per Christum liberationis, quæ est dilectio Dei, & benignitas illius erga humanum genus, ex voluntatis beneplacito, & benevolentia ejus protecta. Cur enim sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, Joannis 3. v. 16. præter beneplacitum ejus, & misericordiam reddi alia ratio non potest. Indicatur etiam per illa (*redemisti captivitatem Jacob*), ultimus effectus redemptionis nostræ, qui est perfecta liberatio à captivitate hostium suprà dictorum, juxta allegati Cantici Zachariæ illa; *Vt de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi, &c.* Luc. i. v. 74. Quæ liberatio in alterâ vitâ perfecta erit post resurrectionem, quando ad libertatem gloriæ filiorum Dei transierimus, ab omni corruptione corporis liberati, quam redemptionem perfectam corporis nostri expectamus, dum in hac vita degimus. Modus porro vel mediatu effectus Redemptionis nostræ est, per abolitionem peccati à nobis contracti, non purè, & gratis condonati, sed datâ per mortem, & merita Christi Salvatoris nostri perfectâ satisfactione, ut ab Angelo promissum fuit, Matth. i. v. 21. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.*

Atque sic, *Remisisti iniquitatem plebis tue, & operuisti omnia peccata eorum*, v. 3. Non relinquendo illa, sed penitus tollendo à facie tua, cui nihil potest occultari; siquidem revera remaneat; ut nihil appareat, quod ad iram & vindictam te provocet, sicuti perpetratum ante peccatum faciebat: quod sicut causa captivitatis extitit, ita liberationis à captivitate causa est ejus omnimoda abolitio. Quare etiam v. 4. *Mitigasti omnem iram tuam, avertisti*, supple, te, vel vultum tuum *ab irâ indignationis tue*
contra

contra nos conceptæ. Hebræorum diversa lectio est, alii enim legunt; *Collegisti omnem iram tuam*, id est retraxisti, vel continuisti intra te iram tuam. Alii legunt: *Reduxisti à furore nasum tuum*, quæ eundem sensum habent; colligere enim pro retrahere Joel 2.v.10. dicitur: *Stella collegerunt lucem suam*, id est retraxerunt, ut latinus vertit; & reducere nasum à furore, idem est quod placari iterum; qui est alter effectus redemptionis, & satisfactionis Christi, nempe placatio Æterni Patris, qui sicut per peccatum offensus fuit, ita per Christi satisfactionem reconciliatus nobis iterum est, quæ satisfactio, & redemptio, quia copiosa fuit, & abundantissima, *sustulit omnem iram*, quod expressit S. Paulus ad Rom. 5.v. 8. *Commendat autem suam charitatem erga nos Deus, quod cum essemus adhuc peccatores, Christus pro nobis mortuus est; & cum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii ejus &c.*

Affectus Gratitude, & Admirationis

ex S. Aug. Med. c. 15.

„ **O** Charitas! O pietas! quis audivit talia? quis super tanta miseri-
 „ cordiæ viscera non obstupescat! quis non miretur! Quis non
 „ collætetur propter nimiam charitatem tuam, quâ nos dilexisti, & de-
 „ crevisti ab æterno mittere filium tuum in similitudinem carnis peccati,
 „ ut de peccato damnaret peccatum, ut nos efficeremur justitia tua in
 „ ipso. Ipse enim verus est agnus immaculatus, qui abstulit peccata
 „ mundi, qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam relurgendo
 „ reparavit.

Punctum II.

CONsidera quomodo hujus admirabilis mysterii decretum, & secre-
 tum in mente Dei absconditum, postquam Spiritus S. revelavit
 Prophetæ suo, & ipse tribus versibus superioribus obiter quasi adum-
 bravit orbi. Ejus nunc executionem in persona populi à Deo maturari
 flagitet, *Converte nos Deus salutaris noster, & averte iram tuam à nobis*,
 v. 5. q. d. Veni ergo & incipe salutem nostram operari, qui es Deus Salva-
 tor noster, S. Hieron. legit, *Converte nos Deus Iesus noster*; fac, inquam, ut
 qui nos per peccatum à te avertimus, per gratiam tuam, sine quâ nos ipsi
 convertere non possumus, ad te convertamur iterum per pœnitentiam;

Siml-

Simili prece, ac Hieremias oravit, c. 31. v. 19. *Converte me, ac convertar; quia tu Dominus meus es; postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui.* Urget porro precationem suam à temporis diuturnitate, v. 6. *Nunquid in æternum irasceris nobis, aut extends iram tuam à generatione in generationem?* q. d. Tot jam fluxerunt annorum millia, ex quo per primum Protoplasti peccatum genus humanum iræ tuæ subjectum, afflictumque jacet. Nunquid sat jam diu iram tuam portavimus? durabitne illa æternum? & extendetur in omnem posteritatem, ut ab una generatione, ad alteram transfundatur? Id verò tuæ clementiæ, & bonitati infinitæ non convenit.

Quin potius v. 7. *Deus tu conversus* (ad nos vultu placido, depositæque iræ) *vivificabis nos per gratiam tuam.* Nam sicut stipendium peccati mors, ita gratia vita æterna, Rom. 6. v. 23. *& plebs tua latabitur in te,* eod. versu, seu lætabunda ob misericordiam tuam laudes tuas decantabit, vel in benignitate tua exultabit. Qui est duplex conversionis divinæ ergà nos effectus. 1. Vivificatio eorum scil. qui antea mortui erant; vivificatio, inquam, per Christum, de quâ S. Paulus ad Ephes. 2. v. 4. *Deus qui dives est in misericordiâ, propter nimiam charitatem quâ dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, convivificavit unâ cum Christo (cujus gratia estis salvati,)* 2. Et laus divinæ Majestatis, perennisque gloriæ.

Itaque *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis,* v. 8. q. d. Ut cognoscat orbis universus tuam misericordiam, teque Deum clementissimum benignissimumque esse perspiciat, mitte tandem Salvatorem, seu Jesum Redemptorem nostrum per Incarnationem. Nullum enim opus divinum est, in quo Misericordia Dei luculentius appareat, quàm illud Incarnationis Mysterium, & Redemptionis nostræ beneficium, ut agnovit Apostolus ad Tit. 3. v. 4. *Benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit &c. ut justificati gratiâ ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Nam quæ clarior demonstratio esse possit divinæ ergà nos Benignitatis, & Misericordiæ, quam illa quâ ingratum mundum, & abjuratos hostes suos homines ita dilexit, ut pro illis è tyrannica dæmonis servitute liberandis mitteret de cœlo, daretque in mortem Unigenitum filium suum, ut

etiam profuso sanguine suo divino , nos è captivitate durissimâ vindicaret.

Prosecutio Affectus superioris puncti ex cod.

D. August.

„ **O** Immensa pietas! O Inæstimabilis charitas! ut liberares servum,
 „ imò hostem tuum, filium tradidisti, eumque unicum tibi. Deus
 „ ipse factus homo mori voluit, ut perditus homo de potestate Dæmo-
 „ nis erueretur. O sanè benignissimus amator hominum; cujus visce-
 „ ribus misericordiæ non satis visum fuit, ut inclinaret se factus homo de
 „ Virgine Mariâ, nisi etiam subiret crucis supplicium effuso sanguine
 „ propter nos, & propter nostram salutem. Gratias itaque ago labiis &
 „ corde, & omni quâ valeo virtute, infinitæ Misericordiæ tuæ pro omni-
 „ bus miserationibus tuis, quibus tam mirabiliter nobis præstitis subve-
 „ nire dignatus es.

Punctum III.

Considera arcana mysteria, & miranda beneficia, quæ S. Propheta
 de Incarnationis opere divinâ revelatione cognovit, & nobis cum
 hoc Psalmo communicavit. Quæ ut non à se, proprioque spiritu, sed à
 divino profecta esse certi simus, post plam precationem superioris pun-
 cti, ad divinum Oraculum aures animi quasi applicans, v. 9. *Audiam, in-*
quit, quod loquatur in me Dominus Deus; quoniam loquetur pacem in ple-
bem suam. q. d. Certè ad preces meas has responsum feram divino ab
 Oraculo (quisquis enim ad illud per puras preces recurrit, sine responso
 non dimittitur à Deo) *audiam* igitur, & avidissimè, libentissimeque co-
 gnoscam, quale illud futurum sit, quod in aurem non exteriorem corpo-
 ris, sed interiorem spiritus *in me*, inquam, *loquetur*; illustrando mentem,
 non verba externa sonando, modo quo cum Prophetis suis loqui solet
 Deus. Et ecce jam præfagio insinuante se in animum coelesti lumine,
 locuturum pacem; id est, faustissima, lætissimaque omnia, nam pacis no-
 mine (Hebræor. stylo) omne genus prosperitatis significatur; Vel, al-
 tiori, divinatorique sensu: Argumentum sermonis Dei in me erit *pax*,
 quæ plebi suæ eventura, & per me annuncianda est. Pax illa nimirum
 secundissima, quam Cœlites nascente Salvatore canent: *Gloria in altissi-*

mis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, Luc. 2. v. 14. quia nascetur, dabiturque nobis Salvator, cujus nomen vocabitur Princeps pacis, Isa. 9. v. 6. qui reconciliabit omnia, pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in terris sunt: sive quæ in cælis sunt, ad Coloss. 1. Pax illa, inquam, summa, & synopsis erit sermonis Dei, quæ est complementum, & compendium beneficiorum ejus omnium, pax inter cælum, & terram; inter Deum, & homines; quâ Deus reconciliavit nos sibi per Christum, quoniam Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta eorum, 2. Cor. 5. v. 18. cujus pacis optatissimum nuncium toti orbi terrarum evangelizarunt Apostoli, de quibus Idcirco Rom. 10. quam speciosi pedes evangelizantium pacem, quibus illud ministerium reconciliationis concreditum, de quo jam laudatus eorum unus ad Cor. 2. c. 5. v. 19. inquit: Posuit in nobis sermonem reconciliationis. Itaque nomine Christi legatione fungimur, tanquam Deo vos obsecrante per nos, rogamus pro Christo; reconciliamini Deo. Eum enim, qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso. Et hoc primum admirandum mysterium, & finis Incarnationis est, pax, & reconciliatio cum Deo.

Sequitur secundum: pacis illius consequendæ ratio. Verum enim verò, quia pacis illius promissæ & annuntiatae non omnes se capaces reddunt, addit obventuram eam tantum Sanctis, & iis, qui resipiscere voluerint, & super sanctos suos (subaudi pacem loquetur ex versu præcedenti) & in eos, qui convertuntur ad cor. Græcus & in eos, qui convertunt cor ad ipsum, id est, poenitentibus, juxta Isa. 46. v. 8. Redite prævaricatores ad cor, & qui, ceu filius prodigus Luc. 15. v. 21. In se revertuntur, alii legunt, & non revertuntur ad stultitiam, id est, ab Evangelicâ veritate, ad fabulas gentilium; vel à virtute ad vitia; vel à sapientia cœlesti ad sapientiam hujus mundi, quæ stultitia est apud Deum, qui enim impii sunt, & infideles, atque in suis vitiis perseverant, aut revertuntur ad illa, pacem proscribunt, & à se rejiciunt. De quibus dicit Isa. c. 48. v. 22. Non est pax impiis dicit Dominus. Contrà verò, qui justitiam sectantur, aut ad eam postliminio redeunt, ad cor reversi per poenitentiam, pax illis se desiderata præsentat, de quibus Psal. 118. v. 165. Pax multa diligentibus legem tuam, & Luc. 2. v. 14. Pax hominibus bonæ voluntatis. Gradus porrò conversionis ad cor in incipientibus, proficientibus, & perfectis, & secundum

illos augmentum pacis, piè explicat Card. Bellarm. hoc loco quos obiter adnotare videtur operæ pretium fore: Primus est incipientium, qui cum filio prodigo, de quo ut insinuavi, Luc. 15. v. 21. dicitur *in se autem reversus*, à filiquis porcorum, seu voluptatibus & longinqua regione peccati, post dissipatā substantiam gratiæ, ad patrem optimum Deum per poenitentiam redeunt, cum eodem dicentes: *Pater peccavi in cælum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.*

Secundus proficientium, qui secum reputantes vanitatem rerum temporalium, & quam brevis, & modica sit voluptatis, & peccati dulcedo, & contra quanta sit nobilitas virtutis, & quam ingens pretium bonorum æternorum, secum habitare incipitant, & de rebus quæ foris sint, non credunt iudicio sensuum externorum, neque sermonibus filiorum huius seculi, sed *conversi ad cor* consulunt de omnibus rectam rationem, consulunt fidem divinitus inspiratam, consulunt ipsam veritatem, quæ Deus est.

Tertius perfectorum, sive qui perfectè *ad cor suum convertuntur*, & pacem, quæ *exsuperat omnem sensum*, Philip. 4. v. 7. gustare incipiunt, qui in corde suo erigunt tabernaculum Deo, & ex imagine, quæ est anima rationalis, ad exemplar, quod est ipse Deus, alis contemplationis ascendant, & ibi pulchritudinem Creatoris infinitam attendentes, in ejus amorem ita rapiuntur, & accenduntur, ut omnia quæ foris sunt, nihili ducant; ita uni Deo vinculo charitatis inhærentes, ut rerum aliarum penitus obliviscantur. Tali vero modo affectorum hominum pacem, quam in Deo habent, nullam mundi preflura perturbare potest. Ita ferè Bellarm.

Sequitur v. 10. *Veruntamen* (pro sanè) Chald. *siquidem*, alii *utique* *propè timentes eum salutare ipsius*, ut *inhabitet gloria in terra nostra*, quibus suprà dicta confirmat, inquiens: sanè quidem salutare ejus, vel ipse Salvator Christus, præstò illis aderit omnigenis gratiæ auxiliis, tam ad salutem animi, quam corporis etiam conferendam; qui sancto, & filiali timore eum prosequuntur, legibusque, & doctrinæ illius obsecundabunt. Quod revera accidit per Christi in orbem adventum, quo, Joan. 1. v. 14. *Verbum caro factum habitavit in nobis, ac nobiscum* per dulcissimam conversationem suam, & omnibus *quotquot eum receperunt, potestatem dedit filios Dei fieri.* Et quæ propinquior potuit esse præsentia,

sentia, imò cognatio? Quin & per eundem adventum salus corporum, & gratia sanitatum præsentissima, & vicinißima omnibus credentibus, & sperantibus in eum exhibita est: tot leprosis mundatis, cæcis illuminatis, ægris sanatis, mortuis excitatis &c. Quæ etiam Adventus sui signa discipulis S. Joannis nomine Magistri sui rogantibus. *Tu es qui venturus es, an alium exspectamus*, dedit Christus Matth. II. v. 3. 4. *Euntes renunciate Joanni, quæ audistis, & vidistis; Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.* Ita propè fuit, & præsto salutare ipsius, cum fiducia, & timore accedentibus ad eum; & inhabitavit, vel dilatata est gloria tantorum, & tam illustrium miraculorum, quæ patravit. Vel ipsa gloriosa Majestas DEI Christus corporaliter inhabitavit in terra nostra Palæstina, & sic vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre plenam gratia, & veritatis, Joan. I. v. 15. Ex quibus in hunc versiculum dictis colligere est, Tertium arcanum & mirandum, qui sunt Effectus Incarnationis admirabiles, eorumque sapientissima, juxta ac æquissima dispensatio.

Hinc ad Quartum progreditur, qui est *modus*, qui in decernendo divino Incarnationis arcano intercurrit, v. II. *Misericordia & Veritas obviaverunt sibi, Justitia & Pax osculatae sunt.* Quibus exponit administras hujus mysterii præcipuas. Nam etsi omnia in Deo attributa ad illud concurrerint, suamque operam contulerint, præcipuas tamen in illo conciliando partes habuerunt, *Misericordia & Veritas*, itemque *Justitia & Pax*; Misericordiæ quidem, sive Bonitati, & Benignitati Dei primæ meritò debentur, quæ Deum præcipuè impullit ad succurrendum afflictissimæ naturæ humanæ, quæ Dæmonis astu, & invidiâ in tantas calamitates præcipitata erat. Cui meritò etiam Apostolus proximè adscribit, velut primario motivo, opus redemptionis nostri. Veritati etiam, vel Veracitati in præstandis promissis non minus idem debetur beneficium. Hæ ergò primum obviaverunt simul, seu simul convenerunt, & conspirarunt, ut humano generi succurreretur, & ad illud redimendum Messias mitteretur. In idem consenserunt mutuo fœderis osculo *Justitia, & Pax*, tametsi diversis inter se studiis diffiderent, dum altera ad abolendum peccatum primi hominis clementiam; altera Vindictam efflagitaret; Hæ igitur in hoc amicissimè convenerunt, ut Verbum Divinum in

assumpta carne nostra humanum genus misericorditer, ex merissimo amore, & benignitate, ita liberaret, ut tamen per passionem, & mortem pro illo obitam Justitiæ Dei punitivæ plenissimè satisficeret, in quod fœdus sapientissimè à sapientia Dei adinventum, uno animo consenserunt, illudque amicissimo pacis osculo sanciverunt. Ut sic ex misericordiâ divinâ erga genus humanum universum, propter Veritatem, & Fidelitatem promissionum Dei, pax ex remissione peccatorum nobis cum Deo constitueretur, interveniente passione, & morte filii Dei, *qua Justitia divina plenè*, & ad rigorem satisficeret. Hunc sensum elegantissimè expressit S. Bern. ser. I. in Annunt. ubi postquam ad crebram interpellationem Misericordiæ, quæ sine cessatione pio susurro paterna Dei pulsans viscera clamabat pro humano genere afflicto: Nunquid obliviscetur, misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Nunquid in æternum projiciet Deus, aut nō apponet, ut complacitior sit adhuc? coram Judice, Dei filio comparuissent Misericordia, & Justitia: utraque causam suam agens: Eget miseratione creatura rationalis, ait Misericordia, quoniam misera facta est, & miserabilis valdè. Venit tempus miserendi ejus, quia jam præteriit tempus. Econtrà Veritas oportet, inquit, impleri sermonem, quem locutus es Domine, totus moriatur Adam necesse est, cum omnibus, qui cum eo erant, qua die vetitum pomum in prævaricatione gustavit. Ut quid ergo ait: Misericordia, ut quid me genuisti, pater, citius perituram? Scit enim Veritas ipsa, quoniam Misericordia tua periit, & nulla est, si non aliquando miserearis: Similiter autem è contrario & illa loquebatur; Grandis controversia, & intricata nimium disceptatio, & non videbatur quomodo simul possent erga hominem Misericordia, & Veritas observari: Donec Judex inclinans se digito scripsit in terra verba hæc, quæ Pax ipsa legit in auribus omnium: Hæc dicit: perii si Adam non moriatur, hæc dicit: perii, si misericordiam non consequatur. Fiat mors bona, & habet utraque, quod petit. Sed quomodo fiet istud? nempè, si ex charitate moriatur quis, utique qui nihil debeat morti; Talis autem cum nec in cœlo à Misericordia, nec à Veritate in terra quæsitus inveniretur: Tandem qui dedit consilium, ferre debuit auxilium. Tunc ergo dixit: Ecce venio, non enim potest transire hic calix nisi bibam illum. Et tunc *Justitia & Pax osculatae sunt*, quæ non modice videbantur

tur hactenus dissidere. Hic S. Bern. discursus, interruptus licet interdum brevitatis causa: qui & hoc documentum subinfert: ut ferventiore zelo justitiam sectemur, velut quæ cum pace indissolubile amicitiarum fœdus inierit. Cui & illud S. Hieron. adjungi potest in Commentario versus hujus in hæc: *O quam præclara Amicitia, Misericordia! & Veritas obviaverunt sibi. Peccator es, audi quid dicat Misericordia; Sanctus es; audi quid dicat & Veritas. Nec si peccator es, desperes, nec si justus es, superbias.*

Post admirandum Incarnationis decretum ejusdem executionem non minus admirabilem, & cœlestis mysteriorum plenam denunciat: per præteritum tempus loco futuri, juxta ritum Prophetarum. V. 12. *Veritas* (qui est Christus, Sermo & Verbum Patris æternum, qui de seipso ait: *Ego sum Via, Veritas, & Vita*) *de terra orta est.* De Sanctissima Virgine ut S. August. quæ est terra illa nulli subjecta maledicto, uti nec erat illa è quâ primus Adam creatus fuit: Sed omni benedictione à Deo referta, juxta illud: *Benedixisti Domine terram tuam. Verbum, inquam, caro factum est.* Hæc enim purissima, & super benedicta terra progerminavit fructum suum (ut habent Hebr. Chaldæus, & Græcus) *fructum terræ sublimem Messiam*, non humanæ culturæ artificio, aut operâ, velut fruges nasci solent: sed cœlesti influxu, ut flores consueverunt in campis, quibus se sponsus cœlestis comparat, Cant. 2. v. 1. *Ego flos campi, & lilium convallium.* Sanctissimi spiritus, inquam, illapsu in Virginem; cum quo simul *Justitia de cœlo prospexit placido*, scilicet serenoque vultu, quæ diu irata latuerat; ita ut una cum Veritate, vel Verbo Incarnato Justitia Dei nos justificans, omnisque Sanctitas & Gratia, donaque cœlestia universa de cœlo in terras nostras delapsa sint. Per hanc enim humanum genus in gratiam receptum est, & verâ justitiâ dotatum; quam Fidei vocat Apostolus Charitati conjunctam; per quam Deus hominibus non solum peccata condonat, sed etiam Spiritum Sanctum impartitur, eosque sibi filios adoptat, & promptos, alacres & paratissimos ad omnium virtutum officia reddit.

Hinc etenim v. 13. *Dominus dabit benignitatem*, seu gratiæ suæ largitatem infundendo, benedictionemque in terram nostram, *& terra nostra dabit fructum suum*; id est, ut quæ antea, & huc usque sterilis, inculta, & horrida fuerat, uberrima, feracissimaque futura sit. Intelligendo
per

per terram homines habitatores terræ, qui copiosos bonorum operum fructus proferent: Qui Incarnationis effectus sunt non minus admirabiles. Quosnam porro fructus terra nostra prolatura sit, verlu 14. sequenti ultimo explicat: *Justitia ante eum* (Deum scilicet,) *ambulabit*, id est; Homines Dei gratiâ sic locupletati, ambulabunt ante Deum in omnigena perfectione, & justitia, juxta sensum præcepti à Deo Abrahamo dati: *Ambula coram me, & esto perfectus*, Gen. 17. v. 1. vel, Justitia antè oculos hominis justificati per gratiam Dei semper observabitur; & quasi facem illi præferens legem Domini, ut omnia faciat juxtâ regulam justitiæ, *ambulabit ante eum*, & sic ponet in via gressus suos, homo securus, & gaudens, ut perveniat feliciter ad patriam cœlestis beatitudinis; id est, à semitis perfectionis, & germana solidaque justitia non deflectet.

Affectus Admirationis & Gratiarum actionis,
ex S. Aug. Med. cap. 16.

„ **O** Admirabile mysterium! O inenarrabile commercium! O mira
 „ semperque miranda, semperque amanda divinæ propitiationis
 „ benignitas! servi digni non fuimus, & ecce filii Dei facti sumus, heredes
 „ quidem Dei, coheredes autem Christi: Unde hoc nobis, & quis nos ad
 „ hoc perduxit? Benedico nomen sanctum tuum in æternum, & glorifi-
 „ co ex toto corde meo, omnipotens & misericors Domine, pro inenar-
 „ rabili charitate, quâ instigante, *Misericordia, & Veritas obviaverunt sibi*,
 „ *bi*, in admirabile fœdus, & *Justitia ac Pax osculatae sunt*, non minus mi-
 „ rabili conjunctione Divinitatis, & humanitatis in Unitate personæ, quâ
Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus,
gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratia, & veritatis.

O R A T I O.

DEUS qui Unigenitum Filium tuum pro nobis incarnari voluisti, ut nos ex hostium nostrorum, Daemonis, Peccati, & Mortis eriperet servitute; Convertte ad te corda nostra Deus salutaris noster, ut tam admiranda mysteria & beneficia, quibus Misericordia & Justitia occurrerunt sibi, & Veritas de terra benedicta Maria Virgine orta est, ita recolamus, ut etiam terra nostra per benignitatem tuam, dignos gratiarum actionis, & bo-

eorum operum fructus progerminet, ut in iustitia & sanctitate coram te semper ambulemus, Amen.

IN PSALMUM LXXXV.

Inclina Domine aurem tuam &c.

MEDITATIO LXXXVII.

Perfugium afflictorum, cœleste subsidium.

Argumentum Psalmi.

David in afflictione positus, sive in persecutione Saulis, sive Absalonis sive quavis aliâ, ad Deum per hanc Orationem confugiens, 1. Variis eum rationibus flectere ad sibi succurrendum conatur; 2. Precatur in his, innocentiam vitæ, & virtutis amore, se communiri; & ab hostibus vindicari, ut inde Dei Potentia & Misericordia omnibus innotescat.

Punctum I.

CONsidera perefficaces rationes quibus ad succurrendū sibi Deum, permovere studet in tribulatione sua David, & primam à miseriâ suâ & egestate ducit: v. 1. *Inclina Domine aurem tuam* (ad preces meas infimas licet, & indigni homuncionis, Tu tantæ Majestatis te demitte) *quoniam inops* (consilii) & *pauper* (seu destitutus omni auxilio humano) *sum ego*. Et quasi Lazarus aliquis ulcerosus, & mendicus, ab omni ope derelictus, humi stratus, ante te Excelsissimum Dominum, in summo throno gloriæ, super omnes cœlos elevatum jaceo. Quæ sanè ratio ad Deum permovendum plurimū valet: *Oratio enim humiliantis se penetrat nubes*, Eccles. 35. v. 21. Et ad quem, inquit Dominus, Isai. 66. v. 2. *respiciam, nisi ad pauperculū, & contritum spiritu, & timentem sermones meos? cœlum enim sedes mea*. Antè præmiserat; *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit*, Psal. 137. v. 6. ut idem David testatur id, quod etiam spiritu eodem doctus Abraham observavit, dum lo-

cuturus ad Dominum *se cinerem, & pulverem* esse prius meminit, & coram Deo protestatus est, Gen. 18. v. 27. *Loquar ad Dominum meum cum cinis, & pulvis.*

Secunda ratio à propriâ item personâ sumitur, quod Deo scilicet mancipatus sit, ideoque curæ illi esse debeat. V. 2. *Custodi animam meam,* (id est vitam meam) *quoniam sanctus sum*, sive tuo cultui totus consecratus per legem, Circumcisionem tibi fidelis in religione, & lege tua sancta à te traditâ. Vel studiosus sanctitatis, & Justitiæ, vel per ceremonias, & sacrificia lustratus. Quod multò sincerius in lege nova Christiano licebit dicere, quoniam *sanctus sum*, sanctificatus, & justificatus sanguine Christi, sanctificatus per baptisma, & gratiam sanctificantem, & Sacramenta alia. Sanctæ item religionis, & Christianæ fidei professione; & membrum Ecclesiæ tuæ sanctæ. Item sanctus, & dedicatus tibi per ordinem sacrum, per vota religiosa, per charitatem, & conjunctionem tecum. Unde de re, quæ tibi consecrata, dicataque, & tot peculiaribus titulis tua prorsus est, meritò sollicitum te magis esse convenit.

Subdit tertiam ex eodem capite: *Salvum fac servum tuum*, (qui res tua est) *Deus meus sperantem in te*, eod. versu 2. q. d. Non solum quia res tua sum, velut servus est domini sui, sed etiam quia tu Deus meus es, in quo spem omnem locatam habeo. Salvum me facere teneris, ut fidelis sis, & ne confundar in spe mea de te conceptâ. Justum itaque, ac fidelem te demonstra.

Sequitur quarta; v. 3. *Miserere mei, quoniam ad te clamavi tota die.* q. d. Si te minus ista moveant, moveat te saltem continuatus ad te clamor meus, qui totis diebus, seu assiduè, & omni tempore ad te effunditur, ut saltem propter importunitatem illam meam te capere miserationi mei debeat, & sicut amicus ille Luc. 11. v. 8. noctu interpellatus ab amico propter panes accommodandos, si non eo quod amicus ejus esset, propter improbitatem tamen ejus in pulsando, & petendo surrexit, deditque illi quotquot habebat necessarios. Aut sicut judex ille, Luc. 18. v. 5. tantâ viduæ pauperculæ instantiâ sollicitatus, etsi cæteroqui nec Deum timeret, nec homines revereretur, eam tamen vindicavit ab adversario propter molestiam continuatæ sollicitationis: ita tu, inquam, *Miserere mei, quoniam ad te clamavi totâ die, & latifica animam servi tui, quoniam ad te animam meam levavi*, v. 4.

Quæ est quinta ratio, q.d. cum in nullâ re creatâ solatium, aut quietem meam constitutam habeam, sed ad te super creaturas mundi hujus per amorem, & desiderium levaverim me, mentemque meam; ne sine solatio, & lætitia spirituali in tantis vitæ hujus afflictionibus, & angustis, sinas me deficere, & contabescere. Rectè enim, & jure suo à te petere consolationem, & lætitiâ spiritualem potest. Qui nullâ tenetur concupiscentiâ rei creatæ, nec affixus affectu inordinato ullis mundi voluptatibus est. *Beati enim qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*, Matth. 5. v. 4. Hactenus à persona propria; nunc deinceps à Dei ipsius personâ rationes affert, & motiva.

Quoniam tu Domine suavis (hebr. *bonus, beneficus, & mitis*, propitiabilis ut Hieronymus ex hebræo) *& multa misericordie omnibus invocantibus te*, v. 5. Certè etsi tûm suavitatem, & dulcedinem; tûm benignitatem, & beneficentiam; tûm misericordiam suam invocantibus se ostendat Deus: tûm vel maximè se mitem, & propitiabilem declarat, ut notat S. Augustinus, quod orantes nos non repellat, cûm tam sæpè inter orandum ad alia cogitanda mentem avertamus. Quapropter, infert: *Auribus percipe orationem meam, & intende voci deprecationis meæ*, v. 6. seu, ut Hier. *Ausculia vocem deprecationum mearum*, quæ est repetitio versiculi prioris aliis verbis: quam confirmat iterum experimento suo. Nam *In die tribulationis meæ clamavi ad te, quia exaudisti me*, versu 7. Id est, semper me audire solebas, etiam tempore periculosissimo tribulationis meæ; Porro benignitati, & misericordiæ in exaudiendis Orationibus addit Potentiam, pro septimo Motivo, illamque ostendit per comparisonem cum diis aliis, sive falsis, qui sunt Idola, & dii gentium dæmonia; sive veris, qui tales sunt participatione potentiæ, & auctoritatis divinæ; quales in terris sunt Principes & judices; In cœlis SS. Angeli, qui deorum nomine intelligi possunt, sed nec in potentiâ, nec in operibus comparari cum Deo vero possunt. V. 8. *Non est, inquit, similis tui in diis Domine*, neque in Essentia, neque in Sapientia, neque in Potentia, quâ maximè hic affert, neque in operibus. Nam subdit: *Neque est secundum opera tua*, v. eod. Qui scilicet tibi componi possit: seu, non est aliquod aliquando ab ullo illorum profectum, quod tuis operibus æquiparari possit, ergo neque in potentiâ, neque in operatione, ullus est tibi similis; quod probat à judicio universorum, qui idcirco con-

vertuntur, & agnoscunt, & adorant Deum! v. 9. *Omnes gentes quascunque fecisti venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt te.* Provo-
catâ scilicet operum tuorum magnitudine, & miraculis, agnoscant te ve-
rum esse Deum, & accedent ad cœtum Ecclesiæ tuæ, veram amplexæ re-
ligionem, in quâ adorabunt, colent, & glorificabunt te Deum verum, re-
lictis Idolis & diis falsis; Repetit causam hujus, v. 10. *Quoniam magnus es
tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus.* Id est te verè magnum, & Deum
solum esse testabuntur mirabilia opera tua, quæ patraſti propter quæ te
talem profitebuntur.

*Affectus Prophetæ ex rationibus jam
expositis.*

Punctum II.

CONsidera substantiam petitionis, seu quid oret Prophetes, cujus
gratia tot ob rationes audientiam flagitavit; *Deduc me Domine in
via tua, & ingrediar in veritate tua; latetur cor meum, ut timeat no-
men tuum,* v. 11. Quibus primò postulat dirigi in via Dei, ne in hac pe-
regrinatione & exilio aberret fortassis à patriâ. Hanc deductionem
porrò explicat Hebræus, qui legit: *Doce me legem tuam,* significans viam
in quâ dirigi, & deduci postulat esse viam mandatorum, in quâ ita diri-
gatur, ut eam intelligat, velit, & ingrediat, in eaque progrediatur
duce gratiâ: Veluti etiam Psalmo 118. v. 33. orat; *Legem pone mihi Do-
mine viam justificationum tuarum: & exquiram eam semper. Da mihi in-
tellectum &c.* *Deduc me in semitam mandatorum tuorum:* quod est alte-
rum postulatum, quod subjungit: *Et ingrediar in veritate tuâ,* id est, pro-
grediar in verâ fide, & vera religione: vel progrediar in verâ viâ, confi-
sus de veritate eorum, quæ promisisti.

Tertium. Quod orat, est lætitia cum timore conjuncta; *Latetur cor
meum, ut timeat nomen tuum.* q. d. Cum sine refocillatione solatii & læ-
ritiæ spiritualis decurrere viam mandatorum tuorum non possim, quin
deficiam in via lassatus, rogo, ut reficias interdum languentem animam
meam illo solatio. Verum ita, ut non desinam timore filiali te prosequi.
Non peto ergo lætitiam mundanam, quæ homines reddit audaces, &
temerarios; sed lætitiam sacram, quæ facit timidos, & reverentes erga
Deum.

Deum. Hinc neque peto, vel affecto consolationem propter consolationem, sed ut per eam confortatus timeam porrò nomen tuum, & timendo te non offendam, sed in via mandatorum tuorum strenuè progrediar, vel, ut hoc sit unicum gaudium meum, cum timore & reverentiâ colere nomen tuum. Seu *servire tibi cum timore, & exultare cum tremore.* Hebræus Codex habet, *Vni cor meum*, pro *latetur cor meum*, vel ut S. Hieron. *Vnicum fac cor meum, ut timeat nomen tuum*, id est, fac ut sine respectu vano, ac mundano ad alium, tota, & in unum tuum collecta respectum intentio mea, in te tantum feratur; ut non pars cordis mei una mundum, alia te Deum respiciat, & vereatur? Sed totum te unicum. Vel, ut alii explicant: *Vni cor meum*, ut scilicet abjectâ omni aliâ cogitatione, & studio, te unum amem, & colam, & in omnibus rebus nihil nisi te unum respiciam. Flamin. Ex quo petitum quartum deducitur; Hæc si à te impetravero, v. 12. *Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum*; quibus in gratiarum actionem perennes, & ex toto cordis affectu profectas, devotissimas laudes, & divinorum attributorum, Misericordiæ, Benignitatis &c. glorificationem appromittit. Nihil enim ad promerenda Dei in nos beneficia conducibilius, quam memorem, gratumque se Deo exhibere.

Nisi forte & hunc versum postulatis additum velimus, velut petitum quintum, & pro *confitebor & glorificabo*, *confitear & glorificem*, legere, quæ temporum commutatio Hebræis nō insolida, neque infrequens est, sicuti pro *latetur*, versu præcedenti Hebr. *latabitur*, & S. Hier. *latatus est*, legit.

V. 13. *Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiore.* Quibus causa gratiarum actionis & glorificationis redditur; quod sine suis meritis, ex mera misericordia eripuerit Deus animam suam, vel se *ex inferno inferiori*, id est, à morte, & sepulchro, quod infernus vocatur, eo quod infrà terram sit; vel à peccatis (causa pro effectu) ob quæ inferiorem in infernum descensus erat, nisi gratis ex misericordia Dei, per gratiam ejus justificatus fuisset, vel à morte æterna, & inferni damnatione, quam per peccata commeruerat David, vel commeriturus erat, nisi divinâ gratiâ præventus fuisset. Vel, ut legit S. Hieron. de *inferno extremo*, id est extremis ex periculis, in quibus versabar, velut ab inferis revocaſti me.

Addit Petitum sextum, liberationem ab hostibus, quos versu 14. describit: *Deus iniqui insurrexerunt super me*, seu contra me, Hebr. *superbi*, qui effrænati libidine, audaciâ, & superbiâ, nullis continentur virtutis, aut timoris Dei repagulis. *Et Synagoga potentium quæsierunt animam meam*, id est, congregatio & cætus, ut habet Hebr. *terribilium*, & *truculentorum Tyrannorum* vitam mihi eripere conati sunt, & non posuerunt te in conspectu suo, eod. v. 14. Ut scilicet, memores tui timerent te omnia videntem, & vindicantem. Ab his ergo hostibus arrogantia, & audaciâ præfractis; numero, robore, & immanitate efferatis, & barbaris; ignorantia, & contemptu Dei excæcatis, & obduratis: ut liberetur, quinque Dei attributa in totidem motiva, & rationes affert.

Versu 15. *Et tu Domine* 1. *Deus miserator*, Hebr. *pater & paterno affectu velut filios, homines à te creatos complectens*. 2. *Misericors*, id est, gratificator, seu gratiæ largitor, ex iisdem hebræis fontibus. 3. *Patiens*; id est, tardus ad iram, & vindictam, Hebr. *longus naribus*, quæ pro irâ sumuntur, uti alibi dictum. 4. *Multa misericordia*, vel *multus in misericordia*, & *beneficentia gratuita*, juxta Hebræos, id est, beneficentissimus, etiam in immerentes. 5. *Denique Verax*, seu *Fidelis* in servandis promissis. His inquam, tam suavibus, omnique plenis solatio motivis, & in spem certam erectus ex parte sua, & ex parte Dei ad illum commovendum perefficacibus, obsecrat, inquit.

V. 16. *Respice in me, & miserere mei*; q. d. Cum tu Domine Deus tam paterno affectu in tuos tibi adhærentes, fidelesque servos feratis; ut hinc tam facilis ad gratiam, inde tam tardus ad iram; Hinc tam liberalis, & multus in pollicendis misericorditer omnibus gratiis, inde tam fidelis in præstandis promissis, existas; non avertes, scio, benignissimos oculos tuos à me; sed iis me placitè, amanterque respicies, & mei misereberis. Hoc autem est, quod peto:

Da imperium tuum puero tuo, & salvum fac filium ancilla tue, vers. 16. Hebr. & LXX. *Da fortitudinem tuam servo tuo*, non enim petit regnum aliquod, aut imperium, ut verbum latinum significat, sed robur, & fortitudinem ad resistendum generosè hostibus, quos ante descripsit; vincendumque, ac subjiciendum eosdem. Et hoc modo *salvum fac filium ancilla tue*, id est, salva me, duplici titulo tibi mancipatum, ac servum: tum quod tuo servitio adscriptum me profitear; tum quod genere,

re, & origine servus tuus sim, utpote ex serva natus: seu verna, & natus servus, quo modo etiam Psal. 115. v. 16. de se ait: *O Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.*

Denique concludit per postulatum ultimum, quod præcedentium summarium est: v. 17. *Fac mecum signum in bonum*, id est, ede signum aliquod tui erga me favoris, & benevolentiae, illustre, ac singulare, quo velut certo argumento cognoscant mecum omnes te mihi propitium, & me tibi curæ esse præcipuæ. *Ut hoc videant, qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.* Quibus verbis specificare videtur, quale signum petat: nimirum, vel auxilium, & liberationem ab hostibus per insignem aliquam victoriam ab illis reportatam, quo manifestet Deus etiam exterius suam, tum potentiam, tum benevolentiam, & curam erga Davidem non sine inimicorum, & malevolorum evidenti hujus cognitione, & confusione idcirco, ac dolore; *ut videant quoniam tu Domine adjuvisti me*, vel certè si ab hostibus me non putes esse penitus liberandum, da saltem illam in tribulationibus animi constantiam, æquitatem, & gratiam solatii, lætitiæque spiritualis, quam supra versu 4. petivi: *Latifica animam servi tui*, quæ etiam in ipsâ vultus serenitate resplendeat, ut visâ hac animi mei tranquillitate, & patientiâ, in faciem, externosque mores prorumpente, tanquam ex signo clarissimo perspiciant, omnes eorum injurias, calumnias, vexas, in me contortas, in gaudium, & solatium à te mihi converti, & ipsi de suâ malevolentia erubescant & confundantur, doloreque contabescant. *Quoniam tu Domine consolatus es me.*

Hæc postulata Davidica sensu spirituali anima Christiana sibi applicare non difficulter potest; partim à Deo flagitando, ut adjuvante gratiâ illius cœlesti viam perfectionis Evangelicæ cum sancto, & filiali timore; cum lætitiâ spirituali; cum sincera in Deum solum intentione; cum gratiarum actione ob beneficia ab eodem tanta, tamque multiplicia sanctè feliciterque decurrat; partim ut ab hostium spiritualium superbiâ, malevolentia, numero formidandorum maximè infestationibus, & truculentâ tyrannide liberetur, vel profligatis illis, aut subactis; vel toleratis, cum patientia, æquanimirate, resignatione, lætitiæque spirituali, ad ipsorum confusionem, & invidiam doloremque: adhibitis titulis tum ex parte Dei, spe, solatioque plenissimis; *Quia Deus miser-*
rator

rator & misericors, patiens, & multa misericordia & verax est. Tum etiam ex parte sua, quia servus illi titulo non simplici mancipatus, & verna-ancillæ suæ, ancillæ, inquam, Ecclesiæ fidelis filius; vel filius ancillæ religionis matris suæ, ad Dei singulare servitium devotæ & destinatæ cum filiis suis; seu filius ancillæ Mariæ Virginis, quæ evecta in matrem Dei, ancillam Domini se dixit; & in matrem servorum sub cruce à Christo filio nobis hæreditate relicta est. Huic ergo puero suo, ut det imperium, & robur Deus contrà hostes, & faciat cum eo signum in bonum, signum sanctæ crucis, signum redemptionis nostræ; quo viso dæmones, qui nos oderunt, confundantur, in quo signo vincamus, per quod signum crucis liberemur ab inimicis nostris. Hoc signum faciat nobiscum in bonum, cum apparebit in die novissimo signum filii hominis, qui factus est homo idcirco, ut esset nobis signum Achaz. ab Isaia cap. 7. v. 14. promissum. *Dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet, & pariet filium &c.* signum denique in bonum nobiscum faciat animi tranquillitatem, resignationem, & lætitiā, hæc enim in homine justo, atque in tribulatione posito clarissimum sunt signum divinæ gratiæ.

Affectus sensus mystici jam expositi.

ORATIO.

Deus humilium, & inopum Sanctorum tuorum in te sperantium, & clamantium ad te refugium, & virtus: custodi, & letifica animas servorum tuorum, ut timeant nomen tuum; quia suavis es, & mitis, & miserator, & misericors, & patiens, & multa misericordia, & verax; Respice in nos, & miserere nobis, ut salvos nos facias ab inimicis nostris, qui sumus servi tui, & filii ancillæ tuæ, ut videant omnes, quia tu Domine adjuvisti nos, & consolatus es nos.

IN PSALMUM LXXXVI.

Fundamenta ejus in montibus sanctis &c.

MEDITATIO LXXXVIII.

*Sionis novæ felices Incolæ.**Argumentum Psalmi.*

Sub Typo Hierosolymæ terrenæ, bene exstructæ, munitæ, florentis, populosæ cantatur encomium Ecclesiæ Christi; seu militantis, seu triumphantis, cujus Incolæ meritò idcirco felices dici possunt.

Punctum 1.

CONsidera quam sibi meritò gratulari possint præ Hierosolymitanis civibus, sanctæ Sionis Ecclesiæ indigetes, ob habitationem suam nunquam satis dilaudandam tam præclaræ urbis, quam per allegoriam, & comparisonem cum dilectâ suâ Sion describit, & dilaudat David. Et primo à situ. V. 1. *Fundamenta ejus* (Hierosolymæ civitatis, quam contemplantur, & raptus in admirationem, nominare omittit) *in montibus sanctis.* Scilicet (ut Historici cum Josepho) Moria & Sione, quæ montes Deo consecrati, & dedicati erant, ut verus cultus divinus in eis exerceretur. q. d. S. Vates ex sacro entusiasmo ad se rediens: O quam præclara, quam admiranda, quam amanda est nova Hierusalem, quam conspexi lumine S. Spiritus illustratus, quam longè excellentior præ mea illa, quam ego vel ædificavi, vel amplificavi. Mea quidem ista in collibus duobus Moria, & Sione fundata est: Illa autem præter geminos montes altissimos firmissimorum fundamētorum, quorum alterum primum est Christus, (de quo 1. Cor. 3. v. 11. *Fundamentū aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus*, alterum Vicarium, & secundarium, quod est ejusdem in terris Vicarius, S. Petrus (de quo Matth. 16. v. 18. Christus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*), præter hæc duo, inquam, duodecim alia insuper fundamenta habet, ut simili vidit in ecclasi S. Joan. Apoc. 21. v. 14. Et

civitas habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum Agni. Adstipulante gentium Doctore ad Ephes. 2. v. 19. *Estis ci-
ves Sanctorum, & domestici Dei, super edificati super fundamentum Apo-
stolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu*, quem
simul esse fundamentum primarium, seu angularem lapidem sustentan-
tem in imò ædificio, simulque angularem lapidem connectentem u-
trumque parietem, in summo nihil inconveniens est in fabrica spiritua-
li, quicquid in corporali ædificio id fieri non possit. Hi duodecim primi
Ecclesiæ constitutores, propagatoresque Apostoli, montes illi, sancti
sunt, excellentiâ, & autoritate sublimissimi, simulque virtute, & Chri-
stianâ perfectione sanctissimi, in quibus, quorumque doctrinâ fundata
nova Jerosolyma est. *Fundamenta ejus in montibus sanctis*, non in are-
na, ut corruere possit. Ab his montibus etiam civitas illa nova, sancta-
que, & aëris salubritatem, ob doctrinæ sanissimam, & amoenitatem pro-
spectus, & ob virtutum exempla jucundissima, & conspuitatem, ob
magnifica facta, & miracula sortitur, tantam, tamque eximiam, ut illi
nulla, nec Hierosolyma mea, nec civitas alia conferri ullo modo possit,
& hæc quidem à situ januæ laus est.

Altera est à munitione portarum, quibus non minus fortissimis plu-
rimisque communita est, ut dici de ea possit, *quoniam confortavit seras
portarum tuarum* Psal. 147. nam *diligit dominus portas Sion super omnia
tabernacula Iacob*. eod. v. 2. id est amat Deus Sion civitatem munitam,
tum quod excelso loco sita sit (præcellunt enim montes utpote situ, &
natura loci muniti, cæteris locis demissioribus, qui arte tantum vallis, &
muris sunt cincti) tum quod iisdem vallis, & portis insuper firmissimis
communita, & inexpugnabilis sit, diligit hæc inquam Deus *super omnia
tabernacula Iacob*, seu filiorum Israel, qui in perfectione ad terram san-
ctam tabernacula habitabant, quæ licet pulchro ordine disposita essent,
quando iter faciebant, erant tamen mutabilia, & temporaria, & quæ
muris, portisque carebant. Ita Deus Ecclesiam diligit præ synagoga,
æut tabernaculo temporario, & mutationi destinato, & mox abolendo:
Ecclesia verò firmissimis fundamentis *supra petram edificata* ita est, ut
portæ inferi adversus eam prævalitura non sint. Quod de Ecclesiæ trium-
phantis firmitate, nulli prorsus mutationi obnoxia adhuc verius est, ad
quam idcirco aspirabant veteris testamenti Patriarchæ, teste Apostolo
ad

ad Hebr. II. v. 10. *Exspectabant enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex, & conditor Deus.* Portas porro novæ Sionis 12. vidit S. Joannes Apoc. 21. per quas communiter Interpretes illius loci, & S. Augustinus in expositione hujus Psalmi 12. Apostolos intelligunt, quia per illorum verissimam, & firmissimam prædicationem intramus omnes in Ecclesiam Dei, ut benè Bellarmin. neque obstat eosdem simul esse fundamenta, & portas in hoc ædificio spirituali, sicut neque quod Christus se ostium dicat, Joan. 10. Verissimum enim id est, ratione meritorum ipsius, per quæ omnes intrare per hanc portam necesse est, nec magis inconveniens est (ut S. August. observat) esse unam portam, & 12. quam esse fundamentum unum, & simul 12. quia sicut dum super Apostolorum doctrinam & prædicationem ædificamur, atque fundamur, ædificamur fundamurque super Christum, ita dum per prædicationem eorundem Apostolorum intramus in Ecclesiam, per Christum ingredi dicimur, qui in Apostolis loquitur, & prædicat; uti S. Paulus 2. Corinth. ultimo v. 3. indicat: *An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus?* Non enim se ipsos Apostoli prædicabant, sed Christum: merito igitur diligit Deus, & longè chariores habet *has portas Ecclesie sue*, quam unquam habuerit synagogam universam Moysis.

Tertium laudis caput conglobata encomia continet, quæ S. Prophetæ spiritu prophetiæ quasi ebrius, simul sine ordine eructat, admiratione florentissimi status Sionis attonitus, undè & cœptam ex abrupto dicendi formam in Apostrophæ ad ipsam civitatem commutat: *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei!* v. 3. q. d. Multa magnaque sunt encomia, quæ de gloria, & magnificentia tua circumferuntur florentissima civitatum, ut quod primaria Religionis sis sedes, quod sis domus (illud enim additum *Dei*, hebr. Excellentiam significat) sacrificiorum, cultusque divini, quod in te templum Domini, tabernaculum foederis, & arca testamenti, aliaque id genus conserventur, quod sis simul sedes, & civitas regia, ac sacerdotalis, & quod in te (id quod præcipuum est) Christus orbis Salvator, & Messias prædicaturus, miracula factururus, redemptionem generis humani operaturus, passurus, moriturus, sepulchrumque habiturus sit, & Spiritum denique Sanctum super commorantes in te primos Christianos missurus, suæque Ecclesiæ novæ in te fundamenta positurus. Omnino *gloriosa & magnifica sunt hæc, quæ de te dicta sunt,*

mihi que revelata. Sed longè gloriosiora sunt quæ per hæc veluti per Typos, & figuras adumbrantur in Ecclesia Christianorum, vel nova Sione olim futurâ. Hæc enim veri cultus divini, veræque religionis unica sedes est, hæc genuina filiorum Dei familia, in quâ veri *adoratores Dei* commorantur, qui eum adorant *in spiritu & veritate*, Joan. 4. v. 24. Hæc sacrificiorum Deo gratissimorum, illius præsertim, quo *Agnus occisus ab origine mundi* Apoc. 3. Unigenitus filius ejus ipsi quotidie immolatur, domus est: hæc civitas regia, & sacerdotalis, in hac verum propitiatorium, tabernaculum, & Arca fœderis, jugiter asservatur, Christus, inquam, Deus, & homo, in sanctissimâ Eucharistiâ; In hac remissio indubitata peccatorum, gratiarum cœlestium omnigenarum thesaurus, & participatio operum admirabilium, sive quæ ad corpus, sive quæ ad animam spectant, patrationes prodigiosæ, & miracula, in hac denique Deus ipse erit omnia in omnibus, bonis omnibus omnes impertiens, *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt*, 1. Cor. 2. v. 9. O verè gloriosa! verè mirabilia! magnalia sunt illa, *quæ de te dicta sunt, civitas Dei*, non solum florentissima, & excellentissima civitatum, sed vera Dei commoratio.

Affectus amoris sanctæ Sionis ex S. Aug.
Med. c. 25.

„**M**Ater Jerusalem, civitas sancta Dei, charissima sponsa Christi, te
„amat cor meum, pulchritudinem tuam nimium desiderat mens
„mea; O quam decora, quam generosa, tu es! quam gloriosa de te di-
„cta sunt! tota pulchra es, & macula non est in te.

Punctum II.

Considera frequentiam, & populorum omnium affluxum ad Sionem sanctam, quem post firmitudinem, situs amœnitatem, & munimenta, florentissimumque ejusdem Sionis statum, in quartum caput laudis adduxit porro, & deprædicat ejus amator, & admirator S. David, v. 4. *Memor ero Rahab & Babylonis scientium me.* Quibus nunc *quartum encomium* deprædicare incipit, quod soli Ecclesiæ convenit propriè, non terrenæ Sioni, scilicet eam ex omnibus terrarum orbis filios parituram, vel incolas suscepturam, qui transitori sint in cives, hæredes, & filios Dei,
nec

nec jam futuri, ut loquitur Apostolus Ephes. 2. *Hospites & advena, sed cives Sanctorum, & domestici Dei.* Unde Deum ipsum loquentem inducit, & pollicentem, se Ægyptios, & Babylonios, cæterasque nationes (quarum immemor, & quasi oblitus videbatur, dum in tenebris errorum eas versari tam diu permisit,) ad Ecclesiam suam aggregaturum. *Memor ero Rahab & Babylonis* (per Rahab enim non intelligitur mulier illa Chananæa, quæ exploratores Josue excepit hospitio in Hiericho, Josue 2. sed Ægyptii, sic dicti à Rege Rahab, cognominato à superbia, Rahab enim superbum significat) quos simul cum Babylonis, cæterisque gentibus, quas versu sequenti enumerat, puta Palæstinis, Tyriis, Æthiopibus &c. Deum in Ecclesiâ novâ agnituros prædicit, ut hic sensus sit: Memor ero gentium illarum jam dictarum, quæ me scient, & cognoscent per fidem in Ecclesia. Memor, inquam, ero earum in conscribendis civibus electis Sanctæ Hierusalem Ecclesiæ meæ. Vel juxta græcum, & LXX. in dativo *scientibus me*, id est, cum cognoscentibus me, vel apud cognoscentes me Apostolos, Apostolicosque viros, quibus manifestabo, etiam hos à me electos esse, ut in numerum fidelium meorum referantur, uti S. Petro Apostolo ostendit in linteo, in quo erant quadripedia, & serpentina terræ, quæ jussus occidere, & manducare, Act. 10 v. 13. ad conversionem Cornelii Centurionis ei significandam, adventantibus jam propè legatis ab eo missis. *Ecce enim, alienigena, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic*, vers. 4. Sensus ferè idem est, scilicet: Philistæos, aut Palæstinos, qui alienigenæ dicebantur, quod è Capadocia in Palæstinam irruperint, & Tyrios Æthiopesque illic, i. e. in Ecclesia præsentibus fuisse, pro futuri sint præterito loco futuri posito more Prophetico per fidem, & regenerationem novam, sic enim in hebræo legitur, *nati fuerunt illic*. Id est, non tanquam peregrini, & advenæ, sed tanquam cives, & domestici recensiti sunt, factique per baptismum sanctæ Sionis incolæ, & Ecclesiæ filii, per novam generationem renati ex Deo, per Christum. Hanc etiam diversarum gentium ad novam Ecclesiam accessionem cum admiratione ab omnibus deprædicandam affirmat sequenti. v. 5. *Nunquid ad Sion dicet*: (supple omnes, qui hæc viderint) vel, ut vertit Pagninus, Chald. & Hier. *Sioni dicetur*, congratulando illi scilicet, aut, ut Symmachus, *de Sion autem dicetur*: velut fœcunda tam multorum filiorum matre, sic enim nomen *mater ad Sion* Græcus, &

S. August. addunt *mater Sion, homo, & homo natus est in ea*, id est, quamplurimi homines phrasi hebraica: quâ etiam ponitur pro homo Isch, id est, viri, nempe strenui, excellentes scientiâ, robore, virtute &c., *nati sunt in ea*, velex ea prodierunt per generationem spirituales, ut antè dixi. *Et ipse fundavit eam Altissimus*, seu firmam inconcussamque reddidit contra insultus hostiles, idque ope, & sapientia altissimi, non hominum artificio perfectum est: Ut propterea perpetuò permanens, nec ullâ, vel vetustate corrumpenda, vel hostium oppugnatione opprimenda sit, ut Petro promisit Christus apud Matthæum. Cardin. Bellarm. ex Sanctis Patribus græcis, latinis hunc versum ob interpunctionem textus hebraici, & græci, sic censet legendum, & exponendum; *Nunquid Sion*: vel ad Sionem *dicit homo*: tanquam rem miram, novam, & à sæculo inauditam hanc, scilicet: *& homo natus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus*, id est, Christus secundum humanam naturam in ea natus est, qui secundum divinam eam fundavit, & stabilivit, seu Deusiple homo factus in ista Sione, natusque est, quod utique tum novum, & præcipuum Sanctæ Sionis encomium est, & inter ea potissimum recensendum, quæ gloriosa dicta sunt, de hac civitate Dei, quod ejus civis esse voluerit, & filius, qui autor illius exiit, & fundator, tum etiam causa (sic enim, &, pro quia sumi solet,) cur tot gentes se eidem Ecclesiæ conjunxerint, & spiritualiter in ea regenerati sint ex semine immortali divini verbi, & coelestis gratiæ, per Sacramentum Baptismi collatæ. Quæ expositio sublimior, & SS. Patribus conformior, uti & textui utrique, cum prophetiam tam evidentem contineat de Christo, antefertur non immerito à Bellarm. priori, quæ Rabinorum interpunctioni, & lectioni innititur, quâ obscurare hanc prophetiam conati sunt. Tandem cum S. Vates prædixisset Ecclesiam fecundissimam fore, & sobolem suam toto orbe terrarum propagaturam, additâ etiam causâ divinæ Incarnationis, propter quam regeneratio ista tam fecunda futura sit, subjungit, *Dominus narrabit* (Hieron. numerabit,) *in scripturis populorum, & principum* (in quibus scribuntur nomina populorum, & principum) *horum qui fuerunt in ea* (supple regenerati vel recensiti) q. d. tantus Regeneratorum in Ecclesia per totum orbem, & per tota sæcula erit numerus, ut uni soli Deo constet, qui omnes recensabit in Catalogo divinæ scientiæ suæ, vel inscribet *in libro vite* Apoc. 20. præsertim populos & prin-

principes eorum, qui converterunt illos, in cujus capite scriptus est, qui
& natus est in ea, & fundavit eam, versu 5. qui proinde ex eadem quasi
 matricula enarrare potest solus, (quod fiet in die iudicii quando aperien-
 tur libri conscientiarum) quia illi soli constat, quanti populi, & quot,
 quantique principes, & viri gloriosi sapientiâ, virtute, sanctitate, de qui-
 bus supra, in sacrum divinæ prædestinationis album relati sint, de quo
 Christus Luc. 20. *gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælo.*

Affectus congratulationis, & gaudii partim
 ex S. August. citato.

EXulta, & lætare mater Ecclesia sancta Hierusalem, formosa filiâ,,
 principis, quia concupivit rex speciem tuam, & amavit decorem,,
 tuum, & ex te tam copiosam prolem sancta fœcunditate progeneravit,,
 imò in te generari nasci q; voluit speciosus forma præ filiis hominum;,,
Latere quæ de sursum es Hierusalem mater nostra, latere non in sterilis, sed
fœcundissima, quæ & parit & peperisti tot gentes, & populos; erumpe, &
clama quæ parturis adhuc, quia multi filii tui, ad Gal. 4. v. 27. & quia homo
natus est in te, ille qui te fundavit Altissimus.

Punctum II.

Considera ultimum Encomium sanctæ Hierusalem nostræ; *Sicut*
latantium omnium habitatio est in te. v. 7. quæ est conclusio conti-
 nens summam felicitatem incolarum civitatis hujus, quorum & *multi-*
plicatae gentes, & magnificata etiam sit lætitia, q. d. O ergo felices in habita-
 tores! qui quotquot in ea habitant, merito lætantur, tripudiant, &
 triumphant. Quod licet plenissimè compleatur, ut S. Augustin. in-
 quit, in Jerusalem cœlesti Ecclesiæ triumphantis, *ubi Deus absterget o-*
mnem lachrymam, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque
dolor erit ultra Apoc. 21. v. 4. Nihilominus tamen militanti in terris Jeru-
 salem suo modo etiam id convenit, tum quod magnâ securitate, & inter-
 nâ animi conscientiaq; lætitia perfruantur; tum quod ex tantis beneficiis
 divinis, quib. afficiuntur, gaudii materiam ingentem capiant, tum quod
 velut adscripti cives in cœlo, spe gaudeant obtinendæ post hanc vitam
 felicitatis perpetuæ; quod gaudium nemo ab illis nolentibus tollere po-
 test, juxta Salvatoris Christi promissionem, *gaudium vestrum nemo tollet*
 à vo-

à vobis, Joan. 16. v. 22. ut non immeritò Apostolus ad Phil. 4. v. 4. jubeat: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* Ipsi adeò in afflictionibus, in quibus non minus gaudendum, & exultandum nobis esse Christus monet Matth. 5. v. 11. Non quidem gaudio mundano, sed spiritali, unde dicitur, *sicut latantium habitatio est in te*, ut observat S. Aug. Non enim erit habitatio latantium in nuptiali convivio, vel tripudiantium vel potantium, &c. sed sicut latantium in jugi convivio, quali securamens, & conscientia bona perfruitur Prov. 15. v. 15. S. Hieron. ex Hebr. hunc versum sic vertit: *& cantores quasi in choris omnes fontes mei in te.* Verè enim incolæ novæ Sionis, saltem cœlestis, sunt quasi cantores in choris laudantes Deum, quoniam omnes fontes bonorum divinorum in sancta illa Hierusalem inveniuntur; Alii sic legerunt, & verterunt: *& cantores sicut tibicines, omnes scaturigines meæ in te.* q. d. quando quidem tam charam habet Deus Sionem hanc novam, atque sanctam, merito Cantores, & tibicines omnes omne studium suum contulerunt ad celebrandas laudes illius. Quin etiam quicquid carminis ingenii mei vena profuderit, id omne illi consecro, & dico: exponit Flamin.

Affectus vel suspirium ad gaudia cœlestis Sion,
ex eod. S. Aug. cit.

„ **O** quam speciosa facta es, & suavis in deliciis tuis mater Hierusalem! *Sicut latantium omnium habitatio est in te cœlesti civitate:* Ibi
„ enim hymnidici Angelorum chori, ibi societas supernorum civium,
„ ibi dulcis solennitas omnium, ibi prophetarum providus chorus, ibi
„ duodenus Apostolorum numerus, ibi innumerabilium Martyrum
„ ctus exercitus, ibi sanctorum Confessorum sacer conventus, ibi veri &
„ perfecti Monachi, ibi sanctæ mulieres, quæ voluptates seculi, & sexus
„ infirmitatem vicerunt, ibi pueri & puellæ, qui annos suos sanctis moribus
„ transcenderunt. Hi omnes exultant in propriis mansionibus: dispersa
„ est gloria singulorum, sed communis est lætitia omnium, *sicut latantium omnium habitatio est in te.*

ORATIO.

Deus qui Ecclesiam novam Sion tuam in montibus sanctis fundatam præ tabernaculis Synagoga dilexisti, & gloriosa de ea dici, in
eaque

eaque operari voluisti: multiplica sanctam sobolem fecundissima sponsa tua, & cælesti benedictione prosequere, ut in libro vitæ à te in scriptorum infinitorum populorum, & principum eorum, sicut letantium omnium habitatio sit in cælesti Hierusalem in æternum.

IN PSALMUM LXXXVII.

Domine Deus salutis meæ &c.

MEDITATIO LXXXIX.

Calamitosi Prototypon.

Vel

Extremè Afflicti, omnique ope destituti tristes ad Deum gemitus.

Argumentum Psalmi.

Querimoniam continet extremè afflicti, sive Davidis in propria persona, ob persecutiones suas; sive potius in persona Christi patientis, ut S. Hieron. & Aug. aliique PP. sensu saltem allegorico; sive hominis cujusvis, sensu morali.

Punctum I.

CONsidera quomodo exemplo Christi in cruce à Deo patre se derelictum contestantis; In desolatione quantavis magnâ ad Deum nihilominus cum fiducia confugiendum sit. V. 2. *Domine Deus* orat in personâ Christi David, *in die clamavi, & nocte coram te*, q. d. In cruce pendens Christus: *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Matth. 25. 34. cum nihilominus à te solo salutem expectem, quia tu es Deus, & auctor salutis meæ, & pro ea te interpellem, tam de die passionis in cruce, quam de nocte; in horto orans. Vers. 3. *Intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad precem meam*, quæ est petitio audientiæ perquam demissa, tanquam à valdè sibi irato, ita ut vultum, auresque averrat à supplicante, nec sinat in conspectum, vel ad audientiam suam supplicationem ejus venire. Quæ agendi cum Deo praxin, modumque docent Psal. 85. v. 1. suprà explicatum, v. 4. *Quia repleta est malis anima mea, & vita meo in-*

Rr

ferno

ferno appropinquavit. Postquam à persona Dei, ut salutis suæ Autore, & conservatore: suaque extremè se humiliantis exordium fecit; proponit nunc multitudinem, magnitudinemque calamitatum suarum, & velut ab ipsa rei gravitate urget petitionem per hypotiposin hominis miserrimi: Qualis in cruce fuit, cùm non solum gravissimis tormentis corpus excrucietur, sed anima etiam amaritudine, & malis plenissima erat, tùm ob corporis, quos dixi cruciatus, tùm ob astantis matris compassionem, tum ob derelictionem tam amicorum, quam ipsius æterni Patris, tum agoniam instantis mortis, de quâ intelligendum quod dicit, *Vita mea inferno*, id est morti, & sepulchro *appropinquavit*, vel ad est quam proximè. V. 5. *Æstimatus sum cum descendentibus in lacum*, id est, *sepulchrum*, Chald. *domum victorum*, scilicet *infernalem limbum*, Hieron. *factus sum sicut homo sine adjutorio* (sine viribus Chald.) *inter mortuos liber*, q. d. Afflictionum mearum multitudinem magnitudinemque auget inimicorum meorum contemptus, & hominum, sine ullo compassionis affectu de me opinio, à quibus velut cadaver spirans, aut quasi jam tum mortuus, atque id ob scelera mea reputor, (*cum iniquis enim reputatus est*, Marc. 15.) deseror, & abjicior terræ mandandus, sicut cadaver fugæ horrorique est. Exprobrantibus etiam mihi hostibus derelictionem meam: *Confidit in Deo, liberet nunc, si vult eum, dixit enim quia filius Dei sum*, Matth. 27. v. 42. & quasi non essem in vivis, sed *inter mortuos liber*, ab omnibus curis, officiis, rebusque hujus vitæ. Hebr. *inter mortuos absconditus*, Theod. Liberè enim inter mortuos hebræis idem est quod sepultus. Vel, qui tamen liber sum, & mortis potestati non subiectus, sed qui me ipsum possim resuscitare, & jacula mortis, & inferni disrumpere, & alios vinctos liberare, Hier. August. Eandem hominum opinionem de se prosequitur, v. 6. *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris*, (Hier. & Chald. *sicut interfecti gladio*) *quorum nō es memor amplius* (ut eos ante novissimum diem vitæ restituas) *& ipsi de manu tua repulsi sunt.* De manu scilicet providentiæ, & omnis auxilii, quod vivis soles impendere, penitus sunt rejecti. Pergit ulterius miseriam suam describere.

V. 7. *Posuerunt me in lacu inferiori*: Hebr. *posuisti me in profunditatibus*: id est, in profundissima miseria, cui quasi altissimo lacui, aut puteo immerfus jaceo: permittendo hoc fieri ab hostibus S. Hier. per lacum inferiorem limbum intelligit, qui & infernus dici solet, & favent verba

verba sequentia *in tenebrosis, & in umbra mortis*. q. d. Inimici mei, qui me occiderunt, fecerunt ut descenderem ad limbum, seu inferiores partes terræ, ubi nulla lux vitæ, sed omnia plena caligine mortis, densissimaque nocte sunt, v. 8. *Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me.* Quibus David in persona Christi per duplicem metaphoram suæ passionis magnitudinem declarat; Altera est furoris seu vindictæ, non transeuntis, sed constantis, & confirmatæ: usque adeò, ut pro peccatis totius mundi, quæ eluenda susceperat, condignam satisfactionem Deus Pater à filio exigeret, nec placaretur antequam omnia consummasset, quæ in passione à Patre cœlesti imposita erant; & abundè satisfacisset pro offensa Dei, quasi infinitâ; quæ meritò pœnam quoque infinitam exigebat, unde acerbitas, & magnitudo pœnarum passionis Christi rectè deducitur. Altera Metaphora est fluctuum, & procellarum totius maris, quibus obrutus, & allisus ad scopulos, & brevia; qui omnino in eum omnes irruerunt, omne genus calamitatum infligendo ei, qui peccata totius mundi omnia luebat: Subdit, v. 9. *Longè fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi*, quibus exprimit quæ post afflictiones in bonis animi & corporis, nec non in bonis famæ, & honoris sustinuerit in perditione, & alienatione amicorum, sibi que notorum; qui non tantum eum deseruerunt, longè ab illo facti, quasi ante non novissent, sed eum etiam abominati fuerunt. Tales ergà Christum non solum existerunt Judæi, inter quos conversatus familiariter fuit eos docendo, curando infirmos illorum, perpetrando propter eos miracula &c. Qui tamen visis his prodigiis eum non agnoverunt Messiam suum, sed repudiarunt: *in propria venit*, inquit S. Jo. i. v. ii. *& sui eum non receperunt.* Imò abominati sunt tanquam seductorem, Samaritanum, dæmonium habentem, publicanorum, & peccatorum convivam, & amicum. Sed ipsi quoque discipuli ejus, & Apostoli, amici intimi, & noti longè ab eo facti sunt, nam teste S. Matthæo c. 26. v. 56. *Omnes eo relicto fugerunt.* Et S. Luca c. 23. v. 49. *Stabant omnes noti ejus à longè: quin & Unus eorum tradidit eum hostibus; Alter se nosse negavit non sine execratione* Matt. 26. v. 74. *Cæpit detestari, & jurare, quia non novisset hominem.* Quæ S. Aug. & Hier. expositio est apud Card. Bellarm. hoc loco: Porro miseriorum suarum magnitudinem sine omni ullius solatio exaggerans, propheta in persona Christi. V. 10. *Traditus sum*, inquit (Hebr. *Clausus sum in*

hanc miseriarum abyssum, quasi in carcerem omni calamitatum genere circumdatus) & non egrediebar, ut emergere & extricare me nō possem, vel unde evadendi nulla esset spes, & facultas. *Hinc oculi mei languerunt præ inopia auxilii & solatii*, quod identidem circumspiciendo frustra expectabam; vel *oculi mei exaruerunt*, & profusis tot lachrymis inopiâ humoris debilitati, continuoque fletu exarefacti sunt; quod per Prophetam eundem Psal. 68. v. 21. quaeritur Christus: *Et sustinui qui simul contristaretur & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni*: & per Isaiam cap. 63. v. 5. *circumspexi & non erat auxiliator, quasi vi & non fuit qui adjuvaret*.

Affectus Gratiarum actionis & petitionis

ex S. Aug. Med. c. 13.

„ **Q**uomodo nos amasti Pater sancte & bone, quantum nos dilexisti
 „ pie Conditor, qui etiam proprio filio non pepercisti, sed pro no-
 „ bis impiis tradidisti illum? subditus ille tibi fuit usque ad mortem, mor-
 „ tem autem crucis, tollens Chirographum peccatorum nostrorum, &
 „ affigens illud cruci, crucifixit peccatum, & occidit mortem. Unus ille
 „ inter mortuos liber, potestatem habens ponendi animam suam, pro
 „ nobis & iterum sumendi eam pro nobis. Per ipsum redemptorem
 „ nostrum deprecor, æterne Pater, me iustifica, qui peccatum non fecit,
 „ nec inventus est dolus in ore ejus: per ipsum caput nostrum, in quo
 „ nulla est macula, libera membrum ejus, licet exiguum, & infirmum;
 „ libera me quæso à peccatis, vitiis, culpis, & negligentis meis; reple me
 „ tuis sanctis virtutibus, & fac me bonis pollere moribus, fac me in san-
 „ ctis operibus propter nomen sanctum tuum perseverare usque in fi-
 „ nem, secundum tuam voluntatem.

Punctum II.

Considera Exemplum Christi in summis ærumnis desolati, passio-
 nis suæ effectum Patri cœlesti commendantis, & exorantis, five
 pro se, five pro humano genere, pro quo patitur. Vitam nempe spiritua-
 lem, & immortalem, gratiæ, & gloriæ: seu reviviscentiam per gratiam
 pro nobis, & reviviscentiam pro corpore suo per gloriosam resurre-
 ctionem. V. 10. *Clamavi ad te Domine totâ die*, (id est, die ac nocte; in cru-
 ce, & in horto; ex die enim & nocte fit tota dies) *expandi ad te manus*
meas,

meas, in cruce scilicet, ut mihi celerem resurrectionem impetrem, & humano generi remissionem peccati, atque liberationem à morte sempiterna. Hoc autem fuisse argumentum orationis Christi (etsi per reticentiam expresse non memoret) clarè tamen colligitur ex versibus tribus sequentibus. V. 11. *Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?* Quasi rationem reddens petitionis suæ, dicat: Est enim vero hæc ad gloriam tuam, quæ neque à me per gloriosam Resurrectionem non resuscitato, neque à mortuis membris meis à morte præsertim sempiternâ, vel propagabitur, vel deprædicabitur; neq; enim tu supernaturalia ergà illos miracula ostendes, ut ad beatam vitam ex morte æterna redeant: neque ulla Medicorum arte id effici per vires naturæ potest, ut resuscitati à morte confiteantur tibi, laudesque tuas decantent. Idem vers. 12. repetit sequenti: *Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?* Id est, sicut enim qui in sepulchris computruerunt, vel in iis sine omni sensu, & intellectu jacent, non possunt enarrare tuam misericordiam, ita neq; qui in perditione æternæ mortis versantur, (humanum genus nimirum, tibi non reconciliatum) opera misericordiæ & veritatis tuæ, deprædicare poterunt. Urget idem argumentum verbis aliis sequenti versu 13. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis?* Id est, apud Inferos, quæ est regio tenebrarum, & terra oblivionis, seu oblivioni tradita, ut S. Hier. (vel quia, qui mortui sunt videntur excidisse ex omnium memoria, vel ipsi in oblivione, & ignorantia eorum quæ fiunt, in hoc mundo versantur) non cognoscentur mirabilia tua, id est, opera bonitatis, & fidelitatis tuæ quæ facis, ut idcirco laudare possint. Eodem argumento utitur Psal. 113. v. 17. 18. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in infernum, sed nos qui vivimus benedicimus Domino.* Eodem quoque usus Ezechias, apud Isaiam c. 38. v. 18. est, *Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie.* Post hoc gloriæ divinæ motivum redit ad obtestandum Deum.

V. 14. *Et ego ad te Domine clamavi, & mane oratio mea præveniet te.* q. d. Idcirco, vel, & ego quidem, hunc in modum ad te clamavi, tum in passione, & cruce, tum ante, vel præveniando illam primo mane, & sub auro-ram illius in horto, vel post cœnam ultimam, quando tum pro sua glorifi-

catione elevatis oculis Deo supplicavit : *Pater venit hora , clarifica filium tuum , ut filius tuus clarificet te*, Joan. 17. v. 1. tum pro suis fidelibus : *Pater sancte serva eos in nomine tuo , quos dedisti mihi*, v. 15. *Ut quid (igitur) Domine repellis orationem meam ? avertis faciem tuam à me ?* q. d. Nunquid poteris orationem, (Hebr. *animam meam*, vel, *orantem animam meam*) repellere, & nō exaudire ? & faciem tuam placatam, & benignam, favoremque vultus tui à me avertere ? ac si dicat ; non poteris, non facies. Verè enim Apost. ad Heb. 5. v. 7. ait : *Qui in diebus carnis sue preces supplicationesque ad eum , qui posset illum salvum facere à morte , cum lachrymis , & clamore valido offerens , exauditus est pro sua reverentia.* Quibus nobis documento est , quomodo mediis in afflictionibus , & prope desperatis rebus nostris, fiduciam erga Deum nequaquam amittere, sed instare precibus apud eundem nos oporteat , *contra spem in spem credentes*, Rom. 4. v. 18. & dicere cum Job. 13. v. 15. *Si occiderit me, sperabo in illum.*

Cujus fiduciæ, & petitionis consequendæ, præter explicatum illud divinæ gloriæ, insuper alia argumenta adjungit : v. 16. *Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea : exaltatus autē humiliatus sum, & conturbatus.* Quibus non solum passionis tempore, sed totius etiam vitæ exantlatæ misérias, paupertatem, labores, Patri repræsentat, *vere enim tota vita Christi crux fuit, & martyrium, & crux perpetua*, à primâ conceptione usque ad spiritus Divini in manus Patris commendationem ; ut sanctissima ejus humanitas, sicut exaltata fuit super omnia sublimissimè per Verbi Divini assumptionem, ita humiliata vicissim & depressa est infrà omnes, *facta obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*, Philip. 2. v. 6. innumerisque adversitatibus, & ærumnis conturbata. S. Hieronym. ex Hebr. illa : *exaltatus autem humiliatus sum*, vertit, *portavi furorem tuum*, sed hæc repetuntur sequenti versu 17. *In me transferunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me.* Id est, toleravi furorem tuum, & vindictam peccatorum alienorum, quæ in me translata sunt, ut pro iis licet innocens satisfacerem, nam *peccata nostra ipse pertulit, in corpore suo, super lignum*, ut S. Petrus ait 1. Pet. 2. v. 24. & quia illa gravissima fuerunt, & injuriæ ipsi Deo irrogatæ, territus tantâ eorum gravitate, conturbatus sum. Hinc est, quod in horto *cæpit pavere, & tædere, & mæstus esse.* Quod divinæ justitiæ ob peccata totius mundi satisfactorius esset. Istique terrores, & ærumnæ

Circumdederunt me, sicut aquæ tota die, circumdederunt me simul, v.18. Quibus per comparisonem procellosæ tempestatis in mari, fluctuumque absorbentium, & opprimentium naufragos, magnitudinem suarum æumnarum describit, quibus circumdatus, & oppressus fuit, non brevi tempore, sed *tota die*, seu omni die, & multitudinem earundem insinuans addit: *Circumdederunt me simul*, id est, non uno post aliam, sed omnes simul, quasi agmine facto in me pariter irruerunt. q.d. Ingenti mole irruentium in me calamitatum infinitarum, & cingentium me undiq; atque omni ex parte continuè oppressus sum.

Denique ultimum argumentum repetit suprâ v.9. positum, suam ab omnibus derelictionem, ob quam merito *cure* Deo esse debeat, & impetrare quod rogat, ne aut à Deo desertus esse dicatur, aut videatur. *Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria,* v.19. q.d. Et in his tantis, tamque multiplicibus adversitatibus meis derelictus sum ab amicis meis, scilicet Apostolis, & Discipulis, & *proximis* qui mecum habitabant, aut frequentabant me, & profitebantur se familiares, & proximis denique Judæis, seu gente mea, quos abstraxisti à me omnes, vel permisisti ut à me recederent propter miseriam quam patior, ne & ipsi eâ involvantur, ut sic tibi soli relictus spem in te unicè collocatam habeam, & propterea mei curam suscipere debeas, ne confundar coram inimicis, & ipsi de te dicant, quod tibi adhærentes, & in te confidentes deseras.

Ex quibus documentum supra versu 14. Insinuatum confirmatur, quod præclare hoc loco prosequitur Flamminius, dum notat hunc Psalmum solum ex omnibus à principio usque ad finem, nullâ interpositâ spiritus consolatione, plenum esse querelarum, mœroris, & luctus, docereque quod vir sanctus quantisvis etiam rerum adversarum fluctibus obrutus, Deo tamen fidere debeat, & quo magis ille, quicquid consolationem in se habet, afflicto eripit, & quicquid dolorem auget, accumulât; hoc magis ipse noctes, & dies, nomen illius suppliciter invocare, & malis omnibus urgentem, assiduis precibus urgere, neque in summa desperatione desperare. Ex quo etiam illud intelligitur, Deum ne tum quidem pios derelinquere, cum ipsi derelicti, & projecti sibi videntur ab illo, qui suos gravissimè solet affligere, ut caro extinguatur, spiritus vivat, ita ferè Flamminius. Ex quibus inscriptio meditationis, *tristes gemitus*

mitus extremum afflicti, & omni ope destituti, &c. clarior evadit. Seu calamitosi prototypon.

*Affectus resignationis, & patientiæ in adversis,
ex Thom. de Kemp. l. 3. c. 50.*

„**D**omine Deus, sancte pater, sis, nunc, & in æternum benedictus,
„quia sicut vis, sic factum est, & quod facis, bonum est. Pater juste,
„& semper laudande, venit hora ut probetur servus tuus. Pater perpe-
„tuo venerande, venit hora, quam ab æterno præsciebas affuturã, ut ad
„modicum tempus succumbat foris servus tuus, *vivat vero semper*, a-
„pud te intus. Paululum vilipendatur, humilietur, & deficiat coram
„hominibus, passionibus conteratur, & longuoribus, ut iterum tecum
„in aurora novæ lucis resurgat, & in cœlestibus clarificetur. Quid habet
„servus tuus, nisi quod accepit à te, etiam sine merito suo. *Pauper sum, &*
„*in laboribus à juventute mea*, & contristatur anima mea usque ad la-
„chrymas, & conturbatur propter imminentes passionibus. Pater Sancte,
„tu sic ordinasti, & hoc factum est, quod præcepisti, sis igitur nunc & in
„æternum benedictus! in his omnibus non desistam clamare ad te, &
„ab omnibus desertus, in te spem meam collocare.

O R A T I O.

D*A nobis Domine Deus salutis nostræ, qui pauper, & in laboribus à ju-
ventute tua, & exaltatus, ac humiliatus pro nobis, & conturbatus tot
malis fuisti; patientiam, constantiamque tuam imitari, ut inter medios
æumnarum nos circumdantium fluctus, & ira tuæ terrores, qui nos contur-
bant, ad te nocte dieque clamemus, & velut inter mortuos liberi,
contra spem in spem credamus, desertique ab omnibus in
te spem nostram omnem figamus,
Amen.*

IN PSALMUM LXXXVIII.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

MEDITATIO XC.

Plausus planctu intermixtus

Seu

*Canticum misericordiæ ob promissum salvatorem, cum
quiritu ob dilatum illius in tot malis ad-
ventum.**Argumentum Psalmi.*

Canit Misericordiam Potentiamque Dei ob promissiones
Davidi factas de nascituro ex stirpe sua Mundi Salvatore æternum
regnaturo. Deindè luget eas promissiones hætenus in tempo-
rali suo regno impletas non esse, desiderat denique oratque im-
pleri illas in Christo Rege vero & perpetuo.

Punctum 1.

CONsidera Bonitatem Dei, Potentiamq; in Sanctis suis vindicandis,
& exaltandis, quæ à S. Vate hic decantantur, præsertim in promit-
tendo Christo Messia, qui è Davidis stirpe, regnaturus perpetuo sit.
Et à Misericordiâ quidem sic incipit. *Misericordias Domini in æter-
num Cantabo*, v. 2. Quæ Carminis hujus propositio, & Argumentum
quasi est, ac si dicat, æternum duraturas Dei misericordias, quæ stabiles
firmissimæque sunt, & ab Isaia dicuntur, *Misericordie David* (promissæ
& factæ) *fideles*, cap. 55. v. 3. his versibus cantabo. Illa enim vox *æter-
num*, non ad cantaturum Davidem, sed ad misericordias referenda est,
ut quæ ab æterno semper fuerint, & omni seculo exhibitæ sint, & in
æternum permansuræ. Quanquam sensus quoque alter non sit rejicien-
dus, quo cantaturus æternum intelligitur David, quem & versus se-
quens confirmat: *In generatione, & generationem annuntiabo verita-
tem tuam in ore meo*, v. 2. Id est, non tantum mecum, sed post me

victuris posteris meis, ab una generatione in alteram testificabor per Psalmos meos, quos in finem mundi praevideo in Ecclesia decantandos, Dei ejusdem fidelitatem in promissis servandis. Nisi cum Bellarmin. placeat illa *in generatione*, & *generationem* etiam referre ad veritatem omni generationi praestandam, ut idem utriusque versiculi sensus sit. Quorum confirmationem habet.

V. 3. *Quoniam dixisti* (hebr.) *dixi*, ego scilicet David te inspirante dixi, & certo mihi persuasi: juxta Ordinariam vero *dixisti*, per os meum scilicet, quæ sensum non mutant; *In aeternum misericordia ædificabitur in caelis*, *præparabitur Veritas tua in eis*, v. 3. i. e. instar ædificii cœlestis, firmissimi scilicet, & splendidissimi, sic Misericordia, & Beneficentia divina erga familiam Davidis fulgebit toto orbe, & durabit in æternum, parique modo *præparabitur Veritas tua*, seu Veracitas in præstandis promissis. In iisdem cœlis, ubi sunt omnia firma, & æterna, nec ab inconstanti hominum voluntate, consilioque dependent, sed Dei decreto immutabili nituntur, cœlis ipsis firmiori; potius enim illi peribunt, quam Dei veracitas, vel fidelitas mutabitur. Nam *cælum & terra transibunt*, *Verba autem mea non præteribunt*, inquit Christus Matth. 24. v. 35. Quæ vero promissa illa Dei tam firma sint, exponit in sequentibus; quibus Deum inducit sic loquentem: v. 4. *Disposui testamentum electis meis, juravi David sancto meo, usque in aeternum præparabo semen tuum.* v. 5. *Et ædificabo in generationem, & generationem sedem tuam.* q. d. Pactum inivi cum electis, & dilectis servis meis, Abraham, Isaac, Jacob, Moyse, (sic enim sumi solet testamentum in scripturis) Hier, & Chaldæus: *Pepegi, vel percussi fœdus cum electis meis*, quod & renovavi cum David sancto meo, seu quem in principem populi mei inungi sanctificarique feci, juramentoque id confirmavi. Pactum autem fœdusque illud est, ut in æternum in regno stabiliam posteros ejus, ex semine illius oriundos (nam præparare idem est, quod confirmare, & stabilire) & thronum ejus regium per longas generationum series seris ejus nepotibus conservent possidendum usque in æternum, (ædificare enim phrasi hebraica hic est multiplicare, & sicut ædificare domum, est sobolem multiplicare, ita sedem regni ædificare est eam stabilire multiplicando regni tempora.) Hoc porro pactum istud est, quod 2. Reg. 7 v. 11. 12. Davidi animo domum molienti, seu templum pro Arca Dei, cultuque divino per Nathan Prophetam

phetam insinuari curavit Deus, se nimirum desiderium illud ædificandi sibi domum ita renunciaturum, ut Domum ipsius sedemque regiam stabiliat, & pro posteris ejus ædificet in sempiternum. Sic enim Nathan Davidem nomine Dei alloquitur: *Prædicitque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum.* Quæ cum intelligi non possint de regno Davidis temporali, quod jam pridem eversum est, de regno Christo, qui è Davidis stirpe ortus est, spirituali, sempiternoque accipienda omnino sunt, de quo Gabriel Angelus Beatissimæ Deiparenti Virgini promisit nomine Dei, Luc. 1. v. 32. *Dabit ei Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Prædixitque jam dudum antè Evangelicus Propheta Isaias, c. 9. v. 6. quo Christi Incarnationem clarissimè describit: *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis &c. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis, super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmat illud, & corroboret in iudicio, & justitia: à modo & usque in sempiternum.* Undè apparet carnalium Judæorum gravissima hallucinatio, qui Messiam eum expectant, qui Hierosolymis temporale regnum Davidis recuperet, & Judæorum gentem ab hostibus vindicet. Verum hæc non de filio Davidis carnali Salomone, ejusque regno, & templo materiali, sed de Christo, ejusque throno regio, domoque Dei, Ecclesia Christi, intelligi debere, ex v. 30 37. 38. patebit, ut docent S. Hieron. Augustin. Theodor. & alii PP.

Post expositum obiter fœdus rapitur in contemplationem Divinorum attributorum in eo elucentium, quæ deprædicat laxissimis habenis excurrendo in laudem Dei variis affectibus, quos interferit devotione affluens. Et Primum ob hæc, inquit, *confitebuntur cæli mirabilia tua* (consilia, attributa, opera) *Domine: etenim veritatem in Ecclesia Sanctorum v. 6.* Quibus in laudem, & gratiarum actionem erumpit, invocando ad easdem secum celebrandas cœlos, i. e. tum cœli cives, vel Angelos, tum homines cœlestes, q. d. quibus pro tantis & tam stupendis Bonitatis tuæ demonstrationibus, vel mirabilibus factis, cum debitas paresq; laudes referre equidem non possim, cœli per prosopopœiam, vel mentes Angelicæ, vel cœli incolæ, vel cœlestes homines, cœlestiumque studiosi

mirabilia illa opera tua deprædicabunt, (*etenim pro &*) confitebuntur, vel testificabuntur veracitatem, fidelitatemque tuam in cœtibus sanctorum, tam qui in cœlo, quam qui in terra celebrantur: Angeli quidem in cœtu cœlestium civium; Homines verò in cœtu Sanctorum, qui in terris aguntur, in Ecclesia scilicet, illi enim melius perspiciunt Veritatem illam, & naturam, magnitudinemque cæterorum Divinorum attributorum tuorum, quæ contemplantur assiduè. Post Veritatem convertit contemplationis obtutum ad sublimitatem, Excellentiam, vel Eminentiam Dei. v. 7 *Quoniam quis in nubibus*, (id est, *in cœlo* ex hebræo) *aquabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei?* q. d. Nec id mirum videri debet, quod de Veracitate Dei infallibili dixi: Deus enim Ens excellentissimum est, cui nihil nec in cœlo, nec in terra comparari potest. *Quoniam quis in nubibus* (id est, *in cœlo*, ut hebr. vel *supra nubes*, *aquabitur Domino*, supple aut *quis similis erit Deo in filiis Dei*, sive Angelis, & cœlitibus, qui filiorum Dei nomine decorantur Job. i. (hinc Chaldaeus, *quis inter Choros Angelorum &c.* legit.) sive Regibus, Monarchis & Judicibus terræ, quos hoc elogio deorum scriptura ornat, & filii Dei vocantur participatione quadam potestatis eis communicata à Deo, ut suprâ expositum est, Psal. 81. Qui tamen si similes Deo sint in participatione ista, non tamen similitudine æqualitatis; Deus enim per naturam, & Essentiam est Deus à se, & independenter ab alio, ideoque eminet creaturis universis, quæ per communicationem, & gratiam, dependenter à Deo habent quicquid sunt, atque id modo semper infinito, ut nihil sive in cœlo, sive in terra illi comparari possit. Tertio. Oculum contemplationis defigit in Sapientiam, & Providentiam Dei. v. 8. *Deus qui glorificatur in consilio Sanctorum.* Hebr. Robustus est, & inclytus, ut Hier. in arcano, & secreto consilio, vel loco consilii, seu consistorio, quod est Angelorum cœtus, non quod Angeli ejus consiliarii sint, *quis enim*, inquit Apost. Rom. ii. v. 34 & II. 40. *Consiliarius ejus fuit?* Sed quod illis partim consilia sapientissima, & judicia sua profundissima revelet, undè mirificè glorificatur, admirantibus sanctis illis senatoribus, infinitæ sapientiæ divinæ judicia cum Apostolo Rom. ii. v. 33. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus, quis enim cognovit sensum Domini?* partim quod Angelos in executores assumat providentiæ suæ. Et quia consilia ista judiciaque non solum

lum veneranda, sed etiam timenda sunt, quia *sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter* Sap. 8. v. 1. Hinc additur: *Magnus & terribilis super omnes, qui in circuitu eius sunt*, eod. v. 8. Id est in coetu Angelorum velut Aulicorum eum undique stipante: Scriptura enim circumquaque Deum sanctis mentibus tanquam ministris coronatum, cinctumque inducit, ad imperii ejus majestatem humano more exprimendam. Genebr. quod etiam S. Joan. Apoc. 7. v. 11, exprimit his: *Et omnes Angeli stabant in circuitu throni*. Itaque illud super vel ultra omnes, vel ab omnibus admirandus, reverendus, metuendus, exponi debet ex hebræo, quod chori beatarum mentiū, ceu milites suum Regem, & servi suum Dominum, ita circumstant & intueantur, ut ipsos non minus immensitate sua ille circumspiciat, circumdet, & conservet. Quarto ad potentiā progressum facit, postquam, quæ per modum narrandis de Veritate, aliisque perfectionibus divinis dixerat, per Apostrophen ad Deum conversus repetivisset ex vehementia, & ardore affectus.

V. 9. *Domine Deus virtutum*, (id est exercituum,) *quis similis est tibi*, tum in enumeratis, tum etiam in potentia. Nam sequitur: *Potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo*, eod. v. 9. q. d. Tu absolutè potens es quoad omnia, & independenter, ut nihil resistat potestati tuæ, & hanc potentiam ostendis ipso facto, in iis præsertim quæ promissisti, in quibus per tuam potentiam exequendis *Veritas tua in circuitu tuo*, seu ex omnibus tuis relucet, vel circumdat te omni ex parte, ut tibi perpetuo sit ante oculos, & in promptu, ut nunquam tibi excidat, ut nunquam fallas, sed fidelitate quasi circumcingaris, sicut Isai. 11. v. 5. dicitur: *Erit iustitia cingulum lumborum ejus, & Fides cinctorium renum ejus*: ut veluti cingulum vestes adstringit, sic Veritas promissa tua, & sicut qui accinctus, expeditus, & promptus est ad gradiendum operandumque, ita Deus per veritatem quasi astrictus, ad exerendam suam potentiam ac quidvis agendum redditur promptus juxta promissa.

Huic porro potentiæ divinæ expendendæ inhæret sequentibus versibus compluribus, ejus argumenta varia adducendo. Quorum primum est in compescendo mari, tumultuosis tempestatibus concitato. v. 10. *Tu Dominaris tempestati maris, motum autem fluctuū ejus tu mitigas*. Hebr. *Dominaris superbie maris, ejus elationes comprimendo*, & lævitiem ejusdem, ac feros, superbosq; impetus componis. Quod argumentū di-

vinæ potentia, licet aliis etiam scripturæ locis afferatur, uti ab ipso Deo, Job. 38. v. 10. *Circumdedi illud (mare) terminis meis, & posui vectem, & ostia, & dixi; usque huc venies, & non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos &c.* Item Hieremiæ 5. v. 22. *Me ergo non timebitis, & à facie meâ non dolebitis, qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit, & intumescent fluctus ejus, & non transibunt.* Videtur tamen Propheta hic alludere ad cladem Ægyptiacam in mari rubro per Dei Potentiam exsiccato, mitigatisque motibus & fluctibus illius, ut staret quasi murus hinc, atque hinc, Exod. 14. v. 21. quam admirabilem Dei potentiam graphicè descriptam videre est, Psal. 76. à v. 15. suprâ explicato, & patet ex sequenti v. 11. *Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum, in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos,* quod est alterum potentia divina argumentum in Pharaone, cum omni exercitu suo demerso. Hunc enim superbum, & contumacem, tam facili negotio in mare præcipitatum, cum omnibus copiis confecit, quam facile multis vulneribus confectus, & lethaliter sauciatus, jamque viribus exhaustus solo affligitur, & interimitur. Quia nimirum *in brachio virtutis*, seu in fortitudine, & potentiâ tuâ arrogantem humiliasti, & terræ allisti. Idem argumentum Divinae potentia memorat Propheta Isaias cap. 51. v. 9. *Nunquid tu percussisti superbum, vulnerasti Draconem* (quo nomine Ægyptios vocari supra dictum est) *Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis, ut transirent liberati?* Ex quibus versus utriusque connexio patet in sensu literali sic exposito, quæ sensu Mystico à Genebr. & Bellar. explicantur de Satana, complicibusque rebellibus spiritibus, qui initio mundi gravi seditionis tempestate contra Deum concitati, mitigatis hujus rebellionis fluctibus è cœlo, in barathrum inferni eâ facilitate præcipitati sunt, quâ vulneribus confectus, & debilitatus dejicitur.

Tertium potentia argumentum à creatione orbis sumit, versu 12. *Tui sunt cœli, & tua est terra*, id est, tam mundus superior, seu cœlestis cum incolis suis, quam inferior, & terrestris opera tua sunt, tuque eorum Autor, & Dominus es: Nam, *orbem terrarum, & plenitudinem ejus* (id est cum omnibus, quibus plenus est, seu quæ continet) *tu fundasti*, seu nullo præexistente fundamento ex nihilo creasti, vel super nihil fundasti; *Aquilonem, & mare*, quod est versus meridiem, seu partes orbis tu

creasti. Mare enim Oceanum, versus Austrum dextera pars orbis est, Aquilo sinistra: Oriens anterior: Occidens posterior; quâ etiam divisione orbis Psal. 106. v. 3. utitur: à solis ortu, & occasu, ab Aquilone, & mari. Orientem porro, & Occidentem, quas duas partes. V. 12. jam explicato expressè non meminit.

V. 13. sequenti per duos montes *Thabor & Hermon*, quorum hic ad Occidentem terræ promissionis situs est, ille ad Orientem, creatos quoque à Deo poëtice describit: per effectum creationis seu exultationem, *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt!* q. d. Hi duo montes, seu plagæ orbis, Oriens, & Occidens, à te creati gestient, & exultabunt in laudes tuas in nomine tuo; tum ob beneficium Creationis, quod per te consecuti sunt, & per exhibitionem pulchritudinis suæ à te acceptæ lætabuntur; tum propter Potentiam tuam quam in illis ostendisti. Nam in Thabor profligatus est Sisara, Judic. 4. v. 15. ad Hermon per vicinum Jordanem sicco pede deductus est Israël, Judic. 3. v. 28. tum præcipuè representando miracula, & mysteria in his à Christo patrata, ut transfigurationis in monte Thabor, & miraculi quinque panum multiplicatorum in monte Hermon, item omnis generis curationum, quas inter accolæ Thabor fecit Christus, & in Naim civitate Hermon mortuum suscitavit, Luc. 7. v. 14. subjungit per Epiphonema: *Vsque adeo tuum brachium cum potentia* (supple) est, seu tam validum & potens est ad magna & mirabilia perpetranda.

V. 14. *Firmetur manus tua*, scilicet sinistra (nomen enim generis apud Hebr. supponit pro deteriori) & *exaltetur dextera tua*, vox gratulantis est, q. d. Opto, & gaudeo, quod roboretur manus tua tam potens, seu potentissima robustissimaque fiat majoribus pluribusque ejusmodi perpetrandis, & *exaltetur dextera tua*, id est, laudentur, & magnificentur, ab omnibus fortia, & mirabilia opera potentiae tuæ; vel, ut alii, *firmatur & exaltatur*, (ut conjunctivus pro Indicativo sit positus) tamen *justitia & judicium preparatio sedis tuae.* q. d. Tu quidem polles potentia, & utraque manu fortia & gloriosa operaris, sed nihil agis pro imperio & potestate, etsi operari valeas quæcunque; sed justè simul omnia, (quibus à potentia ejusque effectis, & argumentis transit ad æquitatem, & Justitiam Dei celebrandam,) *justitia & judicium preparatio sedis tuae*, eod. v. 14. justissimè enim, & æquissimè omnia moderaris, & dispensas;

las non solum tanquam omnipotens Deus, sed etiam tanquam æquissimus Judex. Ad hanc porrò æquitatē declarandam, thronum Dei in quo sedens judicat, tanquā orbis moderator, & Judex Deus, graphicè describit à quatuor virtutibus, quæ judicem & principem cum primis decent: Atque regnum ejus his quasi columnis firmant; quarum primæ duæ hoc versu statuuntur, *iustitia & iudicium præparatio sedis tue*, v. 15. S. Hier. legit, *firmamentum, basis*, vel stabilitio Throni tui regii (præparare enim idem quod firmare, & stabilire est, ut supra insinuavi) his quasi columnis, & basibus constat: *Prima iustitia*, quā suum cuique tribuis, bonis, præmia malis, supplicia; *secunda iudicio*, quo maximo delectu secernis malum à bono.

Tertia Misericordia; & quarta *Veritas*, seu Veracitas, aut Fidelitas *precedent faciem tuam*, tanquam præcursores, & satellites perpetuò parati ad rerum tuarum administrationem, & procurationem; præcedere enim Hebr. est paratum esse; vel præcedent, ut præparent sedem tuam, cum ad judicandum veneris. Et Misericordia quidem ut minus invenias quod judices: Fidelitas verò, seu Veritas ut fideliter reddas unicuique juxta opera sua. Vel præcedent, & antè oculos tuos observabuntur semper in rebus agendis, & administrandis. Cum his enim proprietatibus moderaris regnum tuum erga subditos tibi mortales, facisque ut judicia tua tum justissima sint, tum acceptatissima, ut nemo conqueri contra ea possit. Quod præclare S. August. his indicat: *Time-rem*, inquit, *iustitiam & iudicium, nisi Misericordia & Veritas promissionum me consolarentur*. Ut Principes & Reges terreni hinc discant, thronos eorum nullā re magis ornari quam misericordiā, & justitiā: nec debere bonos principes minus operam dare, ut peccata non fiant, quam ut puniantur cum facta sunt, nec indulgere ministrorum suorum in judicando cupiditati, qui multiplicatione delictorum lætantur potius, quam ut ea præcaveant, ut habeant occasionem lucri in exercenda justitia: Præcedat ergo Misericordia, & Veritas ante faciem eorum, ut de Deo Judice S. Psalter memoret. Deus enim primò exhibet misericordiam omnibus, docendo per leges, juvando per gratiam, incitando ad bonum per præmiorum promissionē, absterrendo à malis per comminationem poenarū; & postea exhibet iustitiam, remunerando bonos, & puniendo malos, nisi enim misericordia præcederet iustitiam, omnes per-

periremus, ut rectè in hæc observavit Cardinalis Bellarminus. Undè bene consequitur quod addit propheta. v. 16. *Beatus populus, qui scit jubilationem*, felices enim populi, qui tali sub principe degentes jubulare gaudereque ob tam beatum regimen possunt, tantæ æquitatis scilicet, cum tali veritate, & tantæ justitiæ, cum tali misericordia, vel qui ex consideratione, & contemplatione virtutum attributorumque divinorum Deum laudare, & ob perfectiones ejus jubulare, consueverunt. Vel laude Dei delectantur, eamque ita canunt, ut sciant quid canant, ut non canant voce sola, sed cum affectu etiam, & júbilo mentis, ut cogitent, veroque intelligant Deum esse omni laude dignissimum, quem laudant, ideoque cum omni reverentia, & animi intentione, attentioneque laudare studeant, hinc Chaldaus legit: *Beatus populus, qui novit complacere creatori suo cum júbilo*. Verbum Hebræum quod latinus vertit jubilationem, significat clangorem; Unde hæc nonnullorum expositio est *Beatus populus, qui scit clangorem*, id est, *qui scit Deum apud se versari*. Quasi propheta alludat ad illa quæ Moyles de populo Dei loquens, Num. 23 v. 21. ait: *Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor Regis cum illo est*. Quæ loquendi forma inde desumpta videtur, quod cum Deus de cælo descenderet ad ferendas leges Judæis, præsentiam suam tibiæ cantu, & debuccinatione tubarum declarare sole-
ret. Itaque Vates Sanctus dum ait: *Beatus populus, qui scit clangorem*, significare aliud non voluit, quam beatum esse populum illum, qui intelligit Deum apud se versari, qui tam potens, tam justus, tam misericors, tam verax est, & tali se Domino subditum esse, qui sibi semper adsit, in cujus præsidio, & tutela semper securus conquiescat, & qui ejus sonitum, id est, monitiones, leges, inspirationes agnoscit, ei credit, eumque ab hostili sono discernit. *Beatus populus, qui hoc modo scit clangorem*, de eo enim verissimum est, quod versu sequenti per Apostrophem ad Deum conversus propheta deprædicat. v. 17. *Domine in lumine vultus tui* (favore & gratiâ tuâ,) *ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt totâ die*, (seu memoria nominis tui, vel in te gaudebunt semper) *& in justitia tua exaltabuntur*, per incrementum sanctitatis, & profectum in gratia, in hac, & per gloriæ augmentum in vita altera elevabuntur. q. d. Juxta Flammii elegantem piamque Paraphrasin.

Felices & verè fortunati, qui te Domine propitium, & præsentem habent, (illo modo, qui versu superiori explicatus est) nam semper illis per has mundi hujus tenebras, viasque vitæ difficiles ingredientibus splendor tui spiritus clarissimum lumen ostendit, nec enim ambulant in tenebris, sicut gentes quæ ignorant Deum, sed in lumine gratiæ, & favore vultus tui, quâ & illuminatur intellectus, & inflammatur affectus eorum; splendor enim Spiritus tui in animis eorum tam ardentes amores simul excitat omnium virtutum, ut nihil jucundius, nihil amabilius videatur, quam piè, justè, & temperanter vivere.

Ex qua ambulatione in lumine vultus Dei sequitur, lætitia bonæ conscientiæ, & gratiarum actio, qua in *nomine Dei exultant die*. Neque enim isti virtutes suas admirantur, aut gaudent in se ipsis, sed omnis eorum admiratio, lætitia, & gratiarum actio in nominis tui gratiæque cælestis cognitione, & laude versatur. Non enim in suo lumine præsumendo, sed in lumine vultus tui, neque in nomine suo vanè gloriantes de propria virtute, sed in nomine tuo gloriabuntur; neque in sua justitia, sed in tua exaltabuntur, quod tertium beneficium est. Quotidiè enim magis ac magis proficiunt, & ascendunt ad majorem cum Deo amicitiam, donisque gratiæ majoribus cumulati, exaltabuntur ad altiore justitiam, vitæque perfectionem, quâ per gratiam justificantem, quæ justitia Dei justificans rectè dici potest, quotidie magis ac magis justificantur, & sanctiores fiunt in hac vita. Denique per justitiam Dei remunerativam in altera vita ad majorem gloriam etiam exaltabuntur. Quorum hanc rationem addit

V. 18. *Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cor nostrum.* q. d. Agnoscunt enim illi ambulantes in lumine vultus tui, omne robur, virtutem, fortitudinemque suam à te proficisci, cujus gloriam proindè non sibi, sed nomini tuo acceptam ferunt, debetque fatentur, quare quod cupiditates temerarias coèrcent, quod timores omnes, & omnes sollicitudines pellant, quod neque rerum adversarum ietibus frangantur, neque oppugnationibus humanæ sapientiæ de gradu pietatis dejiciantur, totum id gratiæ tuæ acceptum referunt, cui omnem gloriam tribuunt, ut quæ animos piorum ita corroboret, & confirmat, ut eorum virtutem excelsa & illustri loco sitam, nulla neque hominum, neque diaboli labefactare possit improbitas. Atque hoc cœle.

cœleste robur divinæ gratiæ non suis se meritis, sed ex solo beneplacito, misericordiaque tua in se profectum esse profitentur, in quo spem collocantes suam, exaltant cornu suum, seque adversus inimicos omnes fortes imperterritosque demonstrant, animo sentientes, & ore profitentes illud, *Omnia possum in eo, qui me confortat*, ad Philip. 10. vers. 13. sed quis tandem ille est? Christus scilicet, & divinissima merita ejus.

Quia Domini est assumptio nostra, & Sancti Israel regis nostri v. 19. Dominus enim ex mero beneplacito, & misericordiâ suâ, nullis meritis nostris, assumpsit nos in peculiarem sibi populum, imò assumere naturam nostram humanam decreto æterno statuit, ut singulari modo Dominus, Rex & Messias noster esset, & Sanctus Israel diceretur, tanquam à veris Israelitis secundum spiritum, peculiari sanctitate colendus, & invocandus: nos verò populus & subditi illius essemus, pretio sanguinis ejus redempti, & de diaboli servitute vindicati, igitur *Domini illius est assumptio nostra*, Hebr. *Dominus est clypeus, & protectio nostra: & Sanctus Israel defensor noster*, seu Redemptor noster est Christus, ad cujus tutelam & regnum pertinent omnes omnium seculorum Electi sanctique homines. Neque qui extra hunc clypeum, seu tutelam, regnumque Christi est, vel Deo carus, vel salvus esse potest: à cujus meritis omne in nos robur, omnis gratia, omnis sanctitas, omnisque salus nostra profluit. Hoc principium verè Christianum, sublimiori luce S. Spiritus collustratum perspexisse, & hunc sensum verbis explicatis intendisse Davidem, probabilissimum est, ut qui de Christo in sede sua sibi successuro, æternumque regnatura psalmum hunc conscripserit. Quod si quis dicta verba, *quia Domini est assumptio nostra &c.* ad populum Judaicum tantum restrinxerit, q. d. Dominus populum Israeliticum assumpsit, ut sit Protector ejus, & Sanctus Rex illius, vel sanctè ab illo colendus, minus difficultatis inveniet.

Affectus S. Psaltis explicati in superioribus.

Punctum II.

CONsidera ipsum Dei pactum cum SS. Patriarchis & Prophetis, Cipsoque Davide initum, cujus contemplatione post vers. 5. in

Affectus & extaticos sensus Propheta abreptus fuit. Pactum porro illud etsi aliqui ad literam cum S. Augustin. de Christo intelligi velint, alii de persona Davidis, alii de utroque, ut Euthym. Videtur tamen cum Theodoro de Davide sic exponi debere, ad literam, ut implendum sit magnâ ex parte in Christo. Sic ergo habet: v. 20. *Tunc* (pro olim, tempore Patriarcharum &c.) *locutus es in visione*, vel revelatione Prophetica, *Sanctis tuis*, tum prophetis, (nominatim Samueli, 1. Reg. 16. & Nathan 2. Reg. 7. cæterisque) tum Patriarchis, quibus de Christo revelatum fuit; hæc promittendo, quæ inducendo Deum ipsum loquentem enumerat: *Posui adjutorium meum in potente, & exaltavi electum de plebe mea*, eod. v. 20. Id est, constitui virum fortem, & generosum, qui populum meum liberet, & defendat ab hostibus, eumque de medio plebis electum, extractumque evexi & exaltavi ad regni fastigium, thronumque regium cæteris præteritis & hunc v. 21. *Inveni* (dignum) *David servum meum*, ideoque *oleo sancto meo unxi eum* in regem per Samuelem 1. Reg. 16. v. 13. An porro oleum illud sanctum illud fuerit, quod Exod. 30. v. 25. vocatur *oleum unctionis sanctæ*, constans oleo Olivarum, & odoribus myrrhæ primæ, Cinnamoni, calami odorati, Cassiæ aromaticæ: quod per Moyse consecrationem sanctificatum in summorum Sacerdotum unctione adhibebatur tantum, juxta Dei præceptum Exod. 30. & per dispensationem Samuelis, & Prophetarum illius temporis usurpatum, etiam fuisse putatur in ungendis regibus Davidicæ familiæ in honorem Christi Domini indè orituri, qui Christi, seu uncti Divinitate, nomen habitaturus esset, cujus typus hæc exterior unctio fuit, in formam ✝, seu crucis Burgundicæ decussatæ facta; Velut in Salomonis unctione legimus, à Sadoc acceptum oleum conservatum in tabernaculo fœderis: An aliud oleum, quod per divinas preces Samuelis sanctificatum, & conservatum, & ad imitationem Mosaici confectum fuerit, ex 1. Reg. 16. quod ad omnes Reges posteros deinde, etiam hæreticos, & Idololatrias adhibitum fuit, & conservari etiam potuit in tabernaculo, quemadmodum Rabini referunt per miraculum durasse annis nongentis citrà diminutionem, ad captivitatem usque Babylonicam; quali prodigio in ampulla cœlitus allata asservatur Rhemis, annis plusquam millenis oleum, quo S. Remigius primum Regem Francorum Christianum Clo-

Clodovæum inunxit, atque etiam nunc Galliarum Reges inungi solent. Quale inquam oleum illud sanctum fuerit, nec certò constat, nec interest magnopere: sufficit id fuisse denominatum oleum sanctum, & unctionem sanctam, ad præfigurandum Sanctum Sanctorum, oleo Divinitatis delibutum Christum, sanctissimorumque Sacramentorum ab eo institutorum in Lege nova inunctiones adhiberi solitas.

Porro Davidi eidem sic inuncto, fortitudinem, & robur pollicetur contrà hostes, vers. 22. *Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum.* Id est, confirmabo eum auxilio potentiaæ meæ, ut hostibus prævaleat. Nam vers. 23. *Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei*, Hebr. *non exiget ab eo inimicus*, scilicet tributum, seu nullius erit tributarius, quod signum subjectionis est, q. d. in nullius veniet subjectionem, & potestatem; ut illi sit exactiōi, & prædæ, *nec ullus impius, vel iniquus*, (sic enim *filius iniquitatis* hebræo more vocatur) *tentabit*, audebitque *nocere ei*.

V. 24. *Et concidam à facie ipsius inimicos ejus, & odientes eum in fugam convertam.* Id est, conteram, & dissipabo hostes ejus funditus, & ante faciem ejus, in fugam convertentur, qui odio eum prosequuntur. Hæc quanquam de personâ Davidis utcunque exponi possint, utpote cui Deus victorias multas contra hostes concesserit, non ita tamen perfectè, cum, si non visibiles & corporei, saltem invisibiles hostes, & spiritualia nequitiaæ dæmones contrà ipsum profecerint & prævaluerint, suam eum sub potestatem redigendo per crimen adulterii, & homicidii, quin etiam corporales hostes, & in eis filius Absalon regno eum exuit, & in exilium compulit.

At verò longè perfectiùs in Christo completa sunt. Quem secundum humanitatem brachium Domini, quod est ipsum Dei Verbum, & Potentia & Sapientia Patri consubstantialis, ita corroboravit per hypostaticam assumptionem, ut nihil in eo proficere potuerit, neque visibilis neque invisibilis inimicus, nisi quantum id illi permisit, *quia potestatem habuit ponendi animam, & potestatem habuit iterum accipiendi eam*, Joan. 10. vers. 18. *& passus est, quia ipse voluit.* Atque hâc ipsa passione hostes suos devicit, & detriumphavit, sive dæmones, sive homines Judæos, qui velut exercitus fusus, &

profligatus ante faciem ejus, miserrimâ in fugâ adhuc dum circumvagantur. Sequitur v. 25. *Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.* q d. Non solum fideliter præstabo illi, quæ promisi per veracitatem meam, sed multa insuper gratuito adjiciam ex merâ benignitate, & misericordiâ, quæ ipsi semper præstiterunt meoque auxilio, & præsidio, seu in nomine meo præ cæteris gentibus eminebit potentia, robur, imperium & excellentia illius, quæ per cornu significantur, quod ut eminet in animalibus, ita & robur viresque eorum in cornibus sita sunt, quibus feriendo se ab hostibus defendunt, illosque oppugnant.

Quod in Davide iterum adumbratum leviter, quasi in typo, in Christo perfectè completum est. Cùm ipso enim constantissimè fidelissimeque perseveravit tum Veritas, & Sapientia Dei. Verbum, inquam, Divinum, quod naturam humanam ita sibi conjunxit firmiter per unionem hypostaticam, ut ne per mortem quidem ipsa disrumpi potuerit, nec quod semel assumpsit, unquam ullatenus dimiserit. Quæ eodem sensu de Misericordia dici possunt. Per quæ, ut canit Zacharias Luc. i. v. 69. illud Deus *erexit nobis cornu salutis in domo David pueri sui*, quod ita exaltatum est per Divinam Misericordiam, & Bonitatem, Amoremque erga illum tanquam filium dilectum in quo ipsi complacuit, *ut in nomine ejus omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris*, Philip. 2. v. ii. *Videritque, vel agnoverit eum mundus universus tanquam Unigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Quæ porro sequuntur v. 26. *Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.* Si ita exponantur: extendere faciam illum imperium usque ad regiones maritimas, quas velut sub suâ manu (scilicet sinistrâ, Idiotismo hebraico, ut supra) continebit suo sub dominio: Et usque ad populos, qui flumina accolunt, ditionem suam proferet, (quasi manu dextera eos suo sub imperio complectens, ut exprimatur gestus extendentis in partes diversas, ac distantes manus) Davidi accommodari possunt, cujus imperio loca maritima, & flumina longinque diffusa subiecta fuerunt. Dei enim auxilio subegit Palæstinos, qui ad mare incolunt, & Syros, usque ad fluvium Euphratem, & stipendiariam habuit Mesopotamiam, quam Syriam fluminum appellabant.

At verò si sensu magis naturali juxta SS. PP. August. Hieron. Theodor. & recentiores apud Bellarm. cum eodem hoc modo interpretemur: *Ponam in mari manum ejus*, id est, dabo ei potestatem etiam in ipso mari, ac in omnibus fluminibus, & per hoc in omni orbe terrarum: Mare siquidem est in finibus terræ, circumiens totam terram, flumina autem sunt in medio terræ; itaque per maria, & flumina, intelliguntur tum omnes fines, tum meditullium terræ, prout Psal. 71. v. 8. aliis verbis dicitur: *Dominabitur à mari usque ad mare*, id est, ab uno extremo usque ad aliud, & *à flumine usque ad terminos orbis terrarum*. Non nisi de Christo intelligi potest, cujus Regnum spirituale, vel Ecclesia toto mundo diditæ est, solumque Davidi ratione Christi ex eo prognati convenit; Nam terra promissionis, quæ extendebatur ad mare Palestine, & fluvium Euphratem pro his prædicatis nimis angusta est. Quod multò certius est, si per mare, & flumina intelligantur populi omnes, gentiles, & Judæi; illi quidem per mare quod vastissimum & amarum est, isti autem per flumina aquæ dulcis, & modicæ, si comparentur ad vastum mare, Judæi enim tunc populus Dei electus, & peculiaris erat.

Neutiquam autem Davidi, sed soli Christo, vel illi ratione tantum hujus tribui possunt, quæ v. 27. dicuntur: *Ipse invocabit me: Pater meus es tu*. Nec enim mysterio carere credendum est, quod David toto psalterio nusquam invocaverit Deum sub nomine Patris, quicquid alios omnis generis titulos ei attribuerit. Contra vero Christus sicut primum verborum, quæ in Evangelio leguntur, ad Parentes in templo cum hoc nomine patris fudit. *Nesciebatis quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse*, Luc. 2. v. 49. Ita ultimum in cruce sub ejusdem invocatione protulit: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, Luc. 23. v. 46. in toto autem progressu vitæ sæpiissimè sub hoc nomine Patris Deum compellat: Itaque sicut hoc, ita & sequentia nomina quæ addit: *Deus meus*, & *susceptor salutis meæ*, eidem Christotribuenda sunt, q. d. *Pater meus es tu*. quoad Divinitatem; *Deus meus*, quoad Humanitatem, & *Susceptor salutis meæ* quoad mortalitatem, in Hebr. pro *susceptor*, *Petra salutis meæ*, legitur, vel *fortitudo*, sensu non diverso, id est, qui ad defendendam, custodiendamque salutem meam advigilas. Eidem etiam applicanda sunt, quæ sequuntur.

V. 28. *Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terræ.*
Chri-

Christus enim sicut Unigenitus Dei fuit secundum Divinitatem, ita secundum Humanitatem Primogenitus triplici de causa dicitur; primo, quia primus fuit in prædestinatione, in illo enim tanquam in capite omnes prædestinati sunt, teste Apostolo ad Ephes. i. v. 5. *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ.* Secundo, quia Primogenitus fuit per Resurrectionem ex mortuis, sive per secundam generationem ad vitam immortalem, sicut ab eodem Apostolo ad Coloss. i. v. 18. dicitur: *Primogenitus ex mortuis, & à S. Joanne Apoc. i. v. 5. Primogenitus mortuorum.* Tertio, quia per ipsum tanquam *hæredem universorum*, Hebr. i. v. 2. participamus, & cooptamur in hæreditatem cœlestem, facti *hæredes Dei, cohæredes autem Christi.* Addi potest, quia ipse est, quarto etiam secundum Divinitatem, ut loquitur Apostolus ad Coloss. i. v. 15. *Imago Dei invisibilis, Primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt universa in cœlo, & in terra; & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* Unde etiam additur eum idcirco *excelsum præ regibus terræ collocatum*, ut sit princeps Regum terræ, atque *Rex Regum, & Dominus dominantium*, teste S. Joanne Apoc. 19. v. 16. Hebræus textus habet *excelsissimum, vel altissimum* eo nomine hebraico, quod soli Deo tribuitur; quo utitur etiam David Psal. 82. v. 19. *Tu solus Altissimus in omni terra.* Neutrum verò prædicatum vel Davidi, vel Salomoni quadrat, neque primogenituræ, ut ex genealogia eorum clarum est, neque principatus in alios reges, quibus ipsi non modo excelsiores non erant, sed longè inferiores, præcipuè Regibus Assyriorum, qui tunc temporis Monarchiam tenebant. Hæc ergo Davidi non nisi ratione Christi conveniunt, uti etiam quæ sequuntur.

V. 29. *In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi.* Quibus præter regni excellentiam super omnes reges versu superiori promissam, regni ejusdem diuturnitatem, stabilitatemque usque in æternum promittit, pacto nunquam immutando, aut violando, *hoc enim testamentum meum, seu pactum, fidele ipsi, lubaudi, erit.* Certe cum regnum Davidis temporale in Hierusalem defecerit in Jechonia, in nullo alio filiorum, vel Nepotum ejus, nisi in solo Christo hæc verificantur; In hoc ergo misericordia Dei, quâ motus promisit per Nathan, 2. Reg. 7. Davidi filium, per quem regnum ejus æternum duraret, & te-

& testamentum seu pactum promissionis illius fidelissime conservantur. Nam teste Gabriele Archangelo, nuncio, & interprete divini promissi hujus, Luc. I. v. 32. *Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Idem v. 30. sequenti repetitur, simulque modus explicatur, quo velit misericordiam suam conservare Davidi, *Et ponam in seculum seculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cæli*, nimirum dando illi semē, seu filium, scilicet Christum, qui tum per se ipsum, tum per posteritatem suam, vel Christianos, in æternum permanens, & regnaturus in throno ejus sit. Qui thronus sicut dies cæli fore dicitur, sive dies, quibus cæli durabunt, inquit, Chaldaus, id est perennes; cælum enim, vel sedes Beatorum ejusque durationis dies perennabunt in æternum.

Porro ad declarandam amplius pacti firmitatem, factæque Davidi promissionis fidelitatem, de Christi ex ipso nascituri regno æterno, addit; non evertendam illam Nepotum Davidis flagitiis, quæ castigaturus quidem paternè sit pro meritis (ne quis fortè posterorum hinc impunitatem sibi polliceatur, & licentiam peccandi arroget) salvo tamen semper pacto, promissioneque divinâ, quæ sequentibus 5. versibus exponit. *Si autem dereliquerint filii ejus* (carnales Davidis, aut etiam spirituales Christi, siquidem de illo hæc accipi placeat) *legem meam, & in judiciis meis non ambula-verint*, v. 31. sive secundum præcepta mea non fuerint conversati: *Si justitias meas profanaverint* (violando, & proculcando per inobedientiam sanctissima statuta mea, & *mandata mea non custodierint*, v. 32. Synonima hæc ferè sunt, ut inter leges judiciales, cæremoniales, & mortales non videatur magnopere hic discernendum. *Visitabo in virga iniquitates eorum*, id est, virgâ paternæ animadversionis, non carnificinæ tyrannicæ; non ad destructionem, sed ad correctionem eos castigabo, & *in verberibus peccata eorum*, v. 33. Id est, durioribus etiam, prout merebuntur, verberibus inflictis; scilicet: immixtis, fame, bello, & peste.

Misericordiam autem meam, seu promissiones misericorditer factas non dispergam ab eo, à Davide nimirum, Hebr. *non interrumpam*, & *auferam* propter peccata nepotum, *neque nocebo in veritate mea*, v. 34. seu veritati meæ, Hebr. *non mentiar in veritate mea*, Græc. *non committam injustitiam in fide mea*, seu nihil faciam contra datam fidem, & fœ-

dus ictum. Vers. 35. *Neque profanabo testamentum meum, & quæ procedunt*
 (procefferunt) *de labiis meis non faciam irrita*, Hebr. *egressum labiorum*
meorum, seu promissiones non mutabo, nec sanctè promissa, aut fœdus
 sancitum violabo, quibus idem repetitur ad significandum non esse pro-
 missionem Davidi factam de Christo ex suppositione, vel hypotheti-
 cam, qualis fuit illa Saulis, sed absolutam, & simplicem; quicquid etiam
 peccatis suis Nepotes, & alii Deum laceffant. Atque hæc v. 36. *Semel*
juravi in sancto meo, id est, in sanctitate meâ, vel, (ut Chaldæus) in no-
 mine meo sancto, seu (ut Gen. 22. v. 16.) *per memetipsum juravi*, sanctè,
 irrevocabiliter, immutabiliter, quod etiam indicat, illud *semel*. Immu-
 tabilia enim decreta Dei, & æterna sunt. Si (pro non hebraismo) *David*
mentiar; semen ejus in æternum manebit, v. 37. modo jam explicato Chri-
 stus scilicet, vers. 38. *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo*. Id est, quam-
 diu sol lucebit, stabit in conspectu meo, & illustris erit thronus ejus,
 vel Ecclesia toto orbe perspicua erit, non abdita delitescet: & *sicut lu-*
na perfecta in æternum, id est, sicut luna in plenilunio clara, & illustris,
 quæ licet obscuretur interdum nubibus, manet tamen ipsa, permanebit-
 que in æternum: Ita Ecclesia, seu thronus Christi, tempore prosperita-
 tis Solis instar perstabit; Et sicut Sol in die undique sereno fulgebit, &
 nocte adversitatis, & persecutionis lunæ plenæ in morem medias inter
 nebulas radiabit. Vel juxta Hebræorum interpretationem: quemad-
 modum luna, etsi nunc obscura est, nunc lucida, semper tamen durat, ita
 thronus, & regnum Christi, vel Ecclesia, etsi nunc luceat, (tempore pro-
 speritatis,) nunc obscuretur, (tempore adversitatis,) nunquam tamen
 mutatur, sed constans perseverat, imò ante conspectum oculosque Dei
 (quidquid sit de hominibus) semper lunæ instar perfectæ plenæque
 comparet. Addit, *Et testis in cælo fidelis*, eod. v. 38. Quibus verbis ter-
 tiam comparisonem iridis, seu arcus cœlestis, cui thronus Christi, vel
 Ecclesia post solis, & lunæ similitudinem, in constantia comparatur, in-
 dicari non pauci volunt: sicut enim iris in nubibus, testis & signum est
 fœderis immutabilis inter Deum & homines, quod diluvio mundus per-
 iturus non sit, Genes. 9. ita thronus ille Christi vigeat semper, eritque
 fidelis testis perennis fœderis, stabilissimique pacti cum Davide init.
 Alii sic interpretantur, quam diu sol, & luna fulgebunt, erunt mihi testes,
 vel contra me (sic enim legit Græcus in conspectu meo) quod solium
 David

David nunquam corruet. Alii ad Deum ipsum referunt cum Symmach. quasi Deus de se dicat; & hujus promissæ perpetuitatis regni; ego ero testis in cœlo fidelis. Verum omnes istæ expositiones eundem finem spectant, nimirum fœderis percussæ, promissionisque à Deo factæ, immutabilem fidelitatem.

Affectus gratitudinis & appreciationis.

Altissime, potentissime, ac clementissime Pater, hominum creator, & amator Deus, quanta Majestatis tuæ infinitæ dignatio est, quod cum vilissimis terræ vermiculis, iræ filiis, & damnationis reis fœdus inire, & unigenitum tuum filium iis promittere in ducem, regem, & Salvatorem voluisti, illudq; fœdus tam sanctè, & inviolabiliter conservasti. Benedicta sit Clementia, Bonitas, Fidelitasque tua in æternum. Benedictus Rex, & dux noster in throno gloriæ, & regni sui Ecclesiæ triumphantis, & militantis. Multiplicetur semen ejus per infinitas generationes! fulgeat thronus ejus, & stabiliatur sicut sol in conspectu tuo, & fiat luna perfecta in æternum!

Punctum III.

Considera querimoniam & expostulationem Davidis, quam reliquâ parte Psalmi instituit, cum Deo ob dilatam promissionem, & pactum quasi violatum, Gentemque suam exinde, posterosque gravissimè afflictos, cum humili imploratione exhibendæ misericordiæ promissæ. In quo etsi imperfectionis argui posse videatur Propheta, vel ob diffidentiam, vel insimulando quasi infidelitatis Deum: Manifestat tamen nobis absconditum Divinæ sapientiæ erga suos procedendi modum, & providentiam profundam in promittendo; dum antequam promissa solvat, ita se gerit Deus, ut contraria omnia ac pollicitus erat, evenire patiatur, ut vix credibile sit imperfectioribus in fiducia, & fide, ea quæ prædicta sunt, vera unquam evasura. Cujus rei in sacris literis Exempla extant complura. Tum ipsius Davidis, quem etsi in pueritia regem designasset, inunxissetque per Samuelem cum indubitatis promissis; quantis tamen quamque acerbis, & diuturnis calamitatibus exercuit, antequam regni possessionem adiret? Tum præsertim in Christo, quem Davidis in throno regem in æternum fore liberaturumque populum, tot

quidem prophetarum vaticiniis, & novissimè ipsius è cœlo Archangeli Gabrielis oraculo, tum Judæis, tum sanctissimis parentibus prænuntiatum prædictumque fuit, quem 30. annis, id est totius pene vitæ tempore, in omnium ferè ignorantia obscurum latere, & reliquis tribus à suis non modò non agnosci, sed persecutionibus etiam, & omnis generis contumeliis exagitari, & tandem velut perditissimum hominem inter latrones crucifigi voluit. Ut hinc documentum fidei, fiducia que, & perseverantiæ in iisdem habeamus, ad constantiam, etsi contraria omnia promissis eveniant, conservandam, & in spem contrà spem credendum, expectandaque promissa, longanimiter, semper in corde, & ore versando illud: *Si moram fecerit, expecta eum, nec festines si credideris illi*, juxta Apostoli ad Hebr. 10. v. 35. 36. 37. doctrinam: *nolite amittere, vel ne abjeceritis confidentiam vestram, quæ magnam habet apud Deum remunerationem; patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit. Justus autem meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se non placebit anima tua. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.* Sed ad textum accedamus, v. 39. *Tu vero repulisti, & despexisti* (subintellige populum tuum, in cujus persona Deum alloquitur) *dum distulisti Christum tuum*, quæ asyntheta, & concisa, vehementiam commotionemque sapiunt, q. d. Tu quidem Domine supra memorata juramento promissisti, sed facta videntur verbis contraria. Videris enim populum tuum à favore tuo repulsisse, deseruisse & despexisse, Hebr. *abominatus esse*. Et Christum tuum seu regem, quem meo ex semine oriturum, continuatâ Nepotum successione promiseras, repudiassse, eumque procul à te elongasse, Hier. & Chald. *iratus esse cum Christo tuo*, sive Davide, sive Nepotibus ejus, Jechonia & Sedecia Regibus ultimis è stirpe Davidica in captivitatem Babylonicam abductis. S. August. de Christi adventu hæc interpretatur, quem nimis in longinquum tempus dilatum, & rejectum queratur.

Atque hinc v. 40. *Evertisti testamentum servi tui*, id est, videris pactum mecum initum retractasse, occupatâ ab Assyriorum Rege Hierosolymâ, & captivo abducto Rege ejus. *Prophanasti in terra sanctuarium ejus*, eod. v. 40. Hebr. *profanasti Diadema ejus regium* quod sacrum habebatur, & *sanctuarium* dicebatur. q. d. Detraxisti de capite Diadema regium

regium Jechoniæ , & Sedeciæ , per regem Assyriorum , qui eos regno exuit & in captivitatem abduxit, idemque Diadema in terram abjectum ignominiosè conculcari, & profanari ab hostibus permisisti, Theodor. & Euthymius per sanctuarium intelligi volunt templum Hierosolymitanum, à Nabuchodonosore profanatum, & eversum. Quod ipsum populi Judaici quasi Diadema erat, & gloriosissimæ instar coronæ, quâ apud omnes gentes gloriabantur. Subdit: v. 41. *Destruxisti omnes sepes ejus, posuisti firmamentum ejus formidinem.* Id est , omnia septa , & munimenta regni permisisti everti , vel , tu Deus , omni nos auxilio protectioneque tuâ destituisi ; hinc est , ut viri fortissimi militesque nostri , qui ante velut murus vivus firmamento nobis erant, nunc panico terrore perculsi formidinem dejectione suâ incutiant, vel fortalitia, præsidia , arces , cæteraque loca munita , quæ nos prius ab incurribus hostium defendebant, nunc ab iisdem hostibus capta, inleffa, & præsidio firmata terrorem afferant. Undè v. 42. *Diripuerunt eum omnes transeuntes viam*, q. d. sicut vinea destructâ sepe præda fit transeuntium ; Ita populus tuus cum Rege, & regno suo in direptionem Assyriorum factus est, nullo prohibente, ac impediante. Imo factus est opprobrium vicinis suis, eod. v. 42. Seu ludibrio insuper non modo hostibus, sed vicinis populis, & confœderatis existit, qui illius ante potentiam, & gloriam suspiciebant, & deprædicabant. Quin etiam: v. 43. *Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos ejus.* q. d. Corroborasti potentiam, & vires hostium, qui deprimebant nos, cum ingenti plausu & lætitia eorum , quibus de nobis quasi triumpharunt. Contra verò v. 44. *Avertisti adjutorium gladii ejus, & non es auxiliatus ei in bello.* Id est, attrivisti, & enervasti vires nostras, aciemque gladii retudisti, sed adjutorium & favorem tuum à conatibus nostris bellicis avertisti, & auxilio omni destitutos, quasi deseruisti, vel etiam eos, qui arma nostra juvabant retrò in fugam vertisti.

V. 45. *Destruxisti eum ab emundatione*, Hebr. *Destruxisti, vel cessare fecisti munditiam ejus.* Græc. *Dissolvisti eum à munditia sua.* Chald. *Abstulisti sacerdotes, quibus emundabatur*, sive splendorem & dignitatem imperii auferendo , sive regiam purpuram , & ornatum cum sordidis atratisque vestibus commutando, sive majestate regia exuendo, sive à sanctuario in quo per sacrificia emundabatur relegando , sive utraque

simul, tam regia quam sacra dignitate exspoliando. *Et sedem ejus, vel thronum seu solium ejus regium, quo sublime elevatus residebat, interram collisisti*, eod. v. 45. Exequendo illum infirmi subsellii hominibus, & abjectis terræ filiis. v. 46. *Minorasti dies temporis ejus*, Hieron. Hebr. & Chald. *Abbreviasti dies adolescentiæ ejus, vel juventutis regni ejus*. q. d. regnum quod æternum fore promiseras, in ipso flore adolescentiæ, virentique ætate juvenili abruptisti, nec in adultam sivist ætatem excrecere. Davidicum enim regnum temporale in Jechonia, & Sedecia præclusum est: ex quo David magna confusione in posteris repletus est, ut sequitur, *perfudisti eum confusione*, eod. v. 46. Atque in his calamitatibus, quibus regia Davidis familia, nunc ab Assyriis, nunc à Babyloniis, nunc à Syris, nunc à Romanis, mirè afflicta, & exagitata est, ita ut desperare omnem Dei sibi factam promissionem posse videretur, nihilominus tamen David spem suam in Dei misericordia figit, & pro Messia adventu, qui divini fœderis promissionisque juratæ verus terminus, & scopus est, & commutatione temporalis regni ejus in spirituale, humillimè supplicat in sequentibus reliquis versibus. v. 47. *Vsque quo Domine avertis in finem*, subaudi per aposiopesis, *te à nobis*, vel vultum favoris tui, vel opem, vel promissionem, vel Messiam. Hebr. *Vsquequo abscondis te*, abscondere se enim dicitur, qui opem subtrahit, vel vultus tui serenitatem, auferendo lumen tuum, vel cessando illuminare mentem: addit in finem, id est, in perpetuum, aut usque ad ultimam perniciem, & consumptionem nostram. Subdit: *Exardescet sicut ignis ira tua*. eod. v. 47. Seu, tua contra nos indignatio, ad modum ignis omnia corripientis, nec cessantis, donec ea in cinerem redegerit. v. 48. *Memorare quæ mea substantia, nunquid enim vanè constituisti filios hominum*. Quod argumentum à brevitæ, & miseriis vitæ nostræ adducit ad commovendam misericordiam, vel accelerandum auxilium promissum. q. d. memento quam subsistentia & firmitas vitæ nostræ (sic enim substantia sumitur) exigua sit, seu quam brevis, & tenuis durationis simus, vel quam breve & ærumnosum sit tempus vitæ nostræ; ut mors vix natis nobis instet, ut non sit opus tot calamitates ad conterendos nos aggerere. Vel potius, accelera ergò in solatium nostrum, mitte nobis Messiam Salvatorem mundi promissum, qui post brevem, & ærumnosum mortalis vitæ nostræ cursum viam nobis ad vitam immortalem, ac beatam hætenus interclusam

aperiat. v. 48. *Nunquid enim vanè constituiſti filios hominum.* Ut nimirum his inaniffimis miſeriæ vitæ nugamentis tantum perfruantur, ac gaudeant, ad inferos paulò poſt deſcenſuri, ibique tot ſæcula ſine ſolatio tranſacturi. Videri autem poſſis humanum genus vanè ſeu infelici forte, & miſera conditione procreaſſe Hieron. cum Chaldæo, *frustra omnes creasti*, niſi hoc præſtes, ut finitâ hac momentaneâ vitâ obnoxia omnibus miſeriis, finem noſtrum ad quem non vanè conditi ſumus, vitam ſcilicet, æternam, per ſalvatores noſtros, conſequamur. Hæc expoſitio ſpiritu Davidico dignior videtur præ illa, quæ Judaïſmum magis lapit, & temporales tantum calamitates ſolatio item temporali mitigare velle Davidem, hoc ſenſu exiſtimat: niſi enim ſolacium aliquod dum vivimus nobis acceleres, frustra videberis creaffe humanum genus, nempe ad nudas & meras miſerias brevis vitæ hujus, & tandem ad inferos, id enim ſi tuis electis populis evenit, nullo potiori jure obtinget reliquis, & tibi inimicis præſertim. Nam (cauſam ſubdit) v. 49. *quis eſt homo qui vivet, & non videbit mortem, eruet animam ſuam de manu inferi.* q. d. Nemo enim mortalium mortem poteſt evadere, aut ſe liberare à neceſſitate deſcendendi ad inferos poſt hanc brevem ærumnoſamque vitam. Addit Argumentum alterum à fidelitate promiſſionis factæ; v. 50. *Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ*, ſeu olim promiſſæ, *quas juraſti David in veritate tua.* Id eſt, quas juramento per tuam veritatem confirmaſti. v. 51. *Memor (quoque) eſto Domine opprobrii ſervorum tuorum, quod continui in ſinu meo multarum gentium.* Aliud argumentum eſt à calumnia infidelium, tam contra populum Dei, quam contra Deum ipſum, cujus vel infidelitatem, vel tarditatem in promiſſis exprobrant, hujus ergò opprobrii te moveat recordatio ad mittendum tandem Chriſtum tuum regni æterni hæredem, & inſtauratorem: quod opprobrium meritò lancinat mentem meam, in cujus intimo ſinu illud tacitus mecum volvo, & cum dolore concoquo, nec excutere à me, vel reſpondere ad id ſatis exprobrantibus poſſum, illud nempe: v. 52. *Quod exprobraverunt inimici tui Domine, (quod pro quia,) exprobraverunt commutationem Chriſti tui.* Identidem nempe, ſeu iterum iterumque exprobrando mutationem decreti, & promiſſionis factæ, de Chriſto mittendo, qui nos ſalvaturus ſit, & regnaturus in æternum, vel quo exprobrant eundem promiſſum in commutationem, id eſt in retributionem

ac

ac compensationem mercedis pro fideli obsequio, & confidentia, & non præstitum. Quo sensu dicitur Matth. 16. v. 26. *Quam commutationem dabit homo pro animâ suâ* ! Vel, quo exprobrant commutationem Regis ex stirpe mea spiritualiter regnaturi in æternum, pro regno temporali à nepotibus ablato, cujus vel infidelitatem, vel tarditatem incusant. S. Hieron. pro pij commutationem Christi tui legit, *vestigia Christi tui*, & Chald. *tarditatem vestigiorum Christi*. q. d. Exprobrant nobis in hæc: ubi manet tam diu Messias, vel Christus vobis promissus? quam plumbeos habet calces? quam tardigrada ejus vestigia sunt?

Quibus partim blasphemis, & gentium infidelium exprobrationibus, partim propriæ afflictioni ex supra recensitis tot ærumnis, & calamitatibus profectæ, actu resignationis, fiduciæ & laudis Dei, inter tot adversa plane heroico Vir Sanctus occurrit: v. 43. *Benedictus Dominus in æternum fiat, fiat*. q. d. Quicquid etiam inimici obstrepant; quicquid contraria omnia, quam Deus promiserat, accidant, quicquid desperata cuncta videantur de regni propagatione in æternum per posteros, & nepotes meos; Ego tamen in promissis, & providentia Dei firmissimè confido, (juxta dicta initio puncti hujus) quem scio certissimè, non obstantibus his omnibus, daturum ex semine meo Christum, qui regnaturus sit in æternum, regno temporali in spirituale commutato. Ideo ejus providentiæ omnia committo, eam demissè adoro, & sanctissimum ejus Numen in adversis æquè ac prosperis laudo, & benedico, & ab omnibus laudari, & benedici opto in æternum: certò persuasus, quod ad salutem electorum suorum Deus omnia diriget, etiam tum, cum penitus eos abjecisse videtur. *Fiat, fiat*, quod voveo, ut Deus ab omnibus cognoscatur, laudetur, benedicatur in æternum. *Fiat, fiat*, sanctissima voluntas ejus; *fiat, fiat*, juxta paternam providentiam ejus, fiat, fiat, ut Rex Christus, vivat, regnet, glorificetur in æternum. Hebr. Amen, & amen, qua clausula etiam hic tertius psalmorum liber secundum hebræos finitur, sicut duo priores, nam quartus per simplex Amen, quintus vero per Alleluja terminatur,

Affectus versus ultimi explicati.

O R A T I O.

DEus qui bonitatem, potentiam, sapientiam, Veritatem, ceteraque divina attributa tua in fœdere promissi Christi filii tui præcipuè manifestati, tribue nobis misericordias illas tuas agnoscere, semperque grato animo decantare, ut ad tua promissa per eundem filium tuum currentes inter medias ærumnosæ vitæ nostræ calamitates, ita tibi semper adhæreamus, ut inoffenso pede ad beatam metam pertingamus, in qua te Patrem cum eodem filio & Spiritu S. benedicamus, & glorificemus in æternum.

IN PSALMUM LXXXIX.

Domine refugium factus es nobis.

MEDITATIO XCI.

*Luctus propter effectus peccati Adami, & remedii
imploratio.*

Argumentum Psalmi.

Deplorata vitæ brevitæ in persona Moyſis (inſcribitur enim psalmus, *Oratio Moyſis hominis Dei*,) cui etiam cum decem psalmis ſequentibus hic attribuitur à S. Hier. & Genebr. (dissentiente S. Auguſt. & Bellarm. & multiplicibus ærumnis, velut effectibus primi peccati, illis petit occurrì per Christum.

Punctum 1.

CONſidera cœleſtem Oratoris Davidis Rhetoricam ex Spiritus Sancti Magiſterio, & inſtructione profectam; quâ initio v. 1. & 2. captatâ benevolentia à gratiarum actione, & beneficiis Dei: Et proſitione factâ. v. 3. Narrationem deinceps inſtituit miſeriarum, quibus natura humana per peccatum vitiata fuit. Exorditur igitur per gratiarum actionem, ad novam gratiam impetrandam ſic: v. 1. *Domine refugium factus es nobis à generatione in generationem.* q. d. In
Xx omni

omni nostrâ miseriâ, & afflictione tu semper nobis perfugium extitisti Deus, idque non aliquando, aut semel, iterumve, sed omnibus seculis, & in omni retro succedentium sibi serie generationum, & consequentibus ætatibus, ut idcirco etiam nunc ad te merito recurramus. Hebr. pro refugium, *habitationem* ponit, id est, asylum, seu domum bene munitam, ad quam tutissimè confugiatur, contra omnem incursum hostilem, sive hominum, sive bestiarum, qualis revera Deus est, per fidem, spem, charitatem, ad se confugientibus. Confirmationem addit cum ratione: quia v. 2. *Priusquam montes fierent, aut firmaretur terra, & orbis: à seculo usque in seculum tu es Deus.* Et sane id tibi propriè convenit, ut refugium sis omnium, tuerique possis universos quocunque tempore: quia ab æterno in æternum existis à temetipso, & ab omni alio independens. Sicut enim ante conditum per te orbem terrarum (quem per Synecdochen partium quarundem pro toto positarum describit) ab æterno extitisti à te ipso, ita post illum per te destructum, æternum existes Deus idem independens; seu æternus à parte ante, & à parte post, ut loquuntur.

Sequitur propositio: v. 3. *Ne avertas hominem in humilitatem.* Id est: Hanc rem te humiliter orabo, ut non sinas genus humanum abire in extremam vilitatem, & ruinam propter peccatum. Subdit: & (pro quia, vel etenim) *dixisti, convertimini filii hominum.* Id est, quia non vis mortem impii, vel peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Ezech. 18. Quocirca hortaris nos per externas prophetarum prædicationes, & internas S. Spiritus inspirationes: *Convertimini* iterum ad me per pœnitentiam, *filii hominum*, seu qui per humanam fragilitatem averſi in peccatum estis: Ad quam invitationem conversionis decet te, ut potenti auxilio gratiæ succurras, & non permittas ad extremam calamitatem nos redigi, ut propter peccatum in morte perpetuo maneamus. Hebræa lectio, & expositio apud Genebr. & alios variat: *Vertis hominem ad tenuitatem, vel vilitatem, & (supple tamen) dicis: Convertimini filii hominum.* Quæ his æquivalent: cum jubeas hominem converti, & resipiscere, ne eum ad has misérias redigas, quibus obrutus, non est probabile eum mentem adjecturum ad resipiscentiam. Aliter Flamin. cum nonnullis, scilicet: *Convertisti hominem in contritionem, & dixisti, seu definivisti, revertimini filii Adam in pulverem, ex quo creati estis.* Exinde Exppositio & Nar-

Narratio mox subjungitur miseriarum, & abjectionis generis humani per peccatum. Ex quibus prima est *vita brevitās*, quæ per comparationem cum æternitate Dei explicatur, sic: v. 4. *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternā, quæ præterit.* v. 5. *Et sicut custodia in nocte quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* q. d. Tu Deus æternus es, ita ut apud te mille anni sint velut dies unus jam lapsus: Aut sicut custodia, vel nocturna vigilia militaris trium horarum, & alia similia, quæ pro nihilo habentur. Nos autem qui ad imaginem tuam creati sumus, & participare eandem tecum æternitatem semper vivendo deberemus, saltem à parte post, & participassemus suo modo certè, nisi primus parens peccasset, eo vilitatis & ultimæ abjectionis, conditionisq; redacti sumus, ut vita nostra ne unius quidem diei sit, si comparetur æternitati tuæ, nemo enim omnium Adami posterorū mille annos, qui ante oculos tuos sunt sicut dies unica, vitæ suæ affecutus est. Nos verò nunc vix septuaginta, aut octoginta censemus vitæ annos, ut merito sicut militaris Vigiliæ duratio, quasi nihil reputetur duratio vitæ nostræ comparata ad æternam durationem nobis ante vel debitam, vel promissam, si non peccassemus. Itaque satis per se depressi: & humiliati sunt homines, quorum vita ex iis, qui longissimam duxerunt, tanquā dies hesternā, quæ præterit, ita mox effluxit, aliorum velut trium horularum nocturnæ excubiæ extitit, metaphorā à militiā ductā, cui benè à S. Job vita nostra comparatur, maxime quoad Vigiliās militares, curis plenas, & quidem nocturnas in tenebris, & obscuritate ignorantie & errorum. Imo tanquam ea, *quæ pro nihilo habentur*, nempè (ut in hebr. exprimuntur) *velut aquæ fluxus, & somnium*. Quo facit, quod alia habet lectio: *Inundasti eos subito*, velut rapidoque torrente, *somnium, vel somnus erunt*, vel, bulla ut alii legunt. Ad has similitudines & comparationes vitæ nostræ, aliam addit: cum flore unius diei Ephemeridie nonnullis dicto illam conferendo.

V. 6. *Mane sicut herba transeat, manè floreat, & transeat, vespere decidat, induret, & arescat.* Ubi per hebraïsmum verba imperativi modi pro præsentī, vel futuro ponuntur, pro *transit, vel transibit, floret, vel florebit, decidet, indurabitur &c.* Cui manè est ortus, & pueritia; meridies juvenitus & virilis ætas: Vesper senium, & nox mors, ita homo in juventute tanquam ætatis flore viget paucis annis, cum verò ad maturam ætatem pervenerit, curis, negotiis, & ærumnis affligitur, sole velut meri-

diano & exarescit. Mox post labores exhausto vigore & succo naturali, ut fit in senibus, accedentibus morbis induratus, exaridusque per mortem decidit. Hebr. *exscindetur, refecabitur, peribit*. Vel ut exponit S. Aug. apud Bellarm. manè virefcet, & florebit in vita, & vespere decidet in cadavere, arescet in pulvere, & qui de pulvere factus est, in suum pulverem continuò revertetur, ut non sit aliud tempus nostrum, quam nasci, & mori, incipere, & finiri. Hanc eandem comparisonem S. Job jam ante etiam insinuavit, cum ait. cap. 14. v. 1. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & conzeritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet*. Causam porro brevitatis vitæ nostræ reddit sequenti v. 7. *Quia defecimus in irâ tuâ, & in furore tuo turbati sumus*. q. d. Atque ita & mortales facti sumus, & vitæ tam brevis, quia in iram, & vindictam tuam incidimus, tum propter originis peccatum ab Adamo in nos transfusum, tum etiam propter peccata propria, ob quæ de vita nostra brevicula decerpis sæpè partem nonnullam, ut ob hanc justam indignationem tuam horrore mortis non immeritò conturbemur. Pro ly *turbati sumus*, legunt alii *acceleravimus*, vitæ nostræ curriculum scilicet. Unde deducitur has vitæ necessitates esse pœnas nostrorum scelerum, Deique iram ob eadem peccata esse causam cur tam multis ærumnis simus obnoxii.

V. 8. *Etenim, posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui*. Quibus iræ divinæ (quam causam brevitatis vitæ dixerat esse versu superiori) ulterior causa redditur, juxta immediatè ante dicta; Nam peccata nostra, tum originale, tum actualia, tibi liquidissimè perspecta sunt, & ante oculos tuos semper obversantur, ut ea vindices. Noluisti enim parcendo abscondere illa, aut ab eis avertere faciem tuam illa condonando, quod rogat David Psal. 50. v. 11. *Averte faciem tuam à peccatis meis*. Addit, vel per epexegefin repetendo idem: *seculum nostrum in illuminatione vultus tui*, quod cum superioribus idem est: vel per seculum nostrum intelligendo, peccata nostra actualia, quæ toto sæculo nostro, vel totius vitæ decursu perpetravimus, quod sæculum, seu decursum in clarissimâ luce vultus tui ita constituisti, ut nullum te peccatum nostrum lateat. Itaque per iniquitates intelligi peccatum originale potest, quod non unam iniquitatem

In se, sed plures complectitur. Fuit enim in eo superbia, fuit inobedientia, fuit gula, fuit infidelitas, ingratitude, curiositas & alia, ut S. Augustinus docet Enchiridii cap. 45. per sæculum vero peccata actualia totius vitæ nostræ sæculo commissa. Nam propter hæc etiam accelerari mortem, abbreviarique vitæ cursum supra expositum est. Unde forte fit, ut crescentibus sæculis Adæ posterorum, decrescat etiam, & contrahatur vita humana. Nam usque ad diluvium vivebant homines ad non-gentos annos; deinde post diluvium ad ducentos, vel trecentos. Postea verò Moyse tempore ad centum viginti; Denique tempore Davidis ad septuaginta vel octoginta.

Quod porrò *in illuminatione vultus sui*, & in conspectu suo, vel ad verbum, ad luminare vultus sui, dicatur peccata nostra posuisse Deus, differentiam cognitionis Divinæ, nostræque indicat; Nos enim res in tenebris, vel extra se positas cernimus per alienum lumen, scilicet solis, vel lucernæ, quod unà cum speciebus ab objecto emanantibus intra nos recipimus. Deus autem quasi de vultu suo lumen diffundit, per quod res sibi perspicuas facit, nihil recipiendo à rebus, sed emittendo quasi radios in res ipsas, per se, & essentiam suam, aut in Divino Verbo velut vultu suo omnia cognoscit, ut propterea nihil tam absconditum, latens, obscurumque sit, quod ipsum non clarissimè pervideat, adeoque peccata nostra, quamvis recondita, etiam cordis, & intentiones intimæ in hac vultus illuminatione ei clarissimè patefiant; Unde de eo venturo ad iudicium benè dicit, Apost. 1. Cor. 4. v. 3. *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*. Confirmat porrò S. David quæ de pœna mortalitatis, & brevitatis vitæ nostræ in supplicium peccati inflictæ dixit, ab effectu, & experientia.

Quoniam omnes dies nostri defecerunt; quoniam (pro itaque, vel certè) *& in iratua defecimus*, vers. 9. q. d. Quod protectò, vel ipso experimento, maloque comprobatum nostro liquere potest, nam deficiunt (præteritum enim *defecerunt* præsentis hoc redditur) diffluuntque subito, atque insuper in magna, & varia miseriâ dies nostri. Et quod caput est, nos cum diebus, & in miseriis deficiamus, consumimurque ob iustissimam vindictam, vel iram tuam peccatis nostris debitam. Fluxissent quidem etiam, si Adam non peccasset, dies ætatis, & sæculi nostri, sed in magna felicitate, sine ullâ miseriâ; & ita fluxissent, ut homo nihil-

ominus immortalis, constantissimæque vitæ esse perseverasset. At verò nunc te infenso nobis ob peccata nostra, fluunt, deficiuntque, sed in magnis miseriis, atque ita deficiunt, ut iisdem miseriis oppressi deficiamus etiam ipsi. Et quod præter brevitatem accedit iidem v. 10. *Anni nostri sicut aranea meditabuntur* (pro meditantur passiva significatione, id est, æstimantur: vel inter meditandum, & satagendum, rebus inanibus occupabunt, & conficient se ipsos, donec deficiant, & nos cum ipsis.) Veluti enim aranea dum totam se eviscerat, nihilque aliud meditat, quam ut telam texat, quâ muscas capiat, solet ab ancilla scopis subito cum suâ telâ, & muscâ in humum detrahi, & pede conteri, vel in ignem conjici, sic accidit hominibus, inquit S. Hieron. & Theodoret. quorum vita variis vanis exercetur laboribus, doloribus, timoribus, suspicionibus in temporalibus bonis præsertim procurandis, & temporalibus malis cavendis, mox enim ex improvviso accidit illis, quod diviti Evangelico de dilatandis horreis sollicito, Luc. 12. v. 20. ut audiant, *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te; quæ autem parasti, cujus erunt?* Alias similitudines fragilitatis, vanitatisque vitæ nostræ, lectiones, & expositiones diversæ hujus versus suggerunt. Nam S. Hier. vertit: Annos nostros esse velut sermonem, aut fabulam loquentis. Chaldæus quasi vaporem oris in hyeme: Hebr. esse meditationem, vel cogitationem, vel loquelam, quibus omnibus nihil velocius deficit, & evanescit.

Post declaratam fragilitatem & vanitatem vitæ, redit ad ejusdem brevitatem. Nam *dies, inquit, annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni*, eod. v. 10. Hebraismus, pro in ipsis diebus annorum nostrorum, septuaginta sunt anni, si autem in potentatibus (Hebr. in fortitudine, seu homine robusto) octoginta anni, & amplius eorum, seu quod ultra est, labor & dolor, q. d. Tempus vitæ nostræ in se definitum non transcendit suprâ septuaginta annos: Nisi quis valdè potenti, & robusta corporis constitutione præditus sit, qui ad octoginta annos vitam extendere potest, si qua ætas hos annos excedit plena est variis doloribus, & ærumnis. Duodecimi versiculi sequentis: *Quoniam supervenit mansuetudo* (supple tua nobis) & *corripiemur*, v. 10. explicatio varia est. Prima, veruntamen (sic enim ly quoniam accipiendum est non causaliter) vel certè, mansuetè, & benignè nobiscum agis, dum sic corripis nos, & tempus miserrimæ vitæ nostræ hujus, quæ mors potius est quam vita, brevi termino circum-

scribis. Tirin. cui favet tum hebræus textus; *quoniam secatur citò* (vitæ stamen) & *evolamus*, Chaldæus addit *in pulverem*: tum S. Hieron. Symmach. & alii. Secunda Bellarm. certè ex ærumnis senectutis hoc consequimur boni, ut mitigentur affectus, qui ferociiores in ætate juvenili erant, & *superveniat mansuetudo, & moderatio, & sic corripiamur*, instrua- murque salutariter ad salutem, ut agnitis miseriis nostris discamus Deo humiliter subjici. Convenienter his quæ de hominis ætate Psaltes scripsit, Macrobius in tom. lib. i. c. 6. septies deni anni à Phisicis creditur me- ra vivendi; & hoc vitæ humanæ perfectum spatium terminatur, quod, quisquis excefferit, ab omni officio vacuus, soli sapientiæ, & studio vacat, & omnem usum sui in suadendo habet, aliorum munerum vacatio, ne reverendus.

Atque ex his infert affectum timoris Dei, quo is nobis ob peccata metuendus est, v. 11. *Quis novit potestatem* (seu vim, & magnitudinem) *ira tua, & præ* (id est, *pro vel secundum*) *timore tuo*, supple, *quis novit iram tuam dinumerare*, v. 11. Seu cogitando comprehendere, quando sit ira tua, quamque formidabilis, hoc sensu: Primo, quis novit percipere iram tuam, quæ major est quam quis credat, & quam tu vulgò timearis; seu, quis ita cognoscit indignationem tuam, ut te sic timeat, quemadmodum oportet tam terribilem metuere Dominum! Sumitur autem ab Hebræis timor pro reverentia, veneratione, & cultu Dei. Genebr. Si enim vel parva indignatio tua ob peccatum originale in Adamo contractum, tanta mala mortalibus importat, quis possit cogitatione comprehendere, qualis, & quanta sit iræ vis, quâ uteris adversus eos, qui improbè & impiè vixerunt deliberatâ voluntate propriâ. Vel, secundo, quis his expensis non percellatur ita, ut vix possit præ nimio timore intelligere vim iræ tuæ, perinde ut potentia tua formidabilis eam requirit, intelligi: Flamin. Tertio juxta explicationem primam. V. 12. posses nobis merito longe acrius irasci, nosque punire amplius in immensum (tantæ malitiæ sunt peccata nostra) verùm intellectus noster non potest id dignè concipere, obscuratus peccato eodem, & perculsus ob tuam justam vindictam, & iram. Nam si ex morte illa corporis colligitur rectè magnitudo iræ divinæ contra peccatum, quanto magis colligi deberet ex morte sempiterna animæ simul, & corporis, quâ Deus igne inextinguibili omni morte acerblore excruciat peccato eidem obnoxios in inferno? Quod Chri-

Christi Argumentum ex parte est, Matth. 10 *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.*

Affectus timoris versiculi jam expositi.

Punctum II.

Considera postulationem remedii, pro quo post expositam vitæ mortalis brevitatem, & imbecillitatem, vanitatemque Deum interpellat David reliqua parte Psalmi, quod est Christi Redemptoris Adventus.

Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia, v. 12. Hunc versiculum nonnulli conjungant superiori puncto positus, & pro illis interpretantur hoc sensu: *Dexteram tuam* vindicem scelerum nostrorum, vel potentiam iræ tuæ per hanc temporalem castigationem *sic notam*, vel innotescere *fac* hominibus, ut erudiantur corde, & sapientes evadant, & horrorem peccati inde cōcipiant, eo quod illud horum causa sit, & ex levioribus hisce pœnis discant æstimare, & fugere pœnas æternas. Et favet interpretationi lectio aliorum ex Hebræo: *Enumerare dies nostros ad hunc modum tu nos doce: & offeremus cor sapientiæ.* q. d. Fac nos Domine, cogitare semper dies vitæ nostræ, & illorum paucitatem ante oculos habere, ut hac inani vitâ contemptâ, nos totos sapientiæ dedicemus, *veniemusque ad te sic corde sapienti, vel sapientiæ cor offeremus*, inquirendo bona futura, quæ æterna sunt, & contemnendo præsentia, quæ sunt brevissima.

Sed Bellarm. cum Genebr. non minus probabiliter hic alteram partem Psalmi inchoari putant, quâ, ut initio puncti dixi, remedia enumeratarum miseriarum à Deo orat, hoc sensu: fac Domine ut jam tandem aliquando innotescat nobis dextera tuæ clementiæ, misericordiæ, & liberalitatis, per sinistram enim vindicta, per dexteram verò liberalitas & clementia intelligitur, quâ munera gratiæ tuæ abundanter in nos dispertiaris, eripiendo, suscipiendo, & sustentando nos in hac misera conditione nostra, opem ferendo per dexteram tuam, qui est Christus, & *eruditos corde*, (supple, *fac*) Hebræus: *Verbum venire faciendo*, id est nō per Prophetas aut Doctores, sed per Verbum tuum *fac eruditos*

in sapientia cœlesti. Ut Verbum tuum æternum, & Sapientia consubstantialis tibi nos erudiat, nos erigat dextera gratiæ, & virtutis suæ, nos eripiat è malis, nos sustentet & confirmet in bonis, *ut afferamus cor sapientiæ*, seu mentem cœlesti doctrina illius imbutam: Vid. Genebr. *vel eruditos corde* (supple *notos fac*, per zeugma) in sapientiâ; id est, Apostolos, & Doctores verâ sapientiâ, & doctrinâ Christi eruditos, qui eâdem sapientiâ, divinaque doctrinâ nos imbuant & informant, *sic*, id est, ut ab æterno decrevistî, & nobis promisistî.

Ergo v.13. *Convertere Domine* ad nos placatus iterum aliquando (id enim *ly usquequo* sine distinctione positum in textu hebræo significat) benigniori misericordiæ tuæ oculo nos respiciendo denuo, à quibus tamdiu faciem tuam iratus averfam habuisti, propter peccata nostra. Qui verò cum distinctione, & nota interrogationis legunt, *illud usquequo?* per Apostrophen subintelligunt, *vel affliges nos?* ut Chaldæus; *vel irasceris nobis;* vel quamdiu aversum te à nobis ostendes? Vel quousque differes nos exaudire, aut mittere promissum Christum tuum? vel quid simile. *Et deprecabilis esto super servos tuos*, eod. v.13. Seu sinas te tandem exorari à servis tuis. Hebr. *pœnitentiâ ducaris*, *vel pœniteat te*, scilicet iræ tam diuturnæ. Et ut Chaldæus, *Convertere tandem à malo*, quod nimirum populo tuo te facturum minatus es. Alii, *Consolare servos, & cultores tuos*, ut dicere possimus, quandoque (supplenda enim hæc ob connexionem cum superioribus.)

V.14. *Repleti sumus manè*, seu maturè, opportunè, tempestivè, *miseriordiâ tuâ*, & *exultavimus* idcirco, vel gaudio spirituali, vel in laudibus tuis, & *delectati sumus in te* Deo nostro, perfruendo bonis ejusdem misericordiæ tuæ, *omnibus diebus*, vel temporibus nostris consecuturis.

V.15. *Lætati sumus pro diebus*, quibus nos humiliasti, *annis quibus vidimus mala*, dùm abundè compensasti omnes labores, mœrores, & afflictiones præteriti temporis; convertendo luctum in lætitiâ; mœrorem in gaudium; labores in quietem; bellum in pacem; S. Hier. hæc præterita repleti, delectati, lætati, &c. vertit per tempus futurum, pro quo, (more, & certitudine propheticâ) præterita sæpe ponuntur, repleti sumus, pro replebimur; exultabimus, delectabimur, Hebræus vero in imperativo præsentis: reple nos *mane misericordiâ tuâ*, id est, satia nos misericordiâ tuâ citissimè, vel Christo, qui est sol Justitiæ, & Misericordiæ,

diæ, exoriente, ut lætemur & exulemus, & delectemur in illo, reliquis diebus vitæ nostræ. Lætifica nos pro ratione temporis, quo nos afflixisti, & pro annis præcedentibus, quibus mala passi sumus, tantumdem nos misericordiæ tuæ bonis fac gaudere. Quæ S. August. sensu Anagogico explicat de bonis non hujus, sed futuræ vitæ; tunc enim *replebitur in bonis desiderium nostrum, tunc perfecte letabimur pro diebus, & annis quibus humiliati vidimus mala, quando nimirum momentaneum hoc, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloria pondus operabitur in nobis*, 2. Cor. 4. v. 17. tunc exultabimus gratias agentes Deo, qui nobis in tempore non pepercit, ut parceret æternum.

Igitur, versu 15. *Respice in servos tuos* oculis scilicet benevolentia, & favoris tui, & in *opera tua*, Hebr. *opus tuum*, seu qui creaturæ & opera manuum tuarum sunt, illuminando illos adventu, gratiaque cœlesti per fidem & accendendo per charitatem, veluti sol aspectu ortus sui mundum luce perfundit, & calore accendit: nec solum super *servos tuos*, sed *etiam super filios eorum*, sive naturales, sive spirituales, & *dirige hos filios eorum*, eod. v. 15. Græcè *ducem te præbe illis*, ut viam rectam teneant, & tua directione omnia feliciter agant. S. Hieron. ex Hebr. sic vertit: *Appareat opus tuum in servis, vel super servos tuos, & gloria tua in filiis eorum*. Id est, ita illos illumina, rege & tuere; ut appareat, & eluceat benignitas, & gloria tua; vel appareat tandem opus redemptionis nostræ, quod opus tuum est, in populo fidei, tuæque servituti mancipato, ut divina gloria tua, inde augeatur, & dilatetur, quæ super posteros, & filios eorum effulgebit; vel, ut opera ipsorum sint ad honorem, & gloriam tuam, dirigas, ut appareant, & splendeant vera sanctitate coram hominibus, *qui inde glorificent Deum patrem, qui in cœlis est*, Matth. 5. v. 16. quod repetit sequenti versiculo 16. *Et sit splendor Domini Dei nostri super nos*, per favorem & gratiam ejus, inde enim omnis noster actionumque nostrarum splendor, meritumque existit: Alii, æterna felicitas, consecutivè scilicet, quia hæc est merces inde consecutura, sicut etiam juxta Hebr. *jucunditas, decor, & dulcedo*. *Et opera manuum nostrarum dirige super nos*, Hebr. *confirma*, stabilia redde, cum perseverantia in illis. Vel, perfice, & fortuna actiones nostras. Chaldaus: *sit dulcedo Paradisi deliciarum à conspectu Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum prosperentur*. Additque iterum: *& opus manuum nostrarum dirige,*

*rige, juxta normam sanctissimæ legis, & voluntatis tuæ, ut quicquid ag-
gredimur, feliciter gratiæ tuæ beneficio succedat ad tuam gloriam, no-
stramque salutem dispositum atque directum. Atque his duobus ultimis
versiculis, quibus Moyses tanquam formulâ consecrationis ad benedi-
ctionem populi, & tabernaculi recens à se perfecti, Exod. 30. usus tra-
ditur, Autore R. Selomo apud Genebr. David quoque novo Christiano
populo. Ecclesiæque illius novæ velut novo tabernaculo Dei, bene pre-
cari videtur, possuntque etiam esse puncti hujus*

*Affectus appreciationis & petitionis remedii contra
misérias vitæ nostræ.*

O R A T I O.

DEVS qui culpa offenderis, pœnitentiâ placaris, respice genus hu-
manum tot calamitatibus per peccatum Adami attritum, & ne a-
vertas illud in humilitatem penitus, nec sinas in irâ tua nos prorsus de-
ficere, sed deprecabilis esto, super infirmos servos tuos, ut per Christum
Salvatores nostrum, ejusque merita, repleti misericordiâ tuâ, conver-
tamur, & exulemus in Deo Jesu nostro, & sit splendor gratiæ ejus su-
per nos, ut dirigantur opera nostra ad honorem tuum in vitam æternam
Amen.

IN PSALMUM XC.

Qui habitat in adjutorio Altissimi &c.

MEDITATIO XCII.

Sub tutela Dei felix securitas,

Seu

*Asylum contra omnes hostes tutissimum, fiducia
in Deum.*

Argumentum Psalmi.

Cujuscunque tandem sub persona, sive Ezechia contra

Senacherib, 4. Reg. 19. ut Theodoretus: sive Davidis ipsiusmet, ut titulus *Laus Cantici David*, (qui tamen à plurimis ommissus est) innuere videtur. Sive Christi, de quo mendax Interpres Dæmon versiculum 11. & 12. allegavit Matth. 4. Sive in genere cujusvis hominis, quod probabilius, sub Dei tutelâ constituti securitatem deprædicat Psalmus hic 90; atque id contrâ hostes omnes, sive nocturnos, sive diurnos; sive ex insidiis, sive aperto Marte aggredientes; sive dæmones, sive homines; tam alios, quàm seipsum; sive feras animataque noxia, sive inanimata. Ut non immerito ab Ecclesia quotidie in divino officio frequentandus proponatur, idque sub noctis initium;

Punctum I.

EXpende universalem S. Spiritus promissionem de divina protectione erga omnes, cujuscunque conditionis, ætatis, sexus, status, firmâ constantique fiduciâ sperantes in Deo generali enuntiatione Davidis propositam, & elegantibus similitudinibus illustratam, v. l. *Qui habitat*, (spe stabili, & perseveranter velut domesticus, non hospes, secum deferens ubique velut limax domum suam, (hebræa vox sonat, *sedere, quiescere, durare*), *in adjutorio Altissimi* (Hebr. *in abscondito, seu secreto*), est enim arx quædam munitissima quidem, sed invisibilis, & secretissima tamen Dei protectio: quò hostium nemo pertingere potest, ubi Deo confidentes absconduntur velut in corde ejus; unde absconditi dicuntur, ut latè, & ad singulare solatium dictum est, Medit. 84. punct. I. in Psalmum 82. Additur autem *Altissimi*, quod nomen soli Deo tribuitur, & hic maximè quadrat, tum ob scientiam Dei, quâ velut ex altissima specula nostras necessitates, & hostes contemplatur, ut nihil eum fugiat: tum ob potentiam, quâ omnia velut solus altissimus subjecta habet, ut nemo illi resistere possit: *In protectione Dei cæli* (Hieron. *omnipotentis*) *commorabitur*, v. l. eodem. q. d. Qui se Dei auxilio fideique committit, & sedens quasi conquiescit suaviter in ejus providentia, Dei omnipotentis de cælo etiam protectionē (protegere enim est quasi procul tegere) singularemque semper defensionem experietur. Vel, illum Deus sua quasi sub umbrâ proteget. Hebr. *Sedens in latibulo excelsi, in umbra omnipotentis pernoctabit*. Ubi umbra pro refrigerio sumitur

mitur in nocte aduersitatum, vel malorum, quorum nox symbolum est, in quibus Deo confisus, suauiter dormiet ac quiescet. Chaldaeus. *Qui collocat mansionem suam in secreto altissimi, in umbra nubium gloria Dei commorabitur.*

Sequitur v. 2. *Dicet Domino*; Vox est confidentis in Deo, quem inducit loquentem (nam dramatica forma psalmi hujus est, nunc enim psaltes, nunc Deus, nunc homo justus loquitur) *susceptor ejus es tu*, S. Hier. ex Hebr. *Spes mea es tu*, vel ut alia hebr. *munitio mea, vel arx mea, & refugium meum*, adiutor & defensor, & *Deus meus*, quæ similiaque, metaphoras continent succulentas, & uberes, pro meditatione ac deuotione; Illud præsertim, quod D. Bernh. sermone in hunc psal. 1. hoc loco observat, per titulum hunc triplicem: *Susceptor, refugium, & Deus meus* triplex beneficium insinuari, quoad spem in Deo figendam excitamur: primum præteritum, secundum præsens, tertium futurum. Et quoad præteritum tempus dicitur Deus, susceptor noster, quod ex ineffabili misericordia sua hominem in peccatum lapsum, & porro ruentem in gehennam, quasi brachiis excipiat, & suscipiat in sinum gratiæ suæ, quo modo Ps. 117. v. 13. Deum de hoc laudat David: *Impulsus, eversus sum, ut caderem, & Dominus suscepit me.* Quoad præsens vero dicitur, *Refugium*: Cum enim in gratiam receptum, & justificatum multi in hac vita hostes infestent, multæ aduersitates, persecutiones, calamitates obruant, (*nam omnes qui piè volunt vivere in Christo Iesu persecutionem patientur,*) nullum experitur homo præsentius in his remedium, potentius auxilium, securiusque perfugium, quam Deum. Quoad futurum vero, *Deus meus* dicitur: Id est, *summum Bonum*. Etsi enim semper, & quocunque tempore, & statu talis sit, non exerit tamen illam suam bonitatem erga nos tali modo, ut ita eam & cognoscamus, eaque sic perfruamur, quemadmodum in futura beatitudine, *quando videbimus eum sicut est*, & perfruemur eo jucundissimè tanquam summo bono nostro, in omni felicitate, quiete, & gaudio. Atque ex his tribus consequentiam illam infert. *Sperabo in eum*, eod. v. 2. q. d. Si tam bonus est Deus, ut suscipiat inimicum etiam suam in gratiam. Si tam sollicitè recurrentem ad se protegit, & defendit: Si denique seipsum nobis daturus est in præmium, & beatitudinem, cur non sperabo in eum? vel quis non confidat illi? Præsertim

V. 3. *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.*

Duplex in confirmationem fiducia suæ affert hoc versu beneficium, quasi experimento proprio comprobatum. Alterum: *liberationem de laqueo venantium*, per quod clandestinæ tentationes, & insidiæ ab hostibus nobis structæ (qualibus uti solent Venatores, & aucupes) exponi possunt, & S. August. invisibiles hostes, Diabolum ejusque Angelos, seu *spiritualia nequitia*, ut eos vocat Apostolus, intelligit; Alterum à verbo *aspero*, per quod apertæ persecutiones intelliguntur, & nominatim calumniæ, & maledicentiæ, unde Symmach. vertit: à *sermone calumniarum*: Hieron. à *morte insidiarum*. Chaldæus, à *morte, & tumultu*. Hebr. à *peste exitiati*. Quasi alludat David ad pestem immissam in populum propter suum peccatum, 2. Reg. 24. v. 15. à qua ipse conservatus fuit. Sed melius *per verbum asperum*, intelligitur, maximum, & manifestum exitium, vel res quævis plurimum noxia, ejusque periculum. Verbum enim frequenter pro re ipsa ponitur apud Hebræos, ut multis exemplis ostendit Emmanuel Sà in phrasibus Scripturæ. S. Bernard. asperum illud verbum, & alio quocunque asperius, ait esse, quod Judex Christus pronuntiaturus est: *Discedite à me maledicti in ignem æternum* Matth. 25. v. 41. Quodque magis peccatoribus timendum sit, quam illud ejusdem Christi, *Pœnitentiam agite* Matth. 3. v. 2. Quod porro textus Græcus & Hebræus tam in tempore, quam in persona *liberabit te*, pro *liberavit me*, à nostra versione discrepet, tanti non est, ut sensum immutet, qui idem manet, sive in præterito, sive in futuro, sive in prima persona *me*, sive in secundâ *te*, legatur. Quamvis græca & hebræa lectio cohæreat magis cum sequentibus, quæ sua in persona Propheta prosequitur.

V. 4. *Scapulis suis*, hebraicè *pennis expansis obumbrabit tibi*, & *sub pennis ejus sperabis*. v. 5. *Scuto circumdabit te veritas ejus*, id est, verax & fidelis cura Dei, quibus per duas elegantes Metaphoras, Dei protectionem erga sibi confidentes declarat: Altera est scapularum, altera scuti. Et licet hebræi legant: *pennis expansis*, vel *alis suis obumbrabit tibi*, maluerunt tamen LXX. cum vulgata vertere *scapulis*, ut in utroque hemistichio, inquit, Genebr. Metaphora esset diversa, una sumpta ab hominibus latas scapulas habentibus, altera ab avibus, sub quarum alis pulli securi sunt. Quam præcipuè Psalter videtur insinuare voluisse: Duplici autem in scripturis avium generi comparatur Deus: Aquilæ scilicet, & gallinæ. Huic quidem Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quem-*
admodum

*admodum Gallina congregat pullos suos. Isti vero Deuter. 32. v. 37. Sicut aquila provocans pullos suos, & super eos volitans. At ergo instar aquilæ, & gallinæ tibi est Deus, ut colligat te sub alis suis, & scapulis tibi obumbret, teque foveat pennis suis, & sic ab omni hostili impetu, periculoque tueatur. Et aquilam fuisse Deum, in antiquo Testamento volunt nonnulli, Gallinam vero post assumptam humanitatem nostram in novo. Vel Christum ut Deum esse Aquilam, Gallinam ut hominem, vel eundem Christum tempore mortalitatis suæ fuisse gallinam, post ascensionem in cælum esse aquilam. Sub hac ergo amantissima tutela quidni speres salutem, & incolumitatem. Altera similitudo, vel Metaphora est *scuti*, quod totum corpus circumplectitur, & obarmat: Caput enim solum galea, & lorica pectus muniunt. Eiusmodi scutum in se confidentibus iustis est Deus, scutum verè cœleste, & invulnerabiles reddens, quali fabulosa antiquitas donatos fuisse Heroas nonnullos Achillem, & Æneam comminiscitur, sed hæc fabulæ; istud verissima Veritas est. Atque hætenus divinæ protectionis effectus in genere exposuit, deinceps in particulari aliquos prosequitur.*

Affectus & propositum confidentiæ in Deo,
ex Soliloq. S. Aug. c. II.

EGO igitur creatura tua Deus, sub umbra alarum tuarum sperabo,, in bonitate tua quâ creasti me, adjuva creaturam tuam, quam,, creavit benignitas tua. Non pereat in malitia, quod operata est boni,, tas tua, non pereat in miseria, quod fecit summa clementia tua. Ob,, umbra scapulis me tuis, in tempore æstus cupiditatum mearum, ut sub pennis tuis sperem, & refrigerer, circumda me scuto veritatis tuæ in die belli, ne hostium telis configar, ac vulnerer. *Estō susceptor meus, & refugium meum, & liberator meus Deus meus! in te sperans non confundar in æternum.*

Punctum II.

CONSIDERA in particulari effectus divinæ protectionis in se sperantibus promissæ. Et primus versiculo ultimo in puncto superiori explicato: *Scuto circumdabit te veritas ejus*, his subnectitur: *Non timebis à timore nocturno* v. 5. cod. Quibus verbis, quæ obscura sunt, variasque Inter-

Interpretationes habent, intelligi possunt: Primo omnes hostium occulta contra nos machinationes; clandestina insidia, & quicquid per noctem tribulationis adversi imminere, ac nocere timerique potest, timor enim phrasi Scripturæ pro re timenda ponitur, 1. Petr. 3. v. 14. *Timorem eorum ne timueritis*; sicut spes pro re sperata ad Tit. 2. v. 13. *Exspectantes beatam spem*, & desiderium pro re desiderata. Psal. 77. v. 29. *Desiderium illorum attulit illis*. Ad timorem hunc adduntur; Secundo Terriculamenta nocturna, vel spectra, quæ noctu terrent. Tertio. Item juxta S. Berardum serm. 6. in hunc psalmum, tentationes pusillanimitatis. Quarto. Juxta S. August. tentationes, occultæ. Quinto. Juxta S. Chrysost. quicquid noctu, seu tempore adversitatis inferri ab inimicis potest, & timeri, ut sunt detractiones, convitia, contumeliæ &c. Seu potius sexto, adversitatis tempus, adversitatesque ipsæ, à quibus omnibus sub Deo protectore, velut sub clypeo tutus erit.

Sequitur effectus alter alterum malorum genus avertens. v. 6. *A sagitta volante in die* (subaudi non timebis) id est, ab incurso palam nocere studentium hostium, & malorum, quæ de die, seu clarè, & manifeste infestant; item à subitis, & inopinatis casibus, ac periculis, *quæ instar sagittarum* ex improvviso involant, & enecant hominem, ut sunt veneficia sagarum, venena hostium, gladii latronum, subitæ pestes, & alii morbi. Tirin. vel secundum August. tentationes apertæ. Secundum Bern. tentationes vanæ gloriæ. Secundum Chrysost. quicquid tempore prosperitatis nocumento esse potest, ut sunt adulationes & verba laudantium, arrogantesque cogitationes, & complacentiæ, quæ instar *sagittarum* occidunt incautos.

Tertius. Effectus, tertio malorum generi contrarius, eod. v. 6. *A negotio perambulante in tenebris*, id est, non timebis propter illud negotium, quod clandestino tibi student hostes facessere, quasi nocte silente & in tenebris calliditatis involutum: seu in tenebris adversitatum non metues persecutiones, quas negotiando nefarie tibi hostes tui inferre laborabunt. Hebr. *à peste*, occultis ex causis scilicet profectâ.

Quartus. *Ab incurso, & dæmonio meridiano*, eod. v. 6. Id est, à manifesta dæmonis sævitia, te apertis tentationibus incurante, & quasi meridiana in luce, vel, Deo fretus in meridie prosperitatis, non timebis à gravissimis, & notissimis sceleribus, ad quæ sæpe secundus rerum prosperarum status impellit, potentiâ, divitiis, gratiâ, sanitate, aliisque felici-

felicitate florentes. S. Aug. putat, versum hunc sextum repetitionem esse versus quinti prioris, ad stipulante Bellarm. cum hoc discrimine, quod sicut in priori versu timor nocturnus de levioribus tentationibus occultis, negotium verò perambulans in tenebris de gravioribus intelligendus videtur; ita etiam sagitta volans de die, & incursus demonii meridiani de iisdem tentationib. apertis, levioribus, vel gravioribus, hoc versu exponi debeat, probabilius omninò, quam Rabbini & Thalmudici, qui duo demonia fingunt, quorù nomina in textu hebreo per verba *Keteb* & *Deber* significantur, & *Deber* quidem noctu grassari, omniaq; pervadere dominando in tenebris; quomodo Nicetas in orat. Nazianzeni de baptismo hæc interpretatur de daemonibus insidiantibus noctu, ut corpora benè pasta ad libidines incendiant. *Keteb* verò daemonium sævissimum omnium, quod vel ipso in meridie grassari audeat. Chald. sic exponit: *Non timebis à timore demonum, qui ambulant in nocte, v. 6. A sagitta Angeli mortis, quam emittit interdium: à morte in tenebris ambulante, à turba demonum in meridie grassantium*, ita ut 4. pericula, duo diurna, & duo nocturna enarrentur, à quib. Deo confusus protegatur. Verbo, dici potest: Eum, qui Deum habet protectorem, fore tutum à malis omnis generis, apertis, occultis, subitis, conquisitis ab hominibus, à Daemonibus, à belluis, à belli hostib. à domesticis, ab exteris, sive per diem, sive per noctē, sive publice, sive privatim, sive scienti, sive nō advertenti, sive clam, sive palam intentatis. Ita fere D. Aug. apud Tirin. & Hesser. Quin potius v. 7. *Cadent à latere tuo (sinistro) mille, & decem millia à dextris tuis*. Aliqui subintelligunt sagittarum ab hostibus in te evibratarum, ut Euthym. Alii commilitonum, sive hominum diversis casibus & infortuniis, peste, fame, bello, &c. occumbentium, ut August. Alii hostium à manu tuâ divinâ virtute roboratâ prostratorum ut Theod & Bern. & quidem per sinistram tuam mille, i. e. plurimi, per dexteram verò tuam, in quâ vis major residet, longè adhuc plures, seu decem millia, numerus certus pro incerto; *Ad te autem*, vel in medio telorum, vel commilitonum hominumque circa te occumbentium, vel adversariorum tua manu prostratorum nihil horum *appropinquabit*, ut tibi noceat, veluti tempore Gedeonis Jud. 7. Madianitarum tota castra: & sub Asa rege Juda, 2. Paralip. 14. decies centena millia Æthyopum, & centum octoginta quinque millia Assyriorum sub Ezechia, 4. Reg. 19. occubuerunt: nihil, inquam, horum *ad te appropinquabit*, vel (quæ expositio magis placet Bellar.) *Cadent à latere tuo sinistro* (nam

genus pro deteriori accipitur id est, tempore adversitatis variâ calamitate oppressi mille: à dexteris vero, tempore prosperitatis, pro quâ dextera sumitur, multò plures, seu decem millia: Nam prosperitas multis vitiis, puta, superbiam, luxuriam, licentiam peccandi, audaciam, similibusq; occasione præbet, ut in illo statu fortunæ multò plures, quam in adversitate pereant. *Ad te autem* inter utramque fortunam constitutum, divinaq; protectione communitum nihil istorum malorum appropinquabit, sed tutus, integer, & illæsus Dei sub tutela inter adversa & prospera confistes.

Sextus Effectus. *Veruntamen* (pro *verum etiam*) *oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis*, v. 8. Quibus præter hostium victoriam, superiorumque malorum evitacionem, solatium illud etiam, gaudiumque promittitur, ut jacentes ante se hostes, & à Deo punitos ob illatas justis injurias oculis suis ipsi conspecturi sint securi, & Dei justitiam, providentiamque contemplantes. Marian. ex textu hebr. sic vertit, & exponit: tantum oculis tuis hanc stragem videbis, te scilicet nihil ad eam conferente, nihil moliente, & adjuvante: Quemadmodum Israelitæ Ægyptios mortuos & jacentes in litore maris rubri viderunt, Exod. 14. v. 31. & Dathan & Abiron absorberi vivos à dehiscente terrâ vidit Moyse, cum fratre Aaron. Num. 16. Et exercitus Senacherib centum octoginta quinque millium prostrata cadavera conspexit Ezechias, cum suis. Quod quidem non raro accidit in hac vita: In altera verò plenissime implebitur in die judicii, tunc enim videbunt justi inimicos suos humi jacentes, inermes & nudos, & sine ullis viribus poenæ sempiternæ addictos, ut notat hic Bellarm. *tunc etiam retributionem peccatorum videbunt justi*, distinctissimâ & pulcherrimâ specie. Nunc etenim perturbata & confusa accidunt, & cernuntur plerumque. Nam cum poena debeat culpe, & præmium virtuti, fit, ut in hac vita contrarium sæpè accadat, ita ut justi affligantur, & iniqui honorentur. At in die novissimo omnia distincte suoque conjuncta loco apparebunt, ut poena culpe, major majori, & minor minori, & simili proportionem præmium justitiæ retribuatur. *Tunc letabitur justus, cum viderit vindictam*, Psal. 57. v. 11. & retributionem peccatorum: letabitur, inquam, ob decorem justitiæ, & sapientiæ divinæ, quæ miro modo in his resplendebunt.

Rationem porro tum horum omnium, tum aliorum quæ sequuntur, affert ad inculcandum scopum propositum, v. 9. *Quoniam*, subintellige *dixisti*, apud animum tuum firmiter, ut Theodoretus (his enim subintellectis connexio fit clarior, aut alioqui opus foret personam interloquentem in uno hoc versu bis mutare: justi, scilicet & Prophetæ; quod licet in Dialogo, & Dramate non sit insolens, obscuritatis tamen habet aliquid,) *quoniam ergo dixisti. Tu es domine spes mea*, (supple &) *altissimum posuisti refugium tuum*. q. d. hoc autem totum tibi contingeret, propterea, quod etiam tu Deo dixisti ex animo, tu Domine spes mea, si-ve in te solo confido, non in viribus meis, nec in hominibus quantumvis potentibus, nec in creata re alia, atque id rectè & sapienter. Quia in eo, qui est verè, uti & dicitur, *altissimus* (est enim inter decem Dei nomina etiam hoc, quo Altissimus hebraice *Elion*, *Etion* nominatur,) *refugium tuum* constituisti, seu elegisti tibi Deum in domum, si-ve arcem perfugii tui Chaldaeus. Altissimum adjective acceptum ad refugium refert, & sic exponit: *In altissima mansione posuisti domum habitationis tue*, propterea etiam, *non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo* v. 10. Quibus duo effectus septimus & octavus divinæ tutelæ indicantur, scilicet præservatio à malo culpæ, quæ citra peculiarem Dei providentiam justo non accidit, (peccatum enim verè, & absolutè malum tantum est) & conservatio ejusdem justæ familiæque ipsius ab adversis casibus, seu flagellis per modum pœnæ inflictis. q. d. Non accidet tibi fortuito, & citra Dei providentiam, ut in peccatum corruas gravius, neque plaga pœnæ, aliaque calamitas infestabit familiam tuam, sed tu, omnesque tui immunes eritis à flagellis cæterorum. Etsi enim etiam justæ immunes à culpa omni non sint, quin etiam in graviores quandoque labantur, illæ tamen Deum diligentibus ad bonum cooperantur, ut post eas resurgant fortiores, humiliores, ferventioresque in amore Dei, ita ut inter effectus divinæ prædestinationis harum permissio non immerito computari possit. Quod multo certius est de calamitatibus & flagellis, quæ vel non sentiunt, tum ob spem majorum bonorum, quæ ex iis proficiuntur, tum ob divinum in illis solatium, æquanimitem, pacemque internam, ut cum Apostolo 2. Cor. 7. v. 13. dicere possint: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra*. Vel, per modum pœnarum, non infliguntur, sed ad exercitium tantum

patientiae, majusque meritum. Verum quia divinae bonitati satis non est, sibi confidentes protegere contra visibilia, & corporea, quae nocumento esse possunt, nisi simul etiam contra invisibiles, & incorporeos hostes, seu *spiritualia nequitiae in caelestibus*, ut eos vocat Apostolus Eph. 6. nos protegat, qui occultissimi juxta ac perniciosissimi infensissimique nobis sunt, ideo auxiliares nobis suppetias multò potentiores suppeditavit, qui principes, duces, protectoresque ejus loco essent.

V. 11. *Quoniam Angelis* (nam præter Angelum quem quisque Dei beneficio habet custodem particularem, ut colligitur ex verbis Christi, Matth. 18. v. 20. *Angeli eorum semper vident faciem patris*, singulae etiam provinciae, regiones, urbes, familiae suos praesides tutoresque à Deo nati sunt communes, ut ex Dan. 10. & SS. PP. Doctores tenent) *suis mandavit de te* (non enim alienos Luciferi complices, de quibus Matth. 25. v. 41. *Ite in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus*, constituit, qui nos infestarent & exercerent, ut Origines cum suis erroneè censuit, qui invidia, & superbiâ probria exstimulati ultro nos perdere laborant, non servare), *ut custodiant te in omnibus viis tuis*, id est semper, & ubique, in omnibus actionibus tuis. Nam per viam Metaphoram, tum vita praesens intelligitur, quae est via ad caelestem patriam, tum omnes partes ejus & aetates, status, operationes, negotia, & quicquid tandem in ea accidere nobis potest, in quibus universis praesto nobis sunt, & opitulantur SS. Angeli, & ab omni adversitate custodiunt, quod elegantibus aliis Metaphoris amplius illustratur, sequenti v. 12. *In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*. q. d. Illi te per suam partim charitatem, potentiam, & sapientiam, partim per intellectum & voluntatem, quae sunt quasi manus quaedam Angelorum, sustentabunt, ac velut nutrices, & matres parvos filios solent in ulnis suis, portabunt, ne ad lapidem scandali alicujus impingas, ita ut temporalis, aut boni consequendi, aut mali evitandi occasione, in peccatum prolabaris, sempiternaque vel bona amittas, vel mala incurras. Atque ita ad hunc lapidem offendas, laedasque pedes tuos. Quos affectus interpretatur S. Aug. cum S. Bernardo, quorum ille, *pedes nostri*, inquit, *in hoc itinere sunt affectus nostri*, quorum duo principales sunt amor, & timor, quibus velut duobus pedibus movemur in omni operatione, sive amore acquirendi alicujus boni, sive timore incurrendi alicujus mali, quorum alterum prosequi, alterum fugere conamur.

mur. Inter quæ ut firmo, & non evariante gressu procedamus, S. S. Angeli intellectum illuminant, ut quæ vera bona sunt, agnoscamus atq; à bonis imaginariis fucatisque discernamus, ac voluntatem, affectumque à terrenis elevatum confortant, ut bonis veris acquirendis insistamus, repudiatis falsis, qui iterum duo pedes animæ dici possunt, sicut easdem duas potentias, Angelorum binas manus suprâ diximus.

His præfidiis Angelicis ita confortatus & communitus *super aspidem, & Basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem*, v. 13. Per quatuor ista animalia à diversis diversa intelliguntur. Quidam cum S. Bern. malos Angelos nobis insidias struentes interpretantur. Dæmonem enim passim scripturæ vocant serpentē propter astutiam, & leonem propter ferociam Isa. 27. v. 1. *serpens tortuosus*, & primo Pet. 5. v. 8. *Leo rugiens quærens quem devoret*. Et quia ad diversa homines peccata impellunt diversorum ingeniorum dæmones, ut insinuatur Luc. 10. v. 19. & ad diversa sollicitantes his vult exprimi, V. G. *per aspidem* dæmonem inspirantem tristitiam, melancholiam, desperationem, *per Basiliscum* dæmonem ingerentem vanam gloriam, præsumptionem, affectum carnalem. *Per Leonem* incitantem ad superbiam, iram, vindictam. *Per draconem* impellentem ad avaritiam, gulam, desidiā. Alii *per aspidem* obstinationem, *per Basiliscum* invidentiam, *per Leonem*, superbiam, *per Draconem*, iracundiam, volunt indicari. Habet enim *aspis* quæ calcaneis insidiatur cō-junctam obstinationem, *Basiliscus*, qui visu nocet, malignitatem, *Leo*, qui terrori omnibus est, ferociam, *Draco*, qui exitium omnibus affert, cum potentia & viribus, sævitiam. S. Aug. quatuor persecutiones à Dæmone excitatas contra Ecclesiam à quatuor hostib. vult exprimi per hæc quatuor animalia: *per aspidem iudeorum*, qui surdæ aspidis instar obstinatissimi sunt, *per Basiliscum*, Hæreticorum, qui malignissimi sunt; *per Leonem* Ethnicorum, qui crudelissimi fuerunt, & *per Draconem* Antichristum, qui omnium perniciosissimus est. Alii cum Theod. ista de veris animalibus intelligunt à quorum incurſu Angelorum tutelâ defendantur Deo confisi, ut à Leonibus, Samson, David, Daniel, à Vipera S. Paulus à pisce referente Crocodilum, (qui Draco quasi terrestris est) Tobias, à serpentibus, ferisque sylvestribus, alii passim in historiis, Deo & Angelo protectore servati sunt. Complectamur hos sensus omnes verbo quasi uno, dicamusq; : contra Dei sanctorumq; Angelorum protectione cōmunitum neq; venenatos serpentes, neque immanes ullas belluas, neq; Dia-

bolum ejusque Angelos illarum nominibus significatos, neque tyrannos hominesque immanitate, & truculentiâ illis similes, neque pericula insidiasque ullas quicquam profectura, aut vim ullam habitatura, sed vermiculorum terræ instar proterenda, & conculcanda esse.

Affectus gratitudinis ob beneficia divinæ protectionis præsertim per SS. Angelos, ex S. Aug. Solil. c. 27.

„**D**ilexisti enim vero, me unice amor Deus, & non solum ad imaginem tuam creasti me, & omnibus creaturis præposuisti, eaque
 „in dignitate huc usque conservasti, & contra tot hostes protexisti, sed
 „insuper etiam facis Angelos spiritus propter me, quibus mandasti, ut
 „custodiant me in omnibus viis meis, *ne fortè offendam ad lapidem pedem meum*: Illi enim sunt custodes vigilantes, & custodientes vigilias
 „noctis super gregem tuum, nequando rapiat ut Leo animas nostras,
 „dum non esset qui eriperet, ille antiquus serpens, Adversarius noster
 „Diabolus, qui quasi Leo rugiens semper circuit, quærens quem devoret. Hi sunt cives beatæ civitatis Hierusalem in ministerium missi,
 „propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, ut eos liberent ab inimicis suis, & custodiant in omnibus viis suis, confortent quoque, & monent &c. Adjuvant laborantes, protegunt quiescentes, hortantur
 „pugnantes, coronant vincentes, congaudent gaudentibus, de te inquam, gaudentibus, compatiuntur, patientibus, pro te inquam patientibus; O honorificentia nostra, nos nimis honorificans, quam
 „multis nos muneribus decorasti! laudent te, Domine, de hoc omnes
 „Angeli tui, confiteantur tibi de hoc omnia opera tua, & ipsi sancti tui
 „benedicant tibi.

Punctum III.

Considera reliquos divinæ protectionis Effectus, quos recenset in persona Dei quem inducit loquentem, & partim confirmantem ea, quæ S. Vates prædicavit, partim nova, præstantioraque adjicientem. Et primo confirmat jam dicta, v. 14. *Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Quibus duo supra memorata beneficia confirmat, & promissione sua robotat, primum est libertatis, seu liberationis, vel ab omnibus malis, quæ antè recensita sunt, vel,

vel, potissimum à servitute, & tyrannide vitiorum, quæ libertas homine ingenuo, & perfecto dignissima, ideoque magis expetenda est. Causam addit, *quoniam in me speravit*, hebr. *mibi adhesit, vel vehementer amavit, & concupivit*. Quæ fiduciam filialem, & teneram significant cum amore conjunctam. Secundum est protectionis, non enim eripuisse è servitute contentus, insuper in libertate concessa conservaturum, & protecturum se promittit ab hostibus, quos supra enumeravit, cæterisque omnibus, *quia cognovit nomen meum*, id est, bonitatem, clementiam, sapientiam, &c. Vel me non solum ut Dominum, sed ut patrem, amicum, pastorem, quæ cognitio propria est ovium electarum. Joan. 10. v. 14. *Cognoscunt me mea*, idque familiari, intima, & sapida cognitione, nomen enim pro persona usitatissime poni in scripturis alias dictum est. Addit insuper v. 15. *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum*, quod est tertium, novumque beneficium promissionis, exaudiendi preces, & invocationem Dei in quibuscunque casibus, sine restrictione, & generaliter: quod beneficium magni æstimavit merito Moyses Deuter. 4. v. 7. *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest omnibus obsecrationibus nostris*. Hoc porro beneficium etsi variis cum conditionibus præstet aliis Deus, hic tamen absolute promittit in se confidentibus, & clamantibus ad se: Clamor enim vehementiam desiderii, ex dilectione & fiducia procedentem, includentemque alias conditiones, significat juxta illud 1. Joan. 3. v. 21. *Fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, recipiemus ab eo*. Hinc consequitur quartum, ut quorum adest obsecrationibus eorum quoque adsit tribulationibus, unde subjungit, eod. v. 15. *Cum ipso sum in tribulatione*, (præsens profuturo) non communi modo, quo rebus omnibus adest Deus, per essentiam, potentiam, præsentiam, sed modo prorsus speciali, per influxum ineffabilis dulcedinis, & consolationem internam, quo modo mater ægrotanti filiolo majora benevolentia maternæ signa exhibet, quam cæteris valentibus.

Nec vacare Mysterio credendum est, quod cum cætera omnia quæ præcesserunt, & quæ subsequuntur verba in futuro expresserit, *liberabo, protegam, exaudiam, eripiam, glorificabo*, illud *cum ipso sum in tribulatione* præsentis tempore exprimat, ad significandum scilicet, tribulationes, in præsentis momentaneas esse, præsens enim tempus, seu instans,

stans, indivisibile momentum est, uti benè agnovit Apostolus 2. Cor. 4. v. 17. *Quod in presenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ &c.* Quintum additur: *Eripiam eum*; non enim adfuisse in tribulatione solatiis suis cœlestibus, satis ei est, sed inde illum etiam se erepturum pollicetur: neque quocunque istud modo, sed cum gloriâ, & honore illius: Quod sextum beneficium censeripotest; *Et glorificabo eum*, eod. v. 15. Quod licet in hac vita non semper accidat, ut in Patriarchis, Josepho, Job, David, Daniele, aliisque, tum veteris testamenti, tum novi legimus, infallibiliter tamen eveniet in futura. Quo etiam sensu, quod sequitur, septimum explicandum est. v. 16. *Longitudine dierum replebo eum*, ut vitam longævam illi tribuat, satietque diuturnitate vivendi appetitum in hoc sæculo, quod de SS. Patriarchis Veteris Testamenti Sacræ historiæ tradunt, sed potissimum in beata æternitate omne desiderium expleat. Nihil enim in hac vitâ est, quod adæquate cor nostrum satiet, & perfectè repleat vivendi appetitum, cum etiam *mille anni sint velut dies hesternæ, quæ præterit*, comparati cum æternitate, quæ sola ita humanum desiderium adæquat, ut non fastidium procreet, sed novo semper gustu appetitum irritet.

Verum, quia longævitæ sine felicitate non sufficit nam & damnati in suppliciis æternis longævam imo immortalem vitam degunt, si tamen vita, & non mors dicenda illa sit potius, aut qui non fuerunt baptizati in limbo Infantium semper victuri sint: Pro coronide addit octavum idque maximum: *Et ostendam illi salutare meum*, eod. v. 16. quæ est salus & sanitas, non tam corporis, ut tum longævam annis ætatem ducat, tum vegetam etiam in illa longævitate senectutem morbisque vacuam; sed animæ potius, corporisque simul gloriosi in cœlis per visionem beatam, quæ perfectissimam tribuet utrique sanitatem, ut & corpus reddat immortale, impassibile, & omni terrena concretione segregatum, seu cœleste, ac spirituale quodammodo: Et animam per sapientiam Visionis Beatæ quoad intellectum liberet ab omni errore, & ignorantia, & quoad voluntatem per amorē beatum ab omni sanet cupiditate, & in perfruen- do bono constantissime faciat suavissimeque conquiescere. Vel juxta S. Augustin. *Ostendam illi salutare meum*, id est, Salvatorem Christum, quem misi (de quo Simeon Luc. 2. v. 30. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum*) perfruendum illi exhibebo, tum in hac vita, ut per fidem in illum

illum æternam salutem, vitamque consequatur, *Hæc est enim vita æterna ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum*, Joan. 17. v. 3. Tum præsertim in alterâ, ut non solum oculis mentis, sed etiam corporis per claram visionem intuitivam contempletur ipsum, & quâ Deus, & quâ homo est, atq; ita eodem æternum beatus perfruatur. Hos protectionis Dei effectus expertum in se omnes, dum in agone hic illi psalmus non sine solatio prælegeretur, testatus est Petrus Canisius; præter ultimum, quem nullus dubitans mox exspectet, *ostendam illi salutare meum*; Addens: Et quantum erit gaudium cum Domino esse, atque his dictis subinde ad eum quoque experiendum evolavit è vita. Ut Heflerus hic ex P. Allegambe.

Affectus spei in Deo, & contemptus rerum creatarum.

O ergo felices, qui in Deo solo spem suam fixerunt tantis tamque immortalibus beneficiis ab illo afficiendi! O fallaces eorum & inanes spes, qui in creaturis eas collocant neglecto Deo suo! O cæcas hominum illorum mentes, qui pro temporali, & parva prosperitate, sive in divitiis conquirendis, sive in dignitatibus & honoribus consecrandis, sive in deliciis & delectationibus carnis sensuumque captandis, ita vigilant, laborant, sudant, angustiantur; quasi in his omnis quies, & summa felicitas posita sit, sub qua tuti, & securi possint conquirere. Nam *qui habitat in adiutorio altissimi* ille securus, ille ab omnibus defensus, bonis omnibus perfruetur, huc cogitationes, huc studia, huc curas converte, ut veris divitiis, veris honoribus, veris deliciis nunc & æternum gaudere possitis.

O R A T I O.

Susceptor & Refugium in te sperantium Deus, fac nos in adiutorio & protectione tua commorari, ut obumbrati scapulis benignitatis tuæ, & circumdati scuto veritatis tuæ, nec non sanctorum Angelorum custodia communiti, super aspidem & basiliscum ambulemus, & conculcemus leonem, & Draconem in hac vita; donec te protectore è periculis liberatis ostendas nobis salutare tuum.

IN PSALMUM XCI.

Bonum est confiteri Domino &c.

MEDITATIO XCIII.

*Dei Creatoris, Conservatoris, Gubernatoris, & Arbitri mundi
hujus festivum præconium.**Argumentum Psalmi.*

Idem est cum titulo Meditationis. Nam collaudandum Deum docet, quod ejus magna sint opera, præsertim in creatione, conservatione, & gubernatione mundi, atque in perdendis suo tempore malis, & exaltandis bonis. Atque hoc exercitium pro sabbatis, & festis præscribit, ut Titulus Psalmi indicat, qui in omnibus Codicibus habetur; *Psalmus Cantici in die Sabbati*, quamobrem etiam præconium festivum in titulo meditationis id appellavi, quanquam hebr. habeat, *in diem Sabbati*, quasi sit in laudem Sabbati scriptus, aut decantatus, quo Deus quievit ab omni opere.

Punctum I.

CONsidera exhortationem Psaltis sacri ad laudandum Deum, ex solo & uno bonitatis motivo ductam: *Bonum est confiteri Domino*, hebr. habet: *transcendens est*, quasi dicat; non solum bonum moraliter est, sed & omni genere bonitatis; nempe honorificum, delectabile, salutare, utile, decorum, justum, & consentaneum &c. *honorificum*, quia munus laudandi Deum proprium est beatorum Angelorum, & cœli indigetum. *Delectabile*, quia nil dulcius amanti, quam laudare dilectum. *Salutare, & utile*; quia meritorium, & proficuum in omni statu prospero & adverso. *Decorum*, quia te decet hymnus Deus in Sion. Ps. 64. v. 2. *Iustum* quia debitum; Et ideo *consentaneum* omni legi & ipsi rationi, *Confiteri Domino*, id est laudare & glorificare eum; Et quanquam ita congruum & bonum id sit omni tempore, præcipue tamen Sabbato (ut titulus psalmi innuit, *Psalmus Cantici in die Sabbati*) festisque diebus.

Per

Per Sabbatum enim etsi aliqui non hujus sæculi, sed futuri sabbatum intelligant, quod totum sabbatum est, quia in eo omnia quieta & tranquilla erunt, quo sine dubio *bonum est confiteri Domino*. Rectius tamen de die Sabbati hujus vitæ plerique exponunt Canticum hoc, quo cessavit Deus ab operibus suis, cui etiam benedixit, & sanctificavit, ut illo homines creationis mundi beneficium recolerent, & legem suam meditarentur. Reliquis quippe hebdomadæ diebus homo suis in negotiis cum occupetur, hoc saltem die Sabbati ut totus vacet, & quiescat ad glorificandum Deum, mundi opificem, æquissimum est, ita, ut nec præteritarum rerum suarum meditationi, nec futurarum dispositioni operam locet, ex Esaia monito cap. 58. v. 13. *In Sabbato glorifica eum, ut non facias vias tuas*. Quò facit quod Rabbini ferunt, Adamum vespere priore ante sabbatum creatum, simul atque Sabbatum illuxisset, cecinisse hoc canticum, apud Genebr. ex quo etiam Christiani discimus, non in sola vacatione à laboribus, & operibus servilibus Sabbati, quietem, & observationem consistere, ut indulgeamus liberius deambulationibus, conviviiis, choreis, cæterisque ludicris rebus; sed otium illud vacationemque ponendam esse in considerandis operibus, & beneficiis Dei, ex quâ consideratione accenditur amor divinus, & pietas erga Deum, fitque in corde quies, & tranquillitas, quæ dicitur Sabbatum cordis, Sabbatum verè delicatum, & sanctum, ut bene Bellarm. Sed ad textum versiculi redeamus. *Et psallere nomini tuo altissime* v. 2. q. d. Non solum bonum est confiteri Domino corde, & internis animæ potentiis, sed linguâ etiam, & instrumentis Musicis eum laudare, quale psalterium est decem chordarum, per quod mandatorum Dei observatio accurata intelligi potest, quâ Deus per vitæ innocentiam potissimum laudatur. Pergit modum Dei laudandi amplius exponere.

V. 3. *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem*. Quibus vel continuationem laudis divinæ à summo mane in ipsam usque noctem præscribit, quoad tempus physicum: Vel quoad tempus morale, prosperitatis scilicet & adversitatis, ut cum dies prosperitatum illucescit, misericordiam Dei prædicemus, omniaque quæ nobis secunda eveniunt, ei accepta referamus, at cum nocte rerum adversarum circumfundimur, veracitate ejus, fidelitateq; nos consolemur, veritatemq; ipsius, seu fidem in promissis servandis, ore animoque vol-

vamus, spe freti indubiâ nos tandem ex omni periculo & calamitate evasuros, juxta promissionem Psal. 90. v. 15. *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum.* Vel, prædicari de die, & annuntiari vult misericordiam, quâ condidit mundum, & de nocte veritatē, seu justitiam, quâ eundem gubernat. Quia enim opera misericordiæ manifesta sunt, prædicantur de die; At quia opera justitiæ & providentiæ in gubernando orbe nobis occulta sunt (nam arcano Dei judicio sæpe præmuntur affligunturque Justi, contra vero exaltantur & prosperè agunt injusti) ideo de nocte annuntiantur in obscuro fidei, non in luce cognitionis. Vel alludit ad duo sacrificia Judæis usitata: Matutinum, & Vespertinum. Verbo inculcare videtur quod ipse fecit, cecinitque Ps. 33. v. 3. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Eandem Dei laudem quoad modum prosequitur v. 4. *In decachordo psalterio, cum cantico, & cithara.* Quibus monet celebrandum Deum esse instrumentis musicis, psalterio nominatim, & cithara, intermixtâ dulcivocis modulatione i. e. cum hilaritate, & voluptate. Hunc modum v. 1. insinuavi & latius explicavi, Med. 34. in Ps. 32. punct. 1. ad v. 2. ubi etiam diversos subjunxi.

Affectus desiderii laudandi Deum, laudisque divinæ, &c.
ex S. August. qui videri possunt.

Punctum II.

CONsidera materiam laudis divinæ duplici ex capite petitam, *Creationis* scilicet & *Gubernationis mundi*: Et de creatione inquit: *Quia delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo* q. d. Contemplatus hanc mundi fabricam à te tanto artificio procreatā ejusque pulchritudinem, varietatem, excellentiam, nec nō partes illius, ut sunt. Cœli, sydera, Elementa, animalia plantæ, horumque omnium naturam, proprietates, virtutes, utilitates; admirabilem animo voluptatem percepi ex his omnibus. Non tam quod illa me dilectarent, sed quia tu v. 5. *Delectasti me, Domine in hac factura tua*, non enim in illis constitui, sed ex illis ad te ascendi, tuam in illorum decore venustatem, & pulchritudinem, tuam in illorum præstantia infinitam excellentiam, tuam in illorum dispositione incomprehensibilem sapientiam; tuam in illorum vir-
tute

tute omnipotentiam tuam ; tuam in illorum utilitate bonitatem , tuam in illorum commoditate, suavitate, præstabilitate inæstimabilem dulcedinem , amabilitatem , eminentiam agnoscens , amplectens , adamans : nec non ex illorum tibi , & voluntati tuæ subiectione , atque servitio ad finem illis à te præstitum , meam tibi serviendi obligationem colligens.

Quam artem ascendendi è creaturis ad creatorem Deum, (de qua Card. Bellarm. doctè pleque scripsit, in libello de Ascensione mentis in Deum) S. David hoc versu culvis Christiano suo exemplo tradit, ut S. Hier. in Commentario his verbis indicat: Christianus quodcunq; viderit, semper ædificatur. Quodcunq; aspexeris edificium tuum est. Vides , cœlum, vides solem, vides stellas, vides lunam, hoc edificat te, debes enim cogitare, & dicere, si sol, & luna, & cœlum, & stellæ Deo serviunt, quare ego non serviam? Vides terram, vides animalia, & omnia quæ in terris sunt, hoc confer cum animo tuo, & ædificas te, & dic animo tuo: Cœlum servit, & terra servit, & infelix ego homo non servio. Atque ita, Inquit David: *Delectasti me Domine in factura tua, & ædificasti, & in operibus manuum tuarum exultabo*, eod. v. 5. Seu præ lætitia, & admiratione gestiens & exultans cantabo laudes tuas, magnâ voce cordis, & corporis, vel in contemplatione operum illorum jubilabo, quæ primis sex diebus mundi, in creatione universi produxisti, nam ut in psalmi argumento insinuavi, inscriptio illius *in diem Sabbati*, legitur in hebr. quando Deus cessavit ab operibus, ad eorum se quasi contemplationem convertens. Pro illo (*in operibus manuum tuarum exultabo*,) hebræa habent, *exclamabo*, scilicet præ admiratione, ac gaudio, quod & facit. v. 6. *Quam magnificata sunt opera tua Domine*: q. d. O quam excellentes, admirandæ, & magnificæ sunt res à te productæ prorsus omnes, quarum etiam minimæ nostrum intellectum ita excedunt, ut comprehendi cognitione à nobis non possint: nec enim in minimis admirandus minus es, quam in maximis: id quod S. Hier. Commentar. in hunc versum hisce bene advertit; Ego sic miror, Dominum in Elephante, quomodo & in formica: sic illum prædico in Camelo, quomodo in Culice, vide Culicem, quomodo quasi punctum, cuiusdam corpusculi est, & tamē vide in isto puncto corpusculi omnia, esse mēbra divisa. Habet sex pedes, habet duos oculos, habet os, habet, & ventrē, habet & tubā vocis, habet & ætas. Si consideraveris membra,

corpus non invenis; & tamen magnificatur Deus, quia sine corpore membra sunt omnia. A creatione sub eodem admirationis affectu transit ad gubernationem mundi.

Nimis profunda facta sunt cogitationes tuae, eod. v. 6. q. d. Licet magnifica sint opera tua in creatione mundi, & quæ attingi ab intellectu humano non possint, multo tamen admirabilior nobis, & inscrutabilior est tua sapientia, & providentia in gubernatione ejusdem: *& nimis profunda facta sunt cogitationes tuae in illa*, quo sensu Ecclesiasticus dixit, c. 1. v. 2. *Altitudinem cæli, & latitudinem terra, & profundum abyssi quis dimensus est? At vero sapientiam Dei præcedentem omnia*, quis investigavit? *nimis profunda sunt cogitationes tuae*, i. e. providentiæ tuæ rationes, administrationes, & procuraciones nimis occultæ, & per investigatu arduæ, difficilesque penetratu sunt. *Hinc v. 7. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.* Homines nempe animales, & carnales, qui terrenis cogitandis tantum vacant; qui & sapientes sæculi dicuntur. Aut etiam impii, & conscelerati, qui luto scelerum defixam mentem habent, ut eam attollere ad Deum ejusque providentiam contemplandam non possint, non percipiunt ea quæ Dei sunt, gubernationisque mundi, non magis quam stultus usuque rationis destitutus, eo enim sapientes sæculi stultitiæ quidam pervenerunt, ut ne arbitrentur quidem Dei providentiam esse, aut Deum se ad procuracionem rerum humanarum demittere, aut certè, sicut piis nulla cogitatio potest accideie jucundior, quam de providentiâ Dei: Ita impii animo horrent, si quando conscientia illos admonet, Deum piorum, impiorumque habere rationem: Et si quando contingat hos florere, & secundis rebus uti in hac vita, eo tamen acerbiora illos supplicia manere in altera: Contrà vero probis vertere adversa omnia in bonum, quibus Deus invisibilia, & æterna præmia daturus sit, pro momentanea tribulatione, si quam illos subire in hac vitâ necesse sit.

Affectus admirationis ex versiculo quinto explicato.

Punctum III.

Considera tertium caput, unde laus Dei petitur, nimirum, quod æquissimus Arbiter Judex, & Retributor sit Deus, tam erga malos quam erga bonos. A malis initium ducens. *Cum exorti fuerint*, inquit, pecca-

peccatores sicut fœnum; & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem. v. 8. *Vt intereant in sæculum sæculi.* Cujus sensus nonnihil obscurior sic explicandus est: Cum (pro etsi) iniqui ad breve tempus vitæ hujus florere, sicut gramen in campis, & pratis vel sicut flores in hortis, vel in magna repente copia germinare, & excrefcere cœperint, extulerintque caput super cæteros, ut appareant in gloria, & quasi triumphare videantur. S. Hier. cum Chaldæo, *cum in flore fortune, & statu optimo apparuerint*, vel *effloruerint*, ut Hebr. & aliquamdiu eminere cœperint, mox tamen repente, vel pauxillo post futurum est, *ut intereant*, Hieron. *conterantur*, Chald. *destruantur*, & in æternum quidem deturbandi in supplicia sempiterna, q. d. nondiu florebut, sed cito excidentur, & in gehennam deicientur. Atque hic quidem exiguæ felicitatis eorum finis erit præproperus. eod. v. 9. *Tu autem Altissimus in æternum Domine, supple per manebis*, quoad te: contra quæ surrexerunt, & quem in membris suis oppugnaverunt. Et quoad justos, eorum scilicet præmium, & felicitas indeficiens. Comparat enim, & opponit sibi mutuo statum utrumque, impiorum, & justorum, quoad Dei providentiam, & retributionem: quod justo Dei judicio permittantur impii ad tempus florere, ut æternâ ariditate damnentur, Justi contra ad tempus ariditate mulctari videantur, ut in æternum in Deo floreat. Quod etiam sequenti versu inculcat: v. 10. *Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, & dispergentur*, (fœni aridi instar) *omnes qui operantur iniquitatem*, v. 10. ubi geminatum *Ecce*, repentinam Catastrophem indicat, & mutationem ab uno extremo in aliud: Et conduplicatum *inimici tui*, execrationem auget. Pro illo (dispergentur) Chaldæus habet *separabuntur à congregatione justorum*, scilicet æternum. Contra vero justis eveniet, inter quos se quoque confidit esse Propheta, dum ait,

V. 11. *Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum, & senectus mea in misericordia uberi*, vult dicere, fortitudo, dignitas, potentia, felicitas, gloria, & regnum meum (pro his enim phrasi Scripturæ *cornu* sumitur) confirmabitur, vigebit, & exaltabitur sicut cornu Monocerotis, quod animal ferarum facile princeps cornu in fronte unicum quidem gerit, sed valdè elevatum, fortissimum, pulcherrimum, durissimum, & veneno omni maximè contrarium. Atque hic vigor, & flos felicitatis, ac gloriæ meæ in ipsam ætatem senilem, & decrepitam se extendet, quæ largâ
Dei

Dei misericordiâ, uberrimaque munificentia exaltabitur, atque vige-
bit, ceu oleo recenti (ut Hebr.) id est, fragranti, & præpingui, delibuta &
perfusa, (symbolo pro re, seu oleo, pro misericordia posito) nec in textu
Græco inter ἐν ἔλ-αίῳ, i. e. in oleo, ut LXX. & ἐν ἔλ-έῳ, i. e. in misericordia, ut
nostra communis versio habet, differentia magna est. Alia lectio habet:
conspersum sum oleo viridi. Quâ Allegoriâ firmitas animi, & corporis si-
gnificatur; Oleum enim magnam vim habet, ad membra fovenda, &
corpus corroborandum: Insuper etiam gratiam Sancti Spiritus indicat,
quæ longè maiorem efficaciam ad fovendum, corroborandum, exhila-
randumque animum confert. Unde sensus verborum hic est: non solum
flos ætatis meæ unicornis instar cornu erit, sed tempus etiam senectutis
meæ, non erit ex succum (ut solet in senibus cæteris præsertim impiis es-
se) aridum, & sterile, destitutum solatiis, & gaudiis seu corporalibus, seu
spiritualibus: sed erit succulentum, pingue, floridum, ita, ut quod à Cice-
rone in libro de senect. attribuitur vitæ actæ temperanter, adscribatur
hic pietati, & divinæ misericordiæ, ac gratiæ per eam comparatæ. S. Au-
gustin. per senectam mysticè intelligit vitam futuri sæculi, quæ erit post
hanc temporalem perfusa omnino ubere, omnigenaque misericordiâ
Dei, & lætitiâ, removen- te omnem miseriam, & tristitiam, cujus signum
oleum esse indicavimus, hinc subdit: v. 12. *Et despectit* (Pagninus, & Psal-
terium Roman. *respexit*, ex alto quasi confidenter, & sine timore, veluti
parum curans, aut non metuens,) *oculus meus inimicos meos*, (præteri-
tum pro futuro certitudine prophetica) quia vidi scilicet Dei providen-
tia mihi assistente nihil nocituros, ut velint etiam, & conentur, hostes
meos, & *in* (pro de) *insurgentibus in me malignantibus*, audiet auris mea,
subintellige per aposiopesis, vel Eclipsin, vindictam, punitionem, vel
interitum adversariorum, in me malignantiū (cujusmodi aposiopesis &
Eclipses cum verbis sentiendi apud hebræos usitatae sunt.) Hinc Chald.
Vidit oculus meus interitum vexantium me, & eorum qui insurgunt contra
me, ut ledant, audient aures mea vocem confractionis. Atq; hæc ipsa dein-
ceps quæ de se dixit, cuiusvis justo applicat, v. 13. *Iustus ut palma florebit, sicut*
Cedrus quæ in Libano est multiplicabitur. Quibus per Antithesin & dupli-
cem similitudinē *Palma*, & *Cedri*, opponit justum injustis, quos arido fœ-
no. v. 8. comparaverat: hic vero justum *Palma*, & *Cedro* nunc componit.
Palma enim cōstantissimæ felicitatis symbolū est, tum propter perpetuū.

virorem, quo nec æstate, nec hyeme, honore foliorum suorum spoliatur: tum propter suavissimos fructus: tum propter firmitatem, quâ nullis succumbit oneribus; sed contrà ea nititur, & assurgit; tum quia diutissime vivit. Tertullianus, pro ly *palma* legit *Phœnix*, non tam ad fabulosæ hujus avis anastasin ex cineribus suis, & vitam quasi æviternam significandam, (quanquam hic quoque conceptus justo applicari ingeniose possit) sed quia græcum *φοῖνιξ* non tantum phœnicem avem, sed etiam Palmam arborem significat. Cedrus porro cui idem Justus comparatur, quia copiosè se multiplicat, odoratus jucundissimi est, umbram gratissimam ministrat, nunquam putrescit, folia non abjicit, staturamque habet procerissimam & rectissimam, quibus eæ potissimum, quæ in monte Libano crescunt præconiis gaudent, idcirco perfectam, & constantem justorum prosperitatem repræsentant.

Qui v.14. *Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri flore- bunt. Adhuc multiplicabuntur in senectâ uberi, & benè patientes erunt, ut annuntient*, v.15. q. d. Justi enim in Ecclesia militante (quæ est domus Domini teste Apostolo 1. Tim. 3. & simul atria Ecclesiæ triumphantis) sati, & plantati per veram fidem (quæ fundamentum est sine quo quæcun- que alia plantatio eradicabitur, quippe quam non plantavit Pater cœle- stis) & irrigati aquis Sacramentorum, & Verbi Dei; radicati per charita- tem, profundisque constantiæ fibris solo infixi, nullis tentationum ventis evertentur, sed uberes bonorum operum fructus germinantes, multiplicatis, elevatisque in cœlum ramis virtutum, & perfectionis, flore- bunt.

Porro illi florere & habitare in domo Domini dicuntur in Psal- mis, ut observat Hesserus, quibus datum est diu vivere, conversarique in populo Dei, cum eo statis diebus convenire ad domum Dei, ibidem- que cum reliquis laudare Dominum in atriis Dei. Hanc autem felicitatem palmæ, Cedrique in morem, non solum florenti ac juvenili in ætate justis appromittit, sed etiam in decrepitâ senectute: *Multiplicabuntur enim in senectâ uberi*, seu multiplicabunt non solum dies usque ad senectutem, sed ipsos etiam senectutis dies, vel senectam protrahēt in longum, non indoloribus incommodisque corporis, sed *in senectâ uberi*, seu vegeta, robusta, viridi, (Hebr. & Græc.) *pingui & succulenta*. S. Hier. pro *multiplicabuntur*, legit *fructificabunt*, seu crescent, tum fortunæ, tum

naturæ, tum gratiæ donis. Chaldæus, *adhuc procreabunt filios*, five naturales, five spirituales, heroicarum virtutum actibus fecundi, & *benè patientes erunt*. Id est, benè dispositi, & valentes. S. Hieron. *frondentes*, seu vegeti, & florentes. Chald. & Symmach. *virentes, bene germinantes*, optimi, seu bene affecti erunt, ut annuntient verbo, aut exemplo Dei Justitiam, & immensam Bonitatem, seu ut sequitur v. 16. *Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo*, eo quod tamen si aut injustos ad tempus prosperè feliciterque agere sinat, aut contrà justos variis malis affligi, tamen utrisque suo tempore pro meritis retribuet, remunerando justos, & puniendo iniquos.

Affectus laudis Divinæ æquitatis & providentiæ.

O Quam justa judicia tua sunt, & æquissimæ providentiæ erga justos, & injustos magni mundi Arbiter, justissimeque Judex Deus! Utinam corde, ore, & opere erga utrosque, seu bonitatem, & misericordiam; seu veritatem, & justitiam, annuntiare orbi universo possim, & clamare cum S. Propheta tuo semper: *Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.*

O R A T I O.

I Nfunde mentibus nostris sapientiæ tuæ lumen, laudisque divinæ affectum, misericors Deus, ut creationis & mundi, gubernationis, providentiæque tuæ in retribuendo justis, & injustis, altissima opera cognoscentes, tibi corde, ore, & opere confiteamur in hac vita plantati in domo Ecclesiæ tuæ, & ut Palma & Cedrus Libani in atriis tuis cælestibus æternum floreamus.

IN PSALMUM XCII.

Dominus regnavit, decorem indutus est.

MEDITATIO XCIV.

*Regnum Christi, & Ecclesiæ fundatio.**Argumentum Psalmi.*

Literali sensu videtur extolli Regnum Dei, à mundi creatione, & gentium depressione. Et titulus quidem ejus, (etsi is traditione magis LXX. habeatur, quam hebraicus ex codicibus) *Laus Cantici in die ante Sabbatum, quando fundata est terra*, satis huic favet: indicatque cantari solitum feriâ sextâ ante Sabbatum (uti prior ipso Sabbato) quando fundata seu (ut Græcus bet) inhabitata est terra, creato eodem die Adamo, cæterisque animantibus eam inhabitaturis. Allegorico vero sensu (qui præcipue à Spiritu S. & Propheta intentus videtur) Christi Regnum, quod est Ecclesia nova, ejusque fundatio contra omnes hostes firmissima, & conversio gentium prædicitur, & deprædicatur. Cui etiam titulus non minus aptè convenit. Nam feriâ sextâ regnare cœpit à ligno Christus Deus, & quem eodem die hominem creaverat, morte reparavit, Ecclesiamque fundavit cum cruore sancto è divino latere emanante. Canitur porro ad laudes Dominicæ, seu post Sabbatum hic Psalmus ab Ecclesia, quia eo die Christus regni sui possessionem per gloriosam Resurrectionem adiit, quod feriâ sextâ per passionem, & mortem acquisivit. Huic sensui allegorico utpote devotiori inhæret meditatio nostra.

Punctum I.

CONsidera gloriosi Regis Christi in adeundo regno suo magnificentiam, vel decorem, & Ecclesiæ, ceu novi cujusdam mundi fundationem, quæ à sacro Vate describuntur. V. 1. 2. & 3. *Dominus* (qui ab initio

mundi) *regnavit*, seu regnare cœpit, cum nempè creatos homines subditos accepit, *decorem indutus est*, seu maiestatem suam ostendit, sicut Rex qui gloriosis vestibus indutus procedit, *indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se virtute*. Ostendendo, inquam, maiestatem & magnificentiam suam, per potentiam, & virtutem quâ ex nihilo admirabile hoc universum condidit; & sic ad literam exponitur hic versus. Allegoricè verò, inquit S. Hieron. & Theodoretus: Christus resurgens induto corpore glorioso regnum suum magnificentissimè adiit, stipatus choro Sanctorum, novâ Ecclesiâ fundatâ, nec solum indutus est decorem illum gloriæ splendidissimum, sed etiam fortitudinem, vel potentiam omnem à Deo patre sibi collatâ plenissimè possedit (induere enim phrasi Hebr. est copiosè, & plenè possidere) quia *data est illi omnis potestas in cælo & in terra*, denique *præcinxit se* ad propagandum regnum suum per Apostolorum prædicationem usque ad fines terræ.

Hanc porro fortitudinem Dei, & Christi probat ab effectis stabiliti orbis, aut Ecclesiæ. V. 2. *Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur*. Quod quidem sicut in prima mundi creatione effecit Deus, ut orbem terræ ita stabiliret, & quidem super nihilum, ut de loco suo movendus non sit: sic pari modo Christus in reparatione lapsi per peccatum mundi regnum, & Ecclesiam suam supra Vicarium Petrum, etsi infirmitatis notæ in negando Magistro hominem, quasi supra nihilum, ita tamen firmavit, ut portæ Inferi adversus eam prævalituræ, aut eam eversturæ nō sint. Hinc v. 2. *Parata (firmata, stabilita) sedes tua ex tunc*. Seu thronus regni tui ex eo tempore stabilitus est, seu præparasti tibi solium firmum, semperque duraturum, in quo resideres, Ecclesiam novæ legis scilicet, quæ non esset sicut Synagoga Judaica, ad breve tempus mansura, sed perstitura in perpetuum, sicut *à seculo tu es*, eod. vers. 3. id est, Deus æternus. Vel hoc sensu: quamvis hoc solium regni tui ex tunc constitutum sit, id est, vel à prima mundi origine juxta sensum literalem, vel juxta nostrum allegoricum, à fundatione Ecclesiæ, tu tamen Christe non tum primum cœpisti esse Rex, sed ab æterno ante omnem illam constitutionem secundum Divinitatem tuam, quæ in tempore humanam naturam sibi in verbo copulavit, extitisti Rex Sæculorum immortalis, & sempiternus.

Affectus congratulationis, & subjectionis.

GRatulor tibi Rex regum, & Domine dominantium Christe decorem Majestatis tuæ, qui velut sol circumfulsit te radiis Divinitatis exterius, & interius irradiavit penitissime. Gaudeo de fortitudine, & virtute quâ te induisti, & præcinxisti velut armis ad redimendos nos è Dæmonis potestate. Euge! *prospere procede, & regna in animis omnium!* En ô Rex supreme, & Domine universorū, tuâ, ego, licet indignissimus,, fretus tamen gratiâ & ope, me tibi penitus offero, meaue omnia tuæ,, subjicio voluntati. Ecce Domine, ego servus tuus, ego servus tuus, &,, filius ancillæ Ecclesiæ. Ex S. Ingn. libell. Exercit.

Punctum II.

Considera Dei decorem, id est, virtutem, potentiam, & majestatem elucescentem potissimum in conservanda medios inter fluctus persecutionum Ecclesia, vel regno suo. Hinc ait v. 3. *Elevaverunt flumina Domine, elevaverunt flumina vocem suam.* V. 4. *Elevaverunt flumina fluctus suos, à vocibus aquarum multarum.* (id est præ sonitu, & præ contritione aquarum multarum) quibus sensu literali de creatione acceptis significatur modus, quo Deus orbem habitabilem, firmamque sedem hominum fecit, ut eum incolere possent; separando scilicet aquas, quæ superfusæ orbi terræ omnia inundabant, & cogendo in alveos suos: quæ poëticè describuntur per hypotiposin Psal. 103. v. 5. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam &c. abyssus (aquarum) sicut vestimentum amictus ejus* (eam circumdans & operiens) *ita ut super montes starent aquæ,* quas imperio tuo, velut tonitruo vocis tremefactas coëgisti, quasi se abscondere intra terræ profunditates, eamque circumdare alveis constrictæ; *Ab increpatione tua fugient, à voce tonitruui tui formidabunt,* quam etiam descriptionem habet Job c. 38. v. 25. Verum sensu nostro Allegorico indicantur persecutiones Judæorum & Gentiliū contra Ecclesiam, & regnū Christi post ejus Resurrectionem inchoatæ; Et per flumina intelligi possunt persecutiones Judæorum, qui continuo cœperunt elevare voces suas adversus hoc Christi regnum, illique contradicere. Per mare vero persecutiones Paganorum, & Imperatorum, gentilium, Neronis, Domitiani, Diocletiani, aliorumque qui ingenti fremitu

quasi tempestas quædam furibunda obruere naviculam Petri, & Ecclesiam Christi conati sunt. Quas tantas persecutiones, qui considerare voluerit, meritò exclamare poterit.

V. 4. *Mirabiles elationes maris*, sed multò magis *mirabilis in altis*, seu ut Chald. *in cælis superioribus Dominus*, qui has collisiones, & furores fluctuum, seu Tyrannorum furibundos impetus coercet, frangit, & opprimit, ut mediis in tempestatibus hisce non inoffensam solum ratem decurrere iter suum placidissimè faciat, sed promovet etiam, & gloriosè exaltat. Pro *mirabilis* alii legunt, *terribilis*, eodem sensu. q. d. Terribiles quidem impetus impiorum hostium contra regnum Christi sunt, sed terribilior longè Dominus in cælo, qui tam validè, & tam facilè eos compescit, & pro suâ Ecclesiâ pugnat. S. Augustinus, per flumina, eorumque vocem, quam elevare dicuntur, intelligi vult Apostolos, qui Spiritu sancto excitati, voces suas prædicando toti mundo altissime elevarunt, contra quos tyrannorum persecutiones, quasi quædam elevationes insurrexerunt, sicut dum dulcia flumina in mare salsum influunt, aquæ maris salis intumescunt, & fremunt. Videturque secutus Chaldæi expositionem, qui has contractiones fluctuum, fremitusque maris in partem meliorem, seu in laudem Dei interpretatur, quasi per Protopopœjam sic: *Levaverunt flumina laudem coram Deo, levaverunt flumina vocem suam in Cantico. Recipient flumina premium laudum suarum. A vocibus aquarum multarum, laudibus fluctuum maris celebrata est, in cælis Dei celsitudo.* Sed prior expositio ad scopum nostrum magis apta videtur.

Tandem concludit hoc Epiphonemate, v. 5. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*: seu quæ Apostoli docendo, & prædicando de Christi Ecclesia attestati sunt mundo; quæ propter miracula, aliaque ab his patrata fidem Christianam ejusque Mysteria evidenter credibilia reddiderunt, etsi non evidenter clara, & vera. Seu Deus ipse per se, prophetasque promisit, quod regnum suum & Ecclesiam perpetuaturus sit in terra, & quod contra eam prævalituræ nec inferni sint portæ.

Unde hanc v. 5. *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum.* Ut eam scilicet in perpetuum sanctam, & ab omnium hostium profanatione liberam conserves. (ut S. Hier.) Velut eam omnes venerentur ut sanctam. Vel, ut qui in illa sunt, sancti sint, & moribus, vitæque sanctâ, sanctitati doctrinæ & Testimoniorum tuorum respondeant:

deant: Nam oportet virum, præsertim qui ad ornamentum, & decorem assumitur domus Dei, ubi & sanctimonia decus, & indeficientis gratia expressa perseverantia est, bonis ornatum moribus, sanctumque esse, ut S. Bern. serm. 46. in Cant.

Affectus Prophetæ ex versu ult. qui sequitur.

Quam bene fundata est domus tua. Domine supra te, Petram firmissimam, adversus quam idcirco nec portæ Inferi quicquam prævalere possint! Quam merito ea propter dicimus statuimusque cum S. Psalte, Domine dilexi, diligamque decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, Psal. 25. v. 8. Conservando etiam nos animamque nostram in omni puritate, sanctitate, & justitia, coram te omnibus diebus vitæ nostræ. Luc. 1. v. 75. Quia domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum.

O R A T I O.

Ecclēsiā tuam Deus miseratio, & fortitudo tua continuata mundet semper, & muniat, ut te firmante & protegente medios inter fluctus persequentium hostium sit inconcussa, & in omni vitæ operumque sanctitudine tibi semper sit placida & accepta.

IN PSALMUM XCIII.

DEUS Ultionum Dominus.

MEDITATIO XCV.

Oculus Domini super justos, & injustos.

Argumentum Psalmi.

Canitur providentia Dei tandem punientis malos, & remunerantis bonos, quamvis justo iudicio suo hos finat aliquantisper affligi, illos verò prosperari. Inscriptio Psalmi quarta (ablati à LXX. vel aliis adjecta est Codices enim Hebræi eā carent) sanctis Patribus adstipulantibus; quod ab Hebræis quartā die post

post sabbatum cantari sit solitus; id est, Feriâ quartâ, quam nos Christiani dicimus. Nomen enim dierum, Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris, Saturni, meritò execratur S. Aug. hujus tituli occasione velut, Gentilissimi quid adhuc sapiant.

Punctum I.

Considera oculum Dei super injustos seu Deum justum malorum esse vindicem, qui uti nihil ignorat; ita impunitum nihil esse finit. Hæc prima propositio est Davidis v. 1. *Deus Ultionum Dominus*, id est, justissimus, severissimus, fortissimus. Genitivi enim pro Superlativis ponuntur ab Hebræis, quomodo Deus scientiarum, id est, scientissimus, Deus misericordiarum, id est, misericordissimus dicitur, vel, quo modo Deus pacis, Deus spei, & consolationis, ita hic *ultionum* vocatur &c. Quia vindicta & ultio omnis ut legitima sit, ab ipso proficisci debet, sive ea à subordinatis iudicibus procedat, quorum ipse summus Judex est, & sic, *Deus Deorum Dominus*, Psal. 49. v. 1. appellatur, ut ibi dictum; sive ab aliis creaturis ea Ultio irrogetur; quia non solum per se judicando ulciscitur scelera, sed per creaturas etiam suas, innumerabilibus & occultissimis modis ultionum causa est; ita ut peccatum peccati pœna sit, & ea quæ maxime interdum appetimus faciat in pœnam nostram nobis obvenire. Hic ergo *Deus Ultionum libere egit*, eodem v. 1. Id est, sine timore, sine respectu ullius, confidenter, palàm & manifestè, in oculis, & luce omnium exeruit judicia sua prout ei libuit ex incorrupta Justitia; ita ut nemo ei resistere, nemo obloqui possit. Itaque impios quantumvis nobiles, potentes, multos, quando, & quomodo voluit ultus est coram toto mundo.

Hebræus Codex, pro *liberè egit*, habet, *splendide apparuit*, & manifestavit coram oculis hominum Ultionem suam. Quod alii cum S. Hieron. legunt in Imperativo, *manifestare, splendide appare*, seu fac, ut omnes cognoscant, & penè oculis cernant providentiam tuam, quam Athei, & alii homines impii vel negant, vel negligunt. Et eodem Imperativo modo ac sensu ait consequente, v. 2. *Exaltare qui judicas terram, redde retributionem superbis*. q. d. Etiam nunc excelsus, & gloriosus appare, vel in solium, ac tribunal tuum ascende, & officio tuo fungere, qui Judex es universorum. Ostende altitudinem & potentiam tuam in deprimendis,
humi-

humiliandisque superbis, debitam eorum superbiæ pœnam reddendo, & tē celsiorem potentiolemque illis ostendendo. In superbos autem ultionem potissimum exigit, vel per Synecdochen partim, vel unum vitium pro omnibus nominando, vel quia superbia caput & fons est cæterorum, vel quia superbi, & Athei Dei providentiam Justitiamque maxime negant, & despiciatui habent, practicè saltem; vel, quia omnis peccator Deo se opponit, & contra eum cervicem erigit, peccata sua defendit, nec ad pœnitentiam humiliari vult. Vel, quia hîc potissimum agit contra potentes, & magnates, qui alios opprimunt injustè, vel contemptui præ se habent, vel in sua potentia nimium confidunt, Dei, suæque indigentiae & vilitatis pristinae, & congenitæ obliti.

Causam porro petendæ vindictæ contra superbos, quod nimis diu scilicet eorum duret contumacia, subjungit: vers. 3. *Usquequo peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriabuntur. V. 4. Effabuntur, & loquentur iniquitatem, loquentur omnes* (Hebræus, insolenter, superbe, jactando scilicet suam impietatem) *qui operantur iniquitatem.* q. d. Quouque iidem superbi peccatores, magnates &c. efferent se animo, jactabuntque se de sua felici impunitate in peccando, quod nimirum post tot tantasque in probos, & in fontes injurias collatas non solum impunè ferant, sed prosperè in super agant, quod conduplicatio illa, *usquequo peccatores*, tanquam magnum inconueniens, & abominandum, ac mox vindicandum insinuat, aut precatur, vel per propheticam prædictionem in consolationem justorum brevi futurum ominatur, ut à Deo vindicetur. Nec solum ut eorum contumaciam exaggeret, inquit, gloriabuntur, efferent, & jactabunt se cum animo suo, sed etiam *ore effabuntur, & loquentur iniquitatem*, v. 4. Sive quam inferunt, sive quam Deo permittente in sua impunitate cernunt. Hebræus ad majorem emphasim pro *effabuntur*, habet, *fundent, scaturire facient*, sermonem, seu diffluent eloquio, quasi orationis quodam flumine. S. Hier. *garrient, effutient* liberè, & audacter quicquid in buccam veniet, sine timore, & respectu. Item pro (*iniquitatem*) idem Hebr. ponit, *durum, seu verba dura*, insolentia intoleranda. Alius textus habet, *Vetus*, id est ex inveterata malitia, diu afflucta, & ex habitu quasi effundent insolentia, & intoleranda verba.

Enarrat porrò sequentibus versib. 5. & 6. injustitiam quam ope-

rantur impij dum furere permittuntur. *Populum tuum* (cœtum plorum, qui propriè electus Dei populus est) *humiliaverunt* (propriè attenuaverunt, & attriverunt eum affligentes) & *hereditatem tuam vexaverunt*, v. 5. Id est, eundem cœtum, quem tu in possessionem tuam segregasti injustis modis afflixerunt. Quin etiam in personas alioqui miserabiles furorem suum effuderunt. Nam v. 6. *Viduam*, seu maritorum solatio destitutas fœminas, & *advenam*, seu inter ignotos versantes & desertos interfecerunt crudelitate barbarâ, & *pupillos innoxios*, mileros, derelictos, occiderunt per truculentam tyrannidem. Quorum omnium causa est, quod oculos tuos hæc immania facta effugere existiment. Et dixerunt, vel cum animis suis, vel ipso opere, *non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob*, v. 7. Non curat Deus quid à nobis agatur, vel non est providentia rerum humanarum apud Superos, nec ratio habetur ab illis quid in terris à nobis hominibus agatur, ut vindicent malos, & remunerentur bonos, cum hos deprimi, illos exaltari, & florere videamus. Hinc adeo confidenter & audacter peccant, ac si existiment Deum nec videre, nec audire, nec intelligere peccata sua, aut certè ea non curare, ac negligere.

Verum increpat istam vel cœcitatem mentis, vel vesaniam proterviam, vel stolidam stultamque projectionem, apostrophe hac gravi, v. 8. *Intelligite insipientes in populo*. Hebr. *jumenta in populo*, seu fœx mortalium, non homines, sed brutæ bestię dicendi. *Et stulti aliquando sapite*, eod. v. 8. Quousque stultissimi homines quasi usu rationis destituta bruta non sapietis? discite tandem veram de Deo opinionem formare stolidam pecora. An enim v. 9. *Qui plantavit* (velut in sevit studiosè in solo exculco) *aurem, non audiet? aut qui finxit* in structura tam mirabili vim mirabiliorem videndi, *oculum non considerat?* q. d. Illene qui dedit sensus hominibus, ut audire, & videre possint, destitutus erit istis facultatibus, ut quod ipse non habuit, dederit aliis? fallimini turpissimè. Deus, etsi incorporeus, *tamen totus oculus est, totus auris est, totus manus est, totus pes est*. *Totus oculus est, quia omnia videt, totus auris est, quia omnia audit, totus manus est, quia omnia operatur, totus pes est, quia ubique est*, ut hic S. Hieron. & S. August. epist. III. *Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam?* v. 10. Quæ est refutatio negantium providentiam, & ultionem, ac retributionem divinam. q. d. Qui vel per Synde-

Syndereſim, in hominum animis inſitam, vel per flagella tribulationum, gentes etiam veri Dei notitiâ deſtitutas, corripit, & à malo abſterret, non caſtigabit is eos, ad quos illius notitia, cultus, & religio pervenit? & qui, quæcunque homines ſciunt, ipſe eos edocet, vel, à quo omnis in homines intelligentia, ſcientia, prudentia, providentia, dimanat, ignorabit ille ſcelera veſtra, aut non juſtè vindicabit, aut providentia in mundi gubernatione deſtituetur?

Denique ex his concludit Deum non ſolum opera externa videre, percipereque, quæ dicimus, & agimus omnia; ſed ipſas etiam cogitationes, intentiones & intimos animorum reſceſſus pervadere oculis ſuis, ex quibus operamur. Quæ etſi foris quidem, externaque ſpecie laudabiles appareant, corruptiſſimæ tamen vaniſſimæque rei ipſa ſunt. V. 11. *Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vana ſunt.* Quem ſenſum paulò ante expoſitum particula continuativa *quoniam* evincit, etſi S. Hieron. de incertis providentiis & vanis deſtinationibus noſtris ea intelligat. *Vultis ſcire*, inquit hoc loco, quoniam cogitationes hominum vanæ ſunt? Pater, & mater nutriunt filium, promittunt ſibi de illo felicitatem, mittunt ad ſtudia, erudiunt: venit uſque ad adoleſcentiam; diſponunt, ut etiam militet, cum omnia cogitaverint per annos triginta, una febricula venit, & tollit omnes cogitationes.

Affectus timoris Dei cuncta cernentis, ex S. Aug.

Solil. cap. 14.

„ **V**idet Speculator oculus tuus Deus, quæ facio omnia, quia
 „ quicquid facio, ante te facio, & illud quicquid eſt, quod facio,
 „ melius tu vides, quam ego qui, facio; utpote perpetuus inſpector
 „ omnium cogitationum, intentionum, delectationum, & operationum
 „ mearum. Et non ſolum intentionem, ſed etiam ſecundum ipſam in-
 „ teriorem abſconditam medullam radicis, de quâ procedit intentio
 „ operantis &c. Aures tuæ audiunt, oculi tui vident, & conſiderant; ſi-
 „ gnas, attendis, notas, & ſcribis in libro tuo, ſive bonum fuerit, ſive ma-
 „ lum, ut reddas poſtea pro bono præmia, pro malo ſupplicia, quando
 „ aperientur libri, & iudicabuntur ſecundum hæc, quæ fuerunt ſcripta in
 „ libris tuis. Cumque hæc diligenter conſidero, Domine Deus meus,

„terribilis & fortis, timore pariter, & ingenti rubore confundor, quoniam nobis magna est indita necessitas, iuste recteque vivendi, quia cuncta facimus ante oculos iudicis cuncta cernentis.

Punctum II.

CONsidera oculum Domini etiam super justos, in quos luminis divini radius è vultu Dei velut evibratur ad varia ab iis benè cognoscenda, & recte agenda: Ob quæ exclamat S. David felices eos de prædicando. V. 12. *Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tuâ docueris eum.* q. d. Econtra felices sunt iusti, qui à propriis cogitationibus vanis expediti, à Deo veris solidisque erudiuntur cognitionibus, ut Deus illis oculos aperiat, & lumine divino vultus sui eos perfundat, ad adspicienda, cognoscenda, amanda quæ vere bona sunt, qui est

Primus oculorum Dei super justos effectus, ut nimirum divinam legem, & voluntatem non solum intelligant, sed etiam toto mentis affectu intimè amplectantur: hoc enim est de *lege sua illos docere, vel ex lege*, ut alii legunt, quasi ex libro suo, ut non solum DEUS sit Doctor, sed etiam liber, ex quo ipsis explanet legem, & voluntatem suam, ita ut se illi per obedientiam conforment. Non solum enim speculative, sed practice docet Deus, seu, ut non tantum sciant, quæ sunt legis, sed per divinam illustrationem, & charitatis infusionem ita affecti sint erga eam, ut libentissimè eam impleant. *Beatus homo quem tu sic erudieris Domine, & de lege tuâ docueris eum!*

Subjungitur secundus effectus, velut fructus prioris, v. 13. *Vt mitiges ei à diebus malis*, id est, ut à te sic erudito, & instructo lenias ærumnas, & calamitates, quæ ei obveniunt diebus temporibusque malis adversitatum, ut cum tranquillitate, animoque imperturbato adversa omnia perferat ab injustis irrogata, *donec fodiatur peccatori fovea*, in quam incidens intereat æternum: Vel, in qua sepeliatur per mortem. Quo significatur brevi tempore durare tum impiorum dominatum, tum piorum pressuram, & isto quidem tempore his texi coronam, & paravi quietem, felicitatemque perpetuam; illis verò effodi foveam, quâ absorbeantur, & demergantur nunquam emerguri iterum. Nec

miran-

mirandum esse si non statim puniantur, sed prosperentur ad tempus; quia fovea illorum nondum planè effossa est, sicut neque mirandum est justos affligi, quia per has afflictiones perficitur corona illorum, quæ nondum absoluta & pertexta suis ornamentis, & gemmis est: quæ per vexationes quotidianas comparantur.

Ratio porro horum, & cur Deus providentiæ, & clementiæ suæ oculos injustos habeat intentos redditur. V.14. *Quia non repellet Dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet.* Eo quod scilicet, justus sit populus à Deo singulariter adscitus in hereditatem quasi, singulareque peculium, cujus magnam curam Deus idcirco habet, ne periculo ulli exponantur inter hujus vitæ adversitates, donec judicium extremum appetat, seu V.15. *Quoad usque justitia convertatur in judicium,* id est, quoad justitia divina, quæ nunc est quasi gladius in vagina reconditus, exeratur & prodeat in actum judicii, sive quæ in habitu nunc est tantum, atque in actu primo, vel in potentia, Justitia Dei, in actum secundum deducatur, qui est actus Judicii, cum Judex universorum Christus debitam meritis uniuscujusque seu justus, seu injustus mercedem retribuet in die judicii.

S. Hieron. ex Hebr. sic vertit: *Quoniam ad justitiam revertetur judicium,* id est, quia judicium, quod nunc in hoc mundo fertur sæpè injustum est, ad justitiæ incorruptæ libram reducetur, & expendetur tunc, quando non amplius judicabunt homines corrupti judicii, sed Christus æquissimus supremusque judex omnium, qui retractaturus, & irritaturus est falsa mundi, quæ nunc sunt judicia, & suum ad justitiæ normam exactissimè prolaturus.

Simplicius alii sic exponunt: DEUS non deferet hereditatem suam, quousque, seu quoad homines hereditatis hujus erunt justus, & justitia in iis vigeat, ut non tantum in habitu, aut in ore, & lingua eorum hæreat, sed in actum seu judicium opusque ipsum etiam prodeat; Et qui juxta illam, omnes qui recti sunt corde, quod per histerologiam sic vertitur, & quoad omnes qui recti corde sunt, juxta illam (supple, fuerint) omisso uno relativo, qui, quod obscuritatem creat, q. d. Quamdiu omnes recti corde adhærebunt justitiæ, & post illam, ut Hebr. (supple) current, Deus non deferet eos, velut plebem suam. Verum quia prior expositio sanctis Patribus conformior est, juxta illam hemi-

stichium hoc: *& qui juxta illam omnes qui recto sunt corde*, sic consequenter exponitur, ut habet textus hebræus: *& post illud*, (judicium videlicet) *omnes recto corde*, vel omisso relativo (qui), quod in eodem textu hebr. non habetur, *& juxta illam omnes qui recto sunt corde*, supple (sedent). In Hebræo enim sæpè omittitur verbum ellypticè, vel ex Græco sic: *& qui habent illam* (justitiam scilicet) *omnes recto sunt corde*: vel cum Latino, notâ interrogationis insertâ sic: *Et qui juxta illam? omnes qui recto sunt corde*, per schema subjectionis.

Verum, quia usque ad hoc judicium multum interim intercedit tempus, quærit propheta, sibi quasi objiciendo, v. 16. *Quis interea temporis consurget mihi*, (dativis commodi id est, pro me ut Hieron.) *adversus malignantes? Aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?* v. 16. q. d. Esto, in ultimo judicio cessaturam omnem injustitiam, & solam regnaturam justitiam, & cum ea omnes qui recto sunt corde, interim dum in hoc sæculo nequam degimus, opus est magno auxilio contra tot malignorum hominum, dæmonumque insultus, à quibus quis me tutabitur tantisper ac propugnabit? (stare enim pro pugnare, vel in armis consistere sumitur phrasi scripturæ.)

Et respondet mox sibi ipse, v. 17. *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.* Id est, gratia, providentia, protectio, verbo oculus Dei super justos. Nam: nisi Dominus adjuvisset me (illud enir *nisi quia*, hebraica phrasis est Davidi familiaris) per gratiam protectionemque suam, actum de me fuisset jam pridem, nec propius quid fuisset quam ut habitassem apud inferos, sive quoad corpus per mortem temporalem in sepulchro (pro quo infernus ponitur, quod infra terram sit) sive quoad animam per mortem æternam in gehenna; tanta fuit hostium meorum sive visibilium, vel hominum; sive invisibilium, vel dæmonum tum multitudo, tum ferocia. Quod experimento suo non simplice confirmat.

Etenim inquit vers. 18. *Si dicebam* (apud animam meam, vel Deo in oratione agnoscens periculum in quo eram, & infirmitatem meam) *motus est pes meus.* Id est, perii, actum est de me, ni succurras; seu vacillant res meæ, & in ruinam inclinant, (metaph. à titubantibus & lapsantibus ducta) ut à casu absim quam proxime, vix hæc dixi, cum mox ecce misericordia tua, Domine, adjuvabat me. Præsto, inquam, mihi fuisti auxi-

auxilio tuo merâ magnâque ex misericordiâ tua exhibito, quo lapsan-
tem sustentasti, vel inclinatum in ruinam confirmasti, vel etiam pro-
stratum iterum erexisti, adeo intentus semper providentiâ tuâ oculus
in me fuit, ut statim, ac periculum meum tibi exposui, succurreris, qui-
bus in adversis periculis & casibus cum animo caderem affligererque
interdum, etiam in hac afflictione non defuisti mihi, dum *Secundum
multitudinem, seu proportionem, vel mensuram dolorum meorum in cor-
de meo* (Hieron. *in multitudine cogitationum mearum*) *consolationes tuæ
latificaverunt animam meam*, v. 19. Ut quantum excruciabant animam
meam tristissimæ cogitationes, à vento tribulationum, nunc huc, nunc
illuc impulsæ & fluctuantes (id enim Hebræa vox *Saraph* indicat, quæ ra-
mum in summo arboris vento agitatum significat, eleganti metaphora)
tantum illam recreabant consolationes tuæ jucundissimæ: Uti expertus
D. Paulus de se etiam fatetur ad Corinthios scribens: *Sicut abundant pas-
siones, id est, afflictiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat conso-
latio nostra*, 2. Cor. 1. & Ep. 7. *superabundo* (simpliciter) *gaudio in omni tri-
bulatione nostra*. Intelligit enim vir justus se per afflictiones purgari, à
Scoria vitiorum, probari à Deo, conformem fieri Christo, & *momenta-
neum ac leve tribulationis supra modum in sublimitate æternum gloria pon-
dus operari*, 2. Cor. 4. v. 17. hinc non solum post, sed in ipsis etiam affli-
ctionibus consolatione illâ perfunditur.

Affectus confidentiæ erga Dei providentiam.

O Quam securè igitur, quam quietè, quam suaviter habitant *recti
cum vultu suo*, Psal. 139. v. 14. Domine, seu in oculis divinæ provi-
dentiæ tuæ, qui identidem *super justos* intenti sunt, sicut *severi vultus tui
super facientes mala*, Psal. 33. v. 17. *Hæc requies mea, hic habitabo, quoniam
elegi eam*, Psal. 131. v. 14. *Vt abscondar in abscondito faciei tuæ à conturbatio-
ne hominum*, Psal. 30. v. 21.

Punctum III.

EXpende causam supradictorum, quam affert S. Vates: æquissima sci-
licet Dei Judicia, summamque justitiam, quâ à mundi principi-
bus iudicibusque iniquis differt, quos per Apostrophem ad Deum, & op-
positionem producit. V. 20. *Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis,*
sive

sive nunquid thronus & tribunal tuum, folio seu Cathedræ iniquitatis, vel iniquorum hujus sæculi principum consociabitur? Seu conjunctum, ac simile est? Vel an commune quid habes cum injustis illis? q.d. Nequaquam similis es, nec ulla inter te ac injustos mundi judices est societas, ac conjunctio, sed toto cœlo justissima judicia tua ab eorum iniquissimis studiis dissident. *Qui fingis laborem in præcepto* (pro, ut, vel, quo *fingas*) laborem in præcepto, id est, qui gravia & observatu difficillima condas præcepta (condere enim, vel fingere leges per metaphoram dicitur, quarum altera à figulis, altera ab architectis vel fabris ducitur quæ tantum opprimant, seu laboriosissima sint; more tyrannorum, qui ini- quas, duras, & Draconianas leges ferunt, ut subdites iis fatigent, & opprimant.

Versus hic aliquando obscurior, & difficilior est ob diversam lectionem. Nam vulgatæ lectioni expositio jam facta convenit satis. At qui cum D. Hier. Chrysost. Euthym. &c. legunt participium *fingens* referuntque (ut in græco est) ad solium, vel sedem iniquorum, sic exponunt: nunquid *consociabitur throno tuo solium tyrannorum*, *fingens* &c. q.d. Nihil tibi commune est cum injustorum tyrannica potestate, quæ in conflandis injuriis, & affligendis subditis occupata est, nec leges fingit aut condit pro incolumitate, sed pro vexatione subjectorum civium. Aliter Symmach. legit sic: *Qui fingit afflictionem contra præceptum*, ut significetur principes barbaros, & crudeles machinari calamitatem, & perniciem iis, qui tutelæ eorum sunt subjecti contra legem, & præcepta Dei.

Verum quicquid sit de diversis his lectionibus, & expositionibus. Mens Prophetæ esse videtur ostendere Dei dominium in subjectis suæ voluntati, devotosque cultores, ac genuinos servos multò aliud esse, quam dominium mundi, & asecclarum ejus, seu principum; hoc enim iniquum, immite, & tyrannicum, ut plurimum est, illud autem justum, mite, & suavitate plenum. Prout Christus Matth. 11. v. 29. dixit: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Illos imponere subditorum humeris onera importabilia, quæ nec digito movere velint, aut allevare: Deum verò gratiam simul conferre ad perficienda quæ jubet; concurrere cum conatibus suorum, adjuvare laborantes, consolari afflictos, relevare, & reficere oppressos, juxta dulcissimam Christi invitationem, Matth.

Matth. II. v. 28. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Atque hos effectus esse optatissimos paternæ in suos providentiæ, & quod oculi ejus semper sint super justos. Quod & sequentibus versibus prosequitur. Nam iniqui isti sæculi hujus principes v. 21. *Captabunt in animam justi* (particula *in* redundat hebraismo, vel ponitur, pro *contra*, juxta LXX. qui ex græco sic legunt, *venationem instituent contra animam justi*, quod etiam Hebræus exprimit: *turmatim conglobabuntur*, & excurrent (ut in venatione amat fieri) *ut justum* interimant. Verbo, insidiabuntur justo, & structis decipulis, tensis laqueis, pansis cassibus, cæterisque artibus dolosis expromptis, studebunt eum capere, quem ubi fraudulenter ceperint (& pro *etiam*) *sanguinem innocentem condemnabunt*, eod. v. 21. Pronuntiataque contra eum iniquâ sententiâ morti adjudicabunt.

V. 22. *Et* (adversativè pro *at*, *verum*, *contra*) *factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ.* Quibus in persona justorum (singulari numero pro plurali posito, quemadmodum versu etiam præcedenti) spondet certissimum à Deo subsidium, quodq; illi Deus futurus sit locus ad perfugium munitissimus, in quo confidere, & securus habitare possit, quod hebr. exprimit, dum pro his, *in adiutorium spei meæ* ponit: *factus est mihi Deus meus in rupem, vel quasi petra spei meæ*, quâ solidè innitatur omnis spes mea.

Concludit tandem psalmum hoc Epilogo, per recapitulationem summariam, qua providentiam, vel oculos Domini super injustos, justosque advigilare repetit, & de injustis quidem ait: v. 23. *Et reddet illis iniquitatem ipsorum*, seu propter iniquitatem illis retribuet pœnas, quas promeruerunt, vel pro modo iniquitatis, & *in* (seu pro) *malitia eorum disperdet eos, disperdet illos* (inquam) per Epizeuxin scripturis usitatam ad vehementiam, pro justis vero addit: *Dominus Deus noster*, cujus providentiæ, quam injusti, aut negarant, aut contempserant, justi se penitus commiserunt.

Amor servitii divini, mundanique odium.

Quis tibi non serviat tam benigno, justo, clementique Domino, Dominantium Domine, mitissime Deus, quis tuæ providentiæ

Ddd

se

se non committat, quæ tam sollicitè commodis nostris studet, quis voluntati, & legi tuæ se non submittat, cujus onus tam leve, & jugum tam suave est? Cum *nemo possit duobus dominis servire*, ut Veritas Christus testatur, Matth. 6. v. 24. & mundi ejusque a seclarum dominium tam immitte sit atque tyrannicum; Christi tam lene, & amabile, mundus deficiat, Christus reficiat, mundi præmium & merces sit, ut suos mactet, sequacesque perdat: Christi verò ut *vitam sui habeant, & abundantius habeant*, quin hunc dominum diligimus, illum odio habemus, hunc sustinemus, illum contemnimus? Matth. 6. v. 25.

O R A T I O.

Deus ultionum, & remunerationum justissime Retributor, da nobis coram providentiæ tuæ oculis, & in conspectu tuo ita semper ambulare, ut ne in vultus tuos severos, & vindices injustis, eorumque perversis operibus paratos incurramus, sed amabiles paternæ providentiæ tuæ placidosque oculos in justos semper intentos expertamur.

IN PSALMUM XCIV.

Venite exultemus Domino &c.

MEDITATIO XCVI.

Protrepticon, & stimuli ad laudandum, colendumque Deum.

Argumentum Psalmi.

Non est diversum ab inscriptione meditationis: Invitat enim, & exhortatur sive populum Judaicum (sens. lit.) sive Christianum (sens. alleg.) ad Dei laudem, cultum, obedientiam non sine instructione ex variis gravissimis argumentis, quæ in decursu explicabuntur.

Punctum I.

EXpende versum primum & secundum. *Venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem ejus in confessione, & in*

Et in psalmis jubilemus ei. Continentes instructionem invitatoriam ad laudandum Deum, quæ etiam v. 6. iteratur. Et invitationem adhortatoriam verbum primum, *Venite* indicat, quod exhortativum est, quo in similibus utitur scriptura, & præsertim Gen. 11. v. 4. eodem ad conferendas operas in ædificandam turrim Babyloniam improbi se cohortantur. *Venite faciamus lateres, venite faciamus nobis civitatem &c.* Uti etiam Personæ sanctissimæ Trinitatis, ad conatus illorum retundendos, *Venite descendamus, & confundamus ibi linguas eorum.* Reliqua instructionem de modo laudandi Deum continent. Ut primo id fiat cum exultatione, & lætitia spirituali, *Exultemus Domino*, hæc enim exultatio ad Spiritum pertinet, quomodo Christus laudaturus Patrem dicitur Luc. 10. v. 21. *exultavit spiritu*, sanctissima Virgo Luc. 1. v. 47. *exultavit Spiritus meus*, cui deinde accedit vocis quoque lætitia, *Jubilemus Deo salutari nostro.* Nam S. Augustus Jubilationem vocat vocem lætitiæ, quæ non potest exprimere, quod intelligit. Et hebræa vox magnum lætumque clamorem significat, ex magno affectu potius ortum, quam magno cum strepitu conjunctum, de qua conditione lætitiæ, jubilationis, affectus, & clamoris alibi jam dictum est.

Alteram conditionem continent illa: v. 2. *Præoccupemus faciem ejus in confessione*, nimirum acceleratam alacritatē, ut mature ante Dei conspectum, solitoque citius compareamus, ad laudandum eum: pro hac enim laude vox Confessio propriā scripturæ phrasi sumi solet; sive id de antelucano tempore intelligatur, priusquam cæteri se strato proripiant. Ad cujus sensus confirmationē facit, quod Ecclesia hunc psalmum precib. horariis nocturnis ad matutinum præmittat, velut invitationem ad colaudandum Deum: sive de præoccupatione divinæ vindictæ per propriæ infirmitatis cognitionem, confessionemque peccatorum, per quam Deum præveniamus, antequam ad judicium veniat, aut delicta nostra castiget; vel iram ejus, (facies enim apud hebr. pro ira solet accipi) præoccupemus, tum laude, seu confessione divinæ misericordiæ, tum infirmitatis, & peccatorum nostrorum, *Et in psalmis jubilemus ei.* Id est, in honorem ejus properemus, cum hymnis, & canticis in conspectu ejus comparere, nam inter confessionem, & psalmum sic distinguunt, quod illa sit oris, seu in celebritate vocis consistat: iste vero instrumentorum musicorum; illa simplicem orationem, & profam, iste Carmina, & odas

Lyricas, hymnosque musicos includat, q. d. tam Prosâ, quam carmine; tam voce, quam instrumentis musicis eum celebremus, per quæ tum devotio, quæ in promptitudine consistit, & lætâ acceleratione obsequiorum nostrorum, tum reverentia innuitur, quâ interior, quâ exterior, quæ ex memoriâ præsentia Dei, ante cujus faciem divinumque conspectum nos constitutos meminerimus, proficiscitur.

Affectus ad collaudandum Deum.

Convoca itaque cum psalte sancto, potentias tuas anima mea, ad psallendum concorditer Deo salutari nostro; adsit intellectus, ut sapienter, adsit voluntas, ut devotè, adsit memoria, ut reverenter, & attentè, adsit imaginatio & omnia quæ intra me sunt, convenite, appropere, & conspire ad unanimiter collaudandum Deum.

Punctum II.

Considera incentiva, & stimulos ad hujus invitationis, & instructionis psallendi Deo executionem facientes: quæ afferuntur à Prophetâ tum ex parte Dei, tum ex parte nostrâ. Et quidem ex parte Dei, (de quibus hoc puncto.)

Primus stimulus est Majestas Dei eminentissima.

V. 3. *Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos.* Quibus illa divina majestas per quatuor describitur, primo, quod sit Deus, secundo, quod sit Deus magnus, nam nomen (Deus) excellentiam, & præminentiam significat, quod idcirco regibus, & iudicibus terræ tribuitur, cui additur *magnus*, ut significetur illam eminentiam non esse qualem qualem, sed præcellam. Tertio, quod sit Dominus, cujus loco hebræus ponit nomen Dei tetragrammaton, seu quatuor literarum, quod est veri Dei proprium, & appellativum ad significandum, huic Deo nostro nihil commune esse cum cæteris, qui etiam Dii vocantur; sed essentiam plane singularem, & peculiaris, & extraordinaria in eo omnia. Atq; idcirco quarto additur, *& Rex magnus super omnes Deos.* Quod meritò cæterorum omnium, qui Deorum nomine appellantur, sit rex, seu ut Ps. 49. v. 1. Vocatur *Deus Deorum Dominus, vel super omne, quod dicitur Deus, aut colitur, ut Deus*, 2. Theff. 2. Vel, ut S. Joan. In Apoc. *Rex regum, & Dominus dominantium.* Et licet etiam terreni reges aliquos minores regu-

regulos, aut proreges suo sub imperio aliquando habere possunt, est tamen discrimen inter illos, Deumque nostrum in hoc ingenio, quod per essentiam, & naturam sine omni dependentia id conveniat Deo, ut deorum Dominus sit, reliquis dependenter à Deo, hoc, & per accidens, unde rex magnus (proprio & essentiali modo, ut supra explicavi) *super omnes Deos* dicitur, sive dii illi intelligantur *dii gentium* falsi, qui *Dæmonia* sunt, Ps. 95. v. 4. Qui apud gentes per superbissimam injuriam cultum veri Dei sibi arrogabant, sive reges & Judices terræ, de quibus Ps. 8. v. 2. *Ego dixi dii estis.* Sive denique Cœlites, & Angeli, qui respectu mortalium, aut aliorum falsorum deorum, præ omnibus dii dici possunt, etsi nomen illud non modo non ambient, sed à se etiam cum cultu Deo debito amoliantur, velut Angelus Apoc. 19. v. 10. S. Joanni eum adorare volenti prohibuit: *Vide ne feceris, ego enim conservus sum fratrum tuorum, Deum adora.* Atque hic titulus primus ab eminentissima Dei majestate sumptus profundissimam in nobis reverentiam excitare debet in psallendo.

Secundus à clementia ducitur, quod indicant sequentia verba: *Quoniam non repellet Dominus plebem suam.* Quæ tametsi nec in hebræo, nec in græco, nec in latino vulgato reperiantur, nec à LXX. sint addita; quia tamen in psalterium Romanum ex antiquo codice translata sunt, & à S. Hier. & August. hoc loco posita explicantur, & S. Ecclesiæ usu recepta, Breviariisque omnibus inserta, nolui ea prætermittere, tantâ præsertim autoritate tum Ecclesiæ, tum PP. tantorum nixa; Cum sensui benè quadrent, quasi dicatur: Etsi tantæ majestatis Dominus sit, ad quem collaudandum invitamur, est tamen simul etiam tantæ facilitatis & clementiæ, ut nos laudatores licet indignos, & infacundos non sit aspurnaturus, nec repulsam laturi simus rejiciendi ab eo, cum plebs ejus, & subditi simus Domini hujus, utpote pretio proprii cruoris, (ut addit S. Hier.) redempti, & acquisiti: *Et qui ex ore infantium, & lactentium perficit sibi laudem,* ut Ps. 8. v. 3. dicitur.

Tertium stimulum subdit Dei potentia v. 4. *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt.* Quibus tanti Dei, & Domini potestatem in universum orbem innuit, ut se extendat ad omnes fines terræ, sive secundum latitudinē spectatos, ab uno extremo primo ad alterum extremum ultimum: sive secundum longitudinē

& profunditatem, nam pro *ly fines* S. Hier. legit, *fundamenta terra*, hebr. *penetralia*, vel *profunditates terra*, cui mox additur opposita altitudo, & *excelsa*, vel *altitudines montium ipsius sunt*. i. e. tam terræ profundissima, quam montium eminentissima, cum plagis remotissimis, regionibusque ultimis ipsius nutui potestatique subjecta sunt, verbo, Orbis universus. Psalterium Romanum ex quo psalmum hunc Ecclesia suæ hymnodicæ inseruit, habet, & *altitudines montium ipse conspicit*. Et in hebræo *profines terra*, habetur *investigationes terra*, seu *penetralia* abstrusissima ipsi præsentia, & in manu quasi ejus posita sunt. Ut nullus Mathematicus, Geometra, Opticus, cum omnibus suis propositionibus, demonstrationibus, instrumentis, machinis, quicquid laborent, & se fatigent accedere ad hanc scientiam possint. Undè & hebr. pro *altitudines*, *lassitudines montium* legens explicatur.

E quibus pro excitanda in psallentibus & orantibus confidentia deducitur.

Stimulus quartus. Omniscientia Dei nostri, seu providentia sapientissima. Tria enim potissimum fiduciam, & recursum ad Deum per orationem, & laudem excitant, quod nimirum succurrere nobis Deus & velit, & possit, & sciat desiderium, necessitatesque nostras. Et primum quidem Deo convenit per clementiam, bonitatem, & misericordiam, qui fuit stimulus secundus. Alterum habetur, per omnipotentiam, de qua stimulus tertius. Ultimum denique illi attribuitur stimulo quarto, de quo hic. Ad supradictorum autem tum confirmationem, tum rationem reddendam serviunt, quæ v. 5. & 7. subduntur. *Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & siccam manus ejus firmaverunt*. Per hæc enim confirmatur potentia & dominium Dei, ut qui non solum terræ, sed etiam maris dominus sit, quod habenis quasi in frænare, regere, moderari, ejusque procellosas sistere concitationes, & tempestates coercere multò difficilius est præ cæteris: Undè mirabantur non immerito potentiam Dei, qui Matth. 8. v. 27. dicebant: *Qualis est hic, quia etiam venti, & mare obediunt ei?* Et ratio additur: *ipse fecit illud &c.* An enim ignorabit artifex opus quod architectatus est? aut illius respectu impotens erit, ut suam ostendere, & extendere non possit potentiam in rem, quam produxit? Aut etiam id curæ ipsi non erit? quin potius cognoscit penitissimè, & vel reficere, vel perficere, vel restaurare, multò magis destruere,

struere, eâ facultate, potestate, & virtute rem potest, quâ primitus effecit; & conservare solet, ea præsertim, quæ vel magni steterunt, vel in quibus singulare artificium declaravit, ideoque grata charaque habet. At vero subsumit v. 6. & 7. *Ipse est Dominus qui fecit nos*, quin etiam quia *ipse est Dominus Deus noster*, qui particulari providentiâ nos regit, sicut pastor proprium gregem; & *nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.* vel ut psalter. Roman. *nos autem populus ejus*, singulari scil. titulo, & jure ei acquisitus, & subditus & *oves pascuæ ejus*, quem velut bonus pastor oves proprias manu providentiæ suæ ad læta salubriaque pascua suæ doctrinæ, bonorumque tum spiritualium, tum corporalium deducit, regit, & pascit.

Non vacare autem mysterio observat S. Augustin quod Propheta, juxta ordinariam nostram, *vocet populum pascuæ, & oves manus*, cum potius *populum manus*, seu directionis, & providentiæ, *oves verò pascuæ*, dicere debuisse videatur. Dicuntur enim *oves manus*, vel quia Deus eas fecit, ideoque tenerè diligit, sicut oves agnos à se progenitos amant tenerime, vel quia Deus manu propriâ eas regit. Etsi enim alios quoque subordinatos pastores, ductoresque habeant, Deus tamen illas immediatè manu sua dirigere, & peculiari curâ fovere dicitur, ut vel ignorantia, vel etiam malitia pastorum subordinatorum iis non noceat, sed in bonum potius cooperetur, sicut de diligentibus Deum, ait Apost. Rom. 8. v. 28. *Populus autem pascuæ* dicitur, quod eadem Dei providentia & bonitas populos suo regimini subiectos ita gubernet, sicut pastor oves ad pascua ducens, easque præcedens pastoralis virgâ dirigit, fistulâ recreat, à lupis tuetur &c. Ita Deus populum suum regit, ut regere idem sit quod pascere, & quo modo regiminis divini med. 2. in psalm. 2. & med. 47. in psal. 44. plura dixi.

Ex his præmissis, & principiis consequentiam immiscet S. Vates, quam ad primum punctum seu instructionem de modo psallendi revocandam esse, ibidem dixi, nempe, *Venite adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos*, v. 6. Quibus præter internam adorationem, externam potissimum præscribit, quæ cum corporis incurvatione profundâ, genuflexione, adeoque prostratione in terram, cum gemitu, fletu, & ploratione fieri debeat; Vult enim his etiam externalis reverentiæ adorationisque signis corporis honorari Deum, cum poenitu-

nitudine ob ingratitudinem, & peccata, quibus eum inhonoravimus, aut majestati tantæ, tantoque conditori, benefactori, & Domino parum gratam, & tantis meritis dignam debitamque vicem retulimus. Cogitando cum animis nostris illam Dei exprobrationem Malach. i. v. 6. *Filius honorat Patrem, & servus Dominum suum; Si ergo pater ego sum, ubi est amor meus, & si dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum, ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum &c.*

Quocirca laude dignissima est illa externa reverentia, quam non duntaxat Ecclesia exhibet, in psalmodiâ publicâ, dum invitorium hoc canitur in choro, sed quam in privata quoque recitatione æmulantur viri devoti, & sancti, inter quos refert de R. P. Ludovico de Ponte Societ. Jesu, Hesserus ex P. Joan. Rho. solitum illum, ubi ad solennia illa verba pervenisset: *venite adoremus, & procidamus &c.* Totum corpus prosternere humi, non minori animi sensu, & reverentiâ, quam si præsentem Dominum intueretur: Reliquum verò sacerdotalium laudum pensum persolvisse, ita attentum, & immotum, ut interpellatores nullos admitteret, quicumque tandem illi essent, nec cuiquam roganti antè absolutas preces verbum redderet.

Affectus pœnitædinis, & deprecationis, ob negligentiam in laude Dei, ex lib. 3. de Imit. Christi, c. 48.

HEu me Domine! ubi devotio, ubi reverentia! ubi cultus quem tibi conditori, patri, benefactori, Domino, & Deo meo jure debeo! „ O quid intus patior, dum mente cœlestia tracto, tuasque laudes de- „ canto, & mox Phantasiarum turba occurrit oranti! Ignosce bone Je- „ su, & misericorditer indulge, quoties præter te aliud in oratione revol- „ vo: Confiteor enim verè quod valdè distracte, me habere consuevi: „ Deus meus ne elongeris à me, neq; declines in ira à servo tuo. Fulgu- „ ra coruscationem tuam, & dissipa eas, emitte sagittas tuas, & contur- „ bentur omnes phantasiæ inimici: Recollige sensus meos ad te, fac me „ oblivisci omnium mundanorum, da cito abjicere, & contemnere om- „ nia phantasmata vitiorum. Succurre mihi æterna Veritas, & nulla me „ moveat vanitas. Adveni cœlestis Suavitas, & fugiat à facie tuâ omnis „ impuritas, &c.

Punctum III.

CONsidera Incentiva, & stimulos ex parte nostra, quibus ad devotam psalmodiam excitemur. Et primo quidem, quæ ex parte Dei allata sunt, ad id laudis, devotionisque debito modo præstandum; Eadem etiam ex parte nostra afferri possunt, ut quod tanti Domini, tantique Regis servi simus, & Vernulæ, tantique Dei ac Conditoris Creaturæ, & plasmata; tanti denique Benefactoris, Pastoris, Patris &c. Clientes, Oves, & Filii adoptivi, quæ etiam superioribus suis argumentis miscet Propheta, dùm nos *plebem* Dei, populumque ejus gubernationi subiectum, *opera manuum*, & *oves pascuæ* illius appellat. Unde conclusionem illam inferre non difficulter possumus, quam suprâ apud Malach. à Deo illatam memoravimus. *Si ergo pater ego sum, ubi amor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* Quod si tamen hæc amoris, & filialis reverentiæ motiva quempiam minùs permoverent, ex eodem fundamento ac principio ulterius concludit, & infert Propheta stimulos aliquot timoris, quibus ad concinendas concinne laudes Dei non voce solùm, sed opere ipso potissimùm exstimulemur, salutaris pœnarum recordatione, ac metu. Unde adjungit:

V. 8. *Hodie si vocem ejus audieritis: nolite obdurare corda vestra.* In qua parænetica comminatione illud *hodie* alii explicant, pro *semper* ut Chrysost. & Clem. Alexand. q. d. Quandocunque Deus præceperit aliquid, cujus cognitio ad animum vestrum delata fuerit, ut vocem illius audivisse dicamini, nolite refragari. Ab his non procul abeunt, qui per *hodie*, *tempus vitæ* intelligunt, seu hoc tempore, quo durat vita vestra, quod tempus meriti & misericordiæ vocatur: post quod non amplius tempus, sed æternitas exordium sumet; quando pro meritis præmia, vel pœnæ ex justitia reddentur juxta opera cujuscunque. Alii *hodie* sic exponunt, id est, dùm Deus sua vos gratia impellit, ut ex illo, *si vocem ejus audieritis*, colligitur, non enim semper, & quocunque momento nobis loquitur, sed pro loco & tempore nos admonet, vel per internas inspirationes, vel per voces prædicatorum, vel per lectionem sacrarum scripturarum, vel alio modo, quo voluntatem nobis suam aperiat, quale hodie illud censeretur potest, quo per hunc Psalmum ejusque motiva nos Deus, ad laudandum se devotè excitat, tunc itaque *nolite obdurare*

Eee

corda

corda vestra, ut hanc vocem in intima cordis non admittatis, & ad obediendum ei opereque exequendum, quod monet voluntatem non inflectatis, sed obstipo obduratoque animo repugnetis, illa enim obduratio cordis aliud non est, quam Dei vocem & instinctus S. Spiritus animo excludere, nec in executionem deducere. Quomodo i. Reg. 6. v. 6. dicitur: *Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Aegyptus & Pharaon cor suum*, ut scilicet non obsecundarent divinis monitis, ob quam aggravationem nostram Deus in vindictam pœnamque inobedientiæ iustissimam dicitur obdurare nos, sicut obduravit Pharaonem, *Ego indurabo cor ejus*, Exod. 7. v. 3. subtrahendo gratias efficaces præsertim. Nam ut rectè „ S. Gregor. ii. Morat. cap. 5 Obdurare per justitiam dicitur Deus, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Homo autem obdurat cor suum, quando resistit inspirationibus, & vocibus Dei, juxta illud Actor. 7. v. 51. *Vos semper Spiritui S. resististis*. Quare ne induret nos Deus gratiarum suarum subtractione, quibus per inobedientiam nostram ingrati, & indigni sumus; *Hodie si vocem ejus audierimus, non obduremus cor nostrum* sanctis inspirationibus ejus refragando. De quibus videri pluribus potest Bellarm. hoc loco: qui hunc versum intelligendum vult, non tam de laude vocis, quam operis, quæ gratissima est Deo, uti i. Reg. 15. v. 22. testatur; *Nunquid vult Deus holocausta, & victimas, & non magis ut obediatur voci Domini?*

Ad hanc igitur operum laudem exhortantem inducit ipsum Deum Propheta: *Hodie si vocem ejus*, id est, meam Dei & Domini vestri, *audieritis*, quomodo in scripturis sæpè loquitur Deus de se, ac si de alio; Veluti in ante adducta etiam apparet sententia, *nunquid vult Deus holocausta, & non magis ut obediatur voci Domini*. Cui expositioni benè quadrant sequentes versus, quibus ad timorem augendum inducit exemplum Israëlitiæ plebis in itinere per desertum Moyfi refractariæ diversis vicibus: *Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto*, id est, sicut obduraverunt cor suum, PP. vestri in loco irritationis, vel exacerbationis, (ut Psalterium Roman. habet) quando scilicet suis jurgiis, contradictionibus, & contentionibus irritaverunt, & exacerbaverunt Moysem propter defectum aquæ, ut describitur Exod. 17. & Num. 20. unde etiam locus ille appellatus fuit, Hebr. Meriba (uti hic quoque legitur, sicut in Meribah) seu loco *contentionis*, & jurgii, velut & aquæ ipsæ
aquæ

aquæ contradictionis dictæ sunt, Num. 20. item secundum diem (subaudi eundem) seu eodem tempore, & loco tentationis, qui locus etiam vocatus est tentationis hebraicè *Massa*, de quo Exod. 17. v. 7. In quo Dei potentiam & fidelitatem tentaverunt dicentes: *Estne Dominus in nobis, an non?* Unde Moyles vocavit nomen loci illius *Tentatio*. Ita ut jurgium, & contradictio referatur ad Moysem, tentatio ad Deum; ob quæ duo peccata, vel diverso, vel eodem tempore ad aquas contradictionis facta, locum eundem binominem, Meribah & Massa, seu contentionis, & tentationis Moyles esse voluit. Nam non solum in Raphidim, de quo hic videtur agere juxta Exod. 17. sed etiam in Cades Num. 20. propter aquas irritaverunt Moysem, & tentaverunt Deum Israëlitæ, ut satis dubium sit, an de alterutro, an de utroque, & an eodem, an diverso tempore locoq; hæc acciderint. Contigisse enim in egressu è deserto Sin, memorat uterque liber, tam Exodus, quam Numeri.

Si quis simplicius ista exponere voluerit, planiorem hunc sensum habeat: Nolite obdurare corda vestra, uti à Patribus vestris factum in irritatione vel exacerbatione Moylis propter obmurmurationem, & jurgium cum eo, quando etiam secundum idem tempus vel diem *tentaverunt me PP. vestri, probaverunt & viderunt opera mea?* v. 9. Id est, exploraverunt utrum verè Deus essem, qui in deserto panem, carnes, & aquam subministrare possem, & experti fuerunt me omnipotentem, quia viderunt opera mea admiranda in omnium conspectu patrata.

Exaggerant porro Israëliitarum peccatum illud nonnulli, quod vel ex mera voluptate carnes, & aquas efflagitaverint, vel ex spiritu schismatico contentionis, & inobedientiæ erga Moysem; & diffidentia, vel infidelitatis contra Deum, sine graviore necessitate, eò quod manna non solum carni, aliorumque ciborum saporem contineret, sed etiam ob humorem roris instar innatum sitim extingueret, quando pluebat, rorem habebat subter, & suprà. Quin etiam juxta traditiones PP. & Rabbi Selomonem Exod. 16. fundebat rivos aquarum ad adaquanda pecora, dum incalescente sole liquefceret duabus horis ante meridiem in modum nivium, quo terræ superfunduntur. Quare jure vocatæ sunt aquæ sic extortæ, non necessitatis, sed contradictionis, irritationis, exacerbationis, respectu Moylis, & tentationis respectu Dei.

Quo spiritu, addit Genebrard. usum Calicis promiscuum petunt in Christiano Manna sanctæ Eucharistiæ nonnulli, quasi alterutra species non contineat totum Christum, sed caro in una existat sine sanguine, in altera sanguis sine carne. Verum scriptura indigentia, & necessitatis mentionem facit aliquam, Num. 2. & jam egressis è deserto Sin (in quo tantum *cibo illo aliti sunt donec venirent in terram habitabilem, & tangerent fines terra Chanaan*, Exod. 16. constitutisque in Raphidim, & Cades ista contentiosæ aquæ postulatio contigit, Exod. 17.

Sequitur in exprobratione adhortatoria Dei, v. 10. *Quadraginta annis* (in deserto Sin peregrinanti, & ad terram promissionis à me ductæ) *offensus fui generationi illi* (pro ab illa, sive infensus fui, ut explicat Apost. Hebr. 3. v. 8. ob gentis illius toto eo tempore contumaciam. Quare Apostolus jam dicto in loco jungit verba illa *quadraginta annis* cum præcedentibus sic, *tentaverunt, & probaverunt me quadraginta annis*, Unde offensus ab illis, vel infensus fui, S. Hieron. *displicuit mihi generatio illa*, vel illius me tædium habuit, *Et dixi semper hi errant corde*, vers. 10. Id est, frequenter illis pertinaciam, duritiam cordis, & incredulitatem exprobravi, quâ indurato animo à meis præceptis, & voluntate aberrabant. Romanum Psalterium exhibet, *proximus fui generationi huic, pro offensus fui*, quia vox græca utrumque significat, explicandumque est de approximatione per pœnas, quibus ita castigavit rebelles sæpè Deus, itaque attenuavit inflictis tot cladibus, ut ex universo numero eorum, qui vicesimū attigerunt annum, nemo nisi Josue & Caleb terram promissionis contigerint, cæteris omnibus consumptis & interfectis. Sexcentis, inquam, tribus millibus, quingentis quinquaginta, ut Num. 1. censuit eos Moyse, & *isti non cognoverunt vias meas*, v. 11. (Vel præcepta mea, in quibus ambulare debebant. Vel potentiam, misericordiam, justitiam, veracitatem meam, quæ viæ Domini dicuntur, *Universa via Domini justitia & veritas.*) *Vi juravi in ira mea* (Rom. Psalt. cum S. Augustin. *quibus juravi*, sed ordinariæ nostræ consonat Apost. ad Hebr. 3. v. 11. & 4. v. 3. *Si introibunt in requiem meam. Si pro non*, ut benè Chrysost. & Hier. *ut non introirent*. Quanquam particula *Si* formulam juramenti melius exprimat, v. g. *Si mendax, non sum Deus, si introibunt &c.* quæ & per anthropologiam, se nostro loquendi

quendi hominum more subintelliguntur, per aposiopesein, aut ellipticè omiffa.

Cæterum per Juramentum certissimum, & immutabile Dei decretum significatur, quod Num. 14. v. 28. legitur: *Vivo ego dicit Dominus, sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine jacebunt cadavera vestra &c.* Per requiem autem terra promissionis, sensu lit. intelligitur, sensu verò anagogico, teste Apost. ad Hebr. 4. v. 3. Cœlestis patria, ubi erit æterna requies, seu optatissimus ille Sabbatismus, ut eum D. Paulus vocat, in quo requiescamus ab operibus nostris, sicut Deus requievit à suis die septimo.

Affectus detestationis incredulitatis, & obstinationis Judaicæ.

SIt tibi, quisquis obaudire voci Dei obsurdescis, obduratoque animo divina monita, & præcepta respicis hæc Israëliti populi obduratio in exemplum, ne sicut illi in locis desertis fœdissimè perierunt à terra promissionis Cananæa exclusi, ubi vitam quietam, & omnium rerum copia affluentem traducturi erant, sic tu ob duritiem cordis tui, justâ Dei irâ excludaris beatissimis oris illis, ubi placidissima quies, & rerum omnium felicissima copia, & beatitudo affluit, sed seclusus à cœtu cœlestium in perpetuas misérias compingaris.

O R A T I O.

NE repellas Deus Rex magne super omnes Deos, in cujus manu sunt omnes fines terræ, plebem tuam. Sed tribue, ut exultemus & jubilemus tibi salutaris nostro, & tanquam populus pascuæ tuæ, & oves manus tuæ, hoc die vitæ nostræ audiamus vocem tuam, ut in altero æternitatis introeamus in requiem tuam.

IN PSALMUM XCV.

Cantate Domino canticum novum, cantate &c.

MEDITATIO XCVII.

*Invitatio orbis universi ad Salvatoris Christi adventum
primum, præsertim per Incarna-
tionem.**Argumentum Psalmi.*

Convenit argumentum cum titulo meditationis juxta veterum PP. Latinorum & Græcorum concordem sententiam. Quicquid aliqui ex inscriptione Psalmi (quæ tamen in Hebræis non invenitur, sed ab Esdra, aliove post addita est) vel de translatione Arcæ, vel reædificatione templi ab Esdra post captivitatem Babylonicam (quando cantari solitus dicitur ex 1. Par. 16. ubi conjungitur cum Psal. 104.) exponendam velint, cum nec translationis, nec ædificationis in eo ulla fiat mentio, ut observavit S. Augustin. Si quis tamen sensu literali universalem invitationem ad laudandum Deum in veteri Sion esse velit, non repugnarim dummodo allegorico sensu, præcipueque intento à Spiritu S. præfiguratum per hanc Regnum Salvatoris, & Judicis omnium Christi, prædictumque à Propheta non neget. Qui scopus S. Spiritus est, & noster esse debet. In idem recidit, si dicas: Cantari laudes in translatione arcæ, vel reædificatione templi constantis lapidibus vivis, id est, fidelibus Christi, quæ est Ecclesia.

Punctum I.

CONsidera Apostrophem Paræneticam Davidis, ad cantandum Deo laudes, ex circumstantiis quas requirit; Primo, vult ut sit canticum novum, id est, vel rarum, excellens, exquisitum, elegans, ut solent

solent esse ea, quæ nova sunt, comparatione veterum, quomodo in Apocal. nova multa, nomen novum, novi cœli, nova terra &c. promittuntur, imo omnia; *ecce nova facio omnia*: Vel ob nova exquisitissimaque Dei beneficia de liberatione non ab hostibus corporalibus, sed spiritualibus peccato, Satana, morte, inferno; ad distinctionem Cantici veteris à Moyse decantati post corporalem liberationem Ægyptiacam: Vel quod ad novam legem Evangelicam referatur. Vel quod à renovatis, per gratiam Baptismi canatur, vetere homine deposito.

V. 1. *Cantate Domino Canticum novum*. Secundo. Vult illud esse universale omnis terræ, *Cantate Domino omnis terra*, id est, *omnes incolæ terræ*, quibus beneficium redemptionis commune est, ita ut superior Psalmus ad Judæos spectet, quos invitavit, ut depositâ duritiâ sua, Christo salutari exultent, & jubilent; hic verò ad omnes gentes dirigatur, ad Canticum universale eidem Christo cantandum, v. 2. *Cantate Domino, & benedicite nomini ejus*. Quæ est repetitio ad majorem affectum, & excitationem, in qua tertio, *Cantate*, iteratur, sanctissimæ Triados personis tribus in una essentia conveniens, sicut infra vers 7. ter repetit etiam, *afferte*; addit, *benedicite nomini ejus*, sive personæ, pro quâ nomen ponitur, sive potentiæ, bonitati, misericordiæ, cæterisque perfectionibus, sive nomini sanctissimo Salvatoris Jesu. Quod verba sequentia confirmant, v. 3. *Annuntiate de die in diem*, id est, continuò, quotidie, sine cessatione, *salutare ejus*, Salvatorem Christum, vel salutem quâ is nobis affert. Quibus significatur

Tertia Circumstantia, seu materia Cantici hujus, qui est Christus, Salvator, quem cum jucunditate, & gaudio jubet annuntiari. Hebraicus & Græcus habent: *Bonum nuncium, & fausta nova afferte*, seu *Evangelizate*, quo Verbo Angeli in Christi nativitate etiam utuntur: *Evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis Salvator*, Luc. 2. v. 10. Hunc verò Salvatorem cani, & annuntiari vult, *de die in diem*.

Quæ quarta est conditio cantici, id est, non solum continuè, & singulis diebus, ut suprâ exposui, sed (ut mysticè exponit S. Hieron.) *de die in diem*, id est, nunquam in nocte, & tenebris peccati, sed semper de die gratiæ, in quo sol Christus luceat, & in luce virtutum. Vel tam ex veteri, quam ex novo testamento, quæ quasi duo dies unam lucem faciunt.

ciunt. Dicitur ergo *de die in diem* annuntiare salutare ejus, qui utriusque testamenti autoritate utitur in Salvatore annuntiando, ut quem vetus prædixerit, promiserit, præfigurarit: Novum exhibuerit re ipsa, & venisse demonstrarit.

Quinta circumstantia est, quæ quid de hac materia, quibusve annuntiandum sit indicat: *Annunciate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus*, v. 3. Non modo Judæis quibus jam annuntiata sunt, sed intelligere noluerunt; sed gentibus insuper, & populis (pro quibus hic Psalmus scribitur) per quæ vocatio gentium prædicatur, per Apostolos & alios Evangelii prædicatores futura ad cognoscendum Christum, cujus gloriam, & admirandam Incarnationem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem, doctrinam, atque miracula gentibus annuntiari jubet: Quid enim his admirabilius, quid gloriosius? Annunciate insuper (sic enim per continuationem hic versus cum priori ne-ctendus est; quam ut per aitologiam ratio reddatur, cur laudandus sit) v. 4. *Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis, terribilis est super omnes Deos*. Hæc aptissima pro gentium populis prædicatio est, ut nimirum cognoscant verum Deum, qui sit magnus orbis universi, & quæ in eo continentur, Conditor, Gubernator, & Dominus; solusque omni laude, cultu, & adoratione dignus: Quique terribilis, seu formidandus sit omnibus, quibus deorum nomen honorque tribuitur; sive participativè & verè quodammodo, ut sunt Angeli, & Cœlites &c. de quibus Ecclesia canit, *Majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates*, sive per arrogantiam & errorem; ut sunt dii falsi, de quibus loqui Psalten indicat sequens

V. 5. *Quoniam omnes dii gentium demonia, Dominus autem cælos fecit*. Hebræus pro diis ponit, *elilim*, quod est diminutivum ab El, quasi deiculos, vel deastros dicas, seu nullius potestatis, & virtutis, vel idola vana, nugas, nihila: juxta quod Apost. I. Cor. 8. v. 4. ait: *Scimus quia nihil est idolum*, imo Apostatici spiritus, & Cacodæmones sunt; ob superbiam suam, ab uno hoc summo Deo æternis ergastulis mancipati, & tormentis inferni addicti. Clemens in protreptico hunc locum sic citat: *Omnes dii gentium demoniorum sunt idola*, vel simulachra: quod adhuc minus est, repræsentantia deastrorum, vel Deiculorum illorum nullius virtutis aliquem; aut in quo malus quis genius habitet quandoque.

doque. *Dominus autem*, (noster, qui verus Deus est) infinitæ virtutis, & potentia est, quâ *cælos fecit*, & totum hoc universum, illudque per infinitam item sapientiam suam gubernat, & per bonitatem itidem infinitam conservat. *Confessio & pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione eius*, v. 6. Cujus versiculi difficilius aliquantò, hic scopus est: annuntiandum gentib. de Deo nostro, quod laude omni in super dignissimus sit, vel ab omnib. celebretur, ob infinitum pulchritudinis decorem, & venustatem. Nec non ob sanctimoniam, & magnificentiam, quæ tum in ipso relucet, tum in sanctuario ejus, (pro illo enim *sanctificatio* in scripturis sæpè ponitur) quod est Ecclesia. Secus multò quam dii gentium, qui spurcissimi, foedissimi que sunt, & ob nefandas suas spurcicias, quibus contaminati sunt, laudantur, & coluntur à suis V. G. Jupiter, Mœchus, Mercurius furum exemplar, ac patronus, & Venus cum Cupidine suo fornicationis, & libidinosi amoris conciliatores, & Bacchus ebriosorum Deus &c. Quorum cultus & sacrificia non minus spurca, & omni foeditate contaminata sunt.

Sensus porro versiculi hic est, vel secundum Chaldaëum, Genebr. &c. *Laus & gloria* (metonymicè sumpta pro materia laudis) *coram eo*, seu Deo nostro semper ad sunt. Item sanctimonia, & magnificentia relucet in sanctuario ejus, sive cœlesti, sive terreno, quod est Ecclesia; id est, omnia laudis, pulchritudinis, gloriæ, majestatis, coram eo plena sunt: Omnia spirant sanctitatem eximiam, & infinitam majestatis magnificentiam, in sanctissimo tabernaculo, ut hebræus habet, vel templo ejus, quod (ut de eo loquar tantum, quod in terris est, sancta inquam Ecclesia) sanctitate præceptorum, doctrinæ, exemplorum, Sacramentorum, gratiarum cœlestium, cæterisque omnigenæ sanctimonix adminiculis, causis, effectis purissimè resplendet. Vel secundum Bellar. Sicut sol fons luminis, & claritatis, si oculis sensuque videndi præditus esset, circum se, vel in conspectu suo omnia plena lucis, claritatis, radiorum, & fulgoris conspiceret. Quæ ab ipso emanant, & ipsum undique circumdant. Ita Deus in conspectu suo habet omnem gloriam, pulchritudinem, decorem, puritatem, sanctitatē, magnificentiam, majestatem, quæ ab eo profluunt, & quibus vel sicut sol radiis cingitur, vel in iisdem velut in tabernaculo sanctificationis, seu sanctuario suo habitans conspicitur, vel velut glorioso amictu, & vestimentis amicitur. Quemadmodum Ps. 103. v. 2. describitur: *Confessionem, &*

decorem induisti, amictus lumine, (sanctitatis, gloriæ, majestatis,) sicut vestimento. Verbo, ait Deum, quem antè ut magnum, & terribilem dixerat, esse prædicandum; nunc ut laudabilissimum, pulcherrimum, gloriosissimum, purissimum, sanctissimum, magnificentissimum, in sanctuario suo esse agnoscendum, colendum, laudandum, adorandum, ut sequenti v. infert.

Affectus laudis & glorificationis, ex Angelico hymno Ecclesiæ.

VErè tu solus Sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus, sicut solus es Deus, Jesu Christe, cum S. Spiritu, in gloria Dei Patris! Undè cum iisdem laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te, gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. Atque utinam omnes id nobiscum gentes, & nationes cum Coelitibus, & creaturis universis præstent in omnem æternitatem.

Punctum II.

Considera eandem apostrophem paræneticam, quam hætenus ad prædicatores, & annuntiatores notitiæ Dei, velut præcentores divinarum laudum direxit S. Propheta, nunc ad ipsas gentes dirigere, quibus laus & notitia Dei annuntiata fuit, sequentibus vv. prædicendo, gentium earundem conversionem, & glorificationem Dei. Quare ergo, inquit, v. 7. *Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus.* q. d. Agite nunc igitur omnes toto orbe diffusæ familiæ gentium (sic enim græcum *πατρίαι*, quod latinus noster retinuit exponitur numero multitudinis, juxta consuetudinem Hebræorum, qui distincti per familias suas ascendeant festis diebus ad templum) cum vobis annunciata fuerit ista novi Regis notitia, afferte debitam tanto Domino gloriam, & honorem, quem Judæi ipsi deferre contumaciter recusarunt: gloriam interius in corde per fidem, honorem exterius per operationem, inquit Hugo. Card. *Afferte Domino gloriam nomini ejus*, seu pro majestate nominis ejus, seu personâ tantâ eum celebrate: ubi per *afferte* ter repetitum, ad personarum triadem in Deo alludit, ac si dicat: glorificate nomen Patris, qui Filium nobis misit: glorificate nomen Filii, qui se ipsum pro redemptione humani generis obtulit: glorificate nomen Sp. S. cujus operâ Incarnationis admirandum mysterium

rium perfectum est. Hebræus, pro *afferte gloriam*, habet: *tribuite ponderosè*, fortè ad prædicendum mysterium vocationis gentium in gentilium primitiis tribus Regibus, qui cum munerib. Auri, Thuris, & Myrrhæ, quæ ponderosè, ac liberaliter tribuerunt, novum Regem Christum adoraverunt: primosque illi honores, ceu Deum, Regem, & Hominem per fidem agnoscendo, & exterius per munera significando, tantæ majestati convenientes obtulerunt.

V. 8. *Tollite hostias, & introite in atria ejus, adorate Dominum in atrio sancto ejus.* i. e. Præter illas honoris tum interni, tum externi demonstrationes, etiam sacrificia illi offerte; quæ Deo soli conveniunt in protestationem illius sumæ supra res omnes eminentiæ, non illa cruenta mactandarum victimarum, sed ut innuit textus hebr. ponendo verbum *Mincha*, quod incruentam hostiã, & præsertim ex farina confectam significat, itè labamina quæ placentis, vino, oleo, thure &c. constabant, illud inquam sacrificium Melchisedech panis & vini sanctissimæ Eucharistiæ incruentum, repræsentans maximè cruentam in ara crucis immolatam hostiam, nec non spirituales alias minores hostias, cordis contriti, confessionisq; peccatorum, Eleemosynarum, jejuniorum &c. de quibus 1. Petr. 2. v. 5. *Offerte spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.* Has in atria sancta Ecclesiæ novæ Evangelicæ introeuntes (extra eam enim nihil gratum Deo, nihil vobis salutiferum est) Deo offerte, eumque adorate in isto atrio sancto ejus, ut hebr. legit. *in decore sanctitatis*, seu sanctuario quod decore & sanctitate plenum est, quod & *Sanctificium* vocat, Ps. 77. v. 69. eo quod in illo sanctificemur.

V. 9. *Commoveatur à facie ejus universa terra.* i. e. Incolæ ejus, seu mundus totus sancto timore, reverentiâ, & admiratione concutiat, & contremiscat ante Dominum, seu considerantes majestatem ejus. Hebr. *Cruciamini*. Dicite, vel apud animos vestros cum stupore, & extasi, vel aliis annuntiate mirabile illud mysterium quod contra omnem mundi opinionem, & veluti Paradoxum est: *Dominus regnavit*, eod. v. 9. si addantur præsertim verba quæ legit S. August. & ante eum Tertull. Cypr. Arnob. Lactant. Justin. post vero Gregor. Leo &c. & à versione LXX. qui 300. annis antè Christum verterunt scripturam hanc abrafâ, & sublata per Hebræos testatur, S. Justinus (à ligno) & Fortunatus ex hac lectione accepit, hymnoque de S. Cruce inseruit per hanc Stropham:

Impleta sunt quæ concinit

David fideli carmine

Dicens: in nationibus

Regnavit à ligno Deus.

A ligno crucis, inquam quæ clavis, sceptrumq; regium dicitur, per quam, & in qua *Christum pati oportuit, & ita intrare in gloriam suam*. Vel à ligno, i. e. post mortem, per Resurrectionem, qui novus & mirandus regnandi modus est, seu, quod mirandum non minus est, ille qui ab æterno in Cœlis regnavit Dominus, nunc etiam homo factus regnare cœpit per fidem in cordibus hominum, vel novum regnum sibi constituit Ecclesiam, in quâ regnare cœpit, ita enim passim in scriptura præteritum *regnavit*, usurpatur. Hic ergo Christi Dei regnandi modus, sive per lignum, sive à ligno crucis, sive per novum cultum in Ecclesia, & animis fidelium novus, mirus, & insolens coram mundo est, qui regna sua, vel armis, vel ambitione, vel largitione, vel electione, vel genere, hæreditate, & prosapia, similibusque modis acquirit. Christus autem suam potestatem in coelo & in terra per lignum & à ligno consecutus est. *Ego si exaltatus fuero à terra* (inquit ipse Joan. 12. v. 32.) *omnia traham ad meipsum*. Etsi enim eam regnandi potestatem ab initio conceptionis in utero matris Christus habuit, illam tamen non nisi à ligno crucis, & morte, per Resurrectionem in actum exercitiumque redegit. Ut meritò commoveri terra stupore, timore, reverentiâque ob hoc possit.

V. 11. *Etenim correxit orbem terræ* (in Idololatriam, & alia omnia studia perversa inclinatum hoc exemplo, doctrinaque sua) *qui non commovebitur*, eod. v. sc. ab eâ doctrinâ Evangelicâ, i. e. homines orbis terrarum, exemplo Christi Regis sui, *regnum ejus, quod non est de hoc mundo*, Joan. 18. v. 69. per fidem, & imitationem sectati, eo robore, & constantiâ erunt in hoc proposito suo, ut Christo velut firmissimo lapide ejusq; doctrinâ, & gratiâ nixi, nullo rerum adversarum ictu concutiantur, nullâ vi, aut oppugnatione diaboli, & impiorum, de pietate, & contraria mundo ejusq; principiis doctrinâ, vivendique ratione ad Christi Regis sui exemplum depellantur, Flamm. vel, ut Hier. Quia Christo suo exemplo, supplicioq; crucis, & doctrinâ fœdatum, & lapsum orbem, & per peccata valde tortuosum debito nitori, & formæ restituet; idque tantâ soliditate, ut in æternum non sit inde commovendus: Et secundum *hac judicabit populos*

in aequitate, eod. v. 11. i. e. Non solum ipse Rex Christus in die Judicii, fideles suos juxta hanc doctrine, exemplique regulam, quâ correxit pravam mundi consuetudinem æquissimè sine personarum respectu, & acceptione judicabit; sed illi etiam qui ex correcto sic orbe regnum ejus secuti fuerint, & proximè ad imitationem Christi accesserint Apostoli, virique Apostolici, contemptores mundi, cum illo alios judicabunt, juxta promissionem illis factam, Matth. 19. v. 28. *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede Majestatis sue, sedebitis, & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.*

Qui ex hebr. pro *correxit* legunt *firnavit, stabilivit*, seu fundavit ut commoveri non possit, id est creavit & condidit, atque ideo hoc Creationis titulo regnum & dominium in illum meritò sibi vindicat, non ita scopum Prophetæ attingunt, qui non tam de mundo antiquo creato, & constituto, quam de mundo novo; recreato, correcto, & restituto per Christum, ejusque Evangelium, & exemplum loquitur.

Propter hæc, prorumpit S. Vates in affectus gaudii, exultationis, & gratiarum actionis per Prosopopœiam inducendo universum mundum exultabundum. v. 12. *Latentur cæli, & exultet terra, commoveatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.* i. e. Lætitia triumphent cæli, & resonent cum gaudio concentus illorum, & Cœlites ipsi, ut in natali nocte Christi, primoque adventu regis nostri subito facta est cum Angelo Evangelizante gaudium magnum, multitudo militia cœlestis, laudantium Deum, & dicentium: *Gloria in altissimis Deo &c.* Luc 2. v. 14. Gestiat etiam eodem gaudio, & tripudiet exultans terra, seu populi ejus omnes; quia illi *gaudium hoc magnum Evangelizatur, quod erit omni populo terræ habitatori.* Edat ipsum mare commotione, & agitatione fluctuum non terribiles, sed lætos sonitus, & fremitus, seu cum externo fragore & bombo testetur lætitiā. Exiliat & plenitudo maris effusis undarum gaudiis, vel piscium omnis generis cœtus emicent, & in terras se effundant: præ jucunditate corrideant campi, horti, & prata amœnitate jucundissima: floreant jucundius, vireant gratius, frondeant lætius, fructificent uberius, cum omni graminis, florum, frondium, fructuum genere, & coplâ, quæ in ea continetur. Verbo, vult dicere: tanta erit lætitia in adventu Christi, ut omnes & singulæ

creaturæ gaudio gestire, & subfilire videantur. Quia tantum illis boni obveniet, ut si nossent, gauderent, exultarent, & plauderent. Vel metonymicè, gaudeant Divi cœlites: homines terrigenæ; Insulani, & maritimi; agrestes, & sylvestres; His enim & ex appetitu rationali, & sensitivo id convenire potest, reliquis creaturis ex innato tantum. Vel allegoricè, juxta Chaldæ. lætentur exercitus cœlorum, quia restaurabuntur ruinæ eorum. Exultent homines in terra, quia advenit desideratus gentibus omnibus Redemptor, justis Corona, peccatoribus Remissio, omnibus salus, cœlo, solo, saloque. Tam terræ incolis, quam maris accolis; tam insulas remotissimas, quam regna toto Oceano separata inhabitantibus, tam in silvis, solitudinibus, & montibus, quam ruri, in agris, & pascuis; tam cultis in urbibus, quam rusticanis in pagis degentibus Magister, Salvator, pastor, pater, judex.

V.12. *Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum à facie Domini.* Quia cultus dæmonum, & idololatria in sylvis, saltibus, & nemoribus hætenus exerceri solita, cessabit, & ligna non amplius fanis & idolis, sed vero cultui divino, templis, sacrisque ædibus consecrabuntur; eruntque in conspectu, & ante faciem Dei, qui in illis præsens coletur; Vel, quia in sylvis & solitudinibus, in monasteriis, in saltibus, & desertis habitabunt, qui laudes Dei noctu diuque canent. Vel ut ligna sylvarum pro hominibus sylvestribus accipiantur, quia venit in carne scil. visibilis, qui primus Adventus Christi est, aut, quoniam venit per gratiam, & Sacramenta, ac doctrinam; qui est secundus Adventus, sed invisibilis in animos fidelium, & denique, quoniam venit judicare terram, v.13. Qui est Adventus in fine mundi ad judicium universale, de quo mox puncto 3.

Affectus letitiæ, exultationis, & congratulationis,
ex v.11. & 12.

Punctum III.

CONsidera motivum perefficax adhæc, quod Propheta affert, v.eod.13. penultimo, *Quoniam venit judicare terram.* Et v.ultimo, *Judicabit orbem terræ in equitate, & populos in veritate.* q.d. Cavendum nobis esse, ne primum Adventum Christi in carne, & per gratiam debitâ cum præparatione non celebremus, & advenientem Regem nostrum

strum promptè, & cùm gaudio non excipiamus, ejus nos imperio non subjiciamus, & sanctis legibus, doctrinæque Evangelicæ non obsequamur. Qui enim Rex clemens, suavis, mansuetus, pacificus, & humilis, nunc venit in carne, veniet iterum in universali judicio omnium æquissimus judex, formidabilis, cum Majestate magna, judicaturus orbem justè absque ullius respectu; imò & fideles *populos* suos in veritate, seu juxtà veritatem, & doctrinam legis Christianæ; eodem documento, quod Christo in cœlos ascendente attonitis præ admiratione & gaudio Apostolis, duo viri in vestibus albis Actor. i. v. ii. dederunt: *Hic Jesus qui assumptus est à vobis sic venit, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Nunc enim esse tempus acceptabile misericordiæ, diesque salutis; tunc autem tempus fore justitiæ, & dies formidinis, ac tremoris. Et sicut nunc in primo Adventu inducuntur universæ creaturæ exultare, gestire, & triumphare gaudio, velut explicatum suprà est: ita in postremo inducuntur lugubre, quid, & timoris, horrorisque plenum hominibus denunciare, Luc. 21. v. 25. *Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore &c.* de quibus Psal. seq. Atque ita exponunt S. Hieron. Augustin. cæterique PP. hunc locum, ut referant illud primum, *quia venit*, ad primum Adventum, illud *quoniam venit judicare terram*, ad ultimum, sive ad judicium.

Affectus submissionis, & timoris.

ECce Rex tuus, anima Christiana, venit nunc tibi mansuetus, & clemens, venturus iterum ad judicium justus & severus. Excipe illum nunc eâ præparatione, & promptitudine devotionis, ut incipientibus fieri iis, quæ à S. Lucâ producta sunt, possis cum gaudio levare caput tuum cum Apostolis cæterisque fidelibus Christi Regis sui sectatoribus, quia nimirum appropinquat redemptio tua.

O R A T I O.

DA misericors Deus, ut unigenitum filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, quem venientem in mundum Salvatorem latè suscepimus, eâ devotione colamus, ac imitemur; ut venturum olim judicem securi etiam expectemus, & videamus, Amen.

IN PSALMUM XCVI.

Dominus regnavit, exultet terra.

MEDITATIO XCVIII.

*Iterata, & peremptoria invitatio ad Christi Adventum
alterum præcipuè, seu novissimum in iudicio.**Argumentum Psalmi.*

Depingitur adventus Christi secundus potissimum, attestante etiam Apostolo ad Hebr. 1. Nec non Majestas, & apparatus Judicis venturi. Titulus psalmi argumento disparatus est, qui variis variorum conjecturis varie accommodatur, ut apud illos videre licet, qui tamen in hebræis non reperitur.

Punctum I.

CONsidera Christi supremi judicis à Deo constituti ad ultimum iudicium venturi apparatus, graphice à Propheta descriptum, *Dominus regnavit, exultet terra, latentur insulae multae*. q. d. Vicit, prostravitque hostes suos, per primum adventum, & præsertim in passione sua Christus Rex, ideo regni sui possessionem ad dextram patris sedens adiit post Resurrectionem, & Ascensionem in cælos. Idcirco exultent iterum gaudio omnes terræ continentis inhabitatores, nec non & Insularum, quæ multæ hinc inde per maria dispersæ jacent. Quantumvis à terra disjunctæ, & dissitæ sint. Et nunc insuper Judex universalis vivorum, & mortuorum declaratus ad exercendum munus suum, adventat hoc apparatu: v. 2. *Nubes, & caligo in circuitu eius, justitia, & iudicium correctio sedis eius.* Venit siquidem caliginosa, spissâque cinctus nube in modum throni coaptata, sive per illam cum Euthym. intelligas corpus humanum, quo Divinitas Christi amicta est, quod comparatum cum Divinitate, quantumvis gloriosis dotibus ornatum sit, nubes caliginosa dici potest, sive profundè abscondita, & obscura nobis iudicia suæ impervestigabilis justitiæ, quâ velut nube densa, & tenebrosa formidabilis mundo apparebit. *Quia nescit homo utrum tunc amore, an odio dignus futu-*

futurus sit. Eccl. 9. v. 1. Sive quod Evangelista S. Luc. 21. v. 27. ita venturum revera prædicat. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate*, quam nubem caligine cinctam fore augurari licet, tum ex Psal. 17. v. 12. *Posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus, tenebrosa aqua in nubibus aëris*: Tum ex adventu ad ferendam legem Decalogi in montem Sinai, in caligine, & tenebrosis nubibus, Exod. 17. & 20. v. 21. Subdit, *Justitia & judicium correctio sedis*, eod. v. 2. S. Hieron. *Firmamentum basis, stabilitas*, pro directione exposuit, ac si duabus veluti fortissimis columnis thronus, & tribunal Dei fulciatur, quarum altera sit justitia, altera judicium, quod idem directio, id est, rectitudo, seu præparatio tribunalis divini significat: nimirum nequaquam obliquum, sed rectissimum, æquissimum sine ulla subreptione, respectu partiali, favore iniquo, vel passione futurum tribunal illud, seu judicium per tribunal metonymicè positum. Sunt qui per justitiam intelligant beneficentiam, seu remunerationem erga probos, & per judicium severitatem, & pœnas erga improbos. Genebr.

Alter apparatus hujus est: *Ignis antè ipsum præcedet: & inflammabit in circuitu inimicos ejus*. v. 3. Per hunc ignem intelligere licet, vel illum de quo S. Petrus, in 2. Epist. cap. ult. prædicat in adventu Christi ad judicium, terram, & omnia, quæ in ea sunt, igni exurenda, & consumenda esse: & quod casuras de cœlo stellas Marc. 13. asseritur, quæ tametsi communia sint justis, & injustis, singulariter tamen ea pro inimicis Dei inflammandis eventura esse à Prophetâ hic scribuntur, quia ipsis ea tantum in pœnam inflicta nocebunt, justis verò, & amicis Dei ad augmentum gratiæ & gloriæ proderunt, Augustino interprete, conformiter Apostolo qui 2. ad Thess. 1. v. 8. ait, revelandum (in judicio extremo) Christum cum Angelis virtutis suæ, *in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, neque obediunt Evangelio*. Nisi quis de igne æterno hæc velit intelligere cum Genebrardo. Vel exponi etiam per ignem potest efficacissima Dei virtus, & potentia velocissima, quæ instar ignis à throno Dei processura est, & subito inflammatura consumpturaque circum undique inimicos Dei omnes. Quo sensu Dan. c. 7. v. 9. loquitur: & Psal. 17. v. 9. *Ignis à facie eius exarsit*, vindictæ scilicet, & pœnæ, quam, quia per ministerium Angelorum sæpè exequitur Deus, de illis dicitur

Plal. 103. v. 4. *Qui facit Angelos suos spiritus, ministros suos ignem urentem.*

Tertium quod hunc adventus apparatus formidabilem reddet, erunt fulgura in aëre, & tremor concussioque terræ, de qua & Evangelista meminit: *Erunt terræ motus magni per loca, v. 4. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit, & commota est terra.* Quibus etiam adventus Domini in montem Sinai ad Decalogum promulgandū describitur, Exod. 19. v. 16. *Cæperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstreperere.* Quibus visis quemadmodum perterrefacti Judæorum animi fuerunt, ita hic terram, id est homines terræ incolas, vel ipsum terræ orbem fulminibus allapsis, & allucescentibus, terrore concussum contremuisse, quasi sensum haberet poëtica descriptione refert, queis partim terræ motus & concussio tanquam ad horrendam illam jaculorum cœlestium speciem expavesceret, significatur, partim causa modusque conflagrationis Universi totius demonstratur, de qua S. Petrus supra, *terra autem, & quæ in ipsa sunt res exurentur*, id enim fiet per instrumenta fulgurum, quæ frequentissima omni ex parte nubium evibrabuntur, velut Sap. 5. v. 21. Ubi de hoc eodem judicio agitur, legimus: *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra infensatos: Ibunt directæ emissiones fulgurum, & tanquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilent.*

Ex quibus quartum terribilis adventus illius præparamentum exurget orbis totius conflagratio, tanto flammæ ardore, & incendio, ut ipsi montes, durissimaque saxa ceræ instar velut collique facienda sint. v. 5. *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.* Atque hæc ad literam Theologi, & interpretes passim cum S. Paulo de secundo Christi adventu exponunt. Nam qui de primo ea interpretantur sensu allegorico, & mystico intelligendi sunt, quo per fulgura Evangelica doctrina, & miracula, per cœlos, Apostoli, per montes, superbi, per terram, carnales &c. significantur, de quibus S. Augustin. Euthym.

Jansen. & plures alii videri possunt.

*Affectus timoris & petitionis ex officio Ecclesiæ
pro defunctis.*

Libera me Domine de morte æterna in die illâ tremendâ , quando cœli movendi sunt , & terra , dum veneris judicare sæculum per ignem. Tremens idcirco factus sum ego , & timeo , dum discussio illa venerit extremi judicii , quia dies illa , dies iræ , calamitatis , & miseriæ , dies magna , & amara valdè.

Punctum II.

Considera ipsum adventum Christi, seu ipsius judicii circumstantias à Propheta S. descriptas. Inter quas prima, v. 6. *Annuntiaverunt* (præterito pro futuro annuntiabunt) *cœli justitiam ejus*. Quæ verba tametsi à nonnullis referantur ad judicii apparatus, de quo puncto præcedenti hoc sensu: Cœli annuntiabunt toti orbi justitiam venturi judicis, cum pluent ignem, Sulphur, grandinem, fulmina, & tot alia edent signa. Item quando findi videbuntur maximo hiato, ut descendentem Christo viam pandant. Quia tamen ista jam perstrinxerat antè, melius alii exponunt de Angelis Judicem Christum adventantem præcedentibus, comitantibus, ac stipantibus, ut metonymicè contentum, seu Cœlites, vel Angeli justitiæ annuntiatores pro continente, seu cœlo intelligatur. Hi ergo tubis clangendo, annuntiabunt justitiam, id est, mox adfore, vel jamjam adesse Judicem æquissimum , secundum justitiam incorruptè judicaturum, prout Apost. I. Thess. 4. v. 15. testatur: *Ipse Dominus in jussu, & voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & Matth. 24. v. 31. Mit- tet Angelos suos cum tuba, & voce magna.* Hoc ergo magnifico cum comitatu, & quasi his cum apparitoribus, stipatoribus, præconibus adveniet cum virtute multa, & majestate. Et viderunt (pro videbunt) omnes populi gloriam ejus, eod. v. 6. *Quando omne genu flectetur ei cælestium, terrestrium, & inferorum, Phil. 2. v. 10.*

Posset hic versiculus etiam exponi de justissimo judicio, & sententia Judicis æquissima, cujus justitiam venerabundi Cœlites , & Angeli deprædicaturi palam omnibus, annuntiaturique sint, eamque propter Christo Judici gloriam, & honorem decantaturi, atque ita omnes populi

eandem iustitiam agnitori; quam antè non poterant intueri, vel propter occultam Dei providentiam, quâ multa permisit, fieri in mundo, quæ abscondita & humano intellectui impenetrabilia erant, vel quod occæcati superstitionibus, & sceleribus essent impii, unde sapientissimam providentiam, gubernationemque Dei iusti demiraturi sint, divinamque gloriam celebraturi.

Non sic vero impii, non sic. Sed v. 7. *Confundantur* (pro futuro confundentur) *omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.* Quasi illam impiorum Næniam Sapien. 5. v. 3. 4. ex subita rerum omnium Catastrophe extremo in iudicio deploratam, subiciat oculis & auribus Propheta: *Videntes* (impii) *turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis* (iustorum scilicet, suæque damnatione) *dicentes intra se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & sine illorum sine honore; Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est. Ergo erravimus à via veritatis, & iustitia lumen non luxit nobis &c. lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulavimus vias difficiles &c. Quid nobis profuit superbia, & divitiarum jactantia, quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra &c.* Nam quæ de sculptilium adoratoribus, simulacrorumque cultoribus tantum memorat, per Synecdochen partis pro toto, & speciei pro genere, de omnibus flagitiosis intelligenda sunt, qui creaturas, ob quarum inordinatum amorem peccant, velut idola sua colunt, conformiter Apostolo, qui ad Gal. 5. v. 20. de avaritia ait: *Quod est idolorum servitus*, & ad Phil. 3. v. 19. de Gulosis, *quorum Deus venter est, & gloria in confusionem.*

Utitur autem Propheta iterum hebræo diminutivo Elilim, quod Deiculos, vel Deastros, vel vanos, inanes, nullarumque virium, putatillos Deos, seu Nihila significat, ad demonstrandam tum simulacrorum, tum rerum creatarum, quæ Deo opponuntur, inanitatem, quæ modicum, vel nihil prorsunt. *Quid nobis profuit superbia?* aiebant reprobi supra memorati.

Atque ad hanc confusionem, consternationem, querimoniasque, desperatas impiorum isto in iudicio referri potest, illa Christi prædictio, Luc. 23. v. 29. *Ecce veniunt dies in quibus dicent: Beata steriles &c. tunc incipient dicere montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos.*

Et sic quidem reprobi. Electorum autem dissimillima sors, affectus-
que erunt. Et imprimis Angelorum, & Cœlitum numero adscriptorum,
qui profundissimâ adoratione Christum Judicem judiciorumq; ipsius,
seu latæ sententiæ æquitatem venerabuntur, quam per apostrophæ pa-
ræneticam, ac hypotiposin seq. versib. describit: v. 8. *Adorate eum omnes
Angeli*, seu Christum Regem, & Deum vestrum demississimâ cum reve-
rentia agnoscite, profitemini, adorate, ad exemplum orbis universi, & i-
psorum Apostolicorum spirituum confusionem: qui, & ipsi, quod per su-
perbiam detrectaverunt olim, nunc facere quoque cogentur. Quo lo-
co Apostolus ad Hebr. 1. utitur ad Christi divinitatem, summumque in
omnes dominium, nec non majestatem universalis judicis demonstnan-
dam: *Et cum iterum* (in secundo Adventu) *introducitur primogenitum in
orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Ob hunc porro cultum, majestatem, & gloriam Dei non minus, quam
suam felicitatem, Christi Judicis sententiâ sibi assertâ, quem & vidit
(præteritis pro futuris) & *audivit, & latata est Sion*, cod. v. 8. Sion in-
quam, illa nova Ecclesia ex militante jam triumphare accipiens. v. 9. *Et
exultaverunt filia Iudæ*, i. e. electus Dei populus, vel fideles animæ summo
cum jubilo, & gaudio *propter hæc judicia tua Domine*: Quibus ab impio-
rum interitu æterno vindicati fuerunt. Et causam tantæ lætitiæ ulterio-
rem, quæ ex superioribus deducitur, addit

V. 10. *Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis ex-
altatus es super omnes deos.* Nunquam enim Christi Dei ac Domini no-
stri gloria manifestata est evidentius, quam fiet in die judicii, quando al-
tissimum dominium suum super omnem orbis universi terram iudex u-
niversorum declarabit, & exaltatus super omnes Deos, id est tum reges,
& principes terræ; tum Angelos & Cœlites, qui participativè dii quasi
sunt, nedum falsos deastros, sedebit in throno gloriæ, coram quo uni-
versi prostrati sententiam vel salutis, vel damnationis æternæ sine appel-
latione & contradictione ulla accipient.

Affectus timoris ex S. Bernard. Med. c. 2.

VÆ mihi misero cum venerit dies illa judicii, & aperti fuerint li-
bri, in quibus omnes mei actus, & cogitationes Domino præsen-
tandæ recitabuntur. Tunc demisso capite, præ confusione malæ con-
scien-

scientiæ in iudicio coram Domino stabo trepidus, *utpote commemorans
scelerum commissam meorum*, nam

Iudicium faciet gestorum quisque suorum

Cunctaque cunctorum cunctis arcana patebunt.

Quod enim nunc confiteri erubescimus, tunc omnibus manifestabitur, & quicquid hic dissimulando palpamus, totum illic vindicæ flamma comburet. Cum

Ignis ubique ferox ruptis regnabit habenis.

Punctum III.

CONsidera conclusionem practicam ad quam utpote ex dictis deducitur, omnes hortatur propheta. v. 11. *Qui diligitis Dominum, odite malum.* Quo documento nihil aptius, nihil brevius, nihil plenius concludi ex positis principiis poterat. *Quid enim aliud ignis ille devorabit nisi peccata?* rectè Christi imitator libellus quærit, addens: Melius est modo purgare peccata, & vitia refecare, quam in futuro purganda reservare: Et quam aliam ob causam irati vultum Judicis reformidabimus? Quare *qui timetis, & diligitis Dominum*, inquit, *odite malum.* Græcè *omne genus malum.* q. d. ut Bellarmin. paraphraste, ô vos omnes, qui verè, non fictè, qui non ore tantum, sed etiam corde; Qui secundum legis intimum, non secundum externam superficiem iusti, sancti, & Deum timentes estis, (hoc enim est diligere Deum, quia dilectio Dei hæc omnia complectitur; *Nam plenitudo legis est dilectio*, Rom. 13. v. 10.) non solum fugite malum, non solum id declinate, quod externo actu utcunque fieri potest; sed odite id malum etiam, quod non nisi corde fieri potest. Cor enim fons est omnium actionum bonarum, & malarum. Non enim procedit verus amor Dei, & verum peccati Deo repugnantis odium, nisi ex corde. Hanc eandem conclusionem iisdem ex principiis deducit S. Petrus 2. Epist. c. 3. v. 11. *Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur?*

Causam porrò & præmium hujus adjungit Psalter: eod. v. 11. *Quia custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.* Custodit, inquam, tum in hac vita, custos omnino sedulus, & fidelis;

fidelis; fortis & sapiens, animam, seu vitam corporalem, potissimum verò spiritualem, tum maxime in novissimo illo die, animas diligentium se liberabit perfectissime, ut nullo deinceps tempore, adversi aliquid passuri sint, de manu, seu potestate peccatoris diaboli, qui antonomastice peccator dicitur, quia primus omnium peccavit, & autor omnis peccati extitit. Nam post ultimam illam sententiam, *Venite benedicti &c.* v. 12. *Lux orta est* (pro orietur) *justo*, scilicet, vel illa fiduciæ, solatii, lætitiæque, quam Christus orituram justis in die judicii prænuntiat, Luc. 21. v. 28. *His fieri incipientibus respicite, & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* Vel æternæ, & cœlestis gloriæ, vel in genere felicitatis omne genus: & *rectis corde latitia*. Illa scilicet, quam prædixit Isa. 35. v. 10. *Latitia sempiterna super capita eorum, gaudium, & latitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.* Per quæ duo, lucem & lætitiā, essentialē beatitudinem, quam in cœlis consequuntur beati, describit, quæ in visione beatifica intellectus, & fruitione vel gaudio voluntatis constituitur à Theologis. Quem tandem felicissimum statum justis gratulatur, & ad perfruendum illo cum laude Dei, & gratiarum actione exhortatur.

V. 13. & ultimo: *Latamini in Domino, & exultate justī, & confitemini memoria sanctificationis ejus.* q. d. Vos itaque sancti, qui beatissimam illam lucem animis vestris obortam, & jucundissimam lætitiā æternæ beatitudinis mentibus infusam percepistis, fruimini sanè illā cum omni lætitiā, jubilo, & exultatione, nec intermittite unquam gratias agere infinitæ bonitati divinæ, confitendo ab illa tot profecta esse in vos, tantaque beneficia, nec ulla unquam memoriæ vestræ eorum obrepat obli-vio. Vel, laudibus celebrate semper memoriam sanctificationis Judicis hujus.

Affectus congratulationis, & gaudii, versus ultimi explicati.

O R A T I O.

R Ex, ludexque universorum, Christe, illucescant nobis fulgura fidei gratiæque tuæ, ex quibus ignis antè te præcedens inflammet inimicos tuos, peccata nostra, & commoveatur terra cordis nostri, montesque sicut cera fluant.

fluant in lachrymas pœnitentia, ut cum in iudicio iustitiam tuam cœli annuntiabunt, videbuntque populi omnes gloriam tuam, non confundamur cum iis, qui adorant sculptilia: Sed lux oriatur nobis iustorum, & letitia eorum, qui recto corde sibi benè conscij sunt, qua latemur in te Domine, & confiteamur memoria sanctificationis tuæ in perpetuum.

IN PSALMUM XCVII.

Cantate Domino canticum novum, quia &c.

MEDITATIO XCIX.

Tripudium universale exultabundi orbis ob Adventum Messia.

Argumentum Psalmi.

Idem est cum argumento Psal. xcv. de adventu Christi primo per gratiam ad salvandum, insinuando simul secundum per gloriam ad iudicandum. Ad quem celebrandum orbem universum invitat. Qui unanimis interpretum Patrumque sensus est. Si qui ad literam propius velint celebrari salutem, quam alias Deus populo suo præclare attulerit; Certè hæc ipsa salus typus fuit salutis per Christum orbi afferendæ in adventu suo.

Punctum I.

Considera materiam laudis & novi cantici, scilicet, quia mirabilia fecit, v. 1. *Cantate Domino canticum novum*, (quod novum canticum quale sit, & cur sic dicatur, Psal. 95. v. 1. uberius declaratum est. *Quia mirabilia fecit*, eod. v. 1. In renovando scilicet per Incarnationem orbe. Mirabilia fecit, inquit Hugo Card. cum fecit Deum hominem; Matrem Virginem, cum filium tradidit in mortem pro servis, dilectum pro inimicis, iudicem pro damnatis, innocentem pro reis, & impiis, primum pro novissimis. Adjungit Hier. Cum Deus homo mortuus est, ut nos vivificaret; filius Dei crucifixus est, ut nos ad cœlum levaret. Vel, ut Cass. mirabilia fecit, quando cœcis lumen, claudis gressum, mutis loquelam,

lam, surdis donavit auditum, &c. Adde: non solum mortuos alios, sed se ipsum mortuum tertiâ die resuscitavit, cœlum cum orpore penetravit, Spiritum S. de cœlo misit, per homines Idiotas & viles, sapientibus & prudentibus persuasit crucifixum colere, præsentia spernere, futura desiderare, denique (ut loquitur, S. Augustin.) *domuit orbem non ferro, sed ligno; & per stultamundi confudit sapientes, & per infirmamundi, quæ sunt fortia; & per ignobilia mundi & contemptibilia effecit, ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius.* Quemadmodum hæc mirabilia profunde expendit, 1. ad Cor. 1. v. 29. Apostolus. In quibus mirabilibus faciendis excellentias, seu magnalia, & attributa hæc ostendit Deus, quæ S. Vates versibus seq. expendit.

Primo. Potentiam, seu fortitudinem, quæ per dexteram, & brachium significatur, *Salvavit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius,* v. 2. Cujus versiculi obscurioris hic sensus est: In his mirabilibus salutem fecit suâ omnipotentiâ, sibi, nullius ope adjuta, sed propria virtute. Nam *ly* (sibi) quod aliqui velut redundans omittunt, vel cum D. Augustin. per dativum commodi exponunt, id est, ad gloriam suam, alii juxta græcum Textum pro *sibi* ponunt *ipsam*, scilicet, populum suum salvavit, conformiter Hebræis, apud quos verbum salvandi *Hoschia* construitur cum dativo, ut patet ex acclamatione Christo ab hebræis facta: *Hosanna filio David*, i. e. salva filium David; Rectius, inquam, illud *sibi* sic redditur, secundum phrasin Hebraicam. Ipsa, non adjuta alienis viribus, sed per se salvavit nos, quo idiotismo hebraico iisdem verbis usus est Isaias 59 v. 16. cum inquit: *Salvavit sibi brachium suum, & justitia eius ipsa confirmavit eum,* & cap. 63. v. 5. Clarius, cum omni se auxilio destitutum fuisse dixisset, *circumspexi, & non erat auxiliator, &c.* Subjungit: *& salvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.* Quasi ergo dicat Propheta: Mirabilia illa in redemptione mundi fecit, vel Deus Pater per filium, velut per dexteram & brachium suum, ut canit Virgo Dei parens, *fecit potentiam in brachio suo*, vel ipse Christus filius Dei sola virtute, & omnipotentiâ suâ, sine armis, sine copiis, sociisque auxiliaribus, ad demonstrandam orbi omnipotentiam suam. Hinc signatè additur *brachium sanctum*; quod idem est cum dextera, ut ostendat robur illud non esse aliquid carnale, ac creatum, sed spirituale ac divinum.

Secundum tertiumque Attributum. v. 3. explicat profundissimam, Dei scilicet Sapientiam, seu Providentiam, & Justitiam, quam demonstravit tum in mirabilibus hisce patrandis, tum in revelandis iisdem toti mundo.

Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit justitiam suam, v. 2. Sensus est : Deum manifestasse coram orbe mysterium salutis nostræ, seu Redemptionis (sic enim salutare suum pro salute à se profecta exponitur,) vel secundum hebræum : notum fecit Jesum seu Salvatorem suum, in quo admirabilis quoque Dei Justitia gentibus omnibus revelata sit. Et quantum ad primum quidem, seu Sapientiam Dei attinet, latet illa in hoc mysterio admirabilis omnino, dum per Unionem humanæ naturæ, cum hypostasi divinâ, verbi que Incarnationem medium sapientissimè invenit, quo læsa Dei Justitia per peccatum, restauraretur, & offensa Dei ejusdem infinita quadantenus, per personam infinitam perfectè compensaretur. Atque insuper mysterium illud à sæculo absconditum, itaque velatum, ac involutum, ut ne ab Angelico intellectu naturaliter in ejus cognitionem & possibilitatem penetrari posset ; (ut probabilius docetur) toti orbi innotesceret, divulgareturque tum à Prophetis in Veteri lege per figuras, & prædictiones tanquam futurum, tum annuntiaretur re ipsa jam factum per Christum, & Apostolos, non in conspectu modo Judæorum quibus promissio illius facta fuit, sed gentium etiam Idololatrarum, qui verum Deum nec colebant, nec agnoscebant. Atque his omnibus ob oculos, & in conspectum posita est Justitia Dei, vel rigorosa illa, quâ pro peccatis nostris Dei filius per tam acerbam passionem, & mortem satisfacere debuit æterno Patri, ut ita revelaretur quanta esset offensa, quâ Divina Majestas per peccatum læditur, quantoque zelo, ac rigore justitiæ iniquitas ejus punienda sit, ut Deus ipse eam expiare voluerit : Vel justitia Evangelica, & Legis Novæ perfectio, quam doctrinâ exemploque suo Christus ipse, & post ejus Ascensionem Apostoli gentibus omnibus prædicando Evangelium revelârunt. De hoc abscondito salutis nostræ mysterio ad Ephes. 3. v. 8. sic loquitur Apostolus : *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hac, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi à sæculo in Deo.*

Quarta & quinta mysterii redemptionis, seu salutaris nostri excellentia, seu attributum est, Misericordia, & Veracitas, vel Fidelitas Dei. Quas v. 3. decantat: *Recordatus est misericordiae suae, & veritatis suae domui Israel.* Supple, *praestanda*, ob promissionem factam, (veritas enim pro fidelitate, & veracitate hic ponitur) de Christo Salvatore, seu Messia, in remedium peccati mittendo, de qua meminit in cantico suo, Zachar Luc. I. v. 68. *Fecit redemptionem plebi suae, &c. sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt Prophetarum eius, iusjurandum quod iuravit, & quae sequuntur.* Et suo itidem Cantico ibidem virgo Deiparens: *Recordatus misericordiae suae, sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius.*

Quanquam enim opus Redemptionis nostrae opus misericordiae Dei merissimae respectu omnium fuerit, & nullis ex meritis nostris, ut Apostolus, tum variis in locis aliis, tum praesertim Epist ad Tit. 3. v. 4. preclare docet: *Apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum misericordiam salvos nos fecit.* Quod enim opus aliud est in quo divitiae bonitatis, & thesauri misericordiae, & benignitatis luculentius resplendeant, quam quod Deus ipse pro servis, iisque rebellibus, impiis, & hostibus suis mortuus est? vix enim, (ut bene arguit S. Paulus Rom. 5. v. 7.) *pro iusto quis moritur. Nam pro bono forsitan quis audeat mori.* Commendat autem Charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Sic profecto Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, Joan. 3. v. 16. Hoc, inquam, opus Redemptionis nostrae, etsi respectu omnium merae, & impervestigabilis misericordiae sit, dicitur tamen respectu Judaeorum fidelitas, & veracitas ob promissiones illis factas, ut supra insinuavi; respectu gentilium verò pura misericordia. Prout idem Apostolus Rom. 15. v. 8. indicat in hæc: *Dico, Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, i. e. Circumcisorum Judaeorum, de quibus Matth. 15. v. 24. ait: Non sum missus nisi ad oves, quae perierunt domus Israel.* propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum; Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est, propterea confitebor tibi in gentibus Domine. Hujus misericordiae in populo gentium, & veritatis seu fidelitatis, in populo Judaeorum, vel misericordiae quâ promissit, & veritatis quâ reddere promissa decrevit, recordatus est per meta-

phoram, & anthropopathiam, quâ homines per oblivionem, (quæ in Deum nulla cadit) dilata in longum tempus tandem præstant; Ita Deus post tot annorum sæcula humani generis suis in miseriis computrescentis misertus, & recordatus pacti cum PP. initi, promissionisque factæ; Ex misericordia, & fidelitate misit Salvatorem Unigenitum filium suum. Et sic v. 3. *Viderunt omnes termini terræ*, seu quotquot in extremis terræ finibus habitant plurimi, (Nam *in omnem terram exivit sonus eorum, prædicantium Apostolorum* scilicet, & *in fines orbis terræ verba eorum*, Ps. 18. v. 5.) *Viderunt*, inquam, per fidem credendo iis, quæ ab Apostolis prædicata fuerunt, *salutare Dei nostri*, vel Christum Salvatorem, & quæ de eo annuntiata sunt, vel quam salutem per eum nobis misit Deus.

Affectus gratitudinis.

O Admirabile Sacramentum redemptionis! factum per Christum, O absconditum ipsis etiam Angelis à sæculo mysterium, nullo intellectui creato pervestigabile. Quas tibi gratias pro ejus non solum cognitione, sed in bonum nostrum etiam exhibitione agemus Deus, quia *notum fecisti salutare tuum in conspectu gentium, & viderunt omnes fines terræ eundem salvatorem!* Quas alias, quam illas quæ ab eodem Salvatore nostro Christo filio tuo tibi dictæ sunt, Matth. 11. v. 25. *Confiteor tibi Pater Domine Cæli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus*, non hujus mundi tantum hominibus, sed cœlestibus etiam spiritibus à sæculo, & *revelasti ea parvulis*, fidelibus Ecclesiæ tuæ filiis! Et quænam alia hujus rei causa, nisi quia *sic placitum fuit ante te, ita pater quoniam sic fuit placitum ante te.*

Punctum II.

Considera excitationem & cohortationem Prophetæ ad Deum idcirco laudandum, omni laudis genere. v. 4. *Jubilare Deo omnis terra*, i.e. omnes fideles, qui in universa terra redemptionis beneficium agnovistis, & in Christum creditis, præ gaudio jubilate, & exultate spiritu, hic enim cordis jubilus ex gratiarum actione profectus signum, effectusque fidei est, ut, quod S. Petrus 1. Epist. cap. 1. v. 8. hortatur: *Credentes exultetis letitia inenarrabili, & glorificata*, exemplo Eunuchi Candacis, qui

qui baptizatus, & in fide instructus *ibat per viam suam gaudens*, Actor. 8. v. 39. Et ibidem, *cum Samaria recepisset verbum Dei, factum est gaudium magnum in illa civitate.* Nec internum hoc gaudium se tantum animo clausum contineat, sed erumpat foras in externa etiam signa. Itaque *cantate* linguâ, *exultate* externis devotionis actibus, & lætitiæ gestibus, & *psallite* modulis, & concentibus, eod. v. 6. Nec cantu vocis tantum, sed etiam v. 5. *Psallite Domino in Cithara*, seu instrumentis musicis, partim solis, partim vocali cum cantu conjunctis, seu *in Cithara, & voce psalmi*, in super *in tubis ductilibus*, seu è fuso ductoque argento in laminas, aliove metallo, confectis, & *voce tubæ corneæ*, id est, clangore buccinæ factæ ex cornu; duplex enim hoc genus tubarum in usu fuisse, ex libro Numerorum observat Hieron. scilicet ductile argento, & corneum.

Hæc quatuor instrumentorum memorata genera, Citharæ, psalterii, tubæ ductilis, & corneæ expositione spirituali quatuor virtutibus Cardinalibus, quibus Deus laudandus sit, applicat Cardin. Bellarm. 1. Prudentiam Citharæ; sicut enim Cithara variarum Chordarum sonos miscens, unum dulcem concentum efficit: Sic prudentia varias circumstantias conjungens, perfectum opus reddit.

2. Justitiam psalterio decem chordarum, quo decalogus significatur omnia præcepta justitiæ complectens.

3. Fortitudinem tubæ ductili, quæ sicut malleorum ictibus extenditur, ut sonum suavem reddat, ita fortitudo tunctionibus, pressuris, angustiis, calamitatibusque aliis expolita, ducta, & extensa Deo gratissimum edit sonitum.

4. Temperantiam tubæ corneæ, quæ ut duritiâ sua aptum fit clangori instrumentum præ mollioribus materiis: ita temperantia mollietatem carnis jejuniis, vigiliis, aliisque austeritatibus indurans, aptat ad gloriam Dei apud alios promovendam hominem; qualis beatus Præcursor Christi vox clamantis, & tubæ clangentis in deserto extitit, locustis & melle sylvestri victitans, Cameli asperam pellem indutus &c. Denique ut laus, & gratiarum actio sit plenior, per prosopopœjam inducit, & invitat partes orbis in particulari, non contentus eas invitasse in genere: vers. 6. *Jubilare in conspectu regis Domini*, seu in adventu tanti Domini, qui rex est Dominusque universorum, vel coram ipso, memores eum præsentem, & vos in conspectu ejus constitutos, quibus triplex

insinuatur motivum ad laudem & gratiarum actionem ritè peragendam, scilicet. tum ex beneficio accepto adventus Christi, tum ex persona tanti Regis, & Domini, qui id confert, & qui laudandus est; tum ex persona nostra cum Deo comparata, in cujus præsentia constituti sumus. *Moveatur mare*, Hebr. *tonet mare*, & *plenitudo ejus* præ gaudio exultans decumanis fluctibus, cum piscibus omnis generis, quibus plenum est: *Orbis terrarum*, & *qui habitant in eo*, v. 7. Insuper v. 8. *Flumina plaudent manibus* fluctuum allisione, veluti complofis manibus gaudia testentur, sicut mare tonitruo vocis fluctuum, & procellarum graviori, ita flumina voce complosionis minore. *Simul montes exultabunt à conspectu Domini*, vel viso Christo in carne adventuro, vel propter Dominum, vel coram eodem, ut suprà. Verbo, laudent omnes creaturæ Deum, & ob adventum ejus latentur, eo modo quo possunt. De quo plura dixi in similes versus, 10. 11. & 12. Psal. 95. ejusdem argumenti.

*Affectus iidem gaudii, exultationis, laudis, &c.
jam expositi.*

Punctum III.

CONsidera tum causam horum omnium, tum incentivum duplex, quod est duplex Adventus Christi, Primus per Incarnationem ad redimendum genus humanum; & secundus ad judicandum, primus hemistichio versiculi noni, *Quia venit judicare terram*, exprimi videtur, ut ly *judicare* sumatur pro vindicare, phrasi Scripturæ usitata, secundus v. 9. *Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in equitate*, quæ Conclusio hujus Psalmi eadem est cum versiculo ultimo Psal. 95. ibid. explicato puncto 3. Med. 97. nisi quod pro justitiâ ibi veritas ponatur. Consule, quæ ibi de secundo Christi adventu in eundem versiculum tradidi.

Quod si de eodem adventu uterque versiculus exponendus videatur, facile nihilominus erit dicere, Davidem velle quod Christus Messias non solum ut Salvator, adveniat mitis, humilis, clemens, sed etiam ut Judex universalis. Ut eo majori attentiorique laude dignus, & prosequendus sit, ne fortassis si mansuetum & humilem Salvatorem negligamus, severum, & terribilem Judicem experiamur. Vel jubilan-
dum

dum serviendumque Deo cum lætitiâ, & simul exultandum coram illo cum timore, & tremore.

*Affectus, & Oratio post punctum 3. Med. XCVII.
in Psalmum XCV.*

IN PSALMUM XCVIII.

Dominus regnavit, irascantur populi &c.

MEDITATIO C.

Celeusma Sacerdotale

Vel

*Sacerdotum Commonitio ad venerandum, & in-
vocandum DEUM in sanctissima
Eucharistia.*

Argumentum Psalmi.

Variant de hoc Interpretes. Idem cum Psalmis superiori-
bus statuunt nonnulli. Alii ex descripta Dei Potentia, Justitia,
Misericordia, ad eundem colendum excitari homines. Com-
muniùs statuitur Psalmus hic esse cohortatio ad agnoscendum
regnum Dei, eundemque Deum adorandum, & invocandum;
ut magno cum suo emolumento factitatum à Moyse, Aaron, &
& Samuele. Si literam inspiciamus penitus, videtur, ex 2. Reg. 6.
David postquam Arcam in novo tabernaculo montis Sion paci-
ficè reposuisset, invitare ad Deum in ea adorandum, & invo-
candum, præsertim sacerdotes exemplo Moysis, Aaronis itidem
sacerdotum, & Samuelis Prophetæ. Cum verò arca V. T. figu-
ra sit veri tabernaculi, & Arca Dei, Testamenti novi, id est, vel
Ecclesiæ, vel sanctæ Eucharistiæ, vel B. V. Deiparæ, de iis alle-
gorico sensu exhortatio Prophetæ accipienda est. In Arca san-
ctissimæ Eucharistiæ adorandum, invocandumque Deum à
sacerdotibus, præsertim, titulus meditationis nostræ præ se fert.

Pun-

Punctum II.

CONsidera quibus Argumentis Arcæ venerationem, Deique in eâ præsentis Invocationem persuadeat.

Primum. *Dominus regnavit, irascantur populi, qui sedet super Cherubim, moveatur terra, v.1.* Qui versus sic ordinandus est, ut fiat clarior: Qui in propitiatorio *sedet super Cherubim* in summitate Arcæ foederis positus, quasi in curru triumphali Dominus, manifestans se Israëli per varia dona & responsa data, ille regnavit ab initio, & regnabit in æternum, irascantur, licet & frendeant populi hostes ejus contra eum. Hinc *moveatur terra*, id est, paveant, & reverentiali metu contremiscant terræ incolæ, ob tanti Domini Majestatem, Excellentiam, & Potentiam. Quæ profectò de Eucharisticâ Arcâ, cujus figura, & umbra fuit illa testamenti veteris, multò veriùs dici possunt. In hac enim præsentem credimus, veneramur, suscipimus, colimusque illum, qui Rex est totius universi, & imperium in omnia obtinet, illum, qui nequicquam frendentibus, vel hostibus Judæorum populis, cùm per mortem eum iniquissimam è vita, & mundo exturbare molirentur, præsentem se semper nobis constituit in hac Arca, promissitque incredibili erga nos inductus charitate, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, Matth. 28. vers. 20. illum, qui sedet in cœlis super Cherubin Angelorum omnium Dominus; illum, qui suam præsentiam tot internis inspirationibus, & responsis; tot externis miraculis, & magnalibus; tot gratiis, & beneficiis testatam reddit: frustra inficiantibus & tumultuantibus Hæreticis, aut blasphemantibus gentilibus, aut improbis fidelibus indignantibus, & ringentibus. Quin igitur *moveatur terra*, homo, inquam, ex humo productus, fide attonitus hæc credendo moveatur in admirationem; spe ergà tantam Benignitatem erigatur confusus; charitate in tantam Bonitatem rapiatur incensus; moveatur metu, & reverentiâ contremiscat, humilitate dejiciatur in profundum nihili, cognitione, & contritione peccatorum suorum vel pœnitentiâ corripatur, oratione inardescat, colliquescat desiderio, renovetur in alium hominem, qui sunt actus & quasi conclusiones præcticae, quæ exposito illo principio deducuntur. Quod quia tanti momenti est, inculcat illud iterum

V.2. *Dominus in Sion* (seu in propitiatorio arcæ in Sion translatae sens. lit. vel in Sion nova, seu Ecclesiâ) *magnus & excelsus super omnes populos*, ut nullus ei vel magnitudine, vel potentiâ, vel sapientiâ, vel bonitate, vel ullo alio modo excogitabili comparari possit: ideoque omni honore afficiendus. Pie ad hunc scopum imitator Christi Thomas I.4. Ep.1. Si tanta agebatur devotio, ac divinæ laudis extitit recordatio, coram arca testamenti, quanta nunc mihi, & omni populo Christiano, habenda est reverentia, & devotio, in præsentia Sacramenti, & sumptione excellentissimi corporis Christi? Currunt multi ad diversa loca, (subjungit interjectis nonnullis) pro visitandis reliquiis Sanctorum, & mirantur auditis gestis eorum, ampla ædificia templorum suspiciunt, & osculantur sericis, & auro involuta sacra ossa ipsorum: Et ecce, tu præsens es hîc apud me in altari, Deus meus, Sanctus Sanctorum, creator omnium, & Dominus Angelorum! &c.

His conformiter excitat, & hortatur Propheta populos. V.3 *Confiteantur nomini tuo magno* (nomen pro persona, more solito, vel nomen tetragrammaton ineffabile, quod magnum dicitur, quia ipsam essentiam Dei significat) *quoniam terribile, & sanctum est*: terribile ob potentiam, & justitiam, sanctum propter fidelitatem, & bonitatem. Vel, terribile, quia est Judicis & Regis justissimi, & potentissimi; Sanctum, quia est Dei optimi & patris misericordissimi. Causam subjungit: & (pro quia) *honor regis judicium diligit*, id est, tua dignitas, vel sanctitas, vel majestas, vel fortitudo regia, (hæc enim omnia Hebræum Hoz significat) æquitatem amat, & secundum illam judicat: Seu, tu Deus justissime judicas, (alloquitur enim Deum in tertia persona; vel reverentiæ causa, vel stylo sibi usitato alibi) Verbo: Te Deum incomprehensum, & ineffabilem, mysteriaque magni nominis, tui agnoscant, & venerentur, velut unum in essentia, & trinum in personis, cum omnibus attributis, & excellentiis suis, homines universi, his de causis: tum quia primo tu excellentissimus & potentissimus es, quod *per nomen magnum, terribile, & sanctum indicatur*, tum quia secundo justissimus es, & æquissimus, *justitiam diligis*; tum quia tertio (ex seq. v.4.)

Tu parasti directiones, id est, *leges rectissimas*, vel ad dirigendos mores hominum aptissimas parasti. Bellarm. Vel confirmasti, & stabilivisti, (sic enim parare, & præparare, pro firmare, communire, prosperare,

fundare, apud Hebr. accipitur) æquitates, seu quæ recta, & æqua sunt, posito abstracto pro concreto, aut etiam homines rectos, integros, & qui recta ac æqua exercent, hos communisti, ne dejiciantur ab injustis, & corruant, unde S. Hieron. *fundasti æquitates*, legit, id est, æquitatem sectaris ubique, atque hinc (quæ quarta ratio est) *justitiam, & judicium in Jacob tu fecisti*. Seu executus es in populo Israëlítico, nunc contuendo illum contrà iniquos hostes, nunc puniendo ejus peccata, nunc remunerando benè facta, ut tulit occasio, & rationes providentiæ suæ. Patitur enim ad tempus Deus injustos exaltari, & justos dejici, affligi-que, post tamen mox istos liberat, ac coronat; Illos verò castigat, & æternum cruciat. Atque ex his iteratò infert hortatoriam Conclusionem Psaltes vers. 5. *Exaltate Dominum Deum nostrum*, idque non in se ipso solum, sed etiam in Arca fœderis, & *adorate scabellum pedum ejus*, scil. arcâ eâdem; sic dictâ, quod esset in formam Cistulæ oblongæ sub propitiatorio positæ, quasi scabellum subpedaneum, sustentantibus hinc inde propitiatorium duobus Cherubim, velut sedem thronumque Dei, juxta ac 1. Paralip. 28. vers. 2. indicatur: *Vt requiescat arca Domini, & scabellum pedum ejus*, q. d. *Exaltate Dominum Deum nostrum* corde, & voce, laudando Majestatem ejus, & adorate scabellum pedum ejus corpore incurvati, & prostrati ante Arcam fœderis, quæ est scabellum pedum ejus; Hebræa enim legunt, *prosternite vos ad scabellum* &c. quod idem est, adorate exteriori cultu. Causam addit, *Quoniam sanctum est*, propter relationem nimirum ad Deum, cui dicata est, & propter ejus honorem, adoratur. Perinde autem est, sive legatur ex græco *Sanctus est*, sive sanctum est, vox enim Græca idem significat; Nam utrumque indicat propter relationem ad Deum, qui sanctissimus est, adorandam arcam fœderis esse, eoque etiam respectu sanctam ipsam dici posse.

Quo ex loco non infirmum argumentum ducitur pro cultu, & adoratione externa rerum sacrarum, ut reliquiarum, imaginum, cæterarumq; quæ ad Deum referuntur, & Sanctos; multò verò maxime veram illam divinissimamque Arcam Humanitatem Christi interiori insuper latriæ cultu adorari, etiam quatenus sub speciebus Eucharistiæ Sacramentalibus continetur. De quo audi S. August. Enarrat. in hunc Psalmum: Quæro quid sit scabellum pedum ejus, & dicit mihi scriptura:

terra,

terra scabellum pedum meorum. Fluctuans converto me ad Christum, „ quia ipsum quæro hîc: Et invenio quomodo, sine impietate adoretur „ terra, sine impietate *adoretur scabellum pedum ejus.* Suscepit enim de „ terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit, „ & quia in ipsa carne hîc ambulavit, & ipsam carnem ad manducan- „ dum ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat nisi prius „ adoraverit: Inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum „ Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus nō ad- „ orando. Hæc Augustinus. Et certè si ad arcam adorandam hortatur Da- vid, quia est scabellum pedum Dei, multò id nobiliori modo convenit veræ, vivæque Arce Humanitatis Christi, quam lignæ, & inanimatæ illi Mosaicæ: In veteri enim illa (ut benè observat Bellarm.) erat verbum Dei scriptum in tabulis lapideis, in nova autem nostra est ipse Deus Verbum. Illi conjunctæ erant tabulæ legis sola unione intrinseca, quia continebantur in illa, ut in vase. Nostræ animatæ unitum est Verbum Deus hypostaticè, ut verè dictum sit à S. Joan. i. v. 14. *Verbum caro factum est*, quæ non minus Christo conveniunt, ut latet sub speciebus Sacramentalibus in Eucharistia.

Affectus admirationis, reverentia, & confessionis,
ex lib. 4. de Imit. Christi citato.

O Invisibilis conditor mundi Deus, quam mirabiliter agis nobiscum? quam suaviter & gratiosè cùm electis tuis disponis! Quibus temetipsum in arca illa sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ sumentum proponis! Est enim verò valdè magna distantia inter arcam fœderis, cùm suis reliquiis, & novam nostram Eucharistiam, mundissimum corpus tuum cum suis ineffabilibus virtutibus. Quare igitur nō magis ad tuam venerabilem inardesco præsentiam? Cur non majori me præparabo sollicitudine ad tua sancta sumentia?

Punctum II.

Considera Motivum ab Exemplo Sanctorum, qui Deum exaltaverunt, & adoraverunt in arca, ideoque à Deo exauditi magnis gratiis ditati sunt. Et nominat quidem David ex V. T. tres principes viros præstantissimos religione, & eam ob rem Deo gratissimos. V. 6. *Moyse,*

& Aaron in Sacerdotibus ejus, (fuit enim Moyſes ſimul ſummus Princeps Politicus, & ſummus Sacerdos: Aaron autem ſummus Sacerdos tantum) & Samuel ex progenie Levitarum, ut etiam pater ejus, ſummusque Princeps Politicus ſimul, non ſacerdos, eſto per diſpenſationem ad tempus, ſacrificia Dei juſſu obtulerit, quare tantum *refertur inter eos, qui invocant nomen ejus*. Id eſt, qui religioſè Deum colebant, & invocabant pro ſe, & pro aliis, oblatis etiam holocauſtis, aliisque victimis, licet ex ſacerdotali Aaronis progenie non eſſent, per diſpenſationem Dei, ejusque juſſu, ut dixi; v. 7. *Invocabant Dominum*, coram hac Arcâ ſacrificantes, & adorantes ad exemplum poſteriorum, & ipſe audiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos, eod. v. 7. Quibus ſignificat: Viros illos magnâ Dei familiaritate uſos, ſingularesq; amicos fuiſſe, utpote qui pro populo ſe apud Deum interponerent, & quos Deus exaudire conſueſſet, velut amicos particulares, & reſponſa dare, tum ex Arcæ propitiatorio, tum ex columna nubis. Quod de Moyſe Exod. 32. & de Aarone, Num. 16. expreſſè legitur, de Samuele verò ſic exponi poteſt: Deum illi in nube locutum *excubanti ante lucernam Dei, ubi erat Arca Dei*, 1. Reg. 3. v. 3. de nocte, & aliàs, locutione, & revelatione ſcilicet prophetis fieri ſolita, ſeu obſcura; ut S. Auguſtin. interpretatur, quomodo Jobum in privatis colloquiis de turbine, & nebula allocutus dicitur Job. 40. niſi fortè etiam de nube orantem contrâ Philiſtæos, & Tyrios audiviſſe dicamus, quando ad ejus orationē, ut refertur 1. Reg. 7. v. 10. *Intonuit Dominus fragore magno ſuper Philiſtim, & exterruit eos, & caſi ſunt à facie Iſrael*, de quo Eccleſiaſticus. Cap. 46. v. 18. eundem laudat in hæc: *Vidit Deum lucis, & invocavit Dominum, & intonuit de cælo Dominus, & in ſonitu magno auditam fecit vocem ſuam*, &c. Atque hunc favorem idcirco exhibuit illis Deus, quia v. 7. *Custodiebant testimonia ejus*, id eſt, legem quâ reſtabatur, quid fieri veller, aut noller, ſeu mandata omnibus communia in Decalogo, quæ, ut principes populi docebat, qui præluſcere toti populo in cuſtodiendis præceptis divinis exemplo ſuo debent. Nec ea tantum cuſtodiebant teſtimonia communia, ſed & præceptum quod dedit illis. Particulare de gubernanda, & docenda multitudine, quod ad illos propriè, munusq; ſuum ritè exequendum pertinebat, quod Apoſtrophe ad Deum converſa confirmat. V. 8. *Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuiſti eis*. Quando nempè viri iſti ſancti, Sacerdotes & media-

mediatores quasi inter te populumque interponebant orationes suas, quas placatus exaudivisti, & in gratiam illorum toti multitudini pepercisti, & *ulciscens* (supple fuisti) *in omnes adinventiones eorum*, sensu passivo, pro inventionibus malis, seu technis, & insidiis contra viros illos structis. q. d. Parcebas populo quidem in gratiam illorum, vindicabas tamen graviter, si quis injuriam illis facere conaretur; veluti seditiosi contra Moysen, & Aaron, Core, Dathan, & Abiron, suis cum complicibus partim à dehiscente terra absorpti, partim incendio, quod à propitiatorio egressum fuit concremati, perierunt. Pari modo qui Samuelis principatum repudiarunt, Saulis tyrannidi subjecti, & ab eo maximis incommodis affecti fuerunt. Itaque per adinventiones eorum intellige, quasi viri illi passi sunt, qui sensus passivus confirmatur ex hebraismo, & phrasi Scripturæ, quâ pronomina relativa sæpè ponuntur pro illis, qui implicitè tantum continentur in antecedentibus, velut hoc pro subditis, Moyfis, Aaronis, & Samuelis, pro quibus orantes Dei misericordiam implorarunt.

S. Augustinus tamen hæc etiam in sensu activo per vindictam Dei de ipsis sanctis sumptam exponit. q. d. Psaltes, *Domine Deus noster tu exaudiebas eos*. SS. cum iusta petebant, *Deus tu propitius fuisti eis*, cum in te peccarent; *Et ulciscens simul in omnes adinventiones illorum*, seu non sinens impunita peccata eorum. Quemadmodum Moyfis & Aaronis castigata à Deo fuit diffidentia ad aquas eliciendas, ut Num. 20. refertur; & Samuelis nimia in filios indulgentia, 1. Reg. 8 quibus commonere sacerdotes, & principes populi S. Psaltes voluisse videtur, tametsi pro populo sollicitè apud Deum intercedant ex officio, & à Deo juxta Arcam beneficia, & responsa varia accipiant, si tamen officio suo minus satisfecerint, non de fore ultionem Dei vindicis in illos.

Affectus confusionis, & timoris, ex l. 4 de Imit.

Christi c. 11. & 14.

» **Q**uam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam ab-
 » scondisti timentibus te! quando recordor devotorum aliquo-
 » rum, Sacramentum tuum (veram Arcam, & *propitiatorium Eucharisti-*
 » *sticum*) cum maximâ devotione, & affectu accedentium, tum sæpius in
 » me ipso confundor, & erubesco &c. O verè ardens fides eorum, pro-
 » babile existens argumentum sacræ præsentia tuæ! Isti enim

„veraciter cognoscunt Dominum suum in fractione panis, quorum cor
 „tam validè ardet in eis, de Jesu ambulante cum eis. Longè est à me
 „sæpè talis affectus, & devotio, tam vehemens amor, & ardor. O quam
 „magnum, & honorabile est officium Sacerdotum ! O quam mundæ
 „debent esse manus istæ, quam purum os, quam sanctum corpus, quam
 „immaculatum cor sacerdotis, &c. Sacerdos omnibus virtutibus debet
 „esse ornatus, & aliis bonæ vitæ exemplum præbere. Nec ab oratione,
 „nec ab oblatione sancta torpescere, donec gratiam, & misericordiam
 „impetrare mereatur. Adjuvet nos gratia tua omnipotens Deus, ut qui
 „officium sacerdotale suscepimus dignè & devotè in omni tibi puritate,
 „& conscientia bonâ famulari valeamus.

Punctum III.

Considera repetitam conclusionem versus quinti, in quâ summa, & scopus psalmi continetur, & ad quem omnia diriguntur. v. 9. *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte Sancto eius*, Sion scilicet, in quo erat Arca, & Propitiatorium. Hebræus *Adorate montem sanctum eius*, reverentiâ, & cultu exteriori, velut aliquid quod ad Deum ejusque cultum refertur, ut supra de Arca dicebamus, & scabello pedum Dei, cujus loco hic mons totus ponitur, & sanctus vocatur, ob sanctitatem cultus divini in eo exerceri soliti, item ob Arcam, & Propitiarium Sanct. rationem subdit: *Quia Sanctus Dominus Deus noster*, sanctitatisque idcirco amans, & quicquid minus sincerum, vel pollutum, vel sanctitati contrarium est, averfatur. Quæ exhortatio Arcæ Eucharisticæ multò magis convenit, in monte Sion, seu Ecclesia Catholica constitutæ: In qua Arca colenda, tractanda, participanda, sanctitatem omnem procurare necesse est, quia sanctus est Dominus Deus noster, quem continet, Sanctum Sanctorum, inquam; Vel, ut Hieron. *Sanctos vos exhibete in Ecclesia eius, quoniam ipse sanctus est, & Ecclesia sancta, non habens maculam, sive rugam.*

Affectus & desiderium puritatis.

O quanta puritas à Christianis nobis meritò exigitur ad Arcam sanctissimi corporis, & sanguinis Christi venerandam & participandam ! & à sacerdotibus præsertim ad eandem tractandam, de quibus specia-

specialiter dicitur; *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum Dominus Deus vester!* O quam sancti deberent illi esse, qui ad ministerium hujus Arcæ deputati sunt, ex ore Sacerdotis nihil nisi sanctum, nihil nisi honestum procedere debet, qui tam sæpè Christi accipit Sacramentum, oculi ejus simplices & pudici, qui corpus Christi solent intueri. Manus puræ, & in cælum elevatæ, quæ creatorem cœli, & terræ solent contrectare. Thom. à Kemp. loc. cit.

O R A T I O.

Deus qui prodigia, & magnalia in Arcâ fœderis patrata & præfigurata, multò verius, & gloriosius in Arca sanctissimæ Eucharistiæ manifestas, & exhibes, da nobis imitatione, & exemplo devotorum tibi servorum tuorum, ita illa cum omni mentis corporisque devotione, ac reverentiâ venerari, adorare, & exaltare, ut sancta conversatione, & vitâ tibi quoque placeamus; quoniam tu sanctus es Dominus Deus noster.

IN PSALMUM XCIX.

Jubilare Deo omnis terra.

MEDITATIO CI.

Jubilus Eucharisticus universalis, ob divina beneficia præsertim conversionis Gentium.

Argumentum Psalmi.

Invitat omnes ad ingressum sanctuarii, atque ad confitendum in illo Deo, omni laudis genere pro divinis beneficiis. Undè & Psalmus in confessione inscribitur: (sensu lit.) & ad Ecclesiam novam convertendas gentes, de quibus Prophetizat, (sensu alleg.) quem sequimur.

Punctum I.

Considera brevi hoc jubilo concitari ex abrupto, & invitari ad Ecclesiam Christi totam terram, seu universos terræ incolas, *Jubilare Deo*

Deo omnis terra. Ad significandam Dei misericordiam non erga paucos Judæos in Synagogam coactos; sed erga omnes ex toto orbe, gentibusque omnibus in suam Ecclesiam Christianam collectos sine discrimine, quod est beneficium conversionis gentium. Quod per suos Apostolos Christus conferendum edixit, Marc. ult. v. 15. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ* (rationali) quidni ergo in universalem jubilum ob lætissimum nuncium, id est, Evangelium, ad universos delatum, terra universa erumpat? præsertim cum illud contineat legem gratiæ, per quam non coactè, ut Judæi in Veteri lege, sed spontaneè; non ex timore, sed amore; non ut à servis, & mancipiis Synagogæ, sed ut à libertis, & filiis adoptionis novæ Ecclesiæ, non cum amaritudine, sed in lætitiâ Deo servitur; *Servite Domino in lætitia.* Nam ut pulchrè August. *Veritas nos liberavit, sed charitas servos fecit: & qui servit ex charitate, cum lætitia servit: Atque hoc efficit lex nova, quæ est lex gratiæ, & dilectionis,* dilectione autem nihil dulcius, ut de servitute in lege veteri, & in lege nova dici possit; quod idem S. Aug. de servitute Dei, & hominum pronunciat: *Omnis servitus hominum amaritudine, & murmure plena est: (quale inter Israeliticum populum murmur continuò extitit) sed servitus Dei libertas est, & lætitia, ubi non est necessitas, sed charitas servit, quam dat Veritas, i. e. Christus,*

Atque hæc duplex nota distinctiva inter Synagogæ, & Ecclesiæ alumnos intercedit, ad quam hortatum Psalter etiam v. 2. *Introite in conspectu ejus in exultatione,* q. d. In hanc ergo Ecclesiam novam festinate alacres, & cum exultatione Intrate, memores vos in conspectum Dei venturos, qui benevolo vos oculo, & intuitu excepturus sit, & claritate luminis, quod ex vultu ejus sole ipso fulgentiori super vos diffundetur, illustraturus, per solem justitiæ Christum, & fidem in illum. Multò enim veriùs de hac Ecclesia nova intelligitur quam antiquo Hierosolymitano templo, quod figura, & typus Ecclesiæ extitit, illud promissum divinum 2. Paral. 7. v. 15. *Erunt oculi aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.* Introite ergo in hunc conspectum Dei, ubi peculiari modo, & vos Deum conspicietis per fidem, & conspiciet vos Deus per gratiam, & favorem, sed introite in exultatione cordis, animo erecto, volenti, læto, & exultabundi. Hactenus Invitatio Prophetæ ad Sionem magis novam allegorica, quam ad veterem literalis.

*Affectus congratulationis ex utroque versiculo
explicato.*

Punctum II.

Post invitationem gentium ad Ecclesiam veniunt considerandæ causæ, quas subjungit Psalmista, ut tanto promptius, lubentiusque pareant. v. 3. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos.* Qui versus duas principales causas complectitur.

Prima est Essentia Dei eminentissima, quam in hebræo significat, nomen tetragrammaton loco ly *Dominus* positum Divinæ substantiæ proprium, quasi dicat: Agnoscite, & fide certissimâ credite, Dominum ad quem colendum acceditis esse Ens infinitum à se, perfectissimum, & eminentissimum. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est,* Hebr. II. v. 11. Talis, tantusque Dominus, quo nihil majus, nihilque melius excogitari potest, & qui ipse est Deus, verus scilicet, & unicus: dii verò gentium, quos antè coluistis, & à quibus ad verum hunc Deum convertimini sunt dii fictitii.

Secunda est, quod ille magnus Deus, & Dominus sit Creator noster, rerumque universarum, à quo conditi sumus quoad corpus & animam: *Ipsè enim fecit nos.* Hebræa, *Ornavit, & magnificavit nos,* non solum sicut cæteros creavit, verum etiam ex omnibus gentibus elegit, quos præcipuis gratiis cumularet, & ornaret, *& non ipsi nos.* Ac proinde tanquam procreatori nostro, prædestinatorique omnem cultum obsequiumque, nos tanquam facturæ debemus, prout S. Hieron. loco illius, *& non ipsi nos,* ex hebræo, *legit, & ipsius nos.* Nempè toti sumus quoad omnia, quanti, quanti sumus.

Tertia ratio ex sequenti versu 3. additur, *Populus eius, & oves pascuæ eius,* quæ à gubernatione & providentiâ ipsius ducitur. Non minus enim beneficium est, & ob quod omnem Deo cultum debeamus, eo quod nos conservet, & gubernet à se creatos, velut populum sibi peculiari ratione commendatum, & sapientissimâ providentiâ dirigat, ac velut rationales oves Pastor optimus, maximus, quoad corpus, animamque pascat in pascuis suis, sustentationis media

subministrans, & plurima, & saluberrima quoad corpus, & quoad animam, in super divinam gratiam, fidem, Sacramenta, sacras scripturas, cæteraque quam plurima, quibus in Ecclesiæ suæ nos pascuis pascit.

Quibus rationibus immiscet iteratam hortationem ad ingrediendum sanctuarium cum laude & hymnis: *Introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis: Confitemini illi*, v. 4. Quæ verba cum superioribus à nonnullis sic junguntur, ut invocandi casu illa accipiant, q. d. Populus ejus, & oves pascuæ ejus, introite portas domus Domini, seu templi in confessione, vel laudibus, & gratiarum actione, & hymnis, & sic procedite usque ad intima ejus atria. Non solum mulierum, & virorum, sed ipsorum quoque sacerdotum. Hæc enim tria atria fuisse antè sancta Sanctorum, quæ non licebat nisi solis sacerdotibus ingredi, ex 3. Reg. 6. patet. Ex quibus rectè colliges non tam Judæos, quam gentium populos invitari ad tabernaculum, & sanctuarium domus Dei, quæ est Ecclesia Christi, tum quod cruentarum victimarum mentio nulla fiat, quæ tamen usitatissimæ in Veteri Testamento, & Synagogâ erant, sed laudum, confessionis, gratiarum actionis tantum, seu hostiarum incruentiarum, ut Genebr. tum quod promiscuè in atria omnia accessum patefaciat, & ingredi illa hortetur, sine distinctione ad ipsa usque etiam sancta sanctorum, quæ est divinissima Eucharistia. Continuat eandem cohortationem

V. 5. *Laudate nomen ejus*, condignis honoribus Deum condecorando, & confitendo nomen, vel personam ejus per fidem, professionemque fidei, coram omnibus miscens, vel addens tria iterum argumenta, seu tria attributa divina, quæ cultus laudisque illius divinæ, vel materia sint, vel incitamenta; Nimirum: Primo. *Quoniam suavis est Dominus*. Hæc enim excellentia Dei prima est, post eminentiæ majestatem, quâ in se, & à se est Ens eminentissimum, & post Potentiam, quam in creandis, & post Sapientiam, quam in gubernandis, & benignitatem, quam in conservandis hominibus supra declaraverat; suavitas scilicet Dei, quæ allicere ingenuum animum ad cultum laudemque Dei merito possit, hanc passim commendant sacræ pagine utriusque testamenti, Psal. 33. v. 9. *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus*. Psal. 85. v. 5. *Quoniam tu Domine suavis, & mitis* 1. Petr. 2. v. 3. *Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus*, 2. Cor. 1. v. 4. Eodem sensu *Deus totius consolationis,*

tionis, Textus hebr. habet, quoniam *bonus*, vel *benignus*, & *beneficus*. Sed bonitas est suavitatis quasi radix. Et quia bonus, suavis, & benignus est, est etiam misericors, quod est secundum laudis argumentum, & incitamentum. *In aeternum misericordia eius*. Et quia facile miseretur, varia promissa in gratiam mortalium facit, ad quæ facienda non magis promptus, & facilis est ex ingenita bonitate, & misericordia, quam verax & fidelis in iisdem servandis, & præstandis, quod est tertium laudis argumentum, & *usque in generationem, & generationem veritas eius*. Seu veracitas, vel fidelitas, & fides. Cætera, quæ metum, terroremque incutunt, cum non minus terribilis sit, fortis, vindex tremendæ Majestatis, &c. Non memorat, ut quæ ad veterem legem, synagogamque magis spectent, quam ad legem novam, quæ & lex gratiæ, charitatis, & suavitatis, & Ecclesiam Christianam.

Affectus gratulabundæ invitationis.

O Ergò venite omnes gentes, & adorete Deum vestrum in sancta Sion nova Ecclesia ejus, *non jam terribilem illum, qui aufert Spiritum principum, & terribilem apud Reges terra, ac Regem tremendæ majestatis, sed suavem, mitem, misericordem, in carne nobis similem, infantulum, & fratrem vestrum, nam apparuit benignitas, & humanitas salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit &c. ad Tit. 3. v. 5.*

SUSPIRIUM.

Iubilemus, & in letitia serviamus tibi, Deus, introeuntes in conspectu tuo exultatione, & portas, ac atria Ecclesiæ tuæ in hymnis & confessione, quoniam tu, qui suavis es, & in aeternum misericordia, & veritas tua, es Dominus Deus noster, qui ipse fecisti, redemisti, & vocasti nos. Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ.

IN PSALMUM C.

Misericordiam & judicium cantabo tibi.

MEDITATIO CII.

*Boni principis prototypum & Regula perfectæ sancti-
tatis aulicæ.**Argumentum Psalmi.*

Exemplar & speculum perfectæ vitæ, & conversationis de-
pingi apud omnes in confesso est, psalmo hoc, qui ordine centesi-
mus est, atque numero suo perfectionem absolutam denotat: sive
illud sibi exemplar proposuerit Rex S. velut à se exprimendum;
statuens coram Deo, se juxta has regulas perfectè victurum, con-
formiter hebræo textui, qui per verba futuri omnia effert, quæ
nostra ordinaria cum LXX. in præterito enunciat, & inscriptio psal-
mi, *ipsi David*, argumento esse potest. Sive illud in se quasi jam
expressum ad imitandum aliis statuatur, ac præfigat præsertim Prin-
cipibus, ut plerique interpretes ad eos hæc documenta restrin-
gunt, (quâ de re justum totum in hunc psalmum scripsit P. Velas-
quez noster, quanquam non appareat, cur non omnibus perfe-
ctæ vitæ studiosis ea convenire possint; sive illæ regulæ in ordine
ad privatam familiam conversationemque domesticam rectè in-
stituendam dirigant, sive in ordine ad publicum statum, & com-
munitatem. Et quia documenta partim negativa, partim posi-
tiva innixa generali principio illi: *Declina à malo, & fac bonum*,
sibi invicem mixta sunt, suo illa ordine in meditatione hæc ita ex-
plicata dabimus, & quæ ad Deum primum, tum quæ ad se-
ipsum, & quæ denique ad alios spectant, secernamus.

Punctum I.

Considera Regulas perfectæ conversationis cum Deo, siue quæ hominem ad Deum perfectè colendum rectè disponunt.

Quarum prima, & principalis est: In considerata imitandaque Misericordia ac Justitia Dei se crebrò exercere; id quod his expressit, versu primo: *Misericordiam, & Judicium cantabo tibi Domine.* q. d. Et si Divinæ perfectiones tuæ, Deus, numero, & excellentia omni ex parte infinitæ sunt, dignissimæque cunctorum veneratione, contemplatione, & assidua recordatione: Tua tamen Misericordia, & Justitia meditationis, & cogitationum mearum continuum erunt objectum. Hæc versabo mente, hæc cantabo voce, hæc referam imitatione. Enim verò in his omnis nostra rectè vivendi ratio comprehenditur, ut inter Misericordiam & Judicium mediū velut constituti, officium nostrum ita exequamur, ut nec efferamur nimium ob misericordiam, nec propter justitiam nimis animo dejiciamur, sed velut S. August. inter vulnera Christi Salvatoris, & ubera Virginis matris constitutus aiebat: hinc pascor à vulnere, hinc lactor ab ubere, sic in misericordia confidamus, ut simul timeamus propter Justitiam; nec ita propter illam confidamus, ut præsumamus; nec ita propter istam timeamus, ut desperemus. Et hoc est, quod idem Psaltes canit Psal. 32. v. 5. *Diligit (Deus) misericordiam, & judicium,* & Psal. 102. v. 6. *Faciens misericordias Dominus, & judicium,* & Psal. 88. v. 1. *Misericordia, & veritas præcedent faciem tuam.* Quæ Genebr. his complexus est in hunc vers. Quia recordatio solius judicii in desperationem præcipitat, & misericordiæ assentatio, securitatem generat, neque *judicium* jam solum, neque solam *misericordiam*, sed *misericordiam* pariter, & *judicium cantabo tibi Domine*; misericordia enim sine justitia est pusillanimitas, & justitia sine misericordia crudelitas. Ideoque in cunctis Dei actionibus utraque perpetuo micat. De quâ re est caput nonum libri i. Pædagogici apud Clem. Alexand.

Posuit autem David primo loco misericordiam, deinde judicium, vel quia sicut in Deo misericordia primas tenet, primumque semper locum sortitur, cæteris perfectionibus Dei collata. *Superexaltat enim misericordia judicium*, Jac. 2. v. 13. & *misericordia Dei super omnia opera ejus* &c. Ita gratissimum in nobis Deo canticum est, quod à miseri-

cordia incipit, neque enim (teste Nazian. Orat. 16.) ullus omnino cultus Deo perinde gratus est, ut misericordia; quandoquidem nec aliud quicquam est, quod Deo magis conveniat, & S. Ambr. principale est virtutis inchoare à beneficiis, & præseminare gratiam. Vel quia hoc tempus præsens misericordiæ est, futurum erit judicii, & ideò nemo miretur, si Deus hoc tempore solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos, quodque divitias bonitatis, & patientiæ, & longanimitatis, ergà peccatores, ita benignè demonstret. Qui enim in hac vita eos negligunt, thesaurizant sibi meram iram in die revelationis justi judicii, quando tempus justitiæ erit tantum, reddetque unicuique Deus secundum opera ejus, Rom. 2. v. 5.

Nec solum mente, & voce cantare, sed opere etiam & actione imitando scilicet Misericordiam, & Judicium Dei statutum Davidi fuit; Quod præclare Euthymius, postquam juxta expositionem jam factam, „ sub S. Vatis persona dixisset: In cantum tibi offeram misericordiam, & „ judicium tuum: Canens nimirum quemadmodum in præsentī vita „ misereris, & judicas in futura; Vel canens quod Misericordia tua „ dicio non caret: Nec judicium tuum Misericordiā: mox subjicit op- „ portunè: *Imitabor præterea quæ cantu meo laudavero: aliorum scilicet „ miserendo, & rectè alios judicando.* Atque hæc ad exemplum aliorum, tūc mortalium omnium, ut sperent de Misericordiā Dei, & timeant ob judicium Dei, tūc præsertim Principum, (ut Bellarmino interprete) admoneantur Principes Deo maximè placere misericordiam, & judicium, & ideò ipsi quoque misericordes sint, sed non injusti; justī, sed non crueles. In quem sensum idem Cardinalis in libello quem de officio principis scripsit in hæc sub Davidis persona Deum alloquitur; Ad laudem tuam Deus, & instructionem Principum, quos tu elegeris, cantabo misericordiam, & justitiam, ad quas revocari possunt omnes virtutes, quæ sunt Principibus omnibus ad benè regendos populos necessariæ.

Atque hæc est prima Regula perfectionis nostræ, in ordine ad Deum; hi sunt duo pedes Christi, quos monet D. Bernardus simul amplectendos & osculandos cum S. Magdalena esse, & non unum scorsim tantum, de quo alibi, hoc nobile documentum, & principium conversandi cum Deo, ab eodem psalte Sancto traditum est etiam Regibus, & Principibus, Psal. 2. v. 11. *Servite Domine in timore, & exultate ei cum tremore.*

Regulam secundam præscribit versus secundus; *Psallam, & intelligam in via immaculata*, (hebraismo pro *viam immaculatam*) id est, vel secundum Chrysost. intelligenter psallam corde irreprehensibili: Vel juxta alios, considerabo viam immaculatam, eique dulci Symphonia adhærebo: Seu; dabo operam ut intelligam, quâ viâ pertingere possim ad vitam immaculatam, & innocentem. Quibus partim modus psallendi, vel agendi cum Deo, partim materia comprehenditur.

Modus quidem, ut id fiat, tum jucundè seu ut Chrys. hilari nutu canam, & cum hilaritate operabor. *Hilarem enim datorem diligit Deus*, præsertim in illis quæ ad ipsum diriguntur actionibus. Tum cum intelligentiâ, & curâ, non oscitanter, & remissè, sed omni industriâ, & diligentia, quasi qui in rem totus intendit, & mentis aciem adhibet, ac cogitatione, consilio, mente, & totis sensibus in id unum est defixus. Tum efficaciter adhibitâ operatione & praxi; non speculativè tantum. *Psallere enim*, non voce tantum canere est, sed adhibito insuper psalterio, quod manibus decem chordas pererrando pulsatur, quo legis observatio perfecta significatur. Et psallere S. Augustino operari est, in quem finem rectè Cassiodorus: *Domino psallit, qui bonis factis suis eum placare contendit: Ipsa est enim suavissima virtus harmonia, quando vox cognoscitur, operibus consonare.*

Materia porrò modulatissimi carminis hujus est, *via immaculata*, in qua cum Deo, & coram Deo ambulare desiderat; seu studium placendi Deo, & honoris, gloriæque ipsius zelus. Ex quibus gemina Regula, Tertia & Quarta nimirum exurgit, id quod versu superiori quoque exprimit per illa: *Tibi cantabo*, id est, tuo honori, & gloriæ promovendæ, non alterius rei respectu, ne meo quidem commodo, quod Agellius benè exprimit: *Nunquam animi oculos ab innocentia itinere deflectam, ad viâ immaculatam semper aspiciam.* Quo nimirum in conspectu tuo conversans tibi non displiceam, tuæ voluntatis, & quidquid tibi placebit, studiosus consecretabor. Est enim istud Davidi perquam familiare studium passim profitendi unicè, & toto corde se Deum exquirere, atque diligere, & in ejus mandata fervido conatu ferri. Quo studio nihil Deo gratius, nihil sublimius fieri potest. Insigni iterum tum cunctis, tum Principibus præsertim documento, ut præ omnibus, & in omnibus quærere Dei gloriam, ipsi unicè placere innocentia vitæ, Religionem, pietatem, Dei cultum

tum sectari, & propagare studeant, atque id sincero, non simulato, vel politico Machiavelli deliramento ad rationem status tantum accom-
modato.

Quartam & sextam Regulam hemistichium ejusdem versus secun-
di ultimum suppeditat. *Quando venies ad me*; quod aliqui cum nota in-
terrogationis legunt; alii sine illa, ut ordinaria versio nostra. Et hi equi-
dem ultimi in sensu diffidentis de suis viribus, nitentisque solo auxilio
Divinæ gratiæ sic exponunt, cum Bellatm. q. d. Id autem faciam, quod
ante memoravi, sive intendam innocentiam, & ut legit S. Hieron. *Psallam,*
& erudiar in via perfectâ, studebo tibi placita facere, cultum, honorem,
ac gloriam tuam ante omnia quærere, non ex viribus meis, quibus diffi-
do, sed cum auxilio gratiæ tuæ, *quando venies ad me*, & illa me dignatus
fueris, ut illumines me, & doceas, & accendas, & moveas; in quo auxi-
lio Divinæ gratiæ tuæ, uti unice confido, ita illud à te humillimè
posco.

Priores verò juxta textum hebr. & græcum cum D. Hier. Theo-
doreto, Euthymio, sensu aspirantis sic exponunt; Et quando, ô quan-
do, venies ad me! supple, ut id perficiam: quando spiritu me tuo col-
lustrabis? quibus significat, vel nihil se profecturum in suis votis, & in-
stitutis, nisi conatus suos secundarit Deus auxilio gratiæ suæ, quasi cum
„ Nazianzeno sentiret sic monente: Nam sine ipsius ope omnes nos ina-
„ nia ludibria sumus, & viva; ut ita dicam, cadavera sceleribusq; foetida;
„ Ut enim nec avis sine aëre volat, nec Delphinus sine aqua natat, ita
„ nec homo sine adminiculo Dei pedem terrâ effert. Quæ priori cum
expositione conveniunt; Vel per modum abrupti suspitii ex formido
animo flagranteque amoris vehementis æstu, ad Dei majorem conjun-
ctionem, præsentiamque anhelat, ejusdem possessionem in se non me-
diocrem contestando! Vel ac si, magis consequenter ad superiora sine
abruptione dicat Vates: Ideo omni studio psallam, & intelligam in via
immaculata, ut hoc modo assequar tuum in animum meum adventum,
„ cui sensui adstipulatur Agellius in hæc: Hunc enim finem sibi proposi-
„ tum habebat vir sanctus, & omnium actionum, factorumq; suorum se-
„ ries huc spectabat, ut simul cum Deo versari liceret, & eum advenien-
„ tem excipere, ad cujus adventum, & animi, & corporis nutus omnes
„ composuerat, ut nihil adveniens offenderet, quod displiceret. Quibus
con-

consonat Chrysoft. cum juxta Scripturas parasset vias Domini, & rectas fecisset semitas Deo, Domini adventum præstolabatur, invitans, & dicens: *Quando venies ad me?* Quæ duo illustra iterum documenta, ac intimæ cum Deo conversationis, & tessaræ sunt, & regulæ. Atque hæc nus de iis, quæ ad Deum perfectè ordinant.

Affectus desiderii.

O Quis dabit ut S. Psaltis exemplo misericordiam inter justitiamque hærens hinc erigar ad confidentiam, inde ad salubrem timorem comprimar. Et misericordiam, judiciumque tibi semper cantem Domine? Et quando, ô quando venies ad me cœlestis Doctor, ut à te erudiar, & intelligam luce sapientiæ tuæ illustratus, & amore tui inflammatus viam hanc immaculatam tibi placendi, reque ac tuam gloriam, cultumque quærendi, ac in me aliisque semper promovendi.

Punctum II.

Considera præcipuas sanctæ conversationis regulas ergà se ipsum. Quarum prima affertur vers. 3. studium puritatis, & innocentia. *Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ.* Quibus non solum vitæ integræ exemplum in publico coram aliis à se præbitum, & præbendum protestatur, sed inter privatos etiam domesticosque parietes. Sunt enim permulti qui in foro, plateis, publicisque congressibus laudatam ostendunt coram aliis integritatem, & innocentiam; at verò privatim in ædibus suis, aut in cubiculo præsertim cordis, omnia inquinata habent sceleribus, & immunditiis; adstipulante Eusebio in hæc: *plerique composito habitu*, ac sumptâ gravitatis personâ in publico modesti videntur, ac probi: At verò domi mores suos detegunt, & se improbos produnt, quibus contrarium morem à se observatum, aut observandum hoc versu asseverat. Sive enim cum Rabbinis ex Hebræo, hæc quæ LXX. in imperfecto efferunt, legamus in futuro, *perambulabo, proponam, odio habebo*, &c. Ita ut proponat firmissimè se rectè victurum in omni innocentia, tam publicè, quam privatim; sive in tempore præterito; non ita strictè tamen, ut monet Genebr. intelligendo, quasi per totam vitam non peccarit, sed quod studuerit illa

perficere, eoque semper fuerit proposito, voto, atq; conscientia, quamvis interdum carni succubuerit, Justus scilicet affectu, si non effectū, perfectus conatu, & studio; si non actu propter carnis imbecillitatem. Genuinam effigiem solidæ regiæque innocentia omnium oculis exponit ad perfectam puritatem per hos gradus ascendendo.

Cujus gradus primus est interna quies, & securitas, bonæ conscientia testis; quæ cum domi suæ suaviter commorantem detinuit. *Perambulabam in innocentia, in medio domus meæ.* Qui enim malā conscientia utitur, non permittitur domi suæ commorari, sed foras exturbatur; Sicut maritus ob rixosam Xantippem, quam conjugem habet, ut pacem inveniat domo exire compellitur, aut ob fumum vellicantem oculos, aut propter perstillantem in malè materiata domum unde quaque imbrem, conclavi ædibusque excedere. Quod S. Augustinus scitè adnotavit in hunc versum, dum quærit: *Vbi deambulabat? deambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.* Domus enim nostra interior cor nostrum est. Hanc domum quisquis habet malam, pellitur ab illa foras. Quisquis enim in corde mala premitur conscientia, quomodo quisquis à stillicidio exit de domo sua, aut à fumo non ibi se patitur habitare: Sic qui non habet quietum cor, habitare in corde suo libenter non poterit.

Nec desiderare solū domi suæ in innocentia voluit, sed perambulare eandem eam illa etiam: Quæ phrasis Scripturæ intentum, & sollicitum in studio puritatis non solū significat, sicut qui in aliqua re totum animum intentum habent, hac illac meditabundi perambulare solent. Qui tertius puritatis gradus statui potest. Verū etiam cum continuo progressu semper, qui per viam, & deambulationem exprimi sæpè à Scripturis Patribusque solet, velut dicitur Gen. 17. v. 1. *Ambula coram me, & esto perfectus*, & S. Bernhard. ad illa Domini verba, Luc. 12. *Ambulate dum lucem habetis.* Scitè ait Serm. 49. in Cant. *Ambulare proficere est.* Quæ novum puritatis gradum arguunt.

Qui insuper augetur per ambulationem, delectationis & animi causa, quæ habitum contractum significant, ex quo non solum firmiter, sed etiam jucunde, & delectabiliter operantur, qui illo præditi sunt. Ita suā in innocentia velut in solatio, vel aulā peramcenā

animi

animi causa spatiabatur, cum delectatione Propheta, accedentibus præsertim aliis illicitis, quibus ista aula instructa variam oblectationem deambulanti ingenerare consuevit, quales sunt picturæ elegantes, statuarum artificiosæ, aulae pretiosa, concentus avium, & instrumentorum.

Enim verò innocentiae aula, in quâ in medio domus suæ deambulabat vacua aliis ornamentis non fuit, sed virtutibus comitibus ornatissimè, & jucundissime instructa. Innocentia enim (ut facundè, & floridè hic exspatiatur Chrysost.) ceu Regina quæpiam undique stipatur commilitio virtutum omnium, tutaque est. Et paulò antè: Innocentia Antidotum est, & præservatorium animæ medicamentum, mentis expurgativum, mores moderatur, & in officio continet, silentium indicit, cogitationibus, vultum alacrem reddit, ac placidum; moderatur oculos, prædux amicitiae est, charitatis mater, contubernalis fidei, justitiae, consummatio; utque semel omnia complectar, radix omnis virtutis, ac totius fundamentum bonitatis &c. Innocentia igitur virtus præclara est, quippe quæ nobis tot tantaque bona conciliat. Hinc evenit, ut diceret: *Perambulabam in innocentia cordis mei*, hæc Chrysost.

Nec his innocentiae delectationibus perfruebatur ipse solus tantum privato in conclavi regio, *sed in medio domus perambulans* in alios transfundebat etiam boni exempli fragrantia odores. Qui gradus perfectissimus virtutum est, ob quem exemplares vocantur. Dum Regis ad exemplum componebant se; tùm Aulici domesticique ipsius, tùm subditi cæteri ab eo remotiores, ad quos latè fragrantia diffundebatur exempli; adeò vehemens, & efficacissima plena virtutis erat, Deo dante suam illi energiam hanc, eò quod vera ac simplex, & non fucata Davidis innocentia esset, ex ipso cordis meditullio profecta, *perambulabam in innocentia cordis mei*, (quod caput, coronis, ac fundamentum cæterorum non immerito dici potest) quale exemplum sincerum, minimeque fucatum S. Petrus exigit à Prælati, ac Principibus, 1. epist. 5. v. 3. Capite, dùm monet ut pascant gregem exemplo, *forma gregis ex animo facti, quia non satis est*, inquit Prado, præire principem, aut Episcopum, si secundum faciem tantum præit, ne non præcedere videatur? Sed ex animo obeat pietatis opera necesse est, quo populus spontè æmuletur, nihil minus curantem.

Simili Elogio condecorant Scripturæ beatissimi Baptistæ parentes, Luc. i. v. 6. *Erant ambo justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela.* Quibus verbis quemadmodum incessus in omnibus mandatis perambulationi Davidicæ, ita, & Sinceritas exempli *ante Deum*, conversatioque inter homines sine querela, innocentia cordis præclare correspondet.

Hactenus de Innocentia, ac puritate, ceu prima regula perfectionis quoad seipsum; primoque principio perfectionis, quod est; *Declina à malo.* Sequuntur Regulæ in ordine ad alterum benè dirigentes, exercitiumque virtutum spectantes, juxta secundam partem perfectionis, & hominis Christiani officium, quod est, & *fac bonum.*

Earum prima est, quam v. 4. affert. *Non proponebam ante oculos rem injustam, facientes pravaricationes odivi.* Quibus significat se in exequenda perfecte lege præceptisque divinis operam omnem collocasse, ut nec mentem cogitatio illi contraria subiverit deliberatè, nec pravaricatores illius ferre sine abominatione potuerit: Chaldaeus legit, *Verbum* (quod pro re ponitur) *impium.* Hebræus *Verbum Belial*, quod est exlex, & sine iugo, quâ ratione filii, vel viri Belial dicuntur indisciplinati, exleges, immorigeri, legum pravaricatores &c. ita ut res injustæ latiori significatu pro omni, quod divinis mandatis adversatur, & iniquum ideò est, à Propheta accipiatur, q. d. Quicquid legi Dei non conveniebat ita à me procul amolitus sum, ut nec in primam cogitationem, ne dum in consilium & deliberationem id admitterem, ita enim ista *non proponebam ante oculos*, communius exponuntur ab interpretibus de intellectu, qui animi oculus est potius, quam de oculis corporis.

Quanquam etiam de corporeis oculis cum Bellarm. Lorin. aliisque non incongrue explicari possint, hoc sensu, ut S. Propheta quicquid legi divinæ adversaretur, ne adspiciendum quidem putarit, vel ex illius abominatione, & odio, quibus res, quas averſamur, ne quidem in conspectum nostrum admittimus, cujus causam D. Chrysost. in personâ Prophetæ reddens: *Præ oculis*, inquit, *erat illi timor Dei, & observatio mandatorum*, quam diligebat, ideoque contraria omnia averſabatur: Vel ad vitandam occasionē, & periculū, etiam remotū, quod per oculos incurritur, videndo illicita. Non enim ignorabat Rex Sanctus oculos esse

esse proxenetas peccati, conciliatoresque, quorum interventione pessimus ille contractus consensusque inter peccatum, & animum conficitur. Vel esse retia animi, S. Ambrosio Autore lib. 1. de Pœnit. c. 14. dum ait: „ *Ipsi nobis oculi nostri retia sunt, & ideò scriptum est. Nec capiari oculis, „ tuis.* Ipsi ergò nobis tendimus retia, quibus involvimur & implicamur. „ Vel esse naturales cuniculos, quibus omnes improbæ cupiditates in animum immittuntur, ut Salvianus loquitur, expertusque in se alias luctuoso David experimento fuit, quantam internæ animi sui munitioni vastitatem intulerint adacti, vel immissi per hos oculorum cuniculos arden-tes cupiditatum pyroboli conspectâ Betſabeâ se lavante: nam inter meatus qui sunt in nobis, ut observavit Heliodor. vel inter sensus omnium accerrimus, & nobilissimus est visus, facillimè excipiens ea, quæ se insinuant, & ad se attrahens invitationes amoris fervido spiritu suo. Verè etenim poëta.

*Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.*

Ad has igitur occasiones periculaque evitanda, *Non proponebam, „ inquit, antè oculos meos rem injustam.* Subjungens ex eodem zelo servandæ legis, conservandæque innocentia. *Facientes prævaricationem odivi, „* in quæ aptè Flamin. proponit nobis effigiem solidæ, expressæque virtutis, quæ tantum abhorret à scelere, & maleficio, ut etiam cogitationem castam inviolatamque conservet; Usus verò, & familiaritatem improborum repudiat, & se ad honestas, & pias amicitias adjungit.

Rectè quidem de prævaricatoribus in genere ista: Quo etiam sensu intelligi potest, quod Psal. 118. v. 158. dicitur. *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ.* Sed quia regula nostra de observantiâ legis divinæ peculiariter agit, cujus perquam studiosus David extitit, restringenda non nihil ad hunc scopum arctius hæc verba sunt ad eos, qui non quomodocunque peccant, præceptaque Dei transgrediuntur, sed qui ab eis exerrant deliberatè, & malitiose cum ea ante norint, probent, & secundum illa se vivere, verbis profiteantur, factis verò negent. Quæ ratione S. Augustinus hæc exponit, quærens: *Qui sunt prævaricato- „ res? „* qui oderunt legem Dei, qui audiunt illam, & non faciunt, præ- „ varicatores dicuntur. Etsi enim varicare idem est communiter quod

claudicare, seu eorum more, qui Vari dicuntur, distortos, & obliquos à recta linea gressus ponere, (velut Horat. lib. i. serm. satyr. 3. ait : Hunc Varum distortis cruribus) & sic prævaricari per metaphoram ponatur pro legem transgredi, & prævaricationes facere aliud non est, quam exerrare distortis actionibus à præscriptâ normâ mandatorum Dei: quia tamen à prophanis sacrisque autoribus sumptum strictius prævaricatoris nomen significat in jure, causisque eum, qui diversam partem adjuvat prodita causâ suâ, teste Ulpiano, vel juxta Ciceronem: qui in contrariis causis quasi variè positus esse videatur, & colludere cum adversa parte, cum patronum alterius se profiteatur. Hinc juxta Divum Augustin. allegatum paulò antè pro eo legis transgressore accipitur, qui ex utraque parte consistit, & distorto quasi vestigio à lege exerrat, pro qua se stare simulabat, sicut Varus rectum initio facturus motum videtur intuiti, quem postea tamen foedè obliquat in partem alteram; sic legis prævaricator pro lege Dei stare videtur, & contra legē tamen agit, dum illam mente complectitur, & factis odit, ac averfatur, Apostolo ad Titum i. v. 26. adstipulante: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Et multò manifestibus Rom. 2. v. 17. *Qui in lege gloriaris, & per prævaricationem legis Deum inhonoras.* Veluti malus Advocatus, & pro causa stare, & contra illam dicitur, & hinc illam probare, illinc improbare. Quo sensu Israelitas Elias 3. Reg. 18. v. 21. his arguit: *Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, sequimini illum.* Quibus varicationem exprobat Judæis in hoc, quod & verum Deum colere se profiterentur, & ad Baalis aras supplices accederent. Quod est claudicare in duas partes, dum huc atque illuc nutante gressu corpus totum in utramq; partem dextrorsum, atque lævorsum inflectitur, turpiter varicando. Atque hujusmodi *prævaricationes facientes*, odivisse se tanquam rem foedam, & abominabilem protestatur non immeritò. Ad exemplum iterum Principum & Regentium, & politicos Machiavellistas polypi instar omnem religionis cujuscunque colorem, & larvam ex occasione nata assumentes execrentur, & aulis suis proscribant, velut veri Dei cultus Religionisque pestes.

„ S. Joannes Chrysostomus, postquam hunc versum genuinè sic exposuisset: Non solum ipse nolebam quidvis operis committere contra
„ legem Dei, sed & eos infensè oderā, qui vel tantillum transgrediebantur

tur

tur de mandatis Dei; distinguit, seu bifariam sumit facientes prævari-
cationes. Scil. in prævaricatores legis Dei, & prævaricatores ipsius,
Dei. Qui enim, inquit, prætergrediuntur mandata Dei, & justifica-
tiones, atque judicia, hi utique sunt transgressores legis. Rursum alii,
salutarem ipsam de Domino confessionem transgrediuntur, & ij sunt,
prævaricatores Dei.

Chrysostomo subscribit Agellius, observans in hebræo, pro præva-
ricatione haberi, *adulterii crimine contaminatos*, atque inde sic inferens:
Non absurdè hæc intelligimur de spirituali prævaricatione & adulte-
rio, cum Deo vero relicto (ejusque sancta fide) ad adulteros, & impu-
rissimos Deos colendos (vel ritus persuasionesque hæreticas) flagi-
tiosus animus declinat. Subjicit vero statim, atq; eo scelere se non mo-
do abfuisse, verum etiam odio sibi esse maximo omnes eo contactos,
profitetur. *Id enim præcipuè munus Regem attingit, ut religionem adul-
terantes puniat, & in Deum perfidos non minus quam de Majestate reos,
execretur.* Ita Agellius.

Quartum perfectæ dispositionis regulam vel erga seipsum, vel er-
ga alios etiam proponit. v. 8. *Non adhesit mihi cor pravum, declinantem à
me malignum non cognoscebam.* Cujus expositio non simplicem invol-
vit difficultatem.

Et primo circa *cor pravum* quod exponunt nonnulli ut sit *cor du-
rum* nixi autoritate Chrysostomi, qui verba illa sic interpretatur, *non
adhesit mihi ferrei cordis durities.* Alterum si quæras, in quo sita ista
durities, aut quid cor durum sit, describunt illud ex S. Bernard. lib. 5. de
Consider. ad Eugen. Dum sic ad factam quæstionem respondet: quid,
ergo cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec,
moveretur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ad be-
neficia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad
turpia, impavidum ad pericula, in humanum ad humana, temerarium,
ad divina, præteritorum obliviscens, præsentium negligens, futura non
providens: ipsum est, quod præteritorum præter solas injurias nihilo-
mnino non præterit, futurorum nulla, nisi forte ad ulciscendum, pro-
spectio, seu præparatio est. Ut in brevi cuncta horribilis mali mala,
complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec homines revere-
tur.

Magna omnino res, magnum beneficium, magnus perfectionis gradus tali corde carere, ut juxta hanc regulam cor suum dirigere quisque merito possit, & debeat. Verum quæ pravitatis, & duritiei affinitas, „ut pro uno alterum accipiatur? Quare S. August. cor pravum pro cor- „de distorto & discordante à prima regula omnis rectæ voluntatis, seu „voluntate divina intelligit. Unde omnis pravitas, & malitia nascitur. „Quid est, inquit, cor pravum? Contortum, non rectum, vide quod est „cor rectum, & ibi invenis, quid est cor non rectum, si ergo cor rectum „sequitur Deum, pravum cor resistit Deo, aliquid illi contingat adver- „sum, clamat: Deus, quid tibi feci &c. Cui S. Chrysost. subscribit. Sub- „jiciens in persona Davidis contraria omnia. Licet, inquit, innumeræ „me premerent afflictiones, etiam si hominū nequitia, quæ contingere „solent, me redigerent in angustum, quamvis mihi obsisterent per mul- „ta adversa, *non adhesit mihi cor pravum*, non maligna mecum disce- „ptatio &c. Et post nonnulla, non ideo corde depravabar, maligna „mecum reputans, ac dicens: quare impii vivunt ac prævalent? &c. sic Chrysost.

Forte ab hoc corde non distorto, sed recto regulatoque, secundum cor voluntatemque suam laudavit Davidem Deus. S. Paulo Act. 13. perhibente: *Inveni David filium lesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.*

Opportuna prorsus, doctaque hæc expositio, & nullo modo rejicienda, verum quæ cor pravum adæquatè non videatur perscutari, & penetrare. Quod meo sensu melius videtur exponi per cor inscrutabile à Propheta Jerem. c. 17. v. 9. *Pravum est cor hominis (vel fraudulentum, ut alii,) & inscrutabile, quis cognoscet illud?* & à Salomone Prov. 11. v. 20. *Abominabile Domino cor pravum, & voluntas eius in iis, qui simpliciter ambulant.* Ubi cor pravum (ut tum ex græco hebræoque textu, tum ex serie contextuque sermonis apparet,) opponitur simplici, & idem est, quod *fallax, versutum, supplantatorium* quod aliud simulat, aliud meditat, & versat apud se, quod latinâ voce redditur tortuosum, flexibus, atque anfractibus fraudulentia implicatum, ambagibus & mæandris varium, & in se reflexum. Quale Tiberio Imperatori homini versutissimo fuisse ferunt, qui cum oderat, amare; cum amaret, odisse videbatur. Quale etiam Prov. 6. tribuit Sapiens homini fraudulentissimo, quem

quem Apostatam vocat, Hebr. Belial, de quo scribit, *pravo corde cogitat malum*, i. e. Nunquam non machinatur (LXX. architectatur) malum, subdole scilicet, & versute, quod architectari, fabricari, machinari, verba ex Hebr. signate indicant.

Hujusmodi sibi cor non adhæsisse asserit Propheta, sed è contrario cor sincerum, simplex, apertum, candidum, sine fuce, sine dolo, sine anfractibus explicatum, & germano præditum candore.

Verum an de seipso S. Vates, an de alio sibi id cordi esse asserat, quæ altera difficultas est, ambigunt interpretes. De se id affirmare ex jam facta expositione probabile est, ut nimirum cordatus sincerusque Princeps, egregia, & verè regiâ animi simplicitate, & candore præditus, tum in jure dicendo, tum in regni administratione, tum in convictu & conversatione cum omnibus se statuatur exemplar sinceræ & germanæ simplicitatis, universis præsertim principibus. Quale enim monstrum vel Tiberius aliquis v. g. cujus cor omnino pravum, versutum, fraudulentum, & infinitis tortuosum anfractibus, veluti illum graphicè depingit Dio: Nicæus in hæc:

Ita omnes animi affectus occultabat, ut quæ cupiebat, nunquam, ferè diceret, pugnaretque cum oratione voluntas ejus, & desiderium: id enim detestabatur, quod expetebat maximè, & quod oderat, dissimulabat, iratus, tranquillissimo & æquissimo animo esse putabatur. Commiserebatur eos, in quos maximè adverterat, & quibus veniam dabat, succensebat nonnunquam, amplexabatur inimicos homines, ut sibi familiarissimos, & conjunctissimos. Contra autem cum conjunctissimis non aliter se gerebat, quam cum alienissimis: quin etiam in rebus, quas non occuleret, suspensa semper & obscura verba &c. Vel Herodes quem ob idem cor pravum mitissimus, & modestissimus Dominus vulpem appellavit. Luc. 13. *Dicite vulpi*. Vel Julianus, quem *pravum & malignum* vocitans S. Greg. Nazianz. Orat. 3. in Julian. ait: *quod cum nec apertè nos allicere posset, nec tyrannicè cogere præ pudore sustineret, leoninæ pelli vulpinam, aut si mavis Minois larvam summæ in justitiæ prætexens, quibus verbis propriè id exprimam, leniter vim afferebat.*

Aliorum verò, eorumque plurimorum expositio est. *Non adhesit mihi cor pravum*: id est, homo cor pravum habens mihi necessitudine

„nunquam conjunctus est. Huic & Card. Bellarm. subscribit, sed illud
 „cor pravum diverso modo omnino exponit: quod sc. tali opinione san-
 „ctitatis fuerit, ut perversi homines non auderent se illi adjungere, & ta-
 „les omnino esse deberent Principes & Prælati, subnectit: qui sunt dati à
 „Deo aliis in exemplum.

Verum ad scopum nostrum vicinius aulicos connotans Agellius:
 „Homo, inquit, cordis perversi, fraudulentus & malitiosus non adhæsit
 „mihi, non mecum amicitia vinctus est: longe à me fuit, non mecum
 „versatus est, sive in aula, sive in familia mea.

Quo quis enim callidior & versutior est, hoc invisior & suspectior esse
 debet, ut Orator gentilis monet, Offic. 1. Hi enim sunt teste Bern. sem. 61.
 „in Cantic. Qui boni videri, non esse; mali non videri, sed esse volunt;
 „mali sunt, & boni videri volunt, ne soli sint mali: mali videri timent,
 „ne parum sint mali, etenim minus semper malitia palam nocuit, nec
 „unquam bonus, nisi boni simulatione deceptus est. Hos ergo elimi-
 nandos ex aulâ, familiâque sua Rex S. censuit, vel idcirco etiam, quia cor
 pravum, vel animus dolosus, non arbitrium sequitur imperantis, sed suas
 potius explicat voluntates, ut Theodoricus observavit. Unde tales exi-
 gebat aulicos viros Athalaricus, apud Cassiodor. qui naturam bonam
 indicio frontis aperirent, & possent agnosci de moribus cum videantur.

Atque huc expositioni favet tum hemistichium vers. ejusd. ult. *De-
 clinantem à me malignum non cognoscebam.* Tum versus consequentes 4.
 quibus, postquam de privatâ suâ innocentia, & rectâ vitæ ratione in su-
 perioribus egisset, nunc de domestica erga suos disciplina, & de modo,
 quo aulam suam efformaret, sermonem instituit, è quâ diversos pravo-
 rum morum eliminandos statuit, & inter eos primos omnium, qui pravo
 corde essent, vel homines versutos, & politicos, & ut nunc vocamus, eò
 quod tum frequentiores illi in aulis esse soleant, tum perniciosiores, hinc
 ab illis primum aulam suam purgare David voluit velut à peste occultio-
 re, & perniciosiore. Post hos verò proximè subjungit: *Declinantem à me
 malignum non cognoscebam.* Quæ regulam

Quintam constituunt, per quam vel firmantur priore versus parte di-
 cta, si de aliis capiantur illa, *non adhæsit mihi cor pravum*, juxta exposi-
 tionem posteriorem: vel ab his reformationem familiæ, aulæque suæ
 exorditur, si de se ipso juxta primam interpretationem intellexerit *cor pra-
 vum*,

vum, sic ut de privata sua innocentia, & recta vitæ ratione egerit hæc-
 nus, nunc verò de reformatione aulæ, domesticæque disciplinæ dire-
 ctiones tradere incipiet, quam illa in fuga improborum posita primas
 teneat: *Declinantem à me, vel à recta regula, & lege, seu dissimilem vita*
mihî & moribus, malignum non cognoscebam, notitia approbationis, id
 est, ut Augustin. *non probabam*, vel non tolerabam inter meos officiales,
 vel, ut Remigius, non cognoscebam cum dignatione, vel, ut indulge-
 rem pœnam, non respiciebam. *Verum ad nihilum deductus est in conspe-*
ctu meo malignus, ut Ps. 145. dixit. Vel ut Agellius. Tanta apud malos,
 mei formido, ac reverentia erat, tantus meæ severitatis apud eos metus,
 ut opinione sola perculsi, me ignorante, & nihil agente clam se subtra-
 herent, & à me fugerent, & declinarent, quod ego tam parum cura-
 bam, quasi id ignorarem. Enimverò, ut Titelmanus verè & scitè: Ea
 est, ait, vis probitatis (præsertim in principe) ut fuget atque elonget à
 se omnem malignum. Quo modo enim luminis fulgentem claritatem,
 tenebræ non ferunt, & ante illam hæc aufugiunt, item & cum tenebris,
 omnes tenebrarum amatores, ita à facie virtutis, sive probitatis omnis,
 fugit improbitas, atque hinc fit ut improbi vehementer exhorreant,
 proborum consortia: mox subdit. Ita cum is, qui regno, aut familiæ
 præsidet, bonus aut justus fuerit, adjunguntur illi viri boni, ac recti cor-
 de, qui autem pravo sunt corde fugiunt ab illius probitate, & declinant
 ab eo. Ita Titelman.

Quibus subjungit explicationem illius (*non cognoscebam*) S. Hila-
 rius rectè inferens. Ergo si jam in professione iniquitatis abruperit, o-
 portet istius modi hominem apud nos non alicujus, sed nullius esse ju-
 dicii, ut sit nobis abolutus & interemptus. Spiritualia enim tractantem
 & cœlestia continentem decet humanæ nequitiae despiciere monita;
 & animo sublimi & excelso istius malevolentiae tanquã nullius opinari.

Consonat non magis dicto, quam facto his Theod. Rex apud Cassiod.
 lib. 7. in hæc. Manifestatio est conscientiae bonæ præsentiam *justi prin-*
cipis expetisse, quam solus ille desiderare potest, qui de magna mentis
 puritate confidet. Aspectum solis, nisi clara lumina non requirunt,
 quia illi tantum possunt rutilantes pati radios, quos constat oculos ha-
 be purissimos. Sic præsentiam principis (*justi*) ambiunt, qui de cordis
 puritate præsumunt.

Firmat hæc, & factam supra expositionem illam verbi *non cognoscebam*, scil. indulgendo illi pœnam ex respectu personæ Constantinus Imperator exemplo suo, qui lege lata verbis, & præmiis invitat ad aulicorum suorum accusationem, quicunque contra eos repræhensione castigationeque dignum quippiam cum veritate deferre posset, ulturum se eum promittens, postposito omni respectu, & qui simulata integritate se usque ad id tempus deceperit: Tantum abest, ut aulicorum suorum peccata vel dissimularet, vel excusaret, vel ea accusari indignè ferret.

Post abominationis odium, fugamque improborum in genere, descendit ad particularia quædam vitia, inter quæ primum detractio, de qua Regula sexta v. 6. *Detrahentē secretò proximo suo, hunc persequabar ad interneccionem*; uti hebræum verbum sonat. Ex quo S. Hier. exponit, *interficiebam*, propriè *exscindebam*, vel ab amicitia, vel ab aula mea, vel civitate, vel provincia, vel vita etiam pro gravitate delicti, unde LXX. prudenter posuerunt verbum *prosequabar*, quod commune est his omnibus, & pro gravitate, vel levitate delicti exponi potest, usque ad necem, usque ad exilium, vel alias minores, maioresve pœnas.

Observat porrò Chysostr. recto ordine post *cor prævum*, & *declinantem malignum* poni detrahentem. Quemadmodum enim (inquit hom. 4. in Matth.) vomitu laborantes in principio quidē detinere egredientes humores nituntur, cum verò fastidio victi succubuerint, magnis singultibus omnia è profundo eructant: sic qui prava consilia in proximos versant, cum malignitatē mentis ferre nequeant, obtreccionis saniē evomunt.

Per detrahentem Card. Bell. intelligi vult falso deferentem & calumniantem, dum in hunc vers. ita commentatur. Alia virtus planè regia hic aperitur, in quâ mirificè lucent misericordia, & iudicium. Quoniā enim multi non zelo iustitiæ, sed odio proximorum deferunt ad reges, quasi noxios eos, quos perdere volunt, & falsis querelis, vel potius calumniis eos gravant. David Rex sapiens, & iustus ejusmodi delatores iniquos gravissimè puniebat, & eo modo *misericordiam* exercebat in injustè delatos, & iudicium in delatores injustos. Sic Bellarm.

Nec prætereunda est particula illa *secretò* scil. detrahentem quod vel de subdolis, & occultis criminationibus, vel clanculariis detractio- nibus exponi potest sub prætextu boni, sed revera malevolo animo prolatis, sunt enim utræque periculosiores multò manifestis. Et de-
pingit

plngit illas S. Bern. serm. 24. in Cantic. Alii, inquit, quodam similito,,
verecundiæ fūco conceptam malitiam, quam retinere non possunt,,
adumbrare conantur. Videas præmitti alta suspiria, sicq; quadam cum,,
gravitate, & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis, & voce plan-,,
gente egredi maledictionem, & quidem tanto persuasibiliorem, quan,,
to creditur ab iis, qui audiunt corde invito, & magis condolentes af-,,
fectu, quam malitiosè proferri: doleo, inquit, vehementer pro eo,,
quod diligo eum satis, & nunquam potui de hac re corrigere eum &c.,,
Ecce linguæ sacretò, id est subdolè detrahentis, ac calumniantis crude-
lem vāfriciem, quam rectè dixeris locustas apocalypticas, quas S. Joan-
nes Apoc. 9. v. 7.

Vidit similes equis paratis in pralium (nocendi inquam intentione
armatas & instructas) & *facies earum tanquam facies hominum* (id est ami-
cā humanitatis larvā prætectuque speciosæ virtutis velatas) *verum den-
tes earum dentes leonum erant*, famam scil. aliorum omni rictu leonino
crudeliùs dilacerantes.

Easdem subdolè maledicentium linguas aliis in Psalmis suis
David comparat vel mucroni, sagittisque præacutis, & toxicatis evi-
bratis abstruso è loco, Psal. 63. v. 4. *Exacuerunt ut gladium linguas suas,
intenderunt arcum, rem amaram* (quod Chaldaeus exponit: *Vnixerunt sa-
gittas suas veneno mortifero*, ut sic unctæ externā specie, & dulci fūco
medicatæ videantur, revera autem ob lethale virus sint amarissimæ) ut
sagittent in occultis immaculatum, & Psal. 65. v. 5. leoninos dentes com-
monstrans. *Filii hominum*, inquit, *dentes eorum arma, & sagitta, & lin-
gua eorum gladius acutus*. Ad quid autem? causam supra dictam reddit
Psal. 10. v. 3. *Ut sagittent in obscuro*, seu secretò *rectos corde* vel innocentes:
nec leoninis tantum, sed serpentinis moribus ejusmodi comparat,
Eccl. 10. v. 3. *Si mordeat serpens in silentio, LXX. in non susurro*, & Hebr.
in non murmure, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Nihil verò
aptius illā Dei ipsius comparatione cum scorpiis, apud Ezech. 2. v. 6.
Subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Scorpionem enim
ferunt vultum habere blandum, & quasi virgineum, sed ut Tertull. in
scorpiaco c. 1. Tot venena etiam, quot ingenia; tot pernicies, quot spe-
cies; & tamen unus omniū violentiæ gestus de cauda nocere, ingenio-
sè scilicet & fraudulenter, dum non facie ad faciem aggreditur, vene-
numque ore morfuq; infundit, sed cauda incautum ferit, semper cauda

in ictu est, inquit Plin. ne quando desit occasione, unde non tam tygrides, aut leones, aliasve crudeliores feras, quam scorprios vocavit Deus subversores hos.

Aliud haud paulò subtilius secreto detrahentium, & occultè criminantium genus depromit ex Luciano P. Velasquez lib. quem de optimo principe, & optimo principis Ministro scripsit in hunc Psalmum; Eorum nimirum, qui uti callidissima, sic perniciosissima criminandi arte, ita sub secreto & clanculario crimina coram principe, & Judice contra alium deponunt, ut attestatâ fide, adhibitaque secreti cautione, disquisitioneque inhibita, ne ad ejus, qui accusatus est, aures crimen pervenire possit, omnem ei defensionem ante occupant, & auferunt, & in defensum accusatum hac clancularia criminatione reddunt, & dehonestatum coram „ Principe. Hoc genus, homines, inquit Lucianus, in aulis regiis spectat, „ re plurimos datur, optimatum favorem hisce artibus ambientes, ubi „ scilicet invidia crebra, & variæ suspiciones, & assentandi, criminandi „ que occasio multiplex in promptu est.

Quam artificiosam callidamque criminandi rationem non ignoravit etiam S. Bern. in aulis Ecclesiasticis dominari, unde Eugenium suum, summum Ecclesiæ Principem factum in lib. 4. de Confid. c. 6. contra eam „ sic præmunivit: *Clandestinas*, & susurratas delationes non recipias, sed „ magis detractiones censueris. Et hanc tibi velim generalem consti- „ tuas regulam, ut omnem qui palam veretur dicere, quod in aure locu- „ tus est, suspectum habeas, quod si te judicante dicendum coram ille „ renuerit, detractorem judices non accusatorem.

Hos itaque secretos, vel criminatores, vel calumniatores, vel *detractatores Deo odibiles*, Rom. i. famæ aliorum jugulatores, prædones boni nominis, helluones alieni honoris, communis pacis pestes, seminatores discordiarum, ipso (ut loquitur Bern. serm. de triplici custodia) mucrone, quod Dominicum latus confossum est, crudeliores, vel ipsâ nocentiores coronâ ex spinis, quam divino vertici militaris furor impressit; vel clavis ferreis acerbiores, quos sanctissimis manibus & pedibus Christi consummatio Judaicæ iniquitatis infixit, jure hos, inquam, S. Rex, & cum eo Principes, Regesque Christiani non modò odio habent, sed etiam (juxta variam lectionem, & expositionem supra indicatam) *persequuntur*, ex aulis & ex familiis *exscindunt*, *succidunt* è gratiâ suâ, *interne-*
cione

cione perdunt, vel juxta S. Hieron. lectionem *opprimunt*, quod est remedium mitissimum, ut cum primum detractionis venenum depromere incipiunt, ne ulterius progrediatur, & serpat, si non pœnis, aut verbis increpatoriis saltem, *sepiendo aures suas spinis, ne linguam nequam audiant*, (ut monet Eccl. cap. 28. v. 28.) quasi suffocent monitionum aculeis, quibus ad correctionem compungantur; qualis ista S. Augustini inscripta mensæ erat:

*Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.*

Vel certè vultu ad severitatem, & indignationem composito, juxta illud Prov. 25. v. 23. *Ventus Aquilo dissipat nubes, & facies tristis linguam detrahentem*, his inquam & similibus opprimant. Sed age ad aliam Regulam progrediamur, septimam ordine & bifariam illam, versu septimo comprehensam, v. 7. *Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.* Hanc Romanus Philosophus Seneca Epist. 104. quasi Davidico è versu hoc hausisset, sic præscribit: *Herebit tibi avaritia quamdiu avaro, sordidoque convixeris. Herebit tumor, quamdiu cum superbo conversaberis.* Enimverò SS. PP. Interpretumque concors expositio hujus versus est eadem. Neque superbos, neque avaros suam in familiaritatem admisisse Davidem. In quâ virtute deprædicanda excurrit Chrysost. Vidistis, inquit, quanta sit humilitas? non solum ipse erat à morbo alienus, sed eos, etiam, qui erant tumidi fugiebat. Neque verò inter parva rectè facta, ducendum est, fugere arrogantes, odio habere tumidos & insolentes, eosque abhorrere; & averfari superbo oculo homines, sed est maxima, virtutis securitas, humilitatis maxima custodia.

Et si porrò pleraque fere vitia sedem in oculis habere, sacris in scripturis significetur, quâ ratione & de luxuria dicit S. Petrus Epist. 2. c. 2. v. 14. *Oculos habentes plenos adulterii, & ineffabilis delicti*, & de avaritia S. Joannes Ep. 1. c. 2. v. 16. *Concupiscentia oculorum*, & Eccles. 14. v. 9. *Insaniabilis oculus cupidi: & de ira bestia*, Sap. 11. v. 9. *Horrendas eum ab oculis scintillas emittere: & de invidia Eccl. 14. v. 8. Oculus lividi*, & Matth. 20. v. 15. *An oculus tuus nequam est?* Ut bene idcirco Hieron. Ep. 10. afferat: *Speculum mentis est facies, & taciti oculi cordis confitentur arcana.* Unde etiam teste Plin. pro vario affectu iidem sunt multiformes, truces, torvi,

„torvi, flagrantes, graves, transversi, limi, submissi, blandi, ut in iis animus „inhabitare videatur.

Præcipuè tamen in oculis & superciliis superbiam, fastum, & arrogantiam habitare eædem sacræ paginæ asserunt, ut *superbo oculo* arrogantes dicantur, Psal. 130. v. 1. *Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei*, quasi à cordis exaltatione, dum sese scilicet in altum erigit oculorum elatio sequatur, ut in hunc locum bene Chrysost. & Prov. 30. v. 13. describuntur superbi, *Generatio cujus excelsi sunt oculi, & palpebra in altum surrectæ*. Ecclesiast 23 v. 5 & 26. v. 12. *Extollentiam oculorū ne dederis mihi*, & Psal. 17. v. 28. *Oculos superbiorum humiliabis*. Hebr. *oculos excelsos*. Et inter sex quæ Prov. 6. v. 17. dicitur odisse Dominus, ponuntur primò *oculi sublimis* juxta LXX. *oculi contumeliosi*, quibus explicatur quasi oculorum sublimium finis, & effectus; quod videlicet superbi alios despiciant, contemnant, & contumeliâ afficiant. De quo S. Gregor. lib. 16. Moral. cap. 11. Et Agellius: *Sublimis oculus est animi superbi, ceterosque despicientis indicium*.

Atque hæc prima pars regulæ septimæ, quâ S. David homini *superbo oculo*, vel qui oculis & superciliis elatis superbiam ostendit, negat se familiarem esse velle;

In altera, quâ *neque cum insatiabili corde* se convesciturum asserit, explicanda variant interpretes. Nam pro *insatiabili corde*. Hebr. habet *lato corde*, id est, quod expleri ob latissimam vastitatem nequit. Quod cum S. August. aliqui ad ambitionem referunt, vel hominem ambitiosum, quem nullæ dignitates & honores satient. Ut idem sensus sit *superbo oculo & insatiabili corde esse*.

Alii communiùs cum S. Hieron. Euthym. &c. ad avaritiam, seu cupiditatem divitiarum insatiabilem transferunt, quo sensu Card. Bellarm. sic exponit: *Non solos detrectatores, sed etiam superbos, & cupidos detestatur David; & meritò: Nihil enim tristius accidere populo potest, quam si Ministri regis superbi aut avari sint. Abutuntur enim ejusmodi Ministri publicâ potestate ad explendas cupiditates proprias, non sine magno detrimento subditorum*.

Itaque cum hujusmodi S. Princeps David ait: *non edebam*, id est, ut S. August. Remig. & alii PP. & interpretes exponunt, mensæ meæ non adhibebam, juxta consuetudinem illius temporis, quâ regni procures,

& principum solebant accumbere cum Principibus , ut constat i. Reg. 20. v. 5. *Ecce Calenda sunt crastino, & ego ex more sedere soleo juxta regem ad vescendum*, agebat David. Arcebat igitur à mensâ suâ S. Rex velut consceleratos, sicut Apostolus mandavit Corinthiis i. Ep. c. 5. v. 11. *Scripti vobis non commisceri, si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus &c. cum ejusmodi ne cibum sumere.*

Verum hæc expositio minus probatur nonnullis, eò quod juxta illam dicere debuisset potius David apud me hic non edebat, quam, *cum hoc ego non edebam*, quippe Rex ad mensam suam alios admittit, ipse verò alienam ad mensam vix accedit. Quare literalem sensum, & simplicem hunc esse volunt: talium consuetudine, & consortio non utar. Et favent Hebræa: *tales non feram vel ferre non potero*, sive, ut Hier. *cum hoc esse non potero*. Chald. *non habitabo*.

Enimverò si Davidis odium erga insatiabiles helluones divitiarum, & charybdes concupiscentiæ non restringatur ad ejus tantum aulam, familiamque domesticam, vel proceres, & ministros, ut Bellarm. sed ad universum regnum provinciasque suas omnes, quibus exterminatos, & eliminatos volebat insatiabiles, opum gurgites, & per usuras præsertim, seu contractus per fas nefasque initos, conquistores divitiarum, Fæneratores, usurarios, & subditorum hirudines, tametsi etiam ab illis in ærarium seu publicum, seu privatum lucra inferantur non modica, quibus sustentetur aula, & expensæ in regiam familiam faciendæ sublevantur, quorum in communionem veniat, & particeps factus ditescat princeps, hos tamen eorumque usuras in suo regno non tolerabat, sed abominabatur, ut rectè dicere posset: *Cum his non edebam*. Non tam enim tales edere vescique cum principe, quam vicissim princeps cum ipsis vesci & comedere dicendus est, qui propter lucrum illiberale, aut privatum commodum suum, istiusmodi subditorum sanguisugas in regno suo tolerat, communibus lucris gaudens, vescitur inquam, cum illis prophanis & consceleratis, sed subditorum sudore & sanguine, quibus per execrandam injustitiam, & abominationem pauperculos exhauserunt, cum hujusmodi, inquit David, *non edebam* execrandas dapes illas.

Quod si indignum id principe meritò censetur, vel in Ministris suis, vel in aliis permittere, quantò indignius per se ipsum exercere,

privataque illa lucra captare , ut sapienter arguit Angelicus Doctor
 „ lib. 3. de regimine Principum in hæc: Quid tam indignum Principe,
 „ quam ut totum tenens , non sit contentus toto , sed minutas quasdam
 „ & exiguas portiones satagat, quoquo modo adhuc facere suas? nec mi-
 „ nus opportunè Philosophus 3. Ethic. Etenim Rex non est, cui sua non
 „ satis sunt , quique non omnium bonorum copia antecellit , at qui talis
 „ est , nihil præterea desiderat. Nam privatorum quidem avaritiæ , ut
 „ Pacatus addit, licet malæ, tamen aliqua defensio est, timetur enim in-
 „ opia, prospicitur hæredi &c. Quam verò habet causam concupiscen-
 „ di, qui quantum ubique est, habet! quare hos acrius perstringens Syne-
 „ sius; Rex, inquit, pecuniæ appetens, multo est institore turpior, hic enim
 „ familiæ egestati subvenit, in isto verò animi nequitia omni prorsus excu-
 „ satione caret.

Quapropter Antoninus Imperator cognomento Philosophus, ni-
 hil magis timebat, & deprecabatur, quàm avaritiæ famam, de quâ se et-
 iam Epistolis purgabat, ut de eo Julius Capitol. in vita. Nec immeri-
 tò certè. Nihil enim tetrius obfuscat principis splendorem, qui illi ve-
 lut proprius est, & per quem divinam excellentiam, quasi imago ejus,
 factus, magis participat, Beneficentiam & liberalitatem, iniquam,
 quam illæ concupiscentiæ sordes: Hæ regium hunc, divinumque splen-
 dorem, & præcipuum excelsitatis principalis decus in principe pessun-
 dant, uti Princeps Scythæ ille bene exprobravit Alexandro Magno o-
 mnia eo titulo per fas nefasque occupanti: quod Deus esset: *Si Deus es,*
tribuere beneficia debes: non sua ab hominibus eripere, concinne prorsus.
 Videri potest de his aliisque ad hunc scopum laudatus supra Velasq.
 lib. 1. de optimo Principe, adnot. 22. atque hætenus de regulis sanctita-
 tis erga seipsum.

Affectus desiderii & petitionis.

Ecce concupiui mandata tua, quæ in exemplari sancti Principis tui
 Davidis declarasti oculis mentis meæ Deus? Deduc me gratiâ tuâ
 comite in hanc viam justificationum tuarum, quia ipsam valde volui, &
 concupiui amore pulchritudinis illius illectus: Averte oculos meos, ne vi-
 deant vanitates, aut proponant sibi rem injustam, non adhareat mihi cor
 prævium, declina à me malignos, & facientes prævaricationes, aut qui su-
 perbo

per bo oculo, aut insatiabili corde sunt, sed inclina potius cor meum in hæc testimonia tua, non in avaritiam.

Punctum III.

Considera Regulas perfectionis, & virtutum erga proximum. In quibus *Justitia* præcipua est, & in Principe præsertim *distributiva* & *vindicativa*. De prima intelligi potest v.8. *Oculi mei ad fideles terræ ut sedeant mecum; ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* Quibus sollicitam curam ostendit in adsciscendis fidelibus probatisque non commensalibus, qui regis secum mensæ accumberent, ut quidam illud *sedeant* ad superiora restringunt; quid enim fines omnes regni sui perlustrare pro hac re opus? sed de Præfectis, Magistratibus, Judicibus, Consiliariis, cæterisque ministris partim constituendis, partim remunerandis, ex *Justitia distributiva* juxta merita; non ex privato affectu, & respectu; qui ad clavum gubernandi regni quasi eodem in solio sedentes & in partem regiarum curarum admissi, imperium secum administrarent, aut partem reipub. tangerent. Ut Agellius in hæc explicat: Fideles terræ undique conquirebam, ut mecum essent, ac mecum habitarent, probos viros, & quibus tutò me meaue committere possem, assumebam; non ut reges ac principes solent, admittere, bam adulescentes ac parasitos, & perfidos, atque improbos homines, ut ad judicandum & cōsultandum de gravissimis rebus mecum sederent. In quibus principibus idea & regula non simplex proponitur distribuendi munera, & officia reipub. conferendique ea idoneis, & bene meritis, non gratiæ, non favori, non nobilitati, non opibus, non alteri privato respectui. Primo enim scalos adhibebat David, non corporeos, qui de externis rebus tantum, & corruptum sæpe ferunt judicium, nec affectus, meræque gratiæ, ut Haymo exponit *affectiones meæ erant ad fideles*, sed judicii incorrupti, & ex justitiæ norma, quæ cæca quidem quoad privatos affectus & respectus est, quoad commune bonum autem est oculatissima; è contra affectus privatus cæcus est, excæcatque ita ut in aulis nunc ferè gratiæ tantum, non meritorum ratio habeatur.

Secundo. Hos igitur incorrupti & justii judicii oculos non continebat intra præsentis aulae suæ, domesticosque quasi parietes, vel in eos tantum defigebat, qui sibi astabant, coramque versabantur, sed la-

tissimè emittebat etiam in illos, qui procul diffiti in ultimis quasi finibus degebant, seu ut Haymo, non in unius loci, sed in universæ terræ incolas, ut ex spatiosiori, latissimoque virtutis campo quasi flores legerem.

Tertio eos scil. qui fidelitatis, justitiæ, veritatis allarumque virtutum commendatione ad præfecturas & officia aptissimi forent, vel egregiis factis suis & obsequiis in rempub. collatis ea promeruissent. Et vide mihi quam regulam hanc Davidicam tergemina regio simul ore, & exemplo præclarè expresserit Athalaricus Rex apud Cassiodor. lib. 9. c. 22. *ubi electio, inquit, nostra de meritis venit* (juxta justitiam distributivam) *& tanto quis regali animo proximatur, quanto bonis studiis societate conjungitur* (quantumvis corporis absentia remotus sit) subjicit: *non vereamini absentes, nec sitis de principis ignoratione solliciti: latere potest forsitan vulgare hominum genus, nesciri non potest, prodesse natus, quando bene noti sunt, qui meritis asseruntur, & abunde cognoscitur, quisquis famâ teste laudatur.* Quapropter te longè constitutum mentis nostræ oculus serenus inspexit, & vidit meritum, quod non habebatur occultum. Et quid hoc aliud est dicere, quam quod dixit David: *Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum?* Ita boni Principes alii. „ Ita Tiberius quamdiu bonus fuit, res suas spectatissimo cuique, & quibusdam ignotis, (ex facie licet) ex fama tamen notis mandabat, Tacito teste. Ita Valerianus Princeps, quoscunque Duces fecit, postea militum testimonio ad Imperium pervenerunt, velut refert de eo Trebellius cap. 9. vitæ Tyrannor. Ita Theodoricus Rex apud Cassiodorum. „ Speculator, inquit, virtutum sensus noster est, & quanquam potestati nostræ, Deo favente, subjaceat, omne quod volumus, voluntatem tamen nostram ratione metimur, ut illud magis æstimemus eligisse, quod „ cunctos dignum est approbare.

Quare Olcafter ad illa verba Jethro ad Moysen, Exod. 18. v. 21. *Provide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt avaritiam: sapienter commentatur. Præcipuum munus Principum est examen hominum ad judicandum oculos super omnem populum habere, ut ex eo rectores deligant.*

Quod non minus in Magistratibus politicis, quam Ecclesiasticis verum est, ut Alexander Severus licet gentilis agnovit, laudans
Chrl.

Christianorum morem, quoad hunc in ordinandis sacerdotibus; nec minus necessarium esse asserens in provinciarum rectoribus idem observare, utpote quibus & fortunæ hominum committuntur, & capita.

Verum quid per *fideles terra* quos secum sedere faciat David proprie intelligat, video ab interpretibus in quæstionem vocari. Quamquam enim fideles illos Assessores in genere acceperimus in supra dictis, pro iis, qui dotibus instructi sunt, idoneique, vel bene qualificati, ut vocant, vel bene meriti: In quantum scilicet ad propositum nostrum faciebat, quod erat ex sincero justitiæ distributiæ dictamine, vel ex meritis, & non secundum affectum, aut favorem particularem Principem in officiis distribuendis, constituendisque Prælatiis procedere debere, tales eligendo, qui sibi & reipub. fideles sint in administrando munere, sive quibus fidi possit.

In specie tamen, seu in particulari nondum explicatum, quinam tales sint, qui per nomen illud designentur. Theodoret. ad homines Divinâ, veraque fide eximie præditos, id nomen retulit, in hæc inducens loquentem David: *Eos verò qui fide præditi sunt, magnique res divinas ducebant, meorum collegiorum, atque Consiliorum participes efficiebant.* Quasi suo exemplo regulam hanc principibus statuens: Non infideles, vel Atheos, non à vera fide orthodoxa devios, & errabundos; non externos tantum simulatores fidei Machiavellistas, non Politicos parùm pensi habentes, vel in se, vel in aliis incrementum veræ religionis cultusque divini, salutisque animarum procurandæ, ac promovendæ, sed zelotas Dei gloriæ, & vitæ orthodoxæ fidei, eique in moribus, in pietate, in operibus laudatis, in virtutum exercitio conformes, ad munia publica, ad consilia, ad commercium cōmorationemque secum adhibendos retinendosque esse. Cui accedit confirmatio ex consilio Moyfi dato à Jethro Exod. 18. v. 21. *Provide viros timentes Deum.*

Non contemnenda, fateor, expositio. Qui enim Deo fidem non servant, vel fideles sunt, quomodo illis confidet Princeps, ut eam servant sibi, reique publicæ sint fideles?

Alii per *fideles* intelligunt *veraces*, qui veritati scilicet studeant, eamque ore & factis profiteantur, illo sensu, quo per hypocrisin Phariseorum discipuli cum Herodianis Christo dicebant. Matth. 22. *Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personas.* Huic assentitur expositioni Chal-

dæus paraphrastes, & Agellius cum Davide sic loquens. *Quin etiam ad-*
ministratos, qui mihi adessent, non alios mihi adsciscebam, quam eos qui à
dolis, ac fraudibus longè essent. Firmat iterum hanc explicationem da-
 tum Moyfi à socero consilium Exod. 18. *Pro vide viros timentes Deum,*
in quibus sit veritas. Hebr. *Veraces.* Oleaster. *Viros veritatis,* illius, in-
 quam, quasi sponfos, eam unicè amantes, nec ullâ re ab illa adulterantes:
 vel veritatis servos eidem ita mancipatos, ut omnem illi libertatem,
 suam subjecerint, nec sui amplius contra eam juris sint cum Apostolo 2.
 Cor. 13. v. 8. *profitentes. Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed*
pro veritate. Qui cum Ægyptiis Judicibus, quos omnium hominum
 sincerissimos, & justissimos Ælianus scribit collo imaginem ex sapphi-
 ro gestasse, quæ vocabatur Veritas, non tam in collo ex lapide imaginem
 veritatis insculptam, quam in animo menteque, imo dictis, factisque
 suis omnibus insitam, & infixam profunde veritatem ipsam circumfe-
 rant. Verum verè, & simpliciter suggerant, meliora suadeant, & quæ
 ad illum falsò perveniunt ab aliis, recti studio corrigant illius moniti a-
 pud Ecclel. 4. Semper memores, & parati ad illud: *pro justitia* (græcè
pro veritate) agonizare pro anima sua, & certare pro justitia (veritate.)
 Res in aula omnino difficilis, & *cujus inopia laborant principes, quaque*
possidentibus cetera, una deest. Ut Seneca ait: Scilicet ille qui verum di-
 cat, dum nemo ex animi sententia suadet dissuadetque, *sed adulandi*
certamen est, & amicorum omnium unum officium, una contentio, quis blan-
dissimè fallat. ita Seneca. Quare paternum monitum hoc reliquit filio
 suo Leoni bonus Imperator Basilius: *Maximè pendito veracem te esse in*
sermone, & veraces homines in familiaritatem (vel consilia tua) admit-
tere. Et Augustus apud Dionem l. 33. *Consiliarios administratosque suos*
serio omnes cohortabatur, ut suum sibi consilium aperirent annuens eis om-
nem libertatem.

Quocirca quemadmodum Administris & Consiliariis Principum
 hanc legem David hoc exemplo sancit, ne Assentatorum, & adulatorum
 more blanditiis, & servilibus submissionibus, fumisque ejusmodi
 politico-aulicis Principes suos deliniant magis, dissimulatis iis, quibus ti-
 mere aliquid offensæ possint, quam solidâ veritate & sinceritate infor-
 ment. Nam sæpe sæpius quidam veluti triveneficæ Circes philtro de-
 mentati, alioqui fortes & strenui viri, iidemque veraces, ut primum in
 aulam

aulam sunt excepti, alii à se facti veritati nuncium remissere, quasi ipsam nec de facie norint amplius. Ita principibus documento est, ut non solum tales adlegant, sed libenter quoque audiant, ne aut similes sint Pilato, qui cum ex Christo interrogasset quid est *veritas*? non expectatâ responsione, mox iterum *exiit ad Iudeos*, Joan. 18. v. 38. Quasi veritatem audire, aut cognoscere illius naturam timiret: aut Herodi qui Joannem audiebat quidem, & multa faciebat, sed illud: *non licet tibi habere uxorem fratris tui*, sanguine & morte persecutus est. Marc. 6. v. 18. Aut Holofernibus principibus, Judith. 5. v. 26. Quibus cordatè sinceraque ex veritate cum mentem suam aperuisset *Achior cessassetque loqui, irati sunt omnes magistratus*. Aut Achaz regi Israel, qui auditis quadringentis Prophetis aulicis, id est, adulatoribus omnia prospera in bellum contra Syriæ Regem prophetantibus, cum à Josaphat rege Juda ad consulendum verum prophetam rogaretur. *Non est hic Propheta Domini quispiam, ut interrogamus per eum*, respondit Rex Israel: *Remansit vir unus, sed ego odi illum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum*, Micheas, 3. Reg. 22. v. 8. Aut certè ne Senecæ illud, quod de suo tempore scribit: *Regalis ingenii mos est, iis virtutem dare vera dicendi, à quibus jam audiendi periculum non est*. Nostri quoque temporibus accommodetur. Sed de his plura Velasq. l. 4. adnot. 13. & lib. 5. adnot. 3.

Taceo expositionem illam, quâ per fideles intelliguntur viri integri, & incorrupti à largitionibus, qui venalem justitiam, sinceritatemque suam muneribus non exponunt, nec divitiarum cupiditati justitiam postponunt, tales enim nec principis sui, nec reipubl. bonum commune, sed privatum propriumque quærunt, unde nec fidelis, nec justus nomen merentur, de quibus supra in verba hæc: *Insatiabili corde, quales & Jethro Moyfi fuasit, viros, qui oderunt avaritiam*.

Nec illam etiam prosequar, quæ fideles vocat eos quorum aliis in officiis minoribus explorata comprobataque fidelitas est experimento non simplici, juxta Christi regulam. Luc. 16. v. 10. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est*: Unde & ejusdem servi fidelis encomium & præmium. Matth. 25. v. 21. *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam*. Ejusmodi experienciâ jam probatos jussit Deus Moysen eligere. Num. 11. v. 16. *Congrega mihi septuaginta viros, quos tu nosti, quod senes populi sint & Magistri*. Documento
itidem

itidem principibus, ut Judices, Magistratus ab usu & experientia opportunos, ad munera & præfecturas promoveant præ junioribus in expertis, & nondum cognitis. Aptè enim Theodoricus apud Cassiod. l. i. c. 13. „ait: Dignitas dum ad incognitum venit, donum est, cum ad expertum, „compensatio est meritorum, quorum alter debitor judicii, alter obnoxius est favori. Nec candidato adsequentes honores nihil magis prodest, quam ante peracti optime magistratus, nimirum magistratus magistratu, honor honore petitur. Plinio teste.

His expositionibus sua in autoritate relictis, subscribo illi potissimum, per quam se ipsum explicat David immediate sequentibus verbis his: *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabit.* Ut illi fidelis sit dignusque, qui adlegatur in Administrum Principis, *quia ambulat in via immaculata:* seu vitam ducit inculpata, quæ supra dicta includit. Hunc sensum „præclare expressit Card. Bellarm. his verbis in hunc versiculum: David „adjungit eligere se solitum fuisse ministros fideles & probos, hæc enim „duo præcipue requiruntur in bonis ministris ut fideles sint Domino „suo, & probi ad propriam & aliorum salutem. Sæpe à Principibus ministri „retinentur, & chari habentur, & qui fideles sunt, quamvis alioqui scelerati, & se ipsi perdant propriam culpam, & alios malo exemplo. Sed S. David non solum fideles quærebat sibi ministros, sed etiam omni ex parte „innocentes, & sibi per omnia similes. *Ambulans in via immaculata, hic „mihi ministrabat,* id est, si quis erat in civitate, vel regno meo non solum fidelis, sed etiam perfecte conversans, innocenter vivens, immaculatis moribus vitam ducens, is mihi præcipuus minister erat. Sic Bellarm. Ministri enim nomen etsi forte communius in scriptura sumatur, pro eo, qui à domesticis servitiis est. Hic tamen pro eo capitur, qui cum principe regni administrationi operam navat, & cum principe ad gubernacula sedet, prout ex priori versiculi hujus parte videre est.

Cur autem S. David tantæ curæ fuerit, & exemplo illius Principibus omnibus esse debeat immaculatae vitæ, & conversationis Ministros, seu Præfectos, Consiliarios, Aulicos, gubernationis, regiminis, Consiliorum, & aulae suæ assecclas comparare; etsi causæ plures à diversis afferantur, hæc unica in præsentiarum instar omnium sit: quod nimirum cum illis omnis à Deo coelestis benedictio in Regnum & Provinciam illam deri-

derivetur copiosius, ubi tales amici Dei, & in gratia, familiaritateque illius profundè radicati reperiuntur, quorum conatibus & desideriis aspirat Deus felicius divinis suis favoribus, & cœlesti auxilio eorum cœpta secundat, malorumque incurfus ab illis, illorumque adhærentibus clementer avertit. Agnovit hoc Ethnicus etiam Plato apud Velasquez, dum opportunissimè ad propositum nostrum sic ait: *Cum Deus civitati beneficium præstare vult, bonos viros ei producit; cum verò civitati calamitatem immissurus est, aufert ab ea viros bonos.* Rationem metaphoricam mox subjiciens: *Qui domum parat evertere, prius omnia sustentacula evertit.* Unde viri, & Ministri hujusmodi firmamenta regnorum, vel columnæ provinciarum urbiumque nuncupantur, mirum autem quid est, si subductis tectis columnis concidant? Atque ex his decîdi controversia potest, quæ inter Lorinum & Velasq. agitur: præferendi ne semper ministri sint integritatis laude præstantes illis, qui peritiâ & experienciâ in ministeriis præcellunt? Et Lorinus tametsi in deligendis Ecclesiæ Episcopis, religionumque Prælatis id observari debere fateatur; in profanis tamen officiis universim negat. Nam belli curam fortibus potius, quàm integris; Oeconomix peritis & industriis, cæterorum minorum fisci & quæsturæ munerum administrationem committendam potius existimat. Nam & in cæteris artibus, inquit, non tam viros fortes quærimus, quàm peritos artifices. At enim aliud est vestem, arcam, domumve faciendam committere, aliud exercitus ducendos, aut regni administrationem, ejusque salutem & gloriâ improbi tradere: hoc enim peculiarem divinæ providentiæ influxum exigit, quem amicis suis præstat Deus præ aliis, ut contra ab eo, cui Deus offensus est, prosperæ fortunæ quoque successus non possit sperari. Nam odio sunt Deo impius & impietas ejus. Unde documentum illud Isocratis: *Imperium gerens, nullius mali operâ utatur*, illius enim peccatorum causæ in te referentur, & Deum illi adiutorem non fore timere semper princeps potest. Hinc qui sibi nequam, cui bonus? etiam hoc in casu verum est.

A Justitia Distributiva ad Vindicativam, quæ peculiaris & propria etiam principum est, progreditur Rex sanctus verû 9. *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam, qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.* Et istâ vindicativâ exercere incipit à domo suâ regiâ, quâ perpurgatâ reddere desiderat ab omni sorde sceleris, præ-

fertim verò superborum, seu potentium violentia, quâ allos opprimunt, & injustitiis aliorum Ministrorum, quibus per iniquitatem, & dolos fraudulentè subditos subvertunt, ne exprobrari sibi possit illud ab Ose. c. 3. v. 1. postea in successore exprobratum domui regis Israel: *Domus regia auscultate, quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & sicut rete expansum super Thabor.*

Quibus increpatur aulicorum licentia, & audacia, vel quod regiâ auctoritate ficti, oppressionum, injuriarumque ministri sint. Vel etiam ut Cyrill. Alexand. explicat, his rebus speculationi aliorum expositi in exemplum trahantur ab aliis ad similia exercenda. *Itaque non habitabit mecum in aula mea, multò minus in medio domus meae, id est, præcipuo loco domus, qui reputabatur is, qui circa medium, vel in medio domus erat, ut explicat Cassiod. q. d. Si quis vel in medio domus meæ, vel etiam inter præcipuos meos Ministros potentissimosque his vitiis irretitus sit, incipiam exercere iudicium à domo mea, reumq; deprehensum inde ejiciam & exterminabo. Non habitabit vel in medio domus meae, etiam si ex intimis meis sit: statuam exemplum in eum ad terrorem aliorum, eo argumento quo 1. Petr. 4. v. 27. dicitur: Tempus est, ut incipiat iudicium à domo Dei, si autem primum à nobis, quis finis eorum qui (foris sunt &) non credunt Dei Evangelio. Et si justus (seu regis domesticus intimus, & inter præcipuos aulae regiae,) vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt? Christi etiam servatoris exemplo licet Domini mansuetissimi, qui cum nec salammum quassatum confringeret, nec linum fumigans extingueret, Isa. 42. Motus tamen zelo domus, & honoris patris sui, ab ea reformationem cepit, & facto flagello de funiculis eos, qui pro dignitate eam non colerent, inde eiecit, eligens furorem Sacerdotum potius in necem suam provocare, quam templi profanationem dissimulare, ut Wericus serm. 3. in Ps. Juxta quod alii factitârunt quoque Principes sive Christiani, sive gentiles, eosque inter Theodahadus de quo Cassiod. lib. 10. Ep. 5. *Præsenti in-* „ *quit visione præcipimus.* Ut quicumque ad domum nostram noscitur „ pertinere, nullis præsumptionibus insolescat, quia solus dicendus est „ ille meus, qui legibus potuerit esse tranquillus. Et mox. A domesticis „ inchoare volumus disciplinam, ut reliquos pudeat errare, quando no- „ stris cognoscimur excedendi licentiam non præbere. Itemq; Athalaricus Rex, non aliter suos sibi aulicos examinatos & probatos esse volebat,*

ac aquillæ pulli de pupillarum ad solem acie, & innocentiam examinantur, ut aut nido retineantur, aut inde deturbentur. Et Alexand. Severus, *sanctos, venerabiles, continentes, religiosos, qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent suos domesticos aulicosq; esse, summa cura habuit, teste Lampridio.* Tamen si porrò à sua domo iudicium, & iustitiam exercendam in omnes statueret S. Princeps, eos etiam, qui in medio domus loco, officioq; præcipuo ac honestissimo constituti essent respectu omni seposito. Duplex tamen præcipuè improborum hominum genus eliminandum hic memorat. Alterum eorum, qui potentiâ suâ, & gratia principis sui elati ac elevati, alios opprimât. Hoc enim significat id, *qui facit superbiam.* Nam supra quidem detestatus fuit, & à convictu, mensaque reiecit eum, *qui superbo oculo est,* seu qui arrogantiam & fastum animi ostendat, sine noxa & detrimento alterius, hic vero execratur, & domo sua planè exterminat, qui manibus superbus est, seu *qui facit superbiam,* sine opera arrogantiae cum injuria exercet, vel insultando aliis cum contemptu, & contumeliis; vel opprimendo alios se minores injustè suâ potentiâ, quam explicationem firmat Hebræus, & ex eo S. Hier. qui legit: *non habitabit in medio domus mea faciens dolum,* sed de dolo postea.

Facientem superbiam Amanum aliquem rectè signari dixeris, quo Mardocheum in fontem, & humilem in malam crucem agere machinetur, regiâ gratiâ confusus, & suâ superbiâ, ambitione & potentia elatus. Quem in edicto suo regio Asuerus rectè notat, Esther 16. *Multi, scribens, bonitate principum, & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam.* Et non solum subjectos regibus nituntur opprimere, *sed etiam datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederunt, moliuntur insidias.* Eò enim superbia eorum ascendit, ut à subditis quos oppresserant, ad ipsos quoque dominos progrediatur, nisi tempestive comprimatur. Est enim ingens pondus onusque gratia, & favor principum, cui ferendo paucorum humeri sunt pares, unde excutere illud oppressiones in alios tentant.

Quocirca Pelusiola Isidorus aulae Pharaonis præcipuum Administrum Josephum meritis laudibus effert, & regis Pharaonis familiaritatis capacem, imperioque habilem satis denotat, *quod sicut in humilibus sublimis, ita in sublimibus humilis inventus fuerit.*

Sunt qui facientium superbiam summum gradum à psalte regio hic

velint connotari, qui est, in oppressione aliorum adhuc superbire, gloriari, & exultare in rebus his pessimis, atque per eum, qui facit superbiam, Joab militiæ supremum Præfectum à Davide indicari; suamque ob ejusdem superbiam aversionem testatam reddi: quam idcirco jam moriturus ulciscendam filio Salomoni commisit, Reg. 22. propter injustè interfectos principes duos Exercitus Abner, & Amasam, quos, ut ait, ibidem: *Occidit innocentes, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem belli in balteo suo, qui erat circa lumbos ejus. & in calceamento, quod erat in pedibus ejus.* Quod signatè de sanguine innoxio in balteo & calceamentis à Joab circumlato explicat sanctius, quasi de hoc velut egregio militaris virtutis argumento gloriaretur, ut neq; calceamenta sanguine innocenti maculata eum retardarent, neq; balteus fœdatus à congressu militari revocaret, sed gloriosum sibi duceret, eoq; se nomine ambitiosè jaçtaret, quod ignominia & pudori ducere debuisset. Usque adeo ambitio, ut ait Seneca, jam se suis non continet terminis, ut per turpitudinem splendeat etiam, estque illa consummata felicitas, cum turpia non solum delectant, sed etiam placent, & gloriationis materiam præbent. Merito ergo intolerandam illam tam exaggeratæ superbiæ insolentiam odio habuit, & è suâ aulâ proscribendâ, mulctandamq; etiam morte post mortem suâ putavit David, vel in præcipuo Ministro suo deprehensam ad exemplum Regum & Principum timidorum, qui ob potentiam & gratiam primatum suorum Ministrorum enormes eorum insolentias dissimulant.

Alterum genus à quo perpurgatam domum suam reddebat, est eorum, qui mendaciis, dolis, & fraudulentis machinationibus alios everrunt, faciuntq; clam per dolosas circumventiones, quod priores palàm per superbiam, & impotentem potentiam audent; de his ait: *Qui loquitur iniqua, non direxit* (supple viam, vel fortunâ, vel cursum desiderii sui) *in conspectu oculorum meorum, seu ut Hebræa loquuntur non stabilitus, vel prosperatus est talis coram oculis meis, id est, nullam invenit in cōspectu meo gratiam, ut oculo eum benigniore aspicerem, quibus Chaldæus consonat: Qui loquitur mendacia, non erit ei facultas comparendi coram oculis meis.* Digna sanè Principe mens, inquit Velasq. ut aulam optimè institutam & ornatam habeat. Nam ut Salomon monet: *Princeps qui libenter audit verba mendacii* LXX. legunt *verbum injustum*) omnes ministros habet impios Prov. 29. v. 12. & rectè LXX. pro eo, qd alii *verbū mendacii* legunt, ipsi

Ipsi reddiderunt, *Verbum injustum*, & hoc versu, *qui loquitur iniqua*, pro *qui loquitur mendacia*. Injustissimus enim revera est, qui falsis relationibus, vel delationibus apud Principem alios sive fortunis, sive honore aut dignitate suâ evertit. Et quia hæc aulae ut plurimum natura est, ad principis gratiam & honores adipiscendos hiantis, inquit Velasquez, ut sibi locum faciant, alios denigrare, & invicem mordere calumniis & delationibus falsis; Basilius Imperator filium Leonem contra has aulae pestes sic communiit: *Calumniatores in sinu tuo ne fove, & improbis ne temerè crede: isti enim sæpius viros bonos affligere solent, & propria improbitatis iras evomentes, innocentis sanguinis te reum constituent.*

Hos ergo Graculos, vel potius corvos aulicos, seu delatores iniquos assentatores, & calumniatores, non dignabatur oculo bono David; *Non direxit in conspectu oculorum meorum*, seu non solum, ut hebræa sonant: *Non placuit in conspectu oculorum meorum*, ut vel risu, vel alio signo humaniore ostenderem ejus mihi delationes non ingratas esse, sed etiam ut Chaldæa exprimit: *Non erit ei facultas comparendi coram oculis meis.* Quin etiam ut Agellius exponit illud supra ex Hebræo translatus *non stabilitus est, non sibi constitit, non recto itineris & sermonis cursu constanter ambulavit*, sed titubavit, & conspectum oculorum meorum tanquam lucem occulta detegentem veritus vacillavit, & fluctuavit, & sibi contraria locutus est, adeò illud Salomonis filii, Prov. 16. vers. 10. expressit, *Divinatio in labiis Regis, in judicio non errabit os ejus.*

Dolosas ejusmodi linguas fumos vendentes principibus, arcus fallacis similes faciunt Interpretes, ut qui aliò sagittam jaculentur, aliò eam dirigere videantur. Sic illæ vel sub prætextu boni communis, vel sub specie commodi principis fumos vendunt, alio collimantes, in privata nempe commoda propria scil. ad honores & officia aliorum, quibus dolosè insidiantur isti fumivenduli. Quorum è numero fuit Alexandri Severi familiaris Turinus ab eo fumo necari iussus ex stipulis & humidis lignis factò, clamante præcone: *Fumo punitur, qui fumum vendidit.*

Ab aula, domoque propria sic perpurgata & reformata per Justitiam vindicativam, securiùs nunc progreditur ad punienda justè delicta aliorum, v. 10. *In matutino interficiebam omnes peccatores terra,*

ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem. Quibus tum eximium zelum suum erga justitiam, tum perfectum vindicandi, puniendique flagitia modum S. Rex tradit, quæ his tribus potissimum complectitur.

Primo. Quod eam vindictam exerceret *in matutino*, quod tamen si referri possit ad morem Judaicum causas cognoscendi; quo capitales causæ manè dijudicabantur, significat tamen etiam phrasi Scripturæ celebritatem & diligentiam. q. d. In matutino, seu tempestivè, nullâ interpositâ morâ, festinanter, & maturè antequam malum invalesceret, item summa cum diligentia, vigilantia, studio. Quo etiam Agellii expositio addi potest, qui matutinum hebraicum ab exquirendo deducit, ac si indicare vellet, se bene ante exquisitâ & discussâ causâ, nullum inauditum fontem damnasse, aut supplicio affecisse.

Ex quibus totidem documenta & regulæ pro administranda à principe ritè justitia deducuntur, quot sensus & expositiones afferuntur. Sive enim matutinum tempus plectendis fontibus nocti prætulit, ut publica delicta in luce, non in occulto, & noctis tenebris punirentur ad salubre aliorum exemplum, dissimulandique perniciosum morem evitandum, in parum cordatis, fortibus, & constantibus iudicibus vituperatum.

Sive prius ante bene excutere præviâ inquisitione legitimâ delictum & delinquentem voluerit, quod matutinum tempus, ut ex Agellio dixi, indicat; Utpote huic rei magis idoneum, ne inauditus, vel indictâ & bene excussâ causâ damnaretur reus, quod in Galba Principe Tacitus merito reprehendit. Nam ut apud Cassiodor. lib. 9. in formula Comitivæ „ rectè dicitur: Quamvis nomen odiosissimum furum generalis perse- „ quatur assensus, tamen quia de effusione humani sanguinis agitur, nihil „ subitum, aut indeliberatum jubemus assumi. Quoniam quidquid non „ discutitur, justitia non putatur.

Sive negotium illud tam grave peragere ex mere voluerit opportunissimo tempore, quo animus hominis optimè constitutus, ab omni vel passionum, affectuumque inordinatione liberior est, vel temeritatis periculo minus obnoxius, quem sensum Isidorus appositè his exprimit „ epist. 321. Justitiæ sinceritatem, & integritatem ac prudentiam decla- „ rat, nempe, quod nec iracundia, nec temulentia eum ad eadem impel-
lebat;

lebat; nam illa etsi extremo die ipsius animum concitabat, at per noctis longitudinem mitigabatur; hæc rursus etsi vespere ingens accesserat, per somnum tamen minuebatur, ac discutiebatur. Purâ itaque mente, inquit, atque integra tum manu, tum mente adversus eos, qui Deum sceleribus laceſſebant, arma induebam. Hæc ille, ſedatiſſimum animum Davidis in ſumendis pœnis deſcribens, in matutino id egiſſe idcirco aſſerit. Contra ac Herodes egit, quem, quod in convivio temulentus S. Præcurſorem Chriſti morti deſtinaverit, acriter caſtigat. S. Ambr. lib. 3. de Virgin.

Sive etiam illud *in matutino* explicetur pro ſummâ vigilantia, diligentia, curâ, quâ zelofus Dei honoris & juſtitia princeps in illud incumberebat unicè, ut ne tum Dei ſanctiſſimus honor, tum reipub. bonum, & rectiſſimus ſtatus, tum privatorum ſalus, incolumitas, quies per improborum quorundam insolentiam, flagitia, & ſcandalum violaretur, turbaretur.

Sive denique juxta communioſiorem SS. PP. & interpretum expoſitionem illud in *matutino* accipiat pro tempeſtivè, ac maturè, antequam mala radicarentur, ſerperentque luis inſtar contagioſæ latius cum periculo aliorum innocentium; vel etiam priusquam reus elaberetur, aut invidia criminis interceſſionibus, & gratia aliorum imminueretur; vel favore, reſpectu, muneribusve Judicum ſententia, aut iniquis exceptionibus eluderetur. Præclaram methodum Judicibus principibusque exercendi juſtitiam tradidit, cum in vindicando juſtè flagitia docuit *Miſericordiam, & Judicium cantare Domino*: Miſericordiam erga bonos, quos liberabat ab oppreſſionibus, & ſcandalis iniquorum Judicum: Erga malos, quos meritis pœnis afficiebat, erga quos ipſos etiam miſericordiam oſtendebat, ut quos non niſi auditos, examinatos, cauſaque omni bene ventilata, opportuniſſimo tempore, animoque ab omni paſſione, & inordinatione libero, ſedatoque puniebat; *Judicium* verò, quia puniebat pro qualitate delictorum, ita ut nec vindictam ſineret ſuperare peccata, nec culpam inſultare pateretur legibus impunitam, gladiumque in eos acueret non iræ, & furoris; ſed juſtæ correptionis, quâ non tanquam armis bellicis, ſed juſtitia, & juris, è medio tolleret non tam peccati autorem, quam peccatum ipſum exſcinderet.

Hoc enim eſt alterum juſtitia Davidicæ documentum. Dum *in-*
terſi-

interficiebam omnes peccatores terræ: quo post vindicandi modum declaratum ipsam poenam, seu vindictam nunc exponit, talem scilicet, quâ interficeretur peccator, & ex hominum consortio, sive è terra tolleretur quicumque, in quantum scilicet peccator, seu ut dixi, peccatum potius è terra, vel hominum congregatione, civitatibus, provinciis, regno, è medio tolleretur, in quo iterum *Misericordiam & iudicium cantare Domino docet.*

Interficiebam enim, inquit, Hebr. exscindebam, vel ut v. 7. purgabam terram ab improbis & sceleribus, ut iis velut infelici lolio eradicatoris stirpitis, effloresceret pietas & iustitia tanto magis. Non parcebat ergo nonnullis Magnatibus, ex respectu potentiae, aut privati favoris, uti Saul antecessor ejus impiâ in Deum misericordiâ cum Rege Agag, 1. Reg. 15. v. 18. fecerat, regno eam ob inobedientiam à Deo indignus iudicatus. Sed *interficiebam*, inquit, omnes sine respectu, *peccatores terræ*. Nam princeps innocentes tradit exitio, qui liberat alterum exitio molientem. (Ambrosio assertore in Psal. 118. ser. 8.) cum uni
 „ indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium
 „ provocati, facilitas enim veniæ incentivum tribuit delin-
 „ quendi.

Cantabat ergo non misericordiam tantum Domino, sicut de Marco Antonio Imperatore cognomento Philosopho querebantur, quod de honesto & iusto philosopharetur plus iusto, & in rempub. minus iustus esset, nefariorum hominum scelera non vindicando. Marcus Antonius, scribit Cassius, homo sanè optimus, philosophatur, & querit de
 „ clementia, & de iusto, & non sentit pro republ. dum eos patitur vivere,
 „ quorum ipse non probat vitam. Sed cantabat Iudicium etiam, *interficiendo omnes peccatores terræ*. Nam (ut autor op. imperf. in Matth. hom. 40.) Misericordia tunc verè est misericordia, si sic facta fuerit, ut iustitia per eam non contemnatur; alioqui misericordia non est misericordia, sed fatuitas. Nam ut iustitia non est vera iustitia, nisi habuerit in se
 „ & misericordiam; sic misericordia non est vera misericordia, nisi habuerit in se & iustitiam. Unde quidem & iustitiam misericordem, & misericordiam severam, rigidam, crudelemque prope esse quandoque debere, non est qui nesciat.

Interficiebat ergo omnes peccatores terræ, vel ut Hebræa habent, *ex-*
scin-

scindebat, non quali quali pœnâ plectendo, ut ne culpari posset, seu pro forma tantum, ne non justus videretur: vel quâ deliniri magis, quam curari vitia possent. Quemadmodum imperiti Chirurghi vulnera unguentis emplastrisque lenitivis oblinere contenti, nequaquam ex fundamento conſanant, eruptura mox in ſaniem iterum, ſed interficiendo, exſcindendoque radicitus ne repullulare poſſent. „ Principis quippe eſt & benigni, & juſti (ut Theodoricus Rex „ apud Caſſiodor. lib. 1. Epist. 30.) non tam delicta velle punire, quam „ tollere, ne aut acriter vindicando æſtimetur nimius, aut leviter „ agendo putetur improvidus.

Debet enim Princeps vereri illud Gregorii Magni ad Reginam Fran- „ ciæ monitum: Si quos ergo violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, vel „ aliis pravis actibus ſtudere cognoſcitis, Deum de eorum correptione „ (vel per correptionem potius) placare feſtinate, (in matutino inter- „ ficiendo peccatores terræ) ut ſuper vos flagellum perfidarum gen- „ tium, quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam, „ excitatum eſt, non inducat, ne ſi, quod credimus, divinæ ultionis „ iracundia ſcleratorum fuerit actione commota, belli, peſtis, „ (vel bellum ac peſtis) interimat, quos delinquentes ad rectitudinis „ viam Dei præcepta (& principis vindicta) non revocant. Ita S. Gre- „ gorius.

Tandem, quæ eſt tertia Davidicæ Juſtitiae vindicativæ circum- ſtantia, & perfectio; coronat eandem triplici fine (nam juxta vulga- tum finis coronat opus) vel zelo tergemino; honoris nempe divini, ſubditorum incolumitatis ſalutisque; & publicæ tranquillitatis, ac pa- cis. *Vt diſperderem*, inquit, *de civitate Domini omnes operantes iniqui- tatem*, eod. v. 10. Nobiliſſimum omnino motivum, vereque principale ac regium.

Ad diſperdendos ergo exſcindendosque operantes iniquitatem non induceba ut David, quod vel per mulctam pecuniariam, vel per cō- fiſcationem bonorum, ærarium & fiſcus regius locupletaretur & auge- ſceret. Vel quod ſuus ſibi tum honor, tum autoritas, tum æſtimatio re- gia reſtauraretur, quæ prævaricatione legum à ſe latarum violata e- rant. Vel quod diſperdendis improbis de læſæ Majeſtatis ſuæ reis ac perduellibus vindicare ſe ita poſſet, ad terrorem aliorum. Sed ut de

civitate Domini, sancta inquam, & Deo, divinoque cultui consecrata Hierusalem immundos, & contaminatos sceleribus exterminaret.

Etsi enim nondum templo Salomonico, postmodum divino cultui extructo, nobilitata esset Hierosolyma, à quo diceretur civitas Domini; quæ ratio nonnullos interpretes permovit, ut hæc de Josia ejusque tempore à Davide prophetice prædicta putarint, sed absque sufficienti fundamento. Erat tamen in illa arca fœderis & sanctuarium, de quo Levit. 26. vers. 11. promisit Deus: *Ponam tabernaculum meum in medio vestri. Ambulabo inter vos, & ero Deus vester; Vosque eritis populus meus.* Et quod caput est, sanctus David per sinceram religionem, cultumque divinum, quibus tum egregiâ pietate cordis, tum externis sacrificiis & operibus Deum venerabatur tam ipsemet Rex, quàm regis sui ad exemplum, mandatumque populus universus. Hierosolymam suam ita Deo consecraverat, ut civitas Domini rectè diceretur: præterquam quod in templo jam jam construendo peculiariter inhabitare Deus decreverat.

Hujus ergo sanctuarii, hujus civitatis & domus quasi Deo sanctificatæ zelo in puritate sanctitateque conservandæ, omne immundum ab ea proscriptum volebat, dicens secum illud Psal. 68. vers. 10. in figura Christi: *Zelus domus tuæ comedit me, & illud Psal. 5. v. 5. Manè adstabo tibi, & videbò, quoniam non Deus volens iniquitatem tuas.* Hinc in matutino interficiam, & disperdam à sanctuario tuo operantes iniquitatem. Neque habitabit juxta te malignus, neque permanebunt injusti ante oculos tuos. Ut quod de cœlesti Jerusalem post S. Joannes edixit Apoc. 21. in figura prædixisse videatur de terrestri sua David, *non intrabit in eam, aut commorabitur in illa aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens aut mendacium &c.* Quare foci canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium, seu operatur iniquitatem, nec in civitate Domini, vel Deo consecrata, in quâ non solum ego cum subditis Deum ritè colentibus habito, sed Deus ipse habitare & suum quasi municipium habere, civisque ac contubernalis Hierosolymitanorum esse decrevit, aliquis contaminatus & immundus flagitiis cohabitare præsumat? Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras, aut quæ conventio Christi (vel Dei) cum Belial! aut qui consensus templo Dei cum idolis? argu-
mento

mento S. Pauli 2. Cor. 6. v. 14. Quo profecto regio suo exemplo Principibus Christianis, & Ecclesiasticis præsertim, prælucebat iterum David in conservanda munditie & puritate, ab impuris & flagitiosis hominibus reipub. Christianæ, vel Ecclesiæ Christi, quæ domus ejus est: ne puri corporis jucunda serenitas nebulosis maculis pollueretur. Ut Theodoricus sæpe laudatus exilio fontem plectens loquitur apud Cassiodor. lib. 1. Epist. 18. Fœdum enim est, addit Velasq. Domini domum videre *speluncam factam latronum*.

Atque ita ex zelo conservandi cultus Divini, in civitate sua sancta, & in disperdendis ab ea improbis agebat David. At enim non minore salutis subditorum suorum zelo ad eadem movebatur, ne improborum contagio in bonos serpens corrumpere eosdem sibi commissos subditos, & sanctæ civitatis incolas. Recte enim Salomon Prov. 29. v. 8. *Homines pestilentes* (moribus scilicet) *dissipant civitatem*, id est inquilinos & cives. Dispergendi itaque ac dissipandi maturè illi, & in matutino fuerunt à Davide, ne tum impunita licentia, tum pravum exemplum, quæ duæ res plurimum ad pervertendam communitatem valent, ad similia scelera induceret etiam innocentes, quod sanè principi omni providentiâ cavendum est.

Quam rationem tanti fecit S. Basilius Magnus, ut principem socordem hac in re, vel improvidum sub larvâ lenitatis, & in speciem tantum, non verè clementem, non dubitet vocare proditorem veritatis, & everforem reipub. dum in regulis fusiùs disputatis responsurus sub imagine ducta à Medicis & Chirurgis sic ait: Etenim illi quodcunq. que tandem in aliquo membrum insanabili morbo correptum inveniunt, ne vitium latius proserpat, neve contagio se diffundente contiguas, partes corrumpat, illud secando, urendove tollere funditus soliti sunt, mox subjicit: proinde veritatis proditio & communis noxa, & ad nullum prorsus bonorum malorumve habendum delectû assuefactio est, hæc in speciem adversus istos de industria peccantes lenitas, atque clementia. Ita Basilius.

Quo etiam referri potest præceptum Apostoli 2. Cor. 6. v. 14. datum Corinthiis: *Nolite jugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate?* & cætera quæ supra adduximus.

Tandem illum movebat etiam zelus publicæ tranquillitatis, ut,

sicut loquitur Bellarm. Civitati sanctæ suæ Sion, id est, pacificæ, pacem suam, & tranquillitatem vel restitueret, vel conservaret, ex turbatis inde omnibus perturbatoribus. Quid enim isti operarii iniquitatis sunt aliud in florente bonis omnibus civitate, quam (ut Tertull. scitè docet „ lib. de pallio cap. 2.) in amœnissimo horto aconitum, omnem florem „ vigoremque publicæ pacis pessundans? Revera, inquit, orbis cultissim „ mum hujus imperii rus est, quod eradicato omni aconito hostilitatis, „ carecto, & rubo subdolæ familiaritatis, erit consitum & amœnum super „ Alcinoi pometum & Midæ rosetum.

Ob quam etiam rationem principes cum agrorum cultoribus componit S. Chrysostomus hom. 15. in Epist. ad Corinth. apud Velasq. in hæc: „ Agricultura imitatur principatum: est enim Princeps quidam plantarum „ cultor, alia quidem amputans, & prohibens, alia verò fovens & ex- „ crescere faciens. Itidem & optimi principes malos, ac nocivos puniunt; „ bonos verò & frugi ad meliora provehunt. Et quo alio fine, quam ut tota respub. floreat omni pace & incolumitate?

Quo etiam facit tacita per modum Christianæ activæ instructio Eremicolæ, admonitioque facta Theodosio remissiùs quàm par erat, rempub. gubernanti apud Pet. Damian. opusc. 57. c. 4. forte enim rogatus ab Imperatore de reipub. gubernatione, ænigmaticum responsum dedit hoc facto: Nam corripiens sarculum ingreditur hortulum, „ quæque noxia demolitur, steriles herbas extirpat, circumcirca sariens, virentia excolit, & communit oluscula, illa igitur eradicat, ut „ radicibus avulsis arecant, ista verò fovet & excolit, ut per adulti germinis incrementa proficiant. Quod planè factum cum Principi re- „ nunciatum est, sic ipse sibi applicavit, & explicavit: Ita nos quasi per „ discretum libratae justitiæ sarculum, & elaboremus reprobos radictus extirpare, & bonos ut Deo fructificent, *in tranquilla pace* componere. Pergit Damian. Tunc Imperator hoc tanquam prophetico „ confirmatus oraculo, violentias injustè viventium cœpit ulcisci, reatus ac scelera districta jurisdictionis animadversione percutere, à nefariis ausibus improbos cohibere, & per auctoritatem temporalis potentia perversorum corda terrificans *in pace cuncta componere*. Sic itaque „ mundus qui perire cœperat per ignaviam, ad æquitatis & justitiæ „ refloruit disciplinam.

Atque

Atque hoc modo misericordiam, & iudicium iterum iterumque cantabo Domino psalmum suum concludit S. David, quem communi interpretum patrumque sententiâ literalî sensu ita explicuimus, ut in laudando S. Principe regnum suum summâ cum gloriâ administrante etypôn proponeremus principibus, regibusque omnibus cum iisdem PP. & interpretibus suam quoque rempubl. atque commissos subditos cum laude gubernandi, secuti consilium Plinii Junioris lib. 3. cap. 18. „ubi sapienter ait: Præcipere, qualis debeat esse princeps pulchrum „quidem, at onerosum ac prope superbum: laudare verò optimum „principem, & per hoc posteris velut è specula lumen, quod sequantur „ostendere, idem utilitatis habet, arrogantia nihil.

Nunc quia eadem regulæ aliis quoque in sanctitate dirigendis servire posse diximus in argumento psalmi, & quia ab aliis psalmus idem sensu allegorico Christo applicatur, de quo in figura, & non tam in propriâ, quam Christi personâ, eum cecinerit, & certè etiam de Christi persona verius multo, quam de persona Davidis propria plura intelligi possint, subijclemus brevem meditationem, quâ sensu allegorico ac morali eundem psalmum de Christo, & quovis iusto explicemus, ad devotionem psalmodiæ operam dantium uberiores, quæ in hoc opere nobis præcipuè proposita est.

MEDITATIO CIII.

In eundem psalmum sensu Allegorico & Morali de Christo & iusto quovis explicatum.

Punctum I.

Considera quomodo Christus totâ vitâ suâ secundum tres partes iustitiæ, quas supra memoravimus erga Deum, se ipsum, & proximum perfectissimè *omnem iustitiam repleverit*, velut Matth. 3. v. 15. respondit Præcursori suo Joanni baptizare eum detrectandî. Et, quoad Deum Patrem *misericordiam & iudicium cantaverit Domino psallendo in via immaculata &c.* Etenim quid sanctissima Incarnatio

eius est aliud, quam modulatissimus gratissimusq; cantus *miseri cordia & iudicii*, quæ obviaverunt sibi in pacis osculum? Per misericordiam scilicet carnem nostram assumendo, ut in ea per strictam Justitiam pro peccatis nostris æterno Patri satisfaceret! Quod bicinium à primo Incarnationis instanti, quando Dei verbum à cœlo veniens se humanitati univit juxta ac dicitur: (*Quando venies ad me*) cecinit *psallendo in via immaculata* innocentissimæ vitæ, quam totis triginta annis privatum duxit *perambulans in innocentia cordis sui in medio domus suæ, incedendo in omnibus justificationibus Domini sine querela*, Luc. 1. semper illud, quod *in capite libri scriptum* de eo fuit, *ut faceret voluntatem Dei* ante oculos propositum habens, atque corde non pravo, seu distorto, sed conformatissimo cum Dei corde, sincerissimoque illi adhærendo, *Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei*, Psalm. 39. v. 9. Quod professus tum sæpe alias fuit, tum præsertim Luc. 12. v. 50. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur.*

Atque ita quidem erga Deum patrem justitiam perfectissimè explevit. Imo erga seipsum triginta annis privatam vitam vivendo innocentissimè, & sanctissimè, eaque nobis prælucendo, & viam præeundo, ut dixit: *Ego sum via*, juxta illud, *psallam & intelligam in via immaculata.*

Tribus autem vitæ publicitus actæ annis, tum erga se, tum præsertim erga proximum, prædicando, miracula patrando, patiando, consummatissimum omnis perfectionis exemplar se præbuit, *justitiam & iudicium cantando*, *Via simul & Veritas* factus, quibus admirabilibus vitæ & doctrinæ sanctissimæ documentis plenæ Evangelistarum narrationes sunt, & historiæ.

Ad istud porrò misericordiæ & iudicii canticum triennale quos adjutores, & ministros adhibuit? non sapientes, & prudentes hujus sæculi, Scribas, Phariseos, &c. Hos enim *declinantes à se malignos non cognoscebat*, quin potius eos, velut *superbo oculo & insatiabili, maligno, & pravo corde loquentes iniquitatem persequeretur* reprehensionibus, quæ dictis, quæ factis castigando, sed *oculi ipsius* super simplices humilesque pilcatores discipulos, & *fideles terræ*, ut *sederent secum in medio domus*, suæ Ecclesiæ, & quicunque *ambulabant viâ immaculatâ ipsi ministrabant.* De quo etiam Patri suo cœlesti gratias agebat Matth. 11. v. 25.

Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis: Quos meritò idcirco beatos pronunciabat. Luc. 10. v. 24. Beati oculi qui vident, quæ vos videtis &c. Dico enim vobis, quod multi Prophetae, & Reges voluerunt videre quæ vos videtis &, non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt. Hos ergo ministros, testes, legatos adhibebat.

Ac Tandem sicut fidelium suorum, qui fidei charitatisque operibus juxta doctrinam Evangelicam à se & Apostolis prædicatam ei adhæserunt, quique eum *Viam & Veritatem* amplexi fuerunt, futurus est vita, in æterna vita per gloriam, imò in hac mortali etiam per gratiam: seque viam, ac veritatem secutos, justissimis hujus & æternæ vitæ promissis præmiis remuneraturus est: Ita eadem justitia Distributiva, & Vindicativa cum Misericordia concinente, *in matutino* futuri sæculi, quando Judex vivorum mortuorumque veniet, admissis sectatoribus suis ad idem tribunal & judicium, *ut sedeant secum super sedes duodecim judicantes 12. tribus Israel*, in illo *matutino*, inquam, judicii extremi, *interficiet omnes peccatores terræ, & disperdet de civitate Domini operantes iniquitatem*, de illa inquam civitate sancta cœlestis Hierusalem, quæ visio pacis, seu beatitudinis dicitur & sancta, in quam nihil immundum, nihil coinquinatum introibit.

Punctum II.

Considera & applica eund. psalmum sensu morali tibi, & cuivis justo, cui perfectæ sanctitatis norma & regulæ in eo præscribuntur, sive erga Deum, sive erga seipsum, sive erga proximum.

Et erga Deum in primis serviunt directioni perfectissimæ, quæ tum de misericordia & judicio Domino decantis puncto primo, Regula prima, *tum de psallendo intelligenter in via immaculata*. Regula secunda, tertia & quarta, tum de diffidentia sui, & confidentia in Deo ejusque conjunctione. Regula quinta & sexta in hæc, *quando venies ad me* fusius dicta sunt. Erga seipsum verò, quæ puncto secundo, partim de puritatis, & innocentia studio, profectuque, tum publicè tum privatim exercendo juxta diversos gradus ejus, ex his deducuntur: *Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ*. Regula prima & quæ

quæ de legis divinæ zelo, & observatione. Regula secunda in hæc: *Non proponebam ante oculos meos rem injustam: facientes pravaricationes odivi.* Quæ de cordis vel teneritudine, vel conformitate cum corde, voluntateque Dei, vel sinceritate, & candida simplicitate disputantur in hæc: *Non adhaesit mihi cor pravam.* In Regula tertia, & quæ de fuga malignorum, consortioque pravorum vitando adjunguntur. Regula quarta in hæc: *Declinantem à me malignum non cognoscebam.* Præsertim verò detractorum, fraudulentorum sub larva honestatis, calumniatorum, sycophantarum, quos regula quarta depingit; & remedia contra eos affert, in explicandis his: *Detrahentem secretò proximo suo hunc persequabar.* Item superbiorum ex regula septima. Item concupiscentiæ in satiabili deditorum, sive honoris, sive divitiarum, sive aliarum pravarum cupiditatum, ex regula octava. His enim vitiis corruptorum hominum conversatio mirum quantum obest innocentiae studiosis. Quorum etiam vitiorum affectus ante omnia ex intima cordis sui familia eliminare debere, justum omnem rectè dixeris, cujus quisq; paterfamilias, Dominus, & Rex est: etsi domum vel familiam regnumque aliud non habeat.

Denique erga proximum rectè disponetur, dirigeturq; regulis justitiæ, puncto tertio explicatis. Etsi enim Distributivam & Vindicativam, utpote principibus magis propriam ibi prosecuti simus justitiam: Continentur tamen in iis quoque justitiæ reliquæ seu commutativæ, seu cujuscunque tandem alterius præceptiones non paucae. Quarum fundamentum est: sincerum judicium, & æstimatio, tum rerum, tum personarum, quæ virtute præditæ, & coram Dei oculis potius magni æstimandæ sunt, quam coram corruptis fallacibusque oculis mundi hujus, & æstimatorum illius, juxta regulam illam: *Oculi mei ad fideles terra: hos ergo ambulantes in via immaculata sectari, hos adlegere studiorum socios, & ministros; his favere, patrocinari, succurrere per opera charitatis, & misericordiæ, & animo complecti præpotentibus hujus mundi, & facientibus superbiam per pauperum proborumque oppressionem, ac iniquitatem loquentibus, operantibusque, qui in conspectu oculorum nostrorum nulli sunt, nec favore nostro, sed aversione digni, juxta illud: non direxit in conspectu oculorum meorum.*

Atque ut his regulis tanto constantius inhæreamus, in matutino, id est, maturè, vel summo mane, in oratione, & meditatione interficiendi eorum sunt adversarii & hostes; seu ad contraria vitia inclinantes, & inducentes affectus, malignæque suggestiones. Ut de *Civitate Domini*, seu anima nostra disperdantur, exilioque æterno proscribantur omnes motus, qui vel minimam cum iniquitatis etiam specie affinitatem commerciumque habent. Ut sic illa Hierosolyma animæ nostræ, quæ sancta civitas, & pacis visio appellatur, in sanctitate & tranquillitate, seu pace, in qua Dei locus est, conservetur. Nam Civitatem, & *Domum tuam Domine decet sanctitudo, & pax in longitudinem dierum*, Ps. 92. v. 5.

Affectus desiderii, & imitationis.

CAntemus ergo, anima mea, cum Rege & Psalte sancto, Imo cum Christo S. Sanctorum, ejus ad imitationem *misericordiam & iudicium Domino*, *incedentes in omnibus justificationibus ejus sine querela*, Luc. 1. five erga Deum, five erga nos ipsos, five erga proximum, gradiamur *per vias Domini* quæ sunt, *misericordia & veritas*, Psal. 24. juxta regulas à Deo revelatas, & per S. Prophetam propositas & expositas, ut à civitate Domini sancta, & Jerusalem cœlesti ne disperdamur cum operantibus iniquitatem, sed cum ambulantes in via immaculata, in eadem civitate misericordias domini in æternum cantemus.

O R A T I O.

DEus cujus universa via *misericordia & veritas*, tribue nobis, ut *Misericordiam & iudicium tibi cantemus*, servientes tibi in sanctitate & justitia, omnibus diebus nostris, erga te, nos ipsos, & proximum; psallamusque in via hac immaculata vite hujus, in innocentia cordis nostri perambulando in medio domus tuæ Ecclesiæ militantis. Ut quando venires in matutino extremi iudicii interfectorus omnes peccatores terræ morte aeterna, non disperdamur de civitate Domini, sed cum fidelibus terræ sectatoribus tuis, & ministris ambulantes in via immaculata sedeamus tecum in iudicio, habitemusque in medio domus tuæ cœlestis, ut in secula seculorum laudemus te, Amen.

Atque his tandem quemadmodum cum Psalmo poenitentiali quarto primam partem meditationum absolvimus, viæ purgativæ, seu poenitentiae respondentem ; ita cum Psalmo hoc justitiam Christianam perfectionemque docente secundam partem, quæ viæ illuminativæ, virtutumque exercitio respondet cum divinâ gratia feliciter finimus

Ad Maiorem Dei gloriam.

INDEX

RERUM EARUM, QUÆ IN HAC SECUNDA QVINQVAGENA PSALMORUM Davidicorum, notatu digniores, continentur.

A.

A Chitophel fuit figura Judæ pro-
ditoristam in perfidiâ & in-
gratitudine, quam in pœnâ &
interitu. 25. & sequentib.

Actualia peccata dicuntur usura Dia-
boli. 175

Adjutorium divinæ gratiæ à Deo spe-
randum. 209

Adventus Christi in mundum deside-
rium. 120. Itē hujus desiderii cau-
sæ & motiva. 121. Adventus Christi
fructus eximii. 122

Adventus Christi secundus ad judican-
dum asseritur. 415. &c.

Adventus idem pulchrè depingitur.
416. Eiusdem variæ circumstantiæ.
419.

Ad primum Salvatoris nostri adven-
tum invitatio. 496

Admiratio & timor Divinorum judi-
ciorum. 184

Adversa æquanimiter tolerare, effectus
est prædestinationis. 115

Adversitatum variæ metaphoræ, ibid.

Ægypti conversio ad Ecclesiam prædi-
citur. 140. Sicut & Æthiopiæ, ibid.

Æthiopum populus quis sit, & cur ita
dicatur? 196

Æternitas una dies; tempora verò vo-
Pars II.

lubilia mille dies.

283

Afflictorum perfugium, cœleste subli-
dium. 297

Affligi in hoc mundo, & tribulationes
patienter tolerare est signum filiorū
Dei, seu prædestinationis. 185

Affectus laudis Divinæ potentiæ. Item
affectus confidentiæ in Divinâ pecu-
liari & prodigiosâ Providentiâ. 210

Alexander Severus quales voluerit esse
suos aulicos. 475

Allevamentum in afflictionibus, est
Oratio, sive recursus ad Deum per
exercitia orationis, meditationis, &
conversationis cum Deo. 213. Item
hujus recursus quatuor præstantissi-
mi fructus. 216. & sequentib. pag.

Altitudo diei, quid sit, variæ exposi-
tiones. 37

Aman primus Princeps in aulâ Assueri,
vera imago omnium superbiam fa-
cientium. 475

Amor Dei quid sit. 189

Adulterium spirituale quisnam comit-
tere dicatur, & quam graviter illud
puniendum. 189

Amuletum generale contra omnes im-
becillorum, se in prosperitate im-
piorum scandalizantium tentatio-
nes, est recurrere ad arcana Divinæ

INDEX RERUM.

Providentiæ consilia. 179 Anchora sacra in adversitate, sive spes, Divinæ gratiæ imploratio, laudatio & gratiarum actio. 159. Item quam sit conveniens spem omnem in Divina gratia reponere, & ob quæ motiva. 160. & seq. Angelorum sanctorum præsidium fortissimum. 365 In angustiis & periculis ad Deum recurrendum. 15. & sequentib. Item hujus recursus motiva quatuor, 17. &c. Antichristi præcipuum consilium malignum, astutum, secretum contra Christianos. 272 Animæ quàm sint pretiosæ. 176 Animæ inter hostes exulantis, ad cælestem Jerusalem aspiratio. 35. Item causæ cur meritò ad eam aspirare debeamus. 26 Animalia Dei quænam sint, & quo cibo illa Deus pascat. 130 Animalia illa quatuor, nimirum Aspis, Basiliscus, Leo & Draco in Psal. 90. nominata, quid significant? 365 Annus benignitatis quid sit. Vid. Corona. 108 Apostoli significantur per Principes Benjamin, Jupa, Nephtali, & Zabulon. 138 Aquarum copia ex rupe percussâ, quantum eruperit. 196 Arcae fœderis cum regno translatio ab Israëlitis in tribum Juda quid significaverit. 140 Arcae elevatio significabat humanitatem Christi elevatam in resurrectione gloriosa. 125 Arca fœderis cur dicta fuerit gloria	Domini. 88 Arcana & admiranda redemptionis nostræ per Christum. 286. usq; 295 Arma contra hostes spirituales debellandos, sunt confidentia in Deo cum cooperatione nostra, servando scil. mandata Dei, & consilia. 92 Ascendit Christus ad Orientem è monte Oliveti, qui ad ortum situs erat respectu urbis Hierosolymæ. 140. Vultum convertens ad occidentem. ibid. Ascensiones & descensiones animæ quid sint spiritualiter. 280. &c. Ascendendi & pertingendi ad cælestem Sion, media quatuor 283. & seq. Ars ascendendi à creaturis ad Deum. 373. Aspiratio ex fluctibus ærumnosæ vitæ hujus ad portum felicitatis æternæ. 42. Asseclarum Christi gaudium, & consolatio. 125 Asylum contra omnes hostes tutissimum, fiducia in Deum. 355 Atria Domini quænam dicta fuerint. 442. Avaritiæ fuga, 463. & seq. Avaritia est insatiabilis, & in justa opum concupiscentia. 466 Aurora vocatur lux illa, quæ prima die creata fuit. 197 Ambulare in lumine vultus Dei quid sit? 330 Anima in statu peccati mortalis constituta, quantis involuta sit malis, & quantis spoliata bonis. 251 Animæ Christi prænesis excitantis corpus suum socium è sepulchro, 49. exurge gloria mea, &c. Respondet

INDEX RERUM. —

det Christi i caro exurgam diluculo
ibid.

B.

- B**enedictio viri iusti in Domino
confidentis. 13
- Beneficium liberationis filiorum Israël
è servitute Ægyptiaca figura fuit be-
neficii redemptionis humani gene-
ris è servitute diaboli. 220. & seq.
- Beneficia antiqua Israëlitis præstita li-
berando eos ab hostibus eum por-
tentis & prodigiis. 195. Item alia
quatuor beneficia. 228. &c. 230.
& seq. item sub Josuë & Judicibus,
maximè autem inductio in terram
promissionis, & ejectio hostium
gentilium. 235
- Beneficiorum Judæis ex malis Chri-
stianis præstitorum comparatio cum
eorum ingratitude. 237. & 229
- Benevolentia Divina fructus & effe-
ctus erga afflictos, ad se recurren-
tes. 31
- Benignitas Dei erga Ecclesiam. 107.
Ejusdem tres effectus, ibid.
- Benignitatis Dei benedictio, & fructus
295.
- Benignitatis & misericordiae divinae fa-
vor erga miseros comparatur flumi-
ni, diciturque flumen Dei, idque
ob magnitudinem, suntque Eccle-
siae sacramenta, instrumenta omniū
gratiarum. 108
- Benignitatis Divinae corona quid sit.
vide Corona. 108
- Bona proposita matutina Davidis quæ-
nam fuerint. 87
- Bonitas & clementia Dei erga eos e-
tiam, qui fucatâ poenitudine eum
requirunt. 232

C.

- C**alamitosi prototypon, & ejus
tristes ad Deum gemitus. 313
- Calumniae contra Christum Dominum
& justos describuntur. 94
- Calumniae similes sunt gladio acuto, sa-
gittis, &c. 95
- Calumniatorum irriti conatus, & in
propriam perniciem cessuri prædi-
cuntur, 94. aliqui illorum feriunt è
vicino, alii à longè, & eo pejus a-
gunt, quia faciunt cum majori au-
dacia, & impudentia, &c. 95. & se-
quentib.
- Calumniatoribus & detractoribus au-
res non præbeantur, sed vultus tri-
stis & severus ostendatur. 463
- Calumniatorum Christi Domini con-
fusio & ignominia. 101
- Canticum Deo, quale debeat esse.
406. ejusdem circumstantia, & con-
ditiones. 407. Item ejus materia,
tempus, &c.
- Canticum novum exultabundi mundi,
ob adventum Messiae. 424. Item de
hujus cantici materiâ, quæ sunt mi-
rabilia Dei opera. &c. 425. &c.
- Canticum misericordiae, & justitiae tri-
ennale Christi Domini. 486. & seq.
- Castigatio & punitio hominem ad
Deum adducit. 237
- Celeusma Sacerdotale, seu Sacerdo-
tum exhortatio ad orandum, & in-
vocandum Christum in SS. Eucha-
ristia, cujus figura fuit veneratio ar-
cæ Dei in veteri lege. 431. & sequen-
tib.
- Christus turris fortitudinis. 76
- Christus cur dicatur Deus noster, &
Deus salvos faciendi. 135
- ¶ 2 Christus

I N D E X R E R U M.

Christus Judex summus, à Patre judi-
ciariam potestatem accepit. 169.
vide etiam Regnum. & Judex.
Christus Judex cur petradicatur. item
ejus munus. 204
Christus Primogenitus æterni Patris
quomodo sit, & Rex Summus. 336
Christi adventus in mundum quam
multa bona secum tulerit. 291. &c.
Christus dicitur brachium Domini.
317.
Christus desolatus in nullo mortalium
auxilium, aut solatium invenit; sed
tantum in voluntate Patris sui. 25
Christus Deo Patri proponit suorum
infidelitatem, & ingratitude nobis
ad exemplum, ut eum sequa-
mur in simili hominum etiam ami-
corum toleranda perfidiâ 21. Hu-
jus patientiæ & tolerantia Christi
figura fuit David. ibid.
Christus in sepulchro custoditus à sa-
tellitibus oravit inde eripi, & sur-
gens sepulchro non reſerato, & re-
lictis ſindonibus linteis implevit fi-
guram in Davide præcedentem,
qui domi ſuæ à Saulis ſatellitibus
obſeſſus, relictis pellibus, quæ e-
rant ad caput ejus poſitæ, evaſit in-
columis. 58
Christi veri Salomonis regnum. 168
Christi Domini, & regni ejus laus
quadruplici affectu. 178
Christus Dominus totâ vitâ ſua im-
plevit omnem juſtitiam, tum erga
Patrem, tum erga ſe & proximum.
485 & ſeq.
Christi Domini mirabilis potentia, o-
pera & majeſtas in deducendo po-
pulum ſuum. 136

Christi oratio in horto figurata per o-
rationem Davidis anguſtiati. 22. fuit
autem hæc oratio humillima, fervē-
tiſſima, ardua, conſtantiſſima. Cauſa
ejus fuit ingens illa triſtitia, pavor,
timor mortis, &c. ibid. & ſequentib.
Christi Domini trina oratio tempore
Paſſionis, veſperi, manè, & meridiè.
30.
Christi Domini oratio pro ſe, & ſuis
contra calumnias hoſtium. 94. &
142. & 147. ubi duo motiva poten-
tiſſima affert, ut exaudiatur.
Christi deſolati oratio pro ſe, & ge-
nere humano. 316
Ubi effectum ſuæ paſſionis Deo Patri
commendat. ibid. & ſeq. motivum
exorandi, & argumentum oratio-
nis. Vide 317
Christi paſſionis acerbitas deſcribitur.
Similitudine demerſionis in aquas
lutulentas, profundiffimas, procello-
ſas, vehementes, multas, &c. 143.
& ſeq.
Christo Domino ſeptē graviffimæ inju-
riæ & ignominia illatæ, & cruciatus.
145. & ſeq.
Christi patientis deſolatio, & dereli-
ctio, atque alia miſeria. 149
Christi querimoniæ contra perfidum
& ingratum proditorem ſuum. 27.
Item ejusdem juſtæ querelæ de ho-
ſtibus ſuis, in querelis Davidis præfi-
guratæ. 59. maximè quod innocen-
tiſſimum, & optimè de ſe meritum
tam inhumanè, & crudeliter tractâ-
rint. ibid. & ſeq.
Christi adverſariorum pœnæ prædictæ,
& miſerabilis eorum interitus. 29
Christi in cruce pendentis querimonia,
313.

INDEX RERUM.

313. item ejus afflictiones innumeræ,
aliaque mysteria passionis. 314
- Christi mortui & sepulti figura fuit Da-
vid in spelunca Engaddi latitans. 44
- Christi corpus mortuum incorruptum
mansit. 44
- Christi animæ oratio pro Resurrectio-
ne accelerandâ. 44
- Christi resurgentis gratiarum actio. 66
- Christi ascensio, ejusque triumphus,
comitantibus sanctis Patribus, &
missio Sancti Spiritus, munerumq;
& donorum in Ecclesia distribuen-
dorum acceptio. 134
- Christi gloriosi in cœlo in suum corpus
mysticum influxus. 127. Item Chri-
stus effudit in Ecclesiam suam spiri-
tum charitatis, pacis, & concordia,
quæ genuina nota est discipulorum
Christi. ibid. Influxus autem prædi-
ctus triplex est. 128
- Christus habitat in cordibus gentium
per fidem, cui aditum aperiunt præ-
dicatores. 126
- Christus vera arca fœderis inter Deum,
& nos. 125
- Christi Ecclesia tota orbe propaganda
prædicatur. 70
- Civitas Domini cur dicta sit Jerusalem,
& quando ita vocari cœperit. 464.
& seq. Item quo zelo David eam cō-
servare studuerit in sua puritate.
482. & seq.
- Civitatis Hierosolymæ, in passione
contra Christum tumultuantis de-
scriptio. 26
- Clamor mentis amor est. 75
- Clerici duo, sunt duo testamenta no-
vum scil. & vetus, possessio Ecclesiæ
hæreditaria. 132
- Columbæ de argentatæ quid. 132
- Columbæ sive Ecclesiæ duæ alæ sunt
fides, & mores. 133. &c.
- Comœdiæ similis est vita justorum in
terris.
- Conclusio practica ex Judicii supremi
processu, &c. 422
- Concordia & charitas est nota discipu-
lorum Christi. 127
- Constantia in adversis unde oriatur.
Non est paries inclinatus, aut mace-
ria dissoluta. 80
- Confidentia in Deum. Item ejus ef-
fectus, & præmia. 85
- Confidentia in creaturis effectus &
pœnæ. ibid.
- Contemptus mundi, & æstimatio re-
rum cœlestium duplici comparatio-
ne exponuntur. 283 Item contem-
ptus mundi est medium pertingendi
ad cœlestem Sion, sicut etiam can-
dor vitæ. 284
- Consilium impiorum hostium contra
justos quem successum, & exitum
soleat consequi. 26. nimirum extre-
mum exitium.
- Conversationis sanctæ regulæ erga se-
ipsum, cum Deo, & in ordine ad al-
terum. 449. 445. & 452.
- Conversio ad cor quid sit. 291. Item
triplex ejus gradus & quanta pace
fruantur, qui in ea proficiunt. 291.
& seq.
- Comminatoria appellatio justi Judicis
supremi. 264
- Cordis durities quid sit, & unde, &
quam perniciofa, 402
- Cor durum, & pravum quid sit. 456.
Item Quid correctum, cor inlatia-
bile quid. 464. &c.

I N D E X R E R U M.

Cor callidum, versutum, &c. 457. & sequ.

Cornu exaltare quid sit. 203

Corona anni benignitatis quænam dicatur. 108. Item unde hæc corona plectatur, & quomodo annus coronetur, quinam sint flores, vel gemmæ hujus coronæ. ibidem, & seq.

Creatio opus divinæ potentiae describitur. 196

Criminatores & calumniatores Deo odibiles, variè describuntur. 426

Cultus rerum sacrarum externus laudabilis, maximè Sanctissimæ Eucharistiæ. 434. & seq. & 438.

D.

David à caula translatus ad aulam, & à pedo ad sceptrum. 240

Davidis constantia in peragendis exercitationibus pietatis usitatis, in quibus se nulla re impediri sinebat. 87

Davidis ingens desiderium ad Deum, tres maximè ob causas. 280. & seq.

David fugiens ex regia sua ob rebellionem Absalonis, figura fuit Christi Domini euntis ad passionem, & Ecclesiæ in magna persecutione constitutæ, & cujusvis hominis justii vehementer afflictii. 21

Davidis innocens & inculpata vita, & zelus probitatis. 460

David licet in solitudine versaretur omni solatio & ope destitutus, ita tamen coram Deo sua consueta devotionis exercitia peragebat, ac si in templi sanctuario esset. 87

Davidis occupatio in deserto Judææ, vel Idumææ. 88

Davidis opera matutina septem, quo-

rum principale erat cōtemplatio vel meditatio rerum divinarum. 87. Item quænam fuerit contemplationis ejus materia, quanta eam peregerit cum devotione, reverentia, timore, & amore. 88

Davidi promittit Deus omnia prospera & secunda, & Christo Domino sub persona Davidis. 70. Quæ autem pag. 334 & seq. dicuntur Davidi promissa, in Christo multo perfectius completa sunt.

Davidici Regni, vel potius Ecclesiæ Christi propagatio & dilatatio prædicta. 170. & seq.

Davidis Regis modus, & scientia regendi qualis fuerit. 241

Davidis zelus eximius Justitiæ, & modus perfectus puniendi flagitia, in tribus consistens, 478. & cur in matutino? 479

Defectionis Israëlitarum à pacto cum Deo inito duplex causa, duplex scilicet oblivio. 227

Deus in adjutorium meum intende, &c. cur hic versus frequens & usitatus sit in Ecclesia. 156

Deus excœcare quomodo dicatur. 152

Deus duxit Israëlitas per desertum, & cibavit eos manna, & quid spiritualiter significare & præfigurare voluerit Deus per manna. 129. & 229. seq.

Deus noster cur peculiariter Dei filius dicatur. 123

Deus justissimus & severissimus malorum Vindex, ut etiam in hoc ostendat suam Divinam providentiam. 384.

Deus totus oculus est, omnia videns. 386. Deus

I N D E X R E R U M.

Deus susceptor noster & refugium cur
& quomodo dicatur. 357

Deus quam sit excellens, magnus, &
sublimis. 324

Dei bonitas & potentia in suis Sanctis
vindican- & exaltandis. 321

Dei misericordia & veritas laudantur,
quæ in moderatione regni Divini,
præcedere dicuntur faciem ejus. 325

Dei potentia quanta sit, ostenditur ma-
ximè triplici argumento. 325. & seq.

Dei sapientiæ & providentiæ laus. 324.
& seq.

Dei favores erga Ecclesiam 1. quoad e-
jus propagationem. 2. quoad per-
secutiones. 3. quoad incrementum
ejus. 4. quoad uberrimorum fru-
ctuum productionem; & hi favo-
res fundantur in Dei erga Ecclesiam
providentiâ, potentiâ, sapientiâ be-
nignitate. 105

Dei providentia erga orphanos, vi-
duas, pupillos, & alios auxilio alio-
rum destitutos. 127

Dei laus & benedictio in omni cœtu
resonare debet. 137

Deleri de libro viventium quid sit. 153

Desiderium emergendi ex vitæ huma-
næ miseriis. 39

Desiderium adventus Christi in mun-
dum. 119

Desiderium regni cœlorum compa-
randi per media convenientia. 285

Desiderium Ecclesiæ militantis ad tri-
umphantem, vel etiam animæ ad
sponsum Christum in Eucharistiâ.
277. Quam ardens fuerit Davidis
erga Deum desiderium. Et plura hu-
jusmodi. ibid. & paginis seq.

Desiderium & sitis erga Deum tem-

pore matutino quam ingens fuerit
in Davide. Item quomodo hoc de-
siderium animæ etiam in corpus re-
dundârit. Quomodo caro Deum
sitiat, & quas ob causas cum spiritu
ad Deum cupidè quærendum aspi-
ret. 87

Devotio erga SS. Eucharistiam vid.
Eucharistia 279. & 433.

Deum adorare & exaltare in SS. Eu-
charistia conforme exemplis San-
ctorum. 435. & seq. Item quantum
à Deo honorati & exaltati fuerint
Sancti Vet. Testam. Moyſes, Aaron,
Samuel, &c. ob cultum & adoratio-
nem Deo in arca fœderis exhibitam.
ibid.

Detractatores fugiendi. 460. & seq.

Detractatores comparantur locustis a-
pocalypticis, mucroni, sagittis, scor-
pionibus, &c. 462. Item quinam
sint periculosiores? 461

Dialogus paræneticus ad justitiam &
timorem Dei, inter Deum, Prophe-
tam, & populum justorum. 200.
sive inter Christum, Davidem, & Ec-
clesiam.

Divina retributio æquissima in justos
& injustos. 205

Divinorum attributorum laus. 324

Divinorum operum magnificètia. 374

Divitiæ vanæ sunt, & ii, qui in iis spe-
rant, insani. 83. unde non concu-
piscendæ, maximè cum injustitiâ &
rapinâ. ibid.

Divitiæ non tantum affluunt divitibus,
sed etiam fluunt; & primum qui-
dem cœci divitiarum amatores benè
vident; non verò alterum. 84. Item
quomodo divitiis utendum. ibid.

Dœg

I N D E X R E R U M.

Doëg Idumæus Davidis, & Achimelech proditor, figura fuit Judæ proditoris. David autem figura Christi. 70.

Dormire Deus quando dicatur, & quando excitari. 239

Dracones in aquis quinam dicantur, & quare. 152

Draconis capita quænam, & quis Draco. ibid.

E.

Ecclēsia Christi figurata fuit per gentem Israëliticam. 252. comparatur vineæ. ibid.

Ecclesia Catholica est vera Salem, Dei sedes, & locus, & vera Sion regia Dei. 208. & 102. & seq.

Ecclesia est velut mons Dei, id est, sublimis, & candore suo conspicuus, pinguis, coagulatus, pascuis & fertilitate à Christo ascendente donatus. 133. & sequentibus. A Deo habitabitur usq; ad consummationem seculi. 134

Ecclesia cœpit in oriente, sed mox in occidentem migravit. 140

Ecclesia primitiva sponso Christo in cœlum assumpto, quasi vidua videri poterat, & primi fideles quasi orphani inter hostes sine timore reddebant testimonium resurrectionis Christi. 127

Ecclesiæ fundatio, & conservatio admirabilis. 308

Ecclesiæ sive regni Christi in terris propagatio, & in toto orbe dilatatio futura per Apostolos, eorumq; successores prædicitur. 72

Ecclesiæ militantis Principes Apostoli, Præsides, Sacerdotes, &c. quanto

cum triumpho Christi victorias, miracula & mysteria de prædicant. 134.

Ecclesiæ Christi encomium. 305. propter ejus fundamenta, portas, situm, gloriam, magnificentiam, frequentiam, & populorum omnium affluxum, &c. à p. 305. usque ad 308
Ecclesiæ privilegia, prærogativæ, & bona. 102. & sequentibus. Eiusdem fertilitas in bonis operibus, & virtutibus. 109

Ecclesiæ primitivæ mirabilis concordia, unitas, & charitas. 127

Ecclesiæ epiniciū, sive laudum tituli, ut sunt ejus speciositas, laus à Prælati, &c. 132. & seq.

Ecclesiæ novæ Rectores quales fuerint, & quales esse debeant, quales eorum subditi, seu ab iis conversi. 133

Ecclesiæ afflictio & vastatio per infideles, hæreticos, & sceleratos Christianos describitur. 243. hanc David in spiritu prævidens vastitatem, deprecatur, ut Deus eam avertat, & potius in hostes Ecclesiæ convertat. 244. & seq.

Ecclesiæ questus contra persecutores; Item motiva Divini auxilii impetrandi efficacissima. 190. & sequentibus.

Ecclesiæ hostium & persecutorum furor, rabies, & crudelitas, tum contra personas, tum contra ædes & res sacras, &c. 192. & seq.

Ecclesiam suam, & homines justos cur Deus permittat afflictionibus atteri, & cladibus persecutionibusque in hoc mundo opprimi. Item, quam manifestè in hoc paternam suam pro-

INDEX RERUM.

providentiam & affectum ostendat.
67. & 68.

Ecclesiæ inter alternantis fortunæ vicissitudines gratias agentis vox. 67

Ecclesiæ Christianæ, vel hominis justi in hac peregrinatione tot inter tentationes ad æternam patriam suspirantis oratio. 74

Ecclesia domus Dei, omni ex parte sancta & ut talis ab omnibus veneranda. 380. & sequentibus, & 409

Ecclesiam inter & Synagogam duplex nota distributiva. 440

In Ecclesia quanta sit securitas, & interna pax animæ, & materia gaudii spiritualis. 310. & seq.

Epinicion Christi & Ecclesiæ. 124. Vid. Triumphale Canticum.

Evangelii prædicatio comparatur tonitruo, quod vox Dei dicitur, huic Christus maximam dedit virtutem, tum in Pentecoste, tum postea 140. & seq.

Eucharistia SS. quanta cum devotione, reverentia & exaltatione colenda & adoranda. 433. & seq.

Examinis generalis & particularis usus. 92.

Exercitium justi matutinum. 86

Exhortatio ad laudandum Deum, præfertim ob liberationem ab hostibus. 111.

Exasperatores quinam dicantur, & quam varii sint. 128

Eucharistia SS. peregrinantis animæ maximum solatium, commoratio, nidulus, & thesaurus. 279

Pars II.

F.

Favores Dei erga Ecclesiam. 105

Fidendum Deo in omni periculo. 38

Fiduciam, & Fidem & perseverantiam in promissis suis Deus exigit. 340. & c.

Fiducia in solo Deo ponenda. 73. Fiduciæ autem fundamentum est verbum seu promissio Dei. 38

Fiduciæ filialis in Deum, motivum sunt beneficia, tum præstita, tum præstanda. 75. & seq. hæc enim magnopere fiduciam nostram confirmant, & erigunt. ibid.

Fiduciæ alterum motivum est Christus Rex Ecclesiæ, in conspectu Dei in æternum permanens, ut assistat, & interpellat pro nobis tanquam advocatus, & mediator noster potentissimus, misericordissimus, simul & fidelissimus. 77. & 78.

Fideles terræ, quinam dicantur. 467. admittendi, confovendi, & promovendi. 470

Fœdus & pactum Deum inter, & electos initum quale. 322. & c. pactum de regno & throno Christi stabiliendo sive Ecclesia, ibid.

Fortunæ utriusque vicissitudines tam in Synagoga olim, quam in Christi Ecclesia, & quolibet homine justo cur Deus velit, & ad quid profit. 68

G.

Gentium conversio ad fidem & Christi Ecclesiam desideratur. 122. & prædicatur. 70. & seq.

Gedeonis vellus quid significet. 172. & seq.

Gemitus pro Ecclesia contra ejus vastatores, persecutores infideles, & hæreticos. 242

99

Gen-

INDEX RERUM.

Gentibus quid sit prædicandum aptissime. 408. & quid ipsæ gentes facere debeant audientes hanc divinam notitiam. 410. & seq.

Gloria Domini cur dicatur arca fœderis, quidque per illam significetur. 88.

Gratia Spiritus Sancti est pluvia segregata solis fidelibus in Ecclesia; temporalia autem bona communia sunt fidelibus, & infidelibus. 130

Ad gratiam S. Spiritus accipiendam dispositio optima, suæ infirmitatis cognitio, & sui nihili conscientia. 130

Gratiæ Divinæ effectus prodigiosos sibi præstitos narrat David, duos quidem in genere, plurimos autem in particulari. 162. & seq.

Gratiam Divinam in quibus casibus imploraverit David, & in quibus nos eandem implorare debeamus. 164. & seq.

Gratias Deo semper agendi quanta nobis sit obligatio. 42

Gratiarum actio pro Divinis beneficiis in Ecclesiam & filios ejus. 78. & 102. & 167. Item gratias agendi modus & praxis duplex. 116. & 118.

Gratiarum cœlestium Ecclesiæ collateralium fructus. 108

Gratitudo Davidis pro liberatione ab hostium insidiis. 20. & 261.

H.

Hæretici usum calicis in Eucharistia pertinaciter petentes, quibus sint similes. 404

Hæreditas iustorum est regnum cœlorum; Primarius autem hæres Chri-

stus est, cujus nos sumus coheredes. 77.

Hermon & Thabor quomodo dicantur exultare, & quid in iis peractum sit. 327. seq.

Hierosolymæ civitatis tumultus in passione Christi describitur. 27

Hostium Christi & Davidis impietas describitur. 32

Hostium spiritualium quanta sit perversitas, astutia, & malitia, ferocitas & multitudo. 38. & 273.

Hostium Dei, celerrima & facillima destructio & dissipatio. 125. eorundem pœnæ hujus & alterius vitæ. 275.

Hostes Ecclesiæ quam variè Deus humiliaverit, & iis frustra contranitentibus Ecclesia fuerit propagata & exaltata. 135. & seq. Id ipsum factum hostibus populi Israëliti.

Hostium debellatio Divino adjutorio facilis. 209

Hostium quantacunque multitudo contra nos congregata nihil efficere potest resistente Deo, qui ideo exorandus est. 270

Hostium Ecclesiæ quantus furor, malitia, dolus, consilia. 272. & sequ.

I.

Impiorum, qui bonis perniciem machinantur, conditiones & gradus præclare in Doëg proditore Davidis repræsentantur. 7. & seq. Quinque autem ejusmodi machinatorum sunt conditiones. 8. & seq.

Impiorum furor & injustitia contra cœtum piorum. 386. seq. causa verò cur

I N D E X R E R U M.

cur talia audeant, est, quod non credant Providentiam Divinam. 386. repentina item eorum Catastrophe, mutatio & exitium. 357. Eorundem confusio futura in iudicio extremo. 420. & sequent.

Impiorum mores, & varii peccantium gradus. 182

Imploratio festina Divini auxilii 156

Impiorum felicitas qualis sit, mali ejus fructus. 180 & sequentib.

Impi cur in hac vitâ floreat, justi autem affligantur. 179. Item quod nemo ob id scandalizari debeat. ibid.

Incarnationis mysterium, & beneficiû Redemptionis maximè nobis declarant Dei misericordiam, & dilectionem. 289. & seq. Item quis sit effectus & finis, & quæ ratio illum consequendi. 291

Incarnationis effectus & eorum dispensatio. 292. & seq. Item quis ejus modus, sive quæ attributa Divina ad illud mysterium concurrerint. 293. Item pulchra descriptio concurrentis Misericordiæ & Veritatis, justitiæ & pacis, &c. 294.

Incarnationis mysterium est primum, & fundamentum omnium aliorum mysteriorum, quibus Christi regnû constructum & constitutum est. 124. &c. Item quam ardentè à Davide fuerit exoptata ibid.

Influxus novus Christi & Spiritus S. in Ecclesiam, & Apostolos, est largitio doni linguarum ad prædicandum Evangelium omnibus gentibus cum magna efficacia & libertate, profectu & miraculis. 131. Item quanta secuta sit dilatatio, & propagatio

Ecclesiæ accessione novarum gentium, quæ sunt spolia dividenda prædicatione. ibid.

Innocentiæ aula fuit aula Davidis. 451

Iniquorum justa retributio, & pœna talionis per gradationem proportionatam peccato eorumque per 6. verba explicatur. 10

Iniqui comparantur serpentibus propter furorem implacabilem erga innocentes; serpentibus, inquam virulentissimis quales sunt aspides, & basilisci surdi, &c. 53. Item eorum reprehensio, & punitio ob injustas vexationes bonorum. 52. Item hujus punitiois præclari effectus. 56. & 57.

Invitatio omnium gentium ad Ecclesiam. 440. Item de causis, ob quas omnes promptè parère debeant. 441. &c.

Io Pæan! Electorum devictis hostibus. 206. vide laus Deo.

Jordanis exiccatio, & transitus prodigiosus. 196. & unde dicatur Jordan. Cur dicatur fluvii Ethan, Arnon, Joubacha. ibid.

Jordanis, & maris rubri transitus quid significant spiritualiter.. 113

Israëlitici populieductio ex Ægypto describitur, quanto facta fuerit cum triumpho, gaudio, potentiâ & majestate. 136. vide Ecclesia militans. Item aliud est esse Israëlitam, aliud esse ex Israël. 207

Israëliitarum defectio ad Idololatriam. 236. &c. Eorum punitio ob eorum rebellionem, & murmurationem. 230. &c. eorundem ingratitude, & reversio ad mores pristinos, & in-

INDEX RERUM.

- fidelitas. 229. 230. 233.
- Jubilum Eucharisticum propter Divina beneficia. 257
- Jubilatio populi Dei perennis devictis hostibus prædicatur. 247. Item quid sit, scire jubilationem. 329
- Jubilus Eucharisticus universalis ob divina beneficia, maximè verò ob conversionem gentium. 439
- Judæorum erga Christum afflictum & patientem crudelitas, durities, & ingratitude. 15. eorum pœnæ corporales & spirituales prædicuntur. 150. maximè autem septem. 152. & 262. & seq.
- Judæorum impietas in repudiando & indignissimè tractando Rege suo Messia, eorumque punitio & persecutio. 32. eorū meritissimæ pœnæ illis à Christo in Evangelio & per Davidem denunciatae. 60. & seq. Item cur eorum gens non stirpitus excisa fuerit, ut merebatur. 64. &c. eorundem pœna gravissima in extremo judicio. 65
- Judæ proditoris, Christum osculo tradentis simulata amicitia, uti est Achitophelis describitur. 32
- Judæorum seu Israëlitarum insignis in obedientia erga Moysen, eorumque diffidentia, infidelitas, murmur, & cupiditas. 403. & quam graviter fuerint puniti à Deo ob hoc peccatum. 404. &c.
- Judicia Divina quam sint admiranda, & timenda. 184
- Judicium extremum prædicatur. 201. quam illud sit futurum rigorosum. 202. ejusdem metus. 211
- Judicia Dei æquissima sunt, & summa justitia, Dominium Dei simul est mite & suavitate plenum. 392
- Judicii extremi circumstantiæ variæ. 419. Sententia æquissima, veneranda & prædicanda angelis, tremenda impiis. 420. Item judicii causa & præmium. 423
- Judicis supremi venturi apparatus. 416. & seq. venturus est enim in nubibus cum potestate magna & majestate. 417. quare cum igne veniet, & quis ille ignis, 418. &c.
- Judicis supremi justi comminatoria appellatio. 264
- Judices cur Dii vocentur. 265
- Judicium temerarium fugiendum. ibid. Exhortatio ad rectè judicandum. ibid.
- Judiciorum iniquorum effectus, & remedia. 266. & documenta servanda in judicando. 266. & seq.
- Judicis ignorantia plerumque calamitas innocentis. 267
- Judices quomodo excæcentur, & effectus. 267. Judicum dignitas, & judicum iniquorum pœnæ. 268
- Judicium Regis Messia justissimum. 269.
- Judicium rationis comparatur stateræ, seu libræ. 83. datum est à Deo ad discernenda mala à bonis. ibid.
- Justorum præclari fructus ex oppressione, iniquâ perversorum percepti quinque. 12
- Justorum ab inimicis suis oblectorum oratio. 58
- Justi viri quænam esse debeant prima opera, oriente sole. 86
- Justorum exaltatio & felicitas. 365. & sequentib. & 423.

INDEX RERUM.

Justitia in judicando, & ob quod motivum. 256

Justitia in actu primo, & in actu secundo quid sit. 392

Justi cujusvis perfectæ sanctitatis regulæ, erga Deum, erga se, & erga proximum. 487. & seq.

K.

L.

L Abiorum distinctio. Vide votum. 117.

Laus Dei ob beneficia, præsertim ob liberationem ab hostibus. 111. Item ob victoriam electorum contra hostes visibiles, & invisibiles. 206

Laudis sacrificium Deo gratissimū. 118.

Laus Dei unde petatur. 375

Laudis universalis condiciones, & materia sive causæ. 111. & seq.

Laudis Divinæ exemplum David. 114.

Quæ sit forma, & modus laudandi Deum. ibid.

Laudandus Deus ob beneficia creationis, cōservationis, restaurationis vitæ spiritualis, electionis & prædestinationis, & perseverantiæ donum, & tolerantiam adversitatum. 115. & 259 & seq. Item ob redemptionis beneficium. 428. & ob ejus attributa, & perfectiones divinas. 430. & 442.

Laudis Divinæ condiciones sunt, ut sit cum jubilo, sonora, solennis, sincera. 111. cum gaudio, reverentiâ, humilitate, & timore reverentiali. 395

Item variis instrumentis musicis. 429

& quid hæc significant, & quænam causa omnium, & incentiva. 430.

&c. 401. 399. & 400.

Laudis Divinæ argumenta & causæ. 207. & seq. item modus, & condiciones. 257. & seq.

Laudis Divinæ exhortatio. 370

Legis per Moysen datæ beneficium. 226. Hujus memoriam diligentissimè conservari voluit Deus, & quare? 226

Liberatio Israëuitarum ex servitute Ægypti, figura fuit liberationis generis humani è servitute dæmonis. 220 & 222. & seq.

Limus profundus significat peccata hominum gravissima, & plurima. 143

Lingua fraudulenta, & perniciose novaculæ comparatur. 9

Loquentes iniqua ab aulâ Davidica exclusi quinam intelligantur. 476. & seq. &c.

Luctus ob effectus peccati Adami, & remedii imploratio. 345

M.

M Anna Judæis datum. 229

Machinationum inimicorum contra Christum Dominum irritus conatus & effectus cōtrarii ipsorum intentioni pessimæ. 98. & seq. Nam inde orta est major Dei & Christi innocentis exaltatio, &c. 100.

Maris rubri transitus quid significet mysticè. 113. ejusdem maris prodigiosa divisio describitur. 195

Medium terræ ubi sit. 195. & quid ibi factum sit.

Messiae adventus fuit divini fœderis, & promissionis juratæ verus terminus & scopus. 342.

Ministros quales David ex sua aula voluerit exclusos. 459. Item quos probaverit.

INDEX RERUM.

baverit. 472. & quanti referat in ci-
vitate, aut regno bonos esse mini-
stros, & gubernatores, & Principes.
473.
Mirabilia patrata tum in liberatione
Israëitarum ex servitute Pharaonis,
tum in redemptione hominum. 220.
& seq.
Misericordiæ & Justitiæ divinæ in In-
carnatione & redemptione nostra
concurrentium pulchra descriptio.
294. & quam liberalem se Deus ex-
hibuerit erga homines. ibid. Quo-
modo sibi misericordia & veritas in
passione occurrerint. 143. se mutuo
amplexatæ & osculatæ.
Misericordiam Dei quomodo & ob
quæ motiva commovere conatus
fuerit David. 342. & seqq.
Misericordiam & judiciū cantare Deo
quid sit. 445. & cur hæc duo con-
jungantur, & quot modis hoc fiat.
446. & quomodo hoc ipso opere
præstiterit David. 479 & seq.
Miseriæ & abjectio generis humani
per peccatum. 347. & seq.
Mundus quam sit fraudulentus, men-
dax, & vanus in judicando. 8
Mundus totus exultare præ gaudio de-
bet, & gratias agere ob Christi D.
adventum. 413
Mnemofynon problematicum benefi-
ciorum Dei, & ingratitude homi-
num vindicatæ. 224
Mysteria de Christo & lege Christianâ
vocantur parabolæ, & propositio-
nes ab initio, ænigmata, vel proble-
mata. 225

N.

Notitia Dei multiplex est. 207

O.

Oculus Domini super justos & in-
justos. 383. Oculorum Dei su-
per justos duo salutare effectus.
388. & quænam horum effectuum
sit ratio.
Oculos Clementiæ cur Deus habeat
intentos in justos. 389
Oculorum tum mentis, tum corporis
habenda custodia. 452. & c.
Oculi taciti cordis confitentur arcana.
463. Item in oculis pleraque ferè
vitia sedes habent. 463. Oculi & su-
percilia domicilium superbiæ, & ar-
rogantiæ. 464
Odium abominationis, & fuga impro-
borum. 460
Operum bonorum exercitium, mediū
est pertingendi ad vitam æternam.
284.
Opera viri manè oriente sole facienda.
86.
Oratio Christi triplici tempore facta
tempore passionis. 30
Oratio Christi in morte & sepulchro.
58. cujus figura fuit David domi à
satellitibus Saul obsessus, & orans è
tanto periculo eripi. Christus reli-
quit in sepulchro sindones, David
in lecto pelles caprinas. 258
Oratio Christi pro se, & membris
suis contra calumnias hostium.
94.
Oratio Christi patientis, & orationis
ejus causæ. 145
Oratio Davidis pro succursu divino
obtinendo in afflictione, nixa quin-
que rationibus potentissimis. 297.
& 302. postulata autem hujus ora-
tionis sunt septem. 300. & seq.
Ora-

INDEX RERUM.

Oratio Davidis pro remedio miseria-
rum humani generis, quod remediū
erat Christi adventus. 352

Oratio Davidica pro populo fideli, &
& ejusdem orationis motiva. 167
& 200.

Oratio Moysis. 345. & Davidis cœle-
stis Rhetorica cum suo exordio, pro-
positione, &c. ibid. & seqq.

Oratio Davidis angustiatī ex motivis
justissimis, duplicem sortita effectū.
18. & seq.

Oratio suspirantis ex hujus vitæ pere-
grinatione. 74

Oratio pro conservatione Ecclesiæ in
istis gratiis à Deo acceptis, sive pro
felici conservatione & continuatio-
ne, eam roborando & custodien-
do. 138. Alia oratio pro eadem Ec-
clesia. 248. & seq. ejus modus, &
tituli cum potentissimis motivis im-
petrandi Divini auxilii. 250

Oratio S. Claræ contra Saracenorum
impetum. 221

Oratio est præcipuum medium pertin-
gendi ad suum ultimum finem, sive
beatitudinem, & progrediendi in
virtutibus. 282. &c.

Orationis tempus primum, cur sit ve-
spertinum. 30. Item bonæ dispo-
sitionis ad orandum quænam sint
principia. 94

Odor hostiarum cur dicatur gratissi-
mus, & quid mysticè significet. 118

Offerenda Deo optima. ibid.

Opera Dei miranda in educatione po-
puli Israël ex Ægypto, deinde in Re-
demptionem generis humani, deni-
que in prædicatione Evangelii per
Apostolos. 221. & seq.

P.

PActum Dei cum SS. Patriarchis,
& Prophetis, & cum Davide ini-
tium. 331. & seq. Quæ omnia pro-
missa perfectius in Christo comple-
ta sunt. 333

Pacti hujus quanta sit firmitas. 337. &
promissionis Davidi factæ fidelitas,
& quales sint hæ promissiones. ibid.

Parænesis Davidica in personâ Christi
ad confidendum Deo in persecutio-
ne exemplo suo. 33

Passionis Christi fructus octo. 153. &
seq.

Patientia in adversis maximè necessa-
ria, oritur autem ex resignatione in
Divinam voluntatem. 79. & 81. &c.

Patientia iisdem motivis fovetur, quo
resignatio. 81

Pacem quibus conferat Christi adven-
tus in mundum. 297

Peccati primi, effectus undecim ad-
modum ærumnosi. 345. & seq.

Peccator obstinatus & induratus com-
paratur Basilisco surdo, & aspidi, &
quare. 53

Peccatorum pœnæ intentatæ iis sub
quatuor allegoriis & similitudinibus
ibid. & seq.

Peccatores terræ interficere quid sit.
487.

Perfugium afflictorum, cœleste subsi-
dium. 297

Persecutorum & occultorum machi-
natorum exitium, & repentinus in-
teritus, & infelix mors. 33

Periculum in morâ sive festinæ Dei
opis imploratio. 156. hujus accele-
rationis quinque motiva. 157. & seq.

Persecutorum Ecclesiæ furor, & cru-
deli-

INDEX R E R U M.

delitas. 243. Item eorum pœna talionis. 247

Pedes Christi ambo simul, cum S. Magdalena osculandi, misericordia scilicet & iudicium, cum gaudio & timore. 446

Petra percussa aquas largissimas dedit. 196.

Petra scandali, prosperitas impiorum. 179.

Philisthæorum punctiones. 239. seq.

Plausus planctu intermixtus, sive canticum misericordiæ ob promissum Salvatorem, cum quiritu ob dilatum ejus adventum. 321. & quodnam sit hujus cantici argumentum. ibid.

Pluvia voluntaria quid significet. 130

Potentia Dei erga Ecclesiam quanta sit, & in quo elucescat maximè. 106

Pœnæ gravissimæ & æquissimæ inflictæ ingratæ & infidelibus suæ gentis, ad concitandum in nobis sanctum timorem, & majorem cautelam. 238 & seq.

Pœna Judæ & Achitophel eadem, idemque interitus. 29

Prædicatio Apostolorum, & Christi Domini prædicatur. 126. item de tempore quo Christus prædicationē inchoavit. Iter præparavit S. Joannes Bapt. postmodum Sancti Apostoli. ibid.

Pravum. Vide Cor.

Præconium festivum Dei Creatoris, Conservatoris, Gubernatoris & Arbitri mundi. 370

Prævaricator quis sit. 453

Prodigia in plagis Ægypto inferendis. 233. quænam illæ fuerint, quarum finis fuit submersio in mari rubro.

Proficiendum quotidie magis & in melius. 281. magis roboremur ad superandas tentationes, & difficultates in via ad cœlum occurrentes, &c. Fontes unde novæ vires hauriuntur, sunt SS. vulnera Christi & Eucharistia.

Promissionis Divinæ oraculum, quo Christus Ecclesiam inter tot persecutiones conservatam, in toto orbe propagavit, & ei omnes gentes & reges subjecit. 70

Promissio universalis Spiritus Sancti de Divinâ protectione erga omnes sperantes in Deo. 356

Prosperitas impiorum quam sit fallax, imperfecta, putativa, inconstans, lubrica, &c. instar somni surgentium, & instar imaginis, 186. & sequentibus.

Prosperitas justi in hac vita est adhærere Deo, &c. 188. &c.

Proposita Davidis matutino fieri solita. 90. & duab. seq.

Prosperitas bonorum, & pœnæ iniquorum. 7. & seq.

Protectio Dei variis similitudinibus illustratur. 356. Eadem exprimitur per scutum, per pennas, scapulas, alas gallinæ vel aquilæ. 358. &c.

Protectionis Divinæ effectus sex, & horum effectuum ratio, &c. 360. 361. & 367. ubi etiam alii effectus & beneficia memorantur.

Providentia Dei erga Ecclesiam. 105. & seq. Item erga derelictos, &c. 127 vid. Divina provid.

Prototypon boni Principis, & regulæ perfectæ sanctitatis aulicæ, sive conversatio cum Deo. 444

Pre-

I N D E X R E R U M.

Precepticon & stimuli ad laudandum Deum. 394. & seq.

Pfallere Domino quid sit. 447

Punitio & poenæ, & interitus hostium Christi & sanctorum prædictus, prophetice magis quam imprecatorie. 29

Puniendi modus delicta Davidicus. 4. 81. & quo motivo ibidem & 4. 84. &c.

Puritatis & innocentiae studium, & gradus, & quomodo, & per quid augeatur. 449. & seq.

Q.

Querela Christi contra Judam proditorem, figurata per querelam Davidis contra Achitophel. 27.

Querimonia Davidis, & expostulatio amicabile cum Deo ob dilationem promissionis, & pactum in speciem violatum, & ob modum agendi, promissis quodammodo contrarium. 339

Questus Ecclesiae contra persecutores. 190.

Quiritus pro devastata vinea, per Christum restauranda. 248

Vel deploratio Synagogæ vastatae. ibid.

R.

Redemptionis nostræ arcana, & admiranda. 286. Item de futurâ nostrâ redemptione decretum Dei æternum, & causa primaria nostræ liberationis per Christum. 287. & effectus ultimus, & mediat. ibid.

Redemptionis nostræ executio, & acceleratio urgetur. 288. &c. quænam fuerint hujus accelerationis causæ. 289.

Redemptionis nostræ excellentiæ, & quænam in illa attributa Divina resplendeant. 426. & seq.

Redemptio est opus misericordiæ, & bonitatis Divinæ; respectu autem Judæorum est fidelitas. 427

Redemptionis nostræ figurata. 220

Refractariorum & persecutorum Ecclesiae perditio, & compressio. 139

Regnum Christi quomodo constructum, & constitutum sit. 125

Regnum Diaboli quibus vitiis constituatur, nimirum idololatriâ, injustitiâ, oppressione, superbia &c. quibus ante Christum mundus inundabat, hujus item regni destructio. 12

Regnum Christi est regnum veri Salomonis: Christus enim Salomoni ob tria nomina rectè comparatur. 168. & seq.

Regni Christi initia, progressus, & continuatio. 172. initum ejus duplex sicut & regis. Primum in conceptione ejus, comparaturque descensui roris. alterum in prædicatione Evangelii, stillicidio comparatur. ibid.

Regni hujus exorientis quænam fuerint commoda, & effectus. 173. quænam ejus propagatio seu progressus. 174. quænam continuatio, felicitas, abundantia benedictionis frumenti, & vini, & annonæ spirituales. 177. &c.

Regnum Christi unicè confirmatur. SS. Eucharistiæ Sacramento. Item describitur copiosa missis gratiarum, meritorum & virtutum, & florentissimus felicissimusque hujus regni status. ibid. & seq.

Regis gloriosi Christi in adeundo regno suo magnificentia, & decor

¶¶¶

virtus

INDEX RERUM.

- virtus, potentia, fortitudo, maximè in Ecclesiæ fundatione & conservatione elucens. 379. & seq.
- Regnandi novus modus, & mirandus Christi regis.** 412
- Regni hujus sectatores quales fuerint.** ibid.
- Regnum Christi, & fundatio Ecclesiæ.** 279.
- Regis Christi munus est liberare, & in regnum suum asserere pauperes, derelictos, spoliatos, redimere animas à potestate dæmonis.** 175. omnes reges terræ adorabunt eum, & omnes gentes servient ei. ibid.
- Regis & Judicis supremi modus administrandi justitiam, & judicandi est eminentissimus.** 169. regnumque ejus æquissimum, justissimum, pacatissimum, omnigenaque redundantiâ felicissimum. 171. annunciatum ab Apostolis, prædictum à Prophetis duratio ejus longissima sine fine ibid.
- Regum & Imperatorum Christianorum ingens munificentia & liberalitas erga Ecclesiam, & cultum Divinum prædicta, ad Ecclesiarum ædificationem, fundationem, dotationem & ornatum.** 139
- Restauratio nostra per Christum tota in tribus constituta est, quæ nobis per suam Incarnationem contulit.** 256
- Resurgens Christus cur dicatur ascendere super occasum.** 123. Item Oratio animæ Christi pro accelerandâ gloriosâ resurrectione. 44. Oravit autem vel in triduo separationis, vel, in mortis articulo contra hostes ferocissimos &c. ibid. & seq. usque ad 30.
- Resignatio & patientia in adversis.** 67.
- Resignare se integrè, & Divinæ ejus voluntati se subicere maximè necessarium est ad perferenda quæcunque adversa, & maximè salutare. 79. &c.
- S.
- Sacrificium vespertinum, matutinum & meridianum quid sit.** 30.
- Sacrificium laudis Deo gratissimū.** 118
- Sapientia Dei erga Ecclesiam Christi quomodo elucescat.** 106
- Satanæ regni destructio desideratur.** 125. explicatur autem hæc destructio duabus similitudinibus, fumi scilicet & ceræ. ibid.
- Scalæ gradus varii, quibus anima ad Deum suū conscendere potest.** 280
- Scandalum, ob prosperitatem impiorum.** 179. affectus hujus scandali valdè noxius est, quia etiam justi & fideles sæpè retroconvertuntur, vel incipiunt dubitare de Dei providentia, & nutare in fide circa illam. 182. & seq. Item Quænam sint remedia contra hoc scandali genus, & horum remediorum fructus. 185. & seq.
- Sinai Mons, & descensus Dei in montem Sinai quid significant.** 130
- Signum in bonum quale petierit David.** 303
- Sionis Novæ felices incolæ.** 305
- Sion figura Ecclesiæ. vide Ecclesiam Christi.**
- Solacium in fletu, five Alleviamentum in afflictionibus.** 213
- Solacium varium inter vitæ hujus pugnas, & miseras à Deo expectandum. Fontes autem solatii septem numerantur.** 40. & seq.

I N D E X R E R U M.

Spes in adversis perferendis maximè necessaria. 82. Spes autem hæc oritur ex resignatione & patientia & fundatur in Divino auxilio promisso. ibidem.

Sperare non in Deo, sed in creaturis putata divitiis, potentiâ &c. Summa vanitas est & stultitia. 82

Spes in potenti virtute Divinæ gratiæ, medium est æternæ salutis. 285

Superbiæ domicilium in oculis maximè est. 464

Item Superbi quam fugiendi. 474

Superbiam facientum gradus summus quis sit. 476. cum exemplis adjunctis. ibid.

Suspirium ad cœlestis Sionis gaudia. 312.

Sylvarum ligna cur exultabunt. 414.

Synagogæ status florentissimus. 252. ejusdem vastatio. 253. & restauratio à Deo petitur. 253

T.

Tempestas, quâ Christus demersus dicitur, significat causas Passionis Christi. 143

Tentatio & irritatio Dei quid fuerit, & quam graviter à Deo punitæ. 403. & seq. Item quod non jurgium & contentio Israëlitarum & obmurmuratio. 402. &c.

Terra per peccatum originale maledicta, in adventu Christi fecundissima reddita. 122

Terræ liquefactio in die Judicii, & dissolutio cum omnibus habitatoribus suis. 202

Terræ promissionis distributio in Israëlitas. 236

Terra in adventu Christi, quàm copiosos bonorum operum fructus protulerit. 296. maximè verò Terra su-

perbenedicta & purissima, Beatissima Virgo, quæ nobis peperit fructum terræ sublimè, hoc est, Messiam. ib.

Terrenarum rerum odium, & amor cœlestium commendatur. 283

Testis in cœlo fidelis quid sit. ibidem. figura est Ecclesiæ.

Thronus Christi sicut dies cœli. 337. item sicut Sol in conspectu Dei, & sicut Luna perfecta &c. 338. &c.

Timor inimicorū inordinatus, & mundanus, & nimius cavendus. 95. magis timendum peccatum quam hostium furor. Item nihil nobis infirmis in tribulatione salubrius, quam liberati à timore mundano. ibid.

Timor salutaris Dei Judicis. 211

Timoris Divini, & iræ Dei actus. 351

Tragœdiæ similis est vita impiorum in hoc mundo. 186

Transitus Israël per mare rubrum, & miracula tunc facta. 196. & quid mysticè significet. 197

Translatio arcæ & regni ad tribum Judæ cur facta. 240. præfiguravit translationem regni Dei à Judæis ad gentes. 241

Tribulationes justorum per varias metaphoras describuntur. 115

Tribum Juda cur Deus præelegerit præ tribu Joseph. 241

Trinitatis Sanctissimæ & unius Dei imploratio ad nos benedicendum, ut eum omnes gentes cognoscant, metuunt & adorent. 123

Triumphale carmen Christi, & Ecclesiæ, continens mysteria Resurrectionis, ascensionis Christi, & missionis Spiritus Sancti, & prædicationis Apostolorum. 124

Tutela Dei commendatur, sub quâ felix securitas. 355.

Veri-

INDEX RERUM.

V.

- V**eritas Dei in promissis suis quam sit constans & immutabilis 322
- Victoria contra hostes spirituales, quam multa bona secum trahat. 93
- Victoriam de hostibus suis Deus quomodo obtineat, quibus armis, & quo pugnandi modo. 209
- Vindictam cur David petat contra superbos. 385
- Vindicta Divina in impios, Ecclesiæ & justorum persecutores secuti. 275. & quoniam inde sint effectus tum in fidelibus, tum etiam in ipsis persecutoribus. 276
- Vindicta, & ultio Divinæ Justitiæ vocatur calix vini meri plenus misto in manu Domini, ob varietatem pœnarum. Fœx autem hujus calicis est pœna & supplicium æternum. 205
- Vinea allegoricè significat Synagogam, & sub synagoga tanquam figurâ Ecclesiam. 252. Item unde Synagoga fuerit translata, ubi plantata, & quam firmiter, quantum creverit & dilatata fuerit, quanta ejus gloria. ibid. Denique ejus vastatio, & exterminium. 253. & vastatores. &c.
- Vinæ status florens, & ejus devastatio significant animam à Christo redemptam, iterum per peccatum devastatam. 254. Vel etiam ipsam humanam naturam.
- Vinæ restaurator unicus est Christus Dominus. 255
- Vinea hæc quomodo restaurata fuerit. 255. & quæ beneficia acceperit Ecclesia in sua restauratione. ibid.

Vita justorum in hoc mundo similis est Comœdiæ. 186

Vitæ humanæ brevitatem. 347. hujus brevitatis causa quænam sit, & quam vani hujus vitæ labores, curæ, & anxietates. 350

Vir dexteræ Dei Christus Dominus cur dicatur. 255

Votorum Deo nuncupatorum exolutio. 116. Sicut & aliarum promissionum, præceptorum, consiliorum, & propositorum. ibid.

Vota Deo facere laudabile est, ob beneficia accepta, sed fideliter reddenda. 212

Vox Dei dicitur tonitruum. 141. estq; efficacissima, & potentissima tum in prædicatione Evangelii, tum in extremo judicio evocando mortuo, è sepulcris ad judicium, & fulminando sententiam contra reprobos. 186.

Vox turturis, ob colluviem Antichristi, & hostium Ecclesiæ, sive Oratio cum questu ob multitudinem hostium Ecclesiæ. 270

X.

Y.

Z.

Zeli affectus contra justorum oppressores. 11

Zelus indignationis Davidis, ob prosperitatem Impiorum. 180

Vide Scandalum, ubi varia remedia contra hunc Zelum posita invenies.

F I N I S.

Mentz, Georg

Georgii Mentzii ... Favus distillans sive medulla Davidica id est Psalmi
Davidis CL in meditationum formam concinnati, variis punctis, affectibus &
orationibus interstincti ...
Bd.: 2.

Bambergae (1669)

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 4 Th Pr 614
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11229549-6